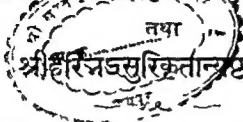

२३१ (५)

श्री जिनायनम

श्रीरत्नमंदिरमणिकृत उपदेशतरंगिणी

तथा
श्रीहरिचक्रसुरिकृतान्ष्टकानी.

आ अमुदय उपदेशतरंगिणी प्रथमा त्रिभिधोपदेशात्री
चरेला पाच तरंगोनुं मुखसहित जाशातर तथा
अष्टकजीमा मुख तेनो जापातर अने टीकाना
जावार्य साथे वत्रीश यावतोपरतेना वत्रीश
जागपाटीने अतिउत्तम वीवचन करुणें ते

समस्त चतुर्विध श्रीसपने अवश्य वाचवा ज्ञाणवा

मोटे घणोज उपयोगी जाणीने

श्रावक. शा० श्रीमसिंह माणके,

श्रीगुणपरीमये

निर्णयसागर नामक मुद्राचक्रमा मुडीत कराव्यो

वीर भयत २४२७

श्रीक्रम सयत १९७७

नने १९७७

प्रासाद मदि ३ रं

પ્રસ્તાવના

સર્વ સુદ્ધ જૈન બાંધવોને માલુમ થાય જે આ ઉપદેશતરગિણી નામના અતિમનોહર ગ્રંથનું ગુજરાતી જાપાતર ઠપાવી પ્રસિદ્ધ કરવાનો અમારો ઘણા વર્ષો થયા વિચાર હતો પણ કેટલીક અગવડોને લીધે તે કાર્ય મૂલતબી રહ્યું હતું પણ હાલમા તેનું આ ગુજરાતી જાપાતર ઠપાવી અમોએ પ્રસિદ્ધ કરેલું છે. આ ગ્રંથના કર્તા શ્રી રત્નમંદિરગણી જીએ તેના પાંચ તરંગો કર્યા છે પેહેલા તરંગમા પાંચ પ્રકારના દાનોનું ઘણુંજ રમણીક સ્વરૂપ આપેલું છે તેમ તે દરેક દાનોના સ્પર્શી કરણ માટે મનોહર કથાઈ આપીને ઘણાજ ઉત્તમ પ્રકારથી તેનું વિવેચન કરેલું છે ત્રીજા તરંગમા જૈનધર્મના શાસ્ત્રોમા કહેલા સાતે દેત્રોનું ઘણાજ ખુલાસાથી વર્ણન કરેલું છે, તથા તે સાતે દેત્રોમા પોતાનું જ્ઞ્ય ચરચવાથી કેવો લાજ થાય છે ? તે સઘલું દૃષ્ટાતો તથા પુરાવાઈ સાથે સ્પર્શીતે સમજાવેલું છે ત્રીજો તરંગ પૂજા પચાસકનો છે તે તરંગમા વિવિધ પ્રકારની જિનપૂજાઈનું સ્વરૂપ તથા તેથી મલતા ફલો મનોહર કથાઈની સાથે સમજાવેલા છે ચોથા તરંગમા તીર્થયાત્રાનું સ્વરૂપ દેખામેલું છે, અને તે સાથે પૂરાતન કાલમા જે જે મહાન જૈનધર્મી શાહુકારોએ અત્યંત જ્ઞ્યચરચીને તીર્થ યાત્રાઈ કરેલી છે, તેનું લોકપ્રિય વર્ણન કરવામા આવેલું છે પાંચમો તરંગ ધર્મોપદેશરૂપ છે તેમા વિશેષ પ્રકારે જૈન ધર્મ સવધિ અત્યંત રમણીક ઉપદેશ કથાઈ સહિત આપેલો છે એવી રીતે આ ગ્રંથ પાંચ તરંગોથી બનેલો છે આ ગ્રંથના કર્તા શ્રી રત્નમંદિરગણી તપગન્ધમા ચણલા શ્રી સોમસુદરસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી રત્નશેખરસૂરિના શિષ્ય પંડિત નદિરલ ગણિના શિષ્ય હતા

તેજ મહાન્ વિદ્યાન્ તથા ઇતિહાસિક વાવતોથી વધારે માહિત-
ગાર હતા, એમ આ તેમનો રચેલો ગ્રંથ સ્પષ્ટ રીતે સૂચવી આપે
છે. આ ગ્રંથ એટલો તો ઉપયોગી તથા રસિક છે કે તેનું આ
જગોએ વિલકુલ વર્ણન નહીં કરતાં અમો અમારા સ્વધર્મી જૈન-
વંધુજને તે સમસ્ત ગ્રંથ આદ્યથી તે અંતમુધી વાંચી જવાનીજ
અમો જલામણ કરીએ છીએ. આ ગ્રંથ ઉપદેશીક હોવાથી તે
પરમ વૈરાગ્યથી જરૂર વનેલો છે. અને તેથી એટલુંજ કહેવું વસ
યશે કે, દરેક જૈન વંધુજ આ ગ્રંથનું મનન કરવું. આ ગ્રંથ
વાંચવાથી જૈનધર્મનું જ્ઞાન થવાની સાથે જૈનધર્મમાં શ્રદ્ધા મ-
હાન રાજાજ તથા શાહુકારોના ઇતિહાસિક વૃત્તાંતોની પણ મા-
હેતગારી મલી શકશે. અને તેથી અમોને આશા છે કે, દરેક
જૈનવંધુ આ ગ્રંથ ખરીદ કરી તેનો લાજ લેશે. આ મૂલ ગ્રંથ
સંસ્કૃત જાપામાં હોવાથી, અને તે જાપાનું હાલના સમયમાં સર્વ
જૈનવંધુજને જાણપણું ન હોવાથી અમોએ તેનું ગુજરાતી જાપાંતર
ઢપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલું છે. તેમાં પ્રમાદથી કે મતિદોષથી જો કંઈ
વિપરી કે ઉત્સૂત્ર લખાયું હોય તે “ મિઢામિ છુકમં ” ઇત્ય-
લં વિસ્તરેણ.

શ્રાવક. ઝીમસિંહ માણેક.

अनुक्रमणिका.

तरंग पहेलो.

आक	विषय	पृष्ठ
१	मगलाचरण.	१
२	पुरुषनुं माहात्म्य तथा रैवताचलनो महिमा.	२-३
३	नखला पार्श्वनाथनु वृत्तात	४
४	सेरिसक तीर्थनुं वृत्तात	५
५	तारगडुर्गादिक तीर्थनुं वृत्तात	६
६	लक्ष्मीनु माहात्म्य	७
७	न्यायोपार्जित अव्यनु निर्धन माणसनी जीदगीनु वृ०	८
८	दाननु सामान्य स्वरूप.	११
९	नव नदोनु तथा मम्मण शेठनुं वृत्तात.	१२
१०	दाननी सफलतानो उपदेश	१४
११	सुपात्र दाननु स्वरूप	१५
१२	सुपात्रदानपर युधिष्ठिरराजानुं दृष्टात	१६
१३	दानना दश हेतुर्धनुं स्वरूप	१७
१४	अजयदाननु स्वरूप	१८
१५	अजयदानपर शातिनाथ प्रभुनु दृष्टात	१९
१६	अजयदानपर सुमेरु हाथीनु दृष्टात	२२
१७	अजयदानपर आरामिकनु दृष्टात	२३
१८	अजयदानपर अवंति सुकुमालनुं दृष्टात	२४
१९	अजयदानपर अजयकुमारनु दृष्टात	२५
२०	जीर्जहिसापर माधव गोवालीआनु दृष्टात	२६
२१	सुपात्र दाननो महिमा	२७

૨૨	સુપાત્ર દાનપર ચંદનવાલાનું તથા મૂલ દેવનો દૃષ્ટાંત.	૨૧
૨૩	સુપાત્ર દાનપર વે બ્રાહ્મણોનું દૃષ્ટાંત.	૩૦
૨૪	સુપાત્ર દાનપર રથકાર મૃગનું દૃષ્ટાંત.	૩૦
૨૫	સુપાત્ર દાનપર ધનસાર વ્યવહારીનું દૃષ્ટાંત.	૩૧
૨૬	દાન આપી તેનાં પ્રત્યુપકારની ઝાઝા ન રાખવાવિષે દૃ.	૩૩
૨૭	મુધાજીવી મુનીનું દૃષ્ટાંત. અનુકંપાદાનનું સ્વરૂપ.	૩૩, ૩૪
૨૮	અન્નદાનપર રામચંડીજીનું દૃષ્ટાંત.	૩૫
૨૯	જગદુશાહ શેઠનું દૃષ્ટાંત.	૩૬
૩૦	વિક્રમ રાજાનું દૃષ્ટાંત તથા હીતદાનનો સ્વરૂપ.	૩૮
૩૧	સિદ્ધરાજ અને શ્રીપાલકવિનું દૃષ્ટાંત.	૩૯
૩૨	સિદ્ધસેન દિવાકરનું વૃત્તાંત.	૩૯
૩૩	કીર્તિદાનનું સ્વરૂપ તથા કીર્તિદાનપર વિક્રમરાજાની ક.	૪૨
૩૪	જોજરાજા અને ધનપાલકવિનું દૃષ્ટાંત.	૪૬
૩૫	કીર્તિદાનપર સિદ્ધરાજની તથા કુમારપાલ રાજાની ક.	૫૦
૩૬	કીર્તિદાનપર વિશલ દેવ રાજાની કથા.	૫૨
૩૭	કીર્તિદાનપર હૃદયસિંહ રાજાની. આસ્રદેવ મંત્રીની ક.	૫૩
૩૮	કીર્તિદાનપર વિમલશાહ શેઠની કથા.	૫૫
૩૯	કીર્તિદાનપર વસ્તુપાલ મંત્રીની કથા.	૫૬
૪૦	શાલિગરાજાનું દૃષ્ટાંત.	૬૩
૪૧	સમરાશાહની કથા.	૬૪
૪૨	શીલ સંબંધિ ઉપદેશ.	૬૫
૪૩	બ્રહ્મચર્યવ્રતપર જિનદાસની કથા.	૭૨
૪૪	તપસંબંધિ ઉપદેશ.	૭૩
૪૫	પાદલિપ્ત સૂરિ અને નાગાર્જુનનું દૃષ્ટાંત.	૭૪
૪૬	જાવનાસંબંધિ ઉપદેશ.	૭૮

તરંગ વીજો,

૪૭ સપ્તદેવોપદેશસ્વરૂપ તથા સાલિગ શેઠનું દૃષ્ટાંત. ૮૧

४८ जिनमंदिर बांधवामाटे आमराजानु दृष्टात	८३
४९ कुमारपाल राजानु दृष्टात.	८४
५० सप्रति राजानी कथा.	८५
५१ जिनमंदिर बांधवामाटेसिद्धराज हाशी शरावीका दृ.	८७
५२ जीर्णोद्धार माटे सज्जन कोटवाखनुं दृष्टात	८८
५३ पारस शेठनु दृष्टात	८९
५४ विमलशाह शेठनी कथा.	९०
५५ जीर्णोद्धार माटे वस्तुपाल तेजपालनी कथा	९३
५६ पेथडशाह तथा जाऊण शाहनी कथा.	९७
५७ बाहडदे मंत्रीनुं दृष्टात	९८
५८ धनसार अने गुणसारनी कथा	१०२
५९ पौषध शालामाटे देदाशाहनी कथा	१०४
६० शातु मंत्रीनी कथा	१०६
६१ आजडशाहनु दृष्टात	१०७
६२ जिनबिचपर जरतचक्री तथा वस्तुपालनी कथा	११०
६३ जीमश्रानक तथा घनशाहनी कथा.	१११
६४ समराशाह शेठ अने एक जाटनी कथा	११२
६५ हासी आविकानु दृष्टात	११३
६६ जैनपुस्तकोपर पेथडशाहनु दृष्टात	११७
६७ पंचपरमेष्ठिनु माहात्म्य	१२०
६८ परमेष्ठी मंत्रपर जीमाक शेठनी कथा	१२४
६९ नीतिमार्गनो उपदेश	१२५
७० चतुर्विध सघनी पूजानो उपदेश सघपूजानो महिमा	१२७
७१ सघयात्सल्यपर धनाशाह शेठनी कथा	१३३
७२ स्वामियात्सल्यपर जरतचक्री तथा पुनड आवकनी कथा	१३७
७३ आलुशेठ तथा जाऊण शेठनी कथा	१३८
७४ जगसिंहशाह त्रिगेरेना दृष्टातो	१३९

तरंग त्रीजो,

७५ जिनपूजानुं माहात्म्य. १४१
७६ अंगपूजानुं स्वरूप. १४६
७७ दीपकपूजा पर स्वयंजू पूजाराजुं दृष्टांत. १४९
७८ जंडणीनुं दृष्टांत. १५०
७९ जिणह कोटवालनी कथा. १५१
८० जिनपूजापर पेथडशाहनी कथा. १५५
८१ देवपालनी कथा..... १५६
८२ जील अने जीलडीनी कथा..... १५७
८३ नंदक अने जजक व्यापारीनी कथा. १५८
८४ सुंदर कुमारनी कथा. १६१
८५ पाटहण राजानी कथा. १६२
८६ देवपाल शेठनुं दृष्टांत. १६३
८७ श्रीधरवणिकनी कथा. १६६
८८ दलीजी डोशीनुं दृष्टांत. १६९
८९ साजणसिंह शेठनी कथा. १७१
९० परोपकारनुं स्वरूप. तथा धनसार शेठनी कथा.	१७२-१७३		
९१ वज्रकर्ण राजानी कथा. १७५
९२ आनंद अने कामदेवश्रावकनी तथा श्रीकृष्णनी कथा	१८१		
९३ जिनदास श्रावकनी कथा. १८४

तरंग चोथो,

९४ तीर्थयात्रानो उपदेश. १८५
९५ हेमाचार्य तथा कुमारपाल राजानी कथा. १८६
९६ धाराकशाह शेठनी कथा. १९०

तरंग पांचमो,

९७ धर्मोपदेशनुं स्वरूप. १९२
९८ धर्मोपदेशनो महिमा १९८

उपदेशतरंगिणी भाषांतर.

(कर्ता श्री रत्नमंदिरगणि)

श्रीनाज्ञेयः स वो देया-दमेयाः परमा रमाः ॥

यन्नामध्यानतः सर्व-सिद्ध्यः स्युः स्वयंवराः ॥ १ ॥

अर्थ- श्री नाज्ञि राजाना पुत्र प्रथम तीर्थकर तमोने मापवि-
नानी उत्कृष्ट लक्ष्मी आपो? के जे श्री नाज्ञि राजाना पुत्रना ना-
मना ध्यानथी सर्व सिद्धिउ पोतानी मेलेज आवीने बरेठे ॥१॥

जेमना प्रजावना समूहोथी सर्प पण धरणेछ थएछो ठे, ते श्री
पार्श्वनाथ प्रभु चक्रिबंतोनी अत्यंत शक्तिमाटे आठ ?

श्री चंद्रमा सरखा सुंदर यशना समूहथी जरेछ ठे पृथ्वीनुं
तल जेठए तथा मोक्षरूपी लक्ष्मीना मुकुट सरखा एवा श्रीवर्ध-
मान प्रभुने हु नमस्कार करु छुं (आ श्लोकमा कविप पोताना
गुरु श्रीसोमसुंदर महाराज तथा श्री रत्नशेखर महाजने पण
गर्जित नमस्कार कर्यो ठे)

जेनी कृपाथी जड माणस पण वृद्धादीनी पेठे जगतमा पूज-
नीक थाय ठे, ते सरस्वती देवी सज्जनोने आनंद आपो ?

अमृतसरस्त्री देशनाना रसथी मनोहर थएली, तथा मुनि-
राजोने पण माननीक एथी आ उपदेशतरंगिणी घणा काल-
सुधी जय पामो?

श्रीनदिरत्नना शिष्य एवा श्री रत्नमंदिरगणी साधु ह्वे उप-
देशरूपी मधथी प्राणीउने खुशी करे ठे

તે નીચે પ્રમાણે—

વસુધાઞ્જરણં પુરુષઃ, પુરુષાઞ્જરણં પ્રધાનતરલક્ષ્મીઃ ॥
લક્ષ્મ્યાઞ્જરણં દાનં, દાનાઞ્જરણં સુપાત્રં ચ ॥ ૧ ॥

અર્થ— પુરુષ ઠે તે પૃથ્વીનું આજૂપણ ઠે, અને ઉત્તમ લક્ષ્મી તે પુરુષનું આજૂપણ ઠે, લક્ષ્મીનું આજૂપણ દાન ઠે, અને દાનનું આજૂપણ સુપાત્ર ઠે. ॥ ૧ ॥

પરમાર્થથી ચતુર માણસોએ પુરુષોનેજ પૃથ્વીના આજૂપણરૂપ કહેલા ઠે, કેમકે, જગતમાં જે ઉત્તમ જાવો આવે ઠે, તેણે સઘલા ઉત્તમ પુરુષના અવતારથી આવે ઠે. જેમકે, પુરુષોમાં સિંહ-સમાન એવા તીર્થંકર મહારાજ જ્યારે વિચરે ઠે, ત્યારે આ પૃથ્વી મણિના, સુવર્ણના તથા રુપાના ત્રણ ગઢોવાલી, ચાર ઘારવાલાં સ-મોસરણવાલી, દેવોએ કરેલાં સુવર્ણમય કમલોવાલી, ઘુંટણપર્યંત સુગંધિ પુષ્પોના સમૂહવાલી, અશોકવૃક્ષ તથા સર્વ ઋતુની વન-સ્પતિ, પુષ્પ, તથા ફલોના જારથી જૂપિત આવે ઠે, તેમ મરકી, હુકાલ, જય, ઈતિજ, વૈર, તથા રોગ આદિકના ઉપડવો વિનાની આવે ઠે. તેમ ચક્રવર્તી, તથા વાસુદેવ આદિક (ત્રેસઠ) શલાકા પુરુષો રાજ્ય કરતે ઠે નાના પ્રકારનાં નગરોની સ્થાપના, મોટા મેહેલો, વેંગીચા, વાવડી, કુવા, તલાવ, કિલ્લા, ખાડું, કુંભો, પરવો, મઠો તથા દેવમંદિરોથી પૃથ્વી સુંદર આવે ઠે; તેમ ચોરોની ધાડ, કુલદા સ્ત્રીજ, હુંદારાનાં ટોલાં આદિક હુટોનાં કટોની શ્રેણિ-જથી રહિત થઈને મનોહર આવે ઠે. શાસ્ત્રમાં પણ કહ્યું ઠે કે,
પુરિસેહિં રશ્ય તિત્થં, ન હુ પુરિસા હુંતિ તિત્થરશ્યાવિ ॥
ઇત્તો પવરં તિત્થં, પુરિસં પન્નણંતિ સઙ્ગણૂ ॥ ૧ ॥
પુરિસાજ હોશ તિત્થં, ન હુંતિ તિત્થાજ તિહુઅણે પુરિસા ॥
સલ્લિલાજ હવશ ધણં, નો નીરં હોશ ધણાજ ॥ ૨ ॥

अर्थ- एवी रीते तीर्थोने पण पुरुषोएज प्रवर्तावेला ठे केसके, अतीत, अनागत अने वर्तमान कालमा अनेक सिद्धोने सिद्धपदनी प्राप्तिथी श्रीशत्रुंजय तीर्थनु “श्रीसिद्धक्षेत्र तीर्थ” एवु नाम प्रसिद्ध थयु ठे कह्यु ठे के

उत्सर्पिणीऽ पदमं, सिद्धो ऽह पदमचक्रिपदमसुतं ॥
पदमजिणस्सय पदमो, गणहारो जत्थ पुंडरितं ॥ १ ॥
चित्तस्स छिन्निमाए, समणाणं पंच कोडिपरिवरितं ॥
निम्मलजसपुंडरियं, जयउ तयं पुंडरियतित्थम् ॥ २ ॥

अर्थ- आर्या करीनेज हमणाना कालमा पण श्रीशत्रुंजय, सोपारक, वृद्ध नगर आदिक क्षेत्रोमा नाना प्रकारनां स्थानकोथी आवेला संघो चैत्री पुनेमने दिवसे पुष्प, दाम आदिकना दान-पूर्णक सिद्धातोमा कहेली त्रिधिथी पूजा, ध्वजारोपण, धीनी धारावनी, तथा प्रदक्षिणा आदिक महोत्सवो करे ठे वली कह्यु ठे के, जे रायणना वृद्धनी नीचे नाजिराजाना पुत्र श्रीऋषभदेव प्रभु समोसर्या हता, ते रायणनुं वृद्ध वदनिकपणाने प्राप्त थयुं ठे वली सारावलि प्रकीर्णकमा पण कह्यु ठे के, नयाणु पूर्व धरत श्रीऋषभदेव प्रभु शत्रुंजयपर समोसर्या ठे एटले ६९०५४ ४००००००००००००० वार समोसर्या ठे

तेम श्री रेवताचलजीनुं तीर्थ पण अनंता तीर्थकरोना त्रण कट्याणको थयात्री प्रख्यात अण्लु ठे कह्यु ठे के,

दीक्षाकेवलनिर्वृत्ति-कल्याणत्रिकमनंततीर्थकृताम् ॥
युगपदथैकमज्ञवत्, स जयति गिरिनारगिरिराजः १

श्री नेमीश्वर प्रभुना ज्या त्रण कट्याणको थया हता त्या श्रीकृष्ण वासुदेवे त्रण प्रासादो कराव्या हता, तथा नाना प्रकारना प्रजापगाली राजीमती, मात्र प्रद्युम्नकुमार, क्षात्र जलना

ગલવાથી જંગને પ્રાપ્ત થયેલી લેખ્યમય પ્રતિમાને જોવાથી સિદ્ધ
થયેલા રત્નસાર શ્રાવકે અંધિકા દિવીનું આરાધન કર્યું; ત્યારે
તેણીએ શ્રી બ્રહ્મેંડે બનાવેલી વજ્રમયમૂર્તિ તેને આપી, અને તેણે
તે મૂર્તિને ત્યાં સ્થાપી; इत्यादि-અનેક પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રધાનપુ-
રુષોના પ્રજાવથી તે રૈવતાચલ પ્રસિદ્ધતાને પ્રાપ્ત થયો, તથા સર્વ
દર્શનીયથી જગતમાં પૂજાવા લાગ્યો. કહ્યું છે કે,

સારં સિદ્ધગિરેર્યદેવ વિદિતં યન્નેમિનઃ સ્વામિનઃ,

કંદર્પદ્વિપદર્પમર્દનહરેર્વીરાવદાતાસ્પદમ્ ॥

યન્નિઃસંખ્યમહર્ષિકેવલરમાસંયોગસંકેતમ્,

સ્તીર્થશ્રીગિરિનારનામ તદિદં દિષ્ટ્યા નમસ્કુર્મહે ૧

અર્થ- જે શ્રીગિરનાર નામનું તીર્થ સિદ્ધગિરિનો સાર છે,
તથા કામદેવરૂપી હાથીના દર્પને નાશ કરવામાં સિંહસમાન
એવા શ્રી નેમિનાથ પ્રજુના વીરપણાનું સ્થાનક છે, તથા જે સં-
ખ્યાવિનાના મહાન રૂપિયની કેવલજ્ઞાનરૂપી સ્ત્રીના સંયોગની
સંકેતની જૂમિસરખું છે, એવા તે શ્રીગિરનારજી નામના તીર્થને
સારી રીતે હું નમું હું. વલ્લી તેમજ શ્રી આવુજીનું તીર્થ પણ ઞરત-
ચક્રીએ કરાવેલા શ્રીયુગાદિ પ્રજુના પ્રાસાદ તથા વિંબથી, તથા
શ્રી નાગેંદ્રાદિક આચાર્યોથી પ્રતિષ્ઠિત થયેલી શ્રી આદીશ્વર પ્ર-
જુની પ્રતિમાના સ્થાપનથી, તથા શ્રીવિમલશા, વસ્તુપાલ આદિ-
કોએ બનાવેલાં શ્રીરૂપજ્ઞદેવ, તથા નેમિનાથ પ્રજુના પ્રાસાદ આ-
દિક પુણ્યકાર્યોની પરંપરાથી પૃથ્વીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું છે. કહ્યું છે કે,

નાગેંદ્રચંદ્રનિર્વૃત્તિ-વિદ્યાધરપ્રમુખસકલસંઘેન ॥

અર્વુદકૃતપ્રતિષ્ઠો, યુગાદિજિનપુંગવો જયતિ ॥ ૧ ॥

તેવીજ રીતે નાગહૃદમાં રહેલું નવચંદ્રનાપાર્શ્વનાથનું તીર્થ પણ
જાણવું. તેનું વૃત્તાંત નીચે પ્રમાણે છે.

चित्रकूटनो स्वामी श्री चित्रागद राजा आघाटपुरत्तन जोवा माटे आव्यो हतो त्या तेने रात्रिए स्वप्न आव्युं के, परवाळा तथा मोतीना स्वस्तिकथी शोजिता थएला नागहृद नामना कुडमा श्री पार्श्वनाथजीनी प्रतिमा ठे पठी ते कुडमाथी ते प्रतिमाने तेणे कदाडीने नागहृद नामना नगरमा देहेरुं बाधीने तेमा स्थापन करी हवे एक दहाडो ते नगरमा ते राजाना वशनो सोम नामे राजा राज्य करतो हतो त्यारे त्या लडवा माटे योगिनी नामना नगरथी असुरोनुं लश्कर आव्यु त्यारे ते सोम राजाए ते प्रतिमानु पूजन कर्यु, त्यारे ते ते प्रतिमाना अधिष्ठायकथी अधिष्ठित शरीरवालो अग्ने लडवाने गयो, अने ते असुरोना सैन्यनो तेणे पराजय कर्यो पण पोताना शरीरमा त्या तखवारना नव घा वाग्या पठी ज्यारे ते पागो आव्यो, त्यारे तेणे पोताने अद्भुत शरीरवालो, तथा मूर्तिने नव डुकडावाली जोड त्यारे तेणे त्रण उपवास करीने देवतानुं आराधन कर्यु पठी ते देवताए दीधेळा स्वप्नने अनुसारे ते नवे डुकडालने जोनीने तेणे प्रतिमाने सज्ज करी अने तेथी महामहिमाना स्थानकरूप, तथा सर्व उपज्योने हरनारु ते नवखना पार्श्वनाथनुं तीर्थ थयु

वली तेवीज रीते श्री अष्टापदना तीर्थने पण जरतचक्रीए प्रवर्तव्युं ठे कहुं ठे के,

अष्टापदाक्षिशिखरे, निजनिजसंस्थानमानवर्णधराः ॥

जरतेश्वरनृपरचिताः, सज्जन्मया जयंति जिनाः ॥१॥

तेवीज रीते सेरिसक तीर्थ पण जाणवुं, तेनुं वृत्तात नीचे प्रमाणे जाणवु

देवचक्र नामना झुल्लकने चक्रेश्वरी देवीए सर्व कार्योनी सिद्धिनु वरदान आप्यु हतु, तेणे त्रण जमिगालु एक अत्यंत सुंदर जिनमंदिर एक रात्रिमाज वनाव्यु तथा तेमा श्री पार्श्वनाथ प्रभु

આદિક ચોવિસે જિનેશ્વરોની કાયોત્સર્ગ ધ્યાનમાં રહેલી પ્રતિ-
માર્જને સ્થાપન કરી. તે તીર્થ આ કલિકાલમાં પણ અતુલ્ય પ્ર-
જ્ઞાવવાલું દેખાય છે.

વલી તેમજ શ્રી કુમારપાલ રાજાએ કરાવેલું એવું અત્યંત હંચા
એવા શ્રી અજિતનાથ પ્રચુના પ્રાસાદવાલું, અને સર્વ લોકોના
આનંદરૂપી કંદને ઉત્પન્ન કરવામાં નવીન મેઘસરખું શ્રી તારંગ-
હુર્ગ નામનું તીર્થ પણ પ્રસિદ્ધ છે. તેમજ મંડપાચલપર રહેલા
મોટા મંદિરવાલું તીર્થ પણ પ્રસિદ્ધ છે, કે જેમાં મહા સતી સીતાએ
ગોમયની શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રચુની પ્રતિમા બનાવી હતી, પણ તે-
ણીના શીલના માહાત્મ્યથી તે વજ્રમય થઈ ગઈ હતી. વધારે શું
કહેવું? જીરાપહ્લી, ફલવર્ધિક, કલિકુંડ, કુકટેશ્વર, પાવક,
આરાસણ, શંખેશ્વર, રાવણ પાર્શ્વનાથ, વીણાદીશ્વર, ચિત્રકૂટ,
આઘાટ, શ્રીપૂર, સ્તંજનપાર્શ્વ, રાણકપુરનું ચૌમુખ પ્રાસાદ, ઇ-
ત્યાદિક અનેક તીર્થો કે જે આ ડુનીયાપર હયાત છે, થઈ ગયાં
છે, અને થવાનાં પણ છે, તે તે સઘલાં તીર્થો, પુરુષોમાં મુકુટસ-
માન તથા પુરુષોમાં ઇંડ્ર સમાન એવા પ્રધાનપુરુષોએ પ્રવર્તોવેલાં
છે. પણ કંઈ પોતાની મેલેજ ઉત્પન્ન થયાં નથી. વલી એવું પણ કોઈ
તીર્થ સંજ્ઞલાણલું કે જોવાણલું નથી, કે જેમાંથી પુરુષો ઉત્પન્ન
થાય છે, આથી કરીનેજ પૃથ્વીનું આજૂપણ પુરુષજ છે. કહ્યું છે કે,

હસ્તી જ્ઞાતિ મદેન કં જલરુહૈઃ પૂર્ણેષુના શર્વરી
વાણી વ્યાકરણેન હંસમિથુનૈર્નદ્યઃ સજ્ઞા પંક્તિઃ ॥
શીલેન પ્રમદા જવેન તુરગો નિત્યોત્સવૈર્મંદિરં
સત્પુત્રેણ કુલં નૃપેણ નગરં લોકત્રયં ધાર્મિકૈઃ ॥ ૧ ॥
દ્વારાઘ્રાવમૃતં ધને વિતરણં વાણીવિલાસે શ્રુતં
દેહેડન્યોપકૃતિઃ ફલં વરતરૌ વંશે ચ મુક્તાફલમ્ ॥

मृत्स्नायां कनकं सुमे परिमलः पंके पयोजं यथा
संसारे पुरुषायुषं निगदित सार तथा कोविदैः ॥१॥

गत्याऽघहत्या श्रुतसंयमाभ्यां,

सदानसंभ्रान्ततपःक्रियाभिः ॥

अर्हत्पदज्ञानशिवार्द्धिभिश्च,

मानुष्यकं जन्म वरं सुरेभ्यः ॥ ३ ॥

बली ते पुरुषोऽनुं आचूषण लक्ष्मीज ठे पण रूप अने कला-
दिक गुणो आचूषणरूप नथी कछु ठे के,

जाइरुवं विज्ञातिनि, विनिवडंतु कंदरे विवरे ॥

अद्युच्चिय परिवट्टु, जेण गुणा पायमा हुंति ॥१॥

बली लक्ष्मीमान माणस अकुलिन होय तोपण उत्तम
कुलनो, बने कुलथी शुद्ध, एकसो एक कुलोनो उद्योत करनारो,
बने पदथी निर्मल राजहसना अतार सरखो गणाय ठे, बली
ते कलाविनानो होय तोपण लक्ष्मीथी बहोतेर कलानो जाण क-
हेवाय ठे, बली त्रीज के तेरस आदिकना जेदनु जेने ज्ञान पण
नथी, एवो पण पुरुष जो इन्धवालो होय तो चउद विद्यानो
पारगामी तथा बृहस्पति सरखो हुनियामा कहेवाय ठे, कुरूप-
वालो होय तोपण उत्तम रूपवालो कामदेव सरखो, कालो होय
तो कृष्णवतारवालो, रौंगणो होय तो वामन वासुदेवना अव-
तारवालो, उचो होय तो घुटणसुधि लावा हाथवालो, लावा
कानोवालो होय तो चपाना ठोड जेवो, थारु बोलनारो होय
तो मुखकमलमाथी कर्परनी चूरणने सरवावालो, बहुबोलो
होय तो वाचाळ चाणाक्य सरखो चकोर, थोरु खातो होय तो
देवाशी तथा पोपटनी पेठे आहार करनारो, पाणु खातो होय तो
पूर्व जेवे संपूर्ण दान देज्जे आवेलो अने तेथी पोतानी ऽडा प्र-

माणे जोजन करनारो, आलसु होय तो जाग्यशाली, उद्यमी
 होय तो साहसिकोमां शिरोमणि, लंगमो होय तो मनोहर हा-
 थ्याना वच्चांसरखी लीलायुक्त गतिवालो, लोत्रीष्ट होय तो चिं-
 तामणिनी पेठे गुप्त दान देनारो, पात्र अपात्रना विचार विनानो
 जो होय तो उदार चरित्रवालो तथा आपाढ मासना वरसादनी
 पेठे जंच नीच स्थाननो विचार कर्याविना दान देनारो, इत्यादि
 अनेक दूषणोना समूहवालो होय तो पण लक्ष्मीरूपी स्त्रीथी जे
 आलिंगित थयो ठे, तेना दूषणोने पण लोको गुणपणाथीज
 जुए ठे. कह्युं ठे के,

विगुणमविगुणद्वं रूवहीणं च रम्मम

जरुमवि मश्मंतं मंदसहंपि सूरम ॥

अकुलमविकुलीणं तं पयंपंति लोत्रा

नवकमलदललीणा जं पलोएइ लब्धी ॥ १ ॥

वयोवृद्धास्तपोवृद्धा, ये च वृद्धा बहुश्रुताः ॥

सर्वे ते धनवृद्धस्य, घारे तिष्ठन्ति किकराः ॥ २ ॥

बृद्धते यदबन्धोऽपि, यदपूज्योऽपि पूज्यते ॥

गम्यते यदगम्योऽपि, स प्रज्ञावो धनस्य हि ॥ ३ ॥

यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः

स पंक्तिः स श्रुतवान् गुणज्ञः ॥

स एव वक्ता स च दर्शनीयः

सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयन्ते ॥ ४ ॥

आलस्यं स्थिरतामुपैति जजते चापट्यमुद्योगितां

मूकत्वं मितज्ञाषितां वितनुते मौग्ध्यं ज्ञवेदार्जवम् ॥

पात्राऽपात्रविचारसारविरहो यच्चत्युदारात्मतां ।

मातर्लक्ष्मि तव प्रसादवशतो दोषा अपि स्युर्गुणाः ॥

अर्थ- नवा कमलनां दलपर लीन थपली लक्ष्मी जेने जुए ठे, ते माणस निर्गुणी होय तोपण गुणवान कहेवाय ठे, तथा रूपविनानो होय तोपण मनोहर कहेवाय ठे, मुख होय तोपण बुद्धिवान कहेवाय ठे, निर्बल होय तोपण शूरो कहेवाय ठे, तथा अकुलिन होय तोपण लोको तेने कुलीन कहे ठे ॥ १ ॥ वयथी वृद्ध थपला, तपथी वृद्ध थपला, तथा घणा मिश्रातो ज्ञानीने तेमा जेठ वृद्ध थपला ठे, ते सधलाठ धनथी वृद्ध थपलाठ-ने वारणे चाकर अझे रहे ठे. ॥ २ ॥ नहीं वादवालायक पण जे वंदाय ठे, नहीं पूजवालायक पण जे पूजाय ठे, अगम्य पण जे गम्य थाय ठे, ते सधलो धन्यनो प्रजाव ठे ॥ ३ ॥ जेनी पासे धन ठे, ते माणस कुलीन, तेज पंडित, तेज शास्त्रवेत्ता, तेज गुणोने जाणनरो, तेज वाचाल तथा तेज जोवालायक थाय ठे, माटे सर्वे गुणो धननो आश्रय करीने रहेला ठे. ॥ ४ ॥ लक्ष्मीना प्रजावथी आलस स्थिरताने प्राप्त थाय ठे, चपलता उद्योगपणाने प्राप्त थाय ठे, मुंगापणु मितजापिपणाने विस्तारे ठे, सुग्धपणु आर्जवतारूप थाय ठे, पात्र अपात्रनो विचार उदारपणाने आपे ठे, माटे हे लक्ष्मीदेवी ! तमारी कृपाना वराथी दूषणो पण गुणरूप थाय ठे ॥ ५ ॥

हवे वधारे शुं कहेवु ! सर्व प्रकारोथी पुरुषोनु आज्ञापण लक्ष्मीज ठे. हवे ते लक्ष्मी पण जो न्यायथी उपार्जन करी होय, तोज ते वधारे उत्तम ठे, पण अन्यायथी उपार्जन करेली लक्ष्मी उत्तम नथी. कहुं ठे के,

अन्यायसंज्ञवा श्री-रन्यायेनैव याति सा नियतम् ॥

अर्जनहानिक्लेशः, केवलमवशिष्यते कुधियाम् ॥ २ ॥

अर्थ- इष्ट बुद्धि माणसोनी अन्यायथी उत्पन्न थपली ते

લક્ષ્મી खरेखर अन्यायथीज चाली जाय ठे, फक्त लक्ष्मीना कमा-
वानो अने हानीनो क्लेशमात्र तेने तो बाकी रहे ठे. ॥ १ ॥

अन्यायोपार्जितं वित्तं, दश वर्षाणि तिष्ठति ॥

प्राप्ते षोडशमे वर्षे, समूलं च विनश्यति ॥ २ ॥

अर्थ—अन्यायથી ઉપાર્જન કરેલું ધન ફક્ત દશ વર્ષોસુધિજ
રહે છે, પણ શોદમું વર્ષ આવતે ઠતેતે મૂલ સહિત નાશ પામે છે. ૨
વલી લક્ષ્મીવિનાના પુરુષોનાં કુલ, શીલ, લાવણ્ય, રૂપ, તથા
વિદ્યાદિક ગુણો પણ દૂષણપણાને પ્રાપ્ત થાય છે. કહ્યું છે કે,

साकारोऽपि सविद्योपि, निर्ध्व्यः क्वापि नाश्र्यते ॥

व्यक्ताक्षरः सुवृत्तोऽपि, जमः कूटो विवर्ज्यते ॥ १ ॥

અર્થ—ઉત્તમરૂપવાલો અને વિદ્વાન એવો પણ માણસ જો ધન
રહિત હોય તો તેને લોકો ગણકારતા નથી; કેમકે, પ્રગટ અક્ષ-
રવાલો અને ગોલાકારવાલો પણ ઓટો પૈસો વર્જી દેવાય છે. ॥ ૧ ॥

वरं रेणुर्वरं जस्म, नष्टश्रीर्न पुनर्नरः ॥

मुक्तवैनं दृश्यते पूजा, क्वापि पर्वणि पूर्वयोः ॥ २ ॥

અર્થ—ધૂલ અને રાખ સારી છે, પણ નિર્ધન પુરુષ શ્રેષ્ઠ નથી;
કેમકે તે નિર્ધન પુરુષવિના ધૂલ અને રાખની કોઈક પર્વમાં
પૂજા થતી દેખાય છે. ॥ ૨ ॥

હવે નિર્ધન માણસ જો ઝંચો હોય તો તે અંજા સરખો, નીચો
હોય તો કુવસો, જો રૂપાલો હોય તો આમવાયુવાલો, કાલો
હોય તો વનમાં રહેતા ઝીંહ સરખો, થોડું ખાતો હોય તો મંદ,
ઘણું ખાનારો હોય તો ડુકાલીઝ, ઉદાર હોય તો ઝમાઝ, આડં-
વરવાલો હોય તો ડુરાચારી, વિનયી હોય તો ઝીંખારી, થોડું
બોલનારો હોય તો મુંગો અને મૂર્ખ, વાચાલ હોય તો વહુ વક-
વકીઝ, હમાવાલો હોય તો વીકણ અને રાંક અને શૂરો હોય

तो धाडपाडनारो कहेवाय ठे, बधारे शु कहेबु? निर्धन माणस
तो क्याए पण पूजनीक थतो नथी आथी करीनेज पुरुपनुआ-
चूपण उत्तम लक्ष्मी कहेली ठे

हवे लक्ष्मीनु आचूपण दान ठे कहु ठे के,

काव्येनेव कविर्धियेव सचिवो न्यायेन भूमीधवः

शौर्येणैव जटो हियेव कुलजः सत्येव गैहस्थितिः ॥

शीलेनैव तपस्त्रिषेव सविता विद्येव आध्यात्मवान्,

वेगेनेव ह्यो दृशेव वदनं दानेन लक्ष्मीस्तथा ॥१॥

अर्थ- काव्यथी जेम कवि, बुद्धिथी जेम मंत्री, न्यायथी
जेम राजा, शूरापणथी जेम सुजट, लज्जाथी जेम कुलपुत्र, सती
स्त्रीथी जेम घरनी स्थिति, शीलथी जेम तप, कातिथी जेम
सूर्य, ज्ञानथी जेम अध्यात्मी, वेगथी जेम घोडो, तथा आखथी
जेम मुख तेम दानथी लक्ष्मी शोजे ठे ॥ १ ॥

बली दानधिना लक्ष्मीनो नाश पण संजलाय ठे, कहु ठे के,

श्रीवृद्धिर्नखवधेद्या, न धार्यैव कदाचन ॥

प्रमादात्स्खलिते क्वापि, समूलापि विनश्यति ॥१॥

अर्थ- लक्ष्मीनी वृद्धिने नखनी पेठे ठेदवी, पण तेने सची
राखवी नहीं, केमके, प्रमादथी स्खलना होते ठे ते समूली
नाश पामे ठे ॥ १ ॥

दान जोगो नाश-स्त्रिस्तो गतयो जवति वित्तस्य ॥

यो न ददाति न भुंक्ते, तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥ २ ॥

अर्थ- दान, जोग अने नाश एम त्रण गतिउ धननी ठे,
माटे जे दान देतो नथी के जोगयतो नथी, तेना धननी त्रीजी
गति एटखे नाश थाय ठे ॥ २ ॥

આયામશતલઘ્ધસ્ય, પ્રાણેભ્યોઽપિ ગરીયસઃ ॥

ગતિરેકૈવ વિત્તસ્ય, દાનમન્યા વિપત્તયઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ— સેકડોગમે પ્રયાસથી મલેલા તથા પ્રાણોથી પણ વહાલા
 એવા ધનની દાનરૂપજ એક ઉત્તમ ગતિ છે, વાકી તો વિપત્તિ-
 રૂપ ગતિઈ છે. ॥ ૩ ॥

દાતવ્યં ઝોક્તવ્યં, સતિ ધને સંચયો ન કર્તવ્યઃ ॥

પશ્યેહ મધુકરીણાં, સંચિતમર્થં હરંત્યન્યે ॥ ૪ ॥

અર્થ— ધન હોતે ઠતે તેનું દાન દેવું, તથા તેને ઝોગવડું, પણ
 સંચય કરી રાખવો નહીં; કેમકે, જુઈ? કે અહીં ઝમરીઈએ એ-
 કઠાં કરેલાં ધનને (મધને) વીજાઈ હરી જાય છે. ॥ ૪ ॥

એવી રીતે સર્વ પ્રકારથી વિચાર કરતાં થકાં લક્ષ્મીને શોજા-
 વનારું દાનજ છે. કહ્યું છે કે,

સારં તદેવ સારં, નિયોજ્યતેયજ્ઞિનેંઞ્રજવનાદૌ ॥

અપરંપુનરફલં, પૃથ્વીમેલખંડપિંડં વા ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે ધનને જિનજીવનાદિકમાં જોડવામાં આવે તેજ ધન
 ઉત્તમ છે, પણ વીજું તો પૃથ્વીના મેલના ખંડ અથવા પિંડ સરખું
 ધન નિષ્ફલ છે. ॥ ૧ ॥

દાનરૂપી આજૂષણ વિના લક્ષ્મીને પાષાણના મેલરૂપજ જા-
 ણવી. જેમ પૂર્વે પાટલીપુત્ર નામના નગરમાં નવ નંદ નામના રાજા
 અયા હતા; તેઈ અત્યંત કૃપણ હોવાથી તેઈએ લોકોપર કર ના-
 સીને તથા તેઈને પીડીને ઘણું ધન એકઠું કહ્યું હતું તથા તે ધ-
 નના તેઈએ સુવર્ણના નવ ડુંગરો કર્યા હતા. પણ તેઈના અજ્ઞા-
 ન્યના યોગથી તે ડુંગરો પાષાણરૂપ અડ ગયા. અને આજે પણ તે
 ડુંગરો પાટલીપુરપાસે ગંગાના કાંઠાપર પીલા પથ્થરના દેખાય છે.

तेमज रक श्रेष्ठिनी सपूर्ण लक्ष्मी पातालमा लुप्त थइ गइ ठे ते-
मज राजगृही नगरीमा रहेता मम्मण शेठे अत्यंत लक्ष्मी एकठ्ठी
करीने मणिनो बलद बनाव्यो इतो. पण ठेवटे दानादिकता अ-
ज्ञावथी तेनी ते सर्व लक्ष्मी फोकटज पृथ्वीपर नाश पामी तेमज
संकुल नामना शेठे कपिल बडुने कहुं के, हु तने आवती काले
जोजन करावीश, पण ठेवटे तेने जोजन नहीं करावता ठमास
सुधि तेणे तेने उग्यो त्यारे कपिल बडुए त्रण उपवासो करीने का-
लिका मातानुं आराधन कर्युं, पठी ते देवीए दीधेली रूप बदला-
ववानी विद्याना बलथी तेणे संकुलनु रूप धारण कर्युं, तथा तेनी
सयली लक्ष्मीने जोगवी पठी पोतानु रूप प्रगट करीने तेणे सं-
कुलने एवो उपदेश आप्यो के,

दातव्यं ज्ञोक्तव्यं, सति विज्ञवे संचयो न कर्तव्यः ॥

यदि संचय करिष्यसि, संकुल पुनरागमिष्यामि ॥१॥

अर्थ- हे संकुल ! धन होते ठे तेनुं दान देबु, तथा तेने
जोगबु, पण तेनो संचय करी राख्यो नहीं, माटे हवे फरीने
जो तुं धननो संचय करीश, तो हुं पाठो आनीश ॥ १ ॥

माटे हवे वधारे शुं कहेबुं^१ लक्ष्मीनु आचूपण केवल दानज
ठे, पण जोगआदिकनी सामग्री तेना आचूपणरूप नथी कहुं ठे के,
आरोहंति सुखासनान्यपटवो नागान् हयांस्तज्जुप-

स्तांपूलाद्युपभुंजते नटविटाः खादंति हस्त्यादयः
प्रासादे चटकादयोऽपि निवसंत्येते न पात्रं स्तुतेः

स स्तुत्यो भुवने प्रयच्छति कृती लोकाय यः कामितम्।

अर्थ-(केटलाक) मूर्खो पाखलीजपर चैसे ठे, हाथी घोडाज-
वाला हाथी घोडाजपर चडे ठे, नटपियो तामूलआदिक खायठे,

હાથીઆદિકો પણ શાય છે, મેહેલમાં ચીડીઆદિકો પણ રહેત્રે, પણ તેહ સ્તુતિપાત્ર નથી; પણ જે કૃતાર્થ માણસ આ જગતમાં લોકોને ઇચ્છિત દાન આપે છે, તેજ સ્તુતિ કરવા લાયક છે ॥૧॥

વલી દીધેલું દાન ક્યાંએ પણ નિષ્ફલ જતું નથી. કહ્યું છે કે,

પાત્રે ધર્મનિવંધનં તદિતરે પ્રોદ્યદ્યાખ્યાપકં

મિત્રે પ્રીતિવિવર્ધકં રિપુજને વૈરાપહારદમમ ॥

ભૃત્યે ઋક્તિઞ્જરાવહં નરપતૌ સન્માનપૂજાપ્રદં

ઞ્જઢાદૌ ચ યશસ્કરં વિતરણં ન ક્વાપ્યહો નિષ્ફલમ્।

અર્થ—સુપાત્રપ્રતે આપેલું દાન ધર્મના કારણરૂપ છે, તથા અન્યપ્રત્યે દીધેલું દાન દયાને જણાવનારું છે, મિત્રપ્રતે દીધેલું દાન પ્રીતિ વધારનારું છે, શત્રુને આપેલું દાન વૈરનો નાશ કરવામાં સમર્થ છે, ચાકરને દીધેલું દાન ઋક્તિના સમૂહને ધારણ કરાવનારું છે, રાજાને આપેલું દાન સન્માન અને પૂજા આપનારું છે, તથા ઞાટઆદિકને દીધેલું દાન યશને કરનારું છે; એવી રીતે અહો! દાન ક્યાંએ પણ નિષ્ફલ જતું નથી. ॥ ૧ ॥

હવે તે દાનનું આઞ્ઞપણ સુપાત્રનો સંયોગજ છે; કેમકે, સુપાત્ર પ્રતે જે દાન દેવાય તેજ કલ્યાણને અને શાંતિને કરનારું છે. નૈ-પથકાન્યમાં કહ્યું છે કે,

પૂર્વપુણ્યવિઞ્જવવ્યયવધ્ઠા, સંપદો વિપદ એવ વિમૃષ્ટાઃ ॥

પાત્રપાણિકમલાર્પણમાસાં, તાસુ શાંતિકવિધિર્વિધિદૃષ્ટઃ

અર્થ—પૂર્વે કરેલાં પુણ્યોરૂપી વિજ્ઞાવના સ્વરચવાથી મલેલી સંપદાર્જને આપદાર્જરૂપજ માનેલી છે; પણ તે સંપદાર્જનું સુપાત્રોપ્રતે હસ્તકમલથી જે અર્પણ કરવું, તે તેહને વિષે બ્રહ્માણ દીઠેલો શાંતિનો વિધિ છે. ॥ ૧ ॥

सुपात्रोप्रते आपेलुं थोरुं दान पण बहुफलवालुं थायठे कह्यंठे के,
जले तैलं खले गुह्यं, पात्रे दानं मनागपि ॥

प्राज्ञे शास्त्रं सतां प्रीति-विस्तारं यात्यनेकधा ॥ १ ॥

अर्थ—पाणीमा नाखेलु तेल, खलप्रते कहेली गुप्तवात, सुपात्र
प्रते आपेलु थोरुं पण दान, विधानने (ज्ञानवेलुं) शास्त्र तथा
सज्जनोनी प्रीति अनेक प्रकारे विस्तारने पामे ठे ॥ १ ॥

व्याजे स्याद् द्विगुणं वित्तं, व्यवसाये चतुर्गुणम् ॥

क्षेत्रे शतगुणं प्रोक्तं, पात्रेऽनंतगुणं पुनः ॥ २ ॥

अर्थ—व्याजमा वेवहु धन थाय ठे, व्यापारमा चोगणु थाय
ठे, क्षेत्रमा सो गणुं थायठे, पण सुपात्रप्रते आपेलु धन अनंत-
गणुं थाय ठे ॥ २ ॥

माटे सुपात्रप्रते आपेलु धन बहु फलदायक ठे, अने कुपात्र
प्रते आपेलु धन विपरीत फलने देनारुं ठे

हवे अही कोड एम कहेके, पात्र अपात्रनो विचार तो कृपणज
करे, पण उदार माणस करे नहीं कयु ठे के, “पात्रनी परीक्षा
शा माटे करयी जोडए? केमके वरसतो एयो वरसाद कड सम-
विसमनी परीक्षा करतो नथी.” तेने उत्तर आपे ठे के, एम
नहीं, केम के,

वरसीउं वरसीउं अबुहर, वरसीडां फल जोड ॥

धत्तुरए विप इक्कुए रस, एवड अतर होड ॥ १ ॥

वडी स्वाति नक्षत्रमा पाणीमा पण पात्र विशेषनी अपेक्षाए
मोटो अतर ठे, केमके, तेज पाणी जो सर्पना मुखमा पडेठे तो
जेररूप थायठे, अने त्रीपना मुखमा जो पडेठे, तो मोतीरूप
थशे कयु ठे के—

આમે નિંવે સુતીથેં કચવરનિચયે શુક્તિમધ્યેઽહિવક્ત્રે ॥
 ઔષધ્યાદૌ વિષઙ્ગૌ ગુરુસરસિ ગિરૌ પાંરુભૂકૃષ્ણભૂમ્યોઃ
 ઇન્દુદ્દેત્રે કષાયજુમવનગહને મેઘમુક્તં યથાંજ
 સ્તદ્દત્પાત્રે કુપાત્રે જગતિ નિજધનં દત્તમાયાતિ પાકમ્ ॥

અર્થ—આંવાપર અને લીંવડાપર, ઉત્તમ તીર્થમાં અને કચ-
 રાના સમૂહમાં, ઢીપમાં અને સર્પના મુખમાં, ઔષધિઆદિકમાં
 અને જેરી વૃક્ષમાં, મોટાં તલાવમાં અને પર્વતપર, સફેદ જમીનમાં
 અને કાલી જમીનમાં, તથા સેલડીના ક્ષેત્રમાં અને કપાણલા
 વૃક્ષોનાં વનમાં વરસાદે વરસાવેલું પાણી જેમ જુદા જુદા જાવોને
 ઝજનારું થાય છે તેમ આ જગતમાં સુપાત્ર અને કુપાત્રને આપેલું
 પોતાનું ધન પણ પક્કજાવને પ્રાપ્ત થાય છે ॥ ૧ ॥

હવે પાત્ર પણ તેજ ઉત્તમ જાણવું કે, જે નામ પ્રમાણે ગુણો-
 વાલું હોય; તેથી વિપરીત જૈ હોય તે ઉત્તમ પાત્ર કહેવાય નહીં.
 કહ્યું છે કે—

ઙ્ગૌમે મંગલનામ વિષ્ટિવિષયે ઙ્ગઙ્ગા કણાનાં ક્ષયે
 વૃદ્ધિઃ શીતલિકેતિ તીવ્રપિટકે રાજા રજઃપર્વણઃ
 મિષ્ટત્વં લવણે વિષે ચ મધુરં રૈકંટિકાદ્યં યથા
 પાત્રત્વં ચ પણાંગનાસુ રુચિરં નામ્ના તથા નાર્થતઃ ॥૧॥

પાત્ર તો તે કહેવાય કે, જે પોતે તરવામાં અને પરને તારવામાં
 સમર્થ હોય. જેમ કે, બુડી જાય એવું પણ ત્રાંવું પાત્રરૂપ થયું
 થકું પોતે તરે છે, તથા તેનો આશ્રય કરીને રહેલી સર્વ વસ્તુઓને
 પણ તારે છે. પાત્ર પરીક્ષામાં યુધિષ્ઠિર અને ઝીમનો સંવાદ
 નીચે પ્રમાણે છે.

હસ્તીનાગપુરમાં એક દહાડો યુધિષ્ઠિર રાજા સન્નામાં સિંહાસ-

नपर वेठा हता एटलामा वारणे रहेला जीमे आवीने तेमने
 विनंती करी के, हे राजेंद्र ! एक मूर्ख तपस्वी अने विघ्नान शूद्र
 वस्त्रे जणा वारणे उजा ठे, तेमाथी कोने दान आपवु ? त्यारे
 युधिष्ठिरे कह्युं के, हे जीम ! तप तो सुखेथी तपी शकाय ठे, पण
 विद्या मेलवयी बहु मुश्केल ठे, माटे हु तो विघ्नाननी पूजा क-
 रीश, तपोनु शु प्रयोजन ठे ? त्यारे जीमे कह्युं के, हे युधिष्ठिर !
 जेम कुतराना चावनामा प्राप्त थएली गंगा, तथा मदिराना कु-
 जमां पडेखु दूध तेम कुपात्रमा प्राप्त थएली विद्या शा उपयोग-
 नी ठे ? त्यारे कृष्ण दैपायने कह्युं के, केवल विद्या के तपसाथी
 पात्रपणु थतु नथी, जेनामा विद्या अने उत्तम आचार ठे, तेज
 सुपात्र कहैवाय ठे माटे सुपात्र प्रते आपेखु धन कल्याणकारी
 ठे कह्युं ठे के, ॥ १ ॥

सा लक्ष्मीर्या धर्मकर्मोपयुक्ता,

सा लक्ष्मीर्या बंधुवर्गोपजोग्या ॥

सा लक्ष्मीर्या स्वागज्जोगप्रसंगा,

यान्या मान्या सा तु लक्ष्मीरलक्ष्मीः ॥ १ ॥

अर्थ- जे लक्ष्मी धर्मकार्योमा जोडाय ठे, तथा जे बंधुवर्गना
 उपजोगमा आवे ठे, अने जे पोताना पण उपजोगमां आवे ठे,
 तेज खरेखरी लक्ष्मी ठे, पण तेथी विपरीत लक्ष्मीने तो “ अ-
 लक्ष्मीज ” मानवी

माटे धर्मेना अर्थी माणसे न्यायथी उपार्जन करेखु, तथा
 क्षेत्र, काल अने जाग्रथी निर्दोष थएखु एवु दान कीर्ति आदि-
 कनी अपेक्षा राख्याप्रिनाज सुपात्रने आपवु

हवे दान प्रायें करीने हेतुनाखु होय ठे ते दान देवामा दश
 हेतुं नीचे प्रमाणे होय ठे

(१) रोगी अथवा जिह्वाचरोने दयाथी दान अपाय ठे.

(૨) મદદ આપનારને સંગ્રહથી દાન અપાય છે. (૩) હુર્જનોને જયથી દાન આપવું પડે છે. (૪) પુત્રાદિકને જુદા કરતી વચ્ચે કારણીક દાન અપાય છે. (૫) લોકલજાથી દાન આપવું પડે છે. (૬) જાદુ ચારણાદિકોને ગર્વથી દાન અપાય છે. (૭) હિંસકોને અધર્મથી દાન આપવું પડે છે. (૮) સાધુ આદિક ચતુર્વિધ સંઘને ધર્મબુદ્ધિથી દાન અપાય છે. (૯) આને હું દાન આપીશ તો તે મને કોઈ વચ્ચે પણ ઉપકાર કરશે એવી બુદ્ધિથી દાન અપાય છે. (૧૦) તથા પહેલાં આણે મને વહુ ઉપકાર કર્યો છે, એવી બુદ્ધિથી દાન અપાય છે. એવી રીતે દાન દશ પ્રકારનું છે. તેમાંથી ત્રણ પ્રકાર આલોક સંબંધિ દાનના છે. કહ્યું છે કે,

જયલોજ્ઞ સ્તથાસ્ત્રેહ-સ્ત્રયો દાનસ્ય હેતવઃ ॥

યે દાતારસ્ત્રયં મુક્ત્વા, ધન્યાસ્તે મુક્તિગામિનઃ ॥૧॥

અર્થ— જય, લોજ્ઞ, તથા સ્ત્રેહ એ ત્રણે હેતુર્થ દાનના છે, તે ત્રણે હેતુર્થને ઘોમીને જેર્થ દાન આપે છે, તે ધન્ય મનુષ્યો મોક્ષગામી થાય છે.

હવે વધારે શું કહેવું ? દાનનું જૂષણ સુપાત્ર છે. કહ્યું છે કે,
 ઉત્તમફલં સુપાત્રે, દાનં વિજ્ઞવસ્ય મધ્યમો જોગઃ ॥
 અધમં વ્યસનવ્યયગતિ-રધમાધમમવનિવિન્યાસઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ— સુપાત્ર પ્રતે જે દાન દેવું, તે ધનનું ઉત્તમ ફલ છે, જોગો જોગવવા તે મધ્યમ ફલ છે, તથા વ્યસનમાં खરચવું તે અધમ ફલ છે, અને ધનને જે જમીનમાં જંડારી રાખવું, તે અધમમાં અધમ ફલ છે. ॥ ૧ ॥

અધઃ દિપંતિ કૃપણા, વિત્તં તત્ર યિયાસવઃ ॥

સંતસ્તુ ગુરુચૈત્યાદૌ, તલુચ્ચૈઃ પદકાંક્ષિણઃ ॥ ૧ ॥

अर्थ- कृपण लोको नीची गतिमा जवानी झुठावाला हो-
वाथी धनने नीचे जमीनमा जडारी राखे ठे, पण सज्जनो उची
गतिमा झुठको होवाथी ते धनने उचा जिनप्रासादादिकमा वापरेठे
माटे हे जव्यलोको ! जाग्यमान एवा तमोए सुपात्रदानरूप
धर्मविधिमा सर्वदा उद्यम करवो

॥ इति सुपात्रदानोपदेशः ॥

हवे दानना फलनो उपदेश कहे ठे

अजयं सुपत्तदाणं, अणुकंपा उचिअ कित्तिदाणं च ॥
दोहि विमुखो जणिउ, तिन्नि विज्जोग्गाइअं दिति ॥१॥

अर्थ- आ जगतमा दान पाच प्रकारनु प्रसिद्ध ठे वधवध-
नादिक जयथी जयजीत थएला जतुर्जने, तेर्जना प्राणो बचा-
वीने जे तेर्जने निर्जय करवा, तेने पहेखु अजयहान कहेखु
ठे कह्यु ठे के, ॥ १ ॥

जीवानां रक्षणं श्रेष्ठं, जीवा जीवितकारिणः ॥

तस्मात्समस्तदानेभ्यो-ऽजयदानं प्रशस्यते ॥ १ ॥

अर्थ- जीवोनुं रक्षण करवुं ते श्रेष्ठ कार्य ठे, केमके, जीवो
जीवितना अजिलापिठ ठे, माटे सर्व दानोथी अजयदान प्रश-
सया लायक ठे ॥ १ ॥

यो दद्यात्काचनं मेरु, कृत्स्ना चैव वसुधराम् ॥

एकस्य जीवित दद्यात्, न च तुल्य युधिष्ठिरः ॥ २ ॥

अर्थ- हे युधिष्ठिर ! कोऽ माणस कोऽने सुवर्णनो मेरु पर्यंत
आपी दीए, अथवा समस्त पृथ्वीने आपी दीए, तथा एक जी-
वने जीवितदान आपे, ते वन्ने एक सरखा नथी (अर्थात् जी-
वितदान सर्वथी श्रेष्ठ ठे ॥ २ ॥

અહિંસા સર્વજીવાનાં, સર્વજ્ઞૈઃ પરિજ્ઞાપિતમ્ ॥

इदं हि मूलं धर्मस्य, शेषस्तस्यैव विस्तरः ॥ ३ ॥

અર્થ- શ્રી સર્વજ્ઞ પ્રજુર્જા એમ કહ્યું છે કે, સર્વ જીવોની હિંસા નહીં કરવી, એ ધર્મનું મૂલ છે, અને વાકીની ધર્મક્રિયાઈ તો તે અહિંસાનોજ વિસ્તાર છે. ॥ ૩ ॥

अज्ञयं सर्वसत्त्वैभ्यो, यो ददाति दयापरः ॥

तस्य देहादिमुक्तस्य, ज्ञयं नास्ति कुतश्चन ॥ ४ ॥

અર્થ- જે માણસ દયામાં તત્પર થઈને સર્વ પ્રાણીને અજ્ઞય-દાન આપે છે, તેને મૃત્યુવાદ ક્યાંય પણ જ્ઞય થતો નથી. ॥ ૪ ॥

અજ્ઞયદાન દેવાથી “આ માણસ કદ્યાણકારી, દયાલુ, તથા કૃપાના સમુદ્ર સરખો છે” એવી રીતની કીર્તિ આ લોકમાં થાય છે; અને પરલોકમાં રાજ્યસંપદાદિક જોગોનો સમૂહ મળે છે. કહ્યું છે કે-

दीर्घमायुः परं रूप-मारोग्यं श्लाघनीयता ॥

अहिंसायाः फलं सर्वं, किमन्यत्कामदैव सा ॥ १ ॥

અર્થ- લાંબું આયુષ્ય, ઉત્કૃષ્ટરૂપ, આરોગ્યતા તથા કીર્તિ એ સઘળું અહિંસાનું ફલ છે; માટે કામકામ વલી વીજી કર્કે છે ? તે અહિંસાજ કામકામ છે. ॥ ૧ ॥

પણ જેનું ધર્મબુદ્ધિથી હિંસા કરે છે, તેને કદ્યાણ કે, પુણ્ય થતું નથી. કહ્યું છે કે,

हिंसा विघ्नाय जायेत, विघ्नशान्त्यै कृतापि हि ॥

कुलाचारधियाप्येषा, कृता कुलविनाशिनी ॥ १ ॥

અર્થ- વિઘ્નોની શાંતિમાટે પણ કરેલી હિંસા યોગ્ય વિઘ્ન કરનારી થાય છે; તેમ કુલાચારની બુદ્ધિથી કરેલી હિંસા પણ કુલનો નાશ કરનારી થાય છે. ॥ ૧ ॥

यदि आवा तोये तरति तरणिर्यद्युदयति,

प्रतीच्यां सप्तर्चिर्यदि भजति शैत्यं कथमपि ॥

यदि ह्रमापीठं स्यादुपरि सकलस्यापि जगतः,

प्रसूते सत्त्वानां तदपि न वधः कापि सुकृतम् ॥२॥

अर्थ- जो पत्थर पाणीमा तरे, मूर्य पश्चिम दिशामा उदय पामे, अग्नि कोडक यत्ने शीतलताने जजे, तथा आ पृथ्वीतल कदाच सर्व जगतनी उपर थड जाय, तोपण प्राणीठनी हिंसा क्याय पण पुण्य उत्पन्न करे नहीं ॥ २ ॥

स कमलवनमग्नेर्वासर आस्वदस्ता,

दमृतमुरगवक्त्रात्साधुवाद विवादात् ॥

रुगुपगममपथ्याजीवित कालकूटा,

दञ्जिलषति वधाद्यः प्राणिनां धर्ममिच्छेत् ॥३॥

अर्थ- जे माणस प्राणीठनी हिंसायी धर्मने डझे ठे, ते अग्नियी कमलोना वनने, सूर्यास्तयी दिवसने, सर्पना मुखमायी अमृतने, विवादयी कीर्तिने, अपथ्य जोजनयी रोगना नाशने, तथा जेरना जहणयी जीवितने डझे ठे ॥ ३ ॥

एवी रीते अन्नयदानरूप धर्मना आराधनयी घणा जव्य माणसो मोहनगरमा गया ठे जेम् श्री शातिनाथ प्रजुए वाज पट्टीने पोतानुं मास आपीने पारापतनु रक्षण कर्युं ठे, एरा ते श्री शातिनाथ प्रजु तमोने शाति आपो? एवीरीते ते श्री शातिनाथ प्रजुए मेघरथ राजाना जवमा पारापतने अन्नयदान आपीने त्रणे लोकमा करुणासागरपणु मेलव्यु तेम सुमेरु नामनो हायी ससलाने अन्नयदान आपवायी मगधना राजा श्रेणिकनो मेघकुमार नामनो पुत्र थयो ठे तेनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी

विंध्याचलनी अटवीमां सातसो हाथणीर्जनो स्वामी सुमेरु नामे एक हाथी हतो. एक दहामो त्यां दावानलने जोझने तेने जातिस्मरण ज्ञान अयुं. तेथी पूर्वजवमां दावानलथी अण्णा दुःखथी जय पामीने तेणे वर्षाकालमां एक योजनसुधिनी जमि-परथी घास आदिक वृद्धोने जखेमीने चोखुं मेदान करी राखुं. हवे एक दहाडो ते वनमां फरीने दावानल लाग्यो; त्यारे ते सु-मेरु हाथी ते मेदानमां परिवारसहित रह्यो; तेम हरिणादिक बीजा जीवोपण ते मेदानमां आवीने जराया. ते वखते शरीरें खरज आववाथी ते सुमेरु हाथीए पोतानो एक पग जंचो कर्हो. त्यारे बीजाजथी हडसेलातो एक ससलो ते हाथीना पगनी नीचे जग्या खाली अवाथी आवीने जरायो. त्यारे हाथीने दया आववाथी तेणे जण दिवसो सुधि पोतानो ते पग जंचोज धारी राख्यो. पठी दावानल शांत अवाथी सर्व जीवो पोतपोताने स्थानके गया; त्यारे ते हाथीए पोतानो ते पग नीचो मूक्यो; पण लोही जराइ जवाथी ते हाथी त्यां पनी गयो; तथा कुधा अने तृपाथी पीडित अझने त्यां ते मृत्यु पाय्यो. पठी ते पुण्यना प्रजावथी ते हाथी मगधना राजा श्रेणिकनी धारिणी नामनी राणीना पुत्रपणे उत्पन्न अयो. ते वखते ते राणीने मेघवृष्टिनो दोहलो उत्पन्न अ-वाथी तेनुं मेघकुमार नाम पारुवामां आव्युं. पठी त्यां ते अ-त्यंत सौजाग्यना ज्ञाजनंरूप अयो. नेवटे ते दीक्षा लेझने विजय नामना विमानमां एकावतारी देव अयो. एवी रीते सुमेरु हाथीनुं अजयदान उपरे दृष्टांत जाणवुं.

हवे तेज अजयदान उपरे सौजाग्य देवीनुं दृष्टांत कहे ठे.

जयपुर नामना नगरमां मकरकेतु नामना राजाए कोझक चो-रने पकमी बांधीने शूलिए चमाववानो हुकम कर्हो. पण कमला नामनी पट्टराणीए तेने एकदिवस माटे ठोमाव्यो. तथा ते दिवसे तेनो जोजन, वख, तथा तांबुलादिकथी सत्कार करीने तेणीए

तेने राजाने सोंप्यो पत्नी वीजे दिवसे वीजी राणीए, वीजे दि-
वसे वीजी राणीए, एम साते राणीउए तेनो धनादिकथी सत्कार
करीने राजाने सोंप्यो आठमे दिवसे सौजाग्यदेवी नामनी अ-
णमानीती राणीए विनयपूर्णक राजाने सुशी करीने तं चोरने
अजयदान अपाव्यु, तथा तेने अष्टप अने सामान्य जोजन, व-
स्त्रादिक आपीने ठोडी मद्यो त्यारे ते चोर नृत्य, गीत आदिक
करतो थको हर्षित थयो त्यारे राजाए तेने पूठ्युं के, अरे !
आजे तो तने सामान्य प्रकारनु जोजनादिक मद्यु ठे, त्यारे तु
केम नाच्या करे ठे ? त्यारे ते चोरे कह्यु के, हे स्वामी ! आज-
दनसुधि सर्ज राणीउए जोके मारो धणो सत्कार कर्यो, तोपण
मृत्युना जयथी बाधनी समीपे बाधेला एग छीला यवना जो-
जनवाला पण घेतानी पेठे में तो हु खज अनुजव्यु, पण आजै
तो रसबिनाना घाससरखा आहारथी पण व्यापारीने घेर बाधेला
बलदनी पेठे हु अजयदानथी सुए अनुजहुं बु, अने तेथी हु
नाच्या करबु, एवीरीते अजयदानपर सौजाग्य देवीनु दृष्टात जाणबु

हवे तेज अजयदानपर आरामिकनी कथा कहे ठे

जयपूर नामना नगरमा धन नामना मालीए दयाना परिण-
मथी पाच पूराउनु रक्षण कर्यु हतु पत्नी ते माली मरीने एक
कुलपुत्र थयो तेना मातपिता बाह्याग्रस्थामाज मृत्यु पाम्या
पत्नी ते देशातर जातो थको वनमा एक उडना वृक्षनी नीचे
येठो त्या रहेता पाच यक्षोए तेने जोयो त्यारे ते कुलपुत्रने ते-
उए पूर्वजवनो पोतानो उपकारी जाणीने कह्युं के, तने आजथी
पाचमे दिवसे राज्य मखशे ते साजखी तं हर्षित थयो पत्नी पा-
चमे दिवसे नरपाख राजा अपुत्रीउं मरी जवाथी तेने चाराणसी
नगरीनु राज्य मद्यु पत्नी ते तो मत्रीउने राज्यमोंपीने मुए अ-
नुजयया लाग्यो. एटखामा मीमामाना राजाउए तेना नगरने घेरो
घाट्यो. ते यात मत्रीउए राजाने जणाची, पण तं तो जुगारनी

क्रीमामां आसक्त थयो हतो, तेथी ते वात तेणे सांजली नहीं. त्यारे राणीए कहेवाथी तेणे तेणीने कहुं के, हे कट्याणि ! ते वडपर रहेला पांच यक्षो राज्य आपेठे, अने हरेठे; माटे जे थवानुं होशे ते थशे, माटेतुं पाशा नाख ? एम कहेवाथी ते यक्षो-एज सीमाडाना राजाउने वांधीने तेने पगे पडाव्या. ते जोड लोकोने आश्चर्य थयुं. पठी एक दिवसे त्यां ज्ञानी महाराज आव्या, तेमने लोकोए पूठवाथी ज्ञानीए कहुं के, आणे पूर्व-जवमां पांच पुराउनुं रक्षण कर्तुं हतुं; तेज पूराउना जीवो आ यद्धरूप थयाठे; अने तेउंएज तेना राज्यनुं रक्षण कर्तुं ठे.

वली तेज अजयदान उपरे अवंतिसुकुमालनी कथा कहेठे. श्रीपुर नामना नगरमां कोडक मळीमार हतो; ते पोतानी कूर स्त्रीना कहेवाथी रात्रिने चोथे पहेरे जाल लेइने माठलां पकडवा गयो; पण हजु घणी रात्रि होवाथी मार्गमां आवेला आं-वाना वृद्धनीचे वेठेला कोड मुनिपासे गयो. त्यां ते महात्माना उपदेशथी तेणे एवुं नियम दीधुं के, जालमां जे पेहेलुं माठलुं आवे, तेने मारे ठोडी देवुं. पठी तेणे समुजने कांठे जड जालमां पेहेला आवेला माठलाने ठोडी दीधुं. हवे त्यां देवे तेनी परी-क्षा करवा मांडी. तेथी तेने तेज माठलुं वारंवार तेनी जालमां आववा लाग्युं. त्यारे तेणे कोडी वांधीने ते माठलाने निशांनी करी. ठेवटे निराश थइने ते घेर गयो. त्यां तेनी कूर स्त्रीए तेने क्रोधथी घरमांथी कहाडी मेह्यो. त्यारे तेणे तेज साधुनी पासे जड फरीने धर्म पूठयो. त्यारे साधुए जीवदयारूप पेहेलुं व्रत तेने कहुं. फरीने पूठवाथी पांच अणुव्रतो पण कह्यां. पठी ते धर्मने सारीरीते आराधिने अंते शुजध्यानथी मृत्यु पामीने ते नलिनीगुल्म विमानमां देव थयो. त्यांथी चवीने चज्जा नामनी सार्थवाहनी स्त्रीने पेटे वत्रीस स्त्रीउनो स्वामी अवंतिसुकुमाल नामे पुत्र थयो. त्यां पोताना घरनी चित्रशाळामां उतरेला सु-

हस्ति आचार्यना मुखयी पठन थता नखिनीगुह्म अध्ययननुं स्वरूप साज्जखीने तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं तेयी पूर्वजवनु स्मरण करीने, तथा दीक्षा लेझने ते स्मशानमा रह्या त्या शि-याखणीए करेखा उपसर्गोने सहन करीने ते फरीने नखिनीगुह्म विमानमा उत्पन्न थया. तेमने ज्या उपसर्ग थयो ते जगोए (उ-ज्जयनीमां) तेमना पुत्रे महाकालनु प्रासाद बनाव्यु ते श्री सि-द्धसेनजीए करेखा प्रजाववालु महाकालनुं देवख आजे पण उज्जयनीमां हयात ठे एवीरीते अजयदानपर अवतिसुकुमालनुं दृष्टात जाणवुं

यखी तेज अजयदानपर अजयकुमारनी कथा कहेठे

एक दहाडो श्रेणिक राजाए सजामां कहुं के, हमणा नगर-मा कइ वस्तु सोंधी ठे ? त्यारे निर्दय एवा हन्निउए कहुं के, हमणा मास सोंघु ठे त्यारे अजयकुमारे विचार्युं के, आजे मोरे तेउनी परीक्षा करवी पठी तेणे रात्रिए सर्व हन्निउने घेर जइने जुड जुड कहुं के, अरे ! राजपुत्रो ! आजे राजाने मोटो रोग थयो ठे तेना वैद्योए घणा औपधो कर्या, पण ते मटतो नथी पण जो मनुष्यना कालजानु बेढाकजार मास मले तो ते राजा जीवी शके, नहीतर ते मृत्यु पामशे माटे तमो आ रा-जाना गरासीआ ठो, तो शु आटवुं पण कार्य तमो नहीं करो ? त्यारे एके कहुं के, तमारे जोइए तो एक हजार सोनामोहोर द्यो ? पण मने ते कार्ययी मुक्त करो ? अने बीजापासे जाउ पठी अजयकुमार ते इव्य लेझने बीजापासे गया, अने तेने पण तेम कहुं त्यारे तेणे पण एकहजार सोनामोहोरो आपी, पण मास आप्यु नहीं एवीरीते दरेकने घेर आखीरात जमीने तेणे एकलाख सोनामोहोरो एकठी करी तथा प्रजाते सजामां ते सोनामोहोरो देखाडीने तेणे हन्निउने कहुं के, अरे हन्निउ ! तमो कहेता हता के, आजकाख मास सोंघु ठे, पण ते तो आ-

ટલાવધા ધનથી પણ મલતું નથી. ત્યારે તેજ સર્વ લક્ષિત થઈને મૌન ધારી બેઠા. ત્યારે અન્નચક્રમારે સર્વેને નિષ્ઠુર્યા કે, અરે! મૂર્ખો! પોતાનું માંસ તો સર્વ જીવોને વહાણું છે; તમો માંસલુબ્ધ થઈને ફોકટજ બવડ્યા કરો છો. કેમકે, વિષામાં રહેલા કીડાને અને દેવલોકમાં રહેલા ઇંડને જીવિતની ઇલા તથા મૃત્યુનો જય તુલ્યજ છે. વલી દુર્ગતિમાં ગણ્ણો જીવ પણ મરવાને ઇચ્છતો નથી; તથા કુત્તિત એવા પણ પોતાનાં ઝોજનને તેજ સ્વાદિષ્ટજ માને છે. વલી પશુના શરીરપર જેટલા રોમકૂપો છે, તેટલાહજાર વર્ષોસુધી પશુહિંસા કરનાર પ્રાણી પકવાય છે. વલી આ જગતમાં સુવર્ણ, ગાય, તથા ધન આદિકનું દાન દેનારાજ તો સુલજ છે; પણ જે પ્રાણીજને અન્નચદાન આપે છે તે દુર્લજ છે. એવીરીતે અન્નચદાન ઉપર અન્નચક્રમારનું દૃષ્ટાંત જાણવું.

હવે જે માણસ જીવહિંસા કરે છે, તે વધ વંધનાદિક દુઃખોને ઝોગવનારો થાય છે. જેમ એક ગોવાલીજ વાવલની શૂલમાં જુંડને પરોવતો હતો, અને તે પાપથી તેને એકસો આઠવાર શૂલીપર ચડવું પડ્યું છે. તેની કથા નીચે પ્રમાણે જાણવી.

નાગપુર નામના નગરમાં એક માધવ નામે ગોવાલ હતો. એક દહાડો તે ગાયો ચરાવવા માટે મોટી અટવીમાં ગયો. ત્યાં તાપથી પીનાયો થકો વાવલના વૃહનીચે બેઠો. એટલામાં તેનાં મસ્તક પરથી જુજ તેના ખોલામાં ધરીને પડી. ત્યારે નિર્દયપણાથી તેણે તે જુને વાવલની તીક્ષ્ણ શૂલમાં પરોવી; અને તેણે વિચાર્યું કે, અરે!! આ મારા શરીરના વલને (રુધિરને) ચોરનારી છે. પછી તે પાપના ઉદયથી તેજ જવમાં તેને શૂલીપર ચડીને મરવું પડ્યું. અને એવી રીતે વીજા એકસોને સાત જુદા જુદા જવો સુધિ ચોરી આદિકના અપરાધથી શૂલિપર ચડીને તેને મરવું પડ્યું. પછી એકસોને સાતમે જવે તે કર્મ ઓળું રહેવાથી તેણે તાપસી દીક્ષા અંગીકાર કરી. ત્યાં હમેશાં તે વનમાં રહીને સુકેલાં ફલ-

पत्रो खावा लाग्यो. तथा नि.संग व्रत धारण करवा लाग्यो त्या ठेवटे तेने विजंग ज्ञान उत्पन्न थयु एटलामा त्यां नजदी-
कमां रहेली चंपा नामनी नगरीना नरसिंह राजानी पटराणी र-
त्नादेना आचूपणोनी पेटी एक चोरे चोरी त्यारे पगीळ तेनी
शोध करता थका तेनी पाठळ लाग्या त्यारे ते चोर ते पेटीने ते
तापसपासे मुकीने एक वडपर चमी गयो त्यारे पगीळ ते सुतेजा
तापसने पेटी सहित पकळीने राजापासे छेड गया. पठी ते तापस
विजंगज्ञानी होवार्थी पोतानां कर्मने निदतो थको त्या मौन
रह्यो, तेथी राजाए तेने शूलीए चडाव्यो एवी रीते कर्म ह्य
करीने ते देवता थयो एवी रीते जीवहिसापर ते गोवाळनी
कथा जाणवी

वली शास्त्रोमा संजलाय ठे के, जीवहिसाथी रुद्र ध्यानमां
तत्पर थएला सुजूम अने ब्रह्मदत्त चक्रीड पण सातमी नरके
गया ठे वधारे शुं कहेवु? पोतानु हित इन्द्रनार माणसे वने लो-
कमा सुख करनारा एवा अजयदाननुं आराधन करवुं

हवे सुपात्रदाननु विवेचन करे ठे

ज्ञान, दर्शन, चारित्र, तप, ह्यमा, समता, शील, दम तथा
संयम आदिक गुणोने धारण करवामा जे पात्ररूप ठे, ते सु-
पात्र कहेवाय ठे. कह्यु ठे के,

पाकारेणोच्यते पापं, त्रकारस्त्राणवाचकः ॥

अक्षरद्वयसंयोगे, पात्रमाहुर्मनीषिणः ॥ १ ॥

अर्थ- “ पा ” एटले पाप, अने तेथी “ त्रा ” एटले (आ-
त्मानु) रक्षण करवु, एवी रीते ते वने अक्षरोना सयोगथी “पात्र”
शब्द आय ठे, एम विद्वानो कहे ठे ॥ १ ॥

एवी रीते नामप्रमाणे गुणवाळु “सुपात्र” दुर्लभ ठे कह्यु
ठे के, आ दुनीयामा लक्ष्मी मळे ठे, तथा सर्व इष्टित सुख पण

મલે છે, પણ જગતમાં ઉત્તમ એવું સુપાત્રદાન હુર્લજ છે. વલી જાગ્યવાનોનીજ લક્ષ્મી સુપાત્રે દેવાય છે. કેમકે, હુઃખેથી મેલ-વેલી એવી કેટલાકની લક્ષ્મીને તો રાજા વલાત્કારે લેઈ લે છે, કેટલાકોની લક્ષ્મીને અકસ્માત્ અગ્નિ વાલી નાલે છે, વિપચિ-ર્તની લક્ષ્મી વેશ્યાર્તના ઘરોમાં જાય છે, પણ પુણ્યશાલીર્તની લક્ષ્મી અરિહંત પ્રજુના વિંવમાં, પ્રાસાદમાં તથા ઉત્તમ સાધુર્તને ઉપયોગમાં આવતાં વસ્ત્રાદિકમાં વપરાય છે, શ્રાવક ઉદાર મ-નથી જો ન્યાયોપાર્જિત જ્વ્યથી મુનિર્તને કટપે એવાં વસ્ત્ર, પાત્ર, ઝોજન, ઔપધ વિગેરે જક્તિથી આપે, તો તેને મોક્ષ મલે છે, તો પત્ની દેવગતિ તથા મનુષ્યગતિની તો વાતજ રી કરવી ? જેમ સુપાત્ર દાનથી શાલિજ્ઞ ત્રણે લોકોમાં પ્રખ્યાત થયેલા છે. કેમ કે, દેવરૂપ થયેલા તેમના પિતા ગોત્રજ્ઞ હમેશાં તેમને આજ્ઞપણા-દિકની પેટી આપતા હતા, તેણે खरीदेलाં તથા તેમની સ્ત્રીર્તે પગે લુઠીને ફેંકી દીધેલાં રત્નકંવલો રાજાની રાણીર્તને પણ હુ-ર્લજ થઈ પડ્યાં, તે સઘલું તેમનાં સુપાત્રદાનનું ફલ હતું.

વલી પણ સુપાત્રરૂપી તે ક્ષેત્ર લાંવા કાલસુધિ જય પામો, કે જેમાં એકવાર વાવેલા જ્વ્યરૂપી ચોખા હજારો વસ્ત્ર સુધિ લાળી શકાય છે. પાઠલથી અથવા પરે દીધેલા દાનનું ફલ તો મલે અથવા ન પણ મલે, પણ પોતાને હાથે દીધેલા દાનનું ફલ તો મલેજ છે, તેમાં સંશય નથી. ધનસાર્થવાહના જન્મમાં શ્રી રૂપ-જ્ઞદેવ પ્રજુણે પણ સાધુર્તને ઘૃતદાન દીધું હતું, કે જેથી તેમને પણ શ્રી તીર્થંકર પદવી મલી છે. જરત્ત ચક્રીણે પણ પૂર્વજન્મમાં મલેલા અન્નનો પાંચસો સાધુર્ત વચ્ચે સંવિજ્ઞાગ કરી ઝોજન કર્યું હતું, તેથી તેમને ચક્રીની તથા મોક્ષની પદવી મલેલી છે. તેમ શ્રેયાંસકુમારે પણ શ્રી પ્રથમ પ્રજુને સેલની રસ વોરાવીને સુપા-ત્રદાન દીધું છે, અને તેથી અદ્ય ત્રીજના પર્વની પ્રવૃત્તિ થયેલી છે.

વલી ઉચિત કાલે સુપાત્રપ્રતે આપેલું અહપદાન પણ, ચંદન-

वालाए वीर प्रभुप्रते आपेला बाकुलानी पेठे बहु फलवाहु आय
ठे ते चदनवालानु दृष्टात नीचे प्रमाणे जाणवु

श्री वीर प्रभुए एवो अजिग्रह लीधो हतो के, राजानी पुत्री
होय, दासीपणाने प्राप्त थइ होय, पगमाबेडी होय, मस्तके मुनी
होय, कुधातुर होय, रमती होय, एक पग डेहेलीमा होय अने
एक पग वहार होय, एवी कोइ स्त्री जावथी जो मने सुपडाना
खुणामा रहेला बाकुला बहोरावे, तो मारे पारणु करवु अने
एवी रीतनो प्रभुनो अजिग्रह ठ मासे चदनवालाथी सपूर्ण थयो,
अने ते वखते देयोए त्या धनावह शेठने घेर साक्षाचार क्रोरु
सोनइआनी वृष्टि करी ते जोड तेनी पडोशणे विचार्यु के, ज्यारे
आणे फक्त आ तपस्वीने बाकुला बहोरावीने आटली बधी
इधि मेखवी, त्यारे हु तपस्वीने वोरावेला एवा घृतसाकर आ-
दिके करीने शुक्त दुधपाकना चोजनथी पण वधारे इधि मेख-
वीश, एम विचारि तेम करीने ते आकाश सन्मुख जोवा लागी
ते जोडने ते तपस्वीए कह्यु के, अरे मुग्धे! तारा जावथी अने
तें आपेला आधाकर्मिक आहारथी तो पापाणोनी वृष्टि थशे,
पण रत्नोनी कड वृष्टि थशे नहीं एवीरीते सुपात्रदानपर चद-
नवालानु दृष्टात जाणवु

वली तेवीजरीते देशातर गणला मूलदेवे एक महिनाना उ-
पवासी मुनिने दीधेला बाकुलाना दानना पुण्यथी उत्कृष्ट राज्य
मेखव्यु हतु तेमज श्री वीरप्रभुने हु चतुर्मासनु पारणु करावीश,
एवा उत्तम ध्यानथी मृत्यु पामीने जीर्ण शेठे बारमो देवलोक
मेखव्यो हतो तेमज कोद्वर नामना गाममा एक चपक नामे
शेठ वसतो हतो, तेणे गुणाकर मुनिनु पात्र ठेक काठासुधि
धीथी जरी आप्यु, पण तेने लाज थवानो जाणीने तेणे निषेध
कयों नहीं अने एवीरीते जावनाना वशथी ते शेठ सर्वार्थसि-
द्धिप्रते गया. अहीं ध्याननो जागो एवो ठे के, ते शेठे दान देता

विचार्युं के, अहो! आ मुनि लोत्री ठे, केमके, ते एकदा ठतां आटलावधा घीने शुं करशे? एवीरीतना तेना चित्तने जाणीने “अरे पड नहीं पड नहीं” एम कहीने मुनिए तेमने वारमा दे-वल्लोकमां स्थाप्या. एवीरीते चंपकश्रेष्ठिनुं उदाहरण जाणवुं. वली बीजुं दृष्टांत कहेठे.

हसूर नामना गाममां देवशर्मा अने सोमशर्मा नामना वे ब्राह्मणो हता. तेउंमां देवशर्मा मिथ्यात्वी हतो, अने सोमशर्मा श्रावक हतो, पण निर्धन हतो. देवशर्मा धनवान हतो, पण कु-पात्रोप्रते दान आपनारो हतो. तेणे लक्ष जोजननो याग कर्यो. सोमशर्मा तेने घेर जोजन पीरसवा आदिकनुं कार्य करतो हतो, अने एवुं जूवुं जोजन खाइने तेनी चाकरी करतो हतो. एक द-हाडो पोताना जागमां आवेला सर्व प्रासुक लाडु आदिक तेणे साधुजने अने साधर्मीजने आप्या. ते दानपुण्यना प्रज्ञावथी ते मगध देशना राजा श्रेणिकनो पांचसो राणीजने स्वामी एवो नंदिपेण नामे पुत्र थयो. तथा ते अत्यंत जाग्यशाली थइने जोगो जोगववा लाग्यो.

वली तेज सुपात्रदानपर रथकार मृगनुं दृष्टांत कहेठे.

श्रीकृष्णना मोटा चाइ रामे दीक्षा दीधी, तथा एक दहाडो ते नगरमां जता हता, त्यां तेमनुं अद्भुतरूप जोइने कुवाना कां-ठापर पाणी जरवाने आवेली स्त्रीज तेनापर अत्यंत मोहित थइ. अने तेमनुं रूप जोवामां दीन थएली एक स्त्री घडाने ब-दळे पोताना पुत्रना गलामां रसी बांधीने कुवामां पाणी लेवा-माटे नाखवा लागी. ते जोइ मुनिए तेणीने उपयोग आपी तेम करतां निवारी. तथा ते वखते पोते एवो अजिग्रह दीधो के, धिकार ठे मारारूपने!! आजथी मारे नगरमां जवुं नहीं, एम अजिग्रह लेइने ते राममुनिराज वनमां रहेवा लाग्या. तथा त्यांथी ज्यारे कोइक सार्थ वटाय, त्यारे तेमनी पासेथी जिह्वा

लेइने धर्मध्यानपूर्वक काल निर्गमन करवा लाग्या हवे एटला-
मां त्या कोडक रथकार काष्ठ लेवामाटे आची चड्यो, तथा अ-
रधी जागेली डालवाला कोडक वृक्षनी नीचे भोजनमाटे वेठो
त्या एक हरिण देखाडेले ठे मार्ग जेमने एवा राममुनिराजने
जोइने ते खुशी थयो थको तेमने आहार पाणी देवामाटे तै-
यार थयो ते मुनि पण त्या आव्या, एटलामा अकस्मात प्रच-
डवायुना वेगथी ते डाल त्रुटी पडी, अने तेथी ते त्रणे त्या मृत्यु
पामीने पाचमे देवलोके गया

वली एवीज रीते सुपात्रदान देनारा वंकचूलादिको, कोशा
वेश्या, तथा अवति मुकुमाल आदिको पण ससाररूपी समुझने
तरी गया ठे

हवे वली तेज सुपात्रदानपर धनसार व्यवहारीनुं दृष्टात कहे ठे
राजग्रही नामनी नगरीमा धनसार नामे एक व्यवहारी र-
हेतो हतो, ते महा धनाढ्य तथा एकातरे उपवास करनारो, वस्त्रे
वखत प्रतिक्रमण करनारो, तथा त्रिकाळ देवपूजा करनारो हतो
केटलेक काळे कर्मयोगे ते निर्धन थयो पढी स्त्रीना कहेवाथी ते
साथवानु जातु लेइने इव्य मागवामाटे गोवर नामना गाममा
पोताना शाळापासे गयो पण निर्धनपणाथी त्या पण तेनुं धन
नहीं मळता उलटु अपमान थयुं त्यारे दिलगीर थइ ते पागो
बड्यो, अने रस्तामा जावपूर्वक एक मासोपवासी मुनिने तेणे ते
साथगथी पारणु कराव्यु तथा पढी स्त्रीने खुशी करवामाटे तेणे
नदीमाहेथी केटलाक गोख रगवेरगी काकराळ एकठा करीने
पोताना खमीआमा जर्या, तथा पढी घेर आव्यो ते वखते शा-
सन देवीना प्रजावथी तेना खडीआमाना काकराळ बहु मूढ्य-
वाला रलो थइ गया एवी रीते सुपात्रदानना प्रजावथी ते फ-
रीने धनदान थइ दान आपवा लाग्यो, तथा जिनमंदिरो आ-
दिक पुण्यना कार्यों करी पृथ्वीमा ते प्रख्यात थयो

વલી આઠ સ્ત્રીર્જનો જરતાર ધન્ય શેઠ સુપાત્રદાનના મહા-
ત્મ્યથી એકાવતારી થઈ સર્વાર્થસિદ્ધે ગણા છે. વલી તેવીજ રીતે
કયવન્નાદિક ઘણા જવ્ય માણસો સુપાત્રદાનથી સંસારરૂપી સ-
મુદ્ધને તરી ગયા છે. તેમ વલી દુરાચારી માણસો પણ સુપાત્રદા-
નના મહાત્મ્યથી સારી ગતિ મેલવે છે.

વલી અનાદર, વિલંબ, વિમુખતા, અપ્રિય વચન, તથા પશ્ચા-
ત્તાપ એ પાંચે ઉત્તમ દાનનાં દૂષણો છે. તેમ આનંદાશ્રુ, રોમાંચ,
વહુમાન, પ્રિયવચન, તથા અનુમોદના એ પાંચ ઉત્તમ દાનનાં જૂ-
ષણો છે. પ્રિયવાણીસહિત દાન, અહંકારવિનાનું જ્ઞાન, દુઃમા-
વાલું શૌર્ય, તથા ત્યાગવાલું ધન એ ચારે વાવતો દુર્લભ છે. વ-
ધારે શું કહેવું? કૃપણોનું ધન નિષ્ફલજ છે. કહ્યું છે કે, નિર્બુદ્ધિ
માણસને શાસ્ત્રોથી, અંધને દીપકોથી, નપુંસકને સ્ત્રીર્જથી, કા-
ચરને હથિયારોથી, વહેરાને વાજિત્રોથી, કદરૂપાને આજ્ઞૂષ-
પણોથી, જ્વરવાલાને ઝોજનોથી, તથા કૃપણને મલેલાં ઘણાં
ઢવ્યોથી શું થવાનું છે? માટે જે માણસ સુપાત્રપ્રતે ધન આપે છે,
તેજ ધન્ય છે. કહ્યું છે કે, પંડિત માણસ પોતાનું ધન સુપાત્રને
આપે છે, મુગ્ધ માણસ પોતાનું ધન ઝોગોમાં વાપરે છે, તથા કૃપ-
ણના ધનનો ફોગટ વિનાશ થાય છે.

એક દહામો ઝોજરાજા વનમાં ગયા હતા, ત્યાં તેણે એક ગ-
લતા મધુકને જોઈને ધનપાલ કવિને પૂછ્યું કે, આ મધુક કેમ
ગલે છે? ત્યારે કવિએ કહ્યું કે, જ્યારે પાત્ર મલે છે, ત્યારે ધન
હોતું નથી, અને જ્યારે ધન હોય છે ત્યારે પાત્ર હોતું નથી, એવી
રીતના શોકમાં પનેલો આ મધુક અશ્રુપાતથી રુદન કરે છે,
એમ હું માનું છું.

સ્થાવર અને જંગમ, એમ બે જોડથી સત્પાત્ર છે. તેમાં જિનપ્રા-
સાદાદિક રૂપ સ્થાવર સત્પાત્ર દશ પ્રકારનું છે. અને એવી રીતના
સુપાત્રોપ્રતે દીધેલું દાન મહા ફલદાયક થાય છે.

हवे सुपात्र प्रते जे दान आपवुं, ते प्रतिउपकारनी अपेक्षा राख्याप्रिनाज आपवुं तेने माटे एक जागवतनुं उदाहरण कहे ठे

कोडक परिव्राजके कोडक जक्तिमान जागवतने कह्युं के, वर्षाकाले हु तारा मकानमां रहीग त्यारे ते जागवते कह्युं के, जो तुं प्रतिउपकार मारापर न करे, तो जखे मुखेथी रहे पठी ते वात ते परिव्राजके अगीकार करवाथी ते जागवते तेने मकान आप्युं तथा भोजनादिकथी ते हमेशा तेनो सत्कार करवा लाग्यो एम करता केटलोक समय गया बाद ते जागवतनो घोडो चोरो चोरी गया पण एटलामा प्रजात अगथी ते चोरो ते घोडो छड जवाने अशक्त अगथी, तेठ ते घोडाने वनमा एक वृहत्साथे बांधीने नाशी गया एटलामां प्रजाते ते परिव्राजक स्नान करवा माटे तलावपर गयो त्या तलावपासे रहेली जाडीमा ते अश्वने जोड लंछरी कहाव्यो के आ अश्व मारा उपकारी जागवतनो ठे पठी तेणे ते जाडीमा पोतानुं धोएलु वस्त्र मुकीने पोताने स्थानके आग्री ते जागवतना माणसोने कह्युं के, हु मारु वस्त्र पेळी जाडीमा बीसरी आव्यो हु माटे लावी आपो? त्यारे तेठए त्या माणसोने मोकड्या, अने त्या ते घोडाने जोडने तेठ तेने लाव्या ते वावतनी जागवतने खबर पड्याथी तेणे प्रिचार्युं के, आ परिव्राजके आवो मिय करीने पण मारापर प्रतिउपकार कया ठे, पठी तेणे ते परिव्राजकने बोलापीने कह्युं के, हे जह्न ! हवे तु चाह्यो जा ? केमके, उपकारी प्रते दीधेलु दान निष्फल आय ठे

वली पण एक मुघाजीवी मुनिनु दृष्टात कहेठे

कोडक वैराग्यवान राजाए धर्मनी परीक्षा करणामाटे एवो ढाढेरो नगरमा बगडाव्यो के, राजा लामुज आपेठे, माटे जेने जोडता होय तेमणे आपवु ते साजली कापडी आदिक घणा लोको त्या गया त्यारे राजाए तेडने घनयु के, तमो तमारी आजीविका शीरीते चलावो ठो ? त्यारे एके कह्युं के, हुं सुखथी

ठे, पण अन्न तो हमेशां प्रीति करावनारुं ठे. हवे अनुकंपादानपर जगगुशा शेठनुं दृष्टांत कहेठे.

पाटण नामना शेहेरमां रहेता महा धानाढ्य जगगुशाह नामना जैनधर्मीं शेठ एक दहाडो जोजन करवाने वेठा हता. ते वखते कोइक वृद्ध सिद्ध पुरुष तेमना द्वारपासे आवी पहांच्यो, तथा मध्यानकाल अवाथी तेने शेठे जोजन माटे वेसाढ्यो. पठी तेने सर्व अन्न पीरस्युं, तथा सर्व पाणी पायुं तो पण ते तृप्त थयो नहीं. त्यारे ते जोइ चमत्कार पामेला जगगुशाह शेठे तेने तेनुं कारण पूछ्युं. त्यारे ते सिद्ध पुरुषे कह्युं के, आजथी मांडीने पांचमे वर्षे नवुं जल अने नवुं धान्य दृष्टिए परुशे. एम कहीने तेज द्वाणे ते अदृश्य अइ गयो. पठी ते जगगुशाह शेठे पांच वर्षसुधि दुकाल पडवानो जाणीने पोतानुं सर्व ज्वय खरचीने सघला देशोमांथी आडतीआड मारफते जेटळुं मढ्युं तेदळुं धान्य खरीद करावीने तेनो संग्रह कर्यो. पठी ज्यारे ते जयंकर दुकाल लोकोने दुःख देवा लाग्यो, त्यारे तेणे दीव्ही, खंजात, धोलका आदिक वारसो मोटा मोटा शेहेरोमां दानशालाड करायी. तथा दुष्ट राजाना डरथी ते दरेक दानशालाडपर एवी रीतनां नामनां पाटीआं चोमाव्यां के, आ दानशालाड “रंकमाटेनी ” ठे. पठी तेणे घणां राजा आदिकोने पण धान्यनी सहायता करी. हवे एवी रीतनी जगगुशाहनी कीर्ति सांचलीने विशालदेव राजाने इर्षा अइ; अने तेथी तेणे पण पोताना नगरमां एक दानशाला मांडी. पण धन खुटवाथी तेणे तेमां अर्थिउने तेल पीरसवा माळ्युं. पण ठेवटे ते राजाए पण पोतानो अहंकार तजीने ते जगगुशाहशेठने नमस्कार कर्यो. हवे प्रजातमां जे जगोए वेसीने जगगुशाह दान आपता, त्यां आडो एक परुदो बंधावता, तथा परुदामां पोते वेसीने तेनी अंदरथी याचकना हाथमां दान आपता, के जेथी कुलीनोने ते दानथी लज्जा आय नहीं. एवी रीते

યાચકો પોતાનો હાથ તે પડદાની અંદર જગમુશાહપાને ધરતા અને જગમુશાહ તરફથી તેમને તેમના જાગ્યપ્રમાણે મલતું એમ કરતા કરતા એક દહાડો વિશાલદેવ રાજાને એવી ડઝા થઈ કે, હું પણ મારા જાગ્યની પરીક્ષા તો કરું, એમ વિચારી એક દહાડો વેપ વદલીને તે ત્યાં એકાકી ગયો, તથા તેણે પોતાનો જમણો હાથ પડદાની અંદર નાખ્યો ત્યારે સામુદ્રિક શાસ્ત્રના પારગામી એવા જગમુશાહે તેના હાથની રેલાઈ જોઈ વિચાર્યું કે, આ કોઈ મહા જાગ્યવાન રાજા છે, તથા તેનાપર સકટ આવી પડ્યું છે, માટે તેને એવી વસ્તુ હું આપું કે, જેથી તેને જીવન પર્યંત દુઃખ સહન કરવું પડે નહીં એમ વિચારી તેણે પોતાની આગલીમા પે-હેરેલી અમૂલ્ય મણિની વીંટી ઉતારીને તેના હાથમાં મૂકી પઠી રાજાએ થોડીગર રહીને પાઠો પોતાનો ડાબો હાથ પડદાની અંદર નાખ્યો, ત્યારે જગમુશાહે વલી પોતાની વીજી તેવીજ વીંટી તેના હાથમાં મૂકી. એવી રીતે વન્ને વીંટીઈં છેડેને રાજા તો પોતાના મેઢેલમાં આવ્યો પઠી વીજે દિવસે તેણે જગમુશાહને સન્માનપૂર્વક બોલાવીને તે વીંટીઈંસંવધિ હકીકત જાહેર કરી ત્યારે જગમુશાહ શેઠે કહ્યું કે,

સર્વત્ર વાયસાઃ કૃષ્ણાઃ, સર્વત્ર હરિતાઃ શુક્રાઃ ॥

સર્વત્ર સુખિના સૌખ્યં, દુઃખં સર્વત્ર દુઃખિનામ્ ॥૧॥

અર્થ - સર્વ જગોએ કાગડાઈં ર્યામ હોય છે, તેમ સર્વ જગોએ પોપટો લીલા હોય છે, વલી સુખી માણસોને સર્વ જગોએ સુખ હોય છે, અને દુઃખિઈંને સર્વ જગોએ દુઃખ હોય છે.

પઠી રાજાએ તે વીંટીઈં જગમુશાહ શેઠને પાઠી પહેરાવી તથા અત્યંત સન્માન પૂર્વક હાથીપર ચડાવીને તેમને ઘેર પહોં-ચાઢ્યા. એવી રીતે અનુક્રપાદાનપર જગમુશાહ શેઠની કથા કહી

વલી વિક્રમરાજાની કથા કહેઠે.

વિક્રમાદિત્યરાજાએ સુવર્ણપુરુષના પ્રસાદથી પૃથ્વીપરના મનુષ્યોને સુવર્ણ આપીને તેડને કરજરહિત કરેલા છે, અને હંજુસુધિ પણ તેથી તેનો સંવત્સર ચાલે છે. એક દહાડો તે વિક્રમાદિત્ય રાજા હાથીપર વેસી માર્ગે જતા હતા, તેવામાં જમીનપર વેરાણલા કેટલાક ચોખાના ઢાણાં તેની દૃષ્ટિએ પડ્યા, તેથી હાથીપરથી ઉતરીને તે ચોખાના ઢાણાંને તેણે મસ્તકે ધર્યાં. તે વખતે આશ્રાધિષ્ઠાયિકા લક્ષ્મી દેવીએ પ્રસન્ન થઈ પ્રત્યક્ષ થઈને તેને કહ્યું કે, હે વિક્રમાદિત્ય રાજા ! તમો મારી પાસે વરદાન માગો ? ત્યારે લોકોપર અનુકંપાવાલા વિક્રમરાજાએ તેણીને કહ્યું કે, હે લક્ષ્મી દેવી ! તમો મને એવું વરદાન આપો કે, આ માલવ દેશમાં કદી-પણ ડુકાલ પડે નહીં. ત્યારે દેવીએ પણ તે વરદાન તેને આપ્યું. અને તેથી આજદનસુધિ પણ માલવા દેશમાં ડુકાલ પડતો નથી. કહ્યું છે કે, દયાયુક્ત મન આરોગ્યતાને નજદીક કરે છે, પ્રશંસા વધારે છે, સંસારરૂપી સમુદ્રથી તારે છે, આયુષ્ય વિસ્તારે છે, શરીરને સુંદર કરે છે, ગોત્રની વૃદ્ધિ કરે છે, ધનને વધારે છે, તથા વલની પણ વૃદ્ધિ કરે છે.

હવે ચોથા ઉચિતદાનનું સ્વરૂપ કહેઠે.

અવસર આવ્યે ઠતે યોગ્ય પરોણાને, દેવગુરુના સમાગમ વ-
ખતે, મંદિર ચણાવવા સમયે, પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવતી વેલાએ,
વધામણી આપનારને, અથવા કાવ્ય, કથા આદિક સંજ્ઞલાવ-
નાર ઉત્તમ કવિ આદિકને દાન આપવું, તે ઉચિતદાન કહેવાય છે.

હવે તે ઉચિતદાનપર કુંજકારની કથા કહેઠે.

પાટલિપુત્ર નામના નગરમાં પંકપ્રિય નામનો એક કુંજાર વસતો હતો. પણ તે કોઈક કારણે ઈર્ષાથી તે નગર તજીને વનમાં જઈ એક મોટા તલાવની પાલપર ઊંપડી બાંધીને રહ્યો હતો. એક દહાડો અવલી ચાલના ઘોડાથી ચેંચાણલો નરવાહન રાજા ત્યાં

आयी चढ्यो. ते राजा क्रुधा अने तृपायी अत्यंत पीडित थयो
हतो. तेने आ कुंजारे जोजन तथा शीतल पाणी आप्यायी ते
बहु खुशी थयो अने तेथी राजाए तेनापर खुशी थउने तेने न-
गरमा लड जड घणु जव्य आप्युं, तथा गरास पण आप्यो

बली कोड कविनी कवितायी खुशी थइ तेने जे राजा आ-
दिको दान आपे ठे, ते पण उचित दान कहेवाय ठे तेपर कथा
कहे ठे एक दहाडो शक्तिसिंह राजानो मुगलराज नामनो पुत्र
घोडा खेलावया माटे बनमा गयो त्या तेने कोडक गोपाले अ-
न्योक्तिनी कवितायी रंजन कर्यो, त्यारे राजाए तेने अद्वयदान
आप्यु, तेथी फरीने तेणे बडबुद्ध प्रतेनी अन्योक्तियी रंजन कर्यो,
त्यारे राजाए तेने घेर बोलावीने तेने जोजनमाटे वेसाढ्यो तथा
तेनी थालीमा हीरा माणेक, मोती विगेरे अमूढ्य वस्तुळ पीर-
सीने तेने सतुष्ट कर्यो

बली तेवीज रीते सिद्धराज नृपतिए पोतानी समस्या पुरवा-
माटे पोताना शरीरपरनो सर्व शृंगार श्रीपाख कविने आप्यो ठे.
बली तेवीज रीते जीर्ण गढनो राजा खंगार एक दहाडो शिका-
रमाटे बनमा गयो हतो, त्या मार्ग चूकी जत्रायी तेणे एक चार-
णने मार्ग पृथयायी तेणे बक्रोक्तिपूर्वक कष्ट के, जीवहिंसा नहीं
करवी तेज शुद्ध मार्ग ठे ते साजळी राजाए खुशी थइ जीवित-
पर्यंत जीवहिंसानो त्याग करीने ते चारणने गरास आप्यो बली
तेवीज रीते स्तनपुरमा केटलाक जैनी साधुर्ण त्याना यवन
राजाने पोतानी कवितायी खुशी करीने जैनशासननी प्रजावना
विस्तारी हती

बली एक दहाडो ज्यारे सिद्धसेन टिवाकरनो उज्जयनीमा प्र-
वेश महोत्सव थतो हतो, त्यारे बंदिस्त्रोको तेनी सर्वज्ञपुत्रादि-
कनी प्रशमापूर्वक विरुदाप्रति बोळता हता ते वरपते विक्रमा-
दित्य राजा घोडा खेलावया माटे निकट्यो हतो त्यारे ते राजाए

આચાર્યજીની પરીક્ષામાટે મનથી તેમને નમસ્કાર કર્યો, ત્યારે આચાર્યજીએ તેને ધર્મલાજ્ઞ આપ્યો. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, તમોએ મને નમસ્કાર વિનાજ ધર્મલાજ્ઞ કેમ આપ્યો ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, હૈ નરેન્દ્ર ! પ્રણામ મન વચન અને કાયાથી ત્રણ પ્રકારે થાય છે. તેમાંથી તમોએ મને માનસિક પ્રણામ કર્યો છે. ત્યારે રાજાએ ખુશી થઈને આચાર્યજીને પૂછ્યું કે, આ ધર્મલાજ્ઞની આશિષથી શું થાય છે ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, જે ધર્મલાજ્ઞની આશિષથી મહાન હાથીઉં, પવનના વેગને પણ જીતનારા ઘોડાઉં, રથો, લીલાયુક્ત સ્ત્રીઉં, ચામરોથી શોષિતી રાજ્યલક્ષ્મી વિગેરે ઉત્તમ વસ્તુઉં મલે છે, એવા ધર્મલાજ્ઞ તમોને જય આપો ? વલી જો દીર્ઘાયુની આશિષ આપવામાં આવે તો તે નારકીઉંને પણ હોય છે, ઘણા ધનવાનપણાની આશિષ આપવામાં આવે તો તે સ્લેઢોને પણ હોય છે, ઘણા પુત્રવાનની આશિષ આપવામાં આવે તો તે કુતરાઉંને પણ હોય છે, માટે સર્વ સુખને આપનારી તો ધર્મલાજ્ઞનીજ આશિષ છે. તે સાંજલી વિક્રમરાજાએ હાથીપરથી ઉતરી આચાર્યજીને પંચાંગ પ્રણામ કર્યો, તથા તેમને એક ક્રોડ સોનામોહોરો દેવા માંડી. ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે,

શ્રુંજીમહિ વયં જૈશ્વયં, શીર્ણં વાસોવસીમહિ ॥

શયીમહિ મહીપીઠે, કુર્વીમહિ કિમીશ્વરૈઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ:- અમો તો જિહ્વા માગીને ઞોજન કરીએ ઠીએ, જીર્ણ વસ્ત્રો પેહેરીએ ઠીએ, તથા પૃથ્વીતલપર શયન કરીએ ઠીએ, માટે અમોને ધનનું શું પ્રયોજન છે ?

એવી રીતે આ નિસ્પૃહી આચાર્યજીએ તે ધનલીધું નહીં. ત્યારે રાજાએ પણ તે ધન પાહું લેવાની ના પાડવાથી આચાર્યજીના ઉપદેશથી તે ધન સંઘના પ્રધાન પુરુષોએ જિનમંદિરોના જીર્ણોદ્ધાર

भाटे चापर्यु एवी रीते उचित दानपर विक्रमादित्य राजानी
कथा जाणवी

वली तेज उचित दानपर विक्रमराजानी वीजी कथा कहेते

एक दहामो विक्रमराजा वसत ऋतुमा वनमा क्रीडा करवा
गयो हतो त्या ते सुंदर केलोना वृक्षोना मरुपमा सुपर्णना सिंहास-
नपर वेठो हतो ते वसते त्या ठत्रीस जातना वाजिनोथी मनोहर
पात्रोनु नृत्य थड रद्य हतु एवी रीते त्या ते अनेक प्रकारना
सासारिक सुखो जोगवतो थको बारवार नीचेनु काव्य जणतो हतो

क्वचिद्दीणावेणुप्रवणरमणीमीतज्जणितिः

क्वचिद्भट्टश्रेणिः पठति विरुदाक्षीमविरतिः ॥

सहर्षं हेषंते क्वचिदपि हया दतिनिवहाः

नदंति हमातर्न प्रवरमपरं राज्यसदृशम् ॥ १ ॥

एवी रीते ससारसुखमा निमग्न थण्ळा राजाने धर्माधिकारी
मंत्रीए कए के, हे राजन् ! जो आ आत्माने ससाररूपी केदखा-
नामाथी आपणे गोमाथीए नहीं तो पठी, राज्य, धन, धान्य,
आजूषणो, उत्तम जाति, कुल तथा उत्तम गुणो पण शा का-
मना ठे ? वली जोगोमा तो रोगोनो जय ठे, सुखमा हयनो जय
ठे, धनने अग्नि आदिकनो जय ठे, दासपणामा स्वामिनो जय
ठे, कुलमा खराव चाखनी खीनो जय ठे, मानमा म्ळानिनो जय
ठे, गुणोप्रते पुर्जननो जय ठे, शरीरने चमनो जय ठे, पण हे
राजन् ! वैराग्यने कोडनो पण नय नथी ते साजली वैराग्य-
वान् राजाए कह्यु के, अहो ! आ धर्माधिकारिए युक्त वात कही
केमके, भ्रमण करी रहेल ठे वृष्टिरूपी जलचरो जेमा, तथा
केशोरूपी ठे शेजाल जेमा, अने कर्णोरूपी ठे, आग्रतो जेमा,
तथा स्फुरायमान् नेत्रोरूपी ठे कमलो जेमा एरा आ शरीररूपी
तलायमाथी हमेशा तृपातुर एवो काळ आयुष्यरूपी पाणीने पी

જાય છે. વહી આ સંસારમાં આયુષ્ય તો જલંના મોજાંનીપેઠે
 જંગુર છે, અને લક્ષ્મીતો સ્વમની પેઠે નશ્વર છે, અને ચાંવન તો
 વાદલાંનીપેઠે ક્ષણિક છે, માટે खरेखर આ સંસાર વૈરાગ્યરૂપજ
 છે. એવી રીતે સંસારની અસારતા જાવીને વિક્રમરાજાએ તે ધર્મા-
 ધિકારીને આઠ ક્રોડ સોનામોહોરો ઇનામ તરીકે આપી. એવી
 રીતે યજ્ઞ દાનપર અનેક દૃષ્ટાંતો છે.

હવે પાંચમા કીર્તિદાનનું સ્વરૂપ કહેઠે.

પોતાનાં કુલ, વંશ, રૂપ, વિદ્યા, ગુણ આદિકોના વર્ણનમાટે
 જે જાટ, ચારણ, ગવૈયા, તથા માગણ આદિકને જે દાન દેવું તે
 કીર્તિદાન કહેવાય છે.

તે કીર્તિદાનપર વિક્રમરાજાની કથા કહેઠે.

એક દહામો વિક્રમરાજા જ્યારે સજામાં બેઠેલા હતા, ત્યારે તે-
 મને તૃપા લાગવાથી નીચેપ્રમાણે કાવ્ય જાણીને પાણી માગ્યું.

સ્વઠં સજ્જનચિત્તવદ્વધુતરં દીનાર્થિવઠીતલં

પુત્રાલિંગનવત્તથા ચ મધુરં વાલસ્ય સંજલપ્રવત્ત॥

एलोसीरलवंगचंदनलसत्कर्पूरपालीमिलत-

पाडव्युत्पलकेतकीसूरजितत्पानीयमानीयताम॥ ૧ ॥

અર્થ:- સજ્જનોના મનનીપેઠે સ્વઠ, દીનયાચકની પેઠે હલકું,
 પુત્રાલિંગનનીપેઠે શીતલ, વાલકના વચનનીપેઠે મધુર, તથા
 એલચી, લવિંગ અને ચંદનથી હલ્લસાયમાન તથા કપુરની શ્રે-
 ણિથી મલેલા ગુલાવ, કમલ અને કેતકીથી મનોહર એવું
 પાણી લાવો ? ॥ ૧ ॥

ત્યારે મંત્રિ સુવર્ણના કપોલામાં રાજામાટે જલ લાવ્યો. ત્યારે
 પાસે બેઠેલા કવીશ્વરે નીચે પ્રમાણે કાવ્ય કહ્યું.

वक्रांजोजे सरस्वत्यधिवसति सदा शोण एवाधरस्ते

बाहूः काकुत्स्थवीर्यस्मृतिकरणपटुर्दक्षिणस्ते समुद्रः॥

वाहिन्यः पार्श्वमेताः कथमपि ज्ञवतो नैव मुंचंत्यजत्रं
स्वर्त्तंऽतर्मानसेऽस्मिन् किमवनिपते तेऽवुपानाञ्जिलाषः

एवी रीतना कजीना काव्यने साजलीने तुष्टमान थएला वि-
क्रमराजाए पाड्यराजापासेथी दम तरीके आवेली सर्ग वस्तुजं
तेने इनाममा आपी ते जेट आप्रमाणे हती आठ क्रोड सोना
मोहोरो, चाणु मोतीजना हारो, पचास हाथीजं, दश हजार
घोमा, तथा चारसो नाटको तेमा इता

यली पण तेज कीर्ति दानपर विक्रमराजानी बीजी कथा कहेंते
एक दहानो विक्रम राजानी धोवण वखो धोईने तेमने आ-
पना आनी, त्यारे ते वखोमा हजु किंचित् मेल बाकी रहेलो हो-
याथी राजाए तेणीने तेनु कारण पूछुं त्यारे ते महा चतुर धो-
वणे कहुं के, हे राजन् ! आ वर्षाकाळ गयो तोपण आपना
हाथीजं नदीकिनारापर आनीने एटली बधी धूड उराने ठेके,
तेथी हजु नदीतुं पाणी स्वष्ट थतु नथी धोवणना ते वचनथी
खुशी थज्जे विक्रमराजाए ते वखो तथा एक क्रोड सोनामो-
होरो तेणीने इनाम आपी

एक दहानो श्री सिद्धसेन दियाकर दिहार करता थका उ-
ज्जयनीमा पधार्या त्यारे संघे एकठा थज्जे आचार्यजीने विनती
करी के, हे जगन् ! आप जो विक्रमराजाने वश करीने, ओं-
कार नगरमा जे ब्राह्मणो जिनमदिर बाधवा नथी आपता, ते
याधी शकाय तेवुं जो आप करी आपो, तो आपनी विद्या प्र-
माणज्ज्ञ कहवाय ते साजली सिद्धसेनजी चार नवीन श्लोको
रचीने राजदरवारमा गया अने उभीटारने मुखेथी राजापासे
नीचेप्रमाणे श्लोक जणाव्यो

दिदृक्षुर्भिक्षुरेकोऽस्ति, वारितो हारि तिष्ठति ॥

हस्तन्यस्तचतुःश्लोको, यद्वागद्यतु गद्यतु ॥ १ ॥

अर्थ:- आपने मलवानी झ्झावालो कोइक जिहु चार श्लोको हाथमां लेइने अटकाव्याथी वारणे उज्जो ठे, ते आवे के चाह्यो जाय ? त्यारे राजाए कह्युं के, तेने दश लाख सोना मोहोरो आपो ? अने तेनी झ्झा होय तो सुखेथी अहीं आवे, अने जो तेनी झ्झा न होय तो ते सुखेथी जाय. त्यारे सिद्धसेनजीए ठडीदारने कह्युं के, मारे सोनामोहोरोनो खप नथी, एम कही ते राजस-जामां गया. त्यां विक्रमराजा पूर्व सन्मुख सिंहासनपर बेठा हता. तेने जोइ आचार्यजीए नीचे प्रमाणे एक श्लोक कह्यो.

अपूर्वेयं धनुर्विद्या, ज्ञवता शिक्षिता कुतः ॥

मार्गणौघः समभ्येति, गुणो याति दिगंतरम् ॥ १ ॥

अर्थ:- हे राजन् ! आवी अपूर्व धनुर्विद्या तमो क्यांथी शीख्या ? केमके, तमारां वाणोनो समूह (पद्दे-याचकोनो समूह) नजीक आवे ठे, अने दोरी (पद्दे-तमारा गुणो) उलटा दिशांतरमां जाय ठे !! ॥ १ ॥

ते सांजली राजा पूर्व सन्मुखनुं सिंहासन ठोडीने दक्षिणतरफ बेठा. त्यारे आचार्यजीए नीचे प्रमाणे बीजो श्लोक कह्यो.

सर्वदा सर्वदोऽसीति, मिथ्या संस्तूयसे बुधैः ॥

नारयो लेजिरे पृष्ठं, न वह्नः परयोषितः ॥ २ ॥

अर्थ:- हे राजन् ! हमेशां तमो “सर्व वस्तु आपनारा ठो ” एवी रीते पंक्तितो तमारी फोकट स्तुति करे ठे, केमके शत्रुळ तमारी पीठने मेलवी शकता नथी, तेम परस्त्रीळ तमारां वह्नस्थ-लने मेलवी शकती नथी. ॥ २ ॥

ते सांजलीने विक्रमराजा पश्चिम दिशातरफ बेठा. त्यारे आ-चार्यजीए नीचेप्रमाणे बीजो श्लोक कह्यो.

आहते तव निःस्वाने, स्फुटित रिपुहृद्घटैः ॥

गलिते तत्प्रियानेत्रे, राजश्चित्रमिदं महत् ॥ ३ ॥

अर्थ - हे राजन् ! तमारु निसान वागते ठते शत्रुर्तना हृ-
दयरूपी घमाउ फूटी गया, पण जख तो तेर्तनी स्त्रीर्तना ने-
त्रोमाथी निकट्युं ! ए मोटु आश्चर्य ठे ! ॥ ३ ॥

ते साज्जखीने विक्रमराजा उत्तरतरफ वेग त्यारे आचार्य-
जीए नीचेप्रमाणे चोथो श्लोक कह्यो

सरस्वती स्थिता वक्त्रे, लक्ष्मीः करसरोरुहे ॥

कीर्तिः किं कुपिता राजन्, येन देशांतरं गता ॥४॥

हे राजन् ! सरस्वती तो तमारा मुखमा वेठेली ठे, अने ल-
क्ष्मी तो तमारा हस्तकमलमा वेठेली ठे, त्यारे तमारी कीर्तिं शुं
(शोक्यपणाना) जयथी कोप पामी ठे ? के जे ते देशांतरमा
घाखी गइ ठे ॥ ४ ॥

एवी रीते चोथो श्लोक साज्जखीने विक्रमराजाए सिद्धासनथी
उत्तरीने आचार्यजीने नमस्कार कर्यो, अने कह्यु के हे जगजान् !
मैं आपने चारे दिशाठनु राग्य आपी दीधु ठे त्यारे आचार्य-
जीए कह्युं के, हे राजन् ! अमो निस्पृही मुनिउं राज्यने शु क-
रीथ्ये ? एम कही आचार्यजीए पोतानो मुनिव्यग्रहार तेमने
कही सज्जलाव्यो ठेगटे राजाए घणी खेंच करी पण आचार्य-
जीए कंठ पण वस्तु लीधी नहीं पत्री विक्रमराजा त्यारथी जैन-
धर्मी घड शुद्ध श्रावकपणु पालया लाग्या, तथा इमेशा सिद्ध-
सेनदियाकरना चरणो सेरीने तेणे शत्रुंजयादिक तीर्थोनो उ-
द्धार कर्यो, तथा श्रोंकारादिक शैहेरोमा जिनमदिरो बधाव्या

एवी रीते कीर्तिंदानपर प्रिकमादित्य राजानी कथा जाणरी
वखी एवीज रीते जोजराजाए पण पोतानी कीर्तिंमाटे का-

લિદાસ, વરરુચિ, મયૂર, તથા વાણ આદિક કવિર્જન સંકડો ગમે ગામ આદિકનું દાન આપ્યું છે.

વલી તે કીર્તિદાનપર જોજરાજા અને ધનપાલ કવિની કથા કહે છે.

સર્વદેવ બ્રાહ્મણનો પુત્ર ધનપાલ પોતાના જાડ શોજનાચાર્યે કરેલા ઉપદેશથી પ્રતિવોધ પામીને પરમ જૈની થયો હતો. એક દહામો જોજરાજા જ્યારે શિકારે જતો હતો, ત્યારે તેણે વલાત્કારે ધનપાલ પંડિતને સાથે લીધો. પત્ની ત્યાં પોતાના વાણથી એક હરિણને માર્યાથી તે હરિણ પૃથ્વીપર પડીને પોતાની પુંઝમી ફફડાવવા લાગ્યું. ત્યારે જોજરાજાએ ધનપાલ કવિને તેનું કારણ પૂછ્યું. ત્યારે કવીશ્વરે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તે હરિણ પુંઝડી ફફડાવીને એમ સૂચવે છે કે,

રસાતલં યાતુ તદત્ર પૌરુષં

હુર્નીતિરેષા ધરણીઞ્ચૃતાનાં ॥

નિહન્યતે યદ્વલિનાપિ હુર્વલો

હહા મહાકષ્ટમરાજકં જગત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ:- રાજા હું તે પૌરુષ રસાતલમાં જાઉં ? તેમ આ તે-હુંની કુનીતિ છે; કેમકે, વલવાન માણસ પણ હુર્વલને જે હણે છે, તેથી અરેરે !! આ જગત્ તો રાજાવિનાનું લાગે છે. ॥ ૧ ॥

પદે પદે સંતિ ઞટા રણોદ્યતા,

ન તેષુ હિંસારસ એષ પૂર્યતે ॥

ધિગીદૃશં તે નૃપતે કુવિક્રમઃ,

કૃપાશ્રયે યઃ કૃપણે મૃગે મયિ ॥ ૨ ॥

અર્થ:- વલી આ જગતમાં પગલે પગલે સુજાદો રણસંગ્રામમાં તત્પર થયેલા છે; પણ તે હુંનો હિંસારસ સંપૂર્ણ થતો નથી; માટે હે રા-

जन् ! दया करवाने योग्य एवा हुं मृगप्रते जे तें आ तारुं ख-
राब पराक्रम फोरव्युं ते, ते तारा पराक्रमने धिक्कार ठे

वैरिणोऽपि हि मुञ्चन्ते, प्राणाते तृणञ्चक्षणात् ॥

तृणाहाराः सदैवैते, हन्यते पशवः कथम् ॥ ३ ॥

प्रणातकाळे मुखमा तृण खेवाथी माणसो वैरिजने पण ठोडी
मुके ठे, तो हमेशा तृण चक्षणा करनारा एवा आ पशुजने शा-
माटे हणवा जोडण !

आत्री रीतनी धनपाखनी वाणी साजळीने चोजराज मनमा
जरा क्रोधातुर थयो पठी आगळ चाखता ते राजा पोते बना-
वेला एक तळानपासे आव्यो, तथा ते तळावनु वर्णन करवाने
तेणे धनपाख क्रीश्वरने कहु, त्यारे धनपाखे कहुं के,

एषा तटाकमिषतो वरदानशाला,

मत्स्यादयो रसवतीप्रगुणा सदैव ॥

पात्राणि यत्र वकसारसचक्रवाकाः,

पुण्यं कियद्भवति तत्र वयं न विद्मः ॥ १ ॥

अर्थ - तळावना मिपथी खरेखर आतो एक दानशाला लागे
ठे, केमके त्या मत्स्यादिकरूप रसोऽ हमेशा तैयार होय ठे,
तथा तेमा बगला, सारस, चक्रवाक आदिक पक्षिज अतिथि त-
रीके आवे ठे, माटे आ तळाव वाधवाथी केटलुक पुण्य आय
ठे ! ते अमो जाणी कशता नथी ॥ १ ॥

ते साजळीने पण चोजराजा तो मनमा गुस्से थयो पठी
तेज नगरमा आव्यावाद त्या यज्ञमरूपमा होमनामाटे बाधेला
वकरानी वूमो साजळीने राजाए धनपाख पंक्तिने कहु के, आ
वकरो शुं बोले ठे ! त्यारे धनपाखे कहु के ते एम कहेने के

नाहं स्वर्गफलोपज्ञोगतृषितो नाभ्यर्थितस्त्वं मया
 संतुष्टस्तृणचक्षणेन सततं साधो न युक्तं तव ॥
 स्वर्गं यांति यदि त्वया विनिहता यागे भुवं प्राणिनो
 यज्ञं किं न करोषि मातृपितृभिः पुत्रैस्तथा बांधवैः ॥१॥

अर्थ—हे राजन् ! मने स्वर्गफलना उपज्ञोगनी तृणानथी, तेममें तमारी पासे कंडं याचना करी नथी; तेम हुं तृणचक्षणी नंतुष्ट अयो बुं. माटे तमारे मने मारवो उचित नथी; वली कदाच तमोए य-
 ज्ञमां मारेखा प्राणीजं जो स्वर्गमां जता होच, तो तमो तमारा मातपिता तथा पुत्रो अने बांधवोनो यज्ञ केम करता नथी ? १

ते सांजली क्रोधायमान थएला जोजराजाए धनपालनी आंखो कहाडी लेवाने इच्छुं. धनपाल पंक्ति पण चेष्टाथी राजानो ते विचार जाणी लीधो. पठी चालतां अकां ज्यारे तेजं द-
 रवाजामां आच्या, त्यारे कोइक डोशीने मस्तक धुणावती तेजंए दीठी, तथा तेनीपासे एक सुग्ध टोकरी पण उज्जी हती. ते जोइ राजाए धनपालने तेनुं कारण पूछुं. त्यारे धनपाल कविए कहुं के, हे स्वामी ! आ मोशीने ते सुग्धवालिका नीचेप्रमाणे पूठे ठे, अने तेनो ते मोशी निषेध करे ठे.

किं नंदी किं मुरारिः किमुत
 सुरपतिः किं जलः किं कुबेरः
 किं वा विद्याधरोऽसौ किमु
 रतिरमणः किं विधुः किं विधाता ॥

नायं नायं न चायं न खलु
 न हि न वा नापि नासौ न चैष
 क्रीडां कर्तुं प्रवृत्तः स्वयमिह
 हि हले भूपतिर्भोजदेवः ॥ १ ॥

अर्थ- शं आ महादेव ठे ? के विष्णु ठे ? के इंद्र ठे ? के नल ठे ? के कुबेर ठे ? के कोइ विद्याधर ठे ? के कामदेव ठे ? के चंद्र ठे ? के ब्रह्मा ठे ? त्यारे ते मोशीए कह्युं के, अरे मुग्धे सखि ! तेउमाथी ते कोइ पण नथी, आ तो जोजराजा पोते क्रीमा करवाने जाय ठे

ते साजली जोजराजाए कह्युं के, हे कजीश्वर ! मने विष्णु आदिकनी उपमा शीरीते घटी शके ठे ? त्यारे धनपाद कवी-श्वरे कह्युं के, हे राजन् ! साजलो

अभ्युद्धता वसुमती दलित रिपूर:-

क्रोडीकृता बलवता बलिराजलक्ष्मीः ॥

एकत्र जन्मनि कृतं तदनेन यूना,

जन्मत्रये यदकरोत्पुरुषः पुराणः ॥ १ ॥

अर्थ-बलवान एवा तमोए एकज जन्ममा पृथ्वीने उधरी ठे, शत्रुठेने दह्या ठे, तथा (बलिराजनी) बलवान राजाउनी लक्ष्मी-ने वश करी ठे, अने विष्णुए तो त्रण जन्ममा ते त्रणे कार्यो कर्या ठे

ते साजली तुष्टमान थएछा जोज राजाए कजीश्वरने कह्युं के, हे कविराज ! तमो कइ पण वरदान मागो ? त्यारे धनपाद कह्युं के, जो एम ठे तो मने (मारी) आखो आपो ? त्यारे राजाए कह्युं के, ते आखो तो प्रथमथीज तमारीपासे ठे त्यारे कवीश्वरे कह्युं के ते आखो ठे, पण नहीं होवासरखी हती, केमके, आपे मनथी ते लेइ लेवानीज इच्छा करी हती त्यारे राजाए कह्युं के, तमोए ते शीरीते जाएयु ? त्यारे कविराजे कह्युं के,

आकारैरिगितैर्गत्या, चेष्टया ज्ञापणेन च ॥

नेत्रवक्त्रविकारैश्च, लक्ष्यतेऽंतर्गत मनः ॥ १ ॥

आकार, इगित, गति, चेष्टा, वचन, अने नेत्र तथा मुखना विकारथी प्राणीउनु अतरंग मन जणाय ठे ॥ १ ॥

તે સાંજલી રાજાએ કહ્યું કે, હે કવિરાજ ! તમો શાંત થાઉં ? મેં તમોને તે તમારાં ચક્રુર્ષ આપ્યાં. ઇત્યાદિ જોજરાજાએ ઘણાં કીર્તિદાનો આપ્યાં છે.

વલી તેજ કીર્તિદાનપર સિદ્ધરાજ રાજાની કથા કહેતે.

એક દહાડો સિદ્ધરાજ ગ્રીષ્મઋતુમાં, ક્રીના કરવામાટે વનમાં ગયા હતા. ત્યાં માર્ગમાં રામચંદ્ર નામના સાધુ તેમને મળ્યા. ત્યારે તે રાજાએ તેમને પૃથ્વું કે, ગ્રીષ્મ ઋતુમાં દિવસો લાંબા કેમ હોય છે ? ત્યારે રામચંદ્રે કહ્યું કે,

દેવ શ્રીગિરિહર્ગમદ્વ ધ્રુવતો દિગ્જૈત્રયાત્રોત્સવે

ધાવધીરતુરંગનિષ્ઠુરખુરદ્ધુણ્ણદ્ધમામંડલાત્ ॥

વાતોદ્ધૂતરજોમિલત્સુરસરિત્સંજાતપંકસ્યલી-

દૂર્વાચુંવનચંચુરા રવિહયાસ્તેનાતિવૃદ્ધંદિનમ્ ॥૧॥

અર્થ— હે ગિરિહર્ગને જીતનારા રાજન્ ! તમારા દિગ્વિજય સમયે દોડતા એવા સુન્દરોના ઘોડાઉંની ઝગ્ર ખરીઉંના ઘાતથી ખોદાણલી પૃથ્વીપરથી પવને કરીને જડેલી રજથી આકાશગંગામાં કાઢવ અયો, અને તેથી તેમાં જગેલી ધ્રોકડને ધાવાની લાલચથી સૂર્યના ઘોડાઉં ઓછી ગયા છે, અને તેથી દિવસો મોટા થયા છે.

તે સાંજલી તુષ્ટમાન થણા સિદ્ધરાજે તેમને “ કવિકદ્ધારમ-હ્વનું ” વિરુદ્ધ આપ્યું. એવી રીતે સિદ્ધરાજે પણ શ્રીપાલ આદિક કવિઉંને ઘણું કીર્તિદાન આપ્યું છે.

વલી તેજ કીર્તિદાનપર કુમારપાલ રાજાની કથા કહેતે.

એક દહાડો કુમારપાલ રાજાએ સપાદ લક્ષ્મીના રાજાઅર્ણાધિપપર ચડાઈ કરી; તે વખતે તેના સામંતોએ ગુપ્ત રીતે તેની હાંસી કરીકે, અરે ! આ વણિકની પેઠે જૈનધર્મ પાલનારો છે, તો હિંસાથી ડરીને શત્રુઉંને શી રીતે જીતી શકશે ? તે વાત રાજાના ક-

एँपर आग्रयायी ते सामतोने पोतानु वल देखाडवा माटे कुमार-
पाले मार्गमा पनेली एक आली सोपारीनी गुणीने पोताना जा-
लावती लचकी लीधी, तथा एक धोवीना सात कमाया के, जे
एक बीजापरसाथे पडेला हता, तेउने जालाथी बीधी नाख्या
ते समये आद्यजट्ट कविण समयोचित राजानी प्रशसा करवायी
कुमारपाले तेने दरेक अक्षरप्रते घोडाउँ आप्या

पढी आँराजाए केटलुरु ङव्य आपीने कुमारपालना केट-
लाक सामतोने ज्यारे पोताना पद्ममा लीधा त्यारे कुमारपाल
शोकातुर थयो, त्यारे एक चारणे तेने कहु के,
कुमारपाल मम चित्त करेइ, चित्तिल किपि न होइ ॥
जिएँ तुज राज समप्पिजं, चित्त करेसिइ सोइ ॥ १ ॥

पढी ज्यारे कुमारपालनो जय थयो त्यारे कविण कायु के,
जीयाच्चिरं कीर्तिलतालवाल,

कुमारपाल कितिपाल ज्ञास्वान् ॥

यस्य प्रतापो हि वनेऽप्यरीणा,

स्वेदोदविंदून्नाधिकाश्चकार ॥ १ ॥

अर्थ- हे कीर्तिरूपी नेलडीना क्याराममान अने सूर्यसरला
कुमारपाल राजा तमो घण कालमुधी जय पामो ? के जे कुमा-
रपालराजाना प्रतापे वनमा रहेला शत्रुउँने पण अधिक पसी-
नाना पिंडुउँ करेला ठे ॥ १ ॥

विहारं कुर्यता वैरि-वनिताकुचमडलम् ॥

महीमडलमुदड-विहार येन निर्ममे ॥ ७ ॥

अर्थ- वली जे कुमारपाल राजाण पृथ्वीपर विहार करता
थका शत्रुउँनी स्त्रीउँना स्तनमखने दारोरिगानु कर्तु ठे ॥७॥

ज्यादि तेनी प्रशमाना अनेक काव्यो कविण कया ठे, अने
तेथी कुमारपालराजाए तेने पणुज कीर्तिदान आपेणु ठे

बली एवीज रीते कुमारपाल राजा एक दहामो पोताना गुरु श्री हेमचंज्जचार्यनीसाथे शत्रुंजयपर जई चैत्यनां दर्शन करता हता, ते बखते हेमचंज्जजीए तेमनो डावो हाथ जाड्यो हतो, ते जोइ कपदिं कविए कह्युं के,

श्रीचौलुक्य स दक्षिणस्तवकरः पूर्वं समासूत्रित-
प्राणिप्राणविधातपातकसखः शुद्धो जिनेन्द्रार्चनात् ॥
वामोऽप्येष तथैव पातकसखः शुद्धिं कथं प्राप्नुयात्
न स्पृश्येत करेण चेद्यतिपतिः श्रीहेमचंजः प्रभुः ॥१॥

अर्थ— हे चौलुक्यवंशना राजा कुमारपाल ! पूर्वे करेली प्राणीहिंसाथी पापिष्ठ अएलो तमारो जमणो हाथ तो श्री जिनेश्वर प्रभुनी पूजाथी शुद्ध अएलो ठे; अने तेवीज रीते तमारो डावो हाथ पण के जे पापिष्ठ हतो, तेने जो आ महान आचार्य श्री हेमचंज्जजीए स्पर्श कर्यो नहोत, तो ते पण शुद्ध क्यांथी थात?

ते सांजली कुमारपालराजाए कपदिं कविने घणुं डव्य आपी संतुष्ट कर्यो.

बली तेज कीर्तिदानपर विशलदेवराजानी कथा कहेठे.

एक दहामो विशलदेवराजाए ओजन कर्यावाद हाथमां एक तृण लेइने अरिसिंह नामना कविने कह्युं के, तमो आ तृणनुं वर्णन करो? अने तेमां जो तमो चमत्कारिक जंगीउथी वर्णन करशो, तो तमोने हुं बेबडो गरास आपीश, अने तेम जो नहीं थाय, तो तमारो जे गरास ठे, ते पण आंचकी लेइश. ते सांजली कविराजे कह्युं के,

क्षारोऽब्धिः शिखिनोमखा विषमयं श्वन्नं क्षयीं दुर्मुधा
प्राहुस्तत्र सुधामियं तु दनुजस्तत्रैव लीनानृणे ॥

पीयूषप्रसवो गवां यदशनादत्वा यदासोनिजे
देव त्वत्करवालकालमुखतो निर्याति जातिर्दिषाम् ॥१॥

एवी रीतना चमत्कारिक वर्णनने साजलीने विशालदेवरा-
जाए ते कविराजने वमणो गरास आप्यो

बली तेज कीर्तिदानपर उदयसिंह राजानी कथा कहेते

एक दहानो योगिनी नामना नगरथी जलालुद्दिन नामनो
बादशाह मोटु लइकर लेउने गुजरातपर चडी आव्यो, तथा ते
देश जीतीने ज्यारे ते पावो पड्यो त्यारे गोपगिरिना राजा उद-
यसिंहे पोतानु लइकर लेउने तेनापर हुमलो कयों, तथा ते बाद-
शाहना लइकरने हराजीने तेनो सघलो असबाव पोते लुटी लीधो
तथा एरी रीते जय पामीने ज्यारे ते नगरमा प्रवेश करतो हतो
त्यारे एक चारणे तेने कह्यु के,

सुदरसरिअसुरहंदतलि, जलपिधजं वयणेहि ॥

उदयनरिंदहि कट्टीजं, तीहं नारीनयणेहि ॥ १ ॥

एवी रीतनी चारणे कहेली गाथाने साजलीने तुष्टमान थ-
एला उदयसिंहराजाए ते चारणने पोताने लुंढमा मलेखो सर्य
असबाव आपी दीधो

एरी रीते कर्णराजा, वनराज, जीम, आमराजा आदिक रा-
जाऊना कीर्तिदानना प्रवधो जाणी खेवा

हवे मत्रि, प्रधान, व्यापारि आदिकोना कीर्तिदाननु स्वरूप
कहे ठे तेमा प्रथम आघदेव मत्रिनी कथा कहेते-

एक दहाडो गुजरातना राजा बुमारपाखे कोईवदिना मुखथी
कोकणना राजा महिकार्जुननी प्रशंसा माजली तेथी तेने क्रोध
चढ्यो, थने तेदलामाटे तेणे पोताना मंत्रि आघदेवने तेने जी-
तगामाटे बलवान लइकरसहित त्या मोकड्यो त्या लढाइमा

તે આમ્રદેવ મંત્રિણ મહ્વિકાર્જુનને માર્યો, તથા ત્યાં રહેતા માઢી-
મારોની આજીવિકાનો વંદોવસ્ત કરાવીને તેજપાસેની ત્રણસો જા-
લોને વાલી નાચી. તથા તે દેશમાં સર્વ જગોણ કુમારપાલની
આજ્ઞા વર્તાવી. પઢી ત્યાંથી પાઠા વલતાં સોપારક નગરમાં જી-
વંત સ્વામી તથા શ્રી યુગાદિ પ્રજુના મંદિરમાં તેણે અઘાઙ મહો-
ત્સવ કર્યો, તથા ત્યાંથી મેલવેલી અમૂલ્ય વસ્તુજલં લેઈને તુરત
પાટણમાં આવ્યો, અને સર્વ વસ્તુજલં તેણે કુમારપાલરાજાને સોંપી.
તે જોઈ તુષ્ટમાન થઈલા રાજાણે તે આમ્રદેવને “ રાજપિતામ-
હનું ” વિરુદ્ધ આપ્યું, તથા તેની સાથે એક ક્રોડ સોના મોહોરો,
ત્રણ સોનાના કલશો, અને ચોવીસ ઉત્તમ ઘોડાજલં પણ આપ્યા.
ત્યારે આમ્રદેવે તે ત્રણ કલશોને ઋગુકથાદિકમાં જિનમંદિરોપર
ચડાવવા માટે રાખ્યા, અને વાકીનું રાજાણે આપેલું ડ્રવ્ય તથા
પોતાના ઘરમાં રહેલું ડ્રવ્ય પણ તેણે જાટ ચારણ આદિકોને
આપી દીધું. તે જોઈ રાજાને ઈર્ષા થઈ, ત્યારે આમ્રદેવે કહ્યું કે,
હે સ્વામી! આપ તો વાર ગામના સ્વામી એવા ત્રિજુવનપાલના
પુત્ર થો, અને હું તો તમો કે જે અઢાર દેશોના રાજા થે, તેનો
પુત્ર હું, માટે અધિક દાન કેમ ન આપું? તે સાંજલી કુમારપાલ-
રાજા સંતુષ્ટ થયા. વલી તે આમ્રદેવ મંત્રિણ ઋરુચમાં શ્રી મુનિ-
સુવ્રતસ્વામિના મંદિરમાં આરતિ ઉતારતી વખતે ઘણું ડ્રવ્ય યા-
ચક લોકોને આપ્યું હતું. કહ્યું ઠે કે,

દ્વાવિંશદ્ઝમ્મલક્ષા ઋગુપુરવસતેઃ સુવ્રતસ્યાર્હતોઽગ્રે
કુર્વન્મંગલ્યદીપં સ સુરનરવરશ્રેણિન્નિઃસ્તૂયમાનઃ ॥
યો ઽદાદર્થિવ્રજસ્ય ત્રિજગદધિપતેઃ સજ્જુણોત્કીર્તનાયાં
સ શ્રીમાનામ્રદેવો જગતિ વિજયતાં દાનવીરાગ્રયાયી ૧

અર્થ— ઋરુચમાં શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામિજીપાસે મંગલ દીપક-
રતાં થકાં, દેવો અને ઉત્તમ મનુષ્યોની શ્રેણિજલં સ્તુતિ કરા-

एला जे श्री आम्बदेव मंत्रीए, त्रिलोकना स्वामिना गुणोत्कीर्तन करनार जोजक आदिकोने वत्रीस लाख सोनामोहोरो आपी ठे, एना महा दानेश्वरी श्रीआम्बदेव मंत्री जगतमा जय पामो ?

वली ज्यारे ते मंत्रीश्वरे जरुचमा जिनमदिरनो प्रतिष्ठामहो-
त्सव कर्यो त्यारे तेनी उदारता जोई चकित थएला हेमचञ्जा-
चार्यजीए पण कहु के,

कि कृतेन न यत्र त्व यत्र त्वं, किमसौ कलिः॥

कलौ चेद्भवतो जन्म, कलिरस्तु कृतेन किम् ॥ १ ॥

ते साजली एक लाख अने वत्रीस हजार सोनामोहोरोडु श्री हेमचञ्जाचार्यपर खुन्न करीने आम्बदेवे ते सर्व अव्य याच-
कोने वहेंची आप्यु

एवी रीते कीर्तिदानपर कुमारपालराजाना महामंत्री आम्ब-
देवनी (अवडदेवनी) कथा कही

हने तेज कीर्तिदानपर विमलशाहनी कथा कहे ठे

विमलशाह शाहुकारे ज्यारे आनु पर्जतपर जिनमदिरो बाधनानो
प्रारज कर्यो, तेसमये ते जमिनो अधिष्ठाता बाहिनाह तेमने
अतराय करमा लाग्यो, तथा मदिरा अने मासना निवेदनी या-
चना करमा लाग्यो, त्यारे विमलशाहे अत्रिकादेवीना आराध-
नथी तेने वश कर्यो, अने तेथी ते फक्त वडाना निवेदथीज खुशी
थयो पत्री ते विमलशा शेठे जिनमदिर पूरु कर्यापाद अत्यत ज-
क्तिथी मघनी नेमा करी तथा जिझुक लोकोने एना तो मतुष्ट
कर्या के, हजुमुधि पण “ विमलश्रीसुप्रजात ” एवी रीतनी लो-
कजाणी घाखी आपे ठे, अने याचक विगेरे पोताना यजमानने
ते घचन कहीने आशीर्वाद आपे ठे ते आशीर्वाद घचननो
अर्घ एगो ठे के, जेम विमलशाह शेठ अने तेनी स्त्री श्रीदेवीनो

प्रज्ञात उगतो हतो, तेवो प्रज्ञात तमारो पण उगो? वली एक चारणे विमलशाह शेठनी प्रशंसा करी के,

मंडीमुरकीरइ करइ, मिट्हीअमंसग्गाह ॥

विमलहिं खंडजंकट्टीजं, नछज वालिनाह ॥१॥

ते सांजली विमलशाह शेठे ते चारणने एक लाख सोनामो-होरो आपी हती. एवी रीते विमलशाह शेठना कीर्तिदाननी कथा जाणवी. वली तेज कीर्तिदानपर वस्तुपालनी कथा कहे ठे.

वस्तुपाल मंत्री दर वर्षे त्रणवार चतुर्विध संघनी पूजा करता हता; अने अत्यंत दान आपता हता. एक दहाडो कोइक दरिद्री ब्राह्मणे तेमने विनंति करी के, हे देव! तमो तो कष्टपट्टनीपेठे सर्व लोकोनी इच्छाउं पूरो ठो, तो एक दिवस मारा तरफ पण दृष्टि करो के, जेथी मारी दरिद्रताने तो हुं जलांजलिज देजं. ते सांजली मंत्रिए पोताना माणसोने कह्युं के, अरे! आने कंइक वस्त्र आपो? त्यारे माणसोए कह्युं के, वस्त्रो बांधवानी एक जाडी चादर अहीं हाजर ठे. त्यारे मंत्रिए जरा हसीने कह्युं के, ते आपो? पढी ते चादर लेइने ब्राह्मणे कह्युं के,

क्वचित्सूत्रं क्वचित्तूलं, कार्पासास्थि क्वचित् क्वचित् ॥

देव त्वदरिनारीणां, कुटीतुल्या पटी मम ॥ १ ॥

अर्थ— आ वस्त्रमां तो कोइक जगोए सुतर, तो कोइक जगोए पुंवडां, तो क्यांक क्यांक तो वली कपासीआ पण वलगेला ठे, माटे हे देव! आ मारुं वस्त्र तो आपना शत्रुजनीकुटी सरखुं ठे. ॥१॥

ते सांजली जरा हसीने मंत्रीश्वरे कह्युं के, फरीने ते श्लोक तुं वोढ? ते सांजली ते ब्राह्मण सत्तर वखत ते श्लोक फरी फरीने वोढी गयो; तेथी तुष्टमान अएला मंत्रीश्वरे तेने सत्तरसो सो-नामोहोरो आपी.

एक दहाडो वस्तुपालमत्री यात्रा वसते नरचंद्र आचार्यजीने वादवा माटे आव्या, त्यारे आचार्यजी जरा ध्यानमा हता. त्यारे मंत्रीश्वरे कहुं के, हे जगवन् ! आ समये आप निद्रामा केम ठो? त्यारे आचार्यजीए कहुं के, हु कड निद्रामा नथी, पण समुद्रमा रहेला लक्ष्मी अने विष्णु वातो करे ठे, ते साजळु बु त्यारे मंत्रीश्वरे पूज्य के, तेठे शुं वातो करे ठे? त्यारे आचार्यजीए कहुं के, लक्ष्मि प्रेयसि केयमास्यशितिति वैकूठकुंठोऽसि किम् ॥

नो जानासि पितुर्विनाशमसम संघोत्थितैः पांसुभिः
माज्जीर्जीरु गज्जीर एव जविताजोधिश्चिर नंदतात,

संघेशो ललितापतिर्जिनपतेः स्नानावुकुड्या सृजन् १

ते साजळी मंत्रीश्वरे तेमना मानमाटे सुवर्णनु सिंहासन रचाव्यु.

एक दहाडो वाखचंद्र साधुए वस्तुपालनी प्रशंसा करी के,

गौरी रागवती त्वयि त्वयि वृषो वद्भारस्त्वं पुन-

र्जुत्या त्वं च समुद्रसङ्गुणगणः किं वा बहु ब्रूमहे

श्रीमन्त्रीश्वर नूनमीश्वरकलायुक्तस्य ते युज्यते

वालेंडुं चिरमुच्चकैरचयितुं त्वत्तोऽपरः कः क्षमः ३

ते साजळी मंत्रीश्वरे तेमनु पादोपपेशन कर्तुं

एक दहाडो तेजपालमत्री ऋगुरुठ (जरच) नामना नग-

रमा पधार्या त्यारे मुनिसुप्रतस्वामिना चैत्यमा रहेता आचार्यो-

ए तेमने काणु के, हे मंत्रीश्वर ! एक सदेशो हु तमोने कहु ते सा-

जळो? त्यारे मंत्रीश्वरे हाथ जोडीने कहुं के, हे जगवन् ! आप

फरमावो? त्यारे आचार्यजीए काणु के, आजे पाठली रात्रिए मने

एक घृज स्त्रीए आजीने काणु के,

तेजःपालकृपालुधुर्यविमलप्राग्बटावगध्वज

श्रीमन्त्रवडकीर्तिरर्थ वदति त्वात्समुख मन्मुखात् ॥

आजन्मावधि वंशयष्टिकलिता त्रांताहमेकाकिनी

वृद्धा संप्रति पुण्यपुंजभवतः सौवर्णदंडस्पृहा॥१॥

ते सांजली तेजपाल मंत्रीश्वरे जिनमंदिरोपर बहोतेर सोनाना कलशो अने दंडो चडाव्या. तथा दश हजार सोनामोहोरोनुं आचार्यजीने लुंगणुं कथ्युं.

बली एक दहाडो वस्तुपालमंत्री शत्रुंजय पर्वतपर सर्व संघनी समक्ष श्री युगादीश प्रभुनी आरति उतारता हता ते बखते याचको दान लेवामाटे उपरा उपर पडता हता. ते बखते सोमेश्वर कविए कह्युं के,

इष्टासिद्धिसमुन्नते सुरगणे कट्यजुमैः स्थीयते

पाताले पवमानन्नोजनजने कष्टं प्रणष्टो बलिः ॥

नीरागानगमन् मुनीन् सुरजयश्चितामणिः काप्यगात्

तस्मादर्थिकदर्थनां च सहतां श्रीवस्तुपालः क्षितौ १

अर्थः— कट्यवृद्धो तो इष्टासिद्धिवाला देवोपासे गया, अने महादानेश्वरी बलिराजा पातालमां गया, कामधेनुज नीरागी मुनिजपासे गइल, अने चिंतामणिरत्न तो कोण जाणे क्यायें चाह्युं गयुं; माटे हवे तो आ पृथ्वीपर याचकोनी पीडा तो वस्तुपालनेज सहन करवी बाकी रही ठे.

ते सांजली मंत्रीश्वरे सोमेश्वर कविराजने एक हजार सोनामोहोरो आपी. त्यारे फरीने सोमेश्वरे कह्युं के,

के निधाय वसुधातले धनं, वस्तुपाल न यमालयं गता

त्वं तु नंदसि निवेशयन्निदं, दिक्षु धावति जने क्षुधावति

अर्थ—हे वस्तुपालमंत्री ! आ पृथ्वीपर धनने ढोडीने यमने स्थानके कोण गया नथी ! पण तमोतो ते धनने दिशाउं प्रते दोडता एवा क्षुधातुर माणसने आपता थका आनंद पामो ठो.॥१॥

ते सांजली मंत्रीश्वरे फरीने तेने एक हजार सोनामोहोरो आपी
वली ते समये अरिसिंह कपिराजे कछु के,

श्रीवासांवुजमाननं परिणतं पचागुलिष्ठगतो

जग्मुर्दक्षिणपंचशाखमयता पंचापि देवधुमाः ॥

वाठापूरणकारण प्रणयिनां जितैव चितामणि-

जर्जाता यस्य किमस्य शस्यमपरं श्रीवस्तुपालस्य न

अर्थ- जे वस्तुपालनु मुख तो लक्ष्मीने निवास करवाने क-
मल सरलु ठे, तथा हाथमा रहेली पाचे आगलीठना मिपथी
पाचे जातिना कष्टपृष्ठो तो जेने स्वाधीन थएला ठे, तेम लो-
कोना वाञ्छितोने पूरनारी जेनी जिह्वा तो चिंतामणिरत्नसमान ठे,
माटेपरी रीते श्रीवस्तुपालमंत्रीनु वीजुपण शुं प्रशस्तप्रादायक नथी?
ते सांजली मंत्रीश्वरे तेने वे हजार सोनामोहोरो आपी

एक दहाडो ग्रीरधरल राजाएतुष्टमान थज्जे वस्तुपाल मंत्रीने
दश लाख सोनामोहोरो इनाममा आपी, पण ते मघली सोना-
मोहोरो तेणे घेर पटोचता पेहेलाज मार्गमा याचकोने आपी
दीधी त्यारे कोड करिए कछु के,

श्रीमंति दृष्ट्वा विजराजमेकं,

पद्मानि संकोचमवामुवंति ॥

समागतेऽपि विजराजलक्ष्णे,

सदा विकाशी तव पाणिपद्मम् ॥ १ ॥

अर्थ- लक्ष्मीवान ण्या कमलो एकज विजराजने कहेता च-
हने जोज्जे मकोचाड जाय ठे, पण हे मंत्रीश्वर ! लागो विजराज
(ब्राह्मणो) आरते ठेते पण तमार हस्तकमल तो हमेगा प्रफुल्लि-
तज रहे ठे!! ॥ १ ॥

एवी रीतनी पोतानी स्तुति सांजलीने वस्तुपाल मंत्री लज्जाथी
नीचुं जोवा लाग्या; ते जोइ नाना नामना कविए कह्युं के,
एकस्वं ऋवनोपकारकइति श्रुत्या सतां जडिपतं
लज्जानम्रशिरा धरातलमिदं यष्ठीकसे वेद्वि तत् ॥
वाग्देवीवदनारविंदतिलकश्रीवस्तुपाल भुवं

पातालाद्वलिमुद्दिधीर्षुरसकृन्मार्गं भवान् मार्गसि ॥ १ ॥

अर्थ- “ तुं एकज जगतनो उपकारी ठे ” एवी सज्जनोनी
वाणी सांजलीने लज्जाथी मस्तक नमावीने जे तमो नीचे जुळ
ठो तेनुं कारण हुं जाणुं हुं; हे सरस्वतीना मुखपर तिलकसमान
एवा वस्तुपाल मंत्री ! खरेखरतमो पातालमांथी वलिराजाने खेंची
कहाडवानी झुवाथी मार्गने शोधो ठो. ॥ १ ॥

ते सांजली मंत्रीश्वरे ते कविराजने सुवर्णनी जीज आपी.

एक दहाडो सोमेश्वर कवि वस्तुपालने घेर आव्यो, त्यारे मं-
त्रीश्वरे तेमने वेसवामाटे उत्तम आसन आप्युं, पण तेपरं ते
वेगो नहीं; त्यारे मंत्रीश्वरे तेनुं कारण पूज्युं; त्यारे कविए कह्युं के,

अन्नदानैः पयः पानैर्धर्मस्थानैश्च भूतलम् ॥

यशसा वस्तुपालेन, रुध्माकाशमंडलम् ॥ १ ॥

अर्थ- वस्तुपाल मंत्रीश्वरे अन्नदानथी, जलदानथी, तथा ध-
र्मनां मकानोथी पृथ्वीतलने रोक्युं ठे, तेम यशथी आकाशमं-
दलने रोक्युं ठे, (माटे जगो नहीं मलवाथी हुं वेसतो नथी.)

ते सांजली मंत्रीश्वरे तेने नव हजार सोनामोहोरो आपी.

एक दहाडो वस्तुपाल मंत्री संघपूजा करता हता त्यारे वि-
जयसेनसूरिजीए कह्युं के, आज्ञे तो इंजना नंदनवनना उद्यान-
पालके इंजनी सज्जामां जइ एवो पोकार कर्यो ठे के,

देव स्वर्नाथ कष्टं ननु क इहज्जवानन्दनोद्यानपालः ॥
खेदस्तत्कोऽथ केनाप्यहह हत हतः काननात्कल्पवृक्षः ॥

अर्थ- हे ऽऽ महाराज आजे तो मने मोटु कष्ट थयुं ठे, त्वारे
इहे कष्ट के, तु तो नदनवननो उद्यानपाल ठे, तने आजे शु
कष्ट ठे? त्वारे उद्यानपाले कष्ट के, अरेरे !! आजे तो कोऽ नंदन-
वनमाथी कल्पवृक्षने उपासी गयु ठे !! ते साजखी इहे कष्टके,
हुं मा वादीस्तदेतत्किमपि करुणया मानवाना मयैष ॥
प्रीत्यादिष्टोऽयमुर्व्यास्तिलकयति तल वस्तुपालवलेन ॥१॥

अर्थ-अरे ! उद्यानपाल ! तु एम नहीं बोख ? ते कल्पवृक्षने
तो में मनुष्योपर कृपा लावीने मनुष्य लोकमा जगाने कष्ट ठे
अने तेथी आजे ते कल्पवृक्ष वस्तुपाल मन्त्रीश्वरना मिषथी पृथ्वी-
तलने जोजाने ठे ॥ १ ॥

वखी ते समये कोईके रोहणाचख परतने प्रश्न क्यों के,
हंहो रोहण रोहति त्वयि मुहुः कि पीनतेयंसदा

अर्थ- हे रोहणाचख ! हाखमा तने आवी पुष्टता ते हमेशा
कैम भवती जाय ठे? त्वारे रोहणाचखे करु के,

प्रातः संप्रति वस्तुपालसचिवत्यागैर्जगत्प्रीयते ॥
तेनास्तेव भमार्थिकुट्टनकथा प्रीतिर्दरीकिन्नरी-
गीतैस्तस्य यशोऽमृतैश्च तदियं मेदस्विता मेऽधिकम् ॥१॥

अर्थ- हे जाई ! हमणा तो वस्तुपाल मन्त्रीश्वरना दानोथी
जगत आनंद पामे ठे, अने तेथी चाचरोथी चता मारा खोदा-
णी कखाज नष्ट छऽ ठे, तेम गुणार्थमा रदेखी बिपरीतना गी-
तोथी मने प्रीति छऽ ठे, अने ते वस्तुपाल मन्त्रीश्वरना यशोन्वी
अमृतथी मारी बहता अधिक अधिक वृद्धि पामे ठे ॥ १ ॥

एवी रीतनुं काव्य सांजलीने ते ब्राह्मणेने शालिगराजाए
घणुं धन आप्युं.

वली विक्रम संवत् १३७१ मां समराशाहे ज्यारे शत्रुंजय ती-
र्थनो उज्जार कर्यो, त्यारे रामचट्ट नामना कविए कह्युं के,

अधिकं रेखया मन्ये, समरं सगरादपि ॥

कलौ म्लेच्छवलाकीर्णं, येन तीर्थं समुद्धृतम् ॥ १ ॥

अर्थ- हुं तो सगरचक्रीथी पण समराशाहने अधिक प्राक्-
मवालो जाणुं हुं, केमके तेणे आ कलिकालमां म्लेच्छोना लश्क-
रथी जरेला एवा पण समयमां तीर्थनो उज्जार करेलो ठे. ॥१॥

ते सांजली तुष्टमान थएला समराशाहे ते कविने सुवर्णनी
जीज आपी. एवी रीते सारंग, संग्रामसोनी, जगसी मोणसी,
पेथरु, कांऊण आदिकना कीर्तिदानो बीजा ग्रंथोथी जाणी लेवा.

एवी रीते अन्नयदान, सुपात्रदान, अनुकंपादान उचितदान
तथा कीर्तिदान मलीने पांच प्रकारनां दानोनुं स्वरूप कह्युं.

हवे ते पांचे दानोमांथी अन्नयदान अने सुपात्रदानथी शां-
तिनाथ प्रभु तथा चंदनवाला दिकोनीपेठे मोक्ष थाय ठे, वली
अनुकंपादान, उचितदान, तथा कीर्तिदानथी मेघकुमारादिकनी
पेठे जोगादिक मले ठे. एवुं जाणीने विवेकी माणसोए सर्व प्र-
कारे दानधर्मनुं आराधन करवुं.

हवे शीलसंबंधि उपदेश कहेठे.

ये यौवने शीलधरा नराः स्यु-

स्तेषामहो सत्पुरुषेषु रेखा ॥

ते तारकाः स्युः प्रविशंति पूरे,

तरंगिणीनां तरणक्षमा ये ॥ १ ॥

अर्थ- जे માણસો યૌવન અવસ્થામાંજ શીલને ધારણ કરે છે,

तेजनीज गणत्री सज्जनोमा थाय ठे, केमके, जे तारुज नदी-
जना पूरमा प्रवेश करे ठे, तेजज खरेखरा तारुज कहेवाय ठे ॥

आ जगतमा जे लोको यौवन अवस्थामा पण शीलथी श-
ण्णारेखा थडने रहे ठे, तेजज सज्जति ए जनारा ठे कह्यु ठे के,

ये न स्वलति ते दक्षाः, कृष्णकेशतमोज्ञरे ॥

वार्धके नु सदोद्योतः, शिरस्थपलितेऽतः ॥ १ ॥

अर्थ- जेज श्याम केशोरूपी अधकारना समूहमा स्पलना
पामता नथी, तेजज डाह्या पुरपो ठे, केमके, वृद्धावस्थामा तो
मस्तरुपर रहेखा श्वेतपालरूपी चक्षुथी हमेगा प्रकाश थाय ठे १
वली यौवनावस्थामाज व्रतपालवुं हुकर ठे कह्यु ठे के,

यौवनं विकरोत्येव, मनः संयमिनामपि ॥

राजमार्गे प्ररोहंति, वर्षाकाले किलाकुराः ॥ १ ॥

अर्थ- यौवनावस्था ठे ते मुनिजना मनमा पण विकार उ-
त्पन्न करे ठे, केमके, वर्षाकालमा तो राजमार्गमा पण अकुराज
उगी निकले ठे ॥ २ ॥

शीलरूपी रत्नग्राखा पुरुषे हमेशा मनमा स्त्रीना स्वरूपनु नि-
दनिकपणुज चिंतयु जेम के,

प्राप्नु पारमपारस्य, पारावारस्य पार्यते ॥

स्त्रीणा प्रकृतिवक्त्राणा, दुश्चरित्रस्य नो पुनः ॥ १ ॥

अर्थ- अपार एता ममुज्जनो पार तो पामी शकाय ठे, पण
म्यजायथीज वक्र एरी स्त्रीजना दुराचरणनो पार पामी श-
कातो नथी ॥ १ ॥

ह्य निहिणा ससारे, महिलारूवेण मडित्यं पास ॥

वज्जति जाणमाणा, अयाणमाणावि वज्जंति ॥ ७ ॥

અર્થ- અરેરે !! બ્રહ્માણ આ સંસારમાં સ્ત્રીરૂપી પાસ માંઢ્યો છે, કે જે પાસમાં જ્ઞાનીઝં અને અજ્ઞાનીઝં પાણ ફસાડ જાય છે.॥

સંસાર તવ નિસ્તાર-પદવી ન દવીયસી ॥

અંતરા હુસ્તરા ન સ્યુ-ર્યદિ રે મદિરેક્ષણાઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ-હે સંસાર ! તારામાં અંદર જો હુસ્તર એવી સ્ત્રીઝં ન હોત તો તરા પારને પહોંચવું કંઈ મુશ્કેલ ન હોતું. ॥ ૩ ॥

કામં કુલકલંકાય, કુલજાતાપિ કામિની ॥

શૃંગલા સ્વર્ણજાતાપિ, વંધનાય ન સંશયઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ- કુલીન એવી પાણ સ્ત્રી કુલના કલંક માટે ચરેચર થાય છેજ, કેમકે, સોનાની સાંકલ પાણ વંધનકારક છે, તેમાં સંશય નથી. ॥ ૪ ॥

ઇત્યાદિક સ્ત્રીનું નિંદનિક સ્વરૂપ જાવીને શીલ પાલવું. હવે વલી પ્રકારાંતરથી શીલનું માહાત્મ્ય કહે છે.

મનુષ્યાઃ કિંકરાયંતે, દેવા નિર્દેશવર્તિનઃ ॥

શીલજ્ઞાજોડ્યવા કસ્ય, કલ્પવૃક્ષો ન વદ્વજઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- શીલધારી પુરુષપાસે મનુષ્યો તો ચાકર થઈને રહે છે, તથા દેવોપાણ તેનો હુકમ માથે ચડાવે છે; વલી એવું કલ્પવૃક્ષ સરખું શીલ કોને વહાણું હોતું નથી ? ॥ ૧ ॥

શીલં પ્રધાનં ન કુલં પ્રધાનં,

કુલેન કિં શીલવિવર્જિતેન ॥

નૈકે નરા નીચકુલે પ્રસૂતાઃ,

સ્વર્ગ ગતાઃ શીલમુપેત્ય ધીરાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- શીલ ઉત્તમ છે, પાણ કંઈ કુલની પ્રશંસા થતી નથી,

केमके, शीलजिना कुल शु उपयोगनु ठे ? वली घणा धीर पुरुषो
नीच कुलमा पण जनमीने शीलने पामीने स्वर्गे गएला ठे ॥२॥

विज्रूतयोऽपि माऽज्रूवन्, शीलम्लानिषचेक्षिमाः ॥

गेहदाहसमुज्रूत-मुद्योत कः समीहते ॥ ३ ॥

अर्थ- शीलने मलीन करनारी एजी विज्रूतिठे (छव्य) पण
उपयोगनी नथी, केमके, घरने सखगावजाथी उत्पन्न थएला प्र-
काशने कोण डेठे ठे ? ॥ ३ ॥

हरे ते शील पाखया माटे स्त्रीजने उपदेश करे ठे.

ऐश्वर्यराजराजोऽपि, रूपमीनध्वजोऽपि च ॥

सीतया रावण डव, त्याज्यो नार्यो नरः परः ॥ १ ॥

अर्थ- ऐश्वर्यशी राजाजना पण राजा सरप्पा, तथा काम-
देय भरप्पा रूपवत एजा पण रावणने जेम सीताए तज्यो ठे,
तेम स्त्रीए परपुरुषने तज्यो ॥ १ ॥

सीतया उरपवादज्जीतया,

पावके स्वतनुराहुतीकृता ॥

पावकस्तु जलता जगाम य-

क्षत्र शीलमहिमाविजृजितम् ॥ ७ ॥

अर्थ- पोताना अपवादशी डरेली सीताए पोताना शरीरनी
अग्निमां आहुति आपी, पण ते ममये अग्नि तो जलरूप थड
गयो, माटे तेमा शीलनुज माहात्म्य जाणवु ॥ २ ॥

सुविसुखसीलजुतो, पावड किञ्चित् जसं च डह लोए ॥

सद्यजणवत्तद्विधि, सुदगडजागीय परलोए ॥ ३ ॥

अर्थ- उत्तम थो नृप नीजे करीने पुण चयजो प्राली था

લોકમાં કીર્તિ અને જગ મેલવે છે; તેમ તે સર્વ લોકોને વહાલો
આવે છે, અને પરલોકમાં શુદ્ધ ગતિને ઝજનારો આવે છે. ॥ ૩ ॥

દેવદાણવગંધર્વા, જસ્કરસ્કસ્સકિન્નરા ॥

વંજયારં નમસંતિ, હુક્કરં જે કરંતિ તે ॥ ૪ ॥

અર્થ- જે માણસો આ જગતમાં હુક્કર બ્રહ્મચર્ય પાલે છે, તેને
દેવ, દાનવો, ગંધર્વો, યક્ષો, રાક્ષસો અને કિન્નરો નમસ્કાર કરે છે.
જો દેહ કણ્યકોડિં, અહવા કારેહ કણ્યજિણ્નવણં ॥
તસ્સ ન તત્તીયપુનં, જત્તિય વંજવણ ધરીણ ॥ ૫ ॥

અર્થ- જે માણસ ક્રોડોગમે સોનામોહોરોનું દાન આપે છે,
અથવા સોનાનું જિનમંદિર વંધાવે છે, તેને પણ તેટલું પુણ્ય થતું
નથી, કે જેટલું બ્રહ્મચર્ય પાલનારને આવે છે. ॥ ૫ ॥

અન્યદર્શનીર્જના શાસ્ત્રોમાં પણ કહ્યું છે કે,

એકરાત્રોષિતસ્યાપિ, યા ગતિર્બ્રહ્મચારિણામ્ ॥

ન સા ક્રતુસહસ્રેણ, પ્રાપ્તું શક્યા યુધિષ્ઠિર ॥ ૧ ॥

અર્થ- હૈં યુધિષ્ઠિર ! બ્રહ્મચર્ય પાલનારાઈની એક રાત્રિના જ-
પવાસથી પણ જે ગતિ આવે છે, તે ગતિ એક હજાર યજ્ઞોથી પણ
મલી શકતી નથી. ॥ ૧ ॥

એક દહાડો અણહિલપુર પાટણમાં શ્રી હેમચંડાચાર્ય સિદ્ધ-
રાજની સન્નામાં પધાર્યા, ત્યારે રાજાએ આસન આપવાથી તેપર
તે વિરાજ્યા. પછી રાજાએ પૂછ્યું કે, આજકાલ વ્યાખ્યાનમાં આ-
પ શું વાતો ગો ? ત્યારે હેમચંડજીએ કહ્યું કે, હાલમાં તો સ્થૂલ-
જ્ઞ ચરિત્રનું વ્યાખ્યાન વંચાય છે. ત્યારે રાજાએ પૂછ્યું કે, તે
ચરિત્રમાં શું વૃત્તાંત છે ? ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, પૂર્વના પ-
રિચયવાલી કોશા નામની વેશ્યાનો તેમણે ત્યાગ કર્યો છે, તથા

तेनेज घेर रही पट्टरम जोजन करता थका तेमणे शीख पाट्युं
वे, इत्यादिक घृत्तात ते ग्रथमा ठे ते साजखी क्रोध पामेखा दे-
चमोधि आदिक ब्राह्मणो घोखी छट्या के,

विश्वामित्रपराशरप्रभृतयो ये शुष्कपत्राशिन-
स्तेऽपि स्त्रीमुखपकज सुललित हृष्टैव मोह गताः ॥
आहार सघृत पयोदधियुत झुजति ये मानवा-
स्तेषामिन्द्रियनिग्रहः कथमहो दत्तः समालोकयताम् । १ ।

अर्थ- विश्वामित्र पारासर आदिक ऋषिउं के जेउं सूखा पा-
ट्टा आदिक खानाराउं हता तेउं पण मनोहर एयां स्त्रीना मु-
गस्पी कमलने जोडनेज मोह पामेखा ठे, तो जे माणसो हमेशा
घृत, दही, दूध आदिकखां जोजनो जमे ठे, तेउंने इन्द्रियद-
मन ते क्याथी होय ? माटे अहो आमनु कपटीपणु तो जुठ ? ॥

ते साजखी हेमचड आचार्यजीण कणु के,
सिहो बलिधिरदब्रूकरमासजोजी,
सयत्सरेण रतिमेति किलेकवारम् ॥

पारापतः परगिलाकणजोजनोऽपि,
कामी जयत्यनुदिन वद कोऽथ हेतुः ॥ २ ॥

अर्थ- यखगान एया दाथीथोना तथा शुकरना मामने खा-
नारो मिल् तो यरेमा कछ एकज बार कामखिरारी थाय ठे,
अने पारेणु (कयुतर) तो येणु थाय ठे वता पण हमेशा कामी
थाय ठे, माटे हं नापणो ! तमो बहो के तेनो हेतु नु ठे ? ॥ १ ॥

एयी रीने आचार्यजीण मर्य छत्तर आप्यायी रागा गुनी
धया पड़ी तेज शीखना माहात्म्यनी प्रशंगा करे ठे

वेश्या रागवती सदा तदनुगा षड्भीरसैर्भोजनं
 रम्यं धाम मनोरमं वपुरहो नव्यो वयःसंगमः ॥
 कालोऽयं जलदागमस्तदपि यः कामं जिगायादरात्
 तं वंदे युवतिप्रबोधकुशलं श्रीस्थूलज्जघ्नं प्रभुम् ॥ १ ॥

अर्थ— जे स्थूलज्जघ्नीपर वेश्या हमेशां रागवाली होती, तथा
 तेना कहेवा प्रमाणे वर्तती होती, वाली, जे तेने त्यां रही पदरस
 भोजन जमता होता, मकान पण सुंदर हुतुं, शरीर पण मनोहर
 हुतुं, वय पण युवान होती, समय पण वर्षाकालनो हतो, तो पण
 जेमणे आदरपूर्वक कामदेवने जीत्यो हतो, एवा ते स्त्रीजने प्र-
 बोध करवामां कुशल एवा श्रीस्थूलज्जघ्नीनेहुं नमस्कार करुंहुं. १

श्रीनेमितोऽपि शकडालसुतं विचार्य

मन्यामहे जटममुं वयमेकमेव ॥

देवोऽजिहुर्मधिरुह्य जिगाय मोहं

यन्मोहनालयमयं तु वशी प्रविश्य ॥ २ ॥

अर्थ— श्रीनेमिनाथ प्रभु करतां पण अमो शकडालमंत्रिना
 पुत्र एकज श्रीस्थूलज्जघ्नीने वधारे शूरा मानीए ठीए, केमके,
 श्रीनेमिनाथजी प्रभुए तो पर्वतना किछापर चडीने मोहराजाने
 जीत्यो हतो, पण आ जितेंद्रिय एवा स्थूलज्जघ्नीए तो मोहना
 स्थानकमांज जइने तेने जीत्यो ॥ २ ॥

एवी रीते श्रीस्थूलज्जघ्नीनुं दृष्टांत ध्यानमां लेइने हमेशां शी-
 लनुं आराधन करवामां प्रयत्न करवो.

सीमाखानिषु वज्रखानिरगदंकारेषु धन्वंतरिः

कर्णस्त्यागिषु देवतासु कमला दीपोत्सवः पर्वसु ॥

उंकारः सकलाक्षरेषु गुरुषु व्योम स्थिरेषु कितिः

श्रीरामो नयतत्परेषु परम ब्रह्म व्रतेषु व्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ- खाणोमा जेम हीरानी खाण, वैद्योमा जेम धन्वंतरि, दातारोमा जेम कर्ण, देवीजंमा जेम लक्ष्मी, पर्वोमा जेम दीवाली, सघला अक्षरोमा जेम उंकार, मोटी वस्तुजंमा जेम आकाश, स्थिर वस्तुजंमा जेम पृथ्वी, अने न्यायी राजाजंमा जेम श्रीरामचंद्रजी तेम सर्व व्रतोमां ब्रह्मचर्य व्रत श्रेष्ठ ठे ॥ १ ॥

आ शीखव्रत उपरना हजारोगमे दृष्टातो शीखोपदेशमाला, शीखकुलक आदिक प्रयोयी जाणी लेवा, अहीं प्रथगौरवताना जयथी लख्या नथी.

श्रीमन्नेमिजिनो दिनोऽद्यतमसां जंबूमधुः केवली
सम्यक् दर्शनवान् सुदर्शनगृही स स्थूलज्ञो मुनिः ॥
साचंकारि सरस्वती च सुभगा सीता सुभगादयः
शीखोदाहरणे जयति जनितानंदा जगत्पुताः ॥ १ ॥

वली पचीज रीते श्रीनेमिश्वर प्रजुना जाड रथनेमिजीने जो के रागरूपी घोडे पठाडी नाख्या हता तो पण, तथा पर्वतनी गुफामा रहेली नग्न राजीमतीने जोडने त्रिकारयुक्त थया हता तो पण ते राजामतीना उपदेशथी प्रतिबोध पामी तप तपीने मोक्षे गएला ठे कछु ठे के,

रागधेयतुरंगम-पौनःपोनाधिरोहयतनशतैः ॥

विहिताभ्यासस्तदुपरि-दत्तपदस्त्वरितमेति शिवम् ॥ १ ॥

अर्थ- रागधेयरूपी घोडापर वारंवार चढवाथी अने ते परथी सेंकडो गमेवार पडवाथी अन्यासेंकरीने अनुक्रमे ते घोडापर पग मुकीने प्राणी तुरत मोक्षमां जाय ठे ॥ १ ॥

વલી તે બ્રહ્મચર્યવ્રતપર જિનદાસનું દૃષ્ટાંત કહેઠે.

વસંતપુર નામના નગરમાં શિવંકરનામે એક શેઠ વસતો હતો. તે પરમ જૈની હતો. એક દહાસો તે નગરમાં શ્રીધર્મદાસ નામના આચાર્ય મહારાજ પધાર્યા; તેમને વાંદવા માટે તે શિવંકર શેઠ ત્યાં ગયો; પઠી ગુરુજીને વાંદ્યાવાદ હર્ષસહિત શિવંકરે કહ્યું કે, હે જગવનૂ! મને મારા મનમાં એવો મનોરથ થયો ઠે કે, હું એક લાખ સાધર્મીં જાણુંને જમાડું; પણ શું કરું કે, તેટલું ધન મારી પાસે નથી. ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, તું અહીંથી જરુચમાં શ્રી-મુનીસુવ્રતસ્વામિજીની જાત્રા કરવા માટે જા? અને ત્યાંના રહેવાસી જિનદાસ નામના શ્રાવકને તેની સ્ત્રી સુહાગદેવી સહિત ઓજન કરાવજે, તથા તારી શક્તિ મુજબ તેને વસ્ત્રાજૂપણો આપજે? અને એવી રીતે તેનું વાત્સલ્ય કરવાથી તને લાખ સાધર્મીં-જાણુંને જમાડ્યા જેટલું પુણ્ય પ્રાપ્ત થશે. પઠી તે શિવંકરે ત્યાં જરુ-ચમાં જઈ તે જિનદાસ શેઠનું યથોક્ત વાત્સલ્ય કર્યું. પઠી તે શિ-વંકર શેઠે બજારમાં આવી લોકોને પૂછ્યું કે, આ જિનદાસ જ-ત્તમ માણસ ઠે કે, કપટી ઠે? ત્યારે લોકોએ તે શિવંકરને કહ્યું કે, તું સાંજલ? આ જિનદાસ જ્યારે સાત વર્ષની ઉમરનો હતો ત્યા-રથી તો તે પૌષધશાલામાં સુણ ઠે; એક દહાસો ત્યાં ગુરુના મુ-ખથી શીલોપદેશમાલ્લાનું વ્યાખ્યાન સાંજલીને એકાંતરે બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાલવાનું તેણે નિયમ લીધું; હવે એવીજ રીતે આ સુહાગદે-વીએ પણ સાધવીજ પાસેથી એકાંતરે શીલવ્રત પાલવાનું નિયમ લીધું. ત્યારવાદ દૈવયોગે તેજ વસ્ત્રેનાં પરસ્પર લગ્ન થયાં; અને તેમાં એમ વન્યું કે, જે દિવસ જિનદાસને બુટો હોય, તે દિવસ સુહાગદેવીને નિયમવાલો હોય, અને જે દિવસ સુહાગદેવીને બુટો હોય, તે દિવસ જિનદાસને નિયમવાલો હોય. ત્યારે એક દ-હાડો સુહાગદેવીએ પોતાનાં સ્વામિને કહ્યું કે, હે સ્વામી! તમો વીજી સ્ત્રી પરણો? અને હું દીક્ષા લેશ. તે સાંજલી જિનદાસે

ઠેક જીવિતપર્યંત બ્રહ્મચર્યવ્રત અગીકાર કર્યું, એવી રીતે બ્રહ્મ-
ચર્ય વ્રતપર જિનદામની કથા જાણવી

એવીજ રીતે વલી જૌપદી, કલાવતી, મૃગાવતી, શીલવતી,
સુજા, સુલસા આદિકના શીલના મહાત્મ્યગાલા દૃષ્ટાતો જા-
ણ્યા અહીં ગ્રથગૌરવતાના જયથી વધારે લખ્યા નથી એવી
રીતે શીલોપદેશનુ સ્વરૂપ કહ્યું હવે તપોપદેશનુ મ્વરૂપ કહેઁ

ચક્રે તીર્થકરૈઃ સ્વયં નિજગદે તૈરેવ તીર્થશ્વરૈઃ
શ્રીહેતુર્ઘ્રમહારિ દારિતરૂજં સન્નિર્જરાકારણમ્ ॥
સઘો વિઘ્નહર દ્વષીકદમનં માગદ્યમિષ્ઠાર્થકૃત્
દેવાકર્ષણમારદર્પદલનં તસ્માદ્ધિધેય તપઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે તપ તીર્થકરોણ પોતે કરેલો ઁ, તથા તેજ તીર્થક-
રોણ જેને કહ્યો ઁ, તેમ જે લક્ષ્મીનો હેતુ ઁ, સસારને હરનારો
ઁ, રોગોને દૂર કરનારો ઁ, ઉત્તમ નિર્જરા કરાવનારો ઁ, તુરત
ગિઘ્નને હરનારો ઁ, ડગ્ગિયોને દમનારો ઁ, મગલરૂપ ઁ, ઘાગિત
પદાર્થોને કરનારો ઁ, દેવોનુ આકર્ષણ કરનારો ઁ, કામદેવના
દર્પને દલનારો ઁ, માટે તે તપને (હમેશા) આદરગો

શ્રી રૂપજ્ઞદેવ પ્રજુણ વરસી તપ કરેલ ઁ, તથા શ્રીમહાવીર
પ્રજુણ ઁમાસી તપ કરેલ ઁ, વલી શ્રી તીર્થકર પ્રજુજ્ઞણ પોતે
પણ વાર પ્રકારનો તપ પ્રરૂપ્યો ઁ વલી તે તપથી સુગર્ણપુરુષા-
દિકની સિદ્ધિઁ થાય ઁ, અને એવી રીતે તે તપ લક્ષ્મીના હેતુ-
રૂપ ઁ વલી તેજ તપ ચિલાતિપુત્રાદિકની પેઁ સસારનો હ્ય
કરનારો ઁ વલી શ્રીપાલ મહારાજની પેઁ તેજ તપ કુષ્ટાદિક
રોગોને પણ અપશમાવે ઁ દૃઢપ્રહારિ આદિકની પેઁ તેજ તપ
કર્મોની નિર્જરા કરે ઁ વલી ઘારિકા નગરીમા રૂપાયન દેવે ક-
રેલા અપસર્ગોને જેમ આવેલ આદિક તપથી વાર ચર્પોસુધી રોક-
વામા આવેલા ઁ, તેમ તે તપ ગિઘ્નોને હરનારો ઁ વલી તેજ તપ

ઇંઝિર્તને પણ મહામુનિરાજોની પેઠે દમે છે. વલી તેજ તપ પાંચ-
વાદિકોની પેઠે મંગલિક કરનારો છે. વલી તેજ તપથી દરિકેશી
વલમુનિની પેઠે દેવો પણ સેવામાં હાજર થાય છે. તથા તપસ્યાથી
કામદેવ પણ પોતાનું પ્રાક્રમ પ્રાણીર્તપર ચલાવી શકતો નથી
તે તો પ્રસિદ્ધજ છે. વલી જેમ દૂષણવાલું એવું પણ સુવર્ણ અગ્નિથી
શુદ્ધ થાય છે, તેમ તપથી પ્રાણીનું શરીર અને તેનો આત્મા
પણ શુદ્ધ થાય છે.

શ્રી ગોપગિરિમાં આમ રાજાને એકાંતરીર્ત તાવ આવતો હતો,
પણ મહાતપસ્વી એવા શ્રી વપ્પન્નદ્વિજી આચાર્યજીએ કરેલા ઉપ-
ચારથી તે તાવ શાંત થયો છે. વલી તપસ્વીના મૂત્રથી પાપાણો
પણ સુવર્ણરૂપ થાય છે, જેમ શ્રીપાદલિપ્તસૂરિજીને નાગાર્જુને સિદ્ધ
રસ મોકલ્યો હતો, પણ પાદલિપ્તસૂરિજીએ તે રસને પૃથ્વીપર ઢોલી
નાખ્યો, અને ખપ્પરમાં પોતાનું મૂત્ર ખરીને તે તેને આચાર્યજીએ
મોકલાવ્યું, તેથી ક્રોધાયમાન થયેલા નાગાર્જુને તે મૂત્રસહિત
ખપ્પરને લોહંમની શીલાપર પઠાની ફોની નાખ્યું, ત્યારે તે શીલા
સુવર્ણમય થઈ ગઈ; તે જોઈ નાગાર્જુને પાદલિપ્તસૂરિજીને નમસ્કાર
કર્યો, તથા તેમનો સેવક થયો.

વલી તપસ્વીના હાથના સ્પર્શથી સર્વ વસ્તુર્ત અદ્યય થાય
છે. જેમ શ્રીગૌતમસ્વામિએ પોતાની લલ્લિથી પાંચસો તાપસોને
એક પાત્રમાં રહેલી હીરથી ઝોજન કરાવ્યું હતું.

હવે તપ કેવો કરવો તેને માટે કહે છે.

સોઞ તઢ્ઢો કાયઢ્ઢો, જેણ મણો મંગુલં ન ચિંતેઃ ॥

જેણ ઇંદિઞહાણી, જેણ ય જોગા ન હાયંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— તપ એવી રીતનો કરવો કે, જેથી મનને અસમાધિ
ન થાય, ઇંઝિર્તની હાની ન થાય તથા જેથી મન વચન અને
કાયાના જોગોની હાનિ ન થાય.

पूजालोचनप्रसिध्यर्थ, तपस्तप्येत योऽद्विपधीः ॥

शोष एव शरीरस्य, न किञ्चित्तपसः फलम् ॥ १ ॥

अर्थ- जे अद्विपुज्जिवालो माणस मान, लोच, अने कीर्ति-
माटे तप तपे ठे, तेने तो फक्त शरीरनो शोषज ठे, पण तेने कडं
तपसानु फल मलतुं नथी

विवेकेन विना यच्च, तत्तपस्तनुतापकृत् ॥

अज्ञानकष्टमेवेद, नो झूरिफलदायकम् ॥ १ ॥

अर्थ- जियेकविना जे तप तपयो, ते फक्त शरीरने खेदका-
रीज ठे, तेम ते अज्ञानकष्टज ठे, तेवी रीतनो तप कइ घणु
फल आपनारो नथी (अहीं तामलि तापसनु दृष्टात जावी लेबुं)

ये रात्रौ सर्वदाहार, वर्जयति सुमेधसः ॥

तेषां पक्षोपवासस्य, फलं मासेन जायते ॥ १ ॥

अर्थ- जे सुबुद्धि माणसो रात्रिए सर्वथा प्रकारे आहारनो
त्याग करे ठे, तेउने एक मासमा पक्षोपवासनु फल मले ठे

अने तेथीज आ छुल्लज मनुष्य जर पामीने हमेशा तप
करयो अहीं बाहुयलि, ढढणकुमार, गजसुकुमाल आदिकना
दृष्टातो जाणी लेग

दुःखव्यूहापहाराय, सर्वेन्द्रियसमाधिना ॥

आरजपरिहारेण, तपस्तप्येत शुद्धधीः ॥ १ ॥

अर्थ- शुद्ध बुद्धिवान माणसे दु खोनो समूह दूर करवा माटे
सर्व इंद्रिजनी समाधिपूर्णक आरजरहित तप तपयो

यदूरं यदुराराध्य, यच्च दूरे व्यवस्थितम् ॥

तत्सर्वं तपसा साध्य, तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ १ ॥

अर्थ- जे दूर तथा दुप्राप्य ठे, ते सघबु तपयी साधि श-
काय ठे, माटे तप महा बलवान ठे

તપસ્વી માણસે ક્રોધનો તો સર્વથા પ્રકારે પરિહાર કરવો; કેમકેનહીંતર ક્રોધરૂપી અગ્નિ તપરૂપી ચંદનને વાલીને ઝસ્મ કરેઢે.

एकेन दिनेन तनो-स्तेजः पाण्मासिकं ज्वरो हंति ॥

कोपः क्षणेन सुकृतं, यदर्जितं पूर्वकोट्यापि ॥ १ ॥

અર્થ- તાવ ઢે તે ઇકજ દિવસમાં ૭ માસના શરીરના તેજને હાળે ઢે, પણ ક્રોધ ઢે તે ક્રોધોગમે પૂર્વોમાં મેલવેલા પુણ્યને ઇક ક્ષણવારમાંજ નષ્ટ કરે ઢે.

धुमोद्भवं हंति विषं न हि धुमं,

न वा झुजंगम्रज्जवं झुजंगसम् ॥

अदःसमुत्पत्तिपदं दहत्यहो,

महोद्वयं क्रोधहलाहलं पुनः ॥ १ ॥

અર્થ- વૃક્ષથી ઉત્પન્ન થઇતું ઝેર વૃક્ષને હાળતું નથી, તેમ સર્પથી ઉત્પન્ન થઇતું ઝેર સર્પને હાળતું નથી, પણ આ તપથી ઉત્પન્ન થઇતું પદ મહાવલવાન ઇવા ક્રોધરૂપી ઝેરને વાલી નાંખે ઢે.

कषाया देहकारायां, चत्वारो यामिका इव ॥

यावज्જાગ્રંતિ પાર્શ્વસ્થા-સ્તાવન્મોહઃ કુતો નૃણામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- આ શરીરરૂપી કેદખાનામાં જ્યાંસુધિ ચાર કપાયોરૂપી ચોકીદારો જાગતા વેગા ઢે, ત્યાંસુધિ માણસોનો મોહ ક્યાંથી. નાશાંવરત્વે ન સિતાંવરત્વે, ન તત્ત્વવાદે ન ચ તર્કવાદે ॥ ન પદ્મસેવાશ્રયણેન મુક્તિઃ, કષાયમુક્તિઃ કિલ મુક્તિરેવા ॥

અર્થ- દિગંવરપણામાં, કે શ્વેતાંવરપણામાં, કે તત્ત્વવાદમાં, કે તર્કવાદમાં કે પદ્મસેવામાં પણ મુક્તિ નથી, પણ કપાયોને જે ઠોરવા તેજ ચરેચરી મુક્તિ ઢે. (અહીં કુરગઢુક મુનિનું દૃષ્ટાંત જાવી લેવું.)

हवे तप कर्त्तव्याद तेनु उजमणु करवु, ते विपेनो उपदेश
 प्रासादे कलशाधिरोपणसमं विवे प्रतिष्ठोपम
 पुण्यश्रीस्फुटसंविज्ञागकरणं विभ्रद्विशिष्टे जने ॥
 सौज्ञाग्योपरिमंजरीप्रतिनिजं पूर्णं तपस्यावधौ
 यः शक्त्योद्यपनं करोति विधिना सम्यग्दृशां सोऽग्रणी ।

अर्थ— देवल बनाव्या पठी जेम तेपर कलश चढाववो, तथा
 विव जराव्या पठी जेम तेनी प्रतिष्ठा कराववी, उत्तम माणसने
 जेम अतिथिसंविज्ञाग करवो तेम जे माणस तप पूरो थये
 ठेते, सौज्ञाग्यनी माजर मरखु पोतानी शक्तिमुजव, उजमणु करे
 ठे, ते समकीर्तिठमा अग्रेसरी ठे

शुद्धं तपः केवलमप्युदार,

सोद्यापनस्यास्य पुनःस्तुमः किम् ॥

द्वयं पयो धेनुगुणेन तद्गु,

ज्जाह्नासिताचूर्णयुत सुधेव ॥ २ ॥

अर्थ— केवल शुद्ध तप तपयो ते पण मनोहर ठे, त्यारे उज-
 मणामहित तपनी तो वातज शी करवी ? केमके, गायना गुणथी
 दूध मनोहर तो ठे, तेमा पण ज्यारे साकर अने जाह्ना मले,
 त्यारे तो ते अमृतसरखु आय ठे

सिंहस्तपःप्रक्रम एव ताव-दुःकर्मदंतावलमंरुलीनाम् ॥
 तदद्य तस्मिन् प्रखरानिवेशो, यद्यद्युद्यापनविस्तरोऽयम्

अर्थ— तप ठे ते दुःकर्मरूपी हाथीजनी श्रेणिजंनो नाश कर-
 वामा मिह्नमान ठे, अने तेनु उजमणु करवु, ते तपरूपी सिं-
 हने पाखर पेराववा सरखु ठे

वृद्धो यथा दोहदपूरणेन,

कायो यथा सज्जसज्जोजनेन ॥

વિશેષશોચ્ચાં લક્ષ્મીં યથોક્તે-

નોદ્યાપનેનૈવ તથા તપોઽપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- વૃદ્ધ જેમ દોહદ પૂરવાથી, શરીર જેમ ઉત્તમ રસવાલાં
જોજનથી, તેમ યથોક્ત ઉજમણાથી તપ પણ વિશેષ શોચ્ચા પામે છે.

લક્ષ્મીઃ કૃતાર્થા સફલં તપોઽપિ,

ધ્યાનં સદોચ્ચૈર્જિનવોધિલાઙ્ગઃ ॥

જિનસ્ય ઋક્તિર્જિનશાસનથી-

ગુણાઃ સ્યુરુદ્યાપન્તો નરાણામ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- ઉજમણું કરવાથી માણસોની લક્ષ્મી કૃતાર્થ આય છે,
તપ સફલ આય છે, ઉત્તમ ધ્યાન આય છે, સમકીર્તની પ્રાપ્તિ
આય છે, પ્રભુની ઋક્તિ થાય છે, તથા જિનશાસનની શોચ્ચા આય
છે, इत्यादि ગુણો પ્રાપ્ત થાય છે.

एवुं विचारीने पुण्यना अर्थी माणसोए ह्मेशां उजमणुं कर-
वामां प्रयत्न करवो. हवे जावनानो उपदेश कहेवे.

જ્ઞેયાન્યંગાનિ દાનાદી-ત્યેવ ધર્મનરેશિતુઃ ॥

तस्य तेष्वधुना जीवो, जावनामा निगद्यते ॥ १ ॥

અર્થ- ધર્મરૂપી રાજાનાં દાન આદિક અંગો જાણવાં અને
તેઝમાં જાવનારૂપી જીવ છે.

दानं तपस्तथा शीलं, नृणां जावेन वृर्जितम् ॥

अर्थहानिक्रुधापीडा, कायक्लेशश्च केवलम् ॥ १ ॥

અર્થ- જાવનાવિનાના માણસોનાં, દાન, તપ, અને શીલ
ફક્ત (અનુક્રમે) થનની હાનીરૂપ, ક્રુધાની પીનારૂપ, તથા શ-
રીરના કષ્ટરૂપજ છે.

चिरादेकेन दानादि-क्लेशैः पुण्यं यदर्जितम् ॥

तस्यानुमोदनाच्चावात्, क्षणादन्यस्तदर्जयेत् ॥ ૧ ॥

अर्थ- कोऽ माणसे घणा कालमुधी दानादिक क्लेशोने सहन करीने जे पुण्य मेलव्यु होय, ते पुण्यने तेना अनुमोदनथी वीजो माणस क्षणवारमा पण मेलत्री शके ठे

जावना ठे ते जरतराजानी पेठे उत्तम जोगोथी पण मुक्ति दे-
नारी ठे, वली मरुदेवा माता के जेणीए कोऽपण दिवसे एकास-
णादिक कंड पण तप कर्यो न होतो, ते पण जावनाथी मोहे ग-
एला ठे प्रसन्नचञ्च राजरूपि.पण जावनाथी केवलज्ञान पाम्या
ठे वली गौतमस्वामिए प्रतियोधेला पंदरसो तापसो पण जाव-
नाथी मोहे गएला ठे वली एक ढेडको के जे श्रीवीरप्रभुने वा-
दवामाटे आवतो हतो ते मार्गमा घोडानी खरीथी रुचरावाथी
मृत्यु पामीने दर्डुराक देव थयो, तथा ठेवटे ते जावनाथी केवल-
ज्ञान पाम्यो ठे अही सर्व जावनाकुलक पोतानी मेलेवाची खेबु

श्रौचित्येन गुणोच्चयः प्रियगिरा दान गृहस्यक्रमः

लक्ष्म्यांजश्रयसेचनेन विपिनं सामेन तत्त्वज्ञता ॥

प्रेमणा स्त्रीजनविभ्रमः सुमुनिता ब्रह्मव्रतेनाग्निना

धत्ते जावनयाश्रितः सफलतां सर्वोऽपि धर्मक्रमः॥१॥

अर्थ- जेम उचितताथी गुणोनो समूह, प्रिय वाणीथी दान,
लक्ष्मीथी गृहस्थाश्रम, जलसमूहना सेचनथी वन, समताथी त-
त्त्वज्ञान, प्रेमथी स्त्रीजनो प्रिलास, तथा ब्रह्मचर्यथी जेम उत्तम
मुनिपणुं सफल थाय ठे, तेम प्राणीजनो सर्व प्रकारनो धर्मक्रम
जावनाथी सफल थाय ठे

वित्तसाध्यमिह दानमुत्तम,

शीलमप्यविकल सुद्धर्म ॥

दुःकराणि च तपासि जावना,

स्वीयचित्तवशगेति जाव्यताम् ॥ १ ॥

અર્થ- અહીં ઉત્તમ દાન ધનગ્રી આય છે તેમ નિર્મલ શીલ પણ હુર્ધર છે, તપો પણ હુઃકર છે, અને જાવના તો પોતાના મનગ્રી આય છે, એમ જાવવું.

જાવસ્યૈકાંગવીરસ્ય, સાન્નિધ્યાદ્વહવઃ શિવમ્ ॥

યયુર્નૈકોઽપિ દાનાદ્યૈર્જાવહીનૈર્ધનૈરપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- એક જાવનારૂપી સુજાટના સહાયગ્રી ઘણાં મોઢે ન-
 દા છે, પણ જાવના વિનાના ઘણા એવા દાનાદિકગ્રી પણ કોઈ
 મોઢે ગયા નથી.

જાવો ધર્મસ્ય હૃન્મિત્રં, જાવઃ કર્મધનાનલઃ ॥

સત્કૃત્યન્નઘૃતં જાવો, જાવો નીવી શિવશ્રિયઃ ॥૧॥

અર્થ- જાવ છે તે ધર્મનો દિલોજાન દોસ્તદાર છે, કર્મરૂપી
 કાષ્ટોને બાલવામાં અગ્નિસમાન છે, પુણ્યરૂપી અન્નમાં ઘૃતસમાન
 છે, તથા મોઢરૂપી લક્ષ્મીની કટિમેખલા છે.

इति ज्ञावनोपदेशः

જાતઃ શ્રીયુતસોમસુંદરગુરુઃ શ્રીમત્તપાગઞ્વપ-

સ્તત્પાદાંબુજષટ્પદો વિજયતે શ્રીનંદિરત્નોગણિઃ ॥

પાદાંજોરુહરત્નમંદિરગણિસ્તસ્યાલિલીલાધર-

સ્તદ્વૃવ્ધપ્રજ્ઞવોપદેશસરિતિ પ્રાચ્યસ્તરંગોઽજ્ઞવત્ ॥૧॥

इति श्रीतपागञ्जनायक श्रीसोमसुंदरसूरि श्रीरत्नशेखरसूरि
 नंदिरत्नगणिशिष्य रत्नमंदिरमुनिगुंफितायां श्रीउपदेशतरंगिण्यां
 दान, शील, तपो, ज्ञावचेद चतुर्विंधजिनधर्म प्रकाशकः पंचदशो-
 पदेशपेशलः प्रथमस्तरंगः ॥ श्रीरस्तु ॥

अथ द्वितीयः सप्तद्वेत्रोपदेशरूपस्तरंगः

जिनजवनविवपुस्तक-चतुर्विधश्रमणसघरूपाणि ॥
सप्तद्वेत्राणि सदा, जयति जिनशासनोक्तानि ॥ १ ॥

अर्थ- जिनशासनमा कहेला जिनजवन, जिनविव, पुस्तक
अने चतुर्विध श्रमण सघरूप साते द्वेत्रो हमेशा जयवता वर्ते ठे
हवे तेमाथी प्रथम जिनजवननो उपदेश कहे ठे

जिनजवनं निर्माप्यं, सफलीकर्तुं निजा लक्ष्मीम् ॥
धन्यैः स्वपरश्रेयः-पुण्योद्यद्बोधिलाजाय ॥ २ ॥

अर्थ- धन्य पुरपोए पोतानी लक्ष्मीने सफल करवा माटे,
अने पोताना अने परना कट्याण्थी उत्पन्न थता पुण्यथी बोधि-
लाज माटे जिनमदिर बधावबु तेनापर दृष्टात कहे ठे

एक दहाडो कोरंटक नामना गाममा विक्रम संवत् १२५२ मा
श्री देवसूरि महाराज चतुर्मास रह्या त्या नाहड नामे मन्नि हत्तो,
तेना नाना जाडनु नाम साखिग हत्तु तेज बन्नेना पाचसो कुटु-
बोने आचार्यजीए प्रतिबोध कर्यो आसु सुद पाप नचमीने दि-
वसे तेजए आचार्यजीने कह्यु के, अमारी गोत्रदेवी जे चंडिका
ठे, ते बखिदानमा पाकानी मागणी करे ठे, माटे हवे अमारे शुं
करबु ? ते साजली गुरुमहाराजे रात्रिए चंडिकाने प्रयत्न करीने
तेणीने कह्यु के, तु पूर्वजन्मा श्रीपुर नामना नगरमा धनसार
नामना व्यापारीनी जैनधर्मी स्त्री हती पाचमने दिवसे पवित्र
बस्त्रो पेहेरीने तु बालक पुत्रने घेर राखीने देवमदिरे गड, ते
जोड तारो बालक पुत्र तारी पात्रख रडतो रडतो रस्तामा चा-
खवा लाग्यो, एटलामा कोडक जडकेला पाडाए तेने पाडी नाख्यो
अने तेथी ते मृत्यु पाम्यो त्यारे तु पण ते पुत्रवियोगना छु खथी
मृत्यु पामीने चंडिका थड ठे, अने पूर्वजन्मा बरथी तु बीजा

પાડાઝંને પણ શામાટે દાણે ઠે? જરા દયા રાખ ? અને શાંત થા? ત્યારે ચંડિકાએ કહ્યું કે, હે જગવન્ ! હું જારેકર્મી હું, અને તેથી જીવહિંસા તજવાને શક્તિવાન અતી નથી. ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે જો એમ ઠે, તો તું નાહડમંત્રિના કુટુંબને તારાં વલિદા-નથી મુક્ત કર? પછી તે વાત તેણીએ પણ કબુલ રાખી. પછી ધ-ર્મમાં દૃઢ થઈ નાહડમંત્રિએ કોરંટકાદિકમાં “નાહડવસહિ” આદિક વહોતેર જિનમંદિરો વંધાવ્યાં. અને તેઝની પ્રતિષ્ઠા આ-ચાર્યજીએ વિક્રમ સંવત ૧૨૫૨ માં કરી. વલી નાહડ મંત્રિએ જાવોજીવપર્યંત ઝોજન કર્યા પેહેલાં જિનપૂજનાદિકનો અન્નિગ્રહ લીધો.

रम्यं येन जिनालयं निजञ्जुजोपात्तेन कारापितं
मोक्षार्थं स्वधनेन शुद्धमनसा पुंसा सदाचारिणा ॥
वेद्यं तेन नरामरेंद्रमहितं तीर्थेश्वराणां यदं
प्राप्तं जन्मफलं कृतं जिनमतं गोत्रं समुद्योतितम् ॥१॥

અર્થ— જે શુદ્ધમનવાલા તથા સદાચારિ માણસે પોતાને હાથે ઉપાર્જન કરેલા ધનથી મોક્ષ માટે જિનમંદિર વંધાવ્યું ઠે, તે મા-ણસો દેવોથી પૂજાઈલા તીર્થંકરપદને મેલવે ઠે, વલી તે-ણેજ પોતાના જન્મનું ફલ મેલવ્યું ઠે, તથા તેણેજ જિનશાસનને અને પોતાના ગોત્રને પણ દીપાવ્યું ઠે.

વલી પોતાનાં ઘરો તો સુઘરી, કાગડા, ચકલાં વિગેરે પોતાની શક્તિ મુજવ વનાવે ઠે, પણ જાગ્યવાન તો તેનેજ જાણવો કે, જે પોતાની શક્તિ મુજવ ઉત્તમ જિનમંદિર વંધાવે ઠે. તે પર દૃષ્ટાંત કહે ઠે.

श्रीरियं पुरुषान् प्रायः, कुरुते निजकिंकरान् ॥

कुर्वते किंकरिं तां ये, तैरसौ रत्नसूरसा ॥ १ ॥

અર્થ— પ્રાયેં કરીને લક્ષ્મી પુરુષોને પોતાના ચાકર કરે છે પણ તેણીને જેઠં દાસીરૂપ કરે છે, તેઠંથીજ આ પૃથ્વી રત્નગર્જા થયેલી છે

તે સાગ્રલીને આમરાજાએ ગોપગિરિમાં શ્રીમહાગીરપ્રસ્થાનું મંદિર બંધાવ્યું તે મંદિર એકમો એક હાથ ઊંચું હતું માઢાત્રણ ક્રોડ સોનામોહોરોનો રસ કરીને તેની પ્રતિમા વનાવીને તેમાં સ્થાપન કરી. તે મંદિરમાં રગમરૂપ વનાવવામાં એકત્રીસ લાખ સોનામોહોરો खरची મૂલ મરૂપમાં એક લાખ પચીસ હજાર સોનામોહોરો खरची થતી તે રાજાએ વિક્રમ સંવત ૮૧૧ માં એક ક્રોડ સોનામોહોરો खर-ચીને શ્રી વપ્પજઢિજીના સૂરિપદનો મહોત્સવ કર્યો થતી તે રાજાએ તેજ આચાર્યજીના અપદેશથી શત્રુજય અને ગીરનારપર ઊઝારો કર્યો છે. તેનું વિશેષ વૃત્તાત ચતુર્વિંશતિપ્રબંધમાંથી જાણી લેવું.

યે કારયતિ જિનમંદિરમાદરેણ

વિંવાનિ તત્ર વિવિધાનિ વિધાપયંતિ ॥

સંપૂજયંતિ વિધિના સતતં જયતિ

તે પુણ્યજ્ઞાજનજના જનિતપ્રમોદાઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે માણસો આદરપૂર્વક જિનમંદિરો બંધાવે છે, તથા તેમાં વિવિધ પ્રકારના વિગો જરાવે છે, અને તેઠંને હમેશા વિધિ-પૂર્વક જેઠં પૂજે છે, તે પુણ્યશાલી તથા હર્ષ ઉત્પન્ન કરનારા લોકો જયવતા થતે છે

જે ઉત્તમ પુરુષો આદરપૂર્વક અન્ય સરચીને ઊંચા તોરણોવાલા જિનમંદિરો બંધાવે છે, અને તેમાં સુવર્ણમય વિગો સ્થાપે છે, તે પુરુષોજ આ જગતમાં જીવતા વેળા છે, કેમકે, તેઠં ગણધરાદિકની પદવી જોગનીને મોહમાં જાય છે તે પર દૃષ્ટાત કહેવે

હેમાચાર્યજીએ પ્રતિગોધેલા શ્રીકુમારપાલ રાજાએ તારગાજી, તથા સજ્ઞાત આદિક નગરોમાં ૧૪૪૪ નવા જિનમંદિરો બંધાવ્યા

ઠે. તેઝપર તેણે સુવર્ણના દંમો અને કલશો સ્થાપન કર્યા ઠે. વલી તેણે પાટણમાં પોતાના પિતાજી ત્રિચુવનપાલના નામની ચાદગીરી માટે “ તિહુણવિહાર ” નામનું વહોતેર દેવકુલિકાસહિત જિન-મંદિર વંધાવ્યું ઠે. તે મંદિરમાં તેણે ચોવીસ સોનાની, ચોવીસ રૂપાની, ચોવીસ પીત્તલની ઇત્યાદિ પ્રતિમાઝ સ્થાપી હતી. વલી તેમાં ૧૨૫ આંગુલની અરિષ્ટરત્નની શ્રીનેમિનાથ પ્રજુની પ્રતિમા તેમણે સ્થાપી હતી. સર્વ મલી તેમાં ઠઠ્ઠુ ક્રોડ સોનામોહોરો ચરચી હતી. તેમાં ઉદયન, આમ્મદેવ, કુબેરદત્ત આદિક અઢાર હજાર શ્રાવકો હમેશાં નૃત્યગાયન સહિત સ્નાત્રમહોત્સવ કરતા હતા.

શ્રીમજ્જૈનગૃહે જિનપ્રતિકૃતૌ જૈનપ્રતિષ્ઠાવિધૌ
શ્રીજૈને તપને જિનાર્ચનવિધૌ શ્રીસંઘપૂજાદિકે ॥
શ્રીજૈનાગમલેખને ચ સતતં શ્રીતીર્થયાત્રાદિકે
યેષાં સ્વં વિનિયોગમેતિ ધનિનાં ધન્યાસ્તૅવ ક્ષિતૌ ॥૧॥

અર્થ— જે ધનવાન માણસોનું ડ્રવ્ય જિનમંદિરમાં, જિનપ્રતિ-મામાં, જિનપ્રતિષ્ઠાવિધિમાં જૈન તપમાં, સ્વામિવાત્સલ્યમાં, જૈના-ગમ લખાવવામાં, તથા તીર્થયાત્રાદિકમાં વપરાય ઠે, તેઝનેજ આ પૃથ્વીમાં ધન્ય ઠે. કહ્યું ઠે કે,

જ્વલનજલચૌરચારણ-નૃપસલદાયાદવંદિકોદૃતમ્ ॥
ધન્યોઽસૌ યસ્ય ધનં, જિનજ્ઞવનાદૌ શુન્ને લગ્નમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ— અગ્નિ, જલ, ચોર, ચારણ, રાજા, હુષ્ટપુરુષો, પિતરા-ઈઝ, તથા જાટઆદિકનાં જયથી મુક્ત અણલું એવું જે માણસનું ધન જિનમંદિર આદિક શુદ્ધ કાર્યમાં લાગેલું ઠે, તેનેજ ધન્ય ઠે. તેમાં પણ જિનમંદિર વંધાવવાથી અપાર પુણ્ય થાય ઠે, કહ્યું ઠે કે,

કાષ્ઠાદીનાં જિનાવાસે, યાવંતઃ પરમાણવઃ ॥

તાવંતિ વર્ષલક્ષાણિ, તત્કર્તા સ્વર્ગજ્ઞાગ્ જ્ઞવેત્ ॥૧॥

अर्थ- जिनमंदिर बाधवामा जेटला काष्ठ आदिकना परमाणुं होय ठे, तेदला लाख वर्षोंसुधी तेनो कर्ता स्वर्गनु आयुष्य जोगवे ठे परमाणुनु लौकिक स्वरूप नीचेप्रमाणे ठे

जालांतरगते सूर्ये, यत्सूक्ष्म दृश्यते रजः

तस्य त्रिशत्तमो जागः, परमाणुः स उच्यते ॥१॥

अर्थ- जालीमाथी सूर्यनो तमको पडतां जे सूक्ष्म रज देखाय ठे, ते रजनो पण जे त्रीशमो जाग ते परमाणु कहेयाय ठे

नूतनार्हं द्वारवास-विधाने यत्फल ज्ञवेत् ॥

तस्मादष्टगुणं पुण्यं, जीर्णोद्धारे विवेकिनाम् ॥१॥

अर्थ- नवु जिनमंदिर बंधावगामा जेटलु पुण्य आय ठे, तेथी आठगणुं पुण्य विवेकीजने जीर्णोद्धारथी आय ठे

बली आज हेतुथी पद्म नामना चक्रवर्तीए पोतानी माताना हर्ष माटे हमेशा एकेकु जिनमंदिर बंधाव्युं हतु बली तेज बाध तपर सप्रति राजानुं दृष्टात कहेठे

सप्रति राजा त्रिखड जरतक्षेत्रनो दिग्विजय करीने शोल हजार मुकुटधारी राजाजथी परिवर्षो थको उज्जयनीमा आव्यो ते वसते नगरना लोकोए तेनो घणाज आनदथी प्रवेशमहोत्सव कर्यो पढी ते पोताना मेहेलमा जड पोतानी माता कमलाने पगे पढ्यो पण ते वसते पोतानी माताने दिखगिर मुखगाली जोइने तेणे पूज्यु के, हे माताजी ! मारा जेरो आपने पुत्र ठे, तोपण तमो केम दिखगिर आउं ठो ? त्यारे माताए कछु के, हे वत्स ! संसार साधनारा, तथा ठेउटेनरक आपनारा एग्रा तमारां राज्यो-पार्जनथी मने कड पण हर्ष थतो नथी, पण जो तमो जिनप्रासादो करावीने मारी पासे आगो, तो मने घणो हर्ष आय ते साजली संप्रतिराजाए मोटा निमित्तिआउंने बोलावीने तेउंने पो-

તાના આયુષ્યનું પ્રમાણ પૂઞ્યું; ત્યારે તેહણે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તમારું આયુષ્ય સો વર્ષોનું છે. ત્યારે રાજાએ મંત્રિહંને પૂઞ્યું કે, એકસો વર્ષના કેટલા દિવસો આય? ત્યારે મંત્રિહંણે કહ્યું કે, એકસો વર્ષોના ઠત્રીસ હજાર દિવસો આય. પત્રી તેણે શત્રુંજયાદિક તીર્થોમાં જિનમંદિરો બંધાવવામાટે પોતાના માણસોને હુકમ કર્યો અને હમેશાં એક મંદિર સંપૂર્ણ થયાની ખબર મેલવીને તે પોતાની માતાને ચરણે નમવાલાગ્યા. તે સાંજલી કમલા માતા પણ હર્ષ સહિત હમેશાં પોતાના પુત્રને પોતાને હાથે તિલક કરતી હતી. એવી રીતે સંપ્રતિ રાજાએ સવાલખ જિનમંદિરો બંધાવ્યાં. તેહમાં ઠત્રું હજાર તો સિદ્ધપુરાદિકમાં શ્રીનેમિશ્વરવિહારાદિક કરાવ્યાં. નેવ્યાસી હજાર જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા. સવાક્રોડ જિનવિંબો જ-રાવ્યાં. હાલમાં પણ સિંધુદેશમાં આવેલા મરોઠપુરમાં સંપ્રતિ રાજાની બનાવેલી પંચાણુ હજાર મોટી પિત્તલની જિનપ્રતિમાહું છે. તે માંહેલી શ્રીમહાવીર પ્રજ્ઞુની પ્રતિમા ગિરનારપર ચરતરવસ-તિમાં વિદ્યમાન છે. વલી તે સંપ્રતિ રાજાએ સાતસો તો દાનશા-લાહું કરાવી. વલી તેણે અનાર્ય દેશોમાં પણ જૈનધર્મના ફેલાવા માટે પ્રથમ સાધુવેપધારી પુરુષોને મોકલ્યા હતા, તથા એવી રીતે ત્યાંના લોકને સાધુહંના વ્યવહારથી જાણીતા કરીને પાઠલથી ત્યાં ઉત્તમ સાધુહંને પણ જૈનધર્મના ફેલાવા માટે મોકલ્યા હતા. એવી રીતનાં પુણ્યનાં કાર્યો કરીને સંપ્રતિ રાજાએ પોતાનું ધન, અને પોતાનો જન્મ સફલ કર્યો હતો.

જિનજ્ઞવનં જિનવિંબં, જિનપૂજાં જિનમતં ચ યઃ કુર્યાત્
તસ્ય નરામરશિવસુખ-ફલાનિ કરપદ્મવસ્યાનિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે માણસ જિનમંદિર, જિનપૂજા, અને જિનમતનો ફેલાવો કરે છે, તેને નર, દેવ, અને મોક્ષનાં સુખો હથેલી-માં આવી પડે છે.

श्री देवसूरिजीना उपदेशाथी सिद्धराजे पण विक्रम सवत्
११८३ मा पाटणमा श्रीरूपजदेव प्रभुनु जिनमंदिर बंधाव्यु
हतु तेमा पंच्यासी अगुलना प्रमाणवाली श्रीरूपजदेव प्रभुनी
प्रतिमा स्थापन करी हती, अने ते मंदिरनुं नाम “राजविहार”
राखामा आव्यु हतु एक दहाडो ते जिनमंदिरमा पासिख ना-
मनो कोडरु निर्धन श्रावक पूजा करवा माटे आव्यो, तथा मोटी
प्रतिमा जोडने आश्चर्यसहित ते प्रतिमानुं ते माप लेवा लाग्यो.
ते वखते नेवुं लाख सोनामोहोरोना अधिपति ठाटा नामना
व्यापारीनी हासी नामनी बालविधवा पुत्री पण दर्शन करवा
आयी हती पासिखने ते प्रतिमानु माप लेतो जोडने तेणीए हा-
मीथी तेने पुत्र्यु के, शु तारे आवी नवी प्रतिमा करावची ठे ? ते
माजली पासिखे कहुं के, हे वेहेन ! ते समये तमारे प्रतिष्ठामहो-
त्सपर जरूर पधारबुज तेणीए पण ते कबुल कर्युं पत्री पासिखे
दश उपवास करीने आरासणनी अधिष्ठाता अंधिकादेवीनु आ-
राधन करुं त्यारे तेणीए संतुष्ट यडने तेने कहुं के, आ सुवर्णनी
राणमाथी तने नहुं जिनमंदिर बाधवा माटे जोडशे तेंदलु धन
निकलशे, एम कही ते अदृश्य थड पत्री ते राणमाथी पस्ता-
लीस हजार सोनामोहोरोनी किमत जेदलु सुवर्ण निकट्याथी ते
द्रव्य खरचीने पासिखे एक सुंदर जिनमंदिर बंधाव्यु ते खरते
तेणे हासीने पण निमंत्रण करीने श्री देवसूरिजीने हाथे प्रतिष्ठा
करायी हासीए पण नय लाख सोनामोहोरो खरचीने ते जिन-
मंदिरनो रगमरुप बाध्यो हवे जीणोंझारनो उपदेश कहे ठे

जीणोंझारःकृतो येन, विज्रवेन सुचारुणा ॥

जिनाशा पालिता तेन, क्लेशकूपारपारदा ॥२॥

अर्थ- जे माणसे पोताना उत्तम द्रव्यथी जीणोंझार करंजो
ठे, तेणे प्रेशरूपी ममुडनो पार पटोचारुनारी जिनाशा पालेली ठे

हवे ते जीर्णोद्धारपर दृष्टांत कहेंगे.

जांव नामना मंत्रिना वंशमां अएलो सज्जन नामनो सिद्धरा-
जनो एक कोटवाल हतो; तेने योग्य जाणीने सिद्धराजे सौराष्ट्र
देशनो हाकेम कर्यो हतो. ते सज्जने त्रण वर्षनी उपज एकठी क-
रीने राजानी आझा लीधाविनाज बहोतेर लाख सोनैया खरचीने
गिरनारपर श्रीनेमिश्वर प्रभुना जिनमंदिरनो उद्धार कराव्यो,
केमके, ते जिनमंदिर पूर्वे काष्ठोनुं बांधेलुं हतुं, अने तेनापर वी-
जली पडवाथी तेमां नुकशान अयुं हतुं. पत्नी केदलेक काले कोष्क
कुर्जने ते वात जाहेर करी राजाने कह्युं के, सज्जन तो राजजव्यनो
आवी रीते गेर उपयोग करे ठे. त्यार राजाने सोमनाथ जवानो
अजिग्रह होवाथी तेमिप करीने ते पाटणथी चाड्यो. सोमनाथने
नमन करीने ते संकली नगरीमां आव्यो. ते वखते सज्जने तेमनी
मामे आवीने तेमने नमस्कार कर्यो पाए राजाए ते वखते पोतानुं मुख
फेरवी नांख्युं. त्यारे सज्जने त्रिचार्युं के, राजा मारापर गुस्से अया
ठे. पत्नी सज्जने तो वामनस्थलीमां (वणथलीमां) जइने सां-
मतो तथा व्यापारिउं पासेथी बहोतेर लाख सोनामोहोरो एकठी
करी. पत्नी सिद्धराजे आलिंग प्रधानने पूठयुं के आ पर्वत कयो
ठे? अने अहीं कयुं तीर्थ ठे ? त्यारे प्रधाने कह्युं के, हे स्वामी !
आतां श्री गिरनार तीर्थ ठे, माटे तेनां दर्शन कर्याविना आपणे
जवुं उचित नथी. ते सांचली राजा गिरनारपर चड्या, अने त्यां
नवुं मनोहर जिनमंदिर जोइने हर्षथी बोली उठ्या के, जे माणसे
आवुं सुंदर जिनमंदिर बंधाव्युं ठे, तेनी माताने धन्य ठे !! तेज
समये पाठल रहेला सज्जने कह्युं के, धन्य ठे माता मयणह्वेदेवीने
के, जेणीए एवी रीतना पुरुपरलने जन्म आप्यो ठे. ते वचन
ने सिद्धराजे सज्जननी सन्मुख जोयुं, अने मंत्रिने पूठयुं
शुं ठे? त्यारे आलिंगमंत्रिए कह्युं के, हे स्वामी ! एक
आ श्रीगिरनारजीना जीर्णोद्धारनुं पुण्य ठे, तथा ते

ઉજાર કરવામા જેટલું ધ્વજ સરચાયુ છે, તેટલું ધ્વજ સઘ આપને સમર્પણ કરે છે, માટે તે વસ્ત્રેમાથી જે લેવાની આપની ડઝા હોય તે ફરમાવો ? તે સાજલી અત્યંત પ્રમુદિત થણા સિદ્ધરાજે કહ્યું, કે 'મારે તો તીર્થોજારના પુણ્યનીજ જરૂર છે, ધ્વજની જરૂર નથી એમ કહી તેણે તે તીર્થની પૂજા માટે, તથા તેના રક્ષણ માટે વાર ગામો જંડારમા આપ્યા, તથા શત્રુંજય અને ગિરનાર, એ વસ્ત્રે તીર્થોને જોડવામાટે તેણે વાર યોજનની રેશમી વસ્ત્રની ધજા વધાવી, તથા સઘેપણ એકત્ર કરેલું ધ્વજ સરચીને વામનસ્થલીમા (વનથલીમા) વીરપ્રજુ આદિકેના ચાર જિનમંદિરો વધાવ્યા. એવી રીતે સજ્જન (સાજણ) કોટવાલનુ દૃષ્ટાત સાજલીને વીજા જવ્ય લોકોએ પણ જિનમંદિરોનો જીર્ણોજાર કરાવ્યો

યાવત્તિષ્ઠિતિ જૈનેષ્ઠ, મંદિરં ધરણીતલે ॥

ધર્મસ્થિતિઃ કૃતા તાવ-જૈનસૌધવિધાયિના ॥ ૧ ॥

અર્થ- આ દુનીઆપર જ્યાસુધિ જૈનમંદિર હયાતિમા રહે છે, ત્યાસુધિ જૈનમંદિર વધાવનારે (આ જગતમા) ધર્મની સ્થિતિ કરેલી છે, એમ જાણવું

એક દહામો શ્રીદેવસૂરિ મહારાજ મેરુતા ગામમા ચતુર્માસ કરીને ફલવધિ ગામમા પધાર્યા, અને ત્યા માસકલ્પ કર્યો ત્યાના પારસ નામના એક શ્રાવકે તે સમયે નગરની નજદિક ઝાડીમા એક મટોડીનો ઢગ જોયો, તથા તેપર પુષ્પો પડેલા જોયા તેવાત આચાર્યજીને કહેવાથી આચાર્યજીએ તે ઢગને વહુજ જાલગણીથી ધોદવાનુ કહ્યું પછી તે પારસ શ્રાવકે તેમ કર્યા વાદ તેમાથી શ્રી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા નિકલી પછી તેમના અધિષ્ઠાતા પાર્શ્વ નામના યદે તે શ્રાવકને સ્વપ્નમા એક જિનવદિર વાધી તેમા તે પ્રતિમા સ્થાપન કરવાનું કહ્યું ત્યારે પારસ શ્રાવકે કહ્યું કે, મારી પાસે ધ્વજ નથી, માટે પ્રાસાદ શી રીતે વધાવું ત્યારે યદે કહ્યું

કે, આ પ્રતિમાનીપાસે તું અદ્વતનો સ્વસ્તિક હમેશાં કરજે, અને તે અદ્વતો સુવર્ણમય થઈ જશે, અને તે ડ્રવ્ય વાપરીને તું જિનમંદિર બંધાવજે. પછી તે પારસ શ્રાવક હમેશાં તેમ કરતો ગયો, અને જિનમંદિર બંધાવવા લાગ્યો. એમ કરતાં થકાં એક વાજુનો તો સર્વ મંરુપ તૈયાર થયો. એટલામાં તે શ્રાવકના પુત્રે પોતાના પિતાજીને પૂછ્યું કે, આ ડ્રવ્ય તમોએ ક્યાથી મેલવ્યું? તે પારસ શ્રાવકે ડ્રવ્યાગમનનું સ્વરૂપ તેને કહી વતાવ્યું. અને ત્યારથી તેને ડ્રવ્ય મલવા ન લાગ્યું, અને તેથી આજદનસુધિ પણ તે જિનમંદિર તેટલુંજ અધુરું છે. તે મંદિરમાં વિક્રમ સંવત ૧૧૯૯ માં ફાગણસુદિ દશમને દિવસે પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા થઈ; તથા ૧૨૦૪ માં માહાસુદિ તેરસને દિવસે તેપર ધજા ચમી; અને એવી રીતે તે ફલવર્ધિ (ફલોધિ) પાર્શ્વનાથજીનું તીર્થ પ્રસિદ્ધ થયું.

કારયંતિ જિનેંઝાણાં, તૃણવાસાનપીહ ચે ॥

મણિરત્નવિમાનાનિ, તૈર્લઙ્ગંતે જ્ઞવે જ્ઞવે ॥ ૧ ॥

અર્થ— જેઠં આ જગતમાં શ્રી જિનેશ્વરોનાં ઘાસનાં પણ મંદિરો બંધાવે છે, તેઠંને દરેક જ્ઞવોમાં મણિ અને રત્નોનાં વિમાનો મલે છે.

માણિક્યહેમરત્નાદ્યૈઃ, પ્રાસાદાન્ કારયંતિ ચે

તેષાં પુણ્યૈકમૂર્તીનાં, કો વેદ ફલમુત્તમમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ— વલી જે માણસો માણેક, સુવર્ણ તથા રત્નાદિકોથી જિનમંદિરો બંધાવે છે, તે પુણ્યશાલીઝંના ઉત્તમ ફલને તો જાણીજ કોણ શકે છે? (હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહે છે.)

શ્રી વિમલશાહ નામના શેઠ ગુજરાતના રાજા ત્રીમદેવના પ્રધાન હતા. એક દહડો કોઈ કુષ્ટે રાજાના કર્ણો ચંચેસ્થાથી રાજાની તેનાપર ઇતરાજી થઈ. તેથી પાંચસો ઘોડા, પાંચ ક્રોડ સોનામોદોરો, તથા ઘણાં હંટોસહિત તે ત્યાંથી રાત્રિએ નાશીને ચં-

छात्रतीमा गयो त्यारे तेना करथी त्यानो धारावर्ष राजा नाशी
गयो, पत्नी त्याना माडलिकोए विमलशाहने त्यांनो राजा ठ-
राव्यो पत्नी ते विमलशाह शेठे शाकजरी, मेदपाट, जावालिपुर
विगेरेना राजाउने जीतीने आबुपर ठत्र धारण कर्यु वली एक
दहाडो तेणे रोम नगरना बार सुवाउने हरावीने पोताना चाकरो
कर्या, अने तेउना बारे ठत्रो पोते धारण कर्या वली आबुपर
यागता तेना निशानोना शब्दो साजलीने जय पामेला जी-
मराजाए तेने कोड सोनामोहोरोनी जंट करी एक दहानो ते वि-
मलशाह शेठे धर्मसार सूरिजीना मुखथी एवी वाणी साजलीके,

चउहि ठाणेहि नरयाउअं

वज्जति जीवा, तं जहा म- ॥

हारजयाए महापरिग्रहाए

कुणिमाहारेणं पंचिंदिअवहेणमिति ॥

अर्थ- जीवो चार स्थानकोथी नरकनु आयुष्य बांधे ठे ते
आवी रीते के महा आरंजथी, महापरिग्रहथी, (मामादिकना)
ह्रीष्ट जोजनथी, अने पंचेदिना वधथी

तं साजलीने पापोथी डरेला विमलशाह शेठे गुरुमहाराजने
चरणे नमीने कह्युं के, हे स्वामी ! में संग्राममा हजारो मनुष्योनो
वध कर्या कराव्यो ठे, तो मने तेनी आलोचना आपो ? ते सा-
जली आचार्यजीए कह्युं के, हवे तमो सर्ग जीवोप्रते अमारीप-
टह वजडाओ ? तथा जिनमदिर आदिक वधात्रीने पुण्योना कार्यो
करो ? ते साजली विमलशाह शेठे अवा माताजीनु आराधन
कर्युं त्यारे ते प्रसन्न भइने तेमने कहेवा लागी के, तमो कड व-
रदान मागो ? त्यारे विमलशाह शेठे कह्युं के, पुत्रनी प्राप्ति तथा
जिनप्रासादनी निष्पत्तिरूप वे वरदान आपो ? त्यारे देवीए
कह्युं के, कातो पुत्रप्राप्तिनु वरदान मागो ? अथवा प्रासादनिष्प-

त्तिनुं वरदान मागो ? ते वेमांथी एक वरदान आपीश. त्यारे ते माटे शेठे पोतानी स्त्री श्रीदेवीने पूज्युं, त्यारे तेणीए कहुं के, प्रासादनी निष्पत्तिनुंज वरदान मागो ? पुत्रनी आपणे कंडं जरूर नथी. पढी अंवामाताए व्होंतेर लाख सोनामोहोरो सहित जिनप्रासाद बांधवामाटे विमलशाह शेठने अर्बुदाचलपर जूमि सोंपी. पढी त्यां विमलशाह शेठे जिनमंदिर बांधवानो प्रारंभ कर्यो, पण दिवसे करेली चणतर रात्रिए पमीजवा लागी. अने एवी रीते ठ महिनाठ वीती गया. त्यारे शेठे अंविका मातानुं स्मरण करीने तेनुं तेणीने कारण पूण्युं; त्यारे देवीए कहुं के, आ जूमिना अधिष्ठाता वालीनाहनुं तारे त्रण उपवासपूर्वक आराधन करवुं; अने तेम करवाथी जो ते विरवद्य नैवेद्य मागे तो तारे तेने ते आपवुं. पण मदिरादिक सावद्य नैवेद्य आपवुं नहीं; अने तेम ठतां जो ते सामो थाय, तो तारे खज कद्दानीने तेने डराववो. पढी विमलशाह शेठे तेने आराधवाथी ते प्रत्यक्ष थड सावद्य नैवेद्य याचवा लाग्यो; त्यारे विमलशाह शेठे खज कद्दाडी तेने डराव्यो; अने ते खजमां अंविकाना अवतरणथी ते वालीनाह त्यांथी नाशी गयो. तथा ठेवटे अंवाजीना वचनथी त्यां क्षेत्रपाल अडने ते रह्यो. अने पढी विघ्नरहित जिनमंदिरसंपूर्ण थयुं. तेमां विक्रम संवत १०८८ मां मूलनायक श्री युगादीश प्रभुनी स्थापना थड. वली त्यां अंविका देवी तथा वालिनाह क्षेत्रपालनी पण देरीमां स्थापना करी. वली ते प्रतिष्ठामहोत्सवमां विमलशाह शेठे चतुर्विध संघनी अत्यंत सेवा करी; तथा याचकोने एवा तो तेणे खुशी कर्या के, आजे पण तेठं यजमानने “ विमल श्री सुप्रज्ञातनी ” आशिष आपे ठे.

सारं तदेव सारं, नियुज्यते यजिनैश्चक्रवनादौ ॥

अपरं पुनरपरधनं, पृथ्वीमलखंडपिंडं वा ॥ १ ॥

अर्थ-- तेज द्रव्यने उत्तम जाणवु, के जे जिनें प्रलुवनादिकमा वपराय ठे, अने बाकीनुं धन तो परनु अथवा पृथ्वीना मेलना पिड सरखु ठे.

ते पर हवे वस्तुपाल तेजपालनी कथा कहे ठे

महामंत्री वस्तुपाल अने तेजपाल प्रथम यात्रा माटे ज्यारे धोलकाथी हडाला गामे आव्या, त्यारे एवी खबर मली के, मार्गमा लुंठारुंठनी मोटी धाड तेमनी राह जोती वेछेदी ठे त्यारे तेउंए परस्पर विचार करीने रात्रिए सर्व द्रव्य त्रावाना क-लशोमा जरीने एक तलावने काठे आवेला घठना क्षेत्रमा रहेला खीजना वृक्ष नीचे दाटवा माड्यु, पण त्या जमीन खोदता तेमना जाग्योथी उखडुं सुवर्णनिधान निकस्युं ते जोड तेमने मोटु आश्चर्य थयु पत्री ते निधान तथा पोतानु पण सघलु द्रव्य त्या तेउंए स्थापन कर्युं पत्री तेउं चितानुर थया थका ज्यारे पात्रा आव्या त्यारे, अनुपम देवीए तेनु कारण पूज्यु, त्यारे ते-उंए तेणीने एकात्मता सर्व हकीकत कही त्यारे तेणीए कह्यु के, हे स्वामी ! धन एरी रीते गुप्त न रखाय, पण एवी रीते राखवु के, जे धनने सर्व कोइ जोड शके, पण खेड शके नही, अर्थात् ते द्रव्य खरचीने जिनमदिरो बंधावना, केमके, उत्तम पुरुषो तो तेज आचार ठे कह्यु ठे के,

अथः क्षिपंति कृपणा, विहंत तत्र यियासवः ॥

सतस्तु गुरुचैत्यादौ, तडुचैः पदकांक्षिणः ॥ १ ॥

अर्थ-- जे कृपणने नीची गतिमा जावानी डडा होय, तेउंज नीचे जमिमा द्रव्यने दाटे ठे, पण जेउंने उच्च गतिमा जावानी डडा ठे, एवा उत्तम माणसो तो मोटा जिनमदिरादिकमा ते द्रव्य खरचे ठे

एवी रीतना तेणीना वचनोथी उत्पन्न शण्ड ठे त्रिवेक जेउंने

વિલાસ અઘટિત છે. વલી અહીં કરેલાં નાનાં પગથીઆંઈ સંતા-
નનો અજાવ સૂચવનારાં છે. વાર હાથ લાંવાં જારોટીઆં અનુચિત
છે, કેમ કે, તેજના જાંગવાથી પ્રાસાદનો વિનાશ થવાનો સંજવ
છે. વલી વાહ્યદ્વારમાં જે કસોટીના સંજો કર્યા તે પણ અયુક્ત
છે, કેમકે, તે મૂલ્યવાન હોવાથી સર્વની દૃષ્ટિએ પમવાથી કદાચ
પ્રાસાદજંગનો જય રહે છે. ઇત્યાદિ ઘણાં દૂષણો નિવેદન કર્યાં.
તેનાં તે વચનોને સત્ય માનીને શોજનાદિકે યશોવીરની સ્તુતિ કરી
તથા કહ્યું કે, જે વનવાનું હતું તે વની ચુક્યું છે.

એક દહાડો મંત્રીશ્વરની સ્ત્રી અનુપમદેવી એક જૈનસાધુને
આહાર આપી નમસ્કાર કરતી હતી, તે વખતે પ્રમાદથી સાધુનું
ઘીથી જરેલું પાત્ર તેણીનાપર પડી ગયું, અને તેથી તેણીનું નવ-
રંગી ચીર ઘીવાલું થયું, તે જોઈ ઘરના કોઈક છુટ્ત ચાકરે સા-
ધુને ગાલ આપી. ત્યારે અનુપમદેવીએ ક્રોધ પામીને તેને ઘરમાંથી
કહામી મેલ્યો, અને કહ્યું કે, હું જો કોઈ તેલીની કે કંદોઈની
સ્ત્રી હોતે તો, દરેક પગલે મારાં વસ્ત્રો ઘૂત અને તેલથી મલીન
થતે. આ તો મારું પરમ જાગ્ય છે કે, મુનિરાજના પાત્રથી મારું
દેહસિંચન થયું. ઇત્યાદિ આ મંત્રીશ્વર માટેનું વિશેષ વૃત્તાંત પ્ર-
વંધામૃતદીર્ઘીકા વિગેરેથી જાણી લેવું; તથા એમ વિચારિ સર્વ
લોકોએ પોતાની લક્ષ્મીને ધર્મમાર્ગે વાપરીને પોતાનો જન્મ સ-
ફલ કરવો.

સ્વૈર્ઘ્યૈર્જિનમંદિરાણિ રચયત્યભ્યર્ચયત્યર્હત-
સ્ત્રિર્ઋક્ત્યા યતિનાં તનોત્યુપચયં વસ્ત્રાન્નપાત્રાદિન્નિઃ ॥
ધત્તે પુસ્તકલેખનોદ્યમમુપપ્તમ્યાતિસાધર્મિકાન્
દીનામ્બુધરણં કરોતિ કલયત્યેવં સુપુણ્યાર્જનમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ— ગ્રાણી પોતાનાં ડબ્બોથી જિનમંદિરો વંધાવે છે, જિને-

શ્વરોને પૂજે છે, ત્રણ પ્રકારના યજ્ઞોની મુનિર્તને વસ્ત્ર, અન્ન તથા પાત્ર પ્રમુખ આપે છે, પુસ્તકો લખાવે છે, સ્વામીવાત્સલ્ય કરે છે, દીનોનો હજાર કરે છે, તથા ઈવી રીતે હત્તમ પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે

તપ ગદ્ગનાયક શ્રી ધર્મઘોષસૂરિજીના અપદેશથી પેથરુશાહે તથા જાજણશાહે વિક્રમ સવત ૧૩૨૧ માં જીરાવલી તથા શ-જુજયાદિકપર સુવર્ણ કલશો સહિત ચોર્યાસી જિનમંદિરો બધાબ્યા છે તે વચ્ચે દેવગિરિ તથા ઓંકાર આદિક નગરોમાં બ્રાહ્મણોએ જિનમંદિર નહીં બાંધવા દેવાથી તેમણે ત્યાંના રાજા રામદેવના મોટા પ્રધાન હેમાદિકના નામોથી ઘણી દાનશાલાઈ માઢી, તથા તેમાં કાપમી વિગેરે પંથિર્તને લાઠુ, દાલ, શાક, જાત વિ-ગેરે તેર્તને પેટપૂર આપવા માઢ્યું અને તેથી તે પંથિર્ત હેમાદિકની અત્યંત પ્રશંસા બોલવા લાગ્યા, અને તે નગરોમાં પણ હેમાદિકની કીર્તિ લોકો ઘરે ઘરે ગાવા લાગ્યા તે જોઈ તે હેમાદિક પ્રધાનોએ ત્રિચાર્યુ કે, આપણે તો કંઈ પણ દાન આપ્યું નથી, માટે સ્વરેખર કોઈક કારણથી મહા પુણ્યશાલી જીવે આપણા નામોથી આ દાનશાલાઈ શુભી કરી છે પછી તે ત્રિપેની વાતમી મેલવતા તે સર્વ ધૃત્તાત તેર્તના જાણવામાં આવ્યો. પછી તે હેમાદિક પ્રધાનોએ રાજાને કહીને તે પેથરુશાહને દેવગિરિના ચૌ-દામાં જિનમંદિર માટે જગો અપાવી પછી જ્યારે ત્યાં પાયો લો-દવા માઢ્યો, ત્યારે જમીનમાથી મીઠું પાણી નિકળ્યું તે દેવગિ-રિમાં મીઠું પાણી વધુ સુર્વજ હતુ, તેથી કોઈ પાઢીઆપ જડને કહ્યું કે, ત્યાં તો મીઠું પાણી નિકળ્યું છે, માટે ત્યાં આપ વાવ બુ-ધાવો, અને પેથરુશાહને સાટે વીજુ સ્થાનક આપજો ત્યારે ત્રિશિલા કહ્યું કે, પ્રજાતે હું તેનો તપાસ કરીશ તે વાતથી તેપર ચમીશુ વાતમી મેલવાથી તેણે શુભ રીતે રાત્રિ આપે છે, પણ તેથી જિનશા-પછી પ્રજાતે રાજા જ્યારે તેની તપાસ તેર્ત જુદે જુદે સમયે બધા

वली ते वाहू मंत्रीए गिरनारपर पगथीउं बंधावी, के जेथी
 वृद्धो अने वालोने पण तेपर चडवानुं सुगम थयुं. ते पगथीउं
 बांधवा पात्रल तेमणे त्रेसठ लाख सोनामोहोरो खरची हती. कह्युं ते
 त्रिषष्टिलक्षम्माणां, गिरिनारगिरौ व्ययात् ॥

अव्या वाहडदेवेन, पद्या हर्षेण कारिता ॥ १ ॥

अर्थ- त्रेसठ लाख सोनामोहोरो खरचीने वाहडदेव मंत्रीए
 श्री गिरनार तीर्थपर हर्षश्री मनोहर पगथीउं बंधावी ठे.

जिएजवणाणि जे उद्धरंति, जत्तीइ समीयपडियाइ ॥

ते उद्धरंति अप्पणं, ज्ञीमाज जवसमुदाज ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणसो जक्तिथी जीर्ण अएलां तथा पडी गएलां
 जिनमंदिरोनो उज्जार करे ठे, ते माणसो जयंकर एवा आ जव-
 समुज्जमांथी पोताना आत्मानो उज्जार करे ठे.

गोपगिरिपर आमराजाए पोतानुं अमूढ्य सिंहासन श्री वप्प-
 जट्टिजी सूरिजीने वेसवा माटे अर्पण कर्युं, ते जोइ क्रोधातुर अ-
 एला ब्राह्मणोए राजाने कह्युं के, हे स्वामी ! आ श्वेतांवरो तो
 शूद्रो ठे, तेउने सिंहासन आपवुं उचित नथी. एवी रीते वारं-
 वार राजाने कहेवाथी राजाए ते नवलक्ष नामनुं सिंहासन पाडुं
 पोताना जंडारमां मुकाव्युं, तथा तेनी जगोए एक नानुं सिंहा-
 सन राख्युं. प्रजाते ज्यारे आचार्यजीए ते जोयुं, त्यारे राजाना
 मननो अजिप्राय जाणी तेमणे कह्युं के,

मर्दयमानमतंगजदर्प,

विनयशरीरविनाशनसर्पम् ॥

क्षीणो दर्पादशवदनोऽपि,

यस्य न तुल्यो भुवने कोऽपि ॥ १ ॥

ते सांजली खजातुर अएला आमराजाए फरीने ते नवलक्ष

सिंहासन त्या स्याप्युं, फरीने ते ब्राह्मणो राजाने ज्यारे कहेवा गया, त्यारे राजाए पात्र अपात्रनी परीक्षा माटे तथा ते ब्राह्मणोने प्रतिबोध आपवा माटे आठ हजार रुपामोहोरो सत्तामा मगावी अने ब्राह्मणोने कहु के, मारे आ सुपात्रोने आपवी ठे ते साज-छी सर्वे ब्राह्मणो कहेवा लाग्या के, हे स्वामी ! अमो चतुर्वेदी ब्राह्मणो ठीये, माटे अमारासरखा बीजा कोण उत्तम पात्रो ठे ? एवी रीते आत्मप्रशसा करता थका कहेवा लाग्या के, ते ब्रह्म अमोने आपो ? एम कही एक बीजापर हडसेला मारी तेठए ते सर्व ब्रह्म छुंटी छीधु बीजे दिवसे श्री वप्पजट्टीजी सुरिराजने बोलावी तेमनी पासे सवा क्रोड सोनामोहोरो मुकीने राजाए तेमने कहु के, हे जगवन् ! आप कृपा करीने आ ब्रह्म ग्रहण करो ? एवी रीते वारंवार राजाए कहेवाथी आचार्यजीए तेने कहु के, हे राजन् !

आरंजे एत्थि दया, महिलासगेण नासए वंजं ॥

सकाए सम्मत्त, पञ्चजा दङ्गहणेण ॥ १ ॥

अर्थ- आरज करवाथी दया रहेती नथी, स्त्रीना सगथी ब्रह्मचर्यव्रत नाश पामे ठे, शंकाथी सम्यक्त्व खंडित थाय ठे, तथा ब्रह्म लेवाथी प्रव्रजानो विनाश थाय ठे

इत्यादिक शास्त्रोनी गाथाळ कहीने ते ब्रह्म तेमणे छीधुं नही पठी ते आम राजाए आचार्यजीना उपदेशाथी ते ब्रह्म खरचीने एकसो जिनमदिरोनो उच्चार कराव्यो

यस्त्रणमयीमपि कुटीं, कुर्यादद्यात्तथैकपुष्पमपि ॥

जक्त्या परमगुरुभ्यः, पुण्योन्मानं कुतस्तस्य ॥ १ ॥

अर्थ-जे माणस जक्तिथी परम गुरुमाटे एकघासनी पण कुं-पडी बंधावी आपे ठे, तथा तेमने फक्त एकज पुष्प आपे ठे, तेना पुण्यउ पण कोण माप करी शके तेम ठे ? ॥ १ ॥

કિંપુનરુપચિતઘન-શિલાસમુદ્ઘાતઘટિતજિનઞ્જવનમ્ ॥
 યે કારયંતિ સુમતયો-વિમાનિનસ્તે મહાધન્યાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે ઉત્તમ બુદ્ધિવાન માણસો મહાન્ અને ઉત્તમ પા-
 પાણોથી જિનઞ્જવન બંધાવે છે, તેહના પુણ્યની તો ત્યારે વાતજ
 શું કરવી ? તે મહા જાગ્યવંત પુરુષો દેવલોકમાં જઈ વસે છે. ॥૧॥

જિનજીવન બંધાવવા માટે કયો માણસ અધિકારી છે ? તે
 હવે કહેઢે.

ન્યાયોપાર્જિતવિત્તો, મતિમાન્ સ્ફીતાશયઃ સદાચારઃ ॥
 ગુર્વાદિમતો જિનઞ્જવન-કારકસ્યાધિકારી સ્યાત્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે માણસે ન્યાયથી ધન ઉપાર્જન કરેલું છે, તેમ જે
 બુદ્ધિવાન્ છે, મનોહર આશયોવાલો છે, સદાચારિ છે, તથા જે
 ગુરુ આદિકથી અનુમત થયેલો છે, તેજ માણસ જિનમંદિર બં-
 ધાવવાને અધિકારી છે. (તેપર હવે દૃષ્ટાંત કહેઢે.)

રાજગૃહી નામની નગરીમાં ધનસાર અને ગુણસાર નામના બે
 બાંધવો હતા. તેહમાંથી મોટા ધનસારની સ્ત્રી શિલાદિક ગુણોં
 કરીને શોજિતી હતી; પણ નાના જાડ ગુણસારની કાલી નામની
 સ્ત્રી મહા દુરાચારી હતી, અને તેણીના કહેવાથી તે નાનો જાડ
 પોતાના મોટા જાડથી જુદો થઈ પૃથક્ ઘરમાં રહેવા લાગ્યો.
 દૈવયોગે તે નાના જાડને ત્યાં લક્ષ્મી વૃદ્ધિ પામી, અને મોટા જા-
 ડની લક્ષ્મી અટપ થઈ ગઈ. એક દહાડો નગરમાં કેટલાક શ-
 લાટો ધંધા અર્થે આવી ચડ્યા, અને તેહં ગુણસારના ઘરનાં
 ઘારપાસે તેની સ્ત્રી કાલીને અમૂલ્ય આચૂષણોવાલી જોઈ પૂછ્યું
 કે, હે શેઠાણી ! આ નગરમાં કોઈ જીવન બંધવનારો છે ? તે સાં-
 જલી પોતાના ધનના મદથી તેણી કહ્યું કે, મારો જેઠ ધનસાર
 જીવન બંધાવવાનો છે, માટે તેને ત્યાં તમો જાઉં ? પછી તેહ
 જ્યારે ધનસારને ધેર ગયા ત્યારે તેની સ્ત્રીએ તેહને આવવાનું કા-

रण पूठीने बेसाड्या जोजन माटे धनसार शेठ ज्यारे घेर आब्या,
 त्यारे तेणीए ते शलाटोनी सर्व हकीकत कहीने कहु के, आ
 लोकोने मारी देराणीए मोकड्या ठे ते साजखी ते शेठे ते खीना
 आंजूपणो वेंचीने त्याना एक जीण प्रासादनो जीणोझार ते श-
 लाटो पासे कराव्यो पठी प्रतिष्ठाना खरच माटे छव्य उपार्जन
 करजा माटे ते धनसार शेठ परदेश चाड्या, त्या मार्गमा तेमने
 एक योगी मड्यो ते योगीने शेठे पोतानु वृत्तात जणाववाथी ते
 योगी तेने एक पर्यतनी गुफामा तेडी गयो. ते गुफामा अंधारु
 होवाथी योगीए जेसना पुण्डाळ शखगावीने तेमा अजगालु
 कर्तु त्यार बाद ते गुफामा तेडने चीठी, जमरा तथा खी आ-
 दिकना उपद्रवो थया, पण शीखप्रतधारी ते साहसिक शेठ तेथी
 मर्यो नही योगी तो त्यां एक खीने जोड लपटाड गयो, तथा ते
 खीए त्याज तेने मारी नाख्यो शेठ तो ज्यारे गुफानी अंदर प-
 हांच्यो त्यारे तेणे त्या एक सुगर्णना हिचोलापर एक महा ते-
 जस्वी व्यतरेंजने जोयो ते व्यतरेंजे पण शेठने जोड तेने घणा
 आदरमानपूर्वक पोतानी पासे बेसाड्यो, अने कहु के, हे शेठ !
 तमो मारा जाड तुड्य ठो, पूर्वजन्ममा हु राजगृही नगरीमा जि-
 नदास नामे व्यापारी हतो, अने ते समये में जे जिनमदिर व-
 धाव्यु हतुं, तेनो तमोए जीणोझार कराव्यो ठे, माटे हु तमारा-
 पर तुष्टमान थयो बु, एम कही तेणे तेने अमूड्य रक्षोनी पो-
 टखी आपीने तेने स्थानके मेड्यो पठी त्या ते धनसार शेठे
 मोटा महोत्सवपूर्णक प्रतिष्ठामहोत्सव कर्यो, सधनु अत्यंत ज-
 क्तिथी स्वामिवात्सल्य कर्तु, अने एक रत्नजडित सुगर्णनी जीहा
 तेणे पोतानी जाजी काखीने आपी त्यारे सघादिक लोकोए ते
 जीहा आपजानु तेने कारण पूत्रथाथी तेणे जणाव्युं के, अमोने
 आ जीणोधार तथा प्रतिष्ठा आदिक माटे धनमाप्तिनु कारण ते
 मारी जाजीनी जीहाज ठे पठी ते धनसार शेठे ठेक जीवित-

પર્યંત પોતાનું ધન્ય ધર્મમાર્ગે વાપરી સફલ કર્યું. ઠેવટે સ્ત્રીસહિત શ્રી ધર્મઘોષ આચાર્યજી પાસે દીક્ષા લેઈ કાલ કરી પેહેલા દેવલોકમાં તે મહા રુદ્ધિવંત દેવ ગયા.

હવે પૌષધશાલા માટેનો ઉપદેશ કહેઠે.

પુણ્યાટું પૌષધાગારં, તત્રૈત્ય ગ્રાહકો જનઃ ॥

વ્રતાદિષણ્યં ક્રીણાતિ, ક્રમેણાનંતલાઞ્નદમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ— પૌષધશાલા ઠે તે એક પુણ્યની દુકાન ઠે, કેમકે, ત્યાં આવેલો ગ્રાહક વ્રતાદિરૂપ કરીઆણું ખરીદ કરે ઠે, કે જે કરીઆણું અનુક્રમે અનંત લાઞ્ન દેનારું થાય ઠે ॥ ૧ ॥

કલિવુદ્ધિઃ કુરુદ્દેત્રે, યથા સ્નેહવતામપિ ॥

તથા સ્યાધ્મશાલાયા-મધમસ્યાપિ ધર્મધીઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ— જેમ સ્નેહીર્જને પણ કુરુદ્દેત્રમાં ક્લેશની વુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય ઠે, તેમ ધર્મશાલામાં અધમ પ્રાણીને પણ ધર્મવુદ્ધિ થાય ઠે. હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહેઠે.

પૈશ્વડદેનો દેદ નામનો પિતા કોઈક કાર્યપ્રસંગે દેવગિરિ નામની નગરીમાં ગયો; ત્યાં રહેલા આચાર્યજીને નમવા માટે તે કોઈક ઉપાશ્રયમાં ગયો, અને ત્યાં આચાર્યજીને વાંચાવાદ, ત્યાં એક વાજુએ વેઠેલા કેટલાક શ્રાવકોને પણ તેણે નમસ્કાર કર્યો, તે શ્રાવકો ત્યાં એકઠા થઈને એક પૌષધશાલા વાંધવાનો વિચાર કરતા હતા. તેજના તે વિચારને જાણીને દેદા શેઠે તેમની પાસે યોલો પાથરી કહ્યું કે, જો મારાપર કૃપા કરીને તમો મને આજ્ઞા આપો તો હું અહીં તે પૌષધશાલા વંધાવું, કેમકે, હું તો એક સંઘનો દાસ હું. તે સાંજલી તે શ્રાવકોમાંના એક મુખ્ય શ્રાવકે તેમને કહ્યું કે, આપ કહો ઠો તે યુક્તજ ઠે, પણ તે પૌષધશાલા સર્વ સંઘની વંધાવેલી જોડે, પણ એક ધણીની વંધાવેલી ન જોડે. કેમકે, જો એક આસામી તે વંધાવે તો તે શય્યાતર થાય,

अने तेथी मुनिउं तेना घरनु अन्नादिक खे नहीं, अने जो घणा लोको एकठा थड वधाने तो मुनिउं हमेशा अकेरुना घरनो त्याग करे एवी रीते युक्तिउंथी तेने समजाव्या ठता पण तेणें मायुं नहीं. त्यारे वली एक बीजो श्रावक बोली उठयो के, अहीं जो कोइ पौपधशाखा बाधयाने शक्तिमान् न होय तो तो आपनी हठ पण व्याजवी गणाय, पण अत्रे तेना घणालं ठे, पण तेठता जो तमो ते पौपधशाखा सुवर्णनी इंटोनी वधाजो, तो तेम पण करीएं ते साजली देदा शेठे संघने पगे पडी कह्यु के, हुं ते पौपधशाखा सुवर्णनी इंटोनी वधावीश पत्री ते शेठने आचार्य महाराजे म-मजाव्या के, तेम करवाथी आ कलिकाखमां बहु विघ्न थयानो सजव ठे, केमके, ते कीमती जाणीने दुष्ट लोको-लोचना मार्या तेनो विनाश करशे त्यारे शेठे कह्यु के, हुं ते पौपधशाखा इंटोनी वनाथी तेनापर सुवर्णनु पतरु जमावीश तेम करयानो पण गुर महाराजे ज्यारे निषेध कयों, त्यारे तेणे ते सुवर्ण जेटली किम्म-तनुं केंदार लेड ते घुटावीने चुनामा नाख्युं, अने एरी रीते क-रीने पण ते पौपधशाखा तेणे वंधारी अने ते पौपधशाखा “कु-कुलोखशाखाना” नामथी जगतमा प्रसिद्ध थड

यस्तनोति वरपौपधशाखा,

सर्वसिखिललनावरमालाम् ॥

सर्वदैव लज्जते सुविशाला,

बोधिवीजकमलां विमला सः ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणस सर्व प्रकारनी मिश्रितरूपी स्त्रीने वरयामा वरमाला मररी एवी विशाल पौपधशाखा वधात्रे ठे, ते माणस हमेशा निर्मल णरी बोधिबीजरूपी सद्ग्रीने मेळये ठे ॥ १ ॥

जेम गोपगिरिपर श्री वप्पजट्टिली महाराजना उपदेशथी आम राजाए एक मनोहर अने विशाल पौपधशाखा वधात्री

हती. ते पौषधशालामां एक हजार तो स्तंभो हता. तेमां साधु, साधवी, श्रावक अने श्राविकाउं सुखेथी आवी जइ शके, ते माटे तेनां त्रण विशाल घारो कर्यां हतां. वली तेमां दूर दूर वे-वेला साधुजने पन्निहण तथा स्वाध्यायादिक सात मांरुलिक वेलाउंनी चेतवणी आपवामाटे मध्यस्तंभमां मोटा नादवालो घंट बांधवामां आव्यो हतो. तेमां वली व्याख्याननो मंडप त्रणलाख सोनामोहोरो खरचीने बांध्यो हतो. अने तेमां एवां तो चंद्रकां-तादिक तेजस्वी रत्नो जडाव्यां हतां के, जेथी रात्रिए पण त्यां बिलकुल अंधकार जणातो नहोतो, अने तेना तेजथी रात्रिए पण साधुजं त्रसकायादिकनी विराधना विना पुस्तको विगेरे वांची शकता हता.

पापनिष्कंधनं धर्म-सदनं कारयंति ये ॥

तारयंति ज्ञवाब्धेः स्वं, ते जनाः कुलतेजनाः ॥१॥

अर्थ— कुलनो उद्योत करनारा एवा जे माणसो पापोने नाश करनारी पौषधशाला बांधे ठे, तेजं पोताना आत्माने आ जग-रूपी समुद्रथी तारे ठे. ॥ १ ॥ तेपर दृष्टांत कहेठे.

सिद्धराज जयसिंहना वखतमां तेना राज्यनो पांच हजार घो-डेस्वारोनो अधिपति शांतु नामे एक सेनापति हतो. ते श्री देव-सूरिजी महाराजनो परमजक्त हतो. एक दहाडो तेणे चौर्यासी-हजार सोनामोहोरो खरचीने राजमेहेल सरखुं एक पोतानुं घर बंधाव्युं, अने ते घरने जोइ सर्व लोको तेनी तारिफ करवा लाग्या. एक दहाडो तेणे पोतानुं ते घर श्री देवसूरिजी महारा-जने पण बताव्युं, पण गुरुमहाराजे तेनां वखाण कर्यां नहीं; त्यारे सेनापतिए पूज्युं के, हे जगवन् ! सर्व लोको तो आ सुंदर घरनां वखाण करे ठे, पण आप केम करता नथी ? ते सांजली देवसूरिजीना शिष्य श्री माणिक्यचंद्रसूरिजीए कह्युं के, हे से-नापति ! तमोए जो आवी पौषधशाला बंधावी होते तो तो, गु-

રુમહારાજ તેની પ્રશસા કરતે, પણ ગૃહસ્થીના ઘરની પ્રશસા સાધુ કરે નહીં, કેમકે ગૃહસ્થીના ઘરમા ચુલો, પાઢણી, સાગરણી ત્રિ-ગેરે હિસક પદાર્થોનો ઉપયોગ થાય છે તે સાગ્રહી શાતુ મંત્રિણ તે ઘરની પૌપધશાલા બનાવી, અને તેમા પુરુષના શરીર જેવડા બે દર્પણો વધાવ્યા

કારયંતિ નરા ધન્યા, જ્ઞાવાત્પૌપધશાલિકામ્ ॥

સંસારસાગરં તીર્ત્વા, તે લ્હનંતે પરં પદમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે ધન્ય માણસો જ્ઞાત્રથી પૌપધશાલા વધાવે છે, તે આ સંસારરૂપી સમુદ્રને તરીને મોઢે જાય છે

હવે તે પર દૃષ્ટાન્ત કહે છે

પાટણમા એક આગ્રહ નામે કોડક નિર્ધન શ્રાવક રહેતો હતો તે કસારાઈને ઘેર ઘૂંઘરાઈ ઘસીને તેથી હમેશા મલતા પાચ ઝ-મ્મોથી તે પોતાની આજીવિકા ચલાવતો હતો એક દહાડો તેણે હેમચંદ્રાચાર્યજીને કહ્યું કે, હે જગવન્! મને સાતસો સોનામો-હોરોના પરિગ્રહનુ પ્રત્યાખ્યાન કરાવો તે સાગ્રહી હેમચંદ્રાચાર્યે તેના હસ્તની રેપાઈ જોડ પરાણે ત્રણ લાલ સોનામોહોરોનું નિયમ કરાવ્યું. એક દહાડો તેને ઘેર પુત્ર આવગાથી તેને દૂધ પાયા માટે એક વકરી બેચાતી લેવા માટે તે ગ્રામાતરે ગયો ત્યાં વકરીના ટોલામા એક વકરીને ગલે તેણે ડહનીલમણી બાધેલું જોયું તે વ-કરીનું તુડ મૂઢ્ય આપીને તેણે ગોલાલ પાસેથી બેચાતી લીધી પઠી તે મણિ સિદ્ધરાજને તેણે દેસાડ્યાથી તેણે પોતાના હારમા નાપયા માટે સવા લાલ સોનામોહોરો આગ્રહને આપી પરીદ કર્યું એક દહાડો તેણે કેટલીક મંજીઠની ગુણીઈ બેચાતી લીધી, પણ તેના જાગ્યથી તેમાથી સુવર્ણ નીકડી પડ્યું, અને તેથી તેં કરોમપતિ થઈ ગયો પઠી પોતાના પરિગ્રહપ્રમાણને યાદ લાવીને તેણે ચોર્યાસી પૌપધશાલાઈ બંધાવી, તથા ચોરીસે

તીર્થંકરોનાં ચોવીસ જુદાં જુદાં જિનમંદિરો વંધાવ્યાં, અને એવી રીતે તેણે સાતે દેત્રોમાં નેવું લાખ મોનામોહોરો खरची. વલી સંજ-તીર્થમાં કોઈક જીમ નામના શ્રાવકે નગરની અંદર જગો નહીં મલવાથી નગરની વહાર ઘણું ડ્રવ્ય खरचीને ચંદન અને હાથી-દાંતોથી એક પૌષધશાલા વંધાવી. ત્યારે કોઈકે તેને કહ્યું કે, આ નગરની વહાર પૌષધશાલા કરી, તે તો ફોકટ ડ્રવ્ય खरच्यું, કે-મકે, તેમાં તો કદાચ જિહ્વો આવીને નિવાસ કરશે. તે સાંજલી જીમે કહ્યું કે, કોઈક વિહાર કરીને આકેલા મુનિ खरेखर તેમાં કાયોત્સર્ગાદિક ધ્યાન ધરશે, અને તેથી તે પૌષધશાલા સફલ થશે. ઢેવટે નગરની વસતી વધવાથી તે પૌષધશાલા હાલ નગરની અંદરજ આવી ગઈ છે. વલી વસ્તુપાલે પણ સાતસો પૌષધશાલા બંધાવી છે. એમ વિચારિ બીજા જ્ઞાન્યવાન્ પુરુષો પણ પૌષધ-શાલા વંધાવી પુણ્ય સંપાદન કરવું.

હવે જિનવિંબોનો ઉપદેશ કહે છે.

अंगुष्ठमानमपि यः प्रकरोति विंभम्

वीरावसानवृषज्ञादि जिनेश्वराणाम् ॥

स्वर्गे प्रधानविपुलार्धिसुखानि भुङ्क्त्वा

पश्चादनुत्तरगतिं समुपैति धीरः ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે ધીર માણસ રૂપજદેવ પ્રજુથી માંડીને મહાવીર પ્રજુ-પર્યંતના અંગુઠા જેવમાં પણ વિંબો જરાવે છે, તે સ્વર્ગમાં ઉત્તમ રૂઝિનાં સુખોને જોગવીને પાઠલથી મોઢે જાય છે.

જરતચક્રીય પોતાની વીંટીમાં શ્રી આદિનાથ પ્રજુની મણિ-મય પ્રતિમા કરાવી હતી; અને તે પ્રતિમા આજે પણ દેવગિરિ દેશના કલ્યપાક નગરમાં માણિક્યસ્વામિના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. વલી તેજ ચક્રીય અષ્ટાપદ તીર્થપર સર્વ જિનેશ્વરોની પોતપોતા-ના શરીરના પ્રમાણની રત્નમય મૂર્તિ બંધાવી છે. વલી બ્રહ્મજે

जरापेली श्रीनेमिनाथ प्रभुनी मूर्ति गिरनारपर विराजे ठे सप्रति
राजाए सवाक्रोड नवा जिनप्रियो जराव्यां ठे जावडीशाहे पो-
ताना पिताना पुण्य माटे जंगणीश खास सोनामोहोरो खरचीने
शत्रुजयपर श्री कृष्णदेव प्रभुनी तथा वे पुरुरीकजीनी प्रतिमा
करावी ठे ते प्रतिमाउंनी प्रतिष्ठा विक्रमनी १०८ नी सावमा
श्रीरघुस्वामीजीए करापेली ठे कथं ठे के,

अष्टोत्तरे च किल वर्षशते व्यतीते

श्रीविक्रमादथ बहुजविणव्ययेन ॥

यत्र न्यवीविशत जावडिरादिदेवं

श्रीपुंरुरीकयुगलं जवज्जीतिजेदि ॥ १ ॥

एम विचारि जव्य पुरुषोए जिनप्रियो करावयां

जो जव्या जवज्जीमसागरगतैर्मानुष्यदेहादिका
सामग्री न सुखेन लभ्यत इति प्रायः प्रतीत सताम् ॥

तद्युष्माग्निरिमा पुरातनशुभैरापाद्य सद्योऽनघां

सर्वज्ञप्रतिमादिके प्रतिदिनं धर्मे कुरुध्व मनः ॥ १ ॥

अर्थ- हे जव्य लोको! आ जवरूपी जयकर समुजमा पडी-
ने मनुष्यदेहादिकरूप सामग्री सुखेची प्राप्त थती नथी, एम
सर्व बुद्धियानोने खातरी ठे माटे हमेशा जिनप्रतिमादिक धर्म-
कार्यमा मनने जोडवु

हवे ते पर वस्तुपालमत्रीनु दृष्टात आपे ठे

एक वसते दिट्ठिहना वादशाहनी माता मळे हज करया माटे
जया सारु ज्यारे खजातवदरमा आवी त्यारे वस्तुपाल मत्रीए
प्रथम तेणीने माणसो मारफते लुंटात्री, अने पत्री तेनो सर्व अस-
चाव तेणीने पोते स्वाधिन कर्यो, अने ठेक मफामुधि ते तेणीनी
साथे गयो वडी त्या मळामा पण तेणीना मान खातर तेणे अण
खास सोनामोहोरो खरचीने तोरण बाध्यु अने पात्री तेणीने

સુખે સમાધે દીઢહી પહોંચાડી. તે વચ્ચે સન્મુખ આવેલા વાદ-
શાહે તેણીને પુઠયું કે, તારી હજ તો સુખે સમાધે ચડે? તે સાં-
જલી તેની માતાએ કહ્યું કે, મારા ધર્મપુત્ર વસ્તુપાલની કૃપાથી
મારી હજ સુખે સમાધે ચડે. તે સાંજલી હર્ષિત થઈ વાદ-
શાહે તુરત વસ્તુપાલને દીઢહી બોલાવ્યો. તે જ્યારે દીઢહી આવ્યો
ત્યારે વાદશાહે તેની સન્મુખ જઈ ઘણા આદરમાનથી તેનું સામંયું
કર્યું. પછી વાદશાહે તેને જ્યારે પોતાનું અર્ધ રાજ્ય આપવા માંડ્યું
ત્યારે વસ્તુપાલે કહ્યું કે, મારે રાજ્યનો ચપ નથી, ફક્ત નાગપુર
પાસે આવેલી મમ્માણીની ધાણમાંથી ત્રણ જિનપ્રતિમા થાય તેવા
પથ્થરો જોડે ઢીંચે. તે સાંજલી તુષ્ટમાન થઈ વાદશાહે તે
આવી ધાણ તેને સ્વાધિન કરી. પછી વસ્તુપાલે તે ધાણમાંથી
મમ્માણીના ઉત્તમ પથ્થરો કઢાવીને તેમાંથી એક રૂપજદેવપ્રત્યુની
એક પુંડરીકજીની, અને એક પાર્શ્વનાથજીની એમ ત્રણ જીવ્ય પ્ર-
તિમાર્ચ કરાવી. અને અનુક્રમે શત્રુંજય પર્વતપર તથા તેજલપુ-
રમાં સુંદર જિનપ્રાસાદો કરાવી તેમાં સ્થાપી. વલી તે મંત્રિએ ર-
ત્નોની, સુવર્ણની, રૂપાની, પિત્તલની, આરસપાણની, તથા મમ્મા-
ણીની સર્વ મલી સવા લાખ જિનપ્રતિમાર્ચ કરાવી છે, અને તે
સર્વ પ્રતિમાર્ચને તેણે પોતે કરાવેલા પાંચ હજાર જિનાલયોમાં
સ્થાપન કરી છે.

જે માણસો પોતે કરાવેલી જિનપ્રતિમાને પોતાને હાથે પૂજે
છે, તથા તે પ્રતિમાર્ચને જિનાલયોમાં સ્થાપી બીજાને હાથે પૂ-
જાવે છે, તેને પુણ્ય વ્યાજ મુકેલા જીવ્યની પેઠે વૃદ્ધિ પામે છે.
વલી જિનપૂજા કરનારને હીનજાતિપણું પ્રાપ્ત થતું નથી.

જેમ અજયકુમારે આદન નામના મ્લેહના પુત્ર આર્જકુમારને
જિનપ્રતિમાની જેટ મોકલી હતી, અને તે પ્રતિમા જોડે તે આ-
ર્જકુમારને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થવાથી તેણે દીક્ષા લીધી હતી,
તથા ઘેઘે તે મોઢે ગયા હતા. કહ્યું છે કે,

निर्मायार्हतविंवमार्हतपदस्थानाग्रिमं धार्मिकः
स्वात्मानं च पर च निर्मलयति स्तुत्यर्चनावन्दनैः ॥
मन्त्रीश्रेणिकसूरिवाञ्छकसुत मोहाधकारस्थितं
दीपः पुष्यति कस्य चापि न मुदं श्रेयःश्रियामास्पदम् ॥

बली स्वयञ्चूरमण समुद्रमा मत्स्यरूपे रहेला ज्ञव्य जीवोत्या
जिनप्रतिमाना आकारवाला मत्स्योने जोडने जातिस्मरण ज्ञान
पामी अनशन करी स्वर्गे जाय ठे, बली शय्यजयसूरिजी पण
जिनप्रतिमाना दर्शनथी प्रतिबोध पामेला ठे कह्यु ठे के,
सिद्धाञ्जवं गणहरं, जिणपडिमादंसणेण पन्निबुद्धं ॥
मणगणिधरंदसका लिधगस्स निज्जुहगं वंदे ॥ १ ॥

श्री शय्यजयाचार्यजीनी कथा लोकप्रसिद्ध ठे

पित्तलसुवन्नरूपय- रयणेहि चदकतमार्शहि ॥

जो कारवेइ जिणवर-पडिम सो पावए मुक्क ॥ १ ॥

अर्थ- पित्तलनी, सोनानी, रूपानी, तथा चक्रातादिक र-
लोनी जिनप्रतिमाठं जे कोड कराये ठे, ते खरेखर मोक्ष पामे ठे.

जेम जीमश्रावके आबु पर्यंतपर जिनमंदिर बधायीने तेमा
मूल नायकनी ५१ अंगुलनी प्रतिमा स्थापवा माटे घणीमार
गाळी गाळीने उत्तम पित्तलनो रस करायवा माढ्यो एटलामा
पाळणपुरना रहेवामी धनाशाण आगी तेने त्रिनेति करी के, हे
जीम ! आ प्रतिमा बनाववामा तु मारो जाग खे ? पण जीमे
ना पाडयाथी ते रस दाखती वसते धनाशा पोताना ऊजानी वा-
होमा गुप्तरीते केटलुक मुर्ण लाव्यो, अने हाथ पदोला कर-
वाना मिथथी ते मुर्ण ते पित्तलना रसमा नारती दीधु, अने
तेथी आजे पण ते प्रतिमा अत्यंत ऊगऊगावमान देणाय ठे, ते
पर श्यामता आवती नथी अने दाखमा ते प्रतिमा पुजमेरपर

પૂજાય છે. વલી વનવાસમાં રહેલા લક્ષ્મણજીએ સીતાને પૂજવા માટે એક ઠાણની પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા બનાવી આપી હતી, પણ સીતાના શીલના માહાત્મ્યથી તે પ્રતિમા વજ્રમય થઈ ગઈ. અને આજે પણ મંડલુર્ગમાં તે પ્રતિમા પૂજાય છે, તે પ્રતિમાનો મહિમા એવો છે કે, તેથી સર્વ ઉપદ્રવોનો નાશ થાય છે.

સન્મૃત્તિકામલશિલાતલદારુરૂપ્ય-

સૌવર્ણરત્નમણિચંદનચારુવિવમ્ ॥

કુર્વંતિ જૈનમિહ યે સ્વધનાનુરૂપં

તેઽપ્યામરીં ચ શિવસંપદમામુવંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે લોકો અહીં પોતાની શક્તિમુજવ ઉત્તમ માટીની, ઉત્તમ પથ્થરની, કાચની, રૂપાની, સોનાની, મણિની, તથા ચંદનની જિનપ્રતિમા બનાવે છે, તેણે પણ દેવલોકની તથા મોક્ષની સંપદા મેલવે છે.

સંવત ૧૩૭૧ માં જ્યારે સમરાશાહે શત્રુંજયનો ઉદ્ધાર કર્યો, ત્યારે તેણે જાટ આદિકોને ચૌદસો સોનાની વીંટીએ આપી. તે સમયે મહાજટ્ટ નામના જાટને શેઠે જૂલથી લાખની વીંટી આપી. પછી જ્યારે તેણે સર્વને જોજનમાટે વેસાડ્યા, ત્યારે તે મહાજટ્ટે પોતાની વીંટી આંગલીમાંથી કહાડીને નીચે મેલી. તે જોઈ શેઠે તેનું કારણ પૂછવાથી તેણે કહ્યું કે, આ વચ્ચે આ ઉણ જોજનથી તમારી આપેલી લાખની વીંટી ઊંગલી જાય માટે મેં નીચે મૂકી છે, અને તેમ જો ન કરું તો પછી મારા દેશમાં જઈ હું લોકોને તમારી તરફથી જેટ મલેલી વસ્તુ શીરીતે વતાવી શકું? તે સાંજલી શેઠે તે વીંટી હાથમાં લેઈ તપાસી જોઈ, અને તે લાખની માલુમ પડવાથી તેની માફ માગીને શેઠે તેને દશે આંગલીએમાં રત્નજક્તિ સુવર્ણની વીંટીએ પહેરાવી. તે વચ્ચે સકલ સંઘની સમક્ષ તે મહાજાટ વોલી ઉઠ્યો કે,

अधिकं रेखया मन्ये, समरं सगरादपि ॥

कलौ म्लेघवलाकीर्णे, येन तीर्थं समुद्धृतम् ॥ १ ॥

ते साजली तुष्टमान थएला समराशाह शेठे तेने जीवितपर्यंत वरशासन करी आप्यु

काराण्य प्रतिमा जैनीं, पूजयतीह चानिशं ॥

ये जनास्ते क्षुतं पूज्या, भवंति महतामपि ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणसो जैन प्रतिमा करावीने आ जगतमा हमेशा प्रजे ठे, तेठे तुरत महान पुरुषोने पण पूजनीक थाय ठे ते पर दृष्टात कहेठे

जिनदासनी पुत्री हामीना गांधार नगरना रहेवासी केशवना पुत्र मुकुंद माथे लग्न कर्यो होता लग्न कर्याबाद जान तेणीने खेडने गांधार नगर प्रते चाली, अने सेढी नदीने किनारे सर्व लोको जोजन माटे वेठा त्यारे हासीए कहुं के, हुं जिनप्रजा कर्या-रिना जोजन करती नथी तेमाजली तेणीना देखरोए मदकरीथी त्राण अने वेळु एकत्री करीने तेणीना माटे एक जिनप्रतिमा बनारी, तथा ते प्रतिमापर पत्रो अने पुष्पो चडारीने हासीने तेनु पूजन करवाने कहु तेणीए पण नमस्कारपूर्वक ते प्रतिमानुं जाग्यी पूजन कर्यु, अने त्याबाद तेणीए जोजन कर्यु तेज व-सते तेणीना शीखमाहात्म्ययी ते प्रतिमा वज्रमय थजे देव-ताथी अधिष्ठित थड पत्री ज्यारे त्याथी जान चाखना लागी त्यारे ते अधिष्ठायक देवे सर्व गाढाठने थजी राख्या त्यारे ते लोकोण त्या एक जिनमंदिर बधावीने तेमा ते प्रतिमाने स्थापी, अने ते प्रजाज जोडने सर्व लोको जैनधर्मी थया, तथा पत्री मुगे ममाथे गांधार नगरे तेज पदोंच्या हरे ते प्रतिमाने हमेशा त्या

एक वृद्ध स्त्री पूजवा लागी, तथा तेनी पासे द्रव्यनी याचना करवा लागी. एक दहाडो तेणीनी चक्तिथी तुष्टमान अएला अधिष्ठायक देवे तेणीने स्वप्नमां कह्युं કે, તારે હમેશાં હવેથી પ્રજાતમાં આવી પ્રતિમાના હાથમાં રહેલી એકેક સોનામોહોર લેવી. પઠી તેમ કરતાં તે વૃદ્ધ સ્ત્રી પાસે ઘણું દ્રવ્ય અયું. એક દહાડો તેણીની પડોશણે તેણીને પૂછ્યું કે, તારી પાસે આટલું વધું દ્રવ્ય ક્યાંથી આવ્યું? તે સાંજલી તે ડોશીએ મુગ્ધપણાથી ચચાર્ય વાત કહી સંજલાવી. તે સાંજલીને વીજે દિવસે તે પડોશણ પ્રજાતમાં વહેલી ત્યાં જડને પ્રતિમાના હાથમાંથી સોનામોહોર લેવા લાગી, તો તે સોનામોહોર તુરત તે પ્રતિમાજીના હાથમાંજ ચહોંટી ગઈ, અને ત્યારથી રુદ્ધમાન અણ્ણા અધિષ્ઠાયકે પેલી ડોશીને પણ સોનામોહોર આપતી વંધ કરી. હજુસુધિ પણ તે સોનામોહોર તે પ્રતિમાજીના હાથમાં ચોંટેલી માલુમ પડે છે, વલી ત્યાં જલથી દીવાઈ વલે છે, અને પલાલનું પાણી ક્યાં જાય છે? તે માલુમ પડતું નથી. એમ વિચારી વીજા જવ્ય માણસોએ પણ જિનપ્રતિમા જરાવવી.

હવે જૈન પુસ્તકો લખાવવા માટેનો ઉપદેશ કહેવું.

ये लेखयन्ति जिनशासनपुस्तकानि

व्याख्यानयन्ति च पठन्ति च पाठयन्ति ॥

शृण्वन्ति रक्षणविधौ च समाज्जियन्ते

ते देवमर्त्यशिवशर्म नरा लज्जन्ते ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે માણસો જિનશાસનનાં પુસ્તકો લખાવે છે, તેની વ્યાખ્યા કરે છે, જાણે છે, જાણાવે છે, સાંજલે છે, તથા તે પુસ્તકોનું જેઠું રક્ષણ કરે છે, તેઠું દેવતાનાં, મનુષ્યનાં અને મોક્ષનાં સુખો મેલવે છે.

लेखयित्वा सदा शास्त्र, श्रोतव्यं च विचक्षणैः॥

निरंतरसुखप्राप्त्यै, प्रारब्धादासमाप्तिकम् ॥ १ ॥

अर्थ- हमेशा विचक्षण माणसोए शास्त्र खपात्रीने निरंतर सुखनी प्राप्ति माटे आद्यथी ते अत सुधि साजलवु

सद्ज्ञानावुप्रपा धर्म- सत्रं पुस्तकवाचना ॥

येन कार्येत तेनाप्त-मैहिकामुष्मिक सुखम् ॥ १ ॥

अर्थ- उत्तम ज्ञानरूपी पाणीना परव सरखु, तथा धर्मनी दानशाखा सरखु, एवु पुस्तकोनु वाचवु जे करे ठे, तेणे आ लोक अने परलोकसत्रधी सुख मेखव्यु ठे

एषा शुद्धा पुस्तकदानशाला,

नानाविधार्थावलिज्जोज्यमाला ॥

पूर्वर्षिनामामृतपूरपूर्णा,

सदा सता स्यात्सुखसेवनीया ॥ १ ॥

अर्थ- त्रिविध प्रकारना अर्थोनी त्रेणिरूपी जोजनोवाली, तथा प्रार्थार्याना नामोरूपी अमृतना समूहथी जरेली एवी आ पुस्तकरूपी दानशाखाने सज्जनोए हमेशा मुखेथी मेवरी

धर्मे यत्नः शुद्धा बुद्धिः, सारासारत्वनिर्णयः ॥

हेयोपादेयविज्ञान, सवेगोपशमौ श्रुते ॥ १ ॥

अर्थ- मिज्ञातो जाण्वाथी धर्ममा प्रयत्न थाय ठे, उत्तम बुद्धि थाय ठे, मारामारपणानो निश्चय थाय ठे, हेयोपादेयनु ज्ञान थाय ठे, तथा ठेगटे तेथी यैराग्य अने शांतता थायठे श्रीधर्मपोष सूरिजीना उपदेशथी पेचटशाटे तेमना सुखथी अग्यारे अगो साजलवु मादगा, तेमा पाचमा अग मध्ये ज्या ज्या " गोश्रमाण " थरी रीतनो शब्द आयतो गयो, त्या त्या ते ना-

મથી આનંદ પામીને દરેક નામે તેણે એકેક સોનામોહોર મુકી, અને એવી રીતે તેણે ઠગ્રીસ હજાર સોનોમોહોરોથી તે આગમની પૂજા કરી, અને તે ડ્રવ્યથી તેણે સર્વશાસ્ત્રો લખાવીને ઝૂગુકઝાદિકં દરેક રોહેરોના ખંડારમાં રાખ્યાં. વલી તેવીજ રીતે શ્રીકુમારપાલ રાજાએ સાતસો લૈયાઈ રાખીને ઠ લાખ અને ઠગ્રીસ હજાર આગમો લખાવ્યાં છે. વલી તેમણે દરેક આગમની ઠ ઠ પ્રતિઈ તો સોનાના અક્ષરોથી લખાવી છે. હેમચંડાચાર્યે રચેલાં વ્યાકરણ તથા ચરિત્રાદિક ગ્રંથોની તેમણે એકવીસ એકવીસ પ્રતિઈ લખાવી છે. વધારે શું કહેવું? સર્વ દાનોમાં જ્ઞાનદાન અતિ શ્રેષ્ઠ છે એમ જ્ઞાનીઈએ કહેલું છે. કહ્યું છે કે,

જ્ઞાનાન્નયોપગ્રહદાનન્નેદાન્ત્તચ્ચ ત્રિધા સર્વવિદો વદંતિ॥

તન્નાપિ નિર્વાણપથમ્પ્રદીપ-જ્ઞાનસ્ય દાનં પ્રવરં વદંતિ ૧

હવે તે જ્ઞાનદાન આ પુસ્તકવિના થઈ શકતું નથી, અને તેથી હમેશાં જાવિક શ્રાવકોએ પુસ્તક લખાવવાં તે યુક્તજ છે.

લેખયંતિ નરા ધન્યા, યે જૈનાગમપુસ્તકાન્ ॥

તે. સર્વવાઙ્મયં જ્ઞાત્વા, સિદ્ધિં યાંતિ ન સંશયઃ ૧

અર્થ—જે ધન્ય પુરુષો જૈનાગમનાં પુસ્તકો લખાવે છે, તેણે કે-વલજ્ઞાન પામીને મોઢે જાય છે, તેમાં સંશય નથી.

વલી જિનાગમ લખાવનારને આ સંસારમાં પણ કંઈ કષ્ટ થતું નથી. કહ્યું છે કે,

ન તે નરા ડુર્ગતિમાપ્નુવંતિ, ન મૂકતાંનૈવ જડસ્વજ્ઞાવમ્
નૈવાંધતાં બુદ્ધિવિહીનતાંચ, યે લેખયંત્યાગમપુસ્તકાનિ ૧

અર્થ—જે લોકો આગમોનાં પુસ્તકો લખાવે છે, તેણે ડુર્ગતિ-માં જતા નથી, તેણે મુંગાપણું, મૂર્ખતા, અંધપણું, તથા નિર્બુદ્ધિપણું પણ થતું નથી. ॥ ૧ ॥

पुस्तको लखाववा ए सर्व प्रकारनु पुण्य करवारूप ठे, केमके ते पुस्तको धर्मनी दानशालालाई सरखा ठे जेम पर्युपण पर्वमा श्री कल्पसूत्र वाचवा साजलपाथी श्रावको दान, पूजा, गील, तप विगेरेमा उद्यम करे ठे, अने तेथी घणु पुण्य मेलवे ठे वली पुस्तकविना पंडितपणु पण प्राप्त थतु नथी जेम श्रीवस्तुपाल मन्त्रिए सात क्रोड सोनामोहोरो खरचीने सुवर्णनी शाहीथी तथा मपीनी शाहीथी, ताडपत्रो अने उत्तम कागलोपर पुस्तको लखानीने सात सरस्वती जडारो स्थाप्या हुता, अने तेथी श्रीउदयप्रजसूरिजीए तेमने नीचेप्रमाणे आशिर्वाद आप्यो हतो

जंबूद्वीपो जलधिपरिखान्नूपितो यावदास्ते

ज्योतिष्चक्रं सुरगिरितटीं पर्यटत्येव यावत् ॥

यावत्कूर्मो वहति वसुधां त्वद्यशःपुजसार्धं

जीयाज्जनं मुखमिव परं पुस्तक वस्तुपाल ॥१॥

अर्थ- हे वस्तुपाल ! ज्यासुधी समुद्ररूपी खाड्यी जूपित थ-
पलो आ जंबूद्वीप ह्यात ठे, तथा आ ज्योतिष्चक्र ज्यांसुधी
मेरुपर्वतना तटने भ्रमण करे ठे, अने ज्यासुधी काचवाए आ
पृथ्वीने धारी राखी ठे, त्यासुधी आ श्री जिनेश्वर प्रभुना उत्तम
मुख सरखु पुस्तक तमारा यशनी साथे जयग्तु वरतो ?

एम विचारि बीजालाई पण पुस्तको लखायना तथा ते पुस्त-
कोना रक्षणमाटे उदरादिक जीवोना तथा जल अग्नि विगेरेना
उपद्रवप्रिनाना स्थानको बघायना एम जाणी पुस्तको लखायनानो
आदर करयो कथु ठे के,

तैरात्मा सुषवित्रितः स्वजनन तैर्निर्मलं निर्मित

तैः संसारमहाधकूपपततां हस्तावलंबो ददे

દત્તં તૈરિહ સર્વસૌખ્યજનનં સદ્જ્ઞાનદાનં નૃણા

શ્રીસર્વજ્ઞચરિત્રપુસ્તકમહો યે લેખયંત્યાદરાત્ ॥૧॥

અર્થ- જે માણસો આદરપૂર્વક શ્રી સર્વજ્ઞ પ્રજ્ઞાના ચરિત્ર-
રૂપ પુસ્તકને લખાવે છે, તેહણે પોતાનો આત્મા પવિત્ર કરેલો છે,
તેહણે પોતાનો જન્મ નિર્મલ કરેલો છે, તેહણે સંસારરૂપી મોટા
અંધારા કુવામાં પરુતા પ્રાણીત્વને હાથથી ટેકો આપેલો છે, અને
તેહણે આ જગતમાં સર્વ સુખ ઉત્પન્ન કરનારું ઉત્તમ જ્ઞાનનું દાન
લોકોને આપેલું છે.

યે તીર્થનાથાગમપુસ્તકાનિ,

ન્યાયાર્જિતાર્થૈરિહ લેખયંતિ

તે તત્ત્વતો મુક્તિપુરોનિવાસ-

સ્વીકારપત્રં કિલ લેખયંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસો આ જગતમાં પોતાનાં ન્યાયોપાર્જિત જ્ઞ-
વ્યથી જિનેશ્વર પ્રજ્ઞાના આગમોનાં પુસ્તકો લખાવે છે, તેહ ત-
ત્ત્વથી (જોઈએ) તો યથાર્થ મુક્તિ પુરીના નિવાસનાં સ્વીકાર-
પત્રો લખાવે છે.

વહી જ્ઞાન જાણનાર માણસ હિંસાદિકનો પણ ત્યાગ કરે છે,
અને તેથી તેને સુગતિ મળે છે. કહ્યું છે કે-

ન શુકઃ ક્વાપિ માંસાશી, ચત્વરે રામપાઠતઃ

યસ્યાભ્યાસઃ શ્રુતાંશ્ચેપિ, તસ્ય હિંસામતિ કુતઃ ?

અર્થ- ચૌદાવચ્ચે રામનો પાઠ કરનારો હોવાથી પોપટ કોઈ
પણ જગોળ માંસજઘ્ની હોતો નથી, કેમકે, જ્ઞાનના અંશનો પણ
જેને અભ્યાસ હોય છે, તેને હિંસાબુદ્ધિ ક્યાંથી હોય?

અહીં જ્ઞાનથી કેવા કેવા ફાયદા આવે છે? તેપર ચિહ્નાતી

पुत्र, रौहिणेयक, कुवककुमार, हरिजज्ञसुरिजी, सिद्धसेनदिवा-
करादिकना दृष्टातो जाणी लेवा

यदि गाथापद चैकं, गुणाय महते जवेत् ॥

धन्यास्त एव ये ज्ञानं, सम्यगाराधयन्त्यहो ॥ १ ॥

अर्थ- ज्यारे गाथानु एक पद पण मोटा गुणमाटे थाय ठे,
त्यारे तेजनेज धन्य मानया के, जे सम्यक् प्रकारे ज्ञानने आराधेठे

यानपात्रसमं ज्ञानं, घुडतां जववारिधौ ॥

मोहाधकारसंहारे, ज्ञानं मार्तंडमंडलम् ॥ २ ॥

अर्थ- आ जगरूपी समुज्जमा वुरुता प्राणीने ज्ञान ठे ते व-
हाणमरगु ठे, तेम मोहरूपी अधकारनो नाश करवामा ते सूर्य-
ना मंडलमरगु ठे

तृतीयं लोचनं ज्ञानं, द्वितीयो हि दिवाकरः ॥

अर्चौर्यहरणं वित्तं, विनास्वर्णविभूषणम् ॥ ३ ॥

अर्थ- ज्ञान ठे तं त्रीजा लोचनसरगु, बीजा सूर्यमरगु, तथा
चोरोत्री पण न हराय एया धव्यसरगु, अने सुवर्णविना आ-
भूषणमरगु ठे

लेखनीयमतो जैन, शास्त्रं वाच्यं सुवृत्तिभिः ॥

श्रोतव्यमुद्दमैर्ज्ञानं, तृतीय नेत्रमिच्छुभिः ॥ ४ ॥

अर्थ- माटे ज्ञानरूपी त्रीजा नेत्रनी उग्रावाळा उत्तम वृत्ति-
यानु, माणसोए जैनशास्त्रो खरायया, वाचया अने साजखया ४

ह्ये नियमग्रहणो उपदेश कर्त्ते ठे

नियम घणा करवायी आ लोक अने परलोकांमा पण साज
थाय ठे जेम धर्मचूज आगवने अज्ञाण्या पशुआदिकला नि-

यमो पोतानां आत्मानि रक्षा मांटे थएलां ठे. वली विमलना
पुत्र कमले जो के उल्लंघन नियमो लीधां हतां, तो पण तेने तेनि-
यमो महादाक्षकारक निवडेलां ठे.

हवे नमस्कारस्मरणनो उपदेश कहे ठे.

विमुच्य निष्ठां चरमे त्रियामा

यामार्धज्ञागे शुचिमानसेन ॥

दुष्कर्मरक्षोदसनैकदक्षो,

ध्येयस्त्रिधा श्रीपरमेष्ठिमंत्रः ॥ १ ॥

अर्थ— रात्रिना ठेह्वा अर्ध पहोरे निष्ठा गोडीने शुद्ध चित्तथी
दुष्कर्मरूपी राक्षसे दलवामां समर्थ एवा पंच परमेष्ठी मंत्रने
मन, वचन अने कायार्थी ध्याववो.

किं मंत्रयंत्रौषधिभूदिकान्तिः

किं गारुडस्वर्गमणीं दुर्जालैः ॥

स्फुरन्ति चित्ते यदि मंत्रराज-

पदानि कल्याणपदप्रदानि ॥ २ ॥

अर्थ— जो मनमां कल्याणपद आपनारां मंत्राधिराजनां पदो
स्फुरायमान थइ रहेलां ठे, तो मंत्र, यंत्र, औषधिज, जमीबुटी
गारुडीविद्या, चिंतामणि तथा इंज्जालोनो पण शुं खप ठे?

श्रीमन्ममस्कारपदानि सर्व-सिद्धान्तसाराणि नवापि नूनं
आद्यानि पंचातिमहांति तेषु, मुख्यं महाध्येयमिहामनन्ति

अर्थ— नवे नमस्कारनां पदो खरेखर सर्व सिद्धान्तोनां साररूप
ठे; तेजमां पण पहेलां पांच पदो महान् ठे, केमके, तेजनुं ध्यान
अहीं मुख्य कहेलुं ठे. ॥ ३ ॥

पंचादौ यत्पदानि त्रिजुवनपतित्रिव्याहृता पंचतीर्थी
तीर्थाण्येवाष्टषष्टिर्जिनसमयरहस्यानि यस्याह्वराणि
यस्याष्टौ संपदश्चानुपमतममहासिद्ध्योऽद्वैतशक्ति-
र्जीयाह्लोकदयस्याञ्जितलषितफलदः श्रीनमस्कारमंत्रः ४

अर्थ— जे नमस्कारना पहेलां पांच पदोने तो श्री जिनेश्वर
प्रज्जुल्लं पंचतीर्थीरूप कह्या ठे, अने जेना अडसठ अह्वरोने जि-
नसिद्धातना रहस्यरूप कहेला ठे, अने तेनी आठ संपदाउने
तो अपूर्व शक्तिवाली अनुपम महासिद्धिरूप कहेली ठे, एवी री-
तनो बन्ने लोकोमा इष्टित फलोने देनारो श्री नवकार मंत्र जय पामो

पंचतायाः क्षणे पंच-रत्नानि परमेष्ठिनाम् ॥

आस्ये दधाति यस्तस्य, सज्जतिः स्याद्भवांतरे ॥१॥

अर्थ— जे माणम मृत्युसमये परमेष्ठी नमस्कार रूप पांच रत्नोने
पोताना मुसमां धारण करे ठे, तेनी जवातरमा सज्जति आयठे

याताः प्रयाति यास्यंति, पारं ससारवारिधेः ॥

परमेष्ठिनमस्कारं, स्मारं स्मारं घना जनाः ॥ २ ॥

अर्थ— परमेष्ठी नमस्कारनुं स्मरण करीने घणा माणसो आ
ससाररूपी समुद्रना पारनेपहोंच्या ठे, पहोंचे ठे, तथा पहोंचशे.

सिंहेनेव मदांधगंधकरिणो मित्राशुनेव क्षिपा-

ध्वातौघो विधुनेव तापततयः कल्पजुणेवाधयः ॥

ताक्ष्येणैव फणाजृतो घनकदंबेनेव दावाग्रयः

सत्त्वानां परमेष्ठिमत्रमहसा वल्गंति नोपज्जवाः ॥१॥

अर्थ— सिंहथी जेम मदोन्मत्त गंधहस्तीज, सूर्यना किरणथी
जेम रात्रिमंथी अधकारनो समूह, चंद्रथी जेम तापनी श्रेणिज,
कल्पवृक्षथी जेम आधिज, गरुथी जेम सर्पो अने घरसादना

સમૂદ્રથી જેમ દાવાનલો તેમ પરમેષ્ઠિમંત્રના તેજથી ગ્રાણીઝંને ઉ-
પડવો વૃદ્ધિ પામતા નથી.

સંગ્રામસાગરકરોંઞ્ઞુજંગસિંહ-

હુર્વ્યાધિવહ્નિરિપુવંધનસંઞ્ઞવાનિ ॥

ચૌરગ્રહઞ્ઞ્રમનિશાચરશાકિનીનાં

નશ્યંતિ પંચપરમેષ્ઠિપદૈર્ઞ્ઞયાનિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— પંચ પરમેષ્ઠિના પદોથી, સાંગ્રામ, સમુદ્ર, હાથી, સર્પ,
સિંહ, હુર્વ્યાધિ, અગ્નિ, શત્રુ, વંધન, ચોર, ગ્રહ, ઞ્ઞ્રમ, રાક્ષસ, કે
શાકનીના ઞ્ઞયો નાશ પામે ટે.

ધ્યાતોઽપિ પાપશમનઃ પરમેષ્ઠીમંત્રઃ

કિં સ્યાત્તપઃપ્રવલિતો વિધિનાર્ચિતશ્ચ ॥

હુગ્ધં સ્વયં હિ મધુરં કથિતં તુ યુક્ત્યા

સંમિશ્રિતં ચ સિતયા વસુધાસુધેવ ॥ ૨ ॥

અર્થ— પરમેષ્ઠીમંત્ર ઠે તે ધ્યાન ધરવાથી પણ પાપોને ઉપશ-
માવનારો ટે; ત્યારે તેને જો તપથી વલ્લવાન કર્યો હોય, અને વિ-
ધિપૂર્વક તે મંત્રને જો પૂજ્યો હોય, તો તો પઠી તેના માહાત્મ્યની
વાતજ શું કરવી? કેમકે, હુધને સ્વચ્છાવથીજ મધુરું તો કહ્યું ટે
અને તેમાં જો સાકર મિશ્રિત કરવામાં આવે, તો તો તે આ
જગતમાં અમૃતસરખુંજ ટે.

મંતાણમંતો પરમોઽમુક્તિ, ધેયાણધેયં પરમંઽમુક્તિ ॥

તત્તાણતત્તં પરમં પવિત્રં, સંસારિસત્તાણહુહાહયાણં ૧

અર્થ— આ નવકાર મંત્ર, સર્વ મંત્રોમાં પરમમંત્રરૂપ, સર્વ ધ્યા-
નોમાં પરમધ્યાનરૂપ, સર્વ તત્ત્વોમાં પરમતત્ત્વરૂપ, તથા સંસા-
રથી તારનારો, અને હુઃખોને હરનારો ટે.

ताणं अन्नं तु नो अत्थि, जीवाणं ज्वसायेरे ॥

बुरुंताणं ङमं मुत्तं, नवकारं सुपोयण ॥ १ ॥

अर्थ- आ ज्वरूपी समुद्रमा बुडता जीवोने आ उत्तम न-
वकारमंत्रशिवाय बीजुं पण कोऽपण शरणुं नथी

अणोगजम्मंतरसंचिआणं,

डुहाणसारीरियमाणसाणं ॥

कुत्तो अजघाणहविज्जा नासो,

न जाव पत्तो नवकारमंतो ॥ १ ॥

अर्थ- ज्यांसुधी नवकार मंत्र प्राप्त थयो नथी, त्यासुधी अ-
नेक ज्योमा संचय थएला एवा शरीर अने मन संबंधी दुःखोनी
नाश क्याथी थाय?

हरइ डुहं कुणइ सुहं, जणइ जसं सोसए ज्वसमुइं

इहलोए परलोए, सुहाणमूलं च नवकारो ॥ १ ॥

अर्थ- नवकार मंत्र ठे ते डु खने हरे ठे, सुख करे ठे, जश
उत्पन्न करे ठे, ज्वरूपी समुद्रने शोये ठे, तेम आ लोक अने
परलोकमा पण सुखोनुं मूख नवकारमंत्रज ठे

आसता मनुजा दूरे, तिरश्चामपिनिश्चितम् ॥

मंत्रोऽसौ सज्जति दत्ते, प्रातःकाले स्मृतोऽपि हि ॥ १ ॥

अर्थ- मनुष्यो तो एक वाजु रहो, पण तिर्यचोने पण आ
नवकारमंत्र, मृत्यु समये स्मरण करवाथी सरेसर मज्जति आपे.
जिणसासणस्स सारो, चउदस्स पुद्वाण जो समुद्धारो॥
जस्स मणे नवकारो, ससारो तस्स किं कुणइ ॥ १ ॥

अर्थ- जिनशासनना एक साररूप, तथा चाँदे पृथ्वीना उज्जा-

રૂપ એવો આ નવકાર મંત્ર જેના મનમાં વસી રહેલો છે, તેને આ સંસાર શું કરવાનો હતો?

एसो मंगलनिलउ, जवविलउ सयलसंतिजणउअ ॥

नवकारपरममंतो, चिंतिएअमित्तो सुहं देइ ॥ १ ॥

અર્થ— આ નવકારમંત્ર પરમ મંગલરૂપ, જવોનો નાશ કરનારો, સર્વ શાંતિને ઉત્પન્ન કરનારો, અને ચિંતિત સુખ દેનારો છે.

આ નવકારમંત્રના માહાત્મ્યવાલા રાજસિંહ, રત્નવતી આદિકનાં દૃષ્ટાંતો પદ્માવશ્યકમાં પ્રસિદ્ધ છે. તેમ આ કાલમાં પણ તે નવકારનો મહિમા દૃષ્ટિએ પડે છે. તેપર કથા કહે છે.

ઘાવ નામના ગામમાં જીમાક નામે એક શેઠ વસતો હતો. એક દહાડો તેને કોઈ મંત્રવાદી યોગી મળ્યો. તેને તે શેઠે ક્ષીરનું ઝોજન કરાવ્યું, તેથી તે મંત્રવાદી યોગીએ તેને કહ્યું કે, હે શ્રેષ્ઠિ ! તારે જો કંઈ કાર્ય હોય તો મને કહે, કે જેથી મારી મંત્રશક્તિથી હું તારો મનોરથ સંપૂર્ણ કરું. તે સાંજલી શેઠે કહ્યું કે, હે યોગીંદ્ર ! મને અષ્ટાપદપર્વતપરં જવાનો મનોરથ છે. તે સાંજલી યોગીએ એક પાટલો ચંદનાદિકથી પૂજ્યો, અને પોતાના અમોઘ મંત્રથી તેને મંતર્યો. પછી શેઠ તેપર જેવો વેગો કે, તુરત તે પાટલો આકાશમાર્ગે ઝડવા લાગ્યો, અને મધ્યાન્હકાલે અષ્ટાપદપ્રતે પહોંચ્યો. તે વખતે ત્યાં સૂર્યના અત્યંત ઊણ્ણકીરણોથી તે શેઠને વધુ તાપ લાગવા માંડ્યો, પણ તે પાટલો ત્યાંથી યાતો હઠ્યો નહીં. તે જોઈ શેઠે મૃત્યુનો જય વિચારિ નમસ્કારમંત્રનું સ્મરણ કર્યું, અને તે મંત્રના પ્રજાવથી તે પાટલો પાતો આકાશવાટે ઝડીને તે યોગી પાસે શેઠસહિત આવ્યો. તે જોઈ યોગીએ કહ્યું કે, મેં હજુ પાટલો પાતો આવવાનો તો મંત્ર કહ્યો નથી, ઠતાં તે કેમ આવ્યો ? ત્યારે શેઠે કહ્યું કે, મેં નવકારમંત્રનો જાપ કર્યો, તેથી તે પાતો આવ્યો છે; તે સાંજલી તે યોગીએ પણ

त्यारथी नमस्कार मंत्र जपना माढ्यो, अने तेथी ते तेने सर्व सिद्धि करनारो थयो. एरी रीते आ नवकारमंत्रना माहात्म्यपर बीजा दृष्टांतो पण जाणी लेवा.

हवे न्यायनीतिनो उपदेश कहेते

न्यायमार्ग सेववाथी आ लोक अने परलोकमां पण यश, कीर्ति, प्रतिष्ठादिक लाजो आय ठे, तथा सज्जति मलेठे कहु ठे के,

यांति न्यायप्रवृत्तस्य, तिर्यचोऽपि सहायताम् ॥

अपथानं नु गच्छंत, सोदरोऽपि विमुञ्चति ॥ १ ॥

अर्थ- न्यायमार्गे चालनार माणसने तिर्यचो पण सहाय करेते, अने अन्यायमार्गे चालनार माणसने सगो जाड पण तजी आपेठे

पंचेंद्रियनो निग्रह, प्रतिक्रमण, सामायिक, तथा पीपध, अने दुष्कर एवी प्रतिमादिक वह्याथी मोटो लाज आयठे

इंद्रिज्जना विषयो खरेखर अनर्थ करनारा ठे कहु ठे के,

कुरंगमातगपतगभृग-

मीना हताः पंचज्ञिरेव पंच ॥

एकः प्रमादी स कथं न हन्यात्,

यः सेवते पंचज्ञिरेव पंच ॥ १ ॥

अर्थ- हरिण, हाथी, पतंग, प्रमर तथा मत्स्यो अनुक्रमे श्रोत्रेंद्रि, स्पर्शेंद्रि, नयनेंद्रि, घ्राणेंद्रि तथा रसेंद्रिना लोलुपीप-णाथी हणाएखा ठे, तो जे प्रमादी माणस ते पाचे इंद्रियोने लोलुपी यइने सेवेठे, ते केम हणाय नही ?

चक्षुर्दग्धं परस्त्रीभि, हस्तौ दग्धौ प्रतिग्रहैः ॥

जिह्वा दग्धा परान्तेन, गत जन्म निरर्थकम् ॥ १ ॥

અર્થ- જેની આંખો પરસ્ત્રીઝને (જોવાથી) દગ્ધ થયેલી છે, જેના હાથો ચોરી કરવાંથી દગ્ધ થયેલા છે, તથા જેની જીહ્વા-પરના અન્નથી દગ્ધ થયેલી છે, તેનો જન્મ નિર્થક ગયેલો છે.

એવી રીતે વૈરાગ્યની વાસનાવાલો પ્રાણી શુદ્ધ ગતિને મેલવે છે; અહીં પ્રદેશી રાજાદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાવી લેવાં.

હવે ચતુર્વિધ શ્રમણસંઘની ચક્તિપૂજાનો ઉપદેશ કહે છે.

રત્નેષુ ચિંતામણિરત્નયદ્-ત્સારસ્તરૂણામિવ કટ્વપવૃદ્ધઃ ॥

દેવેષુ સર્વેષ્વપિ વીતરાગ-સ્તદ્ધસુપાત્રેષુ સુસાધુસંઘઃ ॥૧॥

અર્થ- રત્નોમાં જેમ ચિંતામણિરત્ન ઉત્તમ છે, તથા વૃદ્ધોમાં જેમ કટ્વપવૃદ્ધ ઉત્તમ છે, તથા દેવોમાં પણ જેમ વીતરાગ પ્રજુ ઉત્તમ છે, તેમ સુપાત્રોમાં શ્રમણસંઘ ઉત્તમ છે.

જ્ઞાનાદિનિશ્શેષગુણૌઘરત્ના-

કરે ચ વિંદુરિવાંજસોઽંતઃ ॥

સંઘે નિયુક્તો નિજવિત્તલેશઃ,

સ્યાદ્દયઃ ક્ષીણપરિહયેઽન્ત્ર ॥ ૧ ॥

અર્થ- જ્ઞાનાદિકરૂપ સર્વ ગુણોના સમૂહરૂપી રત્નોના સમૂહ-વાલા એવા સંઘમાં, જલના વિંદુની પેઠે નાખેલું પોતાનું અદ્ય ઇન્દ્રિય પણ અદ્ય થાય છે.

શ્રી શ્રમણસંઘને રત્નાકરની ઉપમા યુક્તજ છે. કહ્યું છે કે,

પંચપરમિઠિરયણાઈ, બહુમૂલાઈ અસ્સ મજ્જંમિ ॥

ઉપજ્ઞંતિ સયા વિહુ, સં સંઘરયણાયરો જયન્ત ॥૧॥

અર્થ- જે સંઘરૂપી રત્નાકરમાંથી પંચપરમૈષ્ટીરૂપ અમૂલ્ય રત્નો ઉત્પન્ન થાય છે, તે સંઘરૂપી રત્નાકર હમેશાં જયવંતો વર્તે, શ્રમણસંઘ છે તે પચીસમા તીર્થંકરરૂપ છે, કેમકે, તેને સર્વ તીર્થંકરો પણ નમસ્કાર કરે છે. કહ્યું છે કે,

लोकेभ्यो नृपतिस्ततोऽपि हि वरश्चक्री ततो वासवः
सर्वेभ्योऽपि जिनेश्वरः समधिको विश्वत्रयीनायकः ॥
सोऽपि ज्ञानमहोदधिः प्रतिदिनं संघं नमस्यत्यहो
वज्रस्वामिवहुन्नतिं नयति तं यः स प्रशस्यः क्षितौ ॥१॥

अर्थ- लोकोथी उत्तम राजा, तेथी उत्तम चक्री, तेथी उत्तम इन्द्र, अने ते सर्वथी उत्तम त्रणे जगतना नायक श्री जिनेश्वर प्रभु ठे, एवा ज्ञानना दरिया सरखा जिनेश्वर पण हमेशा जे सघने नमे ठे, ते सघनी वज्रस्वामीनी पेठे जे उन्नति करे ठे, ते जगतमा प्रशसनीय आय ठे (अहीं सघनी जक्तिपर श्री वज्रस्वामिनो समस्त प्रवध वाची खेवो)

पुत्रजन्मविवाहादि-मंगलानि गृहे गृहे ॥

परं जाग्यवता पुसा, श्रीसघार्चादिमंगलम् ॥ १ ॥

अर्थ- पुत्रजन्मना तथा विवाहादिकना मंगलो तो घरे घरे होय ठे, पण श्री सघनी पूजादिकनु मंगल तो जाग्यवान पुस्पोनेज घेर होय ठे

रुचिरकनकधारा प्रागणे तस्य पेतुः,

प्रवरमणिनिधान तद्गृहातः प्रविष्टं ॥

अमरतरुलतानामुज्जमस्तस्य गेहे,

जवनमिह सहर्षं यस्य पस्पर्श संघः ॥ १ ॥

अर्थ- आ जगतमा जे माणसना घरने संघे स्पर्श करेखो ठे, तेना आगणामा मनोहर सुवर्णधारा पमेळी ठे, अने उत्तम मणिउनु निधान ते माणसना घरमा दाखल थयु ठे, तथा तेने घेर कल्पवल्ली उगेली ठे

આ હેતુથીજ શ્રી વસ્તુપાલ મંત્રી દરેક વર્ષે ત્રણવાર સંઘની
પૂજા કરતા હતા. કહ્યું છે કે,

एकं वासः सुरेशैः कृतसुकृतशतैर्जन्मकाले जिनानां
दत्तं दीक्षाक्षणे वा ध्वजवसनमथो एकमेवावरं च ॥
सूर्यादीनां ग्रहाणां पुनरपि विधिना दत्तमस्मिन् क्षणेऽसौ
श्रीसंघे जूरि यत्नन्धरितसुरयो दानदाता स मंत्री ॥१॥

અર્થ- કરેલાં છે સેંકમો ગમે સુકૃત જેઠાં એવા ઇંડોએ જિ-
નોના જન્મ વખતે એકજ વસ્ત્ર આપ્યું છે, તથા દીક્ષા વખતે પણ
એકજ વસ્ત્ર આપ્યું છે, તેમ બ્રહ્માએ સૂર્યાદિક ગ્રહોને પણ એકજ
અંબર-વસ્ત્ર (આકાશ) આપ્યું છે, પણ આ વસ્તુપાલ મંત્રીએ તો
સંઘપ્રતે ઘણાં વસ્ત્રો દેડને ઇંડાદિકોથી પણ પોતાની કીર્તિ વ-
ધારી છે. તે દાન દેતી વખતે વસ્તુપાલે કહ્યું હતું કે,

कदा, किल अविष्यन्ति, मङ्गहांगणभूमयः ॥

श्रीसंघचरणांभोज-रजोराजिपवित्रिताः ॥ १ ॥

અર્થ- શ્રી સંઘનાં ચરણકમલોની રજોની શ્રેણિઠથી મારા
ઘરના આંગણાની જમિઠ હવે ક્યારે પવિત્ર થશે ?

આ વિચારિને જાગ્યવાન પુરુષે પોતાની શક્તિમુજવ દરવર્ષે
શ્રી અઘણસંઘની પૂજા કરવી.

अर्हतामपि मान्योऽयं, पूज्यः पुण्यवतामपि ॥

सेव्यः सुरासुरेशानां, संघः पूज्यस्ततो बुधैः ॥ १ ॥

અર્થ- આ સંઘ શ્રી અરિહંત પ્રજુર્જને પણ માનનીક છે, તેમ
પુણ્યવાનોને પણ પૂજનીક છે, વલી દેવ અને દાનવોના ઇંડોને
પણ સેવનીક છે, માટે બુદ્ધિવાન માણસોએ સંઘને પૂજવો.

संघः सद्गुणसंघसंहतिकरः संघो जिनैर्वंदितः
संघः शासनवृद्धिहेतुरसकृत्संघः सतां मुक्तिदः ॥
तद्गतया विहितं भुजार्जितधनैः संघस्य यैः पूजन
कितैर्नाम न पूजित सुकृतिभिः किं वा न लब्धफलम्

अर्थ- संघ ठे ते उत्तम गुणोना समूहने करनारो ठे, तीर्थ-
करोथी वदाएलो ठे, हमेशा शासननी वृद्धिनो हेतु ठे, तथा उ-
त्तम माणसोने मुक्ति उपजावनारो ठे, एवी रीतना सघनुं पोतानी
भुजाथी उपार्जन करेला धनथी जे माणसोए पूजन करेलुं ठे, ते
पुण्यशालीलंए शु पूज्यु नथी ? तथा शु फल मेलव्यु नथी ? अ-
र्थात् सर्व मेलव्यु ठे

सघनी पूजा वस्त्र, पात्र, अलंकार तथा ताबूल आदिक जे-
दोथी चार प्रकारे कराय ठे कछु ठे के,

न्यायोपात्तैः सितैर्वस्त्रैः, संघमभ्यर्चयन्ति ये ॥

तद्देहपंजरे लक्ष्मीः, कुस्ते सारिकाम्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणसो न्यायथी उपार्जन करेला एवा निर्मल व-
स्त्रोथी सघनी पूजा करेते, तेना घररूपी पाजरामा लक्ष्मी मेनानी-
पेठे आवीने रहेते

यज्जान्मैव गुणास्पदं जगति यद्वृगार आद्यो नृणा
शीतोष्णाद्यमुषज्व हरति यन्निर्लज्जान्नावापहम् ॥
प्रासादध्वजकैतवादिव सुरैरारोप्यते मूर्ध्नि यत्
तद्देय गुरवे विशुद्धवसन धन्यैः सुपुण्यात्मने ॥ १ ॥

अर्थ- जे वस्त्रनो जन्मज गुणोथी (ततुंथी) ठे, तथा जे
माणसोनो मुख्य शृंगार ठे, तथा जे वस्त्र ठडी तथा तापादि-

કના ઉપડવને હરે ઠે, વલી જે નિર્લજ્જતાના જાવનો નાશ કરે
ઠે, વલી જે વસ્ત્રને દેવો પાળ ગ્રાસાદપર રહેલી ધ્વજાના મિષ્ટી
મસ્તકે ધરે ઠે, એવું પવિત્ર વસ્ત્ર પુણ્યશાલી ગુરુને આપવું.

પત્ન્યહાદિકં પાત્રં, દેયં યોગ્યં સુંસાધવે ॥

સંસારસાગરોત્તાર-હેતવે ધાતુવર્જિતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- સંસારરૂપી સમુદ્રથી તરવામાટે ધાતુવિનાનું યોગ્ય
પાત્ર ઉત્તમ સાધુને સમર્પણ કરવું.

પટ્ટકૂલાદિવાસાંસિ, સ્વર્ણાદિતિલકાનિ ચ ॥

સાધર્મિકાણાં સમ્યક્ત્વ-શુદ્ધ્યૈ દેયાનિ જાવતઃ ॥

અર્થ- સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિમાટે સાધર્મિક લોકોને જાવથી
પટ્ટકૂલાદિક વસ્ત્રો તથા સ્વર્ણાદિકના તિલકો દેવાં. કહ્યું ઠે કે,

સાહંમિયંમિ પત્તે, ઘરંગણે જસ્સ હુઝ નેહો ॥

જિણસાસણજ્ઞણિયમિણં, સમ્મત્તે તસ્સ સંદેહો ૧

અર્થ- ઘેરને આંગણે સ્વામીજાઈ આવ્યા ઠતાં પાળ, તેનાપર
જેને સ્નેહ થતો નથી, તેના સમ્યક્ત્વમાં સંદેહ ઠે, એમ જિનાગ-
મોમાં કહેલું ઠે.

રુપ્યસ્વર્ણાદિકૈષ્ટકૈઃ, ઋમુકૈઃ શુદ્ધજાવતઃ ॥

નાગવહ્વીદલૈદેયં, તાંબૂલં આવકૈઃ સદા ॥ ૨ ॥

અર્થ- આવકોઈ હમેશાં શુદ્ધ જાવથી રૂપાના તથા સુવર્ણના
સિક્કાસહિત, સોપારીસાથે નાગવહ્વીના પાનોનું તાંબૂલ આપવું.

એવી રીતના પ્રકારોથી વિવેકી માણસોઈ સંઘની પૂજા કરવી.

યઃ સસારનિરાસલાલસમતિર્મુક્ત્યર્થમુત્તિષ્ઠતે

યં તીર્થં કથયંતિ પાવનતયા યેનાસ્તિ નાન્યઃ સમઃ ॥

यस्मै तीर्थपतिर्नमस्यति सता यस्माद्युजं जायते
स्फूर्तिर्यस्य परावसन्ति च गुणा यस्मिन्स संघोऽर्च्यताम्॥

अर्थ- जे सघ ससारथी विरक्त बुद्धिवालो थज्जे मुक्तिमाटे प्रयत्न करे ठे, तथा जेने पवित्रपणाथी तीर्थरूप कहे ठे, तथा जेनासमान बीजो कोऽपण नथी, वली जे संघने तीर्थकर प्रभु पण नमस्कार करे ठे, तथा जेथी बुद्धिमानोने कट्याण थाय ठे, वली जे सघनी प्रख्याति ठे, तथा जेनामा गुणो वसी रह्या ठे, ते सघनी पूजा करवी

जावार्थ- आचार्य, उपाध्याय, साधु, साध्वी, श्रावक अने श्राविकारूप एवो जे संघ, क्रिया, ज्ञान, दर्शन, दान, शील, तथा तपादिक रूप पुण्योथी मुक्तिमाटे उद्यम करे ठे, वली जे सघने महान् जपितं उत्कृष्ट तीर्थरूप गणे ठे, वली आ आर्यदेशमा उत्पन्न थगथी ते सघसमान बीजो कोऽपण नथी कैमके, सुखव्य, सुकुलमा जन्म, सिद्धक्षेत्र, समाधि, अने सघ ए पाचे सकारो दुर्लभ कथा ठे वली धर्म देशना देती वेलाए “नमो तिश्चस्स” एम कहीने श्री तीर्थकर प्रभु पण ते सघने नमस्कार करे ठे वली ते संघथीज जिनप्रासाद, जिनप्रतिमा, तीर्थयात्रा, पदप्रतिष्ठा, स्वामिवात्सल्य, दान शालाउं, अमारी पटह विगेरे मागलीकना कार्यो थाय ठे वली ते सघनो महिमा पण मोटो ठे, कैमके, राजा जेवाउं पण सघनी आज्ञा पोताना मस्तकोपर चढावे ठे, अने तेनी विराधना करता नथी वली जे सघनी सामे थड छलटी रीते चाखे ठे, तेउं गर्दजिह्वराजा तथा नमुचीप्रधान आदिकनीपेठे हु ख पामे ठे वली तेज सघमा दान, शील तथा भत्यादिक गुणो वसी रहेखा ठे एरी रीतना महा प्रजात्रिक संघने वस्तुपालमत्रीनी पेठे पुण्यशालीउंए जो-

જન, પાન, શાદિમ, સ્વાદિમ આદિક આહારોથી, તથા વિવિધ પ્રકારના વસ્ત્રો, પાત્રો તથા આચૂષણો આદિકથી સત્કારપૂર્વક પૂજવો. કહ્યું છે કે,

ચૌલુક્યઃ પરમાર્હતો નૃપશતસ્વામી જિનેન્દ્રાઙ્ગયા
નિર્ગ્રંથસ્ય જનાય દાનમસમં ન ગ્રાપ જાનન્તપિ ॥

સંપ્રાપ્તસ્ત્રિદિવં સ્વચારુચરિતૈઃ સત્પાત્રદાનેષ્વયા

ત્વજ્જૂપોઽવતતાર ગુર્જરજ્જુવિ શ્રીવસ્તુપાલ ધ્રુવમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ— હે વસ્તુપાલમંત્રી ! પરમ જૈનધર્મી, તથા સંકડો ગમે રાજાઈનો અધિકારી એવો ચૌલુક્યવંશનો રાજા કુમારપાલ જિ-
નેન્દ્રપ્રજ્ઞુની આજ્ઞાથી જાણતા ઠતાં પણ સાધુલોકને ઘણું દાન
દઈ શક્યો નહીં. (રાજપિંડ જૈન મુનિઝને લેવો કઢપે નહીં, એમ
શ્રી જિનેશ્વરપ્રજ્ઞુઝંણ જિનાગમોમાં કહેલું છે.) ઢેવડે પોતાના
મનોહર આચરણોથી તે દેવલોકમાં ગયો, પણ સુપાત્રોપ્રતે દાન
દેવાની પોતાની ઇચ્છાથી તે તમારું રૂપ કરીને સ્વરેશ્વર આ ગુર્જર
જ્ઞમિમાં પાઠો અવતરેલો હોય એમ જાસન આવ્ય છે. (આવી
રીતે કોઈક કવિએ વસ્તુપાલમંત્રીમાટે ઉત્પ્રેક્ષા કરેલી છે.)

રત્નાનામિવ રોહણઃ ક્ષિતિધરઃ સ્વં તારકાણામિવ

સ્વર્ગઃ કઢપમહીરુહામિવ સરઃ ધંકેરુહાણામિવ ॥

પાથોધિઃ પયસાં શંશીવ મહસાં સ્થાને ગુણાનામસા-

વિત્યાલોચ્ય વિરચ્યતાં જગવતઃ સંઘસ્ય પૂજાવિધિઃ ॥૧॥

અર્થ— રત્નોલું સ્થાનક જેમ રોહણાચલ પર્વત છે, તારાઈનું
સ્થાનક જેમ આકાશ છે, કઢપવૃક્ષોનું સ્થાનક જેમ સ્વર્ગ છે,
કમલોનું સ્થાનક જેમ તલાવ છે, પાણીનું સ્થાનક જેમ સમુદ્ર છે,
તથા તેજનું સ્થાનક જેમ ચંદ્ર છે, તેમ આ સંઘ, વિનયાદિ અ-

नेक गुणोक्तं स्थानकं ठे, एम विचारीने आ ज्ञान्यवान संधनी पूजाविधि करवी.

यज्ञक्तेः फलमर्हदादिपटवी मुख्यं कृपेः शस्यवत्
चक्रित्वत्रिदशैश्वर्यतादि नृणवत् प्रासंगिक गीयते ॥
शक्ति यन्महिमस्तुतौ न दधते वाचोऽपि वाचस्पतेः
संघः सोऽघहरः पुनानु चरणन्यासैः सतां मदिरम्॥१॥

अर्थ- खेतीमाथी जेम धान्य, तेम जे संधनी जक्तिनु मुख्य फल अरिहंतादिकनी पदवी ठे, तथा चक्रीपणु अने डङ्गपणु तो खेतरमा उगता घासनी पेठे प्रासंगिक ठे, वली जे संधना माहात्म्यनी स्तुति करवामाटे बृहस्पतिनी वाणी पण समर्थ नथी, एगो पापोने हरनारो ते सघ पोताना चरणन्यासोथी सज्जनोना घरने पत्रि करो ?

हवे ते सघवात्सल्यपर दृष्टात आपे ठे

एक दहाडो श्री हेमचन्द्राचार्य शाकजरी नगरीमा पधार्या ते नगरमा एक धनाशा नामे निर्धन श्रावक रहेतो हतो तेणे पोताने शीयाळामा उढवामाटे, पोतानी स्त्रीने हाथे सुतर कतावीने तेनो एक जाडो चोफाल बनाव्यो हतो, पण जाय आयवाथी तेणे ते चोफाल श्री हेमचंद्रसूरिजीने बोराव्यो पठी ज्यारे ते हेमचन्द्राचार्य पाटणमा पधार्या त्यारे कुमारपालादिक बहोतेर राजाठ तथा कुवेर आदि अठार हजार आग्रको पोतपोतानी इन्द्रिसहित तेमनी सामे आव्या ते बरखते आचार्यजीए पोताना शरीरपर तेज जाडो पाणकोरानो चोफाल उढव्यो हतो ते जोड कुमारपाल राजाए तेमने कयु के, हे जगयन् ! आप मारा गुर यडने आघा निर्माद्वय वस्त्रो पहरो छो, तेथी मने लज्जा थाय

ઠે. તે સાંજલી હેમચંડ મહારાજે તેમને કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તમો આ પૃથ્વીપર રાજ્ય કરો ઠો, અને તમારા આ વસ્ત્રદાન દેનારા સાધર્મી શ્રાવકો જ્યારે મહા મુશીવને પોતાનું ગુજરાન ચલાવે ઠે, તેથી તમોને શું લજ્જા નથી થતી ? અમો નિસ્પૃહી મુનિઝં તો જો સામાન્ય વસ્ત્રો પેહેરીયેં તોજ અમારી ગુરુના જલવાઈ રહે ઠે. કે-મકે સર્વજ્ઞ પ્રજુણ પણ કહ્યું ઠે કે,

ત્યક્તસંગો જીર્ણવાસા, મલક્તિન્નકલેવરઃ ॥

ઞજન્ માધુકરીં વૃત્તિં, મુનિચર્યાં કદાશ્રયેત્ ॥ ૧ ॥

તે સાંજલી કુમારપાલ રાજાએ અગ્નિગ્રહ લીધો કે, આજથી હવે મારે દરવર્ષે સ્વામિવાત્સલ્ય કરવું, અને નિરાધાર શ્રાવકને દરવર્ષે મારે દરવર્ષે હજાર સોનામોહોરો આપવી. એવી રીતે દાન દેતાં થકાં તેને વર્ષની એક કોડ સોનામોહોરો જોડતી હતી અને ચૌદ વર્ષો દરમ્યાન તેણે એવી રીતે ચૌદ કોડ સોનામોહોરો સાધર્મી જાણને આપી.

કટ્વપોર્વીરુહસંતતિસ્તદજિરે ચિંતામણિસ્તત્કરે

શ્લાઘ્યા કામડુધાનઘા ચ સુરજી તસ્યાવતીર્ણા ગૃહે ॥

ત્રૈલોક્યાધિપતિત્વસાધનસહા શ્રીસ્તન્મુખં વીક્ષતે

સંઘો યસ્ય ગૃહાંગણં ગુણનિધિઃ પાદૈઃ સમાક્રામતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— ગુણોના જંડારૂપ એવો સંઘ જે માણસના ઘરના આંગણમાં આવે ઠે, તેના આંગણમાં કટ્વવૃક્ષોની શ્રેણિ જગેલી ઠે, તેના હાથમાં ચિંતામણિ રત્ન આવેલું ઠે, તેને ઘેર મનોહર કામ-ધેનુ ઉતરેલી ઠે, તથા ત્રણે લોકના અધિપતિપણને સૂચવનારી લક્ષ્મી તેની સન્મુખ જુએ ઠે. (હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહે ઠે.)

તપગઙ્ગ નાયકશ્રી સોમતિલકસૂરિ એક વચ્ચે સુરગિરિમાં શા.

जगसिंहना घरमा तीर्थकर प्रभुने नमचा भाटे गया ते वसते ते-
मना उपदेशार्थी जगसिंह शेठे सातसो सोनामोहोरो खरचीने
संघने तागूल आप्या हता वली मिशखशाहनी खी खीमागड-
ए श्री सोमसुंदरजी महाराजना उपदेशार्थी सर्व देशोना श्राव-
कोने साकरनी खाणी करी हती

एरी रीते अर्ही संघपूजापर बीजा पण प्राचीन अने अर्मा-
चीन दृष्टातो पोतानी मेलेज वाची लेगा.

हवे साधमिकात्सद्वयनो उपदेश कहे ठे

साधर्मिकाणां वात्सल्यं, भोजनाद्यादनादिभिः ॥

यस्तनोति नरो ज्ञावात्, तज्जन्म सफल भवेत् ॥१॥

अर्थ- जे माणस जावथी भोजन तथा वस्त्रादिकोथी सा-
धर्मी लोकोनुं वात्सल्य करे ठे, तेनो जन्म सफल थाय ठे
कणु ठे के,

न कयं दिणूचरण, न कय साहम्मिआणवछलं ॥

हियमि वीधराउं, न धरिउं हारिउं जम्मो ॥ १ ॥

अर्थ- जेणे दीन लोकोनो उच्चार कयों नथी, तथा जेणे स्वा-
मिवात्सल्य कयुं नथी, तेम जेणे हृदयमा श्री बीतराग प्रभुने
धार्या नथी, तेणे पोतानो जन्म फोकट गुमाव्यो ठे

हवे ते साधर्मिकात्मज्य जायना वशथी अनेक प्रकारनु ठे
जेम प्रति उपकारनी उगाथी मोटा शाष्टकारोने भोजन आपवु
ते शाहवात्सल्य कहेवाय ठे पुर्जनादिकोने जयथी भोजन आ-
पवु ते माउवात्मज्य कहेवाय ठे मात पिता, तथा श्वमुरपदा-
दिकना म्यजनोने प्रीति आदिकनी वृद्धिमाटे जे भोजन दान देयुं,
ते स्वजनवात्सल्य कहेवाय ठे पण ते एणे ठानोमा धर्मवृद्धिना

अज्ञाव होवार्थी ते दानो निरर्थक ठे. सार्थक दान तो ते कहे-
वाय के प्रति उपकारनी इन्हाविनाज फक्त धर्मवृद्धिथी पैसादार
अने गरीब एवा साधर्मी चाइउने जेद राख्याविना सन्मानपूर्-
वक उदार चित्तथी जे दान देवुं. अने तेज दान महा दाज-
कारी आय ठे. कह्युं ठे के,

मिथ्यादृष्टिसहस्रेषु, वरमेको ह्यणुव्रती ॥

अणुवृत्तिसहस्रेषु, वरमेको महाव्रती ॥ १ ॥

अर्थ- हजारो गमे मिथ्यादृष्टिउमां एक अणुव्रतधारी श्रेष्ठ
ठे, अने हजारो गमे अणुव्रतीउमां एक महाव्रतधारी श्रेष्ठ ठे.

महाव्रतिसहस्रेषु, वरमेको हि तात्विकः ॥

तात्विकसमं पात्रं च, न भूतं न भविष्यति ॥१॥

अर्थ- हजारो गमे महाव्रतिउमां एक तत्ववेत्ता श्रेष्ठ ठे, त-
त्ववेत्तासमान सुपात्र अयुं नथी, अने थशे पण नहीं.

जेम जरतचक्रीए वारव्रतधारी श्रावकोने तेउनी उदखाण-
माटे काकीणी रत्नथी वार तिलको कर्या हतां, अने ठेक जीवित-
पर्यंत तेमाणे साधर्मीवात्सल्य कर्युं हतुं. वली तेवीज रीते संप्रति
राजाए त्रिखंरु जरतक्षेत्रमां दरेक गामे स्वामिवात्सल्य कर्युं ठे.
वली वढवाणना रहेवासी एवा रत्न नामना एक श्रावकपासे द-
क्षिणावर्त शंख हतो, ते शंखे तेने एक दहाडो स्वप्नमां कह्युं के,
हवे हुं वस्तुपालपासे जवानो बुं. ते साजली तेणे बहुमानपूर्वक
तेने सात दिवसोसुधि राख्यो. एटलामां सात द्वाख माणसो स-
हित वस्तुपाल त्यां संघ कहाडीने शत्रुंजय जतां आवी पहोंच्या.
त्यारे ते रत्न श्रावके ते संघने अत्यंत आदरमानथी चोजन क-
रावीने ते शंख वस्तुपालने सोंप्यो. ते रत्नश्रावकनुं वृत्तांत चतु-
विंशति प्रबंधथी जाणी लेवुं.

सिद्धिपुरंध्रीवरणं, श्रावकधर्मश्रियो वराभरणम् ॥

कृतजिनमतसाफल्य, रचयत साधर्मिकेषु वात्सल्यम् ॥

अर्थ- मोक्षरूपी स्त्रीसाथे वरावहारं, श्रावकधर्मनी लक्ष्मीना उत्तम आचूपाण सरखूं तथा जिनमतने सफल करनां, एवं साधर्मिकवात्सल्य करो ?

नागपुर नामना नगरमा पूनरु नामे एक महा धनाढ्य श्रावक वसतो हतो. तेने मौजुद्दीन बादशाहनी बीबी प्रेमकलाए पोतानो जाइ कर्यो हतो तेणे विक्रम संवत् १२७३ मा पेहेली शत्रुजयनी यात्रा करी हती पठी विक्रम संवत् १२७६ मा तेणे बीजीवार यात्रा करी ते चलते तेनीसाथे संघमा १००० गाडार्ल तथा के-टलाक माडलिको पण हता पठी ते पूनरु श्रावक संघसहित ज्यारे धोलकापासे आव्यो त्यारे वस्तुपाख अने तेजपाख मंत्री तेनीसामे गया ते समये पयनथी जेजे दिशामा सघनी रज ल-रुती हती, ते ते दिशातरफ ते मन्त्रिर्ल जवा लाग्या ते जोइ बीजा माणसोए तेलेने कह्यु के, हे मंत्रीराज ! ते बाजु तो घणी रज उडे ठे, माटे तमो आतरफ आवो ? त्यारे मंत्रीए कह्यु के, आ रजनो स्पर्श तो पुण्योथी थाय ठे ते रजनो स्पर्श कर्मोनी नाश करे ठे कह्यु ठे के,

श्रीतीर्थपाथरजसा विरजीज्वन्ति,

तीर्थेषु च भ्रमणतो न जवे भ्रमन्ति ॥

अव्यवयादिह नराः स्थिरसंपदः स्युः,

पूज्या भ्रवन्ति जगदीशमथार्चयतः ॥ १ ॥

अर्थ- तीर्थमार्गनी रजथी माणसो कर्मरहित थाय ठे, अने तीर्थोमा भ्रमवाची माणसोने जवमा भ्रमवु परतु नथी, वली

તીર્થમાં ધન સ્વરૂપવાચી માણસો સ્થિર સંપદાવાલા થાય છે, તેમ તીર્થમાં પ્રસુતી પૂજા કરવાચી પૂજનીક થાય છે.

પઠી ત્યાં તે મંત્રી અને પુનઢ વન્ને એકઠા થયા, સંઘ પણ તલાવને કિનારે સ્થિર થયો. તે વખતે મંત્રિએ વિચાર્યું કે, સંઘના ચરણરજોથી મારાં ઘરનું આંગણું ક્યારે પવિત્ર થશે? એમ વિચારિ તેણે સંઘને જોજનમાટે નિમંત્રણ કર્યું. પઠી પ્રજાતે રસોડું તૈયાર થયા વાદ સંઘના લોકો જ્યારે જોજન માટે આવ્યા, ત્યારે મંત્રિ તે સર્વના ચરણોને પોતાને હાથે ઢાલન કરવા લાગ્યા, તથા તેઝને તિલક કરવા લાગ્યા. એમ કરતાં વે પોહોરો વ્યતીત થયા, ત્યારે તેજપાલે વસ્તુપાલ મંત્રીને કહ્યું કે, હે જાડ હવે સંઘની જ્ઞાતિ વીજાઈ પણ કરશે, તમો જોજન કરીશ્યો? ત્યારે વસ્તુપાલે કહ્યું કે, હું પાઘલથી જોજન કરીશ, કેમકે, આવો અવસર વારંવાર મલતો નથી. પઠી સંઘને જોજન કરાવીને તેમણે વસ્ત્રાદિકનું દાન આપ્યું. ત્યારવાદ પૂનરુશાહની પ્રેરણાથી મંત્રી પણ સંઘની સાથે શત્રુંજય પર પધાર્યા, તથા ત્યાં જાવપૂર્વક યાત્રા કરીને તેઝ વન્ને પોતપોતાને સ્થાનકે ગયા.

જિનજ્ઞાતિઃ કૃતા તેન, શાસનસ્યોન્નત્તિસ્તથા ॥

સાધર્મિકેષુ વાત્સલ્યં, કૃતં યેન સુવુદ્ધિના ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે સુવુદ્ધિ માણસે સાધર્મીઝનું વાત્સલ્ય કર્યું છે, તેણે જિનજ્ઞાતિ તથા શાસનની ઉન્નતિ કરેલી છે. (તેપર દૃષ્ટાંત કહે છે.)

ચારાપડ નામના નગરમાં શ્રીમાલી વંશનો આજ્ઞા નામે એક શેઠ વસતો હતો, તેને પશ્ચિમ માંરુલીકનું વિરુદ્ધ મહ્યું હતું. એક દહાડો મંરુપુર્ગમાં જાંજણશાહ પાસે તે આજ્ઞા માટે એવું વર્ણન કર્યું કે, આજ્ઞા પોતાને ઘેર આવેલા સાધર્મીકોને જોજન કરાવ્યા વિના પોતે જોજન કરતા નથી. તે સાંજલી ચમત્કાર પામેલા જાંજણે તેની પરીક્ષા કરવા માટે તજવીજ કરી, અને તેથી તે

बत्रीस हजार साधर्मीकोना संघ सहित जुदे जुदे मार्गेथी चौद-
सने दिवसे थारापझ नगरमा आव्यो. ते दिवसे आञ्जशाहे तो
पौपध खीधो हतो, पण तेना जाऽ जिनदासे संघने आवेलो
जाणी तुरत तेमने जोजनमाटे निमत्रण कर्नु, तथा एक पोहोरनी
अदर समस्त संघने सोना अने रुपाना थालोमा जोजन कराव्युं,
तथा उपर यत्नादिकनु दान पण आप्यु ते जोऽ जांऊशाहे
आञ्ज शेटने पगे पनी कह्यु के, आपे मारो अपराध क्षमा करवो,
केमके, आवी रीते करीनेमे आपनी परीक्षा करी एवी रीते तेनी
क्षमा भागीने शत्रुंजयनी यात्रा करीने जांऊण शेट मरुप छुर्गमा गया.

चक्रे तेन जिनाचरनं स विदधे सम्यग्गुरुपासनं
तत्त्वं तेन जिनागमस्य विदितं संघोन्नतिं स व्यधात् ॥
सत्यंकारितमेव तेन सुधिया निर्वाणसौख्यं जवात्
यः साधर्मिकगौरवं वितनुते हृष्टो गुरुणामिव ॥ १ ॥

अर्थ— जेणे हर्षित थडने गुरुर्त्तनी पेठे साधर्मीकोनुं वात्सल्य
कर्नु ठे, तेणे जिनपूजा करेली ठे, सारी रीते गुरुनी उपासना
करेली ठे, तेणे जिनागमनु तत्व जाण्यु ठे, तेणे सघनी उन्नति
करी ठे, बली ते सुबुद्धिप मोक्ष सुखने वेगथी हस्तगत करेलु ठे

जेम सुरगिरिमा जगसिंहशाहे धव्य आपीने पोताना त्रणसो
साठ साधर्मीकोने पोताना जेवाज शाहुकारो बनाव्या हता एवी
रीते अहीं जावरुशाह, उदायनमत्री, बाहडमत्री, पेथडशाह,
जांऊणशाह, जगमुशाह, तथा जीमाशाह आदिकना हजारोगमे
दृष्टातो जाणी खेवा एम विचारि सर्व माणसोए संघजात्सल्य
करीने पोतानो जन्म सफल करवो

जिनौकः पौपधोकश्च, जैनागमसुलेखनम् ॥
साधो साधर्मिके प्राप्ति, कुर्वन्नल्पज्जवो ज्ञवेत् ॥ २ ॥

અર્થ- જિનમંદિર, પૌષધશાલા, જિનાગમોતું લલાવતું, સાધુ તથા સાધર્મીકોની જ્ઞાતિ ઇત્યાદિક શુભ કાર્યો કરવાથી પ્રાણી અદ્યપજવી થાય છે.

જિનમંદિરાદિક સાતે ક્ષેત્રોમાં જ્ઞાતિ કરનારો માણસ મહા શ્રાવક કહેવાય છે. કહ્યું છે કે,

નરેષુ ધરણીપતિસ્તરુષુ દિવ્યકારસ્કરઃ

કરિષ્વમરસિંધુરઃ ફણધરેષુ શેષઃ પુનઃ ॥

સુપર્વસુ પુરંદરો ગિરિષુ રત્નસાનુર્યથા

તથા સુકૃતવત્સ્વસૌ મહાશ્રાવકઃ કથ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ- માણસોમાં જેમ રાજા, વૃહોમાં જેમ કદપવૃદ્ધ, હાથી- ઝંમાં જેમ ઐરાવળ, નાગોમાં જેમ શેપનાગ, દેવોમાં જેમ ઇંદ્ર તથા પર્વતોમાં જેમ મેરુ તેમ પુણ્યશાલીઝંમાં (સાતે ક્ષેત્રોની જ્ઞાતિ કરનારો માણસ) મહાશ્રાવક કહેવાય છે.

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે પળ કુમારપાલ પાસે નીચે પ્રમાણે મહા શ્રાવકનું લક્ષણ કહ્યું છે.

એવં વ્રતસ્થિતો જ્ઞાત્યા, સપ્તક્ષેત્ર્યાં ધનં વપન્ ॥

દયાવાનતિદીનેષુ, મહાશ્રાવક યચ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ- એવી રીતે વ્રતમાં રહેલો, તથા જ્ઞાતિથી સાતે ક્ષેત્રોમાં ધનને વાપરનારો, અને અતિ દીન પ્રાણીઝં પ્રતે દયાલુ એવો મા- ણસ મહાશ્રાવક કહેવાય છે.

ઇતિ શ્રી તપાગત્ત નાયક શ્રી સોમસુંદરસૂરિ, શ્રીરત્નશેખરસૂરિ પં० નંદિરત્તગણિ શિષ્યરત્નમંદિરગણિ ગુંફિતાયાં શ્રી ઉપદેશ- તરંગિણ્યાં શ્રી જિનજવનાદિ સપ્તક્ષેત્રવિત્ત વિતરણ વિવેક પ્રકાશ- કશ્ચત્વારિંશદુપદેશમનોહરો દ્વિતીયસ્તરંગઃ સમાપ્તઃ શ્રીરસ્તુ ॥

तृतीयस्तरंगः प्रारभ्यते

हवे पूजापचाशक नामनो त्रीजो तरंग कहेते

पूजया पूर्यते सर्व, पूज्यो जवति पूजया ॥

शुद्धिवृद्धिकरी पूजा, पूजा सर्वार्थसाधनी ॥ १ ॥

अर्थ- पूजाथी सर्व वस्तुछ मखे ठे, तेम पूजाथी प्राणी पूजनीक थाय ठे, पूजा ठे ते शुद्धिनी वृद्धि करनारी तथा सर्व अर्थोने साधनारी ठे

जे माणस विधि पूर्वक रागद्वेष विनाना श्री जिनेश्वर प्रभुने पूजे ठे, ते माणस त्रीजे जवे मोक्षे जाय ठे, कदाच ते जारे कर्मी होय तो ते सात आठ जवे तो मोक्षे जाय ठेज कह्य ठे के,

जिणपूअणं तिसंज, कुणमाणो सोहए सम्मत्तं ॥

तित्थयरनामगुत्तं, पावइ सेणीयनरिंदच्च ॥ १ ॥

अर्थ- त्रिकालजिन पूजा करनार माणस पोतानु सम्यक्त्त शुद्ध करे ठे, तथा श्रेणिक राजानी पेठे तीर्थकर नाम गोत्रने पामे ठे वेहेला उत्तम अने सुगवि पुण्यो नहीं मलवाथी सवारमा वास-हेपनी पूजा करवी. कह्य ठे के,

प्रातः प्रपूजयेद्दासै, मध्याह्नेकुसुमैर्जिनं ॥

संध्यायां धूपनैर्दीपै-स्त्रिधा देव प्रपूजयेत् ॥ १ ॥

अर्थ- प्रजाते वासहेपथी, मध्याह्ने पुण्योथी, तथा संध्या-काले धूप अने दीपकोथी, एवी रीते त्रिकाल श्री जिनेश्वर प्र-भुनी पूजा करवी

सामान्य प्रकारना तुझ पुण्योथी जिनपूजा करवी नहीं कह्य ठे के,

ન શુષ્કૈઃ પૂજયેદેવં, કુસુમૈર્ન મહીગતૈઃ ॥

ન વિશીર્ણદલૈસ્તુઘૈર્નાશુઘ્નૈર્નાવિકાશિન્નિઃ ॥૧॥

અર્થ— સૂકાં, પૃથ્વીપર પમેલાં, તુટેલી પાંખડીઝં વાલાં, તુઘ અશુઘ્ન, તથા નહીં પ્રફુલ્લિત અણલાં એવાં પુષ્પોથી દેવપૂજા કરવી નહીં.

પુષ્પદ્યર્ચા તદાજ્ઞા ચ, તદ્ઙવ્યપરિરક્ષણમ ॥

ઉત્સવસ્તીર્થયાત્રા ચ, જ્ઞત્તિઃ પંચવિધા જિને ॥૨॥

અર્થ— જિનેશ્વર પ્રત્નુની પુષ્પાદિકોથી પૂજા, તેમની આજ્ઞા, તેમના ઙવ્યનું રક્ષણ, તેમનો ઉત્સવ, તથા તેમના તીર્થની યાત્રા એવી રીતે પાંચ પ્રકારે જિનજ્ઞત્તિ યાય છે.

ચંપક, માલતી, કમલ, મોગરો, તથા ગુલાબ આદિક ઉત્તમ પુષ્પો, તથા આદિ શબ્દથી મોતીઝંના હાર, સુવર્ણના ઠત્ર, મુકુટ, કુંડલ આદિક પણ જિનપૂજા માટે જાણી લેવાં. તેમાં પણ આચૂપણની પૂજા શાશ્વતી છે. કહ્યું છે કે,

મ્લાયંતિ પુષ્પનિચયાઃ પ્રહરાર્ધકેન,

વૈગંધ્યમેતિ દિવસેન કૃતોઽંગરાગઃ ॥

જીર્યંતિ રમ્યવસનાન્યપિ ચૂરિવર્ષે,

નોં જીર્યંતે યુગશતૈર્જિનરત્નપૂજા ॥ ૧ ॥

અર્થ— પુષ્પોના સમૂહો અરધા પોહોરમાં શ્લાનિ પામે છે, વિલેપન એક દિવસમાં નિર્ગંધ થાય છે, મનોહર વસ્ત્રો ઘણે વર્ષે જીર્ણ થાય છે, પણ રત્નાદિકોના આચૂપણોથી કરેલી પૂજા સેંકડો ગમે યુગોમાં પણ જીર્ણ થતી નથી.

જ્યારે વસ્તુપાલ મંત્રી સાત લાખ મનુષ્યો સહિત ગિરનારપર યાત્રા કરવા ગયા હતા, ત્યારે તેમની સ્ત્રી અનુપમા દેવીએ બત્રી-

सलाख सोनामोहोरोनी किमतना आञ्जणोथी श्री नेमीश्वर प्र-
भुनी पूजा करी हती कह्य ठे के,

घात्रिशतजम्मलकै-रेकदा रैवताचले ॥

नेमीश्वरस्यानुपमा, पूजां चक्रे प्रमोदतः ॥ १ ॥

अर्थ- अनुपमादेवीए एक दिवसे रैवताचलपर हर्षथी श्री
नेमिनाथ प्रभुजीनी वत्रीसलाख सोनामोहोरोथी पूजा करी हती

वखी ते जोझे तेजपाल मंत्रीए हर्षित थझे वत्रीसलाख सो-
नामोहोरोनी पोते पण त्या पूजा करी वखी शत्रुजयपर अनु-
पमा देवीए श्री कृष्णदेव प्रभुनी पण वत्रीसलाखना आञ्जणोथी
पूजा करी, ते जोड तेनी देराणी ललिता देवीए पण वत्रीसला-
खना आञ्जणोथी पूजा करी शोचना नामनी दासीए पण ते
घखते एक लाख सोनामोहोरोना आञ्जणोथी पूजा करी, अने
चस्तुपाल मंत्रीए ते सर्वथी अधिक पूजा करी. वखी देवगिरिना
रहेवासी धाड देव नामना श्रावके मोती, प्रगळा, हीरा, माणिक
तथा सुवर्णना पुष्पोथी श्री कृष्णदेव प्रभुनी आगी करावी हती,
अने पढी नवखाख चंपाना पुष्पोथी पूजा करी हती

जिनेश्वर प्रभुनी आझा पण सम्यक् प्रकारे पालवी कह्य ठे के,

आणाइ तज्जो आणाइ संजमो, तहेव दाणमाणए ॥

आणारहिउ धम्मो, पलालफुल्लुञ्ज पडिहाउ ॥ १ ॥

अर्थ- जिननी आणा तेज तप, संयम, तथा दान ठे, आणा-
विनानो धर्म पलाल पुष्पनी पेठे पडवाउ ठे, अर्थात् निरर्थक ठे.

आणाखंडणकारी, जइवि तिकालं महाविभूइए ॥

पूण वीयरायं, सद्यपि निरर्थकं तस्स ॥ १ ॥

અર્થ— જિનની આણને યજ્ઞિત કરનારો માણસ કદાચ ત્રિકાલ મોટી ઋદ્ધિથી પ્રાપ્તને પૂજે, તો પણ તેનું તે સર્વ કાર્ય નિરર્થક છે. વલી દેવ જ્યનું રક્ષણ કરવું, તથા તે જ્યની જે વૃદ્ધિ કરવી તે પણ જિનપૂજાજ છે. કહ્યું છે કે,

વદ્ધંતો જિણદ્ધં, તિથ્યરત્તં લહ્હ જીવો ॥

જ્ઞકંતો જિણદ્ધં, અણંતસંસારિઙ્ગ જ્ઞણિઙ્ગ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જિનજ્યને વધારતો યકો જીવ તીર્થંકરણું પામે છે, અને જિનજ્યનું જ્ઞણ કરતો યકો જીવ અનંત સંસારિ આય છે, એમ કહ્યું છે.

જ્ઞકણે દેવદ્વસ્સ, પરત્થીગમણેણ ય ॥

સત્તમં નરયં જંતિ, સત્તવારાઙ્ગ ગોઞ્ચમા ॥ ૨ ॥

અર્થ— હે ગૌતમ ! દેવજ્ય જ્ઞણ કરવાથી, તથા પરસ્ત્રી ગમન કરવાથી માણસ સાત વાર સાતમી નરકે જાય છે.

વલી અઘાઙ્ મહોત્સવ, પર્યુપણમાં કલ્પસૂત્રનું શ્રવણ, તથા પ્રજ્ઞાવનાદિક જે ઉત્તમ કાર્યો કરાય છે, તે સઘલાં શાસનની જ્ઞત્તિના હેતુર્જ હોવાથી જિનજ્ઞકિરૂપજ છે.

એવું જાણીને પુણ્યવાન માણસોએ તીર્થ યાત્રાદિક મહોત્સવો પૂર્વક જિનજ્ઞકિ કરવી.

સયં પમજ્ઞણે પુનં, સહસ્સં ચ વિલેવણે ॥

સયસાહસ્સીઞ્ચા માલા, અણંતં ગીયવાઙ્ગ ॥ ૩ ॥

અર્થ— જિનપ્રતિમાનું પ્રમાર્જન કર્યાથી સોગણું, વિલેપન કરવાથી હજારગણું, પુષ્પમાલા ચડાવવાથી લાખગણું, અને તેની પાસે ગીત અને અને વાજિત્રોની પૂજા કર્યાથી અનંતગણું ઉપવાસોનું પુણ્ય આય છે.

मणसा होइ चउत्थं, ठठफल उठिअस्स संजवड ॥
 गवणस्सय पारंजे, होइ फलं अंठमोवासो ॥ १ ॥
 गमणे दसमं तु जवे, तहेव उवालसम गए किंचि॥
 मज्जे पकुववासो, मासोवासं च दिठेणं ॥ २ ॥
 संपत्तो जिणजवणे, पावइ उम्मासियं फलं पुरिसो॥
 संवद्धरियं तु फलं, वारंमिय संविजं लहइ ॥ ३ ॥
 पायखणेण पावड, वरिससयफलं तउ जिणे महिए॥
 पावड वरिससहस्सं, अणंतपुण्ण जिणे थुणीए ॥४॥

अर्थ- जिनमदिर प्रते जवानी मनमा उवा करवाथी एक उ-
 पवासनु, त्या जवाने उवाथी उठनुं, जवानी तैयारी करता अ-
 चमनु, जता अका दश उपवासनु, थोरुंक चाखवाथी वार उप-
 वासनुं, मध्य जागे पहोंचजाथी पद्दोपवासनु, जिनमदिर जोवाथी
 मासोपवासनु, जिनजुवनपासे पहांच्याथी उमासीनुं, जिनमंदि-
 रना वारमा गयाथी वरसीतपनु, जिनेश्वरप्रजुने जोवाथी सो
 वर्षना उपवासनु, जिनेश्वरप्रजुने पूजवाथी एक हजार वर्षोना
 उपवासनु, तथा जिनेश्वर प्रजुनी स्तुति करवाथी अनंत उप-
 वासोनु पुण्य थाय वे

जेम रावण राजाए अष्टापद पर्वतपर जरत राजाए बधावेला
 जिनमदिरमा श्री कृपन्नदेव प्रजुनी पूजा करीने, पोतानी मदो-
 दरी आदिक शोल हजार राणीजं सहित नृत्य करवा माळ्यु
 हतु, अने ते समये वीणानो तार जुटी जाथी, जिनगुणना गा-
 यनना रगमा जग पडवाना डरथी पोताना शरीरनी नस त्रोमीने
 पण तेथी रीतनी जिनजक्तिथी तेणे तीर्थकर गोत्र कर्म बाध्यु हतु
 अने तेथी ते महाविदेह छेत्रमा तीर्थकर थशे एम त्रिचारि
 बीजाजंए पण जिनपूजा माटे उद्यम करवो

અંગપૂજા, અગ્રપૂજા, અને જાવપૂજા એમ પૂજા ત્રણ પ્રકારની છે. પૂષ્પાદિક ચત્તાવવાથી અંગપૂજા થાય છે, નૈવેદ્ય આદિક મૂકવાથી અગ્રપૂજા થાય છે, તથા સ્તુતિ આદિકથી જાવપૂજા થાય છે. અંગપૂજા જલથી, પુષ્પોથી તથા આજ્ઞપૂષ્પોથી એમ ત્રણ પ્રકારોથી થાય છે. જલપૂજા, કર્પૂરના જલથી, પુષ્પોના જલથી, કેસરના જલથી તથા નિર્મલ સામાન્ય જલથી એમ ચાર પ્રકારે થાય છે. પુષ્પ પૂજા કમલ, ચંપક, માલતી આદિક અત્યંત સુગંધિ પુષ્પોથી હારો ગુંથીને તથા બુટાં પુષ્પોથી પણ થાય છે. આજ્ઞપૂજા, મુકુટ, કુંમલ, રત્નજડીત હાર વિગેરેથી થાય છે. એવી રીતેજ ધૂપપૂજા, વાસદેવની પૂજા ઇત્યાદિક અંગપૂજામાં આવી જાય છે. સોનારૂપાના અદ્ભુતો, નાલીયર, મોદક, વિવિધ પ્રકારનાં પકવાનો વિગેરે જિનપ્રતિમાપાસે ધરવાં, એ અગ્ર પૂજા છે. તથા સ્તુતિ આદિકથી જાવપૂજા થાય છે. તે પૂજા બે અષ્ટપ્રકારી, સતરજેદી, એકવીસ પ્રકારી વિગેરે અનેક પ્રકારોથી થાય છે. એમ વિચારિ જાગ્યવાન માણસે યથાશક્તિ જિનપૂજા કરવી. કહ્યું છે કે,

પુષ્પૈર્ગૌર્ધૈર્વહુપરિમલૈરદ્ભૈર્ધૂપદીપૈઃ

સન્નૈવેદ્યૈઃ શુભફલગણૈર્વારિસંપૂર્ણપાત્રૈઃ ॥

કુર્વાણસ્તે જગદધિપતેરર્ચનામષ્ટજેદાં

સર્વાશંસારહિતમતયો વિશ્વવંદ્યા જ્ઞવંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— સર્વ પ્રકારની આશારહિત બુદ્ધિવાલા જે માણસો પુષ્પોથી, સુગંધિતથી, વહુ પરિમલવાલા અદ્ભુતોથી, ધૂપોથી, દીપકોથી, ઉત્તમ નૈવેદ્યોથી, ઉત્તમ ફલોના સમૂહોથી અને જલથી ત્રેલેાં પાત્રોથી એવી રીતે આઠ પ્રકારોથી જિનપૂજા કરે છે, તે બે જગતથી પણ વંદાય છે.

એવી રીતે આવે પ્રકારનાં સાધનોની જોગવાઈ કદાચ ન મળે

तो अक्षत अने दीपक पूजा तो अवश्य करवीज केमके, अक्षतपूजाथी अक्षय सुर मळे ठे, तथा दीपकपूजाथी उत्कृष्ट तेज मळे ठे वली दीपकपूजाथी सर्व प्रकारना विघनो तथा मरकी आदिकना उपध्वनो नाश आय ठे (हवे ते अष्टप्रकारी पूजाना फलोना उपदेश कहे ठे)

पूअइ जो जिणचंद, तिन्निवि सज्जासु पवरकुसुमेहिं ॥
सो पावइ सुरसुख, कम्मेण मुख सयासुखं ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणस त्रणे सध्यावखते उत्तम पुष्पोथी श्री जिनेश्वर प्रभुने पूजे ठे, ते देवलोकनुं सुख पामे ठे, तथा अनुक्रमे शाश्वता सुखवाली मुक्ति पामे ठे

इकेणवि कुसुमेणं, जत्तीइ वीअरायपूआए ॥

पावइ परमविभूइं, जीवो सिरिकुमारपालुइ ॥ २ ॥

अर्थ- जक्ति पूर्वक एक पुष्पथी पण जे माणस वीतराग प्रभुनी पूजा करे ठे, ते श्रीकुमारपाल राजानी पेठे उत्कृष्टी रुद्धि पामेठे श्री कुमारपाल राजाए पूर्व जवमा पोतानी पासे रहेली पाचकोडीजंनी किम्मतना फक्त अठार पुष्पोथी वीतराग प्रभुनी पूजा करी हत्ती, अने ते पुण्यथी ते महाराजाधिराज थया, बहोतेर राणाठ तेना चरणोनी सेवा करवा लाग्या, अठार देशोना ते राजा थया, चौदसो नवा जिनमदिरो तेणे बधाव्या, साते व्यसनोनुं तेणे निवारण कर्युं, ब्रह्मचर्य व्रत धारण करीने तेणे अठारे देशोमा अमारीपटह वगमाव्यो श्री हेमचंद्राचार्यना चरणोने आराधनावाला थया, अने एवी रीते जिनजक्तिथी ते एकावतारी थया ठे इत्यादितेनु सर्व वृत्तात कुमारपाल प्रबंधथी जाणी खेवुं

अंगं गंधसुगंध, वत्तं रुव सुह च सोहगं ॥

पावइ परमपयपि, पुरिसो जिणगंधपूआए ॥ २ ॥

અર્થ- સુગંધિ ડ્રવ્યોથી જિનપૂજા કરવાથી માણસ પોતાનું સુગંધવાલું શરીર, રૂપ, વર્ણ, સુખ તથા સૌજાગ્ય, અને મોક્ષ પણ પામે છે.

જ્ઞાવાર્થ- સુગંધિ વરાસ, ચંદન, કર્પૂર કસ્તૂરી વિગેરે વાસ દ્વેષથી જિનપૂજા કરવાથી માણસોનું શરીર સુગંધયુક્ત થાય છે, તેને ઉત્તમ સ્વરૂપ મળે છે, મોદક આદિકનાં ઉત્તમ ઝોજનો મળે છે, પદ્મિની આદિક ઉત્તમ સૌજાગ્યવાલી સ્ત્રીનું મળે છે, તથા ઠેવટે ગુણધર કુમારની પેઠે મોક્ષ પણ મળે છે.

વલી શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુ પાસે ઉત્તમ પ્રકારના અદ્ભુત, ઘડે આદિકના લાલોગમે દાણાનુંથી, જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની કલ્પના પૂર્વક જે ત્રણ પુંજો કરે છે, તેનું અલંકાર સુખોને મેળવે છે. કહ્યું છે કે,

અદ્ભુતૈરુજ્જ્વલૈઃ સ્થાલં, ઋતં યેન જિનાગ્રતઃ ॥

શ્રેયોન્નિસ્તાદૃશૈરેવ, તૈરાત્મા પરિપૂરિતઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસે ઉજ્જ્વલ અદ્ભુતોથી શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુ આગલ સ્થાલ ઋતીને મેલ્યો છે, તે માણસે તેવાંજ (ઉજ્જ્વલ) કલ્યાણોથી પોતાના આત્માને પરિપૂર્ણ કરેલો છે. (આ અદ્ભુત પૂજાપરની કથા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના ચરિત્રથી જાણી લેવી.)

કર્પૂરાદિકનો ઉત્તમ ધૂપ કરવાથી તેનો ધુંવાનો જે ઝંચો ચડે છે, તે એવું સૂચવે છે કે, તે ધૂપપૂજા કરનારી પરલોકમાં ઊર્ધ્વગતિ થશે તથા આ લોકમાં તેને ઝંચા પ્રકારના ઝોગોની સામગ્રી મલશે, અને સકલ લોકો તેની પ્રશંસા કરશે.

જો દેહ દીવ્યં જિણવરસ્સ, ઋવણંમિ પરમઋત્તી ॥

સો નિમ્મલબુદ્ધિધરો, રમહ નરો સુરવિમાણેસુ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે માણસ પરમ ઋત્તિથી જિનેશ્વર પ્રભુના મંદિરમાં

दीपक करे ठे, ते निर्मल बुद्धिवालो अङ्गे देवविमानोमा क्रीडा करे ठे

जो जिणवरस्स पुरज, देइ पइवं पराइअत्ति ॥

एमेव तस्स भज्जइ, पावपयगो न सदेहो ॥ २ ॥

अर्थ— जे माणस जिनेश्वर प्रभुनी समीपे उत्कृष्ट जक्तिथी दी-
पक धरे ठे, तेना पाप परलो वलीने जस्म आय ठे, तेमा संदेह नथी

जिणविवाणं पुरज, दीवं दित्तस्स पवरसआए ॥

देहस्स होइ दीत्ति, रयणाणि बहुप्पयाराणि ॥ ३ ॥

अर्थ— परम श्रद्धाथी जिनविवनी पासे दीपक धरवाथी पो-
ताना शरीरनी काति बधे ठे, तथा उत्तम रत्नो मले ठे ते दी-
पकपूजापर हवे दृष्टात कहे ठे

मणियारपुर नामना नगरमा सूर्यना मंदिरमा एक स्वयंभू नामे
पूजारो हतो. एक दहाडो कइंक कार्य प्रसंगे ते एक घाचीने घेर
जइ तेख छापीने एक जिनमंदिरमा गयो त्या तेणे गज्जारामा एक
वस्त्राज्जपणोथी शोजित्ती थएली जिनप्रतिमा दीढी ते प्रतिमानी
पासे तेणे जाअथी दीपक कर्यो, अने तेनु तेज जोइ ते त्रिचारवा
खाग्यो के, पूर्वे में घणा देवोनी पासे दीपको कर्यो ठे, पण आ दे-
वनी पामे करेला दीपको सरखा शोजता नहोता. एम चिंतवता
तेणे मनुष्य जवनुं आयुष्य बाध्यु अनुक्रमे त्याथी काल करीने
ते वीतशोका नामनी नगरीमा तेजसार नामे राजा थयो त्या
केटलाक जोगो जोगव्यावाद वैराग्यथी पोताना मणिरथ कुमारने
राज्य सौपीने तेणे केउली जगजान पासे दीक्षा लीधी. दीक्षा
पाळी काल करी ते विजय विमानमा देव थयो, तथा त्याथी
चपीने ते मोहें जशे आ तेजमारनी कथा पाचमो ग्रथोना प्र-
मणवाली ठे, अने तेनु विशेष वृत्तात प्राकृतज्ञापामा मनोर-
माना चरित्रथी बाची छेवु

દીપં વિધાય દેવાના-મગ્રતઃ પુનરેવ ન ॥

ગૃહકાર્યં ચ કર્તવ્યં, તિર્યગ્રૂપી જ્ઞવેન્નરઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- દેવોની પાસે દીપક ધરીને, તે દીપકથી ઘરનું કાર્ય કરવું નહીં, નહીંતર તેમ કર્યાથી તિર્યંચપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

ઈંદ્રપુર નામના નગરમાં જ્યારે અજિતસેન નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો, ત્યારે ત્યાં એક દેવસેન નામે શેઠ વસતો હતો. તેજ નગરમાં એક ધનસેન નામનો ડુંડોનો વ્યાપારી રહેતો હતો. તેને ઘેર રહેલી ડુંડણીડંમાંથી એક ડુંડણી હમેશાં દેવસેનને ઘેર આવવા લાગી. તે ડુંડણીને ધનસેન લાકડીડંનો પ્રહાર કરે તોપણ તે તે દેવસેનનું ઘર ઢોડે નહીં. પછી એવું જાણીને દેવસેને તે ડુંડણીને વેચાતી લીધી. એક દહાસો તે નગરમાં ધર્મઘોષ નામના આચાર્ય પધાર્યા, તેમને દેવસેન શેઠે પૂછ્યું કે, હે જગવન્ ! આ ડુંડણી મારું ઘર ઢોડીને વીજે કોઈ પણ સ્થાનકે રહેતી નથી, તેનું શું કારણ છે? ત્યારે આચાર્યજીએ પણ પોતાના જ્ઞાનથી જાણીને કહ્યું કે, હે શ્રેષ્ઠી ! આ ડુંડણી પૂર્વજન્મમાં તમારી માતા હતી. તે હમેશાં જિનેશ્વરપ્રજ્ઞુ આગલ દીપક કરીને, તેજ દીપકથી પોતાનાં ઘરનાં કાર્યો કરતી હતી. તે દીપકમાં કાકડી સલગાવીને ચૂલો સંધરૂકતી હતી. તે કર્મની આલોચના નહીં લેવાથી તે ડુંડણી થઈ છે, અને પૂર્વજન્મના સ્નેહથી તે તારા ઘરનું આંગણું ઢોડતી નથી. એમ વિચારીને દેવસંવંધિ નિર્માલ્ય વસ્તુ પણ ગ્રહણ કરવી નહીં, તેમ દેવહવ્ય વ્યાજે પણ રાખવું નહીં.

ઢોઅઈ બહુજ્ઞત્તિજુઝ, નેવજ્ઞં જો જિણંદચંદાણં ॥

મુંજઈ સો વરજ્ઞોએ, દેવાસુરમણુઅનાહાણં ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે માણસ બહુજ્ઞત્તિપૂર્વક શ્રી જિનેશ્વર પ્રજ્ઞુને નૈવેદ્ય ધરે છે, તે માણસ દેવ, દાનવ, અને મનુષ્યોના અધિપતિડંના ઉત્તમ જોગો જોગવેઢે.

पकवान, पुडला, ज्ञात, दाल, घी, जुदी जुदी जातिना शाक,
दही, शीखड, लवंग, विगेरे नैवेद्य जाणवा एवी रीते नै-
वेद्य पूजा जाणवी

वरतरुपवरफलाइं, ढोयइ जो जिणवरस्स जत्तीए ॥
जम्मंतरेवि सहला, जायंति मणोरहा तस्स ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणस जक्तिपूर्वक श्री जिनेश्वर प्रभु आगल उ-
त्तम वृद्धोना सुदर फलो धरे ठे, तेना सर्व मनोरथो जन्मातर-
मा सफल थाय ठे

नालीएर, सोपारी, दागिम, आवा विगेरे फलो जाणवा एवी
रीते फलपूजा जाणवी

ढोयइ जो जलज्जरिणं, कलसं जत्तीइ वीयरयाणां ॥
सो पावइ परमपर्यं, सुपसन्त्यं जावसुखीए ॥ १ ॥

अर्थ- जे माणस जक्तिथी श्री वीतराग प्रभुने जलथी जरे-
लो कलश चढावे ठे, ते जावशुद्धिथी मोक्षपदने पामे ठे

कर्पूर, केसर, चदन, कस्तुरी विगेरे सुगंधि द्रव्योथी मिश्रित
करेला जलोथी जलपूजा जाणवी

आ आठे प्रकारी पूजापर तेना फलोना दृष्टातो पूजाएक ना-
मना ग्रथथी वाची लेवा

मनो वाक्कायवस्त्रोर्वी-पूजोपकरणस्थितौ ॥

शुद्धिः सप्तविधा कार्या, श्रीजिनेज्जार्चनदण्णे ॥ १ ॥

अर्थ- श्री जिनेश्वर प्रभुनी पूजा समये, मनशुद्धि, वचन-
शुद्धि, कायशुद्धि, वस्त्रशुद्धि, ज्यमिशुद्धि, पूजानां उपकरणोनी
शुद्धि, तथा स्थितिशुद्धि, एम सात प्रकारे शुद्धि करवी

घर हुकान, व्यापार तथा स्त्री आदिकना ध्यानना परिहारथी

मननी शुद्धि आय ठे, सावद्यवचनना परिहारथी अने मौन धारण करवाथी वचनशुद्धि आय ठे; कह्युं ठे के, विचक्षण माणसो-ए व्याख्या वखते, पूजा वखते प्रतिक्रमण वखते, जोजन वखते, गमनवखते तथा बीजाजनां दुपणो बोदवामां मौन रहेवुं. वली सावद्य कार्यने साधनारी एवी हाथनी के त्रूकुटीनी संज्ञा पण करवी नहीं. ते पर जिणह कोटवालनुं दृष्टांत कहे ठे.

एक दहाडो जीमराजाए जिणह कोटवालने तेनी बहादुरीथी खुशी अइने धोलका नगर आप्युं. ते नगरमां तेनी बाहादुरीथी कोइ पण चोर के लुंटारा वसता नहोता, अने तेथी ते पोतानुं निष्कंदक राज्य चलावतो हतो. त्यां तेणे श्री कलिकुंरु पार्श्वनाथादिकना चार जिनमंदिरो बंधाव्यां, अने तेमां मौन धरीने ते त्रिकाल पूजा करतो हतो. एक दहाडो सौराष्ट्रना रहेवासी कोइक चारणे तेनी परीक्षा माटे राजानो एक जंट चोर्यो. त्यारे पोलीसना माणसो ते चारणने बांधीने जिणह कोटवालपासे लेइ गया. ते वखते मध्यान्हकाल होवाथी कोटवाल जिनमंदिरमां एकाग्र मनथी मौन धरीने पूजा करतो हतो. पोलीसना माणसोए तेने कह्युं के, आ जंटना चोरने अमोए पकड्यो ठे. ते सांजली कोटवाले आंगलीनी संज्ञा करीने तेनुं मस्तक ठेदवाने तेजने हुकम कर्यो. पण ते पोलीसना माणसो समजी शक्यां नहीं. ते जोइ कोटवाले पुष्पनुं एक डींटीजं तोरनीने संज्ञा करी. ते जोइ जय-जीत अएला चारणे कह्युं के,

इकजिणहा नइ जिणवरह, न मिलइ तारेतार
जेहिं अमारणपूजाइ, ते किम मारणहार ॥ १ ॥
इक्का चोरी सा करी, जा खोलडइ न माइ ॥
बीजा चोरी जु करइ, तु चारण चोर न थाइ ॥ २ ॥

ते साजली मत्रिए मिथ्याहु.कृत देउ, तेनु स्वरूप पत्रीने, ते चारणने पेहेरामणी सहित खाना कर्यो

स्नानादिकनीशुद्धि पूर्वक कायशुद्धि करवी उपलक्षणथी जिनपूजन करता शरीरे खरज करपी नहीं, तेम थुकवु के श्ले-
श्मादिक कहाडवुं नहीं साधेलु, वलेवु, फाटेवु, अने परनुं वस्त्र
जिनपूजा करता नहीं पेहेरवु, एवी रीते वस्त्रशुद्धि जाणवी मल,
तथा श्लेश्मादिक अशुचि पदार्थोथी अपवित्र थएली चूमिपर
रही देवपूजा करवी नहीं उपलक्षणथी कलश, रकावी, छोटा
विगेरे पूजाना उपकरणोने धरना कार्योमा वापरवा नहीं चोर्या-
सी प्रकारनी आशातना वर्जवाथी स्थितिशुद्धि थाय ठे

संसारपारगं वीत-रागं मुक्तिसुखप्रदम् ॥

चंपकादिकविस्तीर्ण-कुसुमैः पूजयेद्बुधः ॥ १ ॥

अर्थ- आ संसाररूपी समुद्रथी पार गएला, अने मोहसु-
खने देनारा एवा श्री वीतराग प्रजुने चपक आदिक प्रफुल्लित पु-
ष्पोथी डाह्या माणसे पूजवा

जिनपूजा समये अपवित्र पुष्पो वापरवा नहीं, तेम हाथथी
पडेला, पृथ्वीपर पडेला, पगे अडकेला, सुकाएला, सरान वस्त्रमा
राखेला, नाजिथी नीचे धारण करेला, छुट लोकोथी स्पर्शित
थएला, कीडाळथी खराएला विगेरे दूषणयुक्त थएला पुष्पो
जिनपूजामा वापरवा नहीं जे माणस दूषणयुक्त पुष्पोथी जिन-
पूजा करे ठे, तेने पण तेबुज मखे ठे. तेपर दृष्टांत कहेठे

कामरूप नामना नगरमा मातंगोना कुलमा एक दातो सहित
पुत्रनो जन्म थयो एवी रीतनो तेने जोड तेनो पिता तो नाशी
गयो, अने तेथी ते पुत्रनी माता जयथी ते पुत्रने घरनी बहार
ठोडी आपी. पटलामा खराडीए चडेला राजाए ते बाखरुने
जोड तेने खेड लीधो, अने पाखीपोपीने मोटो कर्यो पत्री दीक्षा

લવાની ઇચ્છાથી રાજાએ તેને રાજ્યની ગાદીપર બેસાડ્યો, અને પોતે દીક્ષા લીધી. કેટલેક કાલે તે રાજકૃપિને જ્ઞાન થવાથી તે તે તેને પ્રતિબોધેવામાટે ત્યાં પધાર્યા. તે સમયે રાજા લોકોની સાથે તેમને વાંદવા માટે ગયા. તે વખતે પેલી માતંગી પણ તેમને વાંદવા માટે ત્યાં આવી હતી. રાજાને જોઈ તેણીને અત્યંત હર્ષ થયો, અને રાજાને પણ તેણીનાપર માતૃસ્નેહ આવ્યો. તે સમયે તે રાજકૃપિએ સર્વ વૃત્તાંત તેમને કહી સંજ્ઞલાવ્યો. પછી રાજાએ જ્યારે તેમને પોતાના પૂર્વ જન્મનો વૃત્તાંત પૂછ્યો, ત્યારે રાજકૃપિ-જીએ કહ્યું કે, તું પૂર્વ જન્મમાં કોઈક નગરમાં મહા ધનાઢ્ય વ્યાપારી હતો. એક સમયે જિનપૂજા કરતાં પદ્માસનપર પડેલાં કેટલાંક પુષ્પો તેં પ્રજુને ચડાવ્યાં હતાં. ત્યારવાદ તે કર્મની આલોચના નહીં કરવાથી તું મૃત્યુ પામીને આ માતંગના કુલમાં ઉત્પન્ન થયો. પણ જિનપૂજાનાં પ્રજ્ઞાવથી તને રાજ્ય મળ્યું. તે સાંજલી તે રાજાને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું, અને તેથી દીક્ષા લેઈ તે સ્વર્ગે ગયો, અને ત્યાંથી મોઢે જશે. એવી રીતની કથા સાંજલીને અશુચિ પુષ્પોથી જિનપૂજા કરવી નહીં. વલી દમયંતીએ પોતાના વીરમતીના પૂર્વ જન્મમાં ચોવીસે જિનેશ્વરોની રત્નોનાં તિલકોથી પૂજા કરી હતી, અને તેથી તેણીના લલાટમાં મહા તેજસ્વી તિલક હતું, અને ત્રણ ખંડના સ્વામી નલરાજાની તે પટરાણી થઈ હતી. વલી પુષ્પપૂજા કરવાથી તીર્થંકરની પદવી પણ મલે છે, કેમકે, તીર્થંકરો પણ પૂર્વના તીર્થંકરોનીજ પૂજા કરવાથી તીર્થંકર પદને પામ્યા છે.

ધૂપં દહતિ પાપાનિ, દીપો મૃત્યુવિનાશકઃ ॥

નૈવેદ્યૈર્વિપુલં રાજ્યં, પ્રદક્ષિણા શિવપ્રદા ॥ ૧ ॥

અર્થ—ધૂપપૂજા પાપોને વાલે છે, દીપક મૃત્યુને નાશ કરનારો છે, નૈવેદ્યથી વિસ્તીર્ણ રાજ્ય મલે છે, અને પ્રદક્ષિણા મોઢને આપનારી છે.

वीतराग प्रभुनी रतोथी पूजा करायी चक्रप्रतिनी पदवी
मले ठे, वधारे शु कहेबु ? तेथी मोहनी पण प्राप्ति थायठे

वीतरागं स्मरन् योगी, वीतरागत्वमश्नुते ॥

ईलिका भ्रमरीजीता, ध्यायंती भ्रमरीं यथा ॥१॥

अर्थ- वीतरागनु स्मरण करतो थको योगी वीतरागपण
पामे ठे, जेम भ्रमरीने ध्यावती एवी ईलिका भ्रमरीपणाने पामी

जिनस्य पूजनं हंति, प्रातः पापं निशाञ्जवम् ॥

आजन्मविहित मध्ये, सप्तजन्मकृतं निशि ॥ १ ॥

अर्थ- प्रजाते करेलु जिनपूजन रात्रिना पापोनो नाश करे ठे,
मध्यानकाले करेलु जिनपूजन जीवितपर्यंतनु पाप नाश करे ठे,
तथा रात्रिए करेलु जिनपूजन सात ज्योना पापोनो नाश करे ठे
एवी रीते योग्य अवसरे करेली जिनपूजा लाजकारक
थायठे कह्यु ठे के,

जलाहारौषधस्वाप-विद्योत्सर्गकृतिक्रियाः ॥

सत्फलाः स्वस्वकाले स्यु-रेवं पूजा जिनेश्वरे ॥१॥

अर्थ- जलपान, जोजन, औषधग्रहण, निद्रा, विद्या, तथा
मलशुद्धि आदिक क्रियांत पोतपोताने अवसरे करवायी जेम
सफल थाय ठे, तेम जिनपूजा पण जाणवी

ते जिनपूजा पण पेथरुशाहनी पेठे एकाग्र मनची करवी पेथ-
रुशाह शेर हमेशां त्रिकाळ जिनपूजन करता हता एक दहाडो ते
पूजा समये सिद्धराज राजाए तेने पाच ठगार माणमो मोकलीने
बोलाव्यो, पण पूजाना एकाग्रपणायी ज्यारे तेणे जयाव आप्यो
नहीं, त्यारे राजा पोते त्या आव्यो ते समये पेथरुशाहने देव-
पूजामा लीन थएलो जोझे तेनी पात्रल पुण्यो आपयाने वेठेला
माणसने उठावीने राजा पोते गुप्त रीते बेसीने पुण्यो आपयालाग्यो

પણ પુષ્પો આપવાની વિધિને નહીં જાણવાથી તે વીજાં વીજાં પુષ્પો આપવા લાગ્યો. તે જોઈ પેથડે પાહું વાલીને જોયું, તો રાજાને જોયા; તેજ વચ્ચે તે ઝજો થવા જતો હતો, પણ સિદ્ધરાજે તેનો હાથ ઝાલીને તેને વેસાડી દીધો, અને દેવપૂજામાં તેનું એકાગ્રપણું જોઈને ખુશી થઈ કહેવા લાગ્યો કે, હે પેથડશાહ ! હું તમોને બોલાવું તે વચ્ચે જો તમો જિનપૂજામાં હો તો તમારે આવવું નહીં. એમ કહીને રાજા પોતાને સ્થાનકે ગયો. એવી રીતે એકાગ્ર ચિત્તથી ત્રિકાલ દેવપૂજન કરવું.

स्वर्गस्तस्य गृहांगणं सहचरी साम्राज्यलक्ष्मीः शुभ्रा
सौभाग्यादिगुणावलिर्विलसति स्वैरं वपुर्वेश्मनि ॥

સંસારઃ સુતરઃ શિવં કરતલક્રોડે લુઠત્યંજસા
યઃ શ્રદ્ધાઞ્જરઞ્જાજનં જિનપતેઃ પૂજાં વિધતે જનઃ ॥૧॥

અર્થ— શ્રદ્ધાના સમૂહનો ઞાજનરૂપ એવો જે માણસ શ્રી જિનેશ્વર પ્રજ્ઞની પૂજા કરે છે, તેને સ્વર્ગ તો ઘરના આંગણરૂપ થાય છે, મનોહર એવી રાજ્યલક્ષ્મી તો તેની સોવતણ થાય છે. તેમ તેના શરીરરૂપી ઘરમાં સૌભાગ્યાદિક ગુણોની શ્રેણિ વિલાસ કરે છે, સંસાર સુખેથી તરાય છે, અને મોક્ષ તો તુરત તેની હથેલીમાં આવીને રહે છે. (તેપર દૃષ્ટાંત કહે છે.)

દેવપાલ નામે કોઈક ગોવાલ ગાયોને વનમાં ચરાવતો હતો. એક દહાડો નદીની પડી ગણી જેઘડમાં તેણે એક જિનપ્રતિમા જોઈ. પઢી તેણે વનમાંજ એક ઝુંપડી બાંધીને તેમાં તે પ્રતિમાને તેણે સ્થાપન કરી, અને એવો અગ્નિગ્રહ લીધો કે, આ પ્રતિમાની પૂજા કર્યાબિના હું ઝોજન કરીશ નહીં. એવી રીતે હમેશાં તે પ્રતિમાને તે પૂજવા લાગ્યો. એક દહાડો નદીમાં પૂર આવ્યું, અને તે પૂર સાત દિવસોસુધી રહ્યું, અને તેથી તે દેવપાલને સાત ઉપવાસો થયા. આવમે દિવસે પૂજા કરીને તેણે ઝોજન કર્યું, તેની

एवी दृढता जोडने शासनदेवीए तुष्टमान थड तेने वरदान मा-
गवानुं कहुं त्यारे तेणे पासेना एक नगरनुं राज्य माग्यु शासन-
देवीए पण ते राज्य तेने आप्युं पढी केटलाक अहंकारी सा-
मंतो, जेठ ते देवपालजी आझा नही मानता हता, तेठने पण
तेणीए बाधीने वश कर्या जीवित पर्यंत राज्य पालीने ते स्वर्गे
गयो (एवी रीते जिनपूजानुं फल जाणीने तेमा उद्यम करवो.)

जिनपूजनं जनाना, जनयत्पेकमपि संपदो विपुलाः ॥
जलमिव जलदविमुक्तं, काले शस्यश्रियो ह्यखिलाः॥१॥

अर्थ— एक जिनपूजन पण (पुण्यानुबंधि पुण्यथी) माण-
सोने विस्तीर्ण संपदाठ आपे ठे, केमके आर्चादिक अवसरे वर-
सादथी पडेलु पाणी धान्यनी संपत्ती संपदाठने आपे ठे

(तेपर दृष्टांत कहेते)

एक पर्यंतमा एक जीख अने जीखडी वसतां हता एक द-
हामो त्या कोड जैनमुनि आवी चढ्या ते मुनिए तेठनी पासे
जिनपूजानु फल कहु ते साजखी जीखडीए पोताना लघुकर्म-
पणाथी ते अगीकार कर्यु, अने त्यारथी ने जीखनी मनमा र-
हेला एक जिनमंदिरमा जडने श्री कृपजदेव प्रभुने पूजवा लागी
ते जोड जीखे तेणीने कहु के, अरे!! आ तो वाणीआना पार-
सनाथ ठे, माटे ते आपणे पूजवाना नथी एवी रीते ते जीख ते
णीने वारवार वारतो, पण जीखडीए पोतानु कार्य तज्युं नही
अनुकमे केटलेक समये ते जीखनी काळ करीने पासेना एक न-
गरना राजानी पुत्री थड यावनपणु पामीने एक दहामो ज्यारे
ते ऊरुलामा बेठी हती, त्यारे तेज जीखने त्याथी जतो तेणीए
जोयो, अने तेने जोयाथी तेणीने जातिस्मरण झान उत्पन्न थयु
पढी ते जीखने तेणीए बोखावीने कहु के, तु मने उलखे ठे ?
एवी रीते कहीने तेणीए तेने कहु के, पूर्ण जवमा ते मारु कहु

માન્યું નહીં. એવી રીતે તેને ઉપદેશ દેડને તેને જિનપૂજનમાં દૃઢ કર્યો. તે રાજપુત્રી પણ કેટલુંક સુખ જોગવીને સ્વર્ગે ગઈ.

માટે એમ વિચારિને જાગ્યવાન માણસે જાવપૂર્વક જિનઞ્જિ કરીને પોતાનું જીવિતવ્ય સફલ કરવું. તેપર દૃષ્ટાંત કહેઘે.

કોઈએક નગરમાં નંદક અને ઞ્જક નામના બે વ્યાપારીજી વસતા હતા. તેજી વઘ્નેની હુકાનો સામ સામી હતી. ઞ્જક હમેશાં પ્રજ્ઞાતમાં જીવીને પોતાની હુકાને જતો હતો, અને નંદક તો હ-હેશાં પ્રજ્ઞાતમાં જીવીને દેવપૂજા માટે જિનાલયમાં જતો હતો. તે જોઈ ઞ્જક હમેશાં મનમાં એમ વિચારતો હતો કે, ધન્ય છે આ નંદકને, કે જે હમેશાં પ્રજ્ઞાતમાં જીવીને વીજું કાર્ય ઘોડીને જિનપૂજા કરે છે. અને હું મહાપાપી દરીઝી ધન મેલવવાની ઇચ્છાથી પ્રજ્ઞાતમાંજ અહીં આવીને પામરોનાં મુખો જોઈ હું, માટે મારાં જીવતરને ધિક્કાર છે, એવી રીતના શુદ્ધ ધ્યાનરૂપી જલથી તે હમેશાં પોતાનાં કર્મોરૂપી મેલને દૂર કરતો હતો, અને પુણ્યરૂપી વીજને સિંચતો હતો. નંદક હમેશાં એમ ચિંતવતો હતો કે, હું જ્યારે દેવપૂજામાં રોકાઈ હું ત્યારે મહા પક્ષો ઞ્જક ગ્રાહકો પાસેથી ખૂબ ધન કમાઈ લે છે; પણ કરું શું ? કેમકે મેં મૂર્ખે દેવપૂજાનો અજિગ્રહ લીધો છે; હવે તે દેવપૂજાથી મલવાનું ફલ તો એકવાજુ રહ્યું, પણ આથી તો ઝલડું જવ્ય પણ પેદા થઈ શકતું નથી. એવી રીતના કુવિકલ્પોથી નંદક પોતાનું પુણ્ય હારી ગયો; એમ વિચારિ ઢાહ્યા માણસોએ એકતાનથી જિનપૂજન કરવું.

एकैव हि जिनपूजा, दुर्गतिगमनं नृणां निवारयति ॥
प्रापयति श्रियमखिला-मामुक्तेर्ज्ञातः विहिता ॥ १ ॥

અર્થ— એકજ જિનપૂજા માણસોના દુર્ગતિગમનને નિવારે છે, તેમ ઞ્જકથી ઠેક મોક્ષસુધિની સઘલી લક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરાવે છે. (વડી આ જિનપૂજા સર્વ પુણ્યકરણીજીમાં મુખ્ય હોવાથી કા-

રણ પદ્યે નિ સંગ યતિર્ઠપણ જાવ્ય જીવોને તેનો ઉપદેશ દેડને
વજ્રસ્વામિની પેઠે કરાવે ઠે)

ફલ પૂજાવિધાનુઃ સ્યાન્તસૌજ્ઞાન્યં જનમાન્યતા ॥

એશ્વર્ય રૂપમારોગ્યં, સ્વર્ગમોક્ષસુખાન્યપિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પૂજા કરનાર માણસને, સૌજ્ઞાન્ય, લોકોતરફનું માન,
મોટાઈ, રૂપ, આરોગ્યપણ, અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષના સુખો પણ
ફલરૂપે થાય ઠે કહ્યું ઠે કે,

શ્રીરેણ જોગ્નિસેશ્વર, કરડ જિણદસ્સ જતિરાણ ॥

સો શ્રીરધવલધિમલો, રમડ વિમાણોસુ ચિરકાલ ॥૧॥

અર્થ- જે માણસ જતિરાગથી જિનેશ્વરપ્રભુને દૂધથી અ-
ન્નિપેક કરે ઠે, તે દૂધસરલો ભગ્જલ અને નિર્મલ થઈને લાંબા
વયતસુધિ વિમાનોમા રમે ઠે

કચણમોક્ષિયવિદ્યુમ-રયણાન્નરણેહિ જ્ઞાવસંજુક્તો ॥

જો પૂયણ જિણંદ, સો પાવેડ સાસયં ઠાણં ॥ ૧ ॥

અર્થ- કંચન, મોતી, પરવાલા તથા રત્નઆદિકના આજ-
રણોથી જાગસદિત જે માણસ જિનેશ્વરપ્રભુને પૂજે ઠે, તે ધરેધર
મોક્ષસુખ પામે ઠે (જેમ શ્રીવસ્તુપાલમંત્રીએ પોતેજ જરાગેલા
સગાલાલ જિનવિવોને, તથા શત્રુજયપરના જિનવિવોને સુવર્ણ
અને રત્નોના આજૂપણો પહેરાવ્યા હતા)

યઃ પુષ્પૈર્જિનમર્ચતિ સ્મિતસુરસ્ત્રીલોચનૈઃ સોઽર્ચ્યતે

યસ્ત વંદત એકશસ્ત્રિજગતા સોઽહર્નિશ વંચતે ॥

યસ્તં સ્તૌતિ પરત્ર વૃત્રદમનસ્તોમેન સ સ્તૂયતે

યસ્તં ધ્યાયતિ કલ્પપ્રકર્મનિધનઃ સ ધ્યાયતે યોગિજ્ઞિઃ ૧

અર્થ- જે માણસ ચપક આદિક સુગંધિ પુષ્પોથી જિનેશ્વર પ્ર-
ભુની પૂજા કરે ઠે, તે માણસ ત્રિકલ્પર થઈને યા દેવાગના-

તેનાં નયનોથી પૂજાય છે. અને જે માણસ પ્રજુને એકજ વખત વંદન કરે છે, તે હમેશાં ત્રણે જગતોથી વંદાય છે. વલી જે માણસ જિનેશ્વરપ્રજુની સ્તુતિ કરે છે, તે પરલોકમાં ઇંડ્રોના સમૂહથી સ્તવાય છે, અને જે માણસ તેમનું ધ્યાન ધરે છે, તે કર્મરહિત થઈને યોગીનું પણ ધ્યાવાય છે.

નૌરેષા જ્ઞવવારિધૌ શિવપદપ્રાસાદનિઃશ્રેણિકા

માર્ગઃસ્વર્ગપુરસ્ય હુર્ગતિપુરધારપ્રવેશાર્ગલા ॥

કર્મગ્રંથિશિલોચ્ચયસ્ય દલને દંજોલિધારાસમા

કલ્યાણૈકનિકેતનં નિગદિતા પૂજા જિનાનાં પરા ૧

અર્થ— શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુની પૂજા આ જ્ઞવરૂપી સમુદ્ગમાં નાવસમાન છે, તેમ મોક્ષપદરૂપી મેહેલની નીસરણી છે, સ્વર્ગપુરનો માર્ગ છે, હુર્ગતિ નગરનાં ધારમાં પ્રવેશ કરવાને આત્મી જાગોલસરખી છે, જોગાંતરાય તથા દાનાંતરાય આદિક કર્મોરૂપી પત્થરોના સમૂહને જાંગવામાં વજ્રધારાસરખી છે, અને કલ્યાણના એક સ્થાનકરૂપ છે.

નેત્રાનંદકરી જ્ઞવોદધિતરી શ્રેયસ્તરોર્મંજરી

શ્રીમધ્ધર્મમહાનરેંજનગરી વ્યાપહ્વતાધૂમરી ॥

હર્ષોત્કર્ષશુભ્રપ્રજાવલહરી જ્ઞાવદિષાં જિત્વરી

પૂજા શ્રીજિનપુંગવસ્ય વિહિતા શ્રેયસ્કરી દેહિનામ

અર્થ— શ્રી જિનેશ્વરપ્રજુની કરેલી પૂજા નેત્રોને આનંદ કરનારી છે, જ્ઞવરૂપી સમુદ્ગમાં વહાણસમાન છે, કલ્યાણરૂપી વૃદ્ધની માંજર છે, શ્રીમાન્ ધર્મરાજાની નગરી છે, આપદારૂપી વેલોને નાશ કરવામાં ધૂમરીસરખી છે, હર્ષનો ઉત્કર્ષ તથા ઉત્તમ જ્ઞાવોની લહરીસરખી છે, જ્ઞાવશત્રુનું જીતનારી છે, તથા પ્રાણીનું કલ્યાણ કરનારી છે. (તેપર દૃષ્ટાંત કહે છે.)

जयंती नामनी नगरीमा एक नरसिंह नामे राजा हतो. ते निःपुत्रीं हतो तेज नगरमा एक कमल नामे शैठ बसतो हतो, तेने रूप, लावण्य, सौजाग्य तथा विनयादिक गुणोत्थी मनोहर एवो सुदरकुमार नामे पुत्र हतो राजानी तेनापर अत्यंत प्रीति थवाथी तेणे तेने पुत्र करीने राख्यो, अने तेथी ते हमेशा राजानी-साथे अरधा आसनपर बसतो एक दहामो ते नगरमा एक श्री-पाद नामे कोटिध्वजशैठ उन्नीस जातना करीआणाउंसहित व्यापार कराने आब्यो तेणे रत्न, मोती, प्रवालाधिगेरेथी एक सुवर्णनो आळ जरीने, तेपर एक दिव्यसुगंधिवालु एक हजार पांखडीउनुं कमल मुक्यु, अने ते आळ राजाने जेट कर्यो ते ब-सते कमलनी सुगंधिथी सर्व सजा खुशी थई. राजाए पण ते कमल हाथमा छेड विचार्यु के, आवुं मनोहर कमल मारे सु-दरकुमारनेज आपवुं, एम विचारि तेणे ते कमल ते कुमारने आप्यु ते छेड सुदरकुमार ज्यारे घेर आयना लाग्यो, त्यारे मार्गमा जिनमंदिर जोड तेणे विचार्यु के, आ उत्तम कमलतो जिनेश्वर प्रभुने चढाववु तेज योग्य ठे एम विचारी तेणे ते क-मल जिनमंदिरमा आनीने जिनप्रतिमाना मुकुटपर मुक्युं, अने तेथी ते प्रतिमा बहुज सुदर देखाना लागी एटलासा त्या दर्शन करया माटे व्यापारीनी चार पुत्रीं आनी हती तेउंए ते दीव्य कमल जोडने सुंदर पुमारनी अत्यंत अनुमोदना करी अनुक्रमे ते सुदरकुमार ते चारे कन्याने परण्यो अने ते पुण्यथी ते पाचे त्याथी काळ करीने देवलोकां महा कज्जिवंत देवो थया त्याथी चवीने तेउं एक मोटा व्यापारीना पुजो थया, अने यापण एक दहाटो उत्तम जिनपूजा जोडने तेउंने जातिस्मरण शान थयु. पत्री दीहा छेड केउळझान पामी तेउं मोक्षे गया

दर्शनाद्भुरितध्वंसी, वदनाघावितप्रदः ॥

पूजनात्पूरकः श्रीणां, जिनः साक्षात्सुरजुमः ॥१॥

અર્થ- જિનેશ્વર પ્રજુ (તેમનાં) દર્શનથી પાપોનો નાશ કરનારા છે, વંદનથી વાંઘિત અર્થને દેનારા છે, પૂજવાથી લક્ષ્મીને પૂરનારા છે, અને એવી રીતે તે સાક્ષાત્ કલ્પવૃક્ષ સરખા છે. (તે પર દૃષ્ટાંત કહે છે.)

અર્બુદાચલના પરમારવંશના રાજા પાટ્હણે એક પિત્તલની પ્રતિમા ગલાવી નાંચી, અને તે પાપથી તેને ગલત્કૃષ્ટનો રોગ થયો. ગોત્રીજીએ તેનું રાજ્ય લેઈ લીધું; પછી મૃત્યુના ડરથી તે દેશાંતરમાં ગયો. એક દહાડો જમતાં થકાં તેને શીલધવલ નામના આચાર્યજીનો મેલાપ થયો. તેમની પાસે તેણે પોતાનું પાપ કહી વતાવ્યું ગુરુએ પણ તેને પ્રતિવોધ આપ્યો. પછી પશ્ચાત્તાપ થવાથી તેણે ગુરુજીને ચરણે નમી કહ્યું કે, હે જગવન્ ! આપ કૃપા કરીને તે પાતકના ક્ષયનો ઉપાય કહો ? ત્યારે ગુરુએ તેને કહ્યું કે, હે રાજન્ ! હવે તમો જિનમંદિર તથા જિનપ્રતિમા આદિક પુણ્યનાં કાર્યો કરો ? તે સાંજલી તેણે પોતાના નામથી પ્રદહાદનપુર (પાલણપુર) નામનું નગર વસાવ્યું, અને ત્યાં તેણે સુવર્ણના શોલ કોંગરાંવાલું પાટ્હણવિહાર નામનું જિનમંદિર બંધાવ્યું. તે મંદિરમાં તેણે શ્રી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા સ્થાપી. તે પુણ્યના પ્રજ્ઞાવથી તેના કુષ્ટરોગનો નાશ થયો. જીવિત પર્યંત જિનજ્ઞતિ કરીને તે દેવલોકે ગયો.

પાપં લુંપતિ ડુર્ગતિં દલયતિ વ્યાપાદયત્યાપદં
પુણ્યં સંચિનુતે શ્રિયં વિતનુતે પુણ્ણાતિ નીરોગતામ્ ॥
વૈરાગ્યં વિદધાતિ પલ્લવયતિ પ્રીતિં પ્રસૂતે યશઃ
સ્વર્ગં યજ્ઞતિ નિર્વૃત્તિં ચ રચયત્યર્ચાર્હતાં નિર્મિતા ॥ ૨ ॥

અર્થ- કરેલી એવી શ્રી અરિહંત પ્રજુની પૂજા પાપને લોપે છે, ડુર્ગતિને દલે છે, આપદાને નષ્ટ કરે છે, પુણ્યને એકઠું કરે છે, લક્ષ્મીને વિસ્તારે છે, આરોગ્યપણાને પુષ્ટ કરે છે, વૈરાગ્ય કરે છે, પ્રી-

तिने नवपङ्क्त करे ठे, यशने उत्पन्न करे ठे, स्वर्ग आपे ठे, तथा मोक्षने रची मेले ठे

याति छुष्टछुरितानि दूरतः, कुर्वते सपदि संपदः पदम् ॥
भूषयन्ति भुवनानि कीर्तयः, पूजया विहितया जगद्गुरोः

अर्थ- जगतना गुर एरा श्री तीर्थकर प्रभुनी पूजा करवाथी छुष्ट पापो दूर जाय ठे, सपदाउं पोतानु स्थानक करे ठे, तथा कीर्तिउं भुवनने शोचाये ठे (तेनापर दृष्टात कहे ठे)

वाणारसी नामनी नगरीमा देवपाख नामे एक व्यापारी वसतो हतो तेणे खद्वीनु चचखपणु जाणीने पोतानुं धन साते केव्रोमा सरची नाख्यु, अने पोते चणारेखा जिनमदिरमा ते हमेशा विविध प्रकारनी पूजा करावतो हतो अनुक्रमे ते निर्धन थड गयो, तेथी ते एक पासेना गाममा गयो, अने त्या खेती आदिक करीने घणीज मुशीवते ते पोतानी आजीविका चलावया लाग्यो, तथा निर्धन होवाथी ते पोताना जिनमदिरमा कड पण पूजादिक कार्य करी शक्यो नहीं. ते जोड प्रतिमाना अधिष्ठायक देवे विचार्यु के, हाखमा आ मदिरमा पूजादिक कार्य केम थतु नथी ? पत्री अधिज्ञानथी ज्यारे तेणे शेठनु स्वरूप जाण्यु, त्यारे तेनापर उपकार करवा माटे ते देव दूर देशमा रहेला एरा तेना जाणेजानु स्वरूप करीने तेने घेर आच्यो, अने पोतानी मामीने पृच्छु के, मारा मामा क्या ठे ? तेणीए कथु के ते खेतरे गया ठे ते साजखी ते मामाने मखया माटे खेतरे गयो, अने त्या मामाने प्रणाम करीने तेणे तेनी आजीविकानु स्वरूप पृच्छु त्यारे शेठे पण पोतानुं सर्व वृत्तात तेने कही वताच्यु पत्री ज्यारे मध्यान्हकाख धयो त्यारे जाणेजे कथु के, हे मामाजी ! चाखो हरे आपणे जोजन माटे घेर जडण ते साजखी मामाण कथु के, आटखा मात्राउं ज्यारे कपाड रहेरो, त्यारे घेर जगशे. ते साजखी ते

જાણેજ રૂપ થયેલા દેવે તે સર્વ સાંગાઈ એકદમ વાઢી નાંચ્યા.
 અને તેનો જારો વાંધ્યો. પઠી તે જારો લેઈને જેવા તેઈ વન્ને ઘેર
 આવ્યા કે તે સમયે મામીએ પોતાના ચારમાટે ઉત્તમ ઝોજન કરી
 રાખ્યું હતું; પઠી જેવી તે ચારને ઝોજનમાટે વેસાડે ઠે, તેવા તે
 મામોજાણેજ વન્ને ઘરમાં દાખલ થયા. તેઈને આવતા જોઈ તે
 હુટ મામીએ પોતાના જારને ઢોરની કોડમાં સંતાડ્યો અને તેનાપર
 ઘાસ નાખી દીધું. જાણેજે પણ પેલો સાંગાનો જારો તે ચારપર
 નાંચ્યો. પઠી મામો જ્યારે ઝોજનમાટે વેસવા લાગ્યો ત્યારે જાણે-
 જે કહ્યું કે, હે મામાજી ! તમો દેવપૂજા કર્યાવિના કેમ ઝોજન
 કરો છો ? ત્યારે મામાએ કહ્યું કે, નિર્ધનપણાથી તે સર્વ કાર્ય હું
 વિસરી ગયો ઠજં. ત્યારે જિનપૂજા વિના ઝોજન ન કરવું એવું
 નિયમ જાણેજે મામાને આપ્યું. પઠી તેઈ વન્ને જ્યારે ઝોજન માટે
 વેગ ત્યારે હુટ મામીએ તેઈને અત્યંત રસવિનાનું ઝોજન પીરસ્યું.
 તે જોઈ જાણેજે કહ્યું કે, અરે ! વાસણમાં રહેલી લાપસી, દાલ,
 જાત વિગેરે પીરસોની ? તે સાંજલી મામીએ તે ઝોજન પીરસ્યાં.
 પઠી ઝોજન કર્યા વાદ જાણેજે કહ્યું કે, હે મામાજી ! હવે
 તો ચાલો તો આપણે વજારમાં જઈએ. તે સાંજલી મામાએ કહ્યું
 કે, હજુ તો આ સાંગાઈમાંથી અનાજના કાળો કહાડવાના ઠે.
 તે સાંજલી જાણેજે મુશલ લેઈને તે જારાપર જોરથી મારવા
 જાડ્યું, અને તેથી અનાજના કાળીઆઈતો હુટા પડ્યા, પણ અં-
 દર રહેલા તે હુટચારના હાનકાં ધોધરાં થઈ ગયાં. પઠી જાણે-
 જે મામીને કહ્યું કે, હવે તમો આ દાણા એકઠા કરી લેજો ? એમ
 કહી તેઈ વન્ને વજારમાં ગયા. ત્યાર વાદ શેઠાણીએ પોતાના ચા-
 રને તેમાંથી કહાડ્યો, તથા જ્યાં રુધિર નિકળ્યું હતું ત્યાં ત્યાં શં-
 ધની ચૂર્ણ દાવીને તેને પોતાને ઘેર રવાના કર્યો. હવે તે જાણેજ-
 રૂપ થયેલા દેવે હમેશાં જિનપૂજાનું માહાત્મ્ય દેખાડીને, તથા

अव्यक्तो जंदार पण देखाभीने शेठने धर्ममा छढ कयों पठी संपत्ति
 थवाथी तेणे पोताना एक पुत्रनो विवाह करवा मांड्यो तेमा मारु-
 वाने दिवसे ते शेठे सघला सगाळने तथा नातीळाळने जोजन
 माटे तेढ्या, मामीए पोताना यारने पण नोतरुं आप्युं हतु अने
 तेथी ते पण स्त्रीनो वेष लेइने पंगतमा ठेडे वेसी गयो ते वखते
 सघला पुरुषवर्गनी आगतास्वागता शेठ करवा लाग्या, अने
 जाणेज स्त्रीजनी आगतास्वागता करवा लाग्यो पठी स्त्रीजनी
 पंगतमा पीरसतो पीरसतो जाणेज ज्यारे ते यार आगल आवतो,
 त्यारे तेने धीमेथी ते कहेतो के, ते दिवसे सांगळनी नीचे हुं
 हतो के ? त्यारे ते कहे तो के, “ नहीँ, नहीँ, हुं नहीँ ” त्यारे
 ते जाणेज लोकोने एम समजावतो के, आ स्त्री कहेठे के, मारे
 ते लाकु जोइता नथी एवी रीते बारवार कहीने ते जाणेजे तेने
 कशुं पण पीरस्युं नहीँ पठी ते वातनी मामीने खर पडवाथी
 तेणीए गुस्सरीते पोताना ते चारने बार लाडुळ आप्या, अने ते
 लाकुळ तेणे काखमा कचुक नीचे सताडी राख्या पठी जोजन
 कर्यावाद सर्ग स्त्रीज ज्यारे पोतपोताने घेर जया लागी, त्यारे
 जाणेजे तेणीजने कहुं के, तमो सर्वे मारा मामाना मारुवाने व-
 धावती जाळ ? ते साजळी सघली स्त्रीज पोताना हाथो उंचा क-
 रीने एक पठी एक वधावती चाळी. अनुक्रमे ते स्त्रीवेषधारी
 यारनो पण वारो आव्यो, अने तेथी तेणे पोताना हाथो उंचा
 नहीँ करता एमने एमज मरुपने वधाव्यो. ते जोड जाणेजे कहुं
 के, एम वंधहाये न वधावाय, एम कही वलात्कारे ज्यारे तेना
 हसो लावा कर्या, के तुरत पेला चोरेला लाकुळ नीचे जड पड्या.
 पठी ते शेठाणीनुं सघलु छुष्ट वृत्तात लोकोमा जाहेर अर्यु ठे-
 वटे ते जाणेजरूप देव शेठने प्रतिजोधीने पोताने स्थानके गयो.
 शेठे पण टीहा छेड तप तपीने पोतानु आत्मकार्य साध्यु.

શ્રીમજ્જિનેંદ્રપદપંકજપૂજનેન

જ્ઞાનક્રિયાકલિતસદ્ગુરુસેવનેન ॥

સ્વાધ્યાયસંયમતપોવિનયાદિના ચ

કસ્યાપિ પુણ્યપુરુષસ્ય દિનાનિ યાંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- શ્રીમાન્ જિનેશ્વર પ્રચુના ચરણકમલોને પૂજવાથી, જ્ઞાન ક્રિયાવાલા ઉત્તમ ગુરુને સેવવાથી તથા સજ્જાયધ્યાન, સંયમ, તપ, અને વિનયાદિકથી કોઈ પુણ્યશાલી પુરુષનાજ દિવસો જાય છે.

કોઈક પંડિત માણસજ જિનેશ્વર પ્રચુને નમીને પોતાનાં મસ્તકને, તેમના ગુણો સાંજલીને પોતાના કાળેને, તેમની મૂર્તિ જોડને પોતાનાં નેત્રોને, તેમનું સ્તવન કરીને પોતાની જિહ્વાને, તેમનું પૂજન કરીને પોતાના હસ્તોને, તેમને મંદિરે જઈ પોતાના ચરણોને, તથા તેમનું સ્મરણ કરીને પોતાના મનને પવિત્ર કરે છે. જિનપૂજન કર્યા વિનાની સર્વ ક્રિઆઈ નિષ્ફલ છે. કહ્યું છે કે, હે, નાથ! જેણે તમોને વાંઘા નથી, પૂજ્યા નથી, ઋક્તિથી સ્તવ્યા નથી, તથા ઉત્તમ ધ્યાનથી તમોને ધ્યાવ્યા નથી, તેણે વનમાં રહેલી માલતીની પેઠે પોતાનો જન્મ નિર્રથક ગુમાવ્યો છે. માટે તેજ માણસને ધન્ય જાણવો કે, જેનું હવ્ય જિનપૂજા માટે વપરાય છે. કહ્યું છે કે, જિનપૂજા, જિનમંદિર, જિનવિંવ, તથા જિનયાત્રા આદિકમાં વિધિપૂર્વક જે હવ્ય ચરચાય છે, તેજ સફલ છે, બાકીનું હવ્ય તો નિષ્ફલ છે. હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહેઠે.

ગજપુર નામના નગરમાં શ્રીધર નામે એક વણિક રહેતો હતો. તેણે એક દહાડો સાધુર્જના મુખથી જિનપૂજાનું ફલ સાંજલ્યું. અને તેથી તે હમૈશાં ત્રિકાલ જિનપૂજા કરવા લાગ્યો. એક દહામો ધૂપપજા કરતાં થકાં તેણે એવો અગ્નિગ્રહ લીધો કે, જ્યારે આ ધૂપ અહીં રહેશે ત્યારે હું અહીંથી જઈશ. એટલામાં ત્યાં એક

सर्प आवी चड्यो, तेने जोड़ने पण ते निर्जय थइने त्या स्थिर रह्यो पठी क्रोधथी सर्प जेटखामा तेने डंखवा आव्यो के, तुरत शासन देवताए ते सर्पने उपानीने दूर फेंकी दीधो, अने लक्ष्मीनी वृद्धि करनारु एक रत्न ते श्रीधर शेठने आप्यु ते रत्नना प्रज्ञावथी ते कोटीध्वज थयो एक दहाडो तेणे लोकोना मुखथी साज्जयुं के, कामरूप नामना यद्दनी बूजा करवाथी सर्व वाञ्छित फले ठे ते साज्जली लोचने वश थइ तेणे ते यद्दनी पूजा करी, तथा लोकोना वचनथी तेणे चंडी, गणेश विगेरेनी पण पूजा करवा मानी एम करता थका एक दहाडो चोरोनी धाडे आवीने तेनु सर्व ज्ञव्य खुटी लीधु अने तेथी तेनी आजीविका पण बहु दुःखथी चालवा लागी ते जोड़ तेणे त्रण उपवास करीने गोत्र-देवीनी आराधना करी त्यारे तेणीए प्रत्यक्ष थइ कह्यु के, तें मने तजीने यद्द, चंडी विगेरेनी आराधना करी ठे, माटे ते तने ज्ञव्य आपशे, एम कही ते तो गुस्सामाज अंतर्ध्यान थइ गइ पठी तेणे शासन देवीनु आराधन कर्यु, तो तेणीए प्रत्यक्ष थइ तेने फरीने जैनधर्ममा दृढ कर्यो, तथा क्रोडोगमे सोनामोहोरो आपी त्यारवाद ते श्रीधर शेठ त्रिकाल जिनपूजा करतो थको ठेवटे मृत्यु पामीने देवलीकमा देवपणे उत्पन्न थयो

वरपूजया जिनानां, धर्मश्रवणेन सुगुरुसेवनया ॥

शासनज्ञासनयोगैः, सृजंति सफल निजं जन्म ॥१॥

अर्थ- (माणसो) जिनेश्वर प्रभुनी उत्तम पूजाथी, धर्म श्रवणथी, गुरुसेवाथी, तथा शासनोद्योतना योगथी पोतानो जन्म सफल करे ठे

जिनपूजनविना राज्यादिक पण निष्फलज ठे कह्युं ठे के, जे माणस धीतरागप्रभुनु मंदिर के तेमनु विंव, के तेमनी पूजा करतो नथी, तेनु राज्य, तेनु धन, तेनु शरीर, तेना आचरणो, तेनी

પંડિતાઈ, તથા તેનું ઉત્તમ કુલ પણ શા ઉપયોગનું છે ? ક્રોધ, રાગ, દ્વેષ તથા માનયી રહિત થઈને એકાગ્રમનયી જિનપૂજા કરવી. ધર્મને સાંજલવાયી, જોવાયી, કરવાયી, કરાવવાયી, તથા અનુમોદવાયી, પણ તે એક સાત પેહેડીઝં સુધિ પવિત્ર કરે છે. તે ધર્મનું શ્રવણ ગુરુસેવાયી થાય છે. કેમકે, વિચક્ષણ માણસ પણ ગુરુની સહાયતાવિના ધર્મને જાણી શકતો નથી. કારણ કે, ઉત્તમ લોચનવાલો માણસ પણ અંધકારમાં રહેલી વસ્તુને દીપકની સહાયતા વિના જોઈ શકતો નથી. તે પર દૃષ્ટાંત કહેઠે.

ગોપગિરિમાં એક દહાડો કેટલાક માતંગ નાટકકારો આવ્યા; તેજમાં એક નટી ઘણીજ સ્વરૂપવાન હતી. તેણીને જોઈ ત્યાંનો આમ રાજા મોહિત થયો, અને તેણીની સાથે જોગવિલાસ કરવાની તેની ઇચ્છા થઈ. તે વાવતની તેના માનનીક ગુરુ શ્રી વપ્પજટ્ટી-જીને ખબર પડવાયી તેમણે રાજાને પ્રતિવોધવા માટે તેના મેહેલના ઘારપર અન્યોક્તિનું નીચે પ્રમાણે કાવ્ય લખી દીધું.

શૈત્યં નામ ગુણસ્તૈવ જવતઃ સ્વાજ્ઞાવિકી સ્વચ્છતા
 કિં વ્રૂમઃ શુચિતાં વ્રજંત્યશુચયઃ સંગેન યસ્યાપરે ॥
 કિં ચાતઃ પરમસ્તિ તે સ્તુતિપદં ત્વં જીવિતં દેહિનાં
 ત્વં ચેન્નીચપથેન ગહસિ પથઃ કસ્ત્વાં નિરોઝું દમઃ ॥૧॥

અર્થ— હે પાણી ! તારો ગુણ શીતલ છે, તેમ તારી સ્વચ્છતા પણ સ્વાજ્ઞાવિક છે, વલી તારાં પવિત્રપણાનાં અમો શું વખાણ કરીયે ? કેમકે તારા સંગથી વીજા અશુચિ પદાર્થો પણ પવિત્ર થાય છે, વલી તારા સમાન વીજી કઈ પવિત્ર વસ્તુ છે ? તું પ્રાણીઝંને જીવિત આપનાર છે; એવું પણ તું જો નીચ માર્ગમાં જશે, તો પછી તને અટકાવવાને કોણ સમર્થ થશે ?

ઇત્યાદિક કાવ્યોથી પ્રતિવોધિને આચાર્યજીએ તેને તે અકાર્યથી અટકાવ્યો. આમ રાજાએ પણ તેથી જીવિત પર્યંત પરસ્ત્રી-

गमननी बाधा लीधी, अने ते पापना प्रायश्चित्त माटे तेणे जिन-
मंदिर बंधाव्यु इत्यादि तेनो विशेष वृत्तात वप्पजट्टीप्रबंधथी
जाणी लेवो तथा हेमचंद्राचार्य अने कुमारपाद राजा आदि-
कना पण गुरुमहात्म्यना प्रवधो जाणी लेग

अज्ञानतिमिरांधाना, ज्ञानाजनशलाकया ॥

नेत्रमुन्मीलितं येन, तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥

अर्थ- अज्ञानरूपी अंधकारथी अंध थएला माणसोना ने-
त्रने जे गुरुमहाराजे ज्ञानरूपी अजनशलाकाथी खुल्ला कर्यो ठे,
एवा श्री गुरुमहाराजप्रते नमस्कार थाउं ?

जिनविवाचनं सेवा, गुरुणा प्राणिनां दया ॥

शमो दानं तपः शील-मेष धर्मो जिनोदितः ॥ १ ॥

अर्थ- जिनविबनी पूजा, गुरुनी सेवा, प्राणीजंपरनी दया,
समता, दान, तप, अने शील, ए रूपधर्म श्री जिनेश्वरोप कह्यो ठे
माणसोए एवी रीतनो धर्म आराधीने पोताना जन्मने सफल
करवो कह्यु ठे के, जिनपूजा, गुरुसेवा, जीवदया, सुपात्रदान,
गुणोनों अनुराग, तथा आगमश्रवण पढला आ मनुष्य जन्म-
रूपी वृद्धना फलो ठे तेमा पण जिनपूजा ठे ते, अत्यंत मंगल-
कारी, पापोने नाश करनारी, तथा मनोरथोने पूरनारी ठे ते पू-
जाना ध्यानथी पण अत्यंत लाभ थाय ठे

तेपर दृष्टात कहेवे

काकदी नामनी नगरीमा ज्यारे जितारि नामे राजा राज्य करतो
हतो, त्यारे त्या एक महा दक्षिणी डोशी वसती हती. एक द-
हाडो त्या श्री वीर प्रभु आवीने समोसर्गो. तेमने वादवा माटे
जितारि राजा प्रजा सहित तेमनी पासे आच्यो ते अवसरे ते
वृद्धडोशी त्याथी लाकडानो चारो खेज्ने चाली जती हती ए-

ટલામાં રાજાદિકથી પૂજાતા શ્રી વીર પ્રજુને તેણી પળ જોયા. તેમને જોઈ અત્યંત હર્ષથી વિસ્મિત થઈને તે વિચારવા લાગી કે, અહો આ જગતમાં એક આજ યુગે દેવ છે, કેમકે, તેમને સુર અસુર વિગેરે આવીને સેવે છે. મેં પૂર્વ જન્મમાં યુગે દેવ આવા વી-તરાગ પ્રજુને પૂજ્યા નથી, અને તેથી આ જન્મમાં હું આવું કષ્ટ સહન કરું છું. માટે હવે આ સમયે તો તે શ્રી વીર પ્રજુને પૂજું, કે જેથી આવતા જન્મમાં મને કષ્ટ સહન કરવું પડે નહીં. એમ વિ-ચારિને તે ડોશી તો ત્યાં કાઠનો ચારો ઘોડીને, તથા કેટલાંક-ત્યાંથી પુષ્પો લેઈને પ્રજુને પૂજવામાં તે તુરત આવી, પણ ધરુપણે લીધે તેની આંખો નવલી હોવાથી તે માર્ગમાં પથ્થરની ઠેસ લા-ગવાથી પડી ગઈ, અને ત્યાં રહેલો એક સ્ત્રી તેના મસ્તકમાં યુગે જવાથી તે ત્યાંજ મૃત્યુ પામીને, પૂજાના ધ્યાનના પ્રજાવથી દેવ રૂપે થઈ. ત્યાં અવધિજ્ઞાનથી પોતાના પૂર્વજન્મનો વૃત્તાંત જાણીને તે દેવ શ્રી વીર પ્રજુને વાંદવા માટે આવ્યો. એટલામાં ત્યાં જિતારિ રાજા પણ આવી પહોંચ્યો, તથા તે દેવને જોઈ તેણે પ્રજુને પૂજ્યું કે, હે જગન્ ! આ દેવ અત્યંત કાંતિવાલો કેમ છે ? તે સાંજલી પ્રજુએ કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તે માર્ગમાં જેમોશીને મૃત્યુ પામેલી જોઈ છે, તેનોજ જીવ અમારી પૂજાના ધ્યાનથી આ દેવરૂપે થયો છે, અને તે હલુકમી હોવાથી થોડીજ મુદ-તમાં મોઢે જશે.

જિનજીવનં જિનવિંબં, જિનપૂજાં જિનમતં ચ યઃ કુર્યાત્ ॥
તસ્ય નરામરશિવસુખ-ફલોપદાનિ કરપદ્મવસ્થાનિ ॥ ૧ ॥

અર્થ— જિનમંદિર, જિનવિંબ, જિનપૂજા, તથા જિનમતને જે કરે છે, તેને મનુષ્ય, દેવ, તથા મોક્ષસુખનાં ફલો હથેલીમાં આવે છે. કહ્યું છે કે, કાષ્ઠ આદિકનાં જિનમંદિરમાં જેટલાં પરમાણુ છે, તેટલાં લાખ વર્ષોસુધી તેનો કર્તા સ્વર્ગ જોગવનારો થાય છે.

अहीं ३६ हजार जिनप्रासाद बंधावनार संप्रति राजा, चौदसो चम्माखीस जिनप्रासाद बंधावनार कुमारपाल राजा, पाचहजार जिनप्रासाद बंधावनार वस्तुपाल मंत्री, शत्रुंजय, तथा भृगुक-
द्यादिकनो उद्धार करनार बाहुरु मंत्री, चोर्यासी जिनप्रासाद बं-
धावनार पेथरुशाह, तथा साजन कोटवाल आदिकना दृ-
ष्टातो जाणी लेवा

जिनविद्य करानारने, कुगति, दक्षिणता के पुर्जाग्यपणु पण
आवतु नथी अहीं सवाक्रोड जिनविद्यो ज्ञरावनार संप्रति राजा,
सयालाख विद्यो ज्ञरावनार वस्तुपालमंत्री, जावरुशाह आदि-
कना दृष्टांतो जाणी लेवा

यत्नी जे माणस जिनपूजा करे ठे, तेने चक्रवर्तीपणु, वासुदेव-
पणु, तीर्थंकरपणु, तथा डंडपणु विगेरे उत्तम पदवीउं प्राप्त आय
ठे, अने ठेवटे मोहसुरप पण मले ठे

पूजा, पञ्चस्काण, पडिकमणुं, पोसह तथा परोपकार ए पाचे
पकारो आ जगतमा दुर्लभ ठे जिनपूजा प्रजावतीनी पेठे करवी
पञ्चखाण कपर्दी यक्षनी पेठे करवु पडिकमणु पण पदसपदा स-
हित मौनमुद्राथी एक चित्तथी करवुं तेपर दृष्टात कहे ठे

दीट्हीमा साजणसिंह नामे एक श्रावक धमतो हतो ते ह-
मेशा वझे वखत पडिकमणु करतो हतो अने तेने एवु नियम
हतु के, पडिकमणाविना मारे जोजन करवु नहीं एक दहाडो
पीरोजशाह बादशाहे तेने केदखाने नाख्यो त्या रही तेणे चो-
कीदारोने पचास सोनामोहोरो आपीने पचास पडिकमणा कर्या,
एटलामा बादशाहे तेनापर तुष्टमान थइने तेने पेहेरामणी आपी
ठोडी मेढ्यो, अने तेथी ते वाजिन्नादिकना मोटा उत्सवपूर्वक
पोताने धेर गयो ते जोइ जय पामेला ते चोकीदारो जेटनो मिप
करीने तेने ते पचास सोनामोहोरो पाठी देवा आव्या. ते वखते
शेठे तेउने कहुं के, ते समये जो तमोए पचास तो शु ? पण प-

ચાસ હજાર સોનામોહોરો માર્ગી હોતે તો હું તમોને તે આપીને
પણ મારું પ્રતિક્રમણ કરવાનો હતો. એમ કહી તેણે વહુમાનપૂર્વક
તે સોનામોહોરો તેજને આપી દીધી.

પર્વતિથિને દિવસે પૌષધ કરવો.

પાંચમા પરોપકારનું વર્ણન ગ્રંથકાર અરધા શ્લોકથી કહેઠે.

પરોપકારઃ પુણ્યાય, પાપાય પરપીડનમ્ ।

અર્થ—પરોપકાર ઠે તે પુણ્ય માટે આય ઠે, તથા પરને જે દુઃખ
દેવું તે પાપને અર્થે આય ઠે.

અહીં શ્રીકૃણ, તીર્થંકર પ્રજુલ, મુનિસુવ્રતસ્વામી વિગેરેનાં
દૃષ્ટાંતો પોતાની મેલેજ જાવી લેવાં.

શ્રીકૃણે સંતુષ્ટ થઈલા દેવે દીધેલી જેરી વગાડીને ઘારિકા
નગરીમાં વારંવાર ૭ માસને અંતે મરકીના ઉપજવને શાંત કર્યો
હતો. તીર્થંકરોએ સાંવત્સરિક દાન દેડને જગતને અનૃણી કરેલું
ઠે. મુનિસુવ્રતસ્વામિજી પણ પ્રતિષ્ઠાનપુરથી એક રાત્રિમાં સાઠ
યોજન વિહાર કરીને અશ્વને પ્રતિવોધવા માટે તથા તેની રક્ષા
માટે ભૃગુકહમાં આવેલા હતા. ઇત્યાદિ પરોપકારનાં ઘણાં દૃ-
ષ્ટાંતો શાસ્ત્રોમાં પ્રસિદ્ધ ઠે.

ઉપસર્ગાઃ ક્વં યાંતિ, વિદ્યંતે વિઘ્નવદ્વયઃ ॥

મનઃ પ્રસન્નતામેતિ, પૂજ્યમાને જિનેશ્વરે ॥ ૧ ॥

અર્થ—શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુની પૂજા કરવાથી ઉપસર્ગોનો નાશ
આય ઠે, વિઘ્નની વહીજ ઠેદાડ જાય ઠે, તથા મનને આનંદ આયઠે.

જેમ પૂર્વજન્મમાં ક્રોધ પામેલા દૈપાયન અસુરે ઘારિકા નગ-
રીનો ઝંગ કરવાને ઇચ્છ્યું હતું, પણ નગરના લોકોએ જિનપૂજા,
સ્નાત્રપૂજા, તથા આંવેલ આદિક તપો કર્યો, અને તે પુણ્યથી
વાર વર્ષોસુધિમાં ત્યાં કંઈ પણ ઉપજવ થયો નહીં. અને પછી
લોકોનાં પુણ્ય શિથિલ થવાથી તે ઉપસર્ગ ત્યાં થયો. શ્રી શાંતિ-

नाथ प्रभु पण ज्यारे गर्जमा हता, त्यारे तेमनी अचिरा माता-
जीना स्नानोदकथी मरकीनो उपपन्न शात थयो हतो हालमा
पण अष्टोत्तरी पूजाथी चूत, प्रेत, पिशाच आदिकथी यता उ-
पपन्नो शात पामेठे

पूजाकोटिसमं स्तोत्रं, स्तोत्रकोटिसमो जपः ॥

जपकोटिसमं ध्यानं, ध्यानकोटिसमो लयः ॥ १ ॥

अर्थ- क्रोडो जिनपूजा करवाथी जे पुण्य थायठे, ते पुण्य
एक जिनगुणोना स्तवनथी थाय ठे, अने क्रोमोगमे तेवा जि-
नस्तवनोथी जे पुण्य थाय ठे, ते पुण्य नमस्काररूप जिनेश्वर
प्रभुना जपथी थाय ठे, तेम क्रोमोगमे तेवा जपथी जे पुण्य
थायठे, ते पुण्य प्रभुना निरह्वर ध्यानथी थायठे, अने जे
पुण्य तेवा क्रोमो गमे ध्यानोथी थायठे, ते पुण्य मोह, मान,
मद विगेरेथी रहित यउने एकाग्रताथी तेमा छीन यवाथी थाय
ठे. पण ते सर्वमा उत्तम जाव होवो जोडए कह्य ठे के,

मन्त्रे देवे गुरौ तीर्थे, दैवज्ञे स्वप्नज्ञेयजे ॥

यादृशी जावना यस्य, सिद्धिर्भवति तादृशी ॥ १ ॥

अर्थ- मंत्रमा, देवमा, गुरुमा, तीर्थमा, निमित्तिआमा, स्व-
प्नमा, तथा औपधमा जेवी जेनी जावना तेवी सिद्धि थायठे
हवे तेपर दृष्टात कहेठे

कुसुमपुर नामना नगरमा धनसार नामे एक शेर हतो, ते
हमेशा त्रिकाल जिनपूजा करतो हतो एक दहाडो तेणे पोताना
न्यायोपार्जित धन्यथी एक जिनमदिर बधान्युं पण ते कार्य
तेना पुत्रोने रुच्यु नही कर्मवशे अनुक्रमे ते शेर निर्धन थयो,
त्यारे तेना पुत्रो तेने कहेवा लाग्या के, तमोए पुण्य कर्यु, तेथी
सर्व धन नष्ट थयु एवी रीते साजखता ठता पण शेर तो श्रद्धा
राखीने हमेशा ओरु ओरु पण पुण्य करना लाग्यो एक दहामो

અર્થ— સંસારરૂપી સમુદ્રમાથી તરવાને નાવ સરસી, મોહ-
પદની પદવી સરસી, જયકર દલિહતારૂપી પર્વતને જોદવામા
વજ્રસરસી, સુર, નર વિગેરેના સુખોની પ્રાપ્તિ કરાવવામા કટ્ય-
વૃદ્ધ સરસી, દુ સરૂપી અગ્નિને ઠારવામા જલધારા સરસી, સ-
કલ સુખોને કરનારી, તથા રૂપ અને સૌજાગ્ય વધાવનારી, એવી
જિનપૂજા પ્રાણીજને સર્વ કટ્યાણોની કરનારી યાત્ર ?

શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુની પૂજા જોગો અને મુક્તિ દેનારી છે, માટે
તે પૂજા હમેશા કરવી આ લોક અને પરલોકના સુખોની ડગ્ગા
કરનાર એવા જે માણસે જિનેશ્વર પ્રજુની પૂજા કરી નથી, તે
માણસ દુ.સ્તીજ થાય છે અને જિનપૂજા કરનાર હમેશા સુખી
થાય છે તે પર દૃષ્ટાંત કહેવે

દશપુર નામના નગરમા વજ્રકર્ણ નામે રાજા હતો તેને શિ-
કાર કરવાનું વ્યસન પહ્યુ હતું એક દહાડો વનમા કોડક જૈ-
નમુનિએ તેને ઉપદેશ કર્યો કે, હે રાજન્ ! જીવહિંસા કરવાથી
આ જવ અને પરજવ, વજ્રેમા દુ સ જોગવવા પડે છે તે સાજ્જી
રાજાએ તેમને કહ્યું કે, હે જગવન્ ! ત્યારે હવે મારા કર્મો શી
રીતે નષ્ટ થાય ? ત્યારે મુનિએ કહ્યું કે, શુદ્ધ એવા શ્રી વીતરાગ
પ્રજુની પૂજા કરવાથી કર્મોનો દ્વય થાય છે તે સાજ્જી રાજાએ
એવો અગ્નિગ્રહ લીધો કે, આજથી હવે મારે શ્રી જિનેશ્વર પ્રજુ
શિવાય વીજા કોડને પણ નમસ્કાર કરવો નહીં એક દહાડો
તેણે પોતાના સ્વામી સિહોદર રાજાને નમતા થકા તાત્વિક રીતે
તો મુઝિકામા રહેલી જિનપ્રતિમાનેજ તેણે નમસ્કાર કર્યો તે
જોડ ક્રોધ પામેલા સિહોદરે મોટા લડકરથી તેની નગરીને ઘેરો
ઘાટ્યો તે સમયે રામચદ્રજી તથા લક્ષ્મણજીએ પોતાના સાધ-
ર્મિક એવા વજ્રકર્ણ રાજાને મદદ કરીને સિહોદરને વાધ્યો તથા
પઠી તેને વજ્રકર્ણ સાથે મિત્રાઈ કરાવી આપી શાસ્ત્રમા પણ
કાણે છે કે

અહો સાત્ત્વિકમૂર્ધન્યો, વજ્રકર્ણો મહીપતિઃ ॥

સર્વનાશોઽપિ યોઽન્યસ્મૈ, ન નનામ જિનંવિના ॥ ૧ ॥

અર્થ- અહો ! વજ્રકર્ણ રાજા खरेखर મહાસાત્ત્વિકશિરો-
મણિ હતો, કેમકે સર્વસ્વનો નાશ થયા ઠતાં પણ તેણે શ્રી જિ-
નેશ્વર પ્રજ્ઞુ શિવાય વીજાને નમસ્કાર કર્યો નહીં. (આ વજ્રકર્ણ
રાજાની સવિસ્તર કથા રામાયણથી વાંચી લેવી.)

ये देवं स्नपयन्ति शाम्यतितमां तेषां रजः कर्मणां
ये नाथं परिपूजयन्ति जगतः पूज्या भवन्त्येव ते ॥
मंगल्यानि जिनस्य ये विदधते तद्भिन्ननाशो भवेत्
पादाब्जे प्रणमन्ति ये जगवतस्ते वंदनीयाः सताम् ॥ १ ॥

અર્થ- જે માણસો શ્રી જિનેશ્વર પ્રજ્ઞુને સ્નાન કરાવે છે, તે-
ઁની કર્મોરૂપી રજ શાંત થાય છે, વલી જેઁ પ્રજ્ઞુને પૂજે છે,
તેઁ જગતને પણ પૂજનિક થાય છે, તેમ જે માણસો શ્રી જિને-
શ્વર પ્રજ્ઞુપાસે મંગલ ધરે છે, તેઁનાં વિઘ્નોનો નાશ થાય છે, તથા
જેઁ તે પ્રજ્ઞુનાં ચરણકમલને નમે છે, તે વિઘ્નાનો પણ વં-
દનીક થાય છે.

વલી ઘણી વાટોવાલી આરતિ પ્રજ્ઞુપાસે કરવાથી કોમો ક-
હ્વોસુધિ માણસો દેવલોકમાં વસે છે, તથા તેમાં કર્પૂર મેલ્યાથી
ઘેવટે તેને મોહ પણ મલે છે. વલી કહું છે કે, ધૂપ પાપોને વાલે
છે, દીપક મૃત્યુને નાશ કરનારો છે, નૈવેદ્ય પૂજાથી વિસ્તીર્ણ
રાજ્ય મલે છે, તથા પ્રજ્ઞુને પ્રદિક્ષણ કરવાથી મોહ મલે છે,
વલી જિનપૂજા વચ્ચે યથાશક્તિ દાન પણ આપવું, કેમકે, આમ્-
દેવે મૃગુપુરમાં શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામીજીની પૂજા કરીને યાચ-
કોને વચ્ચીસ લાખ સોનામોહોરો આપી હતી.

गंधैश्चारुविलेपनैः सुकुसुमैर्धूपैरखंभाकृतै-
 दीपैर्ज्योत्स्नैर्वर्चोपणैर्वस्त्रैर्विचित्रैः फलैः ॥
 नानावर्णसुवर्णपूर्णकलशैः स्तोत्रैश्च गीतादिभिः
 पूजा पूज्यपदस्य केऽपि कृतिनः कुर्वति सौख्यावहाम् ॥

अर्थ- सुगंधितथी, मनोहर विलेपनथी, उत्तम पुष्पोथी,
 धूपोथी, अलङ्कृतोथी, दीपकोथी, उत्तम नैवेद्योथी, आ-
 चूपणोना समूहोथी, वस्त्रोथी, विचित्र फलोथी, नाना प्रकारना
 सुवर्ण कलशोथी, स्तोत्रोथी, तथा गीतादिकोथी, कोऽक कृतार्थ
 भाणसोज सुजो आपनारी श्री जिनेश्वर प्रभुनी पूजा करे ठे

इत्यादि बहु जेदोनी रचनापूर्वक जेठ देवपूजा करे ठे, तेठ
 स्वर्गादिकना सुजो जोगने ठे वधारे शु कहेबु ? कोऽपण प्रकारे
 करेली जिनपूजा निष्फल जतीज नथी कह्यु ठे के,

असर्वज्ञावेन यदृच्छया वा, परानुवृत्त्या विचिकित्सया वा॥
 ये त्वा नमस्यंति चिर्नेज्ज्वंज, तेऽप्यामरौ संपदमाप्नुवंति

अहीं मणिकार श्रेष्ठ तथा सेडक विप्रादिकथी कथा
 घाची छेनी पुण्यगान भाणसोए वली परनेदिवसे तो जिनपूजा,
 तप, दान, शील आदिक पुण्यना कार्यो विशेष प्रकारे करना
 जेम जगतमा दीगली आदिकने दिवसे लोको लामु आदिकना
 उत्तम जोजनो जमे ठे, सारा सारा वस्त्रो पहरे ठे, तेम पर्युप-
 णादिक परमा विशेष प्रकारे पुण्य करबु कह्यु ठे के, मंत्रोमा
 जेम परमेष्ठि मंत्र, तीर्थोमा जेम शत्रुंजय, दानोमा जेम अन्न-
 यदान, गुणोमा जेम विनय, ब्रतोमा जेम ब्रह्मचर्य, नियमोमा
 जेम संतोष, तथा तपोमा जेम समता ठे, तेम सूर्य पर्योमा पर्यु-
 पणपर्य श्रेष्ठ ठे वली तेनीज रीते अमाड घोमासु, कातिक
 घोमासु, फागण घोमासु, अने चैत्र तथा आश्विन मामनी अ-

ઠાડ પાળ ઉત્તમ પર્વો છે. ઇત્યાદિ પવતિથિર્ઝમાં પ્રતિક્રમણ આ-
દિક કર્યાથી શુભકર્મો વંધાય છે. કહ્યું છે કે અષ્ટમીની તિથિ
આઠે કર્મોનો નાશ કરનારી છે, ચતુર્દશી મોહ આપનારી છે,
અને પંચમી કેવલ જ્ઞાન આપનારી છે.

અષ્ટાહિકાદિમહિમાં જિનપુંગવાનાં

કુર્વંતિ યે સુકૃતિનઃ કૃતિનઃ સુઝક્ત્યા ॥

કર્માષ્ટકં જગતિ તે હિ જ્ઞવાષ્ટકસ્ય

મધ્યે વિધૂય શિવદં શિવધામ યાંતિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- જે પુણ્યશાલી જીવો ઉત્તમ ઋત્તિક્ષી શ્રી જિનેશ્વર
પ્રત્યુર્ઝનો અઠાડ મહોત્સવ કરે છે, તેઝ આ જગતમાં ચરેચર
આઠ જવની અંદર આઠે કર્મોનો નાશ કરીને સુખ દેનારાં મો-
હપ્રતે જાય છે.

સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, પૌષધ, જિનપૂજા, સ્નાન્નપૂજા, વિલે-
પનપૂજા, બ્રહ્મચર્ય, દાન, દયા પ્રમુખ ક્રિઆર્ઝ ચતુર્માસનાં આ-
ષ્ટપણો છે. વલી તે ચતુર્માસમાં શ્રાવકોએ વ્યાખ્યાન શ્રવણ, જિ-
નદર્શન, ગુરુવંદન, પ્રત્યાખ્યાન, આગમશ્રવણ, તથા શક્તિમુ-
જવ તપ વિગેરે પાળ કાર્યો કરવાં. વલી સાંવત્સરિક પર્વને પાળ
ઉપલી ક્રીયાર્ઝની સાથે આલોચના તથા હમાયાચન પૂ-
ર્વક સફલ કરવું.

જિણાણં પૂઞ્ઞજક્તાણ, સાહૂણં પજ્જુવાસણે ॥

આવસ્સયંમિ સજ્જાણ, ઝજ્જમેહ દિણે દિણે ॥ ૧ ॥

અર્થ- જિનેશ્વરોની પૂજામાં, સાધુર્ઝની પર્યુપાસનામાં, આવ-
શ્યકમાં, તથા સજ્જાય ધ્યાનમાં દનદનપ્રતે હૃદયમ કરવો.

એક દહાડો શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે કુમારપાલ રાજાને ઉપદેશ
દીધાથી તે ત્રિકાલ જિનપૂજામાં તત્પર થયા, હમેશાં અઢારસો

कोटीध्वज शाङ्गकारोसहित पोताना वनावेखा तिहुअणविहार
नामना जिनमदिरमा ते स्नात्रपूजा करवा लाग्या, चतुर्दशीने
दिवसे पौषधव्रत खेवा लाग्या, साधर्मोर्छना वात्सल्य करवापू-
र्वक जोजन करवा लाग्या, दरेक वरसे गरीब श्रावकोने क्रोमो-
गमे सोनामोहोरो देवा लाग्या, पोताना अगीयार लाख घोडार्छने
हमेशा वस्त्रथी गालेलु पाणी पावानो तेमणे माणसोने हुकम
करीं हतो, साते व्यसनोनु निवारण कर्यु, एवी रीते अनेक पु-
ण्यना कार्यो ते राजाए करेला ठे

देवपूजा दया दानं, दाक्षिण्यं दमदहते ॥

यस्यैते षट् दकाराः स्युः, स देवाग्नी नरः स्मृतः ॥१॥

अर्थ- देवपूजा, दया, दान, दाक्षिण्यता, दमता, तथा द-
हता (डहापण) एठ “ दकारो ” जेनी पासे ठे, तेने देवाग्नी
पुरुष जाणनो

जेम श्री त्रिक्रमादित्य राजाए, सिद्धसेनदियाकरे प्रगट क-
रेली पार्श्व प्रज्जुनी प्रतिमा जोडने अत्यंत जावपूर्वक तेनी पूजा
करी हती वली एक दहानो तेज राजाए नीचे पडेला अहतना
कणने, हाथी उपरथी पोते उत्तरीने पोताना मस्तकपर चडाव्या,
ते जोड धान्यनी अधिष्ठाता देवीए खुशी अइने तेने वरदान मा-
गगानु कह्युं, त्यारे विक्रम राजाए कह्यु के, मारा मालप्रदेशमा
कोइपण दिवसे झुकाव न पडे तेबु वरदान आपो ? ते साजली
देवीए तेबु वरदान आप्युं, अन तेथी आजदनसुधि पण माल-
वामा झुकाव पढतो नथी वली तेज राजाए सुवर्णपुरुषनी सि-
द्धिथी ठेक जीवितपर्यंत सघली पृथ्वीने करजरहित करी हती,
अने तेथी आज्ञे पण तेनो सवत्सर चाले ठे

पूज्यपूजा दया दान, तीर्थयात्रा जपस्तपः ॥

श्रुतं परोपकारश्च, मर्त्यजन्मफलाष्टकम् ॥ १ ॥

અર્થ— જિનપૂજા, દયા, દાન, તીર્થયાત્રા, જપ, તપ, જ્ઞાન, અને પરોપકાર એ આઠે મનુષ્ય જન્મનાં ફલો છે. કહ્યું છે કે,

ત્રિકાલ દેવપૂજા કરવી, યજ્ઞને એકઠો કરવો, લક્ષ્મીને સુપાત્રે આપવી, ન્યાયમાર્ગપર મનને દોડાવવું, કામ, ક્રોધ આદિક શત્રુર્જને મારવા, પ્રાણીર્જ પ્રતે દયા કરવી, જિનેશ્વર પ્રત્યુષ કહેલા સિદ્ધાંતો સાંજલવાં, અને તેમ કરીને વેગથી મુક્તિરૂપી સ્ત્રીને વરવી. જિનપૂજા કરવાથી જય થતો નથી, દરિદ્રતા નાશ પામે છે, તથા કુગતિ પણ મલતી નથી.

દેવપૂજા ગુરુપાસ્તિઃ, સ્વાધ્યાયઃ સંયમસ્તપઃ ॥

દાનં ચેતિ ગૃહસ્થાનાં, ષટ્ કર્માણિ દિને દિને ॥ ૧ ॥

અર્થ— દેવપૂજા, ગુરુસેવા, સજ્જાયધ્યાન, સંયમ, તપ, અને દાન એ ઠે કાર્યો ગૃહસ્થોએ હમેશાં કરવાં.

શ્રાવકોનાં ગૃહકાર્ય, હુકાનનું કાર્ય, વ્યાપાર, ધનોપાર્જન આદિક કાર્યો તો આ લોકને સાધનારાં છે, પણ ઉપર જણાવેલાં ઠે કાર્યો પરલોક સાધનારાં છે, માટે શ્રાવકોએ તે કાર્યો હમેશાં કરવાં. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, ત્રિકાલ જિનપૂજા કરવી, હમેશાં સંઘનું સન્માન કરવું, સજ્જાયધ્યાન કરવું, ગુરુસેવા કરવી, વિધિપૂર્વક દાન દેવું, પ્રતિક્રમણ કરવું, શક્તિપ્રમાણે વ્રત પાલવું, જ્ઞાનનો પાઠ કરવો, इत्यादि ધર્મકાર્યો શ્રાવકોએ કરવાં. મંડપ-હુર્ગમાં કુંવરપાલ નામના શ્રાવક હમેશાં દરેક પહોરે સીતા મહાસતીએ કરાવેલી શ્રી સુપાર્શ્વનાથ પ્રત્યુની પ્રતિમાની પૂજા કરતા જેમ શ્રેણિક રાજાએ વિવિધ પ્રકારનાં પુષ્પાદિકોથી જિનપૂજા કરેલી છે, તેમ જિનપૂજા કરવી, શ્રીકૃષ્ણે જેમ નેમીશ્વર પ્રત્યુ પ્રમુખ અઢાર હજાર સાધુર્જને બાંધ્યા હતા તેમ ગુરુમહારાજને વંદન કરવું. શ્રેયાંસકુમારની પેઠે દાન દેવું, સુદર્શન શેઠની પેઠે શીલ પાલવું.

आदीश्वर प्रभुनी पेठे तप करवो चरत चक्रीनी पेठे जावना जावरी वधारे शु कहेबुं ? कामदेव आवकनी पेठे धर्ममा दृढता राखरी

एक दहाडो श्रेणिक राजा तथा अजय कुमारे नगरनी बहार श्वेत अने श्याम रगना वे मेहेलो वधान्या पत्री धर्मी अने पापी-उंनी परीक्षामाटे तेउंए नगरमा एवो पटह बगडाव्यो के, जेउं धर्मी होय तेउंए श्वेत मेहेलमा जवु, अने जेउं पापी होय ते-उंए श्याम मेहेलमा जवु ते साजली सघला व्यापारीउं तथा कालकसूकर आटिक पापीउं श्वेत प्रासादमा दाखल थया, अने आनंद श्रायक तथा कामदेव श्रायक वन्ने जण श्याम प्रासादमा दाखल थया ते जोड श्रेणिक राजाए तेउंने पूछ्युं के, तमो अहीं केम आव्या ? त्यारे ते वन्ने महान् श्रायकोए कह्यु के, अमो तो गृहस्थीउं ठीए माटे महा आरज विगेरे पापोमा पनेला ठीए ते साजली राजाए तेउंने नमस्कार करी तेउंनु पूजन कर्तुं

जिनपूजा, विवेक, सत्य, पवित्रता, सुपात्रदान विगेरे श्राव-कोना आजूपणो ठे, पण मुकुट, कंकण, हार, मुद्रिका विरेरे ख-रेपरा कड आजूपणो नथी. कह्यु ठे के, गुरुनी आज्ञा, ते तिलक-रूप ठे, आगमोना वचनोनु श्रवण कुडलरूप ठे, ज्ञान हाररूप ठे, दान कंकणरूप ठे, महान् तीर्थोनी यात्रा करवी ते चरणोनु चूपण ठे, एवी रीतना दिव्य आजूपणो उत्तम श्रावकोए श्रं-गीकार करवा

एक दहाडो धारिका नगरीमा श्री नेमिनाथ प्रभु सध्या समये आवीने समोसर्पा त्यारे श्रीकृष्णे पोतानी सज्जामा कह्यु के, प्रजातमा श्री नेमिनाथ प्रभुने जे माणस प्रथम जडने नमस्कार करशे तेने हुं मारो पाटवी घोडो आपीश. ते साजली घोडानी लाखचथी अश्वपाख रात्रिएज प्रभुने जड घादी आव्यो शावकु-मारे पोताना घरमाज रहीने प्रभुनी दिशासन्मुख सात आव प-

ગદાં ચાલીને તથા ઉત્તરાસંગ કરીને, એકસો આઠ કાવ્યોની સ્તુતિપૂર્વક પ્રજ્ઞને વંદન કર્યું. પ્રજ્ઞાતે પ્રજ્ઞના મુખથી તે વન્નેનો વૃત્તાંત જાણીને શ્રીકૃષ્ણે શાંબકુમારને તે પાઠવી ઘોડો આપ્યો, અને અશ્વપાલને અજવ્ય જાણીને નગરમાંથી કહાડી મેલ્યો.

કિંકરંતિ સુરાસ્તસ્ય, તસ્ય મિત્રંતિ શત્રવઃ ॥

યેન જન્માંતરોપાન્તા, પૂજા પુણ્યમહૌષધી ॥ ૧ ॥

અર્થ— જે માણસે જન્માંતરમાં પુણ્યરૂપી મહાન્ ઔષધિરૂપ જિનપૂજા મેલવેલી છે, તેની પાસે દેવો તો ચાકરરૂપ થઈને રહે છે, તથા શત્રુર્જપણ તેના મિત્રો આવે છે.

પરોપકારઃ સુકૃતૈકમૂલં, પરોપકારઃ કમલાકૂલમ્ ॥

પરોપકારઃ પ્રજ્ઞુતાવિધાતા, પરાપકારઃ શિવસૌખ્યદાતા

અર્થ— પરોપકાર છે, તે પુણ્યનું મૂલ છે, લક્ષ્મીની સાડી છે, મોટાઈ કરનારો છે, તથા મોઢું સુખને આપનારો છે. (તેપર દૃષ્ટાંત કહે છે.)

એક દહાનો સૌધમેંડ્રે પોતાની સજ્જામાં કહ્યું કે, હે દેવો! શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ કોઈનો પણ અવગુણ વોલતા નથી. તે સાંજલી કોઈક દેવે તેની પરીક્ષામાટે શ્રીકૃષ્ણને જવાના માર્ગમાં એક કુતરાનું મુઢું મેલ્યું, અને તેમાંથી અત્યંત ડુર્ગંધ ફેલાવા લાગી. તે જોઈ શ્રીકૃષ્ણે તેના સર્વ અવગુણો દૂર કરીને કહ્યું કે, નીલમના ચાલમાં જેમ મોતીજં, તથા આકશમાં જેમ તારાજં તેમ આ કુતરાના શ્યામ શરીરમાં તેના દાંતોની શ્રેણિ શોષે છે. તે જોઈ તુષ્ટમાન થયેલા દેવે પ્રત્યક્ષ થઈ તેમને વરદાન માગવાનું કહ્યું. ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે, જો તું મારાપર તુષ્ટમાન થયો હોય તો તું તેમં કર કે, જેથી સર્વ લોકોને રોગનો ઉપદ્રવ ન આવે. કેમકે, આ મારું અને આ પરનું એવી ગણના તો હુઝ માણસોની

होय ठे, उदार माणसोने तो आ सर्व पृथ्वी कुटुंबरूपज ठे ते साजली ते देवे तेमने एक चंदननी जेरी आपी, अने कहुं के, आ जेरी वगाडवाथी ठ माससुधिमा रोगनो उपज्य नहीं थाय, एम कही ते देव अंतर्ध्यान थयो पठी केटलेक काळे ते जेरी साचवनार माणसे लोचथी तेना टुकडा करी वेची नाख्या पठी रोगनी शांति माटे श्रीकृष्णे धन्वंतरि अने वैतरणी नामे वे वै-द्यो वनाव्या एम त्रिचारि सर्ग लोकोए परोपकार करवो

पूजामाचरतां जगत्रयपतेः संघार्चनं कुर्वताम्
तीर्थानामज्जिवदनं विदधतां जैनं वचः शृण्वताम् ॥

सद्दानं ददतां तपश्च चरता सत्त्वानुकंपाकृतां
येषां यांति दिनानि जन्मसफल तेषां सपुण्यात्मनाम् ॥

अर्थ- त्रणे जगतना स्वामिनी पूजा करता थका, संघनी जक्ति करता थका, तीर्थोनी यात्रा करता थका, जैनवचन सां-जखता थका, सुपात्रे दान आपता थकां, तप तपता थका, तथा प्राणींउपर दया करता थका जे पुण्यशाखीउंना दिवसो निर्गमन थाय ठे, तेठनोज जन्म सफल ठे

वली देवनी पूजा करता थका, सत्य वचन बोलता, थका, सज्जनोनी संग करता थका, तथा दान देता थका जेना दिवसो जाय ठे, तेनाज गोत्रने जन्मने अने जीवितने अमो उत्तम मानी-ए टीए. निष्ठा छीधावाद पंचपरमेष्ठीनु ध्यान धरवुं, दिवसे जि-नपूजा कर्यावाद व्यापार आदिक कार्य करवु, माधुर्जने चंदन करवु, प्रमादनो त्याग करवो, सिद्धातो साजखवा, सर्गपर उप-कार करवो, सुपात्रे दान आपवुं, त्रिगेरे उत्तम कार्यो करवा

हजे तेपर दृष्टात कहेने.

चंपा नामनी नगरीमा जिनदास नामे एक श्रावक वसतो हतो ते त्रिकास जिनपूजन करतो हतो, बन्ने त्रखत प्रतिक्रमण करतो

हतो, तथा प्रत्याख्यान आदिक करीने गुरुसेवामां पणं तत्पर रहेतो हतो. एक दहाडो ते आठमने दिवसें पौषधव्रतं लेइने रात्रिए एक शून्य घरमां कायोत्सर्ग ध्यानमां रह्यो हतो. एटलामां परपुरुषमां आसक्त अएली तेनी स्त्री पोताना यारसहित तेज घरमां एक खाटलो लेइने आवी. ते खाटलाना पायामां एक अणीवालो खीलो हतो. अंधारामां ते खाटलो तेणीए त्यां नाख्यो, अने तेथी ते खीलो जिनदासना पगमां खुंची गयो. तेथी तेने घणुं कष्ट अयुं, मेरुनी पेठे निष्कंप रही कोयोत्सर्ग ध्यानमांज ते मृत्यु पामीने देवलोकमां देवपणे उत्पन्न अयो. तथा त्यांथी आवीने तेणे पोतानी स्त्रीने प्रतिबोध आप्यो.

वंचास्तीर्थकृतः सुरेंद्रमहिताः पूजां विधायामलां
सेव्याः सन्मुनयश्च पूज्यचरणाः अव्यं च जैनं वचः ॥
सङ्गीलं परिपालनीयमतुलं कार्यं तपो निर्मलं
ध्येया पंचनमस्कृतिश्च सततं ज्ञाव्या च सद्भावना ॥१॥

अर्थ- इंजोथी पूजाएला एमा तीर्थकरोनी निर्मल पूजा करीने तेमने वांदवा, पूज्यपाद एवा उत्तम मुनिउने सेववा, जिनवचन सांजलवुं, निर्मल तप तपवो, हमेशां पंचपरमेष्ठीनुं ध्यान धरवुं तथा शुभ ज्ञावना ज्ञाववी.

कर्तव्यं जिनवंदनं विधिपरैर्हर्षोद्धसन्मानसैः
सच्चारित्रविभूषिताः प्रतिदिनं सेव्याः सदा साधवः ॥
श्रोतव्यं च दिने दिने जिनवचो मिथ्यात्वनिर्नाशनं
दानादौ व्रतपालने च सततं कार्या रतिः श्रावकैः ॥१॥

अर्थ- हर्षथी उद्धसायमान मनवाला अइने हमेशां विधिपूर्वक जिनवंदन करवुं, उत्तम चारित्रथी भूषित अएला मुनिउने हमेशां सेववा, दन दनप्रते मिथ्यात्वनो नाश करनारुं एवुं जिन-

वचन साजलवुं तथा व्रत पालवामा अने दानादिकमा पण ह-
मेगा श्रावकोए प्रीती करवी

अहीं कुमारपाल राजानु, चिलातिपुत्रनु, वंकचूलनुं, मास-
तुसमुनिनुं, चंदनपालानु, मूलदेवनु, तथा शालिज्जनुं अण्डप-
रिव्राजकनु त्रिगेरे दृष्टातो जिनपूजनादिक उपरे जाणी खेना

दया दीनेषु वैराग्य, विधिवज्जिनपूजन ॥

विशुद्धा न्यायवृत्तिश्च, पुण्य पुण्यानुबंधदः ॥ १ ॥

अर्थ- गरीवो व्रते दया, वैराग्य, विधिपूर्वक जिनपूजा, अने
शुद्ध न्यायवृत्ति, ए पुण्यानुबंधि पुण्य ठे

इति तपगवेश श्रीमोममुदरसूरि श्री रत्नशेखरसूरि प० नंदि-
रत्नगणि शिष्य प० रत्नमदिरगणि गुफिताया श्री उपदेशतरग-
ण्या पूजापचाणक नामा तृतीयस्तरग समाप्त ॥ श्रीरस्तु ॥

चतुर्थस्तरंगः प्रारभ्यते

हवे तीर्थयात्राना उपदेशरूप चोथो तरंग कहे ठे.

वपुः पवित्रीकुरु तीर्थयात्रया, चित्तं पवित्रीकुरु धर्मवाठया ।
वित्तं पवित्रीकुरु पात्रदानतः, कुलं पवित्रीकुरु सच्चरित्रैः

अर्थ- हे जव्व माणस ! तु तीर्थयात्राथी शरीरने पवित्र कर ?
धर्मनी उठाथी मनने पवित्र कर ? सुपात्र दानथी धनने पवित्र
कर ? तथा उत्तम आचरणोथी सुखने पवित्र कर ?

श्रीमिन्वमेन दिवाकरजीना प्रतिरोधथी त्रिकमराजाए चांद
मुकुटवज्ज राजानुं, सीत्तेर खास श्रावको, सिद्धमेन दिवाकर
प्रमुख पाच हजार आचार्यों, एरुमो उंगणोतेर मुनर्णना जिन-
मदिरो, एक श्रोद दश खास अने पाच हजार गाढानुं, अदार

લાલ ઘોડાઉં, ઠત્રીસસો હાથીઉં, તથા વીજી પણ કેટલીક સામગ્રીઉં સહિત શ્રીશત્રુંજય તીર્થની યાત્રા કરી હતી.

પ્રજ્ઞાવના શ્રીજિનરાજચૈત્યં,

જિનપ્રતિષ્ઠા જિનતીર્થયાત્રા ॥

અમારિરેતાનિ મહાવૃષાણિ,

પંચાપિ પંચાંગરમાકરાણિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- પ્રજ્ઞાવના, જિનમંદિર, જિનવિંવની પ્રતિષ્ઠા, જિનતીર્થોની યાત્રા, તથા અમારિપટહ એ પાંચે મહાધર્મનાં કાર્યો, પંચાંગી લક્ષ્મીના હાથોરૂપ છે.

હવે તેપર દૃષ્ટાંત કહેઢે.

એક દહાડો અઢારસો કોટિધ્વજ વ્યાપારિજની સાથે કુમારપાલ રાજાએ પૌષધ ગ્રહણ કરેલો હતો, તે વખતે કુમારપાલ રાજા શ્રી હેમચંદ્ર મહારાજને વાંદિને તેમની પાસે બેઠા હતા. તે વખતે હેમચંદ્રજી મહારાજે તેમને તીર્થયાત્રાનો ઉપદેશ આપ્યો કે, આરંજોની નિવૃત્તિ, જ્વયની સફલતા, સંઘનું વાત્સલ્ય, જીર્ણ ચૈત્યોનો ઉદ્ધાર, એ સઘલાં તીર્થયાત્રાનાં ફલો છે, અને તેથી તીર્થંકર ગોત્ર બંધાડને ઢેવડે મોહ મલે છે. તે સાંજલી કુમારપાલ રાજાએ તેમને પૂછ્યું કે, હે જગવન્ ! યાત્રા કેટલા પ્રકારની છે ? ત્યારે આચાર્ય મહારાજેકહ્યું કે, અષ્ટાહિકા, રથયાત્રા, તથા તીર્થયાત્રા એમ યાત્રા ત્રણ પ્રકારોની છે. તે સાંજલી કુમારપાલ રાજાએ બહોતેર રાણા તથા અઢારસો કોટિધ્વજ શાહુકારો અને લાખો ગમે વીજા શ્રાવકોના સંઘસહિત શ્રી વિમલાચલ, ગિરનાર વિગેરે તીર્થોની ઘણાજ આરંવરથી યાત્રા કરી. તેમાં દરેક સ્થાનકે સ્નાત્રમહોત્સવ, ધ્વજારોપણ, સંઘવાત્સલ્ય, આદિક કાર્યો તેમણે કર્યાં, તેનો વિશેષ વૃત્તાંત જિનમંરુન વાચકના રચેલા કુમારપાલ પ્રબંધથી જાણી લેવો.

हवे ते तीर्थयात्रा नीचेप्रमाणे त्रिधिपूर्वक करवी
एकाहारी भूमिसंस्तारकारी,

पद्भ्यां चारी शुद्धसम्यक्त्वधारी ॥

यात्राकाले सर्वसच्चित्तहारी,

पुण्यात्मा स्याद् ब्रह्मचारी विवेकी ॥ १ ॥

अर्थ- विवेकी एवो पुण्यशाली माणस यात्रा समये एक व-
खतज जोजन करनारो होय, पृथ्वीपर सथारो करनारो होय,
पगे चालनारो होय, शुद्ध सम्यक्त्वने धरनारो होय, सर्व प्रका-
रना सचित्तोने परिहरनारो होय, तथा ब्रह्मचारी होय

आवुजी पासे रहेला उयर नामना गाममा रहेनार पारसशा-
हना पुत्र देशलशाहे चौद क्रोड सोनामोहोरो खरचीने शत्रुजय
आदिक सात तीर्थोनी यात्रा करी ठे कहु ठे के,

श्रीदेशलः सुकृतपेशलवित्तकोटी-

अंचच्चतुर्दशजगज्जनितावदातः ॥

शत्रुंजयप्रमुखविश्रुतसप्ततीर्थ-

यात्राश्चतुर्दश चकार महामहेन ॥ २ ॥

वली तेज देशलशाहना वशमा थएला लखशाह तथा बीजड-
शाहे विक्रमसन्त १३१३नी सालमा विमलवसतिनो उज्जार कर्योठे

सदा शुभध्यानमसारलक्ष्म्याः,

फलं चतुर्धा सुकृताप्तिरुच्चैः ॥

तीर्थोन्नतिस्तीर्थकृता पदाप्ति-

गुणा हि यात्राप्रज्ञवाः स्युरेते ॥ २ ॥

अर्थ- हमेशा शुभध्यान, असार एनी लक्ष्मीनु फल, चचेप्र-
कारे पुण्यनी प्राप्ति, तीर्थनी उन्नति, तथा तीर्थकरपदनी प्राप्ति
एटला तीर्थयात्राथी यता फलो जाणवा

तीर्थयात्रामां मार्गमां देवपूजा, दरेक गामनां चैत्योनी परि-
पाटी, संघवात्सल्य आदिक कार्यो करवाथी शुच ध्यानज रहेठे,
पण धान्य, घृत, चर्म, वस्त्र आदिकना व्यापारीनी पेठे ते समये,
“ हुकाल आदिक आय तो ठीक ” एवी रीतनुं दुध्यान कंडं थुं
नथी. वली ते समये चंचल एवी लक्ष्मीने साते क्षेत्रोमां जोर-
वाथी तेनी सफलता पण आय ठे. वली ठरी पादवाथी दान,
शील, तप तथा ज्ञानरूप पुण्योनी प्राप्ति आय ठे; वली ते
समये जगो जगोए महोत्सव करवाथी तीर्थनी उन्नति पण आय
ठे, अने परत्नवमां तेथी तीर्थकरगोत्र आय ठे.

जेम आरापड नामना नगरना रहेवासी श्रीमाल ज्ञातिना
शेठे मोटा आडंबरथी श्री शत्रुंजय तीर्थनी यत्रा करी हती. ते
समये तेनी साथे सातसो तो देवालय हतां; तेमां एक हजार
पांचसोने दश जिनविंवो हतां. चार हजार गांमां हतां. पांच ह-
जार घोडाउं हता. बावीसो उंटो हता; नेबु पादखीउं हती.
सात पाणीनी परवो हती. बेंतालीस जल वहन करनारा बलदो
हता. त्रीस जलवहन करनारा पामाउं हता. एकसो रसोइ कर-
वानां मोटां कडायां हतां. ठत्रीस आचार्यो हता. एकसो कंदोइ
हता. एकसो बीजा रसोइआ हता. बसो मादीउं हता. एकसो
तंबोली हता. एकसो ठत्रीस हुकानो हती. चौद लुहारो हता.
सोद सुतारो हता. अने ते तीर्थयात्रामां तेणे वारक्रोर सोना-
मोहोरो खरची हती. एक क्रोड सोनामोहोरो खरचीने तेणे ज्ञान-
जंमार कराव्यो, अने ते ज्ञानजंडारमां ठलाख अने उगणचादीस
हजार पुस्तको तेणे लखाव्यां. ते दरेक पुस्तकनी अकेकी प्रति
तेणे सुवर्णनी साहीथी लखावी, अने बाकी सघलीउं मपीनी
साहीथी लखावी. वली त्रणसो आठ श्रावकोने तेणे पोताना
सरखाज धनाढ्य कर्या. वली तेणे वे एवी तो उत्तम कोरणीनां
जिनमंदिरो बंधाव्यां के, एकेक जिनमंदिरनी किम्मतथी साधा-

रण कोरणीना तेवा चोर्यासी चोर्यासी जिनमदिरो थाय वली पोताना मृत्यु समये तेणे साते केचोमा सात क्रोड सोनामोहो-रोनो व्यय कर्यो.

श्रीतीर्थपाथरजसा विरजीजवति,
तीर्थेपु वज्रमणतो न जवे ज्रमंति ॥
अव्यव्यादिह नराः स्थिरसंपदः स्युः,
पूज्या जवति जगदीशमथार्चयंतः ॥ १ ॥

अर्थ- श्री तीर्थमार्गनी रजथी प्राणीजं कमोरूपी रजथी मुक्त थाय ठे, तीर्थोमा जमवाथी आ जवमा जमवुं पडतुं नथी, तीर्थमा अव्यनो व्यय करवाथी प्राणीजं स्थिर सपदागला थाय ठे, अने प्रचुने पूजवाथी तेजं पण पूजनीक थाय ठे

जेम श्रीवस्तुपाले विक्रम सयत १२८५ मा. पेहेली श्री शत्रु-जय तीर्थनी यात्रा करी हती ते समये तेमनी साथे चोत्रीस तो हाथीदातना जिनमदिरो हता, एकसो बीस काष्ठना जिनमदिरो हता, पस्तालीससो गाडा हता, सातसो पालखीजं हती पाचसो कारिगरो हता, सातसो आचार्यो हता, वे हजार श्वेतावर मु-निजं हता, अग्यारसो दिगजरो हता, उंगणीससो साधवीजं हती, चार हजार घोडाजं हता, वे हजार छटो हता, अने, सात लाख तो माणसो हता एनी रीते पेहेली यात्रा कर्या वाद तेथी पण अधिक अधिक आडंबरथी तेमणे बीजी यात्राजं करी हती

सुराष्ट्र देशमा आग्रेला गोमख नामना गामना रहेवासी धा-राकशाह नामे शेठ हता तेने सात पुत्रो हता, सातमो मुज्जटो हता, तेरसो गाडा हता, अने तेर क्रोन मोनामोहोरो तेनी पासे हती तेदली मामग्रीसहित श्री शत्रुजय तीर्थनी यात्रा करीने ते रचताचलपर गया पण ते समये ते तीर्थने दिगजरो ए स्याधिन

કહ્યું છે કે, હજારો ગમે પાપો કરીને, તથા સંકડો ગમે જી-
વોને મારીને પણ આતીર્થ્ય મેલવીતે તિર્થંચો પણ મોઢે ગણ્યા છે.
આતીર્થ્યનો સર્વ મહિમા શત્રુંજયમાહાત્મ્યથી જાણી લેવો. વલી
અહીં વાવન દેવાલયની યાત્રા કરનારા સારંગશાહ, ચમ્માલીસ
દેવાલયની યાત્રા કરનાર સોનપાલ શાહ, ચોવિસ દેવાલયની
યાત્રા કરનાર સાલિંગશાહ, સમરાશાહ વિગેરેનાં દૃષ્ટાંતો જાણી લેવાં.

શ્રી વપ્પજટ્ટીજી સૂરિજી આકાશગામિની નામની વિદ્યાના
વલથી હમેશાં પંચતીર્થાંની યાત્રા કરતા હતા.

इति श्री तपागन्ध नायक श्री सोमसुन्दर सूरि श्री रत्नशेखर
सूरि पं० नंदिरत्नगणि शिष्य पं० रत्नमंदिरगणि गुंफितायां श्री
उपदेशतरंगिण्यां चतुर्थस्तीर्थयात्रोपदेशस्तरंगः ॥ श्रीरस्तु ॥

પંચમસ્તરંગઃ પ્રારમ્ભ્યતે

હવે ધર્મોપદે રૂપ પાંચમો તરંગ કહેઠે.

यत्कट्याणकरोऽवलारसमयः स्वशानि जन्मोत्सवो

यज्ञत्नादिकवृष्टिरिंश्विहिता यज्ञूपराज्यश्रियः ॥

यद्दानं व्रतसंप्रभुज्ज्वलतरा यत्કેવલશ્રીર્નવા

યજ્ઞમ્યાતિશયા જિને તદહિલ્લં ધર્મસ્ય વિસ્ફુર્જિતમ્ ॥૧॥

અર્થ— જિનેશ્વર પ્રજુના જન્મસમયે જે કટ્યાણક આવે છે,
તેમની માતાને જે ઉત્તમ સ્વપ્નો આવે છે, તેમનો જે જન્મોત્સવ
આવે છે, ઇંદ્ર જે તેમની પાસે રત્નોની વૃષ્ટિ કરે છે, વલી તેમને
જે રૂપ અને રાજ્યની શોષા મંલે છે, તેમનું જે વરસીદાન છે,
ઉત્તમ વ્રત છે, તેમ કેવલજ્ઞાનની જે તેમને લક્ષ્મી છે, તેમ તેમને
જે ઉત્તમ અતિશયો છે, તે સઘલું ધર્મનું માહાત્મ્ય છે.

વલી નિરાધાર એવા પણ હુમારપાલને જે અઢાર દેશોના ર-
જ્યની પ્રાપ્તિ થઈ, શ્રીપાલરાજાના કુટ્ટની શાંતિ થઈ, વિક્રમરાજાને

अग्निवेताल वश थयो, जरत राजाने चक्रीपणानी प्राप्ति थइ, बाहुवलीने अत्यंत बल प्राप्त थयु, अजयकुमार तथा शाखिज-
जादिकोने अपूर्व कृष्णि प्राप्त थइ, सुखस चक्रीने माढाउंनो थाल
चक्ररूप थयो, ते सघलु धर्मनुंज महात्म्य जाणवु वली धर्मथी-
ज समुझ, मेघ, अग्निविगेरे वश थाय ठे इझ, चक्री, वासुदेव
विगेरे जे सपदाउंने जोगवे ठे, ते सघलु धर्मनुज महात्म्य ठे
सौधमैजने बत्रीसल्लाख विमानो, चोर्यासी हजार सामानिक दे
यो विगेरेनी कृष्णि धर्मथीज मलेली ठे वली चक्रवर्तिने ठ रत्न-
जरतदेव, बत्रीसहजार देशो, नव निधानो, चौद रत्नो, ठशु क्रोड गा-
म, ठशु क्रोड शाला, चोर्यासील्लाख हाथी, तेठलाज घोमा, तथा
तेठलाज रथो, चोसठहजार राणीउं, एकल्लाख अठाविस हजार
वारागनाउं, सेवा करनारा बत्रीसहजार मुकुटबझ राजाउं, विगेरे
जे सपदाउं मलेली ठे, ते पण धर्मता प्रजावथीज मलेली ठे. वा-
सुदेवने तेथी अर्धि कृष्णि मले ठे, तेम कोडने चितामणिरत्न, का-
मधेनु, दक्षिणावर्तशख, चित्रावेली, सुवर्णसिद्धि, कटपवृद्ध विगेरे
जे उत्तम पदार्थो मले ठे, ते पण धर्मनोज प्रजाव जाणवो
आरोग्यं सौजाग्यं, धनाढ्यता नायकत्वमानदः ॥

कृतपुण्यस्य स्यादिह, सदा जयो वाठितावाप्तिः ॥ १ ॥

अर्थ— पुण्यशाली पुरुषने आ जगतमा हमेशा आरोग्यता,
सौजाग्य, धनाढ्यपण, नायकपण, आनंद तथा उन्नित वस्तुनी
प्राप्ति थाय ठे

धर्मथी थी आदिनाथ प्रभुनी पेठे आरोग्यपण मले ठे के-
मके, चोर्यासील्लाख पूर्वना आयुष्यनी अदर कोइपण दिवसे ते-
मनु मस्तक पण झुर्यु नथी, वली वरसीतपने पारणे जारी
एवा सेलडीरसना पारणाथी पण तेमने कड नुकशानी थइ नहीं
वासुदेवनी पेठे धर्मथी सौजाग्य थाय ठे, केमके, सामान्यप-

ણામાં પણ તેમનાં વહોતેર હજાર કન્યાઈ સાથે લગ્ન થયાં હતાં. શાલિજ્ઞાદિકને ધર્મથી ધનાઢ્યપણું પ્રાપ્ત થયું છે. કુમારપાલાદિકને ધર્મથી રાજ્ય મળ્યું છે. રોહિણી રાણીને ધર્મથી જ શોકનો અજ્ઞાપ અતે આનંદ થયો છે. તેમ વાહુવલિ આદિકને ધર્મથી જ ઇચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ અણલી છે.

દિને દિને મંજુલમંગલાવલિઃ,

સુસંપદઃ સૌખ્યપરંપરા ચ ॥

ઈષ્ટાર્થસિદ્ધિર્વહુલા ચ બુદ્ધિઃ,

સર્વત્ર સિદ્ધિર્જવતિ હિ ધર્માત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ— દનદન પ્રતે મનોહર મંગલોની શ્રેણિ, ઉત્તમ સંપદાઈ, સુખોની શ્રેણિઈ, વાંચિત પદાર્થોની સિદ્ધિ, અત્યંત બુદ્ધિ, અને સર્વ જગોણ સિદ્ધિ ધર્મથી જ આવે છે.

મંગલો આ જગતમાં ઇચ્છ્યથી અને જાવથી એમ બે પ્રકારનાં છે. દધિ, દૂર્વા, અક્ષત, ચંદન- વિગેરે ઇચ્છ્ય મંગલરૂપ છે. પણ તેથી પણ અધિક ધર્મરૂપ મંગલ છે. વલી દર્પણ, જહાસન, સ્વસ્તિક, કલશ, મત્સ્ય, પુષ્પમાલા, શ્રીવત્સ, તથા નંદાવર્ત નામના આઠ મંગલોપણ ઇચ્છ્ય મંગલરૂપ છે. વલી પુણ્યશાલી પુરુષોને ઘેર દેવપૂજા, ગુરુસેવા, વિવાહ આદિક મહોત્સવ, વંદિતના જયજય શબ્દો વિગેરે મંગલો હમેશાં આવે છે. વલી ઘરના ઘાર-પાસે મદોન્મત્ત હાથીઈ ફુલે છે; સોનેરી સાજથી ઝૂપિત અણલા ઘોડાઈ હંપાસ્ય કરે છે; વીણા, મૃદંગ, શંખ વિગેરેના મંગલિક શબ્દો આવે છે, તે સઘલું ધર્મનુંજ મહાત્મ્ય છે. અહીં શ્રી શાંતિનાથ ચક્રી આદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાણી લેવાં. વલી ધર્મથી જ ધર્મસ્મિત્ત આદિકની પેઠે ઉત્તમ સંપદાઈ મળે છે. વિક્રમરાજાની પેઠે ધર્મથી જ સુવર્ણ પુરુષની પ્રાપ્તિ આવે છે. વલી ધર્મથી જ અન્ય-

कुमार आदिकनी पेठे उत्पादिकी, वैनयिकी, कार्मकी, अने पारिणामिकी नामनी चार प्रकारनी बुद्धि प्राप्त थाय ठे

पुंसा गिरोमणीयंते, धर्माज्जनपरा नराः ।

आश्रियंते च सपद्मि-लताञ्जिरिव पादपाः ॥ १ ॥

अर्थ- धर्म उपाज्जन करणामा तत्पर एवा पुरुषो जगतमा शिरोमणिरूप थाय ठे, तेम खताउंथी जेम वृक्षो तेम संपदाउंथी तेउं आश्रित थाय ठे

अहीं सारंगशाह, समराशाह, जगसिशाह, पेथडशाह, यस्तुपाल, विमलशाह, जावडशाह, बाह्रमत्री, कुमारपाल राजा, आमराजा गिगेरेना दृष्टातो जाणी खेवा

वली नागिलाने तजनार जवदेवना जाड जगदत्तनी पेठे ल-
काथी धर्म थाय ठे, मेतार्य मुनिने हणनार सोनीनी पेठे जयथी
धर्म थाय ठे, प्रितर्कथी चडरुद्राचार्यना शिष्यनी पेठे धर्म
थाय ठे, स्थूलजज्ञ पर मात्सर्य करनार मिहगुफानिवासी सा-
धुनी पेठे मात्सर्यथी धर्म थाय ठे, अर्द्धनक यति मातानी पेठे
अथवा स्थूलजज्ञना नाना जाड श्रीयकनी पेठे स्नेहथी धर्म
थाय ठे, सुहस्ति महाराजे प्रतिगोधेखा जमकनी पेठे खोजथी
धर्म थाय ठे, गद्गुलिनी पेठे हठथी धर्म थाय ठे, दशार्णजज्ञ
राजानी पेठे अजिमानथी धर्म थाय ठे, (अहकारना संबधमा
गौतमस्वामी, मिश्रसेन दिगकर, हरिजज्ञ सूरि गिगेरेना संबधो
पण जाणी खेवा) नमि प्रिनमिनी पेठे प्रिनयथी धर्म थाय ठे,
ब्रह्मदत्त चक्रीनी पेठे शृंगारथी धर्म थाय ठे, आजीर तथा आ-
र्यरक्षित आचार्यनी पेठे कीर्तिथी धर्म थाय ठे, कातिक शेठनी
पेठे दु राथी धर्म थाय ठे, गौतम स्वामिए प्रतिगोधेखा पदरमो
त्रण तापसनी पेठे कानुकथी धर्म थाय ठे, इलापुत्रनी पेठे वि-
स्मयथी धर्म थाय ठे, अजयकुमार तथा आर्जयुमारनी पेठे व्य-

વહારથી ધર્મ આય છે, ઝરતચક્રી તથા ચંડાવતંસની પેઠે જા-
વથી ધર્મ આય છે, કીર્તિધર, સુકોશીલ, આદિકની પેઠે કુલા-
ચારથી ધર્મ આય છે, જંબૂસ્વામી, ધનગિરિ, વજ્રસ્વામી, પ્રસન્ન-
ચંદ્ર તથા ચિલાતિપુત્રાદિકની પેઠે વૈરાગ્યથી ધર્મ આય છે. હ-
માને વિષે ગજસુકુમાલ, કુરુગુરુકુમુનિ, વીરપ્રજુ, પાર્શ્વપ્રજુ, શં-
કરકુમુનિ આદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં. શીલવિષે સુદર્શન શ્રેષ્ઠી,
મદ્વી પ્રજુ, નેમિનાથજી, સ્થૂલજ્ઞજી, સીતા, ઝૌપદી, રાજીમતી
આદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં. સમ્યક્ત્વવિષે શ્રેણિકરાજા, નારા-
યણ, તથા વિક્રમરાજા આદિકનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં. પ્રજ્ઞાવિકપ-
ણવિષે શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય, જીવદેવસૂરિ, કાલિકાચાર્ય, જિનપ્રજ્ઞ-
સૂરિ, વિષ્ણુકુમાર, યશોદેવસૂરિ, આર્યભટ્ટાચાર્ય, વપ્પજઙ્ગી-
સૂરિ, પાદલિપ્તસૂરિ, ધર્મઘોષસૂરિ, માનદેવસૂરિ, માનતુંગસૂરિ, હ-
રિજ્ઞસૂરિ વિગેરેનાં દૃષ્ટાંતો જાણવાં, વધારે શું કહેવું? સર્વ પ્ર-
કારથી કરેલો ધર્મ મહાલાજકારી આય છે. કહ્યું છે કે,

ધર્મઃ શ્રુતોઽપિ દૃષ્ટોઽપિ, કૃતો વા કારિતોઽપિ ચ ॥

અનુમોદિતોઽપિ રાજેન્દ્ર, પુનાત્યાસપ્તમં કુલમ ॥ ૧ ॥

અર્થ- હે રાજેન્દ્ર ! સાંજલેલો, દીઠેલો, કરેલો, કરાવેલો અને
અનુમોદેલો એવો પણ ધર્મ ઠેક સાત પેહેમીઠં સુધિ પવિત્ર કરે છે.

ફલં ચ પુષ્પં ચ સુતરુસ્તનોતિ,

વિત્તં ચ તેજશ્ચ નૃપપ્રસાદઃ ॥

જ્ઞાંતિં પ્રસિદ્ધિં નનુતે સુપુત્રો,

શ્રુતિં ચ મુક્તિં ચ જિનેન્દ્રધર્મઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- ઉત્તમ વૃદ્ધ ફલ અને પુષ્પને વિસ્તારે છે, રાજાની
કૃપા ધનને અને તેજને વધારે છે, ઉત્તમ પુત્ર ધન અને પ્રશંસાને
વિસ્તારે છે, અને જિનધર્મ શ્રુતિ અને મુક્તિને વિસ્તારે છે.

આંવા, દાહિમ આદિક ઉત્તમ વૃદ્ધો સ્વાદિષ્ટ તથા મનોહર

फलो आपे ठे, तथा चपक आदिक उत्तम जातिना पुष्पवृक्षो सुगंधि पुष्पोने आपे ठे, राजानी मेहेरवानी होय तो उदयन, वाग्जट्ट आदिकोनी पेठे ध्वजनी तथा तेजनी प्राप्ति थाय ठे, उत्तम पुत्र पोताना कुलनी अने पूर्वजोनी ग्रह्याति करे ठे तेने माटे श्री आदिनाथ प्रभु, वीरप्रभु, रामचंद्रजी आदिकना दृष्टातो जाणी लेवा. तेवीज रीते श्री जैनधर्म पाडवो तथा सगरचक्री आदिकनी पेठे आ लोकमा राजकृष्णि आदिकना जोगो तथा परलोकमा मोक्ष आपे ठे

राजप्रसादो दिव्यास्त्रं, चाणिज्यं हस्तिरत्नयोः ॥

जैनधर्मस्तथैकोऽपि, महालाजाय जायते ॥ १ ॥

अर्थ- राजानी कृपा, दिव्य शस्त्र, तथा हाथी अने रत्नोनी व्यापार जेम, तेम एक पण जैनधर्म महालाजकारी थाय ठे

राजानी कृपा जेम तीर्थोज्जार, यात्रा आदिकना महा लाज माटे थाय ठे, तेम जेम चक्र रत्न आदिक दिव्य शस्त्रोथी जर-तचक्री, वामुदेव, बलदेव, चेनाराजा, कोणिकराजा, करकंठु, शिलादित्य आदिक राजाजंण राज्यसमृद्धिउं मेळवेली ठे, वल्ली भ्वेतहाथी विक्रम राजाने आपवाथी जावडना पिता जावड-शाहे तेमना पासेथी मधुमती आदिक चोर्यासी गामो मेळव्या हता, वल्ली मेतार्य अने कृतपुण्ये श्रेणिक राजाने रत्न आपवाथी तेनी पुत्री साये लग्न कर्या हता, तथा आचड श्रावके सिद्धरा-जने मणि आपीने पाचसो गामोनी मालेकी, तथा सग्राकोड सोनामोहोरो मेळवी हती, तेम जैनधर्म पण मोक्ष आदिकतो महालाज आपे ठे कछु ठे के,

द्युमणिस्पर्शपापाण-दक्षिणावर्तशंखवत् ॥

कृष्णचित्रकवल्लिव-ह्लाज्जदं जिनशासनम् ॥ २ ॥

अर्थ- चिंतामणि रत्नना स्पर्शथी जेम पापाण, तथा दक्षिणा-वर्त शंख, अने चित्रावेलीनी पेठे जिनशासन लाज देनारु ठे

અતિનિર્મલા વિશાલા, સકલજનાનંદકારિણી પ્રવરા ॥
 કીર્તિર્વિદ્યા લક્ષ્મી-ધર્મેણ વિજૃંભતે લોકે ॥ ૧ ॥

અર્થ- ધર્મથી આ લોકમાં અતિ નિર્મલ, વિશાલ, સઘલા લોકોને આનંદ કરનારી એવી કીર્તિ, વિદ્યા તથા લક્ષ્મી ફેલાય છે.

કીર્તિ જાગ્યથી મલે છે, કહ્યું છે કે, જે માણસને રાજાઈ સ-
 જ્ઞનો તથા ગુરુઈ વખાણે છે, તેને ઉત્તમ પુરુષ જાણવો. વડી જે
 માણસને લુચ્છાઈ, ચારણો, તથા વેશ્યાઈ વખાણે છે, તેને અધમ
 પુરુષ જાણવો. નિર્મલ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાલનારા સ્થૂલજ્ઞજીની,
 રામચંદ્રજીના ન્યાયી રાજની, તેમ શ્રી યુગાદિ દેવની પણ કીર્તિ
 હજુ વિદ્યમાનજ છે. વિદ્યા પણ પુણ્યથીજ મલે છે. જેમ શ્રીવપ્પ-
 જટ્ટીજી મહારાજ સાતસો શ્લોકો હમેશાં કંઠે કરતા, વજ્રસ્વા-
 મીજીએ પાલણામાં સુતાં થકાંજ અગ્યારે અંગોનો અન્યાસ કર્યો
 હતો, હુર્બલિકા પુષ્પમિત્રમુનિ હમેશાં ઘૃતાદિક સ્તિગ્ધ પદાર્થોનું
 ઝોજન કરતા હતા, ઠતાં વિદ્યાના અધ્યયનના શ્રમથી તે હમેશાં
 હુર્બલજ રહેતા હતા; શ્રી સોમવ્રજસૂરિજીને એક ગાથાના એકસો
 અર્થો કરવાની શક્તિ હતી; દેવસૂરિજી મહારાજની વાદલબ્ધિ જ-
 ગતમાં પ્રસિદ્ધજ છે; હેમચંદ્રાચાર્યજીને વ્યાકરણાદિક અનેક-
 શાસ્ત્રો રચવાની શક્તિ હતી. મલયગિરિજી તથા અજયદેવસૂરિ-
 જી મહારાજને અનેક સિદ્ધાંતોપર ટીકાઈ કરવાની શક્તિ હતી.
 તે સઘલો ધર્મનોજ પ્રજાવ હતો. વડી લક્ષ્મીપણ પુણ્યને અનુસ-
 રનારીજ છે. જેમ મુહણસિંહ શેઠ જગતમાં સત્યવાદી પ્રસિદ્ધ હતા.
 એક દહાડો તેને જૂઠું બોલાવવા માટે બાદશાહે સજ્જા સમક્ષ
 પૂછ્યું કે, તારા ઘરમાં કેટલું ડ્રબ્ય છે? ત્યારે મુહણસિંહ શેઠે પો-
 તાની સર્વ દેશાવરોની પેહેમીઈનું સરવાયું વાંચી કહ્યું કે, મારા
 સ્વાધિનમાં ચોર્યાસી લાખ સોનામોહોરો છે. તે સાંજલી સંતુષ્ટ
 અણ્ણા બાદશાહે તેને બીજી સોલ લાખ સોનામોહોરો આપીને
 તેને કોટીધ્વજ કર્યો. તથા મોટા ઉત્સવપૂર્વક તેના ઘરપર તેણે કો-

टिध्जनी पताका बंधावी आपी पढी ते लक्ष्मीने शेवे दान
आपीने कृतार्थ करी

सुकुलजन्म विज्ञूतिरनेकधा,

प्रियसमागमसौख्यपरंपरा ॥

नृपकुले गुरुता विमलं यशो,

जवति धर्मतरोः फलमीदृशम् ॥ १ ॥

अर्थ- उत्तम कुलमां जन्म, अनेक प्रकारनी विज्ञूति, प्रिय
सज्जनोनो समागम, सुखनी श्रेणिउं, राज्यकुलमा मोटाइ, तथा
निर्मल यश ए सधला धर्मरूपी वृद्धता फलो ठे.

ईश्वराकु आदिक उत्तम कुलोमा धर्मना माहात्म्यथीज जन्म
थाय ठे, वली ते जन्मने शोभावनारी लक्ष्मी पण धर्मथीज थाय
ठे लक्ष्मी ठे ते खरेखरु मनुष्यनु जूण ठे कैमके रामचड्डी म-
हाराज उत्तम कुलना हता, तोपण वनवास समये ज्यारे ते व-
शिष्ठ ऋषिना आश्रममा पधार्या, त्यारे ते समये ते निर्धन हो-
वाथी ऋषिए तेमने कड सन्मान आप्युं नहीं पढी रावणनो जय
करीने, अने लंकानु अधिपतिपणु मेखवीने ज्यारे ते पाठा तेज
आश्रममा आव्या त्यारे वशिष्ठ ऋषि उच्चा थड तेनी सन्मुख
गया, तथा तेमने आसन आदिक आपी तेमनी घणीज आगत-
स्वागत करी त्यारे रामचड्डीए तेमने कह्युं के, तेज तमो वो,
अने तेज हुं हुं, तथा तेज तमारो आश्रम ठे, पण पूर्वे तो तमो
मने कड पण आदरमान आप्यु नहीं, अने हमणा आपो वो तेनु
शु कारण ठे? त्यारे वशिष्ठ ऋषिए कह्युं के, तेज तमो वो, तेज
हुं हुं अने तेज तमारो आश्रम ठे, पण पूर्वे ज्यारे तमो पधार्या
हता, त्यारे तमो निर्धन हता, अने हमणा तो तमो सधन थया
वो, अने तेने लेउने हुं तमोने आदरमान आपु हुं माटे
धनमर्जय काकुष्य, धनमूलमिद जगत् ॥

अंतर नैव पश्यामि, निर्धनस्य मृतस्य च ॥१॥

અર્થ- હે રામચંડજી ! તમો ધન મેલવો ? કેમકે, આ જગત ધન ઠે મૂલ જેનું એવુંજ ઠે; નિર્ધન માણસ અને મુડદાં વચ્ચે કે-
ઇંપણ હું અંતર જોતો નથી.

ધર્મો મહામંગલમંગલાજાં, ધર્મઃપિતા પૂરિતસર્વકામઃ॥
ધર્મો જનન્યુદ્ધલિતાખિલાતિઃ, ધર્મઃ સુહૃદ્ધર્ધિતનિત્યહર્ષઃ

અર્થ- પ્રાણીર્જને ધર્મ મહામંગલરૂપ ઠે, તેમ પિતાની પેઠે સર્વ ઇચ્છિતોને આપનારો ઠે, વહી માતાની પેઠે સર્વ પીનાર્જને દૂર કરનારો, તથા મિત્રની પેઠે હર્ષ વધારનારો ઠે.

બુદ્ધેઃ ફલં તત્ત્વવિચારણં ચ,

દેહસ્ય સારં વ્રતધારણં ચ ॥

અર્થસ્ય સારં કિલ પાત્રદાનં,

વાચઃ ફલં પ્રીતિકરં નરાણામ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- બુદ્ધિનું ફલ તત્ત્વવિચાર ઠે, શરીરનું સાર્થક વ્રતધારવા-
રૂપ ઠે, ધનનું ફલ સુપાત્રદાન ઠે, અને વાણીનું ફલ લોકોને પ્રેમ ઉપજાવવો, તે ઠે.

એવી રીતે આ શ્રી ઉપદેશતરંગિણી નામના ગ્રંથનું ગુજરાતી જાવાર્થવાલું જાણાંતર જામનગર નિવાસિ પંક્તિ શ્રાવક હીરા-
લાલ વિ. હંસરાજે ગુરુમાહારાજ શ્રી ચારિત્રવિજયજીની કૃ-
પાથી કરેલું ઠે. તેમાં જે જૂલ ચુક થઈ હોય તે “મિઠ્ઠામિઠ્ઠકડં”

इति तपगङ्गेश श्री सोमसुंदर सूरि श्री रत्नशेखर सूरि. पं०
नंदि रत्नगणि शिष्य श्री रत्नमंदिरगणि गुंफितायां. श्री उपदेश
तरंगिण्यां धर्मोपदेश रूपः पंचम स्तरंगः समाप्तः ॥ श्रीरस्तु ॥

हीनपुण्या न पश्यन्ति, रागांधास्तत्त्वसंस्थितिम् ॥

લાણેડલાજ્ઞફલં ચૈવ, લજ્ઞંતે તે નરાધમાઃ ॥ ૧ ॥

સમાપ્તોડયં ગ્રંથઃ ॥ શ્રીરસ્તુ ॥

॥ श्रीजिनाय नम ॥

श्रीहरिभद्रसूरिकृतान्यष्टकानि

मूल, तेनो अर्थ, अने टीकानो भावार्थ

संस्कृतपरची गुजरातीमां

जामनगरनिवासि पंडित

श्रावक हीरालाल वि. हंसराज पासे

भापातर करावी

छपावी प्रसिद्ध करनार

श्रावक नीमसिंह माणिक

मुंबई

निर्णयसागर छापखानामा छाप्यु

मसत १९५६

सने १९००

પ્રસ્તાવના

સર્વે જૈનવધુર્તને માલુમ થાય જે આ “અષ્ટક” નામનો ગ્રંથ જૈન ધર્મના અતિ ઉત્તમ ગ્રંથ માહેલો એક ગ્રંથ છે આ ગ્રંથની ટીકા પણ અતિ વિસ્તારવાલી તથા ન્યાયના વિષયથી જરૂર છે આ મૂલ ગ્રંથના કર્તા મહાન આચાર્ય શ્રી હરીભદ્રસૂરિજી મહારાજ છે તેમણે આ ગ્રંથમા વત્રીશ વાવતોપર તેના વત્રીમ જાગો પાઢીને અતિ ઉત્તમ વિવેચન કર્યું છે તથા તે દરેક વાવતોના આઠ આઠ શ્લોકો રચીને આ ગ્રંથના વત્રીસ અષ્ટકો બનાવેલા છે તે વત્રીસે અષ્ટકોમા શું શું ત્રિપય વર્ણવ્યો છે? તે આ ગ્રંથની અનુક્રમણિકાથી તથા આ ગ્રંથ સંપૂર્ણ વાચવાથી જણાશે હાલના સમયમા જૈનધર્મ સંબંધી જે જે પુસ્તકો ઉપાડ વહાર પડેલા છે, તેઠંથી પણ આ ગ્રંથ અતિ ઉત્તમ તથા જૈનધર્મનું રહસ્ય જાણવાની ઝઘાવાલાને ઘણોજ ઉપયોગી છે અને તે ત્રિપેનું અત્રે વધારે વર્ણન નહીં કરતા આ ગ્રંથ આદ્યથી તે અત્તમુધિ વાંચી જરાનીજ અમો સર્વને જલ્દામણ કરીએ ઠીએ આ પુસ્તકમા તેના મૂલ-શ્લોકો, તેનો અર્થ તથા ટીકાનો જાવાર્થ પણ વિસ્તારથી દાખલ કરેલો છે આ ગ્રંથ મૂલ સસ્કૃત જાપામા હોવાથી, હાલના સમયમા તે જાપાનુ સર્વને જાણણુ નહીં હોવાથી અમોએ તેનું ગુજરાતી જાપાતર જામનગર નિવાસિ પંડિત શ્રાવક હીરાલાલ વિ હમરાજ પાસે કરાવી ઉપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યું છે આ મૂલ ગ્રંથના કર્તા શ્રીમહાન આચાર્ય હરિભદ્રસૂરીજા છે, તથા તેની અતિ ઉત્તમ અને ન્યાયગર્જિત ટીકા શ્રી જિને-વરસૂરિજી મહારાજે વનાયેલી છે, અને તે ટીકાને શ્રી અમ્બદેવમૂરીશ્વર-જીએ શોધેલી છે અને તેટલામાટે તે ત્રણે આચાર્યોનો જે ટુંક

ઇતિહાસ અમોને મલેલોઝે, તે વાચક વર્ગને વિદિત થવા માટે અત્રે પ્રસંગ હોવાથી નીચે લખીએ છીએ.

શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજ.

આ મૂલ ગ્રંથના કર્તા શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજનો જન્મ વિક્રમ સંવતના પાંચમા સૈકામાં સંજવે છે. તેમણે સર્વ મલી ચૌ-દસોને ચમ્માલીસ ગ્રંથો વનાવ્યા કહેવાય છે. તેનું પ્રથમ જ્ઞાતે બ્રાહ્મણ હતા; અને મહા વિદ્વાન હતા. એવટે વેદાદિકમાં કહેલી હિંસાદિક જોડે, તે ધર્મ તજીને તેમણે શ્રી જૈનધર્મની દીક્ષા લીધી. તેમણે વનાવેલા ગ્રંથોમાં અનેકાંતજયપતાકા (ટીકા—શ્રી મુનિચંદ્રસૂરિ), શિષ્યહિતા નામની આવશ્યક સૂત્રની ટીકા, ઉપદેશપદ, સિદ્ધિપિં માટે વનાવેલી ચૈત્યવંદનવૃત્તિ (લલિત વિ-સ્તરા), જંબુદ્વીપ સંગ્રહણી (ટીકા—શ્રી પ્રજ્ઞાનંદસૂરિ), જ્ઞાનપંચ-કવિવરણ, દર્શનસત્તતિકા, દશઐકાલિકનિર્યુક્તિટીકા, દશઐકા-લિકવૃદ્ધવૃત્તિ, દીક્ષાવિધિપંચાસક, ધર્મવિંદુ, જ્ઞાનચિત્રિકા, પં-ચાસકવૃત્તિ, મુનિપતિચરિત્ર, લગ્નકુંડલિકા, વેદવાહ્યતાનિરાકરણ, શ્રાવકધર્મવિધિપંચાસક, સમરાદિત્યચરિત્ર, યોગવિંદુપ્રકરણવૃત્તિ, પંચસૂત્રવૃત્તિ, વ્યવહારકલ્પ, યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય, પોડશક, તથા અ-ષ્ટકજી વિગેરે હાલ દૃષ્ટિએ પડતા મુખ્ય ગ્રંથો છે. એવી રીતે તેમણે વનાવેલા મહાન ગ્રંથોજ તેમનું અપૂર્વ જ્ઞાન જણાવી આપે છે. તે-મના વનાવેલા દરેક ગ્રંથોને ઠેકે “વિરહ” શબ્દ આવેઠે. અ-ને તે વિરહાંકથી શ્રી હરિભદ્રસૂરિજીની કૃતિની સાવિતી થાયઠે. ગદ્યોત્પત્તિપ્રકરણમાં વિક્રમ સંવત પાંચસો પાંત્રિસમાં (૧૩૫) તેમનું દેવલોક ગમન કહેલું છે.

શ્રી જિનેશ્વરસૂરિજી મહારાજ.

આ “અષ્ટકજી” નામના ગ્રંથની ટીકા કરનારા શ્રી જિનેશ્વ-રસૂરિજી મહારાજ વિક્રમ સંવત એક હજારના સૈકામાં વિદ્ય-

मान होता, एम संजवे ठे ते श्री चर्धमानसूरिश्वरजी महाराजना शिष्य होता, अने श्री अभयदेवसूरि, जिनचद्रसूरि, तथा जिनभद्रसूरिजीना गुरु होता तेउ संसारीपणामा सोम नामना ब्राह्मणा पुत्र होता, तथा तेमनु नाम शिवेश्वर हतुं, तथा मालवाना रहेयासी होता तेउ गुजरातना राजा दुर्लभसेनना समयमा चैत्ययासीउं साथे धर्मपाद करवाने पोताना जाड बुद्धिमागरनी साथे गुजरातमा श्रव्या होता, तथा त्या दुर्लभसेनराजानी सजामा, मरम्वतीजाडागारमाथी मगावेलीदशवैकाखिकनी टीकामाथी साध्याचारप्रकरण वाचीने तेमणे चैत्ययासीउंने हराच्या होता, अने एवी रीते सजाने जीतयाथी राजाए तेमने "खरतर" नामनुं विरुद आप्यु हतु तेमणे त्या अष्टकनी टीका विक्रम सवत १०८० मा जावालपुर नामना गाममा बनारी ठे वखी तेमणे पचखिंणीप्रकरण, वीरचरित्र, तथा सवत १०९२ मा आसापखीमा रहीने छीलायती कथा, तथा डोंडी यानकमा रहीने कथानककोश विंगेरे ग्रथो बनाच्या ठे

श्री अभयदेवसूरिजीमहाराज.

त्या ग्रथनी टीकाना शोधनार श्री अभयदेवसूरिमहाराज पण विक्रम सवत एक हजारना सैकामा विद्यमान होता, तेम कहे-बुं निरिवादज ठे तेमनो जन्म घारा नगरीना व्यापारी धननी श्री धनदेवीनी बुष्टिए थयोहतो, तथा समारीपणामा तेमनुं अभयकुमार नाम हतु ते श्री जिनेश्वरसूरिजी महाराजना शिष्य होता. तेमने विक्रम सवत १०८८ मा सोल वर्षनी वयज आचार्यपदवी मखी हती अने तेथी तेमनो जन्म विक्रम सवत १०७२ मा होयानु माजित थायठे वखी विचारामृत नामना ग्रथमा कंदेयु ठे के, तेमणे विक्रम सवत ११२४ मा थो-लकामा रहीने श्रीहरिभद्रसूरिजी महाराजना बनावेला पं-

ચાસક નામના ગ્રંથપર ટીકા રચી છે. તેમ તેમણે ત્રણથી માડી-
 ને અગ્યાર સુધિના છટ્ઠે નવ અંગોની ટીકાઈ, જયતિહુ-
 ંણસ્તોત્ર, જિનચંડ્રગણિજીએ વનાવેલા નવતત્વપ્રકરણની ટી-
 કા, નિગોદપદ્ત્રિંશિકા, પંચનિગ્રંથવિચારસંગ્રહણી પુજ્જલપદ્ત્રિંશિ-
 કા, સંગ્રહણી, જિનભદ્રજીએ વનાવેલા વિશેષાવશ્યકજ્ઞાપ્યપર
 ટીકા, હરિભદ્રસૂરિજીના વનાવેલા પોઢશકની ટીકા, દેવે-
 દ્ર મહારાજે વનાવેલા સતારિકપ્રકરણની ટીકા વિગેરે અનેક ગ્રં-
 થો વનાવેલા છે. એવીરીતે ૬૭ વર્ષોનું આયુષ્ય સંપૂર્ણ કરીને,
 વિક્રમ સંવત ૧૧૩૯માં કપડવંજમાં તેમનું દેવલોકગમન થયું.
 એવી રીતે તે ત્રણે મહાન આચાર્યોનો સંદેષથી ઇતિહાસ જાણવો.

જીમસિંહ માણેક.	} પ્રસ્તાવના રચનાર આ ગ્રંથનું ગુજરાતી જાપાંતર કર્તા પંડિત શ્રાવક હીરાલાલ વિ. હંસરાજ. જામનગરવાલા.

अनुक्रमणिका.

श्राक.	विषय	पृष्ठ.
	(महादेवाष्टकम्) (१)	
१	टीकाकारनु भगलाचरण	१
२	टीकाकारे करेली पोतानी लघुता	२
३	महादेवनु स्वरूप	३
४	रागादिकनु स्वरूप	४
५	अन्यदर्शनीर्तना देवोमा रहेला रागादिकनु तेर्तना दृष्टातपूर्वक स्वरूप	५
६	तात्विक महादेवना गुणातिशयनु न्यायपूर्वक स्वरूप	१०
७	तात्विक महादेवना लक्षणातरनु स्वरूप	२७
८	वेदोना अपौरूपेयपणानु सडन	२९
९	शास्त्रोनी त्रिकोटी परिचानु स्वरूप	३१
१०	तात्विक महादेवने आराधना उपायनु स्वरूप	३४
	(स्नानाष्टकम्) (२)	
११	अव्यस्तान तथा जाग्रस्ताननु स्वरूप	३८
१२	अन्यदर्शनीर्तना सात प्रकारना निष्फलस्ताननु स्वरूप	३९
१३	अव्यस्ताननु विस्तारथी स्वरूप	४०
१४	अव्यस्तानना कर्ताधाराए प्रधान अप्रधानपणानु स्वरूप	४२
१५	अव्यस्तानमा रहेला गुणोनु स्वरूप	४३
१६	साधुर्त ज्ञामाटे अव्यस्तान न करे? तेनो उत्तर	४५
१७	शकाश श्रावकनु दृष्टात	४६
१८	जाग्रस्ताननु विस्तारथी स्वरूप	५०
	(पूजाष्टकम्) (३)	
१९	बे प्रकारनी पूजानु स्वरूप	५२

आंक.	विषय.	पृष्ठ.
२०	सावद्य पूजानुं विस्तारथी स्वरूप.	५३
२१	सावद्य पूजानुं फल.	५७
२२	निरवद्यपूजानुं विस्तारथी स्वरूप.	५८
२३	आठ जावपुष्पोनुं स्वरूप.	५९
२४	निरवद्यपूजानुं फल.	६०

(अग्निकारिकाष्टकम्) (४)

२५	ध्यानरूप अग्निकारिकानुं स्वरूप.	६१
२६	अन्यदर्शनीर्तुण कहेलुं अग्निकारिकानुं स्वरूप.	६२
२७	ज्वय अग्निकारिकानुं फल.	६४
२८	पापोनी शुद्धिनो उपाय.	६५
२९	दीहिते शामाटे अग्निकारिका नहीं करवी ? तेनुं स्वरूप.	६७
३०	अन्यदर्शनीर्तुना शास्त्राधारे ज्वय अग्निकारिकानुं दूषण.	६८

(भिक्षाष्टकम्) (५)

३१	त्रण प्रकारनी जिद्धानुं स्वरूप.	७०
३२	सर्वसंपत्करी नामनी जिद्धानुं स्वरूप.	७०
३३	पौरुषघ्नी जिद्धानुं स्वरूप.	७६
३४	वृत्तिजिद्धानुं स्वरूप.	७८
(सर्वसंपत्करी भिक्षापूर्वक पिंडविशुद्धयष्टकम्)		(६)
३५	सर्वसंपत्करी जिद्धानुं विस्तारथी स्वरूप.	८२
३६	संकल्पित तथा असंकल्पित पिंडनुं स्वरूप.	८३

(प्रछन्नभोजनाष्टकम्) (७)

३७	साधुर्तने गुप्त जोजन करवानुं कारण.	८९
३८	साधुने प्रकट जोजनथी शीरीते पुण्यबंधन आय ठे ? तथा तेथी शुं आय ठे ? तेनुं स्वरूप.	९०

(प्रत्याख्याननाष्टकम्) (८)

३९	वे प्रकारना प्रत्याख्याननुं स्वरूप.	९५
----	-------------------------------------	----

पृष्ठ

ए५

१०१

आक विषय
४० इव्यप्रत्याख्याननु विस्तारथी स्वरूप
४१ ज्ञावप्रत्याख्याननु विस्तारथी स्वरूप
(ज्ञानाष्टकम्) (९)

४२ त्रण प्रकारना ज्ञानोनु स्वरूप १०३
४३ विषयप्रतिज्ञास ज्ञाननु स्वरूप १०३
४४ आत्मपरिणतिमद् ज्ञाननु स्वरूप. १०५
४५ तत्त्वसन्नेदन ज्ञाननु स्वरूप १०५

(चैराग्याष्टकम्) (१०)

४६ त्रण प्रकारना चैराग्योनु स्वरूप १०६
४७ आर्तध्यान नामना चैराग्यनु स्वरूप १०६
४८ मोहगजित चैराग्यनु स्वरूप ११०
४९ ज्ञानसगत चैराग्यनु स्वरूप ११२

(तपोऽष्टकम्) (११)

५० तप करवामा दु ख ठे के, नहीं? तेनुविस्तारथी वर्णन ११४
५१ रत्नार्थी व्यापारीनु दृष्टात ११८

(वादाष्टकम्) (१२)

५२ त्रण प्रकारना वादोनु स्वरूप १२०
५३ शुष्कवादनु स्वरूप १२१
५४ विवादनु स्वरूप १२२
५५ धर्मवादनु स्वरूप १२४

(धर्मवादाष्टकम्) (१३)

५६ धर्मना प्रमाणोनु स्वरूप १२५

(एकांतनित्यपक्ष खंडनाष्टकम्) (१४)

५७ अन्यदर्शनीर्ण मानेखु आत्मानु स्वरूप- १३३
५८ एकात नित्यात्माने अहिंसा आदिकनु अघटमानपणु १३४

आंक.	विषय.	पृष्ठ.
	(एकांतानित्यपक्षखंडनाष्टकम्) (१५)	
५९	हृणिक मतनुं खंडन	१४१
	(नित्यानित्यपक्षमंडनाष्टकम्) (१६)	
६०	हिंसाना त्रण प्रकारोनुं स्वरूप	१४७
६१	नित्यानित्यात्माप्रते हिंसादिकनुं घटमानपणुं	१४९
	(मांसभक्षणदूषणाष्टकम्) (१७)	
६२	मांसचक्षणनां दूषणो	१५४
	(अन्यदर्शनीयमतशास्त्रोक्तं मांसभक्षणाष्टकम्) (१८)	
६३	मांस शङ्खनो निरुक्तार्थ	१५९
६४	अन्य दर्शनीउए मानेला प्रोक्षित मांस चक्षणनुं स्वरूप	१६०
६५	अन्य दर्शनीउए मानेली श्राद्धनी विधि	१६१
	मद्यपानदूषणाष्टकम् (१९)	
६६	मद्यपाननां दूषणो.	१६३
६७	मद्यपानथी अएलां अन्यदर्शनीना कपिनां दूषणोनुंस्वरूप	१६५
	मैथुनदूषणाष्टकम् (२०)	
६८	मैथुननां दूषणो.	१६७
६९	मैथुननी प्रशंसा करवी न्याययुक्त नथी, तेनुं स्वरूप.	१७०
	सूक्ष्मबुद्ध्याष्टकम् (२१)	
७०	सूक्ष्मबुद्धिनुं स्वरूप.	१७३
	भावशुद्ध्याष्टकम् (२२)	
७१	भावशुद्धिनुं स्वरूप.	१७६
	शासनमालिन्याष्टकम् (२३)	
७२	शासनने मालिन्यपणुं लगाडवाथी अतां दूषणो.	१८०
७३	शासनने मालिन्यपणुं नहीं लगाडवाथी अतुं फल.	१८२

श्राक	विषय	पृष्ठ
	पुण्यादिचतुर्भंग्याष्टकम् (२४)	
७४	पुण्यानुबधिपुण्यादि चारे जागार्त्तुं स्वरूप पितृभक्त्याष्टकम् (२५)	१७२
७५	महात्रीरप्रभुए पितृभक्तिमाटे लीधेला अजिग्रहनु स्वरूप (महदानस्थापनाष्टकम्) (२६)	१७६
७६	श्रीत्रीर प्रभुना दाननु स्वरूप (तीर्थकृद्दानाष्टकम्) (२७)	१७७
७७	दानमाटे वीरप्रभुनुं स्वरूप (राज्यादिदानदूषणनिवारणाष्टकम्) (२८)	१७९
७८	तीर्थकरने राज्यादिकनुं दान देणामा अदोषपणु (सामायिकाष्टकम्) (२९) (३०)	१८४
७९	सामायिकनु स्वरूप देशनाष्टकम् (३१)	१८६
८०	प्रभु देशना शामाटे आपे ठे ^१ तेनुं स्वरूप सिद्धस्वरूपाष्टकम् (३२)	२०१
८१	मोक्षनुं स्वरूप	२०३
८२	टीकाकारनी प्रशस्ति	२०६
८३	जापातरकारनी प्रशस्ति	२०७
८४	जाहेर खबर	२०८

॥ श्री जिनाय नमः ॥

श्रीहरिभद्रसूरिकृतान्यष्टकानि

तथा

(मूलनी अने टीकानी गुर्जरभाषा.)

श्रीलीलायतनं वंदे, नीरजं नाजिजन्मिनम् ॥
संसारातपतसानां, दत्तानन्दकदम्बकम् ॥ १ ॥

टीकाकार श्रीजिनेश्वरसूरि मंगलाचरण करे ठे

आविःकृताशेषपदार्थसार्था,

दोषानुपक्त तिमिरं विधूय ॥

गावःप्रथन्तेऽस्त्रलितप्रचारा,

यस्येह तं वीररवि प्रणम्य ॥ १ ॥

गुणेषु रागाद्धरिभद्रसूरे-

स्तदुक्तमावर्त्तयितुं महार्थम् ॥

विवुद्धिरप्यष्टकवृत्तिमुच्चै-

र्विधातु मिच्छामि गतत्रपोऽहम् ॥ २ ॥ युग्मम् ॥

अर्थ- प्रगट करेख ठे सघळा पदार्थोंना समूहो जेणे, एवी जेनी वाणीठ (पद्मे-सूर्यना किरणो) दोषरूपी अधिकारनो नाश करीने, (पद्मे-रात्रिसवधि अधिकारनो नाश करीने) अटकाव रहित थड थकी विस्तार पामे ठे, तेवा श्री वीर जगद्यान रूपी सूर्यने नमस्कार करीने, हरिजसूरिमहाराजना गुणोने विषे (मने) राग होवाथी, तेना महान अर्थवाळा वचनने हृदयगोचर करवा सारु, निर्वुद्धि, तथा लज्जा विनानो एवो हु उचे प्रकारे अष्टकनी टीका करवाने ऽबु व

ह्वे टीकाकार पोतानी लघुता दर्शविं ठे.
 सूर्यप्रकाश्यं क्व नु मण्डलं दिवः,
 खद्योतकः क्वास्य विभासनोद्यमी ॥
 क्व धीशगम्यं हरिभद्रसद्वचः,
 क्वाधीरहं तस्य विभासनोद्यतः ॥ ३ ॥
 तथापि यावद्गुरुपादभक्ते,
 विनिश्चितं तावदहं ब्रवीमि ॥
 यदस्ति मत्तोऽपि जनोऽतिमन्दो,
 भवेदतस्तस्य महोपकारः ॥ ४ ॥

अर्थ- सूर्यथी प्रकाश थतुं एवं आकाशमंडल क्यां !!!
 अने ते आकाशने प्रकाशित करवाने उद्यमवंत थतुं एवं पतंगी-
 जं क्यां !!! (तेमज) बुद्धिवानथी जाणी शकाय एवं हरिज्ञ-
 प्सूरिजीनुं वचन क्यां !!! अने ते वचनने प्रकाशित करवाने
 उद्यमवंत थएलो एवो हुं क्यां !!! तो पण गुरुनां चरणनी से-
 वाथी जेटळुं में निश्चय करेलुं ठे, तेदळुं हुं कहुं उं; केम के, मा-
 राथी पण वधारे मंद माणस (आ डुनियामां) ठे, अने तेदळा
 माटे तेने तेथी मोटो उपकार आय.

आ जगतमां सारी रीते ग्रहण थएलुं ठे, नाम जेमनुं एवा श्री
 हरिज्ञप्सूरि, मिथ्यात्विर्जने मांहोंमांहें विवाद करता, तथा नव-
 रां कार्योथी पोते नाश पामेला, अने असत्य उपदेशथी बीजा-
 र्जने पण नाश करता जोड्ने, तेज वझेने उपकार करवा माटे वत्रीश
 प्रकारनां शासनोवाळुं शास्त्र वनाववानी झडा करता हवा. अने
 ते शास्त्रनां श्रेयपणाथी कदाच विघ्ननी प्राप्ति आय, तो तेने दूर
 करवा माटे, असाधारण गुणोनां समूहरूपी मणिर्जना समूहने
 उत्पन्न करवामां समुझनी परें आचरण करता, एवा कोड उत्तम
 पुरुषने नमस्कार करवा रूप “ ज्ञावमंगल ” आचार्य महाराज
 करे ठे; (कारण के,) एवी रीते मंगलाचरण करवानी प्रवृ-

सि सघला पारलौकिक प्रयोजनोने विपे घणु करीने सिद्धातथीज जणाएली ठे अने ते मगलाचरण पण कोइ उत्तम पुरुषनीज स्तुतिरूप करेलु प्रमाण गणाय, अने एवा उत्तम पुरुषनो निर्णय करवामा कुशाखोना अनुयायि लोको वादविवाद करे ठे, माटे ते विवादनु निगारण करवा माटे ते उत्तमोत्तम पुरुष-
नुं स्वरूप देखाडता थका (आचार्य महाराज) प्रथम “ महा-
देवाष्टक ” नामनुं पेहेलुं अष्टक कहे ठे महादेवनु खरेखरु मह-
त्त्व जगतना सघला मनुष्योने न मली शके, एवा कोइ अतिश-
य विशेषे करीने होय ठे, अने ते अतिशयो अपायापगम, ज्ञान,
धचन, सुख आदिको ठे वली ते अतिशयोमा “अपायापगम”
नामनो अतिशय बीजा सघला अतिशयो करता पेहेल्लो ठे,
माटे ते अतिशयनु स्वरूप बे श्लोकोएं करीने आचार्य महाराज
प्रथम कहे ठे

यस्य संक्षेपजननो, रागो नास्त्येव सर्वथा ॥

नच द्वेषोऽपि सत्त्वेपु, शमेन्धनदवानलः ॥ १ ॥

नच मोहोऽपि सज्ज्ञान-छादनोऽशुद्धवृत्तकृत् ॥

त्रिलोकख्यातमहिमा, महादेवःसञ्च्यते ॥२॥ युग्मम्

अर्थ—जेने द्वेषने उत्पन्न करनारो राग सर्वथा प्रकारे नथीज,
तथा समतारूपी काष्ठने दावानल समान एवो प्राणीजने विपे
द्वेष पण नथी, तेम सत्य ज्ञानने आछादन करनारो, अने अशुद्ध
आचरण करनारो एवो मोह पण नथी, तथा जेनो, महिमा वणें
लोकोमा प्रख्यात ठे, तेरा देवने “महादेव” कहेवाय

टीकानो ज्ञातार्थ—जे कोइ देवविशेषने राग नथीज, ते महा-
देव कहेवाय, एवो आ श्लोकनो संबंध ठे, अही जे कोइ (स-
सार समुज्जथी) पार यद्वांचेला एरा बुद्ध, विष्णु, शंकर, ब्रह्मा

આદિક ગમે તે દેવનો સામાન્ય નિર્દેશ કરીને આચાર્ય મહારાજે પોતાનું મધ્યસ્થપણું દેખાડ્યું છે. કેમકે તેણે કહે છે કે—

પક્ષપાતો ન મે વીરે, ન દ્વેષઃ કપિલાદિષુ ॥

યુક્તિમદ્વચનં યસ્ય, તસ્ય કાર્યઃ પરિગ્રહઃ ॥ ૧ ॥

(અર્થ—મારે વીર પ્રજ્ઞમાં પક્ષપાત નથી, તેમ કપિલ આદિકમાં દ્વેષ પણ નથી; પણ જેનું વચન યુક્તિવાળું છે, તેનું ગ્રહણ કરવું.)

એવી રીતે આચાર્ય મહારાજે પોતાનું મધ્યસ્થપણું દેખાડીને પોતાનાં વચનમાં સાંજલનારાજને ઉપાદેય બુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરી; કેમ કે, આગ્રહ વિનાનાં વક્તાથી તત્ત્વનું જાણપણું થાય છે. કહ્યું છે કે, આગ્રહીવતનિનીષતિયુક્તિ, યત્રતત્રમતિરસ્યનિવિષ્ટા ॥ પક્ષપાતરહિતસ્યતુયુક્તિ-ર્યત્રતત્રમતિરેતિ નિવેશમ્ ॥૧॥

અર્થ—આગ્રહી માણસ જ્યાં પોતાની બુદ્ધિ પહોંચે છે, ત્યાં યુક્તિને ઝેંચી જાય છે, અને નિષ્પક્ષપાતીની બુદ્ધિ જ્યાં યુક્તિ હોય છે, ત્યાં પહોંચે છે.

હવે પૂર્વાપર વિરોધ ન આવે, એવું રાગનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કરવામાટે કહે છે; સમસ્તપણાયેં કરીને ક્લેશને ઉત્પન્ન કરનારો, એટલે આત્માનાં સ્વાત્માવિક શાંતપણાને વાધા કરનારો એવો જેને રાગ નથી, તેને “મહાદેવ” કહીયે. ત્યારે અહીં વાદી શંકા કરે કે, જેને ક્લેશને ઉત્પન્ન કરનારો એવો રાગ નથી, તેને “મહાદેવ” કહીયે; એવી રીતે જ્યારે તમોએ અંગીકાર કર્યું; ત્યારે શું તમોએ અંગીકાર કરેલા મહાદેવને “અક્લેશને ઉત્પન્ન કરનારો” એવો રાગ છે? વલી તમોએ અંગીકાર કરેલા મહાદેવને તો પ્રકારાંતરથી, એટલે કોઈ વીજા પ્રકારથી પણ રાગ છે, એમ તમારી કહેવાની ઇચ્છા નથી; માટે રાગને “ક્લેશને ઉત્પન્ન કરનારો” એવું જે તમોએ વિશેષણ આપ્યું છે, તે ફોકટનું છે. (હવે તે વાદીને પ્રત્યુત્તર દીયે છે કે) જે વસ્તુનો સ્વત્તાવ જાણવામાં આવતો નથી, તેનો સ્વ-

જાવ પ્રગટ કરવામાટે વિશેષણની યાસ જરૂર છે, કેમકે, પરમાણુ શબ્દનો અર્થ સમજવામાટે “અપ્રદેશ” (જેના જાગો થઈ ન શકે તેવું) એવું વિશેષણ મુકવું પડે છે, તેમ અહીં પણ રાગનું સ્વરૂપ જાણવામાટે “સંક્લેશજનનો” એવું વિશેષણ સાર્થકજ છે એવી રીતે આત્માના સ્વરૂપને ઉપરંજન કરનારો રાગ જેને વિલકુલ અશમાત્ર પણ નથી, તેને મહાદેવ કહીએ અહીં કોઈ શકા કરે કે, ઉપશાત્તમોહાપ્રસ્થામા અથવા ઉદયની અપેક્ષાએ કદાચિત રાગનાં કોઈ પણ જોદની અપેક્ષાએ તે (રાગ) હોય, તો તેને માટે તે વાદીને કહે છે કે, તે પ્રસ્તુત મહાદેવને તો “સર્વથા” એટલે વધ, ઉદય અને સત્તાના લક્ષણવાળા વિષયરાગ, સ્નેહરાગ, તથા દૃષ્ટિરાગ, હ્રદય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવથી પણ નથી વળી તે મહાદેવને (ઉપર કહેલો) કેવલ રાગજ નથી, એટલુંજ નહીં, પણ તેમને પ્રાણીઉપર હેપ પણ સર્વથા પ્રકારે નથી અહીં પ્રાણી-ઉપર હેપનો અજ્ઞાપ કહેવાની મતલબ એ કે, ક્રોધ અને માનરૂપ એવો જે હેપ, તે પ્રાણીઉપરનાજ વિષયવાલો છે, અર્થાત તે હેપ પ્રાણી-ઉપરજ થાય છે કેમકે અજીવ પદાર્થોપર જે હેપ કરવો તે મોટી મૂર્ખાઈ છે કેમકે, કહ્યું છે કે,

કિં એતો કઠ્ઠપરં, મૂઢો જં થાણુગંમિ અપ્પહિઓ ॥

યાણુસ્સ તસ્સ રુસ્સહ, ન અપ્પણો દુપ્પઉત્તસ્સ ॥ ૧ ॥

(અર્થ-આથી વધારે કુ-સહાયક (વીજું) શું છે? કે કોઈ મૂઢ માણસ જાડના ટુંઠસાથે અથડાઈ પડીને, તે ટુંઠપર ગુસ્સે થાય છે, પણ પોતાની ગફલતીપ્રતે ગુસ્સે થતો નથી!)

વળી રાગ તો જીવ અને અજીવ વચ્ચે પદાર્થોપર થાય છે, માટે તે મહાવિષયવાલો હોવાથી તેનું પ્રથમ ગ્રહણ કરેલું છે

અહીં વળી વાદી શકા કરે કે, અપ્રીતિના લક્ષણવાલો હેપ સ્પર્શ આદિક પ્રિયોમા અજીવ પદાર્થોપર પણ થાય છે, જેમ કે, કાટા આદિકનો સ્પર્શ થવાથી તેનાપર હેપ થાય છે, અને

આ મહાદેવને તો સર્વથા પ્રકારે ઘેપ નથી, માટે “પ્રાણીઉપર તેને ઘેપ નથી” એમ કહેવું અયુક્ત છે.

ત્યારે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં; પ્રાણીઉપર ઘેપ નથી, એટલે વૈરીરૂપ એવા અન્ય દર્શનીઉપર પણ આ મહાદેવને ઘેપ નથી; કેમ કે, આ વાત તો લોકોમાં પણ પ્રસિદ્ધ છે કે, સરખેસરખા-ઉંમાં આપસઆપસ અદેખાઈ હોય છે; અને એવી રીતે જેને જ્યારે શત્રુ અથવા મિત્રપર પણ ઘેપ નથી, ત્યારે તે મહાદેવને અજીવ પદાર્થોપર ઘેપ તો વિલકુલ સંજવેજ નહીં. અર્થાત તે મહાદેવને જેમ જીવપર ઘેપ નથી, તેમ અજીવપર પણ ઘેપ નથી.

હવે તે કેવો ઘેપ નથી ? તે કહે છે.

હમા આદિકના જાવરૂપ જે કાષ્ઠ, તેને વાલવાને દાવાનલ સરખો ઘેપ નથી.

હવે તે મહાદેવને ઉપર કહેલા રાગઘેપજ નથી, એટલુંજ નહીં, પણ જેને સર્વથા પ્રકારે મોહ પણ નથી; હવે તે મોહ કેવો, તે કહે છે.

યથાર્થ પદાર્થોને દેખાડનારું, અથવા ઉત્તમ પદાર્થોનું જે જ્ઞાન તેને આહ્વાદન કરવાનો છે સ્વજ્ઞાવ જેનો, તથા કલંકયુક્ત ચેષ્ટા કરનારો, એવો મોહ આ પ્રસ્તુત મહાદેવને નથી.

વલી જેનો મહિમા ત્રણે લોકોમાં પ્રખ્યાત છે, તેને “મહાદેવ” કહિયે; કેમ કે, સઘલા મનુષ્યોનાં સમૂહ, દેવ, ઇંદ્ર આદિકને કદર્થના કરવામાં સમર્થ એવા રાગાદિક શત્રુજનાં સમૂહને દૂર કરવામાં જે સમર્થ હોય, તેનોજ આ ત્રણ જગતમાં મહિમા ગવાય છે, અને તેજ ઉત્તમ પુરુષ માણસોનાં સમૂહમાં મુકુટસ-માન છે. કહ્યું છે કે,

રાગદ્વેષમહામોહૈઃ, કદર્થિતજગજ્જનૈઃ॥

નાભિભૂતં મનો યસ્ય, મહિન્ના તસ્ય કઃ ક્ષમઃ॥૧॥

(અર્થ—હુઃખી કરેલ છે જગતનાં લોકોને જેણે, એવા રાગ,

દેષ અને મહામોહવડે કરીને, જેનું મન પરાજીવ પામેલું નથી, એવા પુરુષના મહિમાની કોણ વરોવરી કરી શકે તેમ છે ?)

એવી રીતે ઉત્તમ ગુણોના સમૂહરૂપ મણિર્તને ઉત્પન્ન કરવામા સમુદ્ર સરલા “મહાદેવ” બુદ્ધિમાનોને સ્તુતિ કરવા લાયક છે, અને મહાદેવનું સ્વરૂપ જાણવાવાલા માણસો તો તેનેજ “મહાદેવ” કહે છે, પણ જેનું પરાક્રમ રાગ આદિક શત્રુર્તથી હ-
ણાપલું છે, તેને “મહાદેવ” કહેતા નથી

વલી અહીં વાદી શકા કરે છે કે, સઘલા પ્રાણીર્તમા રાગ તો હોય છેજ, માટે (કોઈને પણ) સર્વથા તેનો અજાવ સજ્જવેજ નહીં

ત્યારે વાદીને હવે પ્રત્યુત્તર આપે છે કે, એમ નહીં જો કે, સ-
ઘલા પ્રાણીર્તને રાગદેષનો અજાવ નથી થતો, તોપણ અમુક પ્રાણીર્તને તેનો અજાવ થાય પણ છે, માટે એવી રીતે તારી શ-
કામા વ્યજિચાર દોષ આન્યો કેમ કે, આપણને પોતાને પણ કોઈ અપ્રિય વસ્તુમા જ્યારે રાગનો અજાવ માલુમ પડે છે, તો તે દષ્ટાતથી અનુમાન કરી લેવું કે, એવો પણ કોઈ માણસ હોયો જોઈએ કે, જેને તમામ વસ્તુર્તપર બિલકુલ રાગનો અજાનજ હોય, અને તેમ કહેવામા કંડ વિરોધ આવતો નથી કેમ કે, કહ્યું છે કે,

દૃષ્ટો રાગાયભાવસ્તુ, ક્વચિદર્થે યથાત્મનઃ ॥

તથા સર્વથા કસ્યાપિ, તદ્ભાવે નાસ્તિ વાધકમ્ ॥૧॥

(અર્થ—જેમ કોઈ કોઈ કાર્યમા આપણને પોતાને પણ (અનિ-
ષ્ટ વસ્તુ આદિકપર) રાગનો અજાવ દેસાય છે, તેમ કોઈ મા-
ણસને સઘલી વસ્તુર્તપર પણ રાગનો અજાવ હોય, (એમ માન-
વામા) કંડ વાધા નથી)

પલી વરસાદની શ્રેણિ આદિકની પેટે, પુજ્જલિક જાગો જેમ થોડા, વધારે, અને તેથી પણ વધારે નાશ થતા દેસાય છે, તેમ આ રાગ આદિકો જ્યારે થોડા નાશ થતા દેસાય છે, ત્યારે તેર્ત-

નો સર્વથા કય થવો પણ સંજવિતજ છે. કેમ કે, કહ્યું છે કે,
 દેશતો નાશિનો ભાવા, દૃષ્ટા નિશ્ચિલનશ્વરાઃ ॥
 મેઘપંક્ત્યાદયો યદ્દ-દેવં રાગાદયો મતાઃ ॥ ? ॥

(અર્થ—જેમ થોડા નાશ પામતા એવા વરસાદની શ્રેણિ આદિ-
 ક જાવો, સર્વથા નાશ પામતા દેખાણલા છે, તેમ રાગ આદિકો
 પણ થોડા અને સર્વથા પણ નાશ પામતા મનાણલા છે.)

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, કદાચ (તમારા કહેવા પ્ર-
 માણે) કોઈને તે રાગ આદિકોનો સર્વથા અજાવ સંજવી શકે, પણ
 તે ચિત્તવૃત્તિરૂપ હોવાથી જાણી શકાય તેમ નથી, માટે તે રાગ-
 ઘેષાદિક વિનાનો “પુરુષવિશેષ” શીરીતે જાણી શકાય ?

તેને માટે વાદીને પ્રત્યુત્તર આપે છે કે, તેવા પુરુષનાં સ્વરૂપ
 અને ચરિત્રથી તેને જાણી શકાય છે. કેમકે, જેનું સ્વરૂપ સ્ત્રી-
 રહિત, હથિયાર રહિત, અને રુદ્રમાલ રહિત હોય, તથા જેનું ચરિત્ર
 શૃંગારાદિક રસ રહિત, ફક્ત એકાંત શાંતરસમયજ હોય, અને
 અંતરંગ વૈરીને જીતનારું હોય, પણ અસમંજસ ન હોય, તેને “વી-
 તરાગ” જાણવા. કહ્યું છે કે,

રાગોક્ત્તના સંગમનાનુમેયો, દ્વેષો દ્વિપદારણહેતુગમ્યઃ ॥

મોહઃ કુવૃત્તાગમદોષસાધ્યો, નોયસ્ય દેવઃ સ સ ચૈવમર્હન્

અર્થ— સ્ત્રીનાં સંગમથી રાગનું અનુમાન થાય છે, વૈરીને માર-
 વાથી ઘેપનું અનુમાન થાય છે, કુટ્ટ આચરણોનાં દોષથી મો-
 હનું અનુમાન થાય છે; માટે તે ત્રણે જેને નથી, એવા દેવ તો શ્રી
 અરિહંતપ્રજુજ છે. વલી,

શૃંગારાદિરસાંગારૈ, ન દૂનં દેહિનાં હિતમ્ ॥

એકાંતશાંતતોપેત, માર્હતં વૃત્તમદ્ભુતમ્ ॥ ? ॥

અર્થ— શૃંગાર આદિક રસરૂપી અંગારાલયેં કરીને જેથી પ્રા-
 ણીર્જનું હિત નષ્ટ થયું નથી, તથા એકાંત શાંત રસમય, એવું અ-
 રિહંત પ્રજુનું વૃત્ત આશ્ચર્યકારક છે.

अने बीजा देवोनु तो रागादिकपणु, अनुचित रूप, तथा अनुचित चरित्र तो (लोकोमा) प्रख्यातज ठे ते कहे ठे
 ब्रह्मा लूनशिरा हरिर्दशिसरूक् व्यालुसशिश्रो हरः
 सूर्योप्युल्लिखितोऽनलोप्यखिलभुक्सोमःकलकांकितः
 स्वर्नाथोऽपि विसंस्थुलःखलुवपुःसंस्थैरुपस्थैः कृतः
 सन्मार्गस्खलनाद्भवन्तिविपदःप्रायःप्रभूणामपि ॥ १ ॥

अर्थ-उत्तम मार्गथी ब्रष्ट यगर्थी ब्रह्मा ठेदाएला मस्तक-
 वालो, विष्णु आखमा रोगवालो, महादेव ठेदाएला लिंगवालो,
 सूर्य जखडेखी चांवडीवालो, अग्नि सर्व जडण करनारो, चक्र
 कलकवालो, तथा डब हजार योनिठवालो थयो, माटे एवी
 रीते डुराचरणथी समर्थोने पण प्रायें करीने आपदाउं थाय ठे वली,
 यद्ब्रह्मा चतुराननः समभवद्देवो हरिर्बामनः
 शक्रोगुह्यसहस्रसंकटतनुर्यच्च क्षयी चंद्रमाः
 यज्जिहादलनामवापुरह्यो राहुः शिरोमात्रता
 तृष्णेदेवि विडंबनेय मखिला लोकस्य रत्नवत्कृता ॥ २ ॥

अर्थ-ब्रह्मा चार मुखवालो थयो, विष्णुदेव वामनरूप थयो,
 डब एक हजार योनिवाला शरीरवालो थयो, नागो चीराएली
 जीजवाला थया, राहुनुं फक्त माथुंज रह्यु, माटे हे तृष्णादेवी !
 आ सघली लोकोनी विडंबना तारी करेली ठे

हवे ते ब्रह्मानु मस्तक शी रीते ठेदाणु ? ते कहे ठे

एक समये तेंत्रीस क्रोड देवताउं एकठा थया, तथा तेउं
 माहांमाहें (पोतपोताना) मावापोनु वर्णन करवा लाग्या,
 त्यारे तेउंए कह्यु के, अहो !!! एक महादेवना मावापो जणाता
 नथी, ते साजली एके कह्यु के, महादेवने मावाप ठेज नही,
 ते वचन साजलीने ब्रह्माए मत्सर खात्रीने पोताना पाचमा गर्दज
 आकारवाला मुखथी कह्युं के, सघली वावतोनों जाणनार हजु
 हु जीयतो वेगो नु, ठता एम कोण कही शके ठे के, महादेवना

मायाय जागतां नथी ? हुं नेना मायायने जाणुं हुं; एत करीने ते तेनुं वार्ते कय्या लाय्यो. पत्नी नदीं प्रकाशया लाय्य एवी यान्ते प्रकाशित कय्याना आरंजथी कोषपार्मीने मदादेवे पोतानी. दन्गली आंगलीन्धी नखवाग्यी नपला येयोनी नमद्य तट खेजने प्राप्तानुं गर्दनमुग कापी नाख्युं. एवी रीने ब्रह्मा नेदाण्णा गन्गवालो ययो. वली नेने माटे बीजाउ नीचप्रमाणे पाण करे ने.

एक दहाणे ब्रह्मा अने विष्णुने पोतपोतानी मोटाड्याने वि-
वाह ययो; पत्नी नेउं (तेनो निर्णय करवामाटे) महादेवपाने गया.
त्यारे महादेवे कणुं के. तनारा विवादथी नयुं. पाण तमो वजेगांथी
जे कोठ मारा खिगनो अंत लावनेने उंना दखानो. अने जे अंत
नहीं लावे. तेने नेनाथी नीचा दखानो जाण्यो. (ते मांनली)
विष्णु ते खिगनो अंत खेवामाटे पातालमां गयो. एवी रीने पाणुं
चाख्यो. पाण त्यां रवेला वज्रगरुडा अग्निथी जवाने गतिवान्
न अवाथी तेना अंतने पाम्यो नहीं. अने एवी रीते संतापथी
श्याम गरीरवालो थज्जे पावो वलीने ते महादेवपाने आव्यो.
अने कणुं के तमारा खिगनो तो पार पाण आवतो नथी. एवी
रीते ब्रह्मा पाण ऊंचे जया लाय्यो. पाण ते महादेवना खिगनो
अंत न पामवाथी खेद पामवा लाय्यो; पाण एटलामां खिगना
मस्तकपरथी पडती केतकीनी माला तेने मार्गमां मली. त्यारे ब्र-
ह्माए तेणीने पूज्युं के, तुं क्यां हती ? त्यारे तेणीए कणुं के. म-
हादेवनां खिगना मथालेथी हुं आणुं हुं. त्यारे फरीने ब्रह्माए ते-
णीने पूज्युं के तने त्यांथी आवतां केटलोक वखत थयो ? त्यारे
तेणीए कणुं के, मने त्यांथी आवतां ठ मामो थया. पत्नी ब्रह्माए
कणुं के, महादेवना खिगनो अंत लेवावास्ते हुं जउं हुं; पाण जे ठ
महीनानो मार्गते वताव्यो तेथी तो हुं हवे कंटाळीने पावो वलीश;
कारण के, ते बहु दूर ने; हवे तारे मारुं एक कार्य करवुं जोझो;
ते एके, महादेव ज्यारे पूजे. त्यारे “ हुं खिगनो अंत पाम्यो हुं ”

एवी रीतनी तारे मारी साही पुरवी पठी ते वात केतकीए, पण अगीकार करी पठी ब्रह्मा तो ते केतकीने साथे लेइने महादेवनी पासे आव्यो अने तेने कहं के, हु तारा खिगनो अत पाम्यो बु, अने वली तने खातरी थवा भाटे हु आ केतकीनी माला पण त्याथी लाव्यो हुं त्यारे महादेवे केतकीने पुठवाथी तेणीए पण एमज कह्यु. ते साजली महादेवे विचार्यु के, माहं खिग तो अनत ठे, उता आ वने तेनो अत उराये ठे, माटे आ वने जूछा ठे, एम विचारि क्रोध चडवाथी महादेवे पोतानी टचली आग-लीरूपी कुहाडाथी ब्रह्मानुं गर्हजरूपमस्तक ठेदी नाख्युं, तथा के-तकीने पण त्यारथी श्राप आपीने दूर करी

विष्णुनी आखोमा रोग थयो, तेने माटे नीचे प्रमाणे संजळाय ठे

एक दहाडो दुर्वासा नामना रुपिने उर्जशी नामनी अप्सरा साथे जोगविदास करवानी ड्वा थड त्यारे उर्जशीए तेने कह्यु के, तुं जो कोड अपूर्ण वाहनपर बेसीने आवे, तो हुं तने ड्वीश त्यारे ते वात दुर्वासाए कबुल करी पठी ते विष्णु पासे गयो त्यारे विष्णुए आदरमानथी आववानुं कारण पूछ्यु, त्यारे तेणे कहं के, हुं देवलोकमा जगाने ड्हुं बु माटे तारे तारी खीसहित वलदनु रूप करी रथमा मने बेसाडी त्या लेड जगो, पण रस्ते चालता तमारे पावु वालीने जोबु नहीं पठी विष्णुए जक्तिथी तथा (श्राप आदिकना) जयथी ते कबूल कर्यु, तथा तेने लेइने त्याथी चाट्यो हवे खल्ली तो खीजाति होवाथी पुर-पनी वरोवर चालवाने अशक्त थयाथी रुपि तेने चाबुकथी वा-रवार मारतो थको हाकया लाग्यो एटखामा विष्णुए स्नेहने लीधे पोतानी खीने पडतो मार सहन न थयाथी पावुं फरीने जोबु एवी रीते विष्णुए प्रथम अगीकार करेली वात नहीं पाव-वाथी, ते कोप पामेला रुपिने तेनी आखमा चाबुक मार्यो, अने

तेथी विष्णुनी आंखमां रोग थयो. बीजाळ वली ते विषे नीचे प्रमाणे कहे ठे.

एक वखते विष्णु कोङ् नदीने किनारे तप करता हता; त्यां कोङ् तापसी स्नान करती होती. ते वखते ते तापसणीनुं अंग वस्त्र रहित होवार्थी विष्णुए तेणीनापर कामविकारथी दृष्टि नांखी; तेम करतां तेने तापसणीए जोवार्थी श्राप आपीने रोगिष्ट आंखवालो कर्यो.

महादेव ठेदाएला लिंगवालो थयो, ते नीचे प्रमाणे.

दारुवन नामना तपोवनमां केटलाक तापसो रहेता हता. ते-
उंनी जुंपडीउमां हमेशां महादेव पोताना अलंकारो सहित, तथा
घंटाना नाद अने तुंवरुनां ङणकारथी सघली दिशाउने गजावतो
थको जिह्मामाटे आवतो हतो; तथा त्यां पोताना रूपथी कामवि-
कारने प्राप्त थएली एवी तापसणीउं साथे जोगविदास करवा
लाग्यो. पढी एक दहाडो तेना आ डुराचरणनी ऋषिउने माळुम
पडवार्थी तेउंए गुस्ते थड्ने श्राप आपी तेना लिंगनो ठेद कर्यो.
अने तेम करवार्थी सघला माणसोने संताननी उत्पत्ति थवी बंध
पडी गड्. आ जोड्ने देवताउंए विचार्युं के, आवी रीते एकीवेलाए
आ डुनिआनो संहारन आय तो सारुं; एम विचारि तेउंए ता-
पसोने समजावी शांत पाड्या. त्यारे तेउंए पाहुं महादेवनुं लिंग
जेवुं हतुं तेवुं कर्युं; पण तेनी साथे एवुं कहुं के, पूर्वकाळे ते लिंग
जे हमेशां स्तब्ध हतुं, ते हवे जोगनी वांठा होते ठतेज स्तब्ध
थरो; पढी त्यारथी माणसो पण पाठा लिंगयुक्त थया; अने प्र-
जानी उत्पत्ति थवा लागी.

सूर्य पण उखडेली चांवडीवालो थयो, ते नीचे प्रमाणे.

सूर्यने रत्नादेवी नामे एक स्त्री होती; तेणीने यम नामे एक
पुत्र हतो; हवे ते स्त्री सूर्यनां तापने सहन नहीं करवार्थी पोताना
स्थानके पोताना सरखुं कृत्रिम रूप मूकीने, पोते घोडीनुं रूप करी

समुद्रने किनारे रहेवा छागी. पढी ते कृत्रिम स्त्रीए शनैश्चर तथा
 जङ्ग नामना संतानोने जन्म आप्यो एक दहाडो ते यमे बहा-
 रथी आवीने तेणीनी पासे जोजन माग्युं, पण तेणीए तेने आप्यु
 नहीं त्यारे यमने क्रोध चडवाथी तेणीने तेणे खात मारी, तेथी
 तेणीए श्राप आपीने तेना पगनो नाश कर्यो, पढी यमे ते वात
 पोताना पिताने कही सज्जलावी, त्यारे सूर्य विचारवा लाग्यो के,
 सगी माता आम केम करे ? माटे खरेखर आ आनी माता
 नथी, एम विचारता तेणे तेनी (यमनी) माताने धोडीरूपे जोड
 पढी सूर्य त्या जड तेणीनी इच्छाविरुद्ध बलात्कारथी तेनी साथे
 जोग जोगव्यो, अने त्या अभिन नामना वे देवोनी उत्पत्ति थइ,
 वली तेणीए क्रोधथी छाल थएली आखोथी तेना तरफ (सूर्य
 तरफ) जोवाथी ते कुष्टी थयो, पढी सूर्य ते रोगथी मुक्त थवा-
 माटे धन्वंतरीपासे गयो, त्यारे धन्वतरीए कहुं के, तारा शरीरनी
 चावडी उखेड्या विना तु निरोगी थइ शके तेम नथी, पढी सूर्य
 चावडी उखेडवा माटे धन्वतरीने प्रार्थना करी, त्यारे ते वैद्यराजे
 कहु के, तारे ते सहन करवु पडशे, नहींतर तने तजी देइश,
 त्यारे सूर्य कहुं के, हुं ते सहन करीश, पढी ज्यारे माथ्याथी मा-
 डीने घूटणसुधि चावडी उखेडाणी त्यारे घणी पीडा थवाथी सूर्य
 सीत्कार शब्द कर्यो, त्यारे धन्वंतरी पण चावडी उखेडतो अदकी
 पड्यो, एवी रीते इच्छाविनानी स्त्रीने जोगववाथी, तथा उत्तम
 पुरुषना मार्गथी स्पष्टित थगथी तेने हु ख सहन करवु पड्युं

बीजाळ वली ते माटे नीचे प्रमाणे कहे ठे

धोडीना रूपगाली पोतानी स्त्रीसाथे जोग जोगवीने, तेणीना
 वापने ते सूर्य ठपको देवा लाग्यो के, तारी आ पुत्री मने तजीने
 बीजी जगोए जइ रहे ठे त्यारे तेणे सूर्यने कहुं के, तारा शरीरना
 तापने ते सहन करी शक्ती नथी, तेथी ते विचारी शु करे ? माटे
 जो तारे तेणीनु प्रयोजन होय, तो हु तारु शरीर ठोलाव ? पढी

सूर्य (शरीर ठोलावचामाटे) धन्वंतरी पासे गयो; अने वाकीनुं वृत्तांत आगलनी बात मुजबज जाणी लेबुं.

अग्नि पण सर्वज्ञही नीचे मुजब कहेवाय ठे.

कोइ एक ऋषि पोतानी कुंपडीमां रहेला अग्निने अत्यंत ज-
क्तिपूर्वक आहुतीज्वडे करीने पूजतो हतो. ते ऋषिए एक दहाडो
ते अग्निने कहुं के, तारे आ मारी स्त्रीनुं रक्षण करबुं; एम कही
ते कंडं कार्यमाटे बद्दार गयो. एटलामां कोइक ऋषिए त्यां आवीने
ते अग्निनी समझ ज ते स्त्रीसाथे जोगविलास कर्यो; पठी क्षणवा-
रमांज पेदो ऋषि पण त्यां आव्यो; तथा पोतानी हुशियारीथी
तेणे जाण्युं के, आ स्त्रीने कोइ परपुरुषे जोगवी ठे; एम विचारि
तेणे अग्नि तथा स्त्रीने पूज्युं के, अहीं कोण आव्युं हतुं ? ते सां-
जली तेजुं कंडं पण उत्तर आप्यो नहीं. त्यारे ते ऋषिए ज्ञानना
उपयोगथी ते वृत्तांत जाणी लीधो; तथा रक्षण करवा आपेदी
वस्तुनुं रक्षण नहीं करवाथी, अने पृथ्याथी ग्रन्थुत्तर पण
नहीं आपवाथी, ते ऋषिए अग्निपर कोपायमान थइने श्राप
आप्यो के, तुं सर्वज्ञही थजे; अने त्यारथी ते अग्नि अशुचि
पदार्थ विगेरेनो जक्षण करनारो थयो; अने एवी रीते, ते जे कंडं
खाय, ते सघलुं देवतार्जने मले; केमके ते देवोनुं मुख ठे. पठी
देवोने अशुचि पदार्थोनों स्वाद आववाथी उद्देग पामीने तथा
ज्ञानथी श्रापनो वृत्तांत जाणीने, ते ऋषिपासे आवी तेने शांत
करवा लाग्या; पण ते ऋषि शांत थयो नहीं; तो पण देवतार्जना
आग्रहथी तेणे ते अग्निनी सात जीजो करी; अने त्यारथी ते
अग्नि “ सप्तार्चि ” कहेवावा लाग्यो. पठी ते साते जीजोमांथी
वे जीजोए करीने आहुतीज्वनेज जक्षण करवा लाग्यो; अने
पांच जीजोथी तेने सर्वज्ञही तरीके स्थाप्यो.

बली चंद्र कलंकित थयो, तेनुं वृत्तांत नीचे प्रमाणे जाणवुं.

एक वखते चंद्र बृहस्पतिपासे जणवामाटे गयो; केमके बृह-

स्पति देवोनो आचार्य ठे, त्या चंजे तेने घेर जणतां थकां ते बृ-
हस्पतिनी स्त्रीसाथे जोगविलास करवा माढ्यो ते वातनी बृहस्प-
तिने जाण थड, त्यारे तेने तेणे श्राप आप्यो के, रे ! गुरूनी स्त्री
जोगप्रनार ! तु कलकी थजे एवी रीते चंज कलंकी थयो

बली डंज पण हजार योनियोथी जरेला शरीरवालो नीचे
प्रमाणे थयो

गांतम रुपिने अहिड्या नामनी स्त्री होती. तेना रुपथी मोहित
थएलो डज तेनी जुपडीमा जडने तेणीनी साथे जोग जोगप्रना
लाग्यो, एटलामा त्या ते रुपि आगी चढ्यो, त्यारे डज पण तेना
जयथी विलाडानु रूप करीने तेना घरमाथी निकलीने स्वर्गमा
गयो, त्यारे मुनिए त्रिचार्यु के, आ स्वात्तात्रिक विलाडो होवो न
जोडए, एम त्रिचारता तेणे डजने उलखी कहाड्यो, तेथी क्रोधथी
तेणे डंजना शरीरमा श्रापथी हजार योनिउं करी, तथा पोताना
शिष्योने तेने जोगप्रवामाटे मोकड्या, पण मुनि गयो नही, पत्री
देवोए ते रुपिने शात पाडी गुशी करायथी तेणे ते योनिउंने
बदले नेत्रो कर्या

हजे ब्रह्मा पण चार मुखयालो नीचे प्रमाणे थयो

एक वडाडो ब्रह्मा मोटा उद्यानमा तपस्या करवा लाग्यो, ते
उपतं तेने चलायमान करवामाटे सघली अप्सराउंनु तलतल
जेटलु रूप खेडने डे तिलोत्तमा नामनी अप्सरा बनारी, तथा
तेणीनं थने वीजी अप्सराउंने पण ब्रह्मापासे तेनी समाधिना
जग करवामाटे मोकली तेउं पण त्या जडने पृथ्विशासनमुखवे-
ठेला ते ब्रह्मानी समीपे गायन, नाच त्रिगेरे करवा लागी त्या
ब्रह्माने पोतानी सन्मुख खोचनयालो तथा मनयालो जोडने ते-
उंए दक्षिण दिशामा जड नृत्याटिक करवा माढ्यु एवी रीते नष्ट
थएली ठे समाधि जेनी एरो ते ब्रह्मा खजाथी सन्मुख जोयाने
अशक्त होयथी तेउं प्रते पोतानु वीजु मुग करखो हयो एवी

रीते पश्चिम दिशाए अम्भराजं जवाथी ते दिशातरफ त्रीजुं, तथा उत्तर दिशाए जवाथी ते तरफ चोथुं, तथा आकाशमां उपर जवाथी पांचमुं मुख कर्युं. एवी रीते ब्रह्मा पांच मुखोवालो अयो. अने पात्रलथी शंकरे ज्यारे तेनुं गर्दजमुख कापी नाख्युं, त्यारथी ते चार मुखवालो अयो.

विष्णु वामनरूपे अया, ते पण नीचे ग्रमाणे.

एक वखते वलि नामना दानवने बांधवामाटे विष्णुए वामन-रूप अइने कुंपडीमाटे तेनी पासेथी त्रण पगलां जमीन मागी; पठी ज्यारे वलिराजाए कबुल कर्युं, त्यारे तेणे त्रणे पगलांथी त्रणे लोकने रोकी दीधार्थी स्थानविनाना ते वलिने पाता-लमां दावी दीधो.

हवे चंज ह्यरोगवालो केम अयो ? तेने माटे कहे ठे.

दहने सत्तावीस दीकरीजं हती; तेउने चंज परणयो; ते सघ-दीजमां रोहिणी उपरज तेनुं मन आसक्त अयुं; तेथी बीजी अ-णमानीतीजए ते वात पोताना पिताने कही; त्यारे तेणे तेने क्रो-धथी श्राप आपीने ह्यवालो कयों; पण पात्रलथी देवोए तेने शांत पाड्याथी, तेणे तेने एक पद्ममां वृद्धिवालो कयों.

नागो पण नीचे ग्रमाणे वे जीजोवाला अया.

एक वखते देवताजए ह्रीरसमुजने मथीने अंदरथी अमृत मे-लव्युं; ते अमृतना कूंडां जरीने तेउपर घास आत्रादित कर्युं; तथा तेनी रक्षामाटे नागोने बेसाड्या; पठी एकांत जोइने तेउए ते अमृत पीवा मांड्युं; त्यारे तेमां रहेला डाजोथी तेउनी जीजो चीराइ गइ.

बीजाजं वली ते माटे नीचे ग्रमाणे कहे ठे.

ज्यारे तेउए अमृत पीवा मांड्युं, त्यारे इंजे वज्र मारवार्थी ते-उनी जीज चीराइ गइ.

રાહુનું ફક્ત માથુંજ રહ્યું, તે નીચે પ્રમાણે

દેવોએ અમૃતના કુડા ખર્ચ્યા, અને તેની રક્ષામાટે તેજાં વિ-
ષ્ણુને વેસાણ્યો પઠી વિષ્ણુ જ્યારે કફરુ કાર્યમા ગુંથાયા, ત્યારે
રાહુ તે પીના લાગ્યો વિષ્ણુએ તેને તેમ કરતો જોડને તેના પર ચક્ર
ફેંકી તેનું મસ્તક ઘેડી નાણ્યું, પણ અમૃત પીધેલું હોનાથી તેનું
મસ્તક અજરામર થયું

અર્થી રીતે “બ્રહ્માનુ મસ્તક કેમ ઘેદાયું” ઇત્યાદિ વિસ્તારથી
વિવેચન કર્યું વલી

સ एष ध्रुवनत्रयप्रयितसयमः शकरो

विभर्ति वपुषाधुना विरहकातरः कामिनीम्

अनेन किल निर्जिता वयमिति प्रियायाः करम्

करेण परिताडयन् जयति जातहासः स्मरः ॥ ૧ ॥

અર્થ—કામદેવ પોતાની સ્ત્રીસાથે હાથમા તાલી દેશ્ને મહાદે-
વની ઢાસી કરે છે કે, ત્રણ જગતમા જેનું સંયમ પ્રખ્યાત છે, એવો
મહાદેવ સ્ત્રીનો વિરહ નહીં સહન કરવાથી પોતાના શરીરનીસાથે
તેણીને રાણે છે, અને તે મહાદેવે મને જીતેલો (કહેવાય છે,)
એ કેમકે આશ્ચર્યકારક વાત છે !!! વલી,

दिग्वासा यदि तत्किमस्य धनुषा सास्यस्य

किं भस्मना । भन्मायास्य किमंगना यदि

च सा काम परिद्वेष्टि किं ॥ इत्यन्योन्यविरु-

द्धचेष्टितमिदं पठयन्निजस्वामिनो भृगो सा-

व्रશिरावनरूपम्प धत्तेस्थिशेष वपुः ॥ ૧ ॥

અર્થ—જ્યારે મહાદેવ દિશારૂપીજ વસ્ત્રપાલો છે, ત્યારે તેને
ધનુષની શી જરૂર છે ? તથા જ્યારે ધનુષ રાણે છે, ત્યારે જશ્મની
શી જરૂર છે ? તથા જ્યારે જશ્મ ચોણે છે, ત્યારે સ્ત્રીની શી જરૂર
છે ? તથા જ્યારે સ્ત્રી રાણે છે, ત્યારે તે કામદેવનો શામાટે દ્વેષ
કરે છે ? અર્થી રીતે પોતાના સ્વામિનું પરસ્પર વિરોધગાણું ચેષ્ટિત

જોડ્ને, ઋંગી કેતાં મહાદેવનો પાર્ષદગણ માત્ર નસો અને હાડ-
કાંથીજ બનેલું પોતાનું છેદયુક્ત શરીર ધારણ કરે છે.

એવી રીતે અપાયાપગમ નામનાં અતિશયનાં ઘરેં કરીને મહા-
દેવપણું વર્ણવ્યું.

હવે ગુણાતિશયના પ્રતિપાદનથી તેજ મહાદેવનું સ્વરૂપ કહે છે.

યો વીતરાગઃ સર્વજ્ઞો, યઃ શાશ્વતસુખેશ્વરઃ ॥

ક્ષિપ્રકર્મકલાતીતઃ, સર્વથા નિષ્કલસ્તથા ॥૩॥

યઃ પૂજ્યઃ સર્વદેવાનાં, યો ધ્યેયઃ સર્વયોગિનામ્ ॥

યઃ સ્વષ્ટાસર્વનીતીનાં, મહાદેવઃ સત્ત્વચ્યતે ॥૪॥ યુગ્મમ્

અર્થ—જે રાગવિનાના, સઘલું જાણનારા, શાશ્વતસુખના મા-
લિક, હુષ્ટ કર્મોના અંશથી રહિત, સર્વથા પ્રકારે શરીરના અવ-
યવ વિનાના, સર્વદેવોને પૂજવાલાયક, સર્વ યોગીર્જને ધ્યાન ધ-
રવાલાયક, તથા સર્વ પ્રકારની નીતિને બનાવનારા હોય, તે
મહાદેવ કહેવાય.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—અહીં જે વીતરાગ હોય, ઇત્યાદિ સર્વ પ-
દોની સાથે “તે મહાદેવ કહેવાય” એવી ક્રિયા જોડી લેવી.
વિશેષે કરીને જેનો રાગ ગયો છે, તેવો ગમે તે કોઈ દેવ તે વીત-
રાગ કહેવાય; વલી ઘેપનો હ્ય અવાથીજ રાગનો પણ હ્ય આય
છે, માટે જેને રાગ નથી, તેને ઘેષ પણ નથી, એમ સમજી લેવું.
સઘલી ધ્રુવ્ય અને પર્યાયરૂપ વસ્તુર્જને જે જાણે, એટલે વિશેષે
કરીને સઘલાં આવરણો યસી જવાથી ઉત્પન્ન એટલા કેવલજ્ઞાને
કરીને જે (સઘલી બીનાને) જાણે તે સર્વજ્ઞ કહેવાય; તેમ
“સર્વદર્શી” (સઘલું જોનારા) પ્રતે સર્વજ્ઞપણાનો વ્યજિચાર
આવતો નહીં હોવાથી જેમ તે સઘલું જાણનારા છે, તેમ તે સઘલું
જોનારા પણ છે, એમ પણ જાણી લેવું.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, (પ્રસ્તુત મહાદેવને) રાગ, ઘેષ, અને

मोहनो अज्ञाव तो प्रथम कही गएला ठो, अने तेम कर्थायी तेमने (महादेवने) वीतरागपणुं तथा सर्वज्ञपणुं तो खुद्यु ज-
णाड आवे ठे, (केम के, वीतरागपणानुं तथा सर्वज्ञपणानु ते
स्वरूप ठे,) तो वली फरीने वीतरागपणु अने सर्वज्ञपणु अंगी-
कार करवानी शी जरूर इती ?

हवे ते वादिने कहे ठे के, जेम ते महादेवने रागादिक नथी,
तेथीज ते " वीतराग " तथा " सर्वज्ञ " पण ठे, एवी रीते हेतु-
फलना जावें करीने, जेम " मेखनो नाश थवाथी पीळा रगना
प्रकर्षयालु सोनु " इत्यादि न्यायें करीने प्रस्तुत महादेवनो गुणा-
तिशय कहेलो ठे, माटे तेमा (पुनरुक्तिनो) दोष नथी, केम के,
मोटा पुरुषो वाक्योमा एवी रीतना न्यायनो आश्रय करता दे-
खाएला ठे अथवा केदलाको (अन्य दर्शनीउं) वैराग्य तथा
ज्ञान आदिकने प्रकृतिना जावो माने ठे, अने ते जावो कैग्रह्य-
अवस्थामा प्रकृतिनो नाश थवाथी, दूर थाय ठे, माटे तेउंना मतने
दूषित करवामाटे (उडाववा माटे) पण ते (सर्वज्ञ आदिक)
विशेषणो निर्दोष ठे ते कहे ठे के, ज्ञान अने वैराग्य आदिक चै-
तन्यना स्वजावो ठे, अने चैतन्य तो आत्मानु स्वरूप ठे, केम
के " चैतन्य पुरुषस्य स्वरूप " (चैतन्य ठे ते आत्मानु स्वरूप
ठे) एम कहेलु ठे, माटे एवी रीते चैतन्य ज्यारे आत्मानु
स्वरूप थयु, त्यारे ते ज्ञान अने वैराग्य आदिक (कैग्रह्य अव-
स्थामा पण) शी रीते नाश थाय ?

वली वीजा आचार्यो उपरना (मूल श्लोको माटे) नीचे
प्रमाणे पण कहे ठे

" यस्य संक्षेपशजननो " इत्यादि मूलना प्रथमना वन्ने श्लोको
अरिद्धत प्रचुनी उद्गस्य अवस्थाने आश्रीने कहेला ठे, एम तेनुं
व्याख्यान करे ठे, केम के, " द्वेशने उत्पन्न नहीं करनारो " इ-
त्यादि जे राग आदिकना विशेषणो कहेला ठे, तेउं तेज अव-

સ્થામાં (ઠગ્ગસ્થ અવસ્થામાં) વ્યવહૃદફલરૂપ થઈ શકે છે; એટલે જેને સંકેશને ઉત્પન્ન કરનારોજ રાગ નથી, તથા સમતારૂપી લાકડાંને વાલનારોજ ઘેપ નથી, અને સત્ય જ્ઞાનને ઢાંકનારો, તથા અશુદ્ધવૃત્તને કરનારોજ મોહ નથી; તે મહાદેવ કહેવાય; “ પણ જેને સત્તામાં રહેલા તે તે કર્મોનાં દલિયાં રૂપે પણ રાગ, ઘેપ વિગેરે નથી, તેજ મહાદેવ કહેવાય; “ એવું કહેવાની અત્રે મતલબ નથી; ” (ઉપરનો મત, “ પેહેલા વન્ને શ્લોકો અરિહંત પ્રજુની ઠગ્ગસ્થ અવસ્થાને આશ્રયી છે, ” એમ માનનારા મહાન આચાર્યોનો છે, અને તે પણ સત્યજ છે.)

(વલી પણ તેમનોજ મત દર્શાવે છે.)

“ યો વીતરાગ ” ઇત્યાદિક જે વીજા વે મૂલના શ્લોકો છે તે સંસારમાં રહેલા કેવલીઝને આશ્રીને કહેલા છે.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, ઠગ્ગસ્થ અવસ્થામાં મહત્વપણું માનવું અનુચિત છે, કેમ કે, તેથી “મહત્તર” એવી વીજી અવસ્થાનો સજ્ઞાવ છે. ત્યારે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં. એમ માનવાથી તો સિદ્ધપણું છે લક્ષણ જેનું એવી મહત્તમ નામની જે વીજી અવસ્થા, તેનો સજ્ઞાવ હોવાથી કેવલીને પણ અમહત્વનો પ્રસંગ આવે; અથવા કોઈ વીજી રીતે અપુનરુક્તપણું જાવી લેવું.

હવે અહીં (પ્રસ્તુત મહાદેવને) વીતરાગનું વિશેષણ લગાડવાથી રાગવાલાઝના મહાદેવપણાનો પ્રતિપેધ કહ્યો. અને તેને વિષે પેહેલાંજ જાવના દેખાડેલી છે.

હવે અહીં “ સર્વજ્ઞ ” એવું વિશેષણ દેવાથી કપિલના મહાદેવપણાને દૂર કર્યું; કેમ કે, તેનું સર્વજ્ઞપણું તો તેના પોતાનાંજ મતથી ઠરી શકતું નથી; તે નીચે પ્રમાણે જાણવું.

તેઠ (કપિલ મત માનનારાઝ) એમ માને છે કે, બુદ્ધિમાં અવસ્થિત અર્થને આત્મા ચિંતવે છે; અને પ્રકૃતિનાં વિકારપણાથી કૈવલ્ય અવસ્થામાં જ્યારે પ્રકૃતિનો નાશ થાય છે, ત્યારે બુદ્ધિનો

પણ નાશ થાય છે, અને તેથી તે અવસ્થામા કોઈ પણ પદાર્થનું જાણપણુ રહેતું નથી, ત્યારે સર્વજ્ઞપણાની તો વાતજ શી કરવી!!! માટે તે કપિલનો પદ્મ મહાદેવણામાટે ઊંચી પાયરીપર આવી શક્તો નથી, કેમ કે, જ્યારે તેડું બુદ્ધિમય જ્ઞાન માને છે, અને તે બુદ્ધિ પ્રકૃતિને આધારે છે, તો તે આધારમય એવી પ્રકૃતિ જ્યારે કૈવલ્ય અવસ્થામાં નાશ પામે છે, તો પઠી તેમા જ્ઞાનશક્તિ તો રહેજ શાની ? કેમ કે, આત્માને જ્ઞાનમય માનવાથી તો, જ્ઞાનને અટકાવનારી પ્રકૃતિનો જ્યારે નાશ થાય, ત્યારેજ આત્માને સર્વજ્ઞપણુ ઘટી શકે છે

વહી તેજ “સર્વજ્ઞ” એવા વિશેષણથી બુદ્ધનું મહાદેવપણુ પણ દૂર કર્યું, કેમ કે, તે કિંચિત્ કિંચિત્ જાણનાર છે, કારણ કે તેના (બુદ્ધના) અનુયાયિડં કહે છે કે,

सर्वं पठ्यतु वामावा, ईष्टमर्थं तु पठ्यतु ॥

કીટસરયાપરિજાન, તસ્ય નઃકોપયુજ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ—સઘલુ જુડં અથવા ન જુડં, પણ ફક્ત તત્યનેજ જુડં, કારણ કે, કીડાર્ડની સભ્યાનુ જે જ્ઞાન, તેની અમારે શી જરૂર છે?

એવી રીતે કિંચિત્ કિંચિત્ જાણપણું પણ તેને (બુદ્ધને) ઘટી શકતું નથી, કેમ કે તેને સર્વજ્ઞપણુ નહીં હોવાથી સઘલા સ્વપર-પાર્યાયે કરીને ત્રિશિષ્ઠ થયેલા એવા એક અર્થને જાણવાને પણ તે અશક્ત છે કહ્યું છે કે,

एको भावः सर्वथायेनदृष्टः, सर्वे भावाःसर्वथातेन दृष्टाः
सर्वे भावाःसर्वथायेनदृष्टा, एको भावःसर्वथातेनदृष्टः ॥ ૧

અર્થ—જેણે સર્વથા પ્રકારે એક જાવ જોણ્યો છે, તેણે સર્વ જાવો પણ સર્વથા પ્રકારે જોણ્યા છે, અને સર્વે જાવો જેણે સર્વથા પ્રકારે જોણ્યા છે, તેણે એક જાવ પણ સર્વથા પ્રકારે જોણ્યો છે

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, સર્વજ્ઞ સંજ્ઞવી શકતોજ નથી, કેમ કે, શશલાના શિંગડાંની પેઠે સત્તાસાધક પ્રમાણથી તે વાત ગ્રાહ્ય થઈ શકતી નથી; કેમ કે આ “ સર્વજ્ઞ ” છે, એવું તે કાલના (સર્વજ્ઞ જે વચ્ચે વિચરતા હતા તે વચ્ચેના) વિદ્વાનો પણ તે સર્વજ્ઞને જાણી શકાય, એવા જ્ઞાનના અજ્ઞાવથી તેજને જાણવાને શક્તિવાન થતા નથી.

હવે તે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં; કેમ કે, સર્વજ્ઞપણું સિદ્ધ કરવાને સત્તાસાધક પ્રમાણનું જે તે અગ્રાહ્યપણું કહ્યું, તે વાત અસિદ્ધ છે; અર્થાત સર્વજ્ઞપણું સિદ્ધ કરવામાટે ઘણાં પ્રમાણો છે. તે નીચે પ્રમાણે.

જે પદાર્થો થોડાથોડા નાશવંત હોય, તેજનો સમૂહગો નાશ થવાનો પણ સંજ્ઞવ છે; કેમ કે, જેમ સામગ્રી વિશેષથી વસ્ત્રરત્નનાં મેલ આદિક પદાર્થો અપચય (હ્ય) ધર્મવાલા છે, તેમ જ્ઞાનાવરણાદિક પણ અપચય ધર્મવાલા છે; માટે તેજનો સર્વથા હ્ય થવો પણ સંજ્ઞવે છે; એવી રીતે જ્યારે તેજનો સર્વથા હ્ય થાય છે, ત્યારે સર્વજ્ઞપણાદિકજ્ઞાવો પણ પ્રગટી નિકલે છે; અને તે જ્ઞાનાવરણાદિકોને અપચયધર્મપણું કંઈ અસિદ્ધ નથી; કેમ કે પોતાના સંતાનમાં પણ જ્ઞાન આદિકનું થોડાઘણાપણું દેખાયજ છે. કહ્યું છે કે,

દોષાવરણયોર્હાનિ, નિઃશેષાસ્ત્યતિશાયનાત્ ॥

ક્વચિદ્વથાસ્વહેતુભ્યો, વહિરંતર્મલક્ષયઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેમ પોતાનાં હેતુજથી (ઉપાયોથી) વહારનો અને અંતરનો મેલ નાશ પામે છે, તેમ અતિશયપણાથી દોષ અને આવરણની હાનિ સઘલી પણ સંજ્ઞવે છે.

વલી ઇન્દ્રિયોને ગોચર ન થઈ શકે એવા વંધ, મોઢા અને પરલોક આદિક જ્ઞાવો કોઈને પ્રત્યક્ષ પણ હોય છે, કેમ કે, અગ્નિ આદિકની પેઠે તે વાત અનુમાનથી સિદ્ધ થાય છે. કહ્યું છે કે,

સૂક્ષ્માંતરિતદૂરાર્થાઃ, પ્રત્યક્ષાઃ કસ્યચિદ્યથા ॥

અનુમેયત્વતોઽગ્ન્યાદિ, રિતિ સર્વજસંસ્થિતિઃ॥૧॥

અર્થ-જેમ સૂક્ષ્મ, આતરાવાલા, તથા દૂર રહેલા પદાર્થો કો-
ડને પ્રત્યક્ષ છે, તથા અગ્નિ આદિક જેમ અનુમાનથી સિદ્ધ થાય
છે, તેમ સર્વજની સ્થિતિ પણ જાણવી

एवी रीते ते सर्वज्ञने जाणयाना ज्ञानथी शून्य एवा माणसो
पण अनुमान प्रमाणथी “आ सर्वज्ञ ते के, नहीं” ते
जाणी शके ठे

(एवी रीते वीतराग पणानुं अने सर्वज्ञपणानुं विस्तारथी वर्णन
कर्युं-) हरे वली जे शाश्वत सुखना माखिक होय, तेने “महादेव”
कहेनाय अहीं मूल भूलोकमा करीनेपण जे “य ” शब्द मुकेलो
छे, ते बीजी (प्रस्तुत महादेवनी) अवस्थाने सूचनारो छे, ए-
टखे के, राग आदिकना छयथी प्रगट थएखु वीतरागपणुं अने
सर्वज्ञपणुं जगमा रहेला केवली आदिकनी अवस्थामा महत्त्वने
सूचनार छे, आ “साश्वता सुखना माखिकपणादिक ” त्रण
विशेषणो मोक्ष अवस्थामा महत्त्वने सूचनारा छे हमेशा जे
सुख रहे, तेने शाश्वत सुख कहियें, अने तेवु सुख मोक्ष थकी
उत्पन्न थता आनंदरूप छे केम के, ते शिवाय ते शाश्वत सुख
उपलब्ध थड शकतु नथी, अने तेना शाश्वता सुखना जे म्यामी
तेने “ शाश्वतसुरेश्वर ” कहियें

यली अहीं चादी शका करे के, मघली वस्तुउने कणिकपणु
होयाथी सुराने शाश्वतपणु शी रीते घटी शके?

ते शकामाटे ते घाटीने कहे छे के, वस्तुने मर्यादा प्रकारे तो
कणिकपणु घटी शकेज नहीं, केम के, तेनो मयजाय तो उत्पाद
(उत्पन्न थयु ते) व्यय, (नाश) अने ध्राव्य (अचलपणु) रूप छे
वली अर्ग एजु ते माटे पणु जोखना जेवु छे, पण ते पटरमा
अष्टकथी जाणी छेवु, माटे एवी रीते तेना प्रकारना शाश्वत उ-

સુખનો અસંજવજ જાણવો નહીં; કેમ કે, સુખનું આવરણ જ્યારે અપચયધર્મવાળું છે, ત્યારે તે આવરણ તમામ નાશવાળું પણ સંજવે છે; કેમ કે, તેના અપચયનો સંજવ છે; અને તેને માટે પે-હેલાં વર્ણન કરેલુંજ છે; વલી આ વિશેષણથી દ્વણદ્વણપ્રતે દ્વય અતી વસ્તુર્જને માનનારાઈ (વૌહો) માનેલા દેવના મહત્વપણને દૂર કર્યું; કેમ કે, તેમના એવી રીતના મતથી તેમને તેવા પ્રકારના (શાશ્વતા) સુખનો અસંજવ છે; અને જ્યારે એવી રીતનું શાશ્વતું સુખ તેમના મહાદેવને મલતું નથી, ત્યારે તેમનું મહત્વપણું તો ફક્ત કટ્વપનારૂપજ છે.

વલી તે પ્રસ્તુત મહાદેવ “ ક્ષિપ્તકર્મકલાતીતઃ ” કેતાં જવનાં હેતુપણથી દ્વેશરૂપ એવા જે જ્ઞાનાવરણાદિક આઠ પ્રકારના કર્મોના અંશો, તેનાથી મુકાણલા છે; આ વિશેષણથી જેઠ એમ માને છે કે, “ જ્ઞાની એવા ધર્મતીર્થના કરનારાઈ મોક્ષમાં ગયા પછી પણ ફરીને પોતાના તીર્થની પડતી જોડને, પાઠા સંસારમાં આવે છે; ” તેજે માનેલા દેવોના મહત્વનો વ્યુદાસ (નાશ) કર્યો. કેમ કે, જો ક્ષીપ્ત કર્મોના અંશોનો અજાવ થયેલો હોય, તો જવમાં પાઠો અવતાર થવો અસંજવિત છે. કહ્યું છે કે,

અજ્ઞાનપાંશુપિહિતં, પુરાતનં કર્મવીજમવીનાશિ ॥

તૃષ્ણાજલાભિષિક્તં, સુંચતિ જન્મ્માંતરં જંતોઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-અજ્ઞાનરૂપી ધૂલિથી આઢાદિત થયેલું, અને પુરાણું, તથા નાશ ન પામે એવું કર્મરૂપી વીજ, તૃષ્ણારૂપી પાણીથી સિંચાવાથી પ્રાણીને જન્માંતરમાં લાવી મુકે છે.

(વામન, નરસિંહ) આદિક નવારાં રૂપો ધરી જવને વિષે અવતાર લેનારા, અને પોતાનાં શાસનનું અપમાન નહીં સહન કરનારા, એવા તે દેવોનું મહત્વપણું કેવું? !

તથા જે સર્વ પ્રકારે શરીરના સઘલા અવયવરહિત હોય, તેજ “મહાદેવ” કહેવાય; કારણ કે, જ્યારે તે અવયવોનો અજાવ થાય,

ત્યારેજ સુખનો પણ સંજવ થાય છે કહ્યું છે કે, જ્યારે શરીર અને મનનો અજ્ઞાપ થાય, ત્યારેજ દુઃખનો પણ અજ્ઞાપ થાય, કારણ કે દુઃખના સંજવરૂપ શરીરપણામા તે મહત્વપણુ ફી રીતે સંજવે?

વહી આ વિશેષણથી (“ સર્વથા નિષ્કલ ”) એના વિશેષ-
ણથી) શરીરેં કરીને જે મહત્વપણાને અગીકાર કરે છે, તેના મ-
તનો તિરસ્કાર કર્યો, કેમ કે, તેજ સમસ્ત જગતને મહાદેવના
ચક્ષુ, મુખ, હાથ, તથા પગથી ઝરેલુ માને છે, અને તેમ થવુ તો
સંજવતુંજ નથી, તેથી એવી રીતના પુરુષમા મહાદેવપણું પણ અસ-
જવિતજ છે, કેમ કે, સમસ્ત જગત જ્યારે તેના ચક્ષુમયજ થયુ,
ત્યારે વીજા અવયવોને રહેવાને તો જગતમા કંઈ પણ સ્થાન રહુ
નહીં, માટે તેના પ્રસંગથી તેનુ મહાદેવપણુ ઘટી શકતુ નથી, અને
તે શિવાય જો કોઈ વીજી રીતથી (પોતાનું) મહાદેવપણુ કહેવા
માગે, તો તેમના પોતાનાજ મતને વિરોધ આવે છે, કેમ કે, તે
મનાજ શાસ્ત્રમા કહ્યું છે કે,

અપાણિપાદો જવનો ગ્રહીતા,
પદ્યલ્યચક્ષુઃ સ શ્રુણોત્યકર્ણઃ ॥
સ વેત્તિ વિન્વ નચ તસ્ય વેત્તા,
તમાદુરગ્ર્યં પુરુષ મહાન્તમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે હાથ પગનીના ચાલી શકે છે, તથા ગ્રહણ કરી શકે
છે, તથા ચક્ષુસિના જુએ છે, અને કાનવિના સાંજલે છે, વહી તે
ગતને જાણે છે, પણ તેને કોઈ જાણતું નથી, એવા પુરુષને અગ્રેસર
મહાનપુરુષ (મહાદેવ) કહે છે

વહી વીજા આચાર્યો આ વિશેષણોને માટે નીચે પ્રમાણે કહે છે
“ ક્ષિપ્તકર્મકલાતીત ” કેતા નાશ કરેલ છે, ધાતિ કર્મો
જેણે એના જન્મમા રહેલા કેવલી જાણ્યા, તથા “ સર્વથાનિ-
ષ્કલ ” ઇચ્છે કય થયેલા છે જોપગ્રાહી કર્મો જેના એવા
મિષ્ટકેવલી જાણ્યા

હવે “યઃ પૂજ્યઃ સર્વદેવાનાં” કેતાં જે પ્રસ્તુત મહાદેવ, સર્વ જીવનપતિ આદિક દેવોને પૂજનીક છે, કેમ કે, જે “વીતરાગ” આદિક ગુણોયેં કરીને યુક્ત હોય, તેજ દેવોથી પૂજાય છે; અને તેજના પૂજનિકપણથી તેજની પ્રતિમાર્જનું પણ પૂજનીકપણું સિદ્ધ થાય છે.

અથવા સઘલા હરિહરાદિક દેવો કે જેઝં, જેઝંને (તેના મત-વાલાર્જને) પૂજનિક છે, (તેજના સમૂહની અપેક્ષાથી) એવા વૌઙ્માદિકોને પણ પ્રસ્તુત મહાદેવજ પૂજનીક છે; કેમ કે તેજ પોતપોતાના દેવોને પૂજતા થકા પણ તત્વથી તો પ્રસ્તુત મહાદેવનેજ પૂજે છે; અથવા તેના ઉપદેશથી સ્વર્ગ અને મોક્ષનો સંગ થશે, એમ માનતા થકા તેને પૂજે છે; અને ઉપદેશ પણ ગ્રહણ કરવા લાયક મોક્ષનાં વિસંવાદરહિત જ્ઞાનથી, તથા વીતરાગપર અવેષપણું હોતે ઠતેજ થાય છે; વીજી રીતે થતો નથી. માટે એવી રીતે પોતાના દેવમાં પણ સર્વજ્ઞપણા આદિક ગુણોનું આરોપણ કરીને તેને પૂજે છે, અને તેથી પરમાર્થથી તો તે પ્રસ્તુત મહાદેવજ તેમનાથી પૂજાય છે; માટે પ્રસ્તુત મહાદેવ “સર્વ દેવોને (સર્વ દેવો છે, પૂજનિક જેઝંને એવા વૌઙ્માદિકોને) પૂજનીક છે” એમ કહેવું દૂષણરહિત છે. તથા વલી, “યો ધ્યેયઃ સર્વયોગિનાં” કેતાં જે આ પ્રસ્તુત મહાદેવ સર્વ અધ્યાત્મચિંતકોને ધ્યાન ધરવાલાયક છે; કેમ કે તેવા યોગીઝં પણ, એવા વીતરાગ આદિક મહાન્ ગુણોવાલાનુંજ ધ્યાન ધરે છે; અને તેવા તો ઉપર કહેલી રીતે કરીને અરિહંત પ્રજુજ છે. વલી “યઃ સૃષ્ટા સર્વનીતીનાં” કેતાં જે સઘલા નૈગમ આદિક નયોના, અથવા સામ આદિક નીતિર્જના પ્રકાશ કરવાયેં કરીને ઉત્પન્ન કરનારા છે;

આ વિશેષણથી કેવલ એમજ નહીં જાણવું કે, રૂપજદેવ પ્રજુ-એજ લોકોના વ્યવહાર માટે સામાદિક નીતિ વનાવી છે, અને તેથી તેજ “મહાદેવ” કહેવાય; અને વીજા અજિતનાથ આદિક ત્રેવીસ

तीर्थकरो महादेव न कहेवाय, केम के, चौदे पूर्वोमा रहेली स-
घली वाणी सर्व तीर्थकरोए देखाडेली होवाथी, तेउ पण नीतिने
बनावनाराज ठे

एवी रीतना उपर कहेला गुणोए करीने जे युक्त होय, ते
महादेव कहेवाय

अही वादी शका करे के, पेहेला बे श्लोकने ठेडे कहेलु ठे
के, तेजा तेजा गुणोवाला होय, ते महादेव कहेवाय, अने वली
फरीने पण पाबुं “ते महादेव कहेवाय” एम अत्रे शामाटे कह्यु ?
तेने माटे तेने उत्तर आपे ठे के, सघला जावोनु बे प्रकारनु स्व-
रूप होय ठे, एक व्यावहारिक अने बीजुं पारमार्थिक, तेमाथी
पारमार्थिक महादेवपणु जणाजना माटे आ वचन कहेलु ठे

हवे प्रस्तुत महादेवने बीजा लक्षणथी लक्ष्यगोचर करया
माटे कहे ठे

एवं सद्भुत्तयुक्तेन, येन शास्त्रमुदाहृतम् ॥

शिववर्त्म परं ज्योति, त्रिकोटीदोषवर्जितम्॥५॥

अर्थ-एवी रीते उत्तम आचरणोए करीने युक्त एवा, जे देवे
मोहना मार्गरूप, तथा उत्कृष्ट ज्योतिगालु, अने त्रिकोटि दोषोए
करीने रहित एवु शास्त्र वनावेलुं ठे, ते “महादेव” कहेनाय

टीकानो जावार्थ-एवी रीते उपर वर्णवला रागवेपना ह्य
करयारूप तथा जगमा रहेला केजलीने लायकनु अनिदित आ-
चरण (वृत्त) अही जाणवु, पण शाश्वता सुखना माक्षिकपणा
आदिक सिद्ध अवस्थाने उचित आचरण जाणवु नही, केम के,
सिद्ध अवस्थामा शास्त्रोना उपदेशनो अजाय ठे माटे एना आच-
रण करीने जे युक्त होय, ते “सद्भुत्तयुक्त” कहेवाय, एवा स-
द्भुत्तवाला जे कोड देवे शास्त्र वनाव्युं होय, ते “महादेव” कहेनाय
हवे ते शास्त्र पण केवु होवु जोड्यें ? ते कहे ठे “शिववर्त्म”

કેતાં જેમાં મોહનો માર્ગ જણાવેલો છે એવું, અથવા મોહનાં માર્ગ-
રૂપ, તથા “ પરંજ્યોતિઃ ” કેતાં મહામોહરૂપી અંધકારના સમૂ-
હને દૂર કરનાર એવા અસાધારણ પ્રદીપ સમાન શાસ્ત્ર જેણે
રચેલું છે, તે “ મહાદેવ ” કહેવાય; વલી તે શાસ્ત્ર કેવું તો કે,
“ ત્રિકોટીદોષવર્જિત ” કેતાં શાસ્ત્રોનાં આદિ, મધ્ય અને
અંતના જાગમાં આવતા જે પૂર્વાપર વિરોધ આદિક દોષો,
તેણે કરીને રહિત એવું; અથવા શાસ્ત્રરૂપી સોનાની કપ, ઢેદ
અને તાપરૂપ જે પરીક્ષા, તેમાં આવતા દોષોયેં કરીને રહિત, એવું
શાસ્ત્ર જેણે રચેલું છે, તે “ મહાદેવ ” કહેવાય.

અહીં “ સદૃષ્ટે કરીને યુક્ત ” એવું જે મહાદેવનું વિશેષણ
આપ્યું છે, તેથી કામીપણાં આદિક અનુચિત અનુષ્ઠાનવાલા દે-
વોના મહાદેવપણાનો નિષેધ કહ્યો; કેમ કે, રાગઆદિકથી જ-
ત્પન્ન થાય, એવી અસમંજસ ચેષ્ટાઈ જેઝની હોય, તેઝને પણ મહા-
દેવપણામાં જો લેખીએ, તો તેવું મહાદેવપણું તો સર્વ પ્રાણીઝમાં
પ્રાપ્ત થઈ શકે !!! કહ્યું છે કે,

કામાનુષક્તસ્ય રિપુપ્રહારિણઃ,

પ્રપંચિનોઽનુગ્રહશાપકારિણઃ ॥

સામાન્યપુંવર્ગસમાનધર્મિણો,

મહત્વકૃષ્ણૌ સકલસ્ય તદ્ભવેત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—કામમાં આસક્ત, શત્રુને મારનાર, પ્રપંચ કરનાર, પ્રીતિ
રાખનાર, તથા શ્રાપ આપનાર, એવા સામાન્ય માણસ સરખા ગુ-
ણોવાલાની પણ જો મહાદેવપણામાં કટ્પના કરીએ, તો તેવું મ-
હાદેવપણું તો સઘલાને પ્રાપ્ત થાય.

વલી “ શાસ્ત્રમુદાહતં ” (શાસ્ત્રકહેલું છે) એમ કહીને
જેઝ શાસ્ત્રને મનુષ્યની કૃતિવિનાનું માને છે, તેઝનાં મત
ખંડન કર્યું છે.

શાસ્ત્રને મનુષ્યની કૃતિવિના થયેલુ જેઠ માને છે, તેઠ કહે છે કે,

તસ્મિન્ ધ્યાનસમાપન્ને, ચિતારબ્રવદાસ્થિતે ॥

નિઃસરતિ યથાકામં, કુટ્યાદિભ્યોઽપિ દેશનાઃ ?

અર્થ—તે ધ્યાન પ્રાપ્ત થયે ઠતે, તથા તેમા ચિતામણિ ર-
હ્મની પેઠે આસ્થા રાખનાથી, ડ્રા પ્રમાણે જીંત આદિકમાથી પણ
ઉપદેશો નિકલે છે

અર્થ રીતના ઉપદેશને માનનારાઈના મતનુ યંડન અર્થ રીતે
થાય છે કે, અર્થ રીતે જીંત આદિકમાથી નિકલેલો ઉપદેશ
આસ પુરુષે કહેલો મનાય નહીં, અને તેથી તેમા (લોકોનો)
વિશ્વાસ પણ ન થાય, કેમ કે, તે ઉપદેશ કોણે બનાવ્યો ? (તે
નક્કી થડ શકતુ નથી)

જોકે તે અન્ય દર્શનાઈના દેવને અચિત્ય પુણ્યના સમૂહ કરીને
થળા અતિશયો છે, તો પણ (મુલર્થ) બોલવાપણામા કડ ધિરોધ
આગતો નથી, તો બોલવાપણાનો વ્યાધાત કરનારી અર્થ રીત આ-
દિકની દેશના કટપવાની શી જરૂર હતી ? માટે જે શાસ્ત્ર આસ પુરુષે
કહેલુ હોય, તેજ શાસ્ત્ર મોદના માર્ગરૂપ છે, અને એમ કહેવાથી
જે શાસ્ત્રનો કરનાર, કોડ પુરુષ ન હોય, તે શાસ્ત્ર અપ્રમાણ ક-
હેવાય, કેમ કે એવા અર્પણરૂપેય શાસ્ત્રો બનવા પણ અસંજવિત છે,
તેનો અસંજવ નીચે પ્રમાણે જાણવો

જે જે વચનની રચના છે, તે તે “કુમારસંજવ” આદિકની પેઠે
(કાલિદાસાદિ) પુરુષની બનાવેલી દેસાય છે, અર્થ રીતે વેદ પણ
વચનોની રચનાગ્રાહો છે, માટે તેને પણ કોડ પુરુષેજ બનાવેલો
કહી શકાય, અને તેથી તાલુ આદિકના વ્યાપારગ્રાહ પુરુષના
વચન રૂપ આ વેદને “ અર્પણરૂપેય ” ઇટલે પુરુષે નહીં બનાવેલા
કહેવા, એ અયુક્ત છે કરું છે કે,

તાલ્વાદિજન્મા નનુ વર્ણવર્ગો,
 વર્ણાત્મકો વેદ ઇતિ સ્ફુટં ચ ॥
 પુંસશ્ચ તાલ્વાદિરતઃ કથં સ્યા,
 દપૌરુષેયોઽયમિતિ પ્રતીતિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—અહરોનો સમૂહ તાલુ આદિક સ્થાનોથી ઉત્પન્ન થાય છે, અને વેદ તો અહરમય છે, એ વાત પ્રસિદ્ધ છે; અને તે તાલુ આદિક સ્થાનો તો પુરુષને હોય છે, માટે આ વેદ “અપૌરુષેય” છે, એવી શ્વાતરી શી રીતે થાય ?

“ શાસ્ત્રં શિવવર્ત્મ ” (તે શાસ્ત્ર મોક્ષમાર્ગરૂપ છે,) એમ કહ્યાથી જેઠ શાસ્ત્રને અપ્રમાણરૂપ માને છે, તેમનાં મતનું સંકેત કર્યું. તેઠું (શાસ્ત્રને અપ્રમાણ માનનારાં) એમ માને છે કે, પ્રત્યક્ષ-પ્રમાણથી ગોચર એવા અર્થોમાં શાસ્ત્રના વચનોનો વ્યજિચાર આવે છે, માટે શાસ્ત્ર અમારે પ્રમાણ નથી. પણ તેમ માનવું યુક્ત નથી; કેમ કે, નિશ્ચિત એવા આપ્ત પુરુષે રચેલાંજ વચનને પ્રમાણપણું પ્રાપ્ત થાય છે; અને તેથી વીજાતના (આપ્તશિવાયના) વચનનું વ્યજિચારપણું જોડે, સઘલાતના વચનોનું અપ્રમાણપણું સ્થાપવું યુક્ત નથી; અને જો એમ નહીં માનીએ તો જાંજવાનાં પાણી પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, ત્યાં અસત્ય છે, અને તેથી “ સઘલા પ્રત્યક્ષ દેખાતા પદાર્થો પણ અસત્ય છે ” એમ માનવાજેવું થાય; અને એવી રીતે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણને જ્યારે અપ્રમાણરૂપ માન્યું, ત્યારે અનુમાન પ્રમાણ પણ પ્રમાણરૂપ નહીં થાય, કેમ કે, અનુમાન પ્રમાણથી પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ પેહેલું છે; અને વલી તેથી “ પ્રત્યક્ષ અને અનુમાન એવાં બે પ્રમાણો છે ” એવી રીતનું મહાન પુરુષોનું વચન પણ નાશને પામે છે; વલી આગમવાદીજાં કહ્યું છે કે, ઇંદ્રિયને ગોચર નહીં એવી સ્વર્ગ આદિક ગતિમાં શાસ્ત્રજ પ્રમાણરૂપ છે, કેમ કે વીજા પ્રમાણના વિષયરૂપ તે નથી; અને વલી સાધનના જાણકારો આગમમાં કહેલા અર્થનેજ પુટ્ટી આપે છે.

હવે “ ત્રિકોટીદોષવર્જિત ” એટલે જે શાસ્ત્ર પરીક્ષામાં સ-
મર્થ નથી, અર્થાત્ પરસ્પર વિરોધ આપે એવા લક્ષણવાળું છે, તે
શાસ્ત્ર મોક્ષમાર્ગરૂપ નથી, કેમ કે, પરીક્ષામાં ટકી નહીં શકે,
એવું શાસ્ત્ર પણ કેટલાકોએ (અન્યદર્શનીર્ણ) અગીકાર કરે-
લું છે, તે કહે છે

પુરાણં માનવો ધર્મઃ, સાગો વેદશ્રિકિત્સિતં ॥

આજ્ઞાસિદ્ધાન્તિ ચત્વારિ, ન હતવ્યાન્તિ હેતુભિઃ ?

અર્થ-પુરાણ, માનવધર્મશાસ્ત્ર (મનુસ્મૃતિ) અગોપાગ સહિત
વેદ, અને ચિકિત્સાશાસ્ત્ર (વૈદ્યકશાસ્ત્ર) એ ચારે આજ્ઞાચક્રીજ
સિદ્ધ થયેલા શાસ્ત્રો છે, માટે તેનું કદાચ પૂર્ણપર વિરોધ આ-
વે, તો પણ તેનું હેતુર્ણી દૂષિત કરવા નહીં, અને માટે વીજા
આચાર્યો કહે છે કે, તે અન્યદર્શનીર્ણના આ લક્ષણમાં આપ-
ણે તેને પકડવા જેવું છે, માટે તે તેનું નિગારી શકાય તેમ નથી

હવે જો સોનું દોષ રહિત હોય, તો તેની પરીક્ષાથી શામાટે ડ-
રવું જોઈએ ? અને તેને માટે શ્રીગીરમ્જી પણ કહે છે કે,

નિકપચ્છેદતાપૈશ્વ, સુવર્ણમિવ પદ્ધિતૈઃ ॥

પરીક્ષ્ય ભિક્ષવો ગ્રાહ્ય, મઠચો નતુ ગૌરવાત્ ॥૧॥

અર્થ- પંડિતો (સોનાના પરીક્ષકો) જેમ કપ, ઠેદ, અને
તાપથી પરીક્ષા કરીને સોનાને ગ્રહણ કરે છે, તેમ હું માધુર્જી ! ત-
મારે પણ તેવીજ રીતથી પરીક્ષા કરીને માર વચન ગ્રહણ કરવું,
પણ ફક્ત મારા માનદાણ્ડ તમારે ગ્રહણ કરવું નહીં

હવે શાસ્ત્રની કપ, ઠેદ, અને તાપની પરીક્ષાનું સ્વરૂપ નીચે
પ્રમાણે જાણવું

ત્રિધિમાર્ગ તથા પ્રતિષેધ માર્ગ તે કપ જાણવો, અર્થાત્ પ્રાણ-
તિપાતાદિક પાપસ્થાનોનો જે પ્રતિષેધ, તે “પ્રતિષેધમાર્ગ” અને
જ્ઞાન, અધ્યયન આદિક જે ત્રિધિ તે “ત્રિધિમાર્ગ,” અને તેનું
ધર્મકપ જાણવો

વિધિમાર્ગ અને પ્રતિષેધ માર્ગને જેમ વાધા ન પહોંચે, તેવી રીતે સમ્યક્પ્રકારે તેડને પાલવાના ઉપાયજૂત એવી ક્રિયાનો જે ઉપદેશ, તેનું નામ “ઢેદ” જાણવું. કહ્યું ઢે કે, જે વાહ્ય અનુષ્ઠાન કરીને તપ અને નિયમોનો જંગ થતો નથી, અને શુદ્ધતા થાય ઢે, તેને “ધર્મઢેદ” જાણવો.

વંધ અને મોહાદિકના સજ્જાવના કારણરૂપ જે આત્માદિક જાવ, તેને કહેવારૂપ “તાપ” જાણવો. કહ્યું ઢે કે, જીવનાં વંધ આદિક જાવથી શુદ્ધ થઈને જે આત્મજાવ મેલવવો, તેને “ધર્મતાપ” કહીએ.

એવી રીતે કપ આદિક શુદ્ધિનું સ્વરૂપ જાણવું.

હવે જે શાસ્ત્રમાં મન, વચન, અને કાયાથી, જીવિતપર્યંત, સૂદ્ધ અને વાદર જીવોની હિંસાનો, કરવા, કરાવવા, અને અનુમોદવાયેં કરીને, અર્થ અનર્થના આશ્રયથી નિષેધ હોય, તેને કષ્ણશુદ્ધ શાસ્ત્ર કહીએ. કહ્યું ઢે કે, સાવધ ક્રિયાની અંદર જે સૂદ્ધમાત્ર પણ પ્રતિષેધ જ્યાં કહ્યો ઢે, તથા જે રાગ આદિકનો નાશ કરે ઢે, એવું જેમાં હોય, તેને “કષ્ણશુદ્ધ શાસ્ત્ર” જાણવું, અને જે શાસ્ત્રમાં એવી રીતનો વિધિ કે પ્રતિષેધ ન હોય, તે શાસ્ત્ર કષ્ણશુદ્ધ ન કહેવાય. જેમકે, પ્રાણી, પ્રાણી સંવંધિ જ્ઞાન, ઘાત કરનારું ચિત્ત, તે સંવંધિ ચેષ્ટા, અને પ્રાણીની હિંસા, એવી રીતે પાંચ પ્રકારે હિંસા થાય ઢે; તથા હાડકાં વિનાનાં જંતુડનાં ગાડાને ગાડાડ જરીને જે હિંસા કરવી, તે માત્ર એકજ હિંસા ઢે; એવી રીતનો જે શાસ્ત્રમાં વિસંવાદ આવે, તે શાસ્ત્રને અસત્ય જાણવું; વલી આ પાપનો પ્રતિષેધ કંઈ આત્યંતિક નથી. તથા,

અષ્ટવર્ગાંતિકં ઘીજં, કવર્ગસ્ય ચ પૂર્વકમ્ ॥

વહ્નિનોપરિસંયુક્તં, ગગનેન વિભૂષિતમ્ ॥ ૧ ॥

એતદેવ પરં તત્ત્વં, યોઽભિજાનાતિ તત્ત્વતઃ ॥

સંસારવંધનં છિત્વા, સગચ્છેત્પરમાં ગતિમ્ ॥૨॥

અર્થ-આઠ વર્ગને અંતે રહેલા, તથા કવર્ગની પેહેલાના, ઉપર રેફગાલા, તથા અનુસ્વારથી વિચ્છિપિત થયેલા, એવા “અર્દ્ધ” નામના ઉત્કૃષ્ટ વીજતત્વને, જે સ્તરી રીતે જાણે છે, તે માણસ સસારના વધનનો ઠેદ કરીને પરમ ગતિમા (મોક્ષમા) જાય છે

ઇત્યાદિ સ્વરૂપવાલો જે ધ્યાનત્રિધિ, તે નરાદિકના વિકુટ્તને સહન કરનારો છે, કેમકે, ઘણા કાલસુધિ તે ધ્યાનને ધરતા થકા પણ ઉત્તર કાલમા તે રાગાદિકો એમના એમજ રહે છે, પણ “રાગાદિકો આ લોક અને પરલોકમા પણ દુઃખદાયક છે,” એવું ચિતવનારને ઉત્તર કાલમા તેહ સૂક્ષ્મ થયા થકા સર્વથા પ્રકારે પણ નાશ પામે છે, માટે રાગ આદિકોને દૂર કરવાનું જે ધ્યાન, તે શ્રેષ્ઠ ત્રિધિ છે, અને તેથીજ ઉત્તમ (યોગીર્ઠ) વીજા ધ્યાનોને તર્જીને, તે પ્રકારની (રાગાદિકનો નાશકરનારી) ધ્યાનત્રિધિ આચરે છે કહ્યું છે કે, સઘણી ક્રિયાઈમા જેટલા જેટલા રાગ ઘેપ વર્તે છે, તેટલા તેટલા આ લોક અને પરલોકમા અહિત કરનારા છે

હવે જેમા ઉપર કહેલા વિધિ અને પ્રતિપેધના ઉપાયજૂત એવી સમિતિ અને ગુપ્તિર્ઠ સત્રધિ ક્રિયા દેખાડાય છે, તે શાસ્ત્રને “ઠેદ શુદ્ધ” શાસ્ત્ર જાણવું, કહ્યું છે કે,

“આ અમુક ક્રિયાથી તે સમિતિ અને ગુપ્તિને વાધ આવતો નથી, અને તેહ નિયમપૂર્વક પાછી શકાય છે” એવી રીતના વચનથી જે શાસ્ત્ર શુદ્ધ હોય, તેને “ઠેદશુદ્ધ” શાસ્ત્ર જાણવું

અને જે શાસ્ત્રમા દિગ્ગમરીર્ઠના શાસ્ત્રની પેઠે પ્રાણીર્ઠની રક્ષામા, શુદ્ધ ધ્યાન કરવામા, તથા શુદ્ધ પિંડ ગ્રહણ કરવામા સાધનરૂપ એવા મંત્ર અને પાત્ર આદિક ઉપકરણો (રાણગાનો) પ્રતિપેધ કરેલો હોય, તે શાસ્ત્રને અશુદ્ધ શાસ્ત્ર જાણવું, અથવા દેવના આરાધનમાટે સાધૂર્ઠને ગાયન કરવા આદિકનો જે શાસ્ત્રમા ઉપદેશ કરેલો હોય, તેને પણ અશુદ્ધ શાસ્ત્ર જાણવું કહ્યું છે કે,

જહ દેવાણં સંગીય, યાયિકજ્ઞમિ ઉજ્જમો ॥

જંદળો કંદપ્પાહ, કરણં અસજ્જવયણાભિહાણંચ ॥૧॥

અર્થ—સાધુર્જનો દેવો પ્રતે ગાયન આદિક કાર્યોમાં જે ઉદ્યમ થવો, તે કામવિકાર આદિકને કરનારો, તથા અસજ્જ વચનને ઉત્પન્ન કરનારો છે.

હવે તાપશુદ્ધ શાસ્ત્રનું સ્વરૂપ નીચે પ્રમાણે જાણવું.

“આત્મા પરિણામી છે, અને તે વિચિત્ર કર્મોથી વંધાણો છે, તથા તે કર્મોના વ્યયોગથી તે મુક્તરૂપ થાય છે, અને હિંસા તથા અહિંસાદિક તેજનાં (કર્મોનાં) હેતુરૂપ છે; ” इत्यादि जाव जे-मां सारी रीते देखाडेलो છે, તે શાસ્ત્રને “તાપશુદ્ધ” શાસ્ત્ર જાણવું.

एवी रीते आत्मादिक वस्तु प्रगट थये ठते उपर कहेलुं विधि प्रतिषेधादिक सघलुं उत्पन्न थाय ठे, પણ વીજી રીતે થતું નથી; અને તેથી જલદી રીતે વસ્તુર્જનાં સ્વરૂપને પ્રગટ કરનારું શાસ્ત્ર, તાપપરીક્ષામાં અશુદ્ધ ગણાય છે.

માટે એવી રીતે ઉપર કહેલા ગુણોવાળું શાસ્ત્ર જોઈ કહેલું છે, તે “મહાદેવ” કહેવાય છે.

હવે અહીં વાદી શંકા કરે કે, જે વીતરાગ છે, તેનું સ્તુતિ આદિકથી તો આરાધન થઈ શકે નહીં, કેમ કે તેથી તો સરાગ-પણાનો પ્રસંગ આવે; તેમ નિંદાદિકથી પણ તેનું આરાધન થઈ શકે નહીં, કેમ કે તેથી સ્તવનાદિકનું ફોકટપણું થાય; તેમ ઉપેક્ષાથી આરાધન કરવામાં પણ તેજ દોષ આવે છે.

હવે તે વાદીને ઉત્તર આપે છે કે,

यस्य चाराधनोपायः, सदाज्ञान्यास एव हि ॥

यथाशक्तिविधानेन, नियमात्स फलप्रदः ॥ ५ ॥

અર્થ—વહ્ની જે આ માહાદેવનાં આરાધનનો ઉપાય, હમેશાં તેની આજ્ઞાનો અન્યાસ કરવો તેજ છે; અને તે આજ્ઞાનો અ-

અન્યાસ યથાશક્તિ વિધિપૂર્વક કરવાથી નિશ્ચયે કરીને ફલદાયક થાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—કેવલમાત્ર જેણે શાસ્ત્ર કહેલું તેજ “મહાદેવ” કહેવાય, ઇદલુજ નહીં, પણ જે દેવવિશેષની આરાધનાનો ઉપાય તેની આજ્ઞાનો અન્યાસ છે, તે “મહાદેવ” કહેવાય, આરાધન કરવું ઇદલું, તે દેવનું પ્રસાધન કરવું, તે શા માટે કે, તેનું ફલ મેલવવા માટે, પણ રાગનોજ પ્રસંગ લાવીને કહ્યું આરાધન કરવાનું નથી કહ્યું છે કે, અચિત્ત્યચિત્તામણિ સરસ્વા મહા જ્ઞાન્યવંત એવા તીર્થંકર પ્રતે જે વત્સલસ્વજ્ઞાન રાખ્યો, અને તેનું જે સ્તવન કરવું, તેથી વાઙ્મિત અર્થ પમાય છે

એવી રીતની આરાધનાના ઉપાયમા હું લખાદિ કાલમા પણ અન્યાસ કરવો અને એવું કહેવાથી “ઉત્તમ કાલમાજ આજ્ઞા પાલવાનું શક્ય છે, માટે તે કાલમાજ તેની આજ્ઞાનો અન્યાસ, અને તેના આરાધનનો ઉપાય કરવો, અને હું લખ કાલમા તો અનાગમિક (આગમ રહિત) વૃત્તિ છે, માટે તે કાલમા તો તે આજ્ઞાનો અન્યાસ થવો અશક્ય છે,” એવી જેની મતિ થાય, તેના મતનો નિપેધ કર્યો

મર્યાદા અથવા વિધિયે કરીને જેનાથી અર્થો જણાય છે, તેને “આજ્ઞા” અર્થાત્ “આગમ” કહીયે, અને તેને ગ્રહણ કરવાની પારતત્ર્ય લક્ષણગ્રાહી જે જાવના તેને “અન્યાસ” કહીયે, પણ ફક્ત તેની જાતિથીજ કંડ તેની આજ્ઞાનો અન્યાસ થઈ જતો નથી, અર્થાત્ તેથી કંઈ તેની આજ્ઞાસહિત વૃત્તિ થતી નથી, વહી પૂજા આદિક પણ ઇન્દ્રિયસ્તવરૂપ હોવાથી તે તેની આજ્ઞાનો અન્યાસજ છે

અહીં વાદી શકા કરે કે, ઉપર કહેલી આજ્ઞાનો અન્યાસ અતિ હુક્કર હોવાથી, કાલ અને સંઘયણના (શરીર સંવ્રધીના) દોષગ્રાહીને તો તે આજ્ઞાનું આરાધન કરવામા મુશ્કેલી થશે !!! તેને માટે વાદીને હવે કહે છે કે, તે આજ્ઞાનો અન્યાસ યથા-

શક્તિ કરવો, પણ શક્તિને હલંગીને કરવો નહીં; અને તેમા શક્તિને ગોપવતી પણ નહીં; અને એવી રીતે કરવાથી વીર્યાચાર પણ પાડ્યો કહેવાય. કહ્યું છે કે,

અણિગૂહિયવલવિરિઓ, પરિક્કમહજોજહુત્તમાઉત્તો ॥

જું જહ્ય જહાથામં, નાયવ્વો વિરયાયારો. ॥ ૧ ॥

અર્થ—વલ અને વીર્યને નહીં ગોપવતીને જે માણસ યથોક્ત રીતે સાવધાન થયો થકો, ઉદ્યમ કરે છે, અને યથાશક્તિ પ્રમાણે જોડે છે, તેને “વીર્યાચાર” જાણવો.

વલ્લી ઝવ્ય, દેત્ર, કાલ અને જાવનાં અનુવર્તનવાલા આગમિક ન્યાયે કરીને આજ્ઞાનો અન્યાસ કરવો; કહ્યું છે કે, પ્રવચનમાં તો સર્વની અનુજ્ઞા તેમ સર્વનો નિષેધ પણ નથી; માટે વાણી-આની પેઠે આવકજાવકનો હિસાવ કરીને લાજ લેવો.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, આજ્ઞાન્યાસથી આરાધન કરેલા આ “મહાદેવ” જ્યારે ફલનાં દેવાવાલા થાય છે, ત્યારે તેની આરાધના ન કરવાથી તો તે ફલદાયક થતા નથી ને? અને એવી રીતે તો તે વિષમવૃત્તિવાલા થાય.

તેને માટે તેને કહે છે કે, જેની આજ્ઞાનો અન્યાસ અવશ્યે કરીને વાંઝિત ફલ દેનારો થાય, તે “મહાદેવ” કહેવાય; અને તેથી તે મહાદેવનું કંઈ ફલદાયકપણું નથી, પણ તેની આજ્ઞાનાં અન્યાસનું જ ફલદાયકપણું હોવાથી, તેને (મહાદેવને) વિષમવૃત્તિ શી રીતે લાગુ પડી શકે ?

હવે તેજ વાવતને દૃષ્ટાંતે કરીને પુષ્ટ કરતા થકા કહે છે.

સુવૈદ્યવચનાયદ્, વ્યાધેર્જવતિ સંદાયઃ ॥

તદ્દેવ હિ તદ્દાક્યાદ્, ધ્રુવઃ સંસારસંદાયઃ ॥૭॥

અર્થ—જેમ ઉત્તમ વૈદ્યનાં વચનથી (અર્થાત્ તેના કહેવા પ્રમાણે કરેલાં ઔષધોથી) જેમ વ્યાધિનો નાશ થાય છે, તેમજ તે પ્રસ્તુત મહાદેવની વાણીથી નિશ્ચલ એવો સંસારનો દ્વય થાય છે.

ટીકાનો જાપાર્થ-ઉત્તમ વૈદ્યના ઉપદેશથી જેમ કુષ્ઠાદિક રોગનો સર્વથા પ્રકારે નાશ થાય છે, તેવીજ રીતે તે પ્રસ્તુત મહા-દેવના ઉપદેશથી અવશ્યે કરીને સસારનો હ્ય થાય છે, અહીં " સંસાર " એવા શબ્દે કરીને એક જવથી વીજા જવમા સંચર-વાપણુ કહ્યું, અને તેથી પરલોકનું ઠતાપણુ દેખાડ્યું, અને તેને માટે નીચે પ્રમાણે પ્રમાણ જાણવું

કાર્યં કાર્યોત્તરાજ્ઞાતં, કાર્યત્વાદન્યકાર્યવત્ ॥

જન્મેદમપિ કાર્યત્વં, ન વ્યનિક્રમ્ય વર્તતે ॥ ૧ ॥

અર્થ-કાર્ય હોવાથી અન્ય કાર્યની પેઠે વીજા કાર્યથી કાર્ય થાય છે, અને (તેજ ન્યાયે કરીને) આ જન્મ પણ કાર્યપણને ઉલ્લઘીને વર્તતો નથી

વહ્લી જન્મ, જ્ઞાનના સત્તાનવિશેષરૂપ છે, અને તેથી તેના ઉ-પાદાન કારણજૂત તરૂપ એવો જન્માતર અનુમિત થાય છે, પણ તે જન્મના ઉપાદાન કારણમા પિતા આદિકને નહીં જાણવા,

હવે પ્રકરણના અર્થને ઉપસદ્દરતા થકા, જેના ગુણોનું વિવે-ચન કરેલું છે, એવા તે પ્રસ્તુત મહાદેવને નમસ્કાર કરવા-માટે કહે છે

एवंजुताय शांताय, कृतकृत्याय धीमते ॥

महादेवाय सततं, सम्यग्जक्त्या नमोनम ॥ ૫ ॥

અર્થ-એવી રીતના ગુણવાલા, શાંત, કરેલાં છે કાર્યો જેમણે એવા, તથા બુદ્ધિવાન એવા તે મહાદેવપ્રતે હમેશા ઉત્તમ જક્તિથી નમસ્કાર થાઉં

ટીકાનો જાવાર્થ-એવી રીતની ઉપર વર્ણવેલી ગુણસપદાને પ્રાપ્ત થયેલા, પણ અન્ય દર્શનીર્ઠ માનેલા એવા નહીં, તથા શાંત ઇટલે રાગ હેપ ઝિનાના, (આ વિશેષણ અનુવાદરૂપ છે, માટે તેમા પુનરુક્તિ દોષ જાણવો નહીં) તથા કેવલજ્ઞાનરૂપ છે બુદ્ધિ જેને યમા, અથવા (વીજા આચાર્યોના મત પ્રમાણે)

“ધીમતે” એટલે સત્વયુક્ત એવા, ઉપર વર્ણવેલા મહાદેવપ્રતે હમેશાં ઉત્તમ યજ્ઞક્રિયા કરીને નમસ્કાર આપે; અહીં “નમો-નમઃ” શબ્દ કહીને જે વે વાર નમસ્કાર કર્યો, તે યજ્ઞક્રિયા થતા સંત્રમને સૂચવે છે.

એવી રીતે પેહેલા અષ્ટકનું વિવરણ સમાપ્ત થયું.

દ્વિતીયાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે

ઉપર કહેલા ક્રમથી નિશ્ચિત થયેલા મહાદેવની પૂજા આદિક કરવી જોઈએ, અને તે પૂજા સ્નાનપૂર્વક થાય છે, માટે તે સ્નાનના નિરૂપણમાટે હવે કહે છે.

ઢવ્યતો જાવતશ્ચૈવ, દ્વિધા સ્નાનમુદાહૃતમ્ ॥

વાહ્યમાધ્યાત્મિકં ચેતિ, તદન્યૈઃ પરિકીર્ત્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ—ઢવ્યથી અને જાવથી, એમ બે પ્રકારનું સ્નાન કહેલું છે; અને તેજ સ્નાન બીજાંથી “વાહ્ય” અને “આધ્યાત્મિક” એવા નામોનું કહેવાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—તે તે પર્યાયો પ્રતે જે પ્રાપ્ત થાય, તેને “ઢવ્ય-સ્નાન” કહીએ; તેથી એટલે તેના કારણજૂત એવા જલથી, મેલના નાશથી શરીરને શુદ્ધ કરવારૂપ જે સ્નાન કરવું, તેને “ઢવ્યસ્નાન” કહીએ; અથવા અપરમાર્થથી જે સ્નાન કરવું, તે પણ “ઢવ્યસ્નાન” કહેવાય, કેમ કે, ઢવ્ય શબ્દનો અર્થ અપ્રધાનપણું પણ થાય છે; અથવા ઢવ્યથી એટલે જાવસ્નાનનાં કારણપણાથી, કેમ કે, ઢવ્યનો “કારણ” અર્થ પણ થાય છે.

તથા “જાવતઃ” કેતાં પરિણામથી સ્નાન કરવું તે; તેમાં શુદ્ધધ્યાન કારણજૂત છે; તથા તેથી ઉપયોગજાવરૂપ આત્મા શુદ્ધ કરવાનો છે; અથવા જાવને આશ્રયીને જો અર્થ કરીએ, તો હૃદય થતા જાવોનાં કારણજૂત જે કાર્યો, તે રૂપી મેલને દૂર કરનાર જે સ્નાન, તેને પણ “જાવસ્નાન” કહીએ; અથવા જાવથી

एटले परमार्थथी जे स्नान करवुं, तेने पण “जावस्नान” कहीएं. एवी रीते अव्यथी अने जायथी, एम वे जेदे स्नान जाणवु, नामा-दिकतां जेदोथी चार प्रकारनु पण थाय, पण अहीं केवल ते चार प्रकारपणुं स्नाननुं आश्रित कर्युं नथी, केम के नाम अने स्थापनानुं तो फक्त प्ररूपणामात्रमा उपयोगीपणुं ठे, अने तेथी जिनना नाम अने स्थापना, जेम प्रमोदना हेतुपणायी, तथा पूजागोचरपणायी उपयोगी ठे, तेम स्नानमा नाम अने स्थापनानुं उपयोगीपणुं नथी वली मूल श्लोकमां जे “एवकार” मुकेलो ठे, तेने “विधानी” साथे जोडवाथी उपर कहेलु वेज प्रकारनुं स्नान जाणवुं, पण अन्य दर्शनीउं जे सात प्रकारनु स्नान कहे ठे, ते जाणवु नहीं ते अन्य दर्शनीउं नीचे प्रमाणे सात प्रकारनु स्नान कहे ठे

सप्त स्नानानि प्रोक्तानि, स्वयमेव स्वयंभुवा ॥

द्रव्यभावविशुद्ध्यर्थ, मृपीणां ब्रह्मचारिणाम् ॥ १ ॥

आग्नेयं वारुणं ब्राह्म्यं, वायव्यं दिव्यमेव च ॥

पार्थिव मानसं चैव, स्नानं सप्तविधं स्मृतम् ॥ २ ॥

आग्नेय भस्मना स्नान, मवगाह्यं तु वारुणम् ॥

आपोतृष्णामयं ब्राह्म्यं, वायव्यं तु गद्यां रजः ॥ ३ ॥

सूर्यदृष्टं तु यद्दृष्टं, तद्दिव्यमृपयो विदुः ॥

पार्थिवं तु मृदा स्नानं, मनःशुद्धिस्तु मानसम् ॥ ४ ॥

अर्थ-ब्रह्मचारी श्रुतिउंनी अव्यशुद्धि अने जावशुद्धिमाटे ब्रह्माण पोतेज (नीचे प्रमाणे) सात प्रकारना स्नानो कहेला ठे, आग्नेय, वारुण, ब्राह्म्य, वायव्य, दिव्य, पार्थिव, अने मानस एवी रीते सात प्रकारना स्नानो जाणवा, तेमा जे जइमथी स्नान करवु, ते “आग्नेय” स्नान कहेवाय, पाणीथी नाहावु ते “वारुण” स्नान कहेवाय, तृष्णा न राखी, ते “ब्राह्म्य” स्नान कहेवाय, धूळीथी स्नान करवु, ते “वायव्य” स्नान कहेवाय,

સૂર્યની જે આતાપના લેવી, તેને ક્ષપિતું “ દિવ્ય ” સ્નાન જાણેલું છે, માટીથી સ્નાન કરવું, તે “ પાર્થિવ ” સ્નાન કહેવાય, તથા મનની શુદ્ધિરૂપ તે “ માનસ ” સ્નાન જાણવું. એવી રીતે અન્ય દર્શનીક સાત પ્રકારનાં જે સ્નાનો માને છે, તે નિરર્થક છે; કેમ કે, જે સ્નાન વાહ્ય મેલને પ્રદ્ધાલન કરવામાં સમર્થ છે, તે તો ઢવ્યસ્નાનજ છે, અને જે અંતરંગ મેલને નાશ કરવામાં સમર્થ છે, તે જાવસ્નાન છે; અને તે શિવાય વીજી રીતે કરેલું સ્નાન તો અસ્નાનજ છે; કેમ કે, ધૂલિ અથવા મંત્રથી કંઈ મેલ દૂર થતો નથી; માટે ઢવ્યથી અને જાવથી, એમ બે પ્રકારનુંજ સ્નાન કહેવું યુક્ત છે. અને તેથીજ તત્વના જાણનારાંજ તે બે પ્રકારનું સ્નાન કહેલું છે; અથવા પ્રધાન અને અપ્રધાનના જોડથી, ઢવ્યથી બે પ્રકારનું, અને જાવથી પણ બે પ્રકારનું જાણવું. અને તે આગલ દેખાડશે.

હવે આ મતમાં અન્ય દર્શનીકની પણ અવિપ્રતિપ્રતિ (નહીં જુદાપણું) દેખાડતા થકા કહે છે કે, તેક અન્યદર્શનીક પણ તેજ ઢવ્ય તથા જાવસ્નાનને “ વાહ્ય ” કેતાં શરીરસંવંધિ, તથા “ આધ્યાત્મિક ” કેતાં મનસંવંધિ સ્નાન કહે છે.

હવે ઢવ્યસ્નાનનાં પ્રતિપાદનમાટે કહે છે.

જલેન દેહદેશસ્ય, દ્વાણં યત્તુઙ્ગિકારણમ્ ॥

પ્રયોઽન્યાનુપરોધેન, ઢવ્યસ્નાનં તદુચ્યતે ॥૨॥

અર્થ-પાણીયેં કરીને દેહના જાગનું, વીજા મેલને અટકાવ્યા વિનાં દ્વાણવારસુધિ જે શુદ્ધપણું કરવું, તે “ ઢવ્યસ્નાન ” કહેવાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-પાણીથી “ ઢવ્યસ્નાન ” થાય છે, પણ જ્ઞસ્મ આદિકથી તે સ્નાન પણ થતું નથી; કારણ કે, તે જ્ઞસ્મ આદિકો મેલને દૂર કરવાને સમર્થ નથી; વલ્લી ગંધ અને લેપનો નાશ થવાથી જે પવિત્રતા થાય, તેને સ્નાન કહીયેં; એવી રીતે જલથી સ્નાન કરીને શરીરના જાગોને શુદ્ધ કરવા, અને તેમ કહેવાથી

जेठ “सचेखस्त्राने करीने देवार्चन करवुं” एम माने ठे, तेठना मतनुं सडन कर्युं, केम के पाणीथी जीजाएला वखोवालांना स्नान-पणानी अप्रतीति ठे वली आहीं “देश” शब्दथी जेठ एम माने ठे के, “बुद्धिमानोए माटीयें करीने लींगनी एकवार, गुदा-स्थाननी त्रणवार, एकला हाथनी दशवार, अने बन्ने हाथोनी सातवार शुद्धि करवी, वली तेवा प्रकारनी शुद्धि ग्रहस्योए बे-वडी, ब्रह्मचारीउंए त्रेवडी, तथा चानप्रस्थाश्रममा रहेला यति-उंए चोवडी करवी,” एवं माननाराउंनी हासी थइ, केम के, एवी रीते शुद्धता करवामा थल करनाराउं पण खिंग अने गुदा-ना अंदरना जागने शुद्ध करवाने तो असमर्थज ठे अने वली तेथी फक्त चावडीनीज शुद्धि थाय ठे, पण तेवीज रीते तेठ कान, नाक आदिकनी शुद्धि तो करता नथी; वली ते कर्ण ना-शिकादिको पण अशुद्ध नथी थता, तेम नथी वली ते शुद्धि पण प्रायें करीने हणमात्रज रहे ठे, पण खाबो बखत रहेती न-थी, “प्रायें करीने” कहेवानी मतखब ए के, रोगी माणसने तो तेरी रीतनी शुद्धि हणमात्र पण रहेती नथी तेथी शुद्धि हणमा-त्रज केम रहे ठे ? तेने माटे कहे ठे के, एक मेखने दूर करवाथी बीजा मेखनो उपरोध कड थड शकतो नथी, केम के शरीरनो तो मलाश्रयनो स्वजायज ठे, माटे बीजा मेखने रोकी शकातो नथी माटे एवी रीतनुं जखादिकना आश्रययाखु स्नान, ते “इव्य-स्नान” कहेयाय, अने तेथी स्नानना जाणनाराउंए तेने “इव्य स्नान” कहेथु ठे. वली बीजा आचार्यो “प्रायोऽन्यानुपरोधेन” ए वाक्यनो अर्थ एरी रीने करे ठे के, प्रायें करीने ते स्नानमा जखना जतुठ शिषाय बीजा प्राणीउंने उपरोध थतो नथी, तेथी तेने “इव्यस्नान” कहीयें

હવે તેજ સ્નાનનું કર્તાધારાએ કરીને પ્રધાન અપ્રધાનપણું કહે છે.
કૃત્વેદં વિધાનેન, દેવતાતિથિપૂજનમ્ ॥

કરોતિ મલ્લિનારંજી, તસ્યૈતદપિશોજનમ્ ॥૩॥

અર્થ-એવી રીતે વિધિપૂર્વક સ્નાન કરીને, સાવધ વ્યાપારવાલો
ગ્રહસ્થ દેવ તથા સાધુનું (અતિથિનું) પૂજન કરે છે, કેમ કે, તેને
તેમ કરવું પણ શોજનિક છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉપર કહેલું ડ્રવ્યસ્નાન, તેના અધિકારી
ધાર્મિક માણસે પોતાને ઊચિત એવી ઝૂમિપોંજવારૂપ તથા પાણી
ગાલવારૂપ જતના પૂર્વક સ્નાનવિધિયેં કરીને ઉપર વર્ણવેલા
માહાદેવ તથા અતિથિનું પૂજન કરવું; હમેશાં અપ્રતિવઙ્ગ વિહાર-
પણાયેં કરીને જેગમન કરે, તે “અતિથિ” કહેવાય; અથવા તિ-
થિરૂપ લક્ષણવાલા ઉત્સવાદિક જેને નથી, તે પણ “અતિથિ” ક-
હેવાય; અર્થાત્ ઊત્તમ માર્ગમાં રક્ત એવો સાધુ જાણવો. કહ્યું છે કે,
તિથિપર્વોત્સવાઃ સર્વે, ત્યક્તા યેન મહાત્મના ॥

અતિથિં તં વિજાનીયા, હેપમભ્યાગતં ચિદુઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-જે મહાત્માએ સર્વે તિથિ, પર્વ, તથા ઉત્સવો તજેલા છે.
તેને “અતિથિ” જાણવો, અને વાકીનાઈને તો આન્યાગત (પરો-
ણા) જાણેલા છે.

એવા તે દેવ તથા અતિથિનું પૂજન એટલે ઊચિત સત્કાર કરે
છે; હવે તેવી રીતનું ડ્રવ્યસ્નાન કરીને દેવ, તથા અતિથિનું પૂ-
જન કોણ કરે? તે કહે છે.

પાપ સહિત છે વ્યાપાર જેનો, અર્થાત્ સાવધ યોગથી નિવૃત્ત
નહીં થયેલો એવો ગ્રહસ્થી તે કરે. આ વિશેષણ કુતીર્થિંઈને શિ-
ખામણ દેવાનાં અગ્નિપ્રાયવાલું છે. તે એવી રીતે કે, હે કુતીર્થિંઈ!
જ્યારે તમો મલ્લિનારંજી છો, ત્યારે તમારે તો આ “ડ્રવ્યસ્નાન”
કરવું ઊચિત છે; પણ વીજી રીતે સ્નાન કરવું ઊચિત નથી.

વહી આ ડ્રવ્યસ્નાન શુદ્ધજાવના હેતુરૂપ છે, માટે તેનું પ્રશં-

सनीकपणुं ठे, अने निर्मलारजिर्तने तो ते शुद्धजाव हमेशाज होय ठे, तेथी तेठने अव्यस्ताननी शी जरूर ठे? माटे एरी रीते देव तथा अतिथिनुं पूजन करनार एवा मलीनारंजी ग्रहस्थने तो ते “अव्यस्तान” पण शोजानिक ठे, पण जेनुं आगल स्वरूप कहेगामा आवशे, एवं “जावस्तान” करवु, तेने उचित नथी, वली ते “अव्यस्तान” जोके, सावद्य तथा प्रार्थे मद अने दर्पादिकना हेतुरूप ठे, तो पण शुद्धजावना हेतुरूप होवाथी ते शोजनिक पण ठे हवे “ते अव्यस्तान करीने मलीनारंजीने देव तथा साधुनु पूजन करवुं ते शोजनिक ठे,” एम जे कह्युं, तेने समर्थन करता थका कहे ठे

जावशुद्धिनिमित्तवात्, तथानुभवसिद्धितः ॥

कथंचिहोपजावेऽपि, तदन्यगुणजावतः ॥ ४ ॥

अर्थ-(ते अव्यस्तान) जावशुद्धिना निमित्तपणाथी अने तेवा प्रकारना अनुभवनी सिद्धिथी, जो के तेमां कडक पण दोषनो सजाव ठे तो पण, तेथी थता अन्य गुणना लाजथी ते शोजनिक ठे

टीकानो जावार्थ-ते “अव्यस्तान” अध्यवसायना कारणरूप होवाथी शोजनिक ठे, केम के, ते अव्यस्ताननुं जावशुद्धिनु हेतु-पणु कड असिद्ध नथी, कारण के, तेवी रीतनो जे अनुभव, तेथी ते मिद्ध थाय ठे

अहीं वादी शंका करेके, जो के ते “अव्यस्तान” जावशुद्धिना निमित्तरूपे ठे, तो पण (तेथी थती) अप्काय आदिक जीवोनी हिसारूपी दोषणपणाथी ते अशोजनिक ठे. तेने माटे हवे ते वादीने कहे ठे के, कोड पण प्रकारे अप्कायआदिकनी विराधनारूप दोष जोके तेमा ठे, अर्थात् जोके ते केवल निर्दोष नथी, तो पण तेथी थतो जे सम्यग्दर्शनरूपी अन्य गुणनो लाज, ते थवाथी ते “अव्यस्तान” शोजनिकज ठे कह्यु ठे के,

પૂયાએ કાયવદ્દો, પડિકુદ્દો સાડ કિંતુ જિણપૂયા ॥
સમ્મત્તસુન્દિહેઉત્તિ, ભાવણિયાડ નિરવજ્ઞા ॥ ? ॥

અર્થ-પૂજામાં જોકે, ઠકાય જીવોની જિંસા તથા કુદ્દન આ-
ય છે, તો પણ જિનપૂજા સમ્યક્ત્વશુદ્ધિનાં હેતુરૂપ હોવાથી,
તેને નિરવદ્ય જાણવી

અને પૂજા માટે જે સ્નાન કરવું, તે પૂજાનું એક અંગ હોવાથી
શોચનિક છે; કેમ કે, જે જે ક્રિયા જાવશુદ્ધિનાં નિમિત્તવાલી
છે, તે તે શોચનિકજ છે.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, તે વાત તો અસિદ્ધ છે; તો તેને
માટે કહે છે કે, જેમ મુખ આદિકનું જ્ઞાન અનુજવાય છે, તેમ
જે જેમ અનુજવાય, તેમ તે અંગીકાર કરવું, અને તેવી રીતે જા-
વશુદ્ધિનાં નિમિત્તપણાથી “ઙ્ગ્યસ્નાન” અનુજવાય છે, માટે તે
“ઙ્ગ્યસ્નાન” જાવશુદ્ધિના નિમિત્તરૂપ છે.

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, તે ઙ્ગ્યસ્નાનમાં જ્યારે કફંક
પણ દોષપણું છે, ત્યારે તેનું શોચવાપણું શીરીતે કહેવાય? તેને
માટે કહે છે કે, જે કાર્ય વીજા ઉત્તમ ગુણોને ઉત્પન્ન કરવામાં
હેતુરૂપ છે, તે કદાચ દોષવાલું હોય તો પણ તે શોચનિક છે;
કેમ કે, કુવાનું ધોદવું જો કે, શ્રમ અને કાદવ આદિકના દો-
ષવાલું છે, તો પણ તે તૃપાના નાશ આદિક ઉત્તમ ગુણોના હેતુ-
રૂપ છે. અને તેવીજ રીતે ઉત્તમ સમ્યગ્દર્શનની શુદ્ધિ આદિક
ગુણોના હેતુરૂપ “ઙ્ગ્યસ્નાન” પણ છે.

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે,

એવી રીતે જાવશુદ્ધિના નિમિત્તરૂપ “ઙ્ગ્યસ્નાન” જ્યારે શોચનિક
છે, ત્યારે તે મલીનારંજીજ કરે, એમ શામાટે કહ્યું? નિર્મલારંજીને
પણ તે તેવીજ રીતે શોચનિક હોવું જોઈએ, માટે તે સ્નાન તેડ
પણ શામાટે ન કરે? તેને માટે હવે વાદીને કહે છે કે,

અધિકારીવશાઘાસ્ત્રે, ધર્મસાધનસંસ્થિતિઃ ॥

વ્યાધિપ્રતિક્રિયાતુલ્યા, વિઙ્ઞેયા ગુણદોષયો. ॥૫॥

અર્થ-શાસ્ત્રમા ધર્મસાધનની સ્થિતિ અધિકારીની અપેક્ષાએ (કહેલી છે) અને તે ગુણ અને દોષના સવધમા રોગના ઉપાયની ક્રિયા તુલ્ય જાણવી

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ-અધિકારી એટલે યોગ્ય અનુદાનવાલો, તેની અપેક્ષાથી, (પણ કડ મરજી મુજબ નહીં,) આસના આગમમા ધર્મસાધનરૂપ જ્ઞવ્યસ્નાન અને જ્ઞાવસ્નાનની સ્થિતિ કહેલી છે, હવે તે સ્થિતિ કેવી ? તો કે, રોગના ઉપાય સરખી એવી તે સ્થિતિ, અર્થાત્ સજ્જુના ઉપદેશથી જાણી લેવી, હવે તે સ્થિતિ કયા વિષયમા જાણવી ? તે કહે છે કે ગુણ અને દોષને આશ્રયીને જાણવી, અર્થાત્ રોગીની અપેક્ષાએ તેના રોગનો ઉપાય જે ગુણ અને દોષવાલો છે, તેમ મલીનારંજી અને નિર્મલારંજીને તે “જ્ઞવ્ય-સ્નાન” તથા “જ્ઞાવસ્નાન” ગુણદોષને કરનારા છે, અર્થાત્ “જ્ઞવ્ય-સ્નાન” મલીનારંજીનેજ ગુણકારક છે, પણ નિર્મલારંજીને ગુણકારક નથી, એવો જ્ઞાવાર્થ જાણવો, કેમ કે, મલીનારંજીજ દેવને હૃદ-શીને સ્નાનાદિકમા અધિકારી છે, પણ નિર્મલારંજી તેમ નથી

અહીં કોડક વાદી વલી એમ કહે કે, મલીનારંજી પણ તે જ્ઞવ્યસ્નાનનો અધિકારી નથી, તો તેને વાસ્તે આજ પ્રથકાર હવે કહેશે

ધર્માર્થં યસ્ય વિત્તેહા, તસ્યાનિહા ગરીયસી ॥

પ્રક્ષાલનાદ્વિ પંકસ્ય, દૂરાદસ્પર્શન વરમ્ ॥

અર્થ-ધર્મને માટે જેની ધનની ડઘા છે, તેની (તે ધર્મમાટે) ધનની નહીં ડઘાજ (ડઘા નહીં કરવી તેજ) શ્રેષ્ઠ છે, કેમ કે, કાદવને ધોવા કરતા તેને સ્પર્શ નહીં કરવો તેજ શ્રેષ્ઠ છે

અહીં કોડ વાદી શકા કરે કે, આથી કરીને ધર્મને માટે સામ્યપ્રવૃત્તિનો નિષેધ કર્યો, તથા “શુદ્ધાગમૈર્યથાસ્નાન” એવી

રીતનું વાક્ય આગલ કહેશે, તેથી ફૂલ તોડવાનો અજ્ઞાવ કહ્યો, અને દેવસંવંધિ વગીચો રાખવાનો પણ અજ્ઞાવ કહ્યો. તેને માટે તેને કહે છે કે, તેમ કહેવું યુક્ત નથી; કેમ કે, સ્નાન તો દેવપૂજા માટે વિધેયપણાથી કહેલુંજ છે.

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, તે ઉપદેશ તો પ્રાસંગિક સ્નાનની અપેક્ષાવાલો છે, પણ દેવને હેદેશીને નથી; તેને માટે તેને કહે છે કે, તેમ કહેવું પણ યુક્ત નથી; કેમ કે, એમ જો માનીએ, તો “જ્યારે કોઈક દિવસે સ્નાન કરેલું હોય, ત્યારેજ દેવપૂજન કરવું;” એવો ઉપદેશ થઈ જાય; પણ હમેશના કાર્યતરીકે ન થાય; અને દેવપૂજન તો નિત્ય કરવાનું છે. કહ્યું છે કે,

“વંદંતિ ચેદ્આઈ તિક્કાલં પૂઝ્ઞવિહિણાડ” ॥

અર્થ—ત્રણેકાલ પૂજવાયોગ્ય વિધિએ કરીને ચૈત્યોને વંદન કરે છે.

વલી ધર્મને માટે સાવચ પ્રવૃત્તિનો જે નિપેધ કર્યો છે, તે કેવલ સર્વવિરતીની અપેક્ષા છે; કેમ કે, આ શ્લોક તેનાં અધિકાર માટે કહેલો છે; અને ગૃહસ્થીની અપેક્ષા તો સાવચ પ્રવૃત્તિની અનુજ્ઞા આપેલીજ છે; સિદ્ધાંતમાં પણ કહ્યું છે કે, બ્રહ્મસ્નાન કરવામાં તો સાવચ પ્રવૃત્તિ આવેજ. વલી તેવીજ રીતે “શંકાશ” શ્રાવકની પેઠે (જિનપૂજા અથવા જિનમંદિરમાટે) વ્યાપાર આદિક સાવચ પ્રવૃત્તિ પણ છુટ્ટ ગણી નથી; કેમ કે, તેમાં ધાર્મિક કાર્યોનું પદ્ધતપણું હોવાથી (હેવટે) પાપોનો હ્ય થઈ ઉત્તમ ગુણરૂપી વીજની પ્રાપ્તિ થાય છે. તે “શંકાશ” શ્રાવકનું દૃષ્ટાંત નીચે પ્રમાણે જાણવું.

શંકાશ નામના શ્રાવકે પ્રમાદમાં રહી દેવબ્રહ્મનું ઋક્ષણ કર્યું; અને તેથી તેણે લાજાંતરાય નામનું નિવિડ કર્મ વાંધ્યું. અને તેથી તે ઘણો કાલ સંસારમાં રહ્યો; પછી અનંતે કાલે કેટલેક કષ્ટ મનુષ્ય ત્રવ પામીને પણ તે દરિદ્રી થયો; પણ એટલામાં કોઈ મહાજ્ઞાની જૈન ગુરુ તેને મલી જવાથી તેની પાસેથી તેણે પોતાના

पूर्वजवनुं वृत्तात साजड्युं, पढी गुरूना उपदेशथी दुर्गति आप-
नारा कर्मोनो नाश करवामाटे तेणे एवी रीतनो अजिग्रह लीधो
के, हवेथी जेटलु छव्य हुं कमाचं, तेमाथी मारा खावापिवाना
तथा पेहेरवा उढवाना खरचशिवाय वाकी जे कइ छव्य वधे, ते
सधलु हुं जिनमंदिर आदिकमा वापरीश, एवी रीते पोतानो अ-
जिग्रह पालीने अंतें ते मोहे गयो

अहीं वादी शंका करे के, तेना पोताना कर्मोना जयनी उप-
पत्तिथी सकाशने तो, ते तेम करवु युक्त ठे, पण तेवी रीते बीजाए
करवु युक्त नथी

त्यारे ते वादीने कहे ठे के, एम नहीं, केम के, सर्वथा प्रका-
रेज अशुज स्वरूपगळा व्यापारने, उत्तम निर्जराना कारणपणानो
अयोग ठे, अर्थात् जे व्यापारमा फक्त पापकार्यनीज धारणा
होय, ते व्यापार कर्मनी निर्जरा करी शकतो नथी, पण धर्मबु-
द्धिथी कराएलो ते व्यापार पण लाजकारकज ठे

घडी "शुद्धागमैर्यथाज्ञाज" इत्यादि जे आगळ कहेवामा
आवशे, तेनी मतलब कडं एवी नथी के, पोते जाते जइ (पूजा
माटे) पुष्पो तोडवा नहीं, पण तेनी मतलब तो ए ठे के,
"पूजा आदिक अवसरे आवेला माळी पासेथी (पुष्पो खेवामा)
शासननी प्रज्ञावना माटे वणिकूकला वापरवी नहीं, अर्थात्
कपटथी के कोइ बीजी कलाथी थोडा पैसा आपी वधारे पुष्पो
खेवा नहीं, एवा अर्थने ते वाक्य तो प्रगट करनार ठे सिद्धांतमा
पण कळु ठे के, झुगड नामनी खी पुष्पोण करीने जिनपूजा क-
रवाथी उत्तम गतिमा गइ, अने तेणीए "यथाज्ञाने" करीने
नहीं, पण न्यायोपाजित धने करीने ते पुष्पो खीधेला हता

तथा जिनमंदिरमाटे (सिद्धांतमा) गाम आदिकना अगी-
कारपणाथी आराम (घगीचा) आदिकनो अज्ञान कहेलो नथी

માટે એવી રીતે મલીનારંજીએ ધર્મને માટે સ્નાનાદિક કરવું, તે વિરુદ્ધ નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, ડ્રવ્યસ્નાનમાં સાધુ શામાટે અધિકારી ન થાય ? કેમ કે, કર્મરૂપી વ્યાધિ તો તેણે વચ્ચેને (સાધુ અને ગૃહસ્થને) તુલ્યજ છે, અને તેથી તેની ચિકિત્સારૂપ પૂજા પણ તેણે તુલ્યજ હોવી જોઈએ, અને તેથી તે ડ્રવ્યપૂજામાં એકનો જ્યારે અધિકાર કહ્યો, ત્યારે બીજાનો તેમાં શામાટે અધિકાર ન હોય ? તેને માટે તેને કહે છે કે, કહ્યું છે કે,

સ્નાનમુદ્ધર્તનાભ્યંગં, નલ્લકેશાદિસંસ્ક્રિયામ્ ॥

ગંધં માલ્યં ચ ધૂપં ચ, ત્યજંતિ બ્રહ્મચારિણઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-બ્રહ્મચારીજી સ્નાન, ઉદ્ધર્તન, અન્યંગ (તૈલાદિકનું મર્દન) નલ્લ, કેશ આદિકનો સંસ્કાર, સુગંધિ, પુષ્પ, તથા ધૂપને તજે છે.

એવી રીતના વચનથી મુનિજીને ડ્રવ્યસ્નાન તથા ડ્રવ્યપૂજા કરવાનો અધિકાર નથી; વલી તે તે કાર્યોનો મુનિજીને કંઈ શાળાગારમાટેજ નિષેધ કર્યો છે, એમ નહીં; પણ તે મુનિ સાવચથી નિવૃત્ત થયેલા છે, માટે તેના તે અધિકારી નથી.

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, જો કે યતિ પાપકાર્યોથી નિવૃત્ત થયેલો છે, તો પણ સ્નાન કરીને દેવાર્ચન કરે, તેમાં તેને શું દોષ આવે ? ત્યારે તેને કહે છે કે જ્યારે સાધુ સ્નાનપૂર્વક દેવપૂજનમાં સાવચ યોગવાલો થાય, ત્યારે તો તે ગૃહસ્થની પણ તુલ્યજ થઈ જાય; અને તેથી તેને (ગૃહસ્થને) પણ તે નહીં કરવાલાયક થાય; વલી ગૃહસ્થી તો કુટુંબ આદિકને માટે પણ સાવચ કાર્યોમાં પ્રવૃત્ત થયેલો છે, અને તેથી તે ડ્રવ્યસ્નાન આદિકમાં પણ પ્રવર્તે; પણ યતિ તો તે સાવચ કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થયો નથી, તો તે ડ્રવ્યસ્નાનાદિકમાં શી રીતે પ્રવર્તે ?

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, જોકે કુટુંબ આદિકમાટે ગૃ-

हृत्स्थी सावद्य कार्योमा वर्त्ते ठे, तो पण धर्मने माटे तेमां प्रवर्त्तवु, ते तेने लायक कहेवाय नहीं, केम के एक पाप आचर्यु, तेथी बीजु पाप पण आचरवु, ए व्याजबी कहेवाय नहीं

तेने माटे तेने कहे ठे के, कुयाना उदाहरणथी पूजादिकथी उत्पन्न थएला आरजना दोपने शोधीने गृहस्थी (सम्यक्तव आदिक) बीजा (उत्तम) गुणोने मेलवे ठे, माटे ते गृहस्थीने अव्यस्तान तथा पूजादिक करवा युक्तज ठे

वली वादी शका करे के, जेम कुयाना उदाहरणथी गृहस्थीने स्नानादिक करवा युक्त ठे, एवी रीते यतिने पण युक्त ठे, माटे तेने स्नानादिकमा शा माटे अधिकारी न कहेवाय? तेने माटे तेने कहे ठे के, यतिउ तो सर्वथा प्रकारे सावद्य व्यापारथी निवृत्त थएला ठे, माटे कुयाना उदाहरणथी पण तेमां जो तेउ प्रवर्त्ते, तो पण तेउने तो चित्तमा पापज स्फुरायमान थाय, पण धर्म स्फुरायमान थाय नहीं, केम के, तेउनु तो हमेशा शुज ध्यानादिकें करीनेज प्रवर्त्तवापणुं ठे, अने गृहस्थीउ तो सावद्य कार्यमा स्वज्ञावथी हमेशाज प्रवर्त्तता रह्या ठे, पण जिनार्चनादिक चारें करीने स्वपरना उपकाररूप धर्ममा प्रवर्त्तता नथी, माटे तेथी ज्यारे तेउ तेमा प्रवर्त्ते ठे, त्यारे तेउना चित्तमा ते धर्मज लागेलु होय ठे, पण पाप लागेलु होतु नथी, माटे एवी रीते कर्ताना परिणामना वशथी अधिकार अनधिकार मानवा, अर्थात् अव्यस्तानादिकमा गृहस्थीउज अधिकारी ठे, पण यति अधिकारी नथी, अने आगममा पण एमज कह्यु ठे, अने सेवीज रीते सामायिकमा रहेलो श्रात्रक पण अव्यस्तत्र माटे अधिकारी नथी, केम के, ते वखते ते सावद्यथी निवृत्त थइने, ज्ञात्रस्तवमा आरूढ थएलो ठे, माटे ते साधुतु-द्वयज ठे अने तेथीज स्वज्ञात्रथीज पृथ्वीकाय आदिकनी निराधनाथी डरवागाला, यतनागाला, तथा सावद्य कार्यमा थोडी रचिवाला, अने यतिनी क्रियामा अनुरागगाला एग गृहस्थीने

ધર્મને માટે સાવધ આરંભની પ્રવૃત્તિ યુક્ત નથી; વલી તે સાવધ આરંભમાં પ્રવર્તેલો નથી, તેથી તેને તજીને ડબ્બ સ્નાનાદિક જે સાવધ આરંભ, તેમાં તે પ્રવૃત્તિ કરે, તે કેમ યુક્ત કહેવાય ? માટે એવી રીતે નક્કી થયું કે, સઘલા માણસો સઘલાં કાર્યના અધિકારી હોઈ શકતા નથી; પણ જે એક કાર્યમાં અધિકારી છે, તે વીજા કાર્યમાં અધિકારી નથી.

હવે જાવસ્નાનના પ્રતિપાદનમાટે કહે છે.

ધ્યાનાંજસા તુ જીવસ્ય, સદા યત્કૃદ્ધિકારણમ્ ॥

મલં કર્મ સમાશ્રિત્ય, જાવસ્નાનં તદુચ્યતે ॥ ૬ ॥

અર્થ—કર્મરૂપી મેલને આશ્રીને ધ્યાનરૂપી પાણીથી જીવનું હમેશાં જે શુદ્ધિ કરવાપણું, તે “જાવસ્નાન” કહેવાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—શુદ્ધ ચિત્તની એકાગ્રતારૂપ જે ધર્મધ્યાનાદિક, તે રૂપી પાણીયેં કરીને, આત્માને હમેશાં જે શુદ્ધ કરવો, તે “જાવસ્નાન” કહેવાય; તે પાણીથી જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મોરૂપ મેલને ધોવો; અને એવી રીતનાં સ્નાનને તેનું સ્વરૂપ જાણનારાઈ “જાવસ્નાન” કહે છે.

હવે તે જાવસ્નાન કરનારના ચેદે કરીને, તેનું ઉત્તમપણું તથા અનુત્તમપણું કહે છે.

ઋષીણામુત્તમં હ્યેતન્, નિર્દિષ્ટં પરમર્ષિજિઃ ॥

હિંસાદોષનિવૃત્તાનાં, વૃત્તશીલવિવર્ધનમ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ—હિંસારૂપી દોષથી નિવૃત્ત થયેલા ઋષીજને વૃત્ત અને શીલને વૃદ્ધિ કરનારું, તે જાવસ્નાન કરવું, તે પરમ મુનિજે (સર્વજ્ઞો) ઉત્તમ કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—યથાસ્થિત વસ્તુજને જે જાણે તે ઋષિજ કહેવાય. તેવા ઋષિજે જાવસ્નાન કરવું તે ઉત્તમ છે, એમ સર્વજ્ઞો કહેલું છે; અને તેથી વીજાજે તે સ્નાન કરવું, તે અનુત્તમ છે;

એમ સિદ્ધ થયું, કેમ કે, તેડને ત્રિશિષ્ટ ધર્મધ્યાનનો અજ્ઞાવ છે, અને રૂપિડને તો તે જ્ઞાવસ્નાનજ કરવું ઉત્તમ છે, પણ દેવાર્ચનને માટે ઇચ્છસ્નાન કરવું, તે તેમને ઉત્તમ નથી હવે તે રૂપિડ કેવા ? તે કહે છે પ્રમાદથી થતી પ્રાણીડની જે હિસા, તેરૂપી દોષણથી નિવૃત્ત થયેલા,

અહીં વાદી શકા કરે કે, રૂપિડ એવાજ હોય છે, એમ કહેવું અનર્થક છે ત્યારે તે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં, આ વિશેષણ હેતુપણથી ઉપન્યાસ કરવું, માટે એજો અર્થ કરવો કે, રૂપિડ હિંસારૂપી દોષથી નિવૃત્ત થયેલા છે, માટે તેમને તો ઇચ્છસ્નાન ન કરવું તે ઉત્તમ છે હવે તે સ્નાન કેવું ? તે કહે છે વ્રત કહેતા (પાંચ) મહાવ્રતો, અને શીલ કેતા સમાધિ, અથવા વ્રત પટલે મૂલગુણો, અને શીલ પટલે ઉત્તર ગુણો, તેડને વિશેષ કરીને વૃદ્ધિ કરનાર અર્થાત્ ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધધ્યાનરૂપ તે “ જ્ઞાવસ્નાન ” જાણવું

હવે આ સ્નાનાષ્ટકને ઉપસહરતા થકા કહે છે

સ્નાત્વાનેન યથાયોગ, નિઃશેષમલવર્જિતઃ ॥

જૂયો ન લિપ્યતે તેન, સ્નાતક પરમાર્થતઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ-એવી રીતે તે ઇચ્છથી તથા જ્ઞાવથી અધિકાર પ્રમાણે સ્નાન કરીને, (માણસ) સઘલા (કર્મોરૂપી) મેલથી રહિત થયો થકો, ફરીને તેનાથી લેપાતો નથી, અને એવી રીતે પરમાર્થથી સ્નાતક (સ્નાન કરેલો) થાય છે

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ-આ જ્ઞાવના હેતુરૂપ એવા ઇચ્છસ્નાનથી, અને જ્ઞાવસ્નાનથી અનુક્રમે મલીનારજી તથા નિર્મલારજી સ્નાન કરીને, અનુક્રમે સાદ્ગત્ સઘલા કર્મરૂપી મેલથી રહિત થાય છે, અને તેવી રીતે સ્નાન કરવાથી ફરીને કર્મરૂપ મેલથી લેપાતો નથી અને એવી રીતે પરમાર્થથી તે સ્નાન કરેલો થાય છે, અને ત્રીજી રીતથી સ્નાન કરેલો માણસ પરમાર્થથી સ્નાન કરેલો થતો

નથી; કેમ કે, તેથી કર્મરૂપી મેલનો નાશ થતો નથી; અને ફરીને પાઠો મેલ લાગે છે. માટે હે કુતીચિંત, જો તમો પરમાર્થથી સ્નાતક થવાને ઇચ્છતા હો તો, જાવસ્નાનથીજ સ્નાન કરો? પણ ઇચ્છ-સ્નાન કરો નહીં; કેમ કે, તે ઇચ્છસ્નાન તો ફક્ત મલીનારંજીત માટેજ કહેલું છે.

અથવા આ શ્લોકની વ્યાख्या નીચેપ્રમાણે કરવી.

ઉપર કહેલા જાવસ્નાનથી યુક્તિપૂર્વક સઘલા (કર્મરૂપી) મેલથી વર્જિત થયો થકો ફરીને તેનાથી લેપાતો નથી. કોણ નથી લેપાતો, તો કે પરમાર્થથી સ્નાન કરેલો. અહીં “ ક્વા ” પ્રત્યય રૂઢીના વશથી છે.

एवी रीते बीजा अष्टकनुं विवरण समाप्त अयुं.

तृतीयाष्टकं प्रारभ्यते

સ્નાન કર્યા પછી દેવનું પૂજન કરવું જોઈએ; તેથી પૂજાનું સ્વ-રૂપ કહેવા માટે હવે કહે છે.

તથા જેઠ એમ માને છે કે, “ શ્વેતાંવર મુનિઠ દેવની પાસે જઈને પણ તેને પૂજતા નથી, માટે તેમનું (દેવસમીપે) જવું અ-નર્થક છે, ” તેઠના મતનું ખંડન કરવામાટે પૂજાષ્ટક કહે છે.

अष्टपुष्पी समाख्याता, स्वर्गमोक्षप्रसाधनी ॥

अशुद्धेतरभेदेन, द्विधा तत्त्वार्थदर्शिभिः ॥ १ ॥

અર્થ-સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનારી, એવી અષ્ટપુષ્પી નામની પૂજા, તત્વોના અર્થને જાણનારાઈએ અશુદ્ધ અને શુદ્ધ ભેદે કરીને બે પ્રકારની કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-પૂજાપણાઈ કરીને જેમાં આઠ પુષ્પો એકઠાં કરેલાં છે, તેને “ અષ્ટપુષ્પી ” કહીએ. અહીં આઠ પુષ્પો જઘન્ય-પદને આશ્રીને કહેલાં છે; પણ તેથી એમ નહીં ધારવું કે, આ-ઠજ પુષ્પો ચડાવવાં; કેમ કે, આગલ કહેશે કે, “ થોડાં અથવા

ઘણા પુષ્પોથી પૂજન કરવું ” વહી તે દેવપૂજનમાં આઠ પુષ્પો લેવાનું કારણ પણ કહેશે વહી તે અષ્ટપુષ્પી પૂજા, જીઝાદિક તત્વોને પરમાર્થ વૃત્તિથી જાણનારાઈએ જે પ્રકારની કહેલી છે તે જે પ્રકારની કર્ડું ? તો કે, એક સામ્ય તથા વીજી નિરવધ અહીં “ ઇતર ” શબ્દને જે પુવજ્ઞાવ છે તે “ વૃત્તિમાત્રે સર્વાદીના પુવજ્ઞાવ ” એવી રીતના વ્યાકરણના વચનથી અણ્ણો છે હવે તે પ્રજાનું ફલ દેરાડે છે પેહેલી (સાવધ) પૂજા સ્વર્ગને દેનારી છે, તથા વીજી (નિરવધ) પૂજા મોહને દેનારી છે

હવે જે શ્લોકોથી અશુદ્ધ પૂજાનું સ્વરૂપ કહે છે

શુદ્ધાગમૈર્યથાલાજં, પ્રત્યગ્રેઃ શુચિજ્ઞાજનૈઃ ॥

સ્તોકૈર્વાં બહુજિર્વાપિ, પુષ્પૈર્જાત્યાદિસંજવૈઃ ॥ ૧ ॥

અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્ત, સ્તુત્ત્વગુણચૂતયે ॥

દીયતે દેવદેવાય, યા સા શુદ્ધેત્યુદાહતા ॥ ૨ ॥

અર્થ-આઠ કર્મોરૂપી અપાયથી મુક્ત થણા, અને તેથી ઉત્પન્ન થઈ છે ગુણોની સંપદા જેને, એવા દેવાધિદેવપ્રતે, જેમ લાજ થાય, તેવી રીતે શુદ્ધ છે પ્રાપ્તિ જેઠની, તથા નહીં કમલા-ણલા, અને પત્રિત્ર જ્ઞાજનમા રહેલા, એવા માલતી આદિક ઉત્તમ જાતિના થોડા અથવા ઘણા પુષ્પોએ કરીને જે પૂજા કરાય છે, તે પૂજાને “સાવધ પૂજા” કહેલી છે

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ-શુદ્ધ કેતા નિર્દોષ છે, મેલવવાનો ઉપાય જેનો એવા પુષ્પો, અર્થાત્ ન્યાયોપાજિત ધનથી, અને ચોરીચિના ગ્રહણ કરેલા, એવા પુષ્પોએ કરીને જે પૂજા દેવપ્રતે દેવાય (કરાય) નેને અશુદ્ધ પૂજા કહેલી છે, હવે તે પૂજા કેમ કરવી ? તે કહે છે જેમા લાજનું ઉદ્ધવન ન થાય, એવી રીતે શાસનની પ્રજાવના માટે, ઉદાર જ્ઞાપાર્થી માલીપાસેથી દેશકાલની અપેક્ષાએ ઉત્તમ, મધ્યમ, તથા જઘન્ય જાતિઠમાથી જે પુષ્પો મલે,

તે પુષ્પોથી પૂજા કરવી. હવે તે પુષ્પો કેવાં ? તે કહે છે કે, નહીં કરમાણાં, તથા પવિત્ર ચાલ આદિકમાં રહેલાં; કેમ કે જો તે પુષ્પો એવાં ન હોય, તો સ્નાનાદિકની પવિત્રતા પણ મનની નિવૃત્તિને ઉત્પન્ન કરી શકતી નથી. વલ્લી તે પુષ્પો થોડાં એટલે દરેક (જ્ઞાનાવરણાદિક) આઠ અપાયોને દૂર કરવામાટે આઠ, અથવા ઘણા એવાં માલતી વિચકીલ આદિકથી ઉત્પન્ન થતાં પુષ્પોએ કરીને પૂજા કરવી. અહીં મૂલશ્લોકમાં જે “ વા ” શબ્દ મૂકેલો છે, તે થોડાં અથવા ઘણાં પુષ્પોવાલી પૂજાનું સરખું ફલ દેખાડવામાટે છે.

અહીં કોઈ વાદી શંકા કરે કે, ઉત્તમ જાતિનાં જે પુષ્પો કહ્યાં, તે સુવર્ણ આદિકનાં પુષ્પોના નિષેધમાટે છે; કેમ કે ઉત્તમ જાતિનાં પુષ્પો તો એકજવાર ચડાવી શકાય છે, તથા પત્તી તેમને નિર્માલ્ય કરીને વારંવાર તે ચડાવાતાં નથી; અને સોના આદિકનાં પુષ્પો તો વારંવાર ચડાવાય છે; અને તેથી નિર્માલ્યા-રોપણનો દોષ આવે છે. હવે તે વાદીને તેનો ઉત્તર આપે છે કે, તે અયુક્ત છે. કેમ કે સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે કે, “ કંચણમોતિયરય-ણાદમણ્દિંચવિવિદેહિં ” (વિવિધ પ્રકારની કંચન, મોતી, તથા રત્ન આદિકની માલાએથી જિનપૂજન કરવું.) વલ્લી જ્યારે તે પુષ્પ આદિક પાઠાં ન ઉતારાય, ત્યારે તો “ નિર્માલ્યપણાનો ” દોષ ન આવે, પણ તે માલતી આદિકનાં પુષ્પો તો થોડા કાલ પત્તી સુગંધિરહિત થાય છે, માટે તે અવશ્ય ઉતારવાં જોઈએ, અને સુવર્ણ આદિકના પુષ્પો તો તેમ નિર્ગંધ થતાં નથી, માટે તે અવશ્ય ઉતારવા લાયક થતાં નથી; અને તેથી તેને ફરીને ચડાવવામાં પણ તે દોષ આવી શકતો નથી. વલ્લી કેટલાકો એમ કહે છે કે, વીતરાગને અલંકાર પહેરાવવા અયુક્ત છે; કેમ કે તેથી વીતરાગરૂપ આકારની અપ્રાપ્તિ થાય છે; તે કહેવું પણ યુક્ત નથી, કેમ કે, જો એમ માનીએ, તો પુષ્પ આરોપણ કરવામાં

પણ તેજ (નિપેધપણાનો) પ્રસંગ આવે, કેમ કે, વીતરાગને જ્યારે આત્મપણો ન પહેરાવવા, ત્યારે પુણ્યો પણ ન ચડાવવા જોડે, કેમ કે, તેજ વજ્રે રાગને ગોચર છે

હવે અષ્ટપુષ્પી પૂજાનું કારણ કહે છે

અનર્થના હેતુચૂત એવા જ્ઞાનાવરણાદિક જે આવ અપાયો, અથવા પ્રકારાતરથી દમ્ધરજ્જુની કટપના કરવાથી જવોપગ્રાહી એના ચાર કર્મોથી મુકાણા, અને તેવી રીતે કર્મોં કરીને મુકાયાથી ઉત્પન્ન થતી જે અનત જ્ઞાનદર્શન આદિકની લક્ષ્મી, તે છે જેને એવા જિનેશ્વરપ્રતે પૂજા કરવી તે જિનેશ્વર કેવા તો કે, સ્તુતિ કરવાલાયકને પણ સ્તુતિ કરવાલાયક, એવા દેવપ્રતે જે અષ્ટપુષ્પી પૂજા કરવી, તે પૂજા સર્વજ્ઞોં અશુદ્ધ(સાવધ)રહેલી છે

અહીં વાદી શંકા કરે કે, “ અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્તાગુણજૂતિ-ર્યસ્ય ” એવી રીતના વાક્યથીજ અષ્ટપુષ્પીનું કારણ તો જણાડ આવે છે, ઇતિ “ તત્ ” શબ્દ ગ્રહણ કરવાની શી જરૂર હતી ? ત્યારે તેને કહે છે કે, એમ નહીં, “ અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્તાયદીયતે ” એમ કહેવાથી અષ્ટપુષ્પીનું કારણ કહ્યું, અને “ તદુત્થગુણ-જૂતયે ” એમ કહેવાથી ચતુ પુષ્પીનું કારણ કહ્યું, કેમ કે, તે અનતજ્ઞાન, અનતદર્શન, અનતસુખ, તથા અનતપ્રીયરૂપ છે

ત્યારે વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, “ અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્તાય ” એવું કહેવાથીજ તેથી ઉત્પન્ન થતા અનતજ્ઞાનાદિક ગુણો તો જણાડ આવે છેજ (ત્યારે ફરીને તે ગ્રહણ કરવાની શી જરૂર હતી ?) ત્યારે તેને કહે છે કે, એમ પણ નહીં

કેમ કે, કેટલાકો (અન્ય દર્શનીય પોતાના) સિદ્ધોને પ્રકૃતિના વિયોગથી જ્ઞાનનો અજ્ઞાન, શરીર અને મનના વિયોગથી પ્રીયનો અજ્ઞાન, તથા વિપયના વિયોગથી મુલનો અજ્ઞાન કહે છે, તેના મતનુ સડન કરવા માટે એવી રીતે મુકવું પડ્યું છે

ત્યારે વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, જ્યારે એમ છે ત્યારે,

જ્ઞાનાવરણાદિકનો ક્યય થવાથી કેવલીને પાંચે જ્ઞાનનો પ્રસંગ નહીં આવે; કેમ કે, “ નંમિહિજ્ઞાનમઘ્નિષ્ણ નાણે ” એવું સિદ્ધાંતનું વચન છે.

ત્યારે તે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં કેવલજ્ઞાનથીજ વાકીના જ્ઞાનથી જ્ઞેય પદાર્થનું પ્રકાશિતપણું હોવાથી, અને તે વાકીના જ્ઞાનોનું અનર્થકપણું હોવાથી, તેહનું નષ્ટપણું કહ્યું છે.

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, શ્લોકના આ પૂર્વાર્થથી તો, જેહ એમ માને છે કે, જિનવિંવની પ્રતિષ્ઠામાં ત્રણ અવસ્થા કટ્ટપાય છે, અને તેથી વાદ્ય અવસ્થાને આશ્રીને સ્નાન, દીક્ષામાટે નિકલતી વેલાને આશ્રીને સ્થારોપણ, તથા પુષ્પપૂજા આદિક, અને કૈવલ્ય અવસ્થાને આશ્રીને વંદન કરાય છે; એવી રીતના મતનું સ્થંડન થયું; કેમકે અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્તિની અપેક્ષા કરાતી પૂજા કંઈ ગૃહસ્થાવસ્થાને વિષયરૂપ કરતી નથી; પણ તે તો કેવલ કૈવલ્ય અવસ્થાનેજ વિષયરૂપ કરે છે; અને એમ પણ નહીં વિચારવું કે, અષ્ટાપાયવિનિર્મુક્તિને આલંબીને કૈવલ્ય અવસ્થામાં પૂજા કરવી; કેમ કે, ચારિત્રિહને સ્નાનાદિક ઘટતાં નથી, અને તેની પેઠે સાધુહને પણ તેની પ્રસક્તિથી તે ચરિત્ર અનાવલંબનીય નથી; જો એમ ન હોત તો જોનો સ્પર્શ ફરી જઈ જે અચિત થઈ ગયેલ છે, એવા પણ અપ્કાય આદિકનો ત્યાગ તે આચારના નિષેધ માટે કેમ થાત ? કેમ કે (સિદ્ધાંતોમાં) એમ કહેલું સંજલાય છે કે, એક વચ્ચે સ્વચ્ચાવથીજ અચિત થયેલા, એવા તલાવના મધ્યજાગમાં રહેલા પાણીને, તલના ઢગલાને, અને સ્થંડિલ પ્રદેશને, જોડેને પણ જગવાન મહાવીર સ્વામીએ, તેના પ્રયોજનવાલા સાધુહને પણ તે ગ્રહણ કરવા માટે નિષેધ કર્યો છે; કેમ કે, જગવાને એમ વિચાર્યું કે, અમારા આ આચરણનું આલંબન લેડેને, આચાર્યો વીજાહને તેવા કામમાં પ્રવર્તાવે નહીં; અને સાધુહ પણ તેવી રીતે પ્રવર્તે નહીં તો સારું.

ત્યારે હવે તે વાદીને કહે છે કે, તે સઘલુ સત્ય છે, પણ વિવ-
કટપ તો જૂદી તરેહનો મનાય છે, અર્થાત્ જેમ જાવઅર્હતપ્રતે
વર્તે, તેવીજ રીતે સ્થાપનાઅર્હતપ્રતે પણ વર્તે, અને તેથી ક-
રીનેજ ગૌતમાદિક સાધુજી જગજ્ઞાનની સમીપે રહે છે, અને તેથી
વિવની સમીપ રહેવામા તેમને નિપેધ કહ્યો છે, અને વલી તેથીજ
સાધવીજીં દહસ્થાપનારૂપ આચાર્યને સ્થાપે છે, જો એમ ન હોત,
તો જેમ જાગ આચાર્ય સમીપે આવશ્યક કરતી નથી, તેમ તેજી
સ્થાપનાચાર્ય પાસે પણ નહીં કરત વલી તેજી પ્રતિતિનીને સ્થાપે
છે, એમ પણ નહીં કહેવું, કેમ કે, પ્રતિક્રમણ વચ્ચેજ ચૈત્યવદન
કરતી વેલાએ મહાગીરાદિકના અવશ્ય કટપવાપણાં કરીને, તે
દોષનુ સમાનપણુ આવે વલી જગજ્ઞાન તો વીતરાગ હતા, તો પણ
રાત્રિએ ચઢનવાલા આદિક આર્યાજી જગજ્ઞાનની સમીપે રહેતી નહીં

વલી અહીં વાદી શકા કરે કે, પ્રતિક્રમણ વચ્ચે અરિહત
પ્રત્યુની સ્થાપના કરીને ચૈત્યવદન કરવાથી આશાતના દોષનો
પ્રસંગ આવે ત્યારે તે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં, કેમ કે, જિ-
નાલયમા પણ ચૈત્યવદન કરવાની સિદ્ધાંતમા અનુજ્ઞા આપેલી છે

એવી રીતે સ્વરૂપથી અશુદ્ધ (સાવધ) એવી અષ્ટપુષ્પીનુ વ-
ર્ણન કર્યું અને તેજ સ્વર્ગને દેનારી છે, એવું જો કહ્યું, તે હવે દે-
ખાડતા થકા કહે છે

સંકીર્ણેષા સ્વરૂપેણ, ડ્રવ્યાદ્જાવપ્રસક્તિઃ ॥

પુણ્યવંધનિમિત્તત્વાદ, વિદ્યેયા સ્વર્ગસાધની ॥ ૪ ॥

અર્થ—સાવધે કરીને મિશ્ર એવી ઉપર કહેલી ડ્રવ્યપૂજા પુ-
ષ્પાદિકના પ્રસંગથી જાવને ઉત્પન્ન કરનારી હોવાથી, તથા પુણ્ય-
વધનના નિમિત્તરૂપ હોવાથી સ્વર્ગને દેનારી જાણવી

ટીકાનો જાગાર્થ—સંકીર્ણ એટલે અવધે કરીને મિશ્રિત થયે-
લી એવી ઉપર કહેલી અષ્ટપુષ્પી પૂજા સ્વજાવે કરીને પુષ્પાદિ-
કના પ્રસંગથી, જગજ્ઞાનને વિષે ચિત્તના આદહાદપણને ઉત્પન્ન

કરનારી હોવાથી, સ્વર્ગને દેનારી ઠે; અર્થાત્ પુષ્પાદિક ડ્રવ્યના ઉપયોગથી અવધ અને શુચ્ચાવ વસ્ત્રે થાય ઠે; એવી રીતનું આ (ડ્રવ્યપૂજાનું) મિશ્રપાણું કર્મને નાશ કરવામાં કંઈ નિમિત્તરૂપ નથી; પણ પુણ્યબંધનના નિમિત્તરૂપજ ઠે; તે, કહે ઠે; એવી રીતે તે પૂજા પુણ્યબંધનના નિમિત્તરૂપ હોવાથી સ્વર્ગને દેનારી ઠે, અને ઉપલક્ષણથી તે ઉત્તમ એવા મનુષ્યપણાને, તથા અનુક્રમે જ્ઞાવપૂજાના કારણપણાને પામીને મોક્ષને સાધનારી ઠે.

દ્વે નિરવધ એવી અષ્ટપુષ્પીનું સ્વરૂપ કહેવામાં કહે ઠે.

યા પુનર્નાવિજૈઃ પુષ્પૈઃ, શાસ્ત્રોક્તિગુણસંગતૈઃ ॥

પરિપૂર્ણત્વતોઽમ્લાનૈ, રત એવ સુગંધિજિઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ-શાસ્ત્રની આજ્ઞારૂપી દોરાથી ગુંથેલાં, અને સંપૂર્ણપણાથી નહીં કરમાયેલાં, અને તેથીજ સુગંધિવાલાં એવાં જ્ઞાવરૂપી પુષ્પોયેં કરીને જે પૂજા કરવી (તેને નિરવધ કહેતાં ઉત્તમ પૂજા કહેલી ઠે,)

ટીકાનો જ્ઞાવર્થ-જે અષ્ટપુષ્પી પૂજા, આત્માની પરિણતિથી ઉત્પન્ન થયેલાં, તથા આગમની આજ્ઞારૂપી ગુણની સાથે જોડાયેલાં, અર્થાત્ કપાદિક પરીક્ષાથી શુદ્ધ થયેલાં, આગમોના પારતંત્ર્યપણાનું અનુગમન કરતાં, અથવા શાસ્ત્રના વચનરૂપી જે ગુણ કેતાં દોરો, તેમાં પરીક્ષેલાં; અર્થાત્ માલારૂપ કરેલાં પુષ્પોથી કરવી, તે શુદ્ધ કેતાં નિરવધ પૂજા કહેવાય; વલી આથી કરીને એમ પણ દેખાણું કે, જ્યારે ડ્રવ્યપુષ્પો પણ માલારૂપ કરીને આરોપણ કરવાં, ત્યારે પણ આવ અપાયાપગમોનું સ્મરણ કરીને આરોપવાં. વલી તે પુષ્પો કેવાં? તે કહે ઠે. પરિપૂર્ણતાયેં કરીને, અથવા સઘલા જીવના મૃષાવાદાદિક વિષયપણાયેં કરીને નિરતિચારપણાથી મ્લાનિને નહીં પ્રાપ્ત થયેલાં, અને તેથી કરીનેજ સુગંધિવાલાં એવાં પુષ્પોથી જે પૂજા કરવી; તે નિરવધ પૂજા કહેવાય ઠે.

હવે તે જાવરૂપ આવ પુષ્પોના નામો કહે છે

અહિસા સત્યમસ્તેય, બ્રહ્મચર્યમસંગતા ॥

ગુરુજ્ઞકિસ્તપો જ્ઞાનં, સત્પુષ્પાણિ ચચક્રતે ॥ ૬ ॥

અર્થ-અહિસા, સત્ય, ચોરી ન કરવી તે, બ્રહ્મચર્ય, અસંગી-
પણુ, ગુસ્તી જ્ઞકિ, તપ, તથા જ્ઞાન, ઇટલા આવ જાતિના ઉ-
ત્તમ પુષ્પો કહેવાય છે

ટીકાનો જાવાર્થ-પ્રમાદના યોગથી (કોડના પાણ) પ્રાણનો
જે નાશ કરયો, તે હિસા, અને તેનો અજાવ જે અહિસા, તે એક
પુષ્પ જાણવું, તથા જૈવપણાનો જે અજાવ, અર્થાત્ સત્ય, તે બી-
જુ પુષ્પ જાણવું, તથા ચોરીનો જે અજાવ તે ત્રીજું પુષ્પ જાણવું,
તથા મન, યચન, અને કાયાથી કામ સેવનના વર્જયારૂપ જે બ્ર-
હ્મચર્ય, તે ચોથું પુષ્પ જાણવું તથા ધર્મના ઉપકરણો શિવાયના
પરિગ્રહનો જે ત્યાગ, તે પાંચમું પુષ્પ જાણવું, (ધર્મના ઉપકર-
ણોને વીરપ્રહુષ સિદ્ધાતોમા અપરિગ્રહપણુ કહેલું છે જો એમ
કહ્યું ન હોત, તો શરીર, આહાર વિગેરે પણ પરિગ્રહરૂપ થાત)
તથા ગુરુનું જે વહુમાન કરવું, તે ષઠ પુષ્પ જાણવું, શાસ્ત્રોના
અર્થને જે જાણે તે ગુરુ કહેવાય કહ્યું છે કે,

ધર્મજ્ઞો ધર્મકર્તા ચ, સદા ધર્મપરાયણઃ ॥

સત્ત્વેભ્યો ધર્મશાસ્ત્રાર્થ, દેશકો ગુરુરુચ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ-ધર્મને જાણનાર, ધર્મને કરનાર, હમેશા ધર્મમા તત્પર,
તથા પ્રાણીઝ પ્રતે ધર્મશાસ્ત્રના અર્થનો ઉપદેશ દેનાર, તે “ગુરુ”
કહેવાય છે

તથા જેનાથી રધિર, માસ, ચરબી, હાડકા, મજ્જા, અને વીર્ય
તપે છે, તથા અશુદ્ધ કર્મો પણ જેનાથી તપે છે, તે “તપ” રૂપી સા-
તમુ પુષ્પ જાણવું, તથા જેનાથી અર્થો જણાય, તે જ્ઞાન, અર્થાત્
સમ્યક્ પ્રવૃત્તિનો હેતુજ્ઞ એવો જે બોધ, તે રૂપી આવમુ પુષ્પ
જાણવું, એવી રીતે તે આવે જ્ઞાનપુષ્પો, તે જ્ઞાનપુષ્પોની અપે-

દ્વાયે ઉત્તમ જાણવાં; અને તે પુષ્પોને શુદ્ધ એવી અષ્ટપુષ્પીના સ્વરૂપને જાણનારાઈ (જાવપૂજામાટે) અંગીકાર કરે છે.

હવે તે કદેલાજ અર્થને વાક્યાંતરેં કરીને કહે છે.

અન્નિદેવાધિદેવાય, વહુમાનપુરસ્સરા ॥

દીયતે પાલનાધ્યાતુ, સા વૈ શુદ્ધેત્યુદાહતા ॥ ૭ ॥

અર્થ—એવી રીતના પુષ્પોથી, વહુમાનપૂર્વક, તે પુષ્પોના રક્ષણથી, દેવાધિદેવપ્રતે જે પૂજા કરાય છે, તેને શુદ્ધ (નિરવધ) પૂજા કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—ઉપર કહેલાં જાવપુષ્પોં કરીને, ઇંડ્યથી પાળ અધિક એવા આગલ વર્ણવેલા મહાદેવપ્રતે અત્યંત પ્રીતિપૂર્વક જે પૂજા કરાય છે, તે શુદ્ધ પૂજા જાણવી. કેવી રીતે? તે કહે છે. અહિંસા આદિક જે, પુષ્પો તેના રક્ષણધારેં કરીને; કેમ કે, તે પાલવાથી દેવની આજ્ઞા પાલેલી કહેવાય છે; કેમ કે, આજ્ઞાને વિરાધીને, આજ્ઞેશ્વર મહારાજની પેઠે જોકે સઘલી પૂજામાં ઉદ્યમવંત થાય, તો પણ તે આરાધિત થતો નથી. એવી રીતની પૂજાને તત્વના જાણનારાઈએ નિરવધ કહેલી છે.

હવે તે શુદ્ધ પૂજાનું મોક્ષસાધનપણું દેખાડતા થકા, તથા તેમાં ઉત્તમ પુરુષોનું સંમતપણું દેખાડતા થકા કહે છે.

પ્રશસ્તો હ્યનયા જાવ, સ્તતઃ કર્મદાયો ધ્રુવઃ ॥

કર્મદયાઞ્ચનિર્વાણ, મત ઇષા સતાં મતા ॥ ૮ ॥

અર્થ—તે જાવપૂજાં કરીને શુદ્ધજાવ આય છે, તથા તે શુદ્ધજાવથી નિશ્ચલ અથવા અવગ્ર્ય અનારો એવો કર્મોનો દાય આય છે, અને તે કર્મદાયથી મોક્ષ આય છે, અને તે કારણોથી તે જાવપૂજા ઉત્તમ પુરુષોને માનનીક છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—ઉપર કહેલી શુદ્ધ અષ્ટપુષ્પીરૂપી પૂજાથી આત્માના પરિણામ શુદ્ધ આય છે; પણ ડબ્બરૂપ એવી અષ્ટપુષ્પીથી

तेम अतु नयी, केम के ते जीवहिसाथी मिश्रित थएली ठे, अने ते उत्तम जावथी ज्ञानावरणादिकनो ह्य अग्रश्ये करीने थाय ठे, अने एवी रीतना कर्महयथी मोक्ष थाय ठे, अने तेथी शुद्ध एरी ते अष्टपुष्पी पूजा यतिउने विधेयपणाथी उष्ट ठे, पण तेउने ज्य अष्टपुष्पी उष्ट नथी

माटे हे कुतीर्थिको, जो तमो यतिउ हो, तो तो ते जाव-पूजाज करो ?

एरी रीते त्रीजा अष्टकनुं निवरण समाप्त थयुं

चतुर्थाष्टकं प्रारभ्यते

पूजा कर्मा पठी लोको अग्निकारिका करे ठे, माटे तेनु निरूपण करवामाटे ह्ये कहे ठे

कर्मोऽधनं समाश्रित्य, दृढा सज्जावनाहुतिः ॥

धर्मध्यानाग्निना कार्या, दीक्षितेनाग्निकारिका ॥१॥

अर्थ-कर्मोऽधनं चलातणनो आश्रय करीने, धर्मध्यानरूपी अग्नि करीने, दीक्षिते, सज्जावनारूपी आहुतीवाली दृढ एरी अग्निकारिका कररी

टीकानो जावार्थ-कर्म एटखे मूल प्रकृतिनी अपेक्षाएं ज्ञाना-वरणादिक आठ प्रकारना कर्मो, तेउने वाखयानी (दूर करवानी) अपेक्षार्थी ते रूपी जे काष्ट (उधन) तेने आश्रिने अग्निकारिका करवी ते अग्निकारिका केरी ? तो के, दृढ केता कर्मरूपी लाकडाउने वाखवामा समर्थ, तथा बली जीयनी जे शुद्ध वासना, ते रूपी ठे आहुति जेमा एरी, ह्ये ते कर्मरूपी काष्ठो ज्ञानेथी वाखया ? ते कहे ठे धर्मध्यान अने उपलक्षणथी शुद्धध्यानरूपी जे अग्नि, तेणे करीने ते कर्मोऽधनं काष्ठोने वाखयारूप अग्निका-रिका करवी ह्ये तेरी रीतनी अग्निकारिका कोणे कररी ? ते कहे ठे दीक्षित केता जेणे प्रव्रजा लीधेखी होय, तेणे तेरी री-

તની અગ્નિકારિકા કરવી; પણ તેણે જ્ઞવ્યઅગ્નિકારિકા કરવી નહીં, કેમ કે, તેમાં પ્રાણીજની હિંસા થાય છે; અને તેવો દી-
ક્ષિત તો તેવી હિંસાથી નિવૃત્ત થયેલો છે; તેથી તેમાં (જ્ઞવ્ય-
અગ્નિકારિકામાં) તે અધિકારી નથી; કેમ કે, “ અધિકારિવ-
વશાચ્છધર્મસાધનસંસ્થિતિઃ ” (અધિકારિની અપેક્ષાએ ધર્મસા-
ધનની સ્થિતિ છે;) એમ અગાઉ કહેલું છે; અને ગૃહસ્થ તો સ-
ર્વથા પ્રકારે જીવહિંસાથી નિવૃત્ત થયેલો નથી, તેથી તે જ્ઞવ્ય-
અગ્નિકારિકા કરવાને અધિકારી હોવાથી તે કરે છે; અને
તેથીજ જૈન ગૃહસ્થો ધૂપ, દીપ આદિકના પ્રકારથી જ્ઞવ્ય અગ્નિ-
કારિકા કરે છે.

આ શ્લોકે કરીને એમ કહેલું થાય છે કે, હે કુતીર્થિજ,
જ્યારે તમો દીક્ષિત થયેલા છો, ત્યારે કર્મોરૂપી કાષ્ટોને એકઠાં કરી,
તથા તેમાં ધર્મધ્યાનરૂપી અગ્નિ પ્રદીપ્ત કરીને, સદ્જાવનારૂપી
આહુતીથી અગ્નિકારિકા કરો ? પણ વીજી અગ્નિકારિકા કરો
નહીં; કેમ કે, તે દીક્ષિતને અનુચિત છે; પણ જો તમો ગૃહસ્થો
હો, અથવા તેજની તુલ્ય હો, તો જ્ઞવ્યઅગ્નિકારિકા કરો ?

હવે, “ દીક્ષિતે તો ધ્યાનરૂપીજ અગ્નિકારિકા કરવી, ” એમ
અન્યદર્શનીજનાજ સિદ્ધાંતે કરીને સાધતા થકા કહે છે.

દીક્ષા મોક્ષાર્થમાખ્યાતા, જ્ઞાનધ્યાનફલં સ ચ ॥

શાસ્ત્રઉક્તો યતઃ સૂત્રં, શિવધર્મોત્તરેહ્યદઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ—દીક્ષા મોક્ષનેમાટે કહેલી છે; અને તે મોક્ષ જ્ઞાનધ્યાનના
ફલરૂપ છે; એમ શાસ્ત્રમાં કહેલું છે; કેમ કે, તેવી રીતનું સૂત્ર
(અન્યદર્શનીજના) “ શિવધર્મોત્તર ” નામના શાસ્ત્રમાં કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—દીક્ષાને તેના જાણનારાજ સકલ કર્મોથી
મુક્ત થવાના નિમિત્તરૂપે કહેલી છે; માટે તે દીક્ષાને પ્રાપ્ત થયે-
લા તો મોક્ષને સાધનારીજ ક્રીયા કરવી જોઈએ; પણ તેણે જ્ઞવ્ય-
અગ્નિકારિકા કરવી નહીં; એવો જાવાર્થ જાણવો.

અહીં કોઈ વાદી શંકા કરે કે, ઇચ્છ્યઅગ્નિકારિકાજ મોહનું સાધન છે, તેને માટે તે કહે છે કે, તે મોહ, જ્ઞાન અને શુભ પદ્ધતિ એકાગ્રતાનું સાધ્ય છે, પણ ઇચ્છ્ય અગ્નિકારિકાનું સાધ્ય નથી.

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, તે શી રીતે જણાય ? કેમ કે, તે પ્રત્યક્ષ આદિક પ્રમાણને અગોચર છે તેને માટે કહે છે કે, તે આગમને વિષે જ્ઞાનધ્યાનના ફલપણા કરીને કહેલો છે, માટે જોકે, તે પ્રત્યક્ષ અને અનુમાન પ્રમાણને અગોચર છે, તો પણ આગમમા કહેલું હોવાથી જ્ઞાન અને ધ્યાનના ફલપણા કરીને તે મોહ અંગીકાર કરવો, અને સઘલા મોહપ્રાદીર્ણ આગમને પ્રમાણપણા કરીને માનેલો છે વલી જોકે, ઘણાં લોકો તેમ નથી માનતા, તો પણ સશય ત્રિશેષના કારણે કરીને પ્રવૃત્તિની નિવૃત્તિના હેતુપણથી તેર્ણ કોડ પણ રીતે તે માનેલો છે.

વલી અહીં વાદી શંકા કરે કે, તે શી રીતે નક્કી થાય ? કે, તે મોહ, શાસ્ત્રમા ફલપણા કરીને કહેલો છે તેને માટે તેને કહે છે કે, તે અન્યદર્શનીર્ણના શિવધર્મોત્તર નામના શાસ્ત્રમા મોહને જ્ઞાનાદિકના ફલપણા કરીને કહેલો છે, માટે હે કુતી-ચિત્ત ! તમોએજ અંગીકાર કરેલા શાસ્ત્રમા જ્યારે તેમ કહેલું છે, ત્યારે મોહના અર્થ તથા દીક્ષિત યથા તમોએ તે ઇચ્છ્ય અગ્નિકારિકા નહીં કરવી જોઈએ, એમ જાણાર્ય છે.

હ્યે તેજ સૂત્ર દેસાદતા થકા કહે છે

પૂજયા વિપુલં રાજ્ય, મગ્નિકાર્યેણ સંપદઃ ॥

તપ પાપવિશુદ્ધ્યર્થ, જ્ઞાનં ધ્યાનં ચ મુક્તિદમ્ ॥૩॥

અર્થ-પૂજાથી ઉત્કૃષ્ટ રાજ્ય, તથા અગ્નિકારિકાથી સંપદા મળે છે, તથા તપ પાપોની શુદ્ધિમાટે છે, અને જ્ઞાન, તથા ધ્યાન મોહને દેનારા કાળા છે.

દીરાનો જાણાર્ય-પૂજાથી ઘટલું દેવનું પુષ્પ આદિકથી અર્ચન કરવાથી, (પણ જાવપૂજાથી નહીં, કેમ કે, તે તો તપ અને

જ્ઞાનરૂપ હોવાથી, પાપશુદ્ધિ અને મોક્ષને સંપાદન કરનારી છે; તેના કરનારને વિસ્તીર્ણ એવું રાજ્ય મળે છે, અને અગ્નિકારિકાથી સમૃદ્ધિ મળે છે, (અહીં પણ ધ્રુવ્ય અગ્નિકારિકાજ જાણવી; પણ જાવ અગ્નિકારિકા જાણવી નહીં; કેમ કે, તે તો ધ્યાનરૂપ હોવાથી મોક્ષને સાધનારી છે.) તથા અનંશનાદિક તપ અશુચ્ચ કર્મોના ક્ષયમાટે થાય છે; તથા જ્ઞાન, અને શુદ્ધચિત્તની એકાગ્ર-તારૂપ જે ધ્યાન, તે મોક્ષને દેનારાં છે; (એવી રીતે તે શિવધર્મોત્તર નામના ગ્રંથના સૂત્રનો અર્થ છે.) એવી રીતે અન્યદર્શની-ત્વના દીક્ષિતને, તેણેજ માનેલા શાસ્ત્રથી અગ્નિકારિકાનું કરવું, તે દૂષણ જરેલું છે.

હવે ફરીને પણ તેની પૂજા, અને અગ્નિકારિકાનું પ્રકારાંતરથી દૂષણ દેખાડતા થકા કહે છે.

પાપં ચ રાજ્યસંપત્સુ, સંજવત્યનઘં તતઃ ॥

ન તદ્દેતોરૂપાદાન, મિતિ સમ્યગ્ વિચિંત્યતામ્ ॥૪૥

અર્થ—રાજ્યસંપદામાં પાપ થાય છે, અને તેથી તેના હેતુજ્ઞત એવી ધ્રુવ્યપૂજા તથા અગ્નિકારિકાનું ઉપાદાન નિર્વદ્ય થઈ શકતું નથી; માટે (હે કુતીર્થિજ;) તે બાબત તમો સારી રીતે વિચારો ?

ટીકાનો જાવાર્થ—કેવલ મુમુક્ષુને અગ્નિકારિકાનું કરવું નિરર્થક નથી; પણ તે ધ્રુવ્યપૂજા અને અગ્નિકારિકા કરવા પઠી ફલરૂપ થતી એવી જે રાજ્યનીસંપદા, તેમાં અશુદ્ધ કર્મો ઉત્પન્ન થાય છે; અને તેથી તે રાજ્ય સંપદાના કારણજ્ઞત એવી તે ધ્રુવ્યપૂજા અને અગ્નિકારિકાનું જે ગ્રહણ કરવું, તે નિર્વદ્ય થઈ શકતું નથી; માટે હે કુતીર્થિજ, એવી રીતે ધ્રુવ્યપૂજા અને ધ્રુવ્ય અગ્નિકારિકાના ગ્રહણ કરવામાં ઉપર કહેલું સાવચપણું તમારા પોતાનાજ સિદ્ધાંતનાં અવિરોધથી વિચારો. કેમ કે, સારી રીતે વિચાર પૂર્વક કાર્ય કરનારાઈજ મુમુક્ષુ થઈ શકે છે.

वली अर्ही वादी शका करे के, राज्यसपदामा जले पाप
थाय, पण दान आदिकथी तेनी शुद्धि थरो, तेने माटे हवे तेने कहे ठे

विशुद्धिश्चास्य तपसा, न तु दानादिनैव यत् ॥

तदियं नान्यथा युक्ता, तथा चोक्तं महात्मना ॥५॥

अर्थ-(राज्य आदिकथी थता पापनी) शुद्धि तपथी थाय
ठे, पण दान आदिकथीज थती नथी, माटे ते ज्व्यअग्निका-
रिका युक्त नथी, पण तेथी उलटा प्रकारनी युक्त ठे, अने म-
हात्मा (व्यासे) पण तेमज कहेलु ठे

टीकानो जावार्थ-राज्य आदिकथी उत्पन्न थएला पापनी
शुद्धि अनशनादिक तपथी थाय ठे, (केम के तप ठे ते, पापनी
शुद्धिमाटे ठे) पण होमादिक दानथी थती नथी, (केम के,
दानथी जोगो मले ठे) माटे दीक्षितने ते ज्व्यपूजा, तथा ज-
व्यअग्निकारिका केम युक्त कहेवाय ? अर्हीं मुख्य दूपण तो ज-
व्यअग्निकारिकानुं देखाड्युं ठे, अने ज्व्यपूजानुं दूपण तो प्रास-
गिक ठे, माटे हवे अग्निकारिकानुं निगमन कहे ठे ते ज्व्यअग्नि-
कारिका पापना साधनचूत एवी सपदाना हेतुचूत ठे, माटे
ते मुमुक्षुने युक्त नथी, अने धर्मध्यानरूप अग्निकारिकाना प्रका-
रातरने प्राप्त थएली एवी ते ज्व्य अग्निकारिका युक्त ठे शुद्ध
करवा लायक एया जे पाप, तेने उत्पन्न करनारी जे सपदा, तेना
निमित्तपणाथी, ज्व्यअग्निकारिकानु न करवापणु, व्यासे पण
न्यायथी अंगीकार करेलु ठे, एम देखाडता थका हवे कहे ठे
के, जेरी रीते अमोए कहेलुं ठे, तेवीज रीते महात्मा व्यासे पण
कहेलु ठे, अर्हीं हरिजसूरि महाराजे मिथ्यादृष्टि एया व्यासने
पण जे महात्मा कहीने बोलाव्या ठे, ते अन्यदर्शनीउंना मतना
अभिप्रायथी तथा पोताना मध्यस्थपणाने प्रकट करवामाटे ठे,
माटे तेम कहेबु विरुद्ध नथी वली अन्यदर्शनीउंए व्यासने

महात्मां तरिके मानेला ठे, अने तेथी पोताना पद्मां अन्यदर्शनीजनी प्रीति थवामाटे तेनुं वचन अत्रे मुकेलुं ठे.

वली पण तेज कहे ठे.

धर्मार्थ यस्य वित्तेहा, तस्यानीहा गरीयसी ॥

प्रक्षालनाद्भि पंकस्य, दूरादस्पर्शनं वरम् ॥ १ ॥

अर्थ-धर्मने माटे जेनी धननी चेष्टा ठे; तेनी(धर्ममाटे धननी) नहीं चेष्टाज श्रेष्ठ ठे; केम के, कादवने धोवा करतां, तेने स्पर्श नहीं करवो, तेज वधारे श्रेष्ठ ठे.

टीकानो ज्ञावार्थ-धर्मने माटे जे कोइ पुरुषनी खेती, वेपार आदिकथी जव्य उपार्जन करवानी जे चेष्टा ठे; ते पुरुषनी ते धर्मने माटे तेवी अचेष्टाज (जव्य उपार्जन न करवुं, तेज) वधारे श्रेष्ठ ठे; अर्थात् धनने माटे व्यापार आदिक करवामां अवश्य पाप आय ठे, अने ते पापने उपार्जन करेलां एवां जव्यनां दानथी अवश्य शोधवुं पडे ठे; माटे तेथी धनने माटे खेती आदिकनी चेष्टा नहीं करवी तेज श्रेष्ठ ठे; केम के तेम करवाथी धनना दानथी शुद्ध करवुं पडे एवुं पाप लागतुंज नथी; वली ते अचेष्टामां परिग्रह अने आरंजनं वर्जवापणुं ठे; तेथी ते धर्मरूप ठे. हवे आ वावतमाटे दृष्टांत कहे ठे के, अशुचिरूप एवा कादवने धोवा करतां, तेने प्रकर्ष करीने स्पर्श नहीं करवो, तेज वधारे श्रेष्ठ ठे; अर्थात् कादवमां हाथ पग आदिक अवयवोने नांखीन पण पग ते धोवा पडे ठे, तेना करतां ते कादवने स्पर्श न करवो, ते श्रेष्ठ ठे; तेवीज रीते जव्यअग्निकारिका करीने संपदा उपार्जने करवी, अने तेथी उत्पन्न यता पापने पावुं दान आपीने शोधवुं, तेना करतां अहीज ते जव्यअग्निकारिका नहीं करवी ते श्रेष्ठ ठे. आनो मतद्वय ए जाणवो के, मुमुक्षुर्लभ जव्यअग्निकारिका करवी नहीं; केम के, तेथी उत्पन्न यता कर्मरूपी कादवने कीचडमां नाखेला पग आदिकनी पंवे फरीने धोवो पडे ठे.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, જ્યારે એમ છે, ત્યારે તો ગૃહસ્થે પણ પૂજાદિક નહીં કરવા જોઈએ

ત્યારે તેને કહે છે કે, એમ નહીં, કેમ કે, જૈન ગૃહસ્થો કડં રાજ્યાદિક મેલવવામાટે પૂજા કરતા નથી, તેમ “રાજ્ય આદિકથી હત્પન્ન થતા પાપોને અમો દાન આદિકથી શોધશુ,” એમ પણ માનતા નથી પણ ફક્ત મોક્ષને માટેજ તેજની પૂજાદિકમા પ્રવૃત્તિ છે વલી મોક્ષના અર્થી એવા આગમાનુસારીને વીતરાગની પૂજા આદિકથી મોક્ષરૂપજ મુલ્ય ફલ મલે છે, અને રાજ્ય આદિક તો પ્રસંગેપ્રસંગે મલતુ ફલ છે, માટે ગૃહસ્થીને પૂજા આદિક અવિધેય (નહીં કરવા લાયક) નથી, એવી રીતે દીક્ષિત અને વગરદીક્ષિતને તેજની ક્રિયાનુ અનુક્રમે તુરત અને પરંપરાથી મોક્ષરૂપ ફલ મલે છે

અહીં વાદી શંકા કરે કે, દીક્ષિતને પણ જો સપદા મેલવવાની ઇચ્છા હોય, તો તેને પણ ધ્વજ્યઅગ્નિકારિકા કરવી યુક્ત છે તેને માટે હવે તે વાદીને કહે છે

મોક્ષાધ્વસેવયા ચૈતા., પ્રાયઃ શુક્તતરા જુવિ ॥

જાયતે દ્યનપાથિન્ય, ઇયં સઘાસ્રસંસ્થિતિઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ-મોક્ષ માર્ગની સેવાથી તે સંપદાજી પ્રાપ્ત કરીને પૃથ્વીમા વધારે શુક્ત, તથા પાપરહિત થાય છે, અને એવી રીતની સ્થિતિ આગમમા કહેલી છે

ટીકાનો ખાવાર્થ-સમ્યગ્ જ્ઞાન, સમ્યગ્ દર્શન અને સમ્યગ્ ચારિત્રરૂપજે મોક્ષમાર્ગ, તેની સેવાયે કરીને, તે સપદાજી વધારે શુક્ત છે, પણ તે ધ્વજ્ય અગ્નિકારિકાની કાર્યજૂત એવી તે સપદાજી, પાપ-હેતુયે કરીને અશુક્ત છે, અને તેથી મોક્ષ માર્ગની સેવાયે કરીને અગ્નિકારિકા કરનાથી, ઉપર કહેલી અગ્નિકારિકાના ફલજૂત એવી સપદાજી પ્રાપ્ત કરીને, તેના કરવાવાલાજી પ્રતે આ પૃથ્વીમાં વધારે શુક્તરૂપ થાય છે, અહીં “પ્રાયે” કહેવાની મતલબ એ કે,

કોઈને મોક્ષમાર્ગની સેવાવાલા જીવમાંજ (ચનારા) મોક્ષજાવથી તેજ (જવ્યરૂપે)શુજ્જતર નથી પણ થતી; વલી તેવી રીતે મોક્ષમાર્ગની સેવાથી તે સંપદાજ પાપવર્જિત થાય છે; માટે આ અગ્નિકારિકા મોક્ષમાર્ગની સેવા શિવાય વીજી રીતે કરવી યુક્ત નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, મોક્ષમાર્ગની સેવાથી તેજ વધારે શુજ્જ થાય છે, એમ શી રીતે જાણ્યું ? તેને માટે તેને કહે છે કે, તેવી રીતની ઉપર કહેલી સ્થિતિ આગમમાં કહેલી છે; કહ્યું છે કે, ન માનમાગમાદન્યદ્, મુમુક્ષૂણાં હિ વિદ્યતે ॥

મોક્ષમાર્ગે તતસ્તત્ર, યતિતત્ત્વ્યં મનીષિભિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-મુમુક્ષુજને આગમ શિવાય વીજું પ્રમાણ નથી; તેથી બુદ્ધિવાનોએ તે મોક્ષમાર્ગમાં ચલ કરવો.

હવે અન્યદર્શનીજના શાસ્ત્રને આધારેજ જવ્યઅગ્નિકારિકાનું કરવાપણું દૂર કરતા થકા કહે છે.

ઈષ્ટાપૂર્ત ન મોક્ષાંગ, સકામસ્યોપવર્ણિતમ્ ॥

અકામસ્ય પુનર્યોક્તા, સૈવ ન્યાય્યાગ્નિકારિકા ॥૭॥

અર્થ-(હે કુતીર્થીજ) “ઈષ્ટાપૂર્ત” ને મોક્ષનું અંગ (તમારાંજ શાસ્ત્રમાં) કહ્યું નથી, પણ તે (સ્વર્ગાદિકની) અગ્નિલાપાવાલાને માટે કહેલું છે; પણ જેને તે સ્વર્ગાદિકની અગ્નિલાપા નથી, તેને માટે તો, તે (ઉપર વર્ણવેલી) જાવ અગ્નિકારિકાજ કરવી, ન્યાયવાલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-

અંતર્વેદ્યાંતુ યદત્તં, બ્રાહ્મણાનાં સમક્ષતઃ ॥

ઋત્વિગ્નિર્મંત્રસંસ્કારૈ, રિષ્ટં તદભિધીયતે ॥ ૧ ॥

અર્થ-વેદીની અંદર, બ્રાહ્મણોની સમક્ષ, મંત્રસંસ્કારોથી પુરોહિતોયેં કરીને જે દેવાય, તે “ઈષ્ટ” કહેવાય. અને,

વાપીકૂપતડાગાદિ, દેવતાયતનાનિ ચ ॥

અન્નપ્રદાનમારામાઃ, પૂર્ત્તં તદભિધીયતે ॥ ૨ ॥

अर्थ-वाव, कूडा, तलाव आदिक, तथा देवालयो, अन्नदान, अने वगीचा, ते “पूर्त” केहवाय ठे

एवी रीतना उपर कहेला स्वरूपगालु “ईष्टापूर्त” मोक्षनु कारण नथीज, अने तेगी रीते अव्यअग्निकारिका ईष्टकर्मरूप हो-
वाथी मोक्षनु अंग नथी, केम के वेदीमा आहूतीनी प्रधानताथी कर्मो कराय ठे

हवे ते मोक्षनु अंग शामाटे नथी ? ते कहे ठे हे कुतीर्थीं !
सकाम केता अज्युदयना अजिलापिने माटेज तमाराज शास्त्रमा ते वर्णवेलु ठे केम के तमाराज शास्त्रमा कह्युं ठे के, “स्वर्गकामो यजेत्” (स्वर्गनी इष्टावालाए यज्ञ करवो) एवु श्रुतिनु वचन ठ, एवी रीते तेने उत्तम मानता थका, तथा बीजाने श्रेय नही मानता थका, जे मूढ पुरुषो “ईष्टापूर्तने” वखाणे ठे, तेउं पुण्य-
वधनथी देवलोकमां जड, पाठा आ लोकमा अथवा तेथी पण हीन एवी गतिमा उपजे ठे, हवे त्यारे अकामने एटले निरिष्टु माणसने शुं करवु ? ते कहे ठे स्वर्ग अने पुत्रादिकनी इष्टा नहीं करता एवा मुमुक्षुने तो “कर्मधन” इत्यादि उपर कहेली जाव-
अग्निकारिकाज करवी न्यायवाली ठे, अर्थात् श्रेष्ठ ठे एवी रीते चोथा अष्टकनु विवरण सपूर्ण थयुं

पचमाष्टकं प्रारज्यते

एवी रीते, तात्विक महादेवने जावस्तानपूर्वक जायपूजाथी पूजता, तथा धर्मध्यानरूप अग्निकारिका करवामा तत्पर एवा मुमुक्षुने अनारजिपणु होनाथी तथा निष्परिग्रहपणुं होनाथी, धर्मना आधाररूत एवी जे (पोताना) शरीरनी स्थिति, ते जि-
ह्वाथीज थड शके ठे, माटे तेनु (जिह्वानु) स्वरूप निरूपण क-
रवा माटे हवे कहे ठे

સર્વસંપત્કરી ચૈકા, પૌરુષઘ્ની તથા પરા ॥

વૃત્તિજિહ્વા ચ તત્વજ્ઞૈ, રિતિ જિહ્વા ત્રિધોદિતા ॥૧॥

અર્થ—પેહેલી “સર્વસંપત્કરી” વીજી “પૌરુષઘ્ની” તથા ત્રીજી “વૃત્તિજિહ્વા” એવી રીતે તત્વના જાણનારાંબંધ ત્રણ પ્રકારની જિહ્વા કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—આ લોકસંવંધી, પરલોકસંવંધી, તથા ઠેક મોક્ષસુધિની સંપદા કરવાનો છે સ્વજ્ઞાવ જેનો, તેને “સર્વસંપત્કરી” નામની પેહેલી એટલે ઉત્તર જિહ્વા જાણવી. તથા પુરુષાકારને નિષ્ફલ કરવાયેં કરીને જે નાશ કરે, તેને “પૌરુષઘ્ની” નામની વીજી એટલે જઘન્ય જિહ્વા જાણવી. તથા આજીવિકા-માટેની જે જિહ્વા, તેને ત્રીજી સામાન્ય જિહ્વા જાણવી, એવી રીતે પરમાર્થના જાણનારાંબંધ ત્રણ પ્રકારની જિહ્વા કહેલી છે.

તેંભમાંથી પેહેલી જિહ્વાનું સ્વરૂપ હવે કહે છે.

યતિધ્યાનાદિયુક્તો યો, ગુર્વાજ્ઞાયાં વ્યવસ્થિતઃ ॥

સદાનારંજિણસ્તસ્ય, સર્વસંપત્કરી મતા ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે મુનિ ધ્યાનાદિકમાં જોડાણલો છે, તથા જે ગુરુની આજ્ઞામાં રહેલો છે, તથા હમેશાં આરંજ વિનાના એવા તે યતિને “સર્વસંપત્કરી” નામની પેહેલી જિહ્વા માનેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—જે સાધુ થયેલો હોય, તેને “સર્વસંપત્કરી” નામની પેહેલી જિહ્વા કહેલી છે; આ વચનથી ગૃહસ્થીને જુદો પાડ્યો. વલી “યતિ” શબ્દ કહેવાથી તો જ્યયતિ પણ આવી જાય, માટે તેને જુદો પાડવા માટે કહે છે કે, જે યતિ ધ્યાનાદિકમાં જોડાણલો હોય, તે યતિને તે પેહેલી જિહ્વા કહેલી છે, ધ્યાન એટલે સૈંકડો જવમાં ઉપાર્જન કરેલાં કર્મોરૂપી વનને વાલવામાં સમર્થ એવા અંતરંગ તપની ક્રિયારૂપ ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધધ્યાન જાણવું, અને આદિ શબ્દથી સઘલી પરલોકસંવંધી

क्रियाजने प्रकाश करवामा दीपक सरखा एवा ज्ञानने पण ग्रहण करवु, अर्थात् तेवा प्रकारना ध्यान अने ज्ञाने करीने युक्त एवो यति, ते पेहेली जिज्ञाने लायक ठे वली आ विशेषणथी केवल क्रिया करनारने, तथा क्रिया विनाना केवल ज्ञान धरावनारने पण, तेवा यतिथी जुदा पाड्या कह्युं ठे के,

हयं नाणं क्रियाहिणं, हया अज्ञाणउ क्रिया ॥

पासतो पंगुलो दट्टो, गवमाणोय अधउ ॥ १ ॥

अर्थ-क्रियाविनानु ज्ञान नष्ट ठे, अने ज्ञानविनानी क्रिया नष्ट ठे, केम के, पांगलो माणस आसपास जोतोज बेशी रहे ठे, अने आधलो माणस तेजीज रीते दोड्या करे ठे, (अर्थात्) तेज बन्ने पोताना इच्छित स्थानके पहुँचता नथी माटे एजी रीते ज्यारे क्रिया अने ज्ञान बन्ने साथे मले ठे, त्यारेज कार्यसिद्धि आय ठे, माटे ते बन्नेनु उपादेयपणु कह्युं कह्युं ठे के,

संजोगसिद्धियफल वयति, नहु ण्गचोक्खण रहो पयाइ

अधोपपगुयवणे समिधा, ते सपउत्ता नयर पयिट्ठा ॥ १ ॥

अर्थ-सयोगथी इन्तित फल आय ठे, केमके, एक चक्रथी कड रथ चालतो नथी, गली बनमा रहेलो आधलो अने पागलो, बन्ने ज्यारे एकठा थया, त्यारे तेज नगरमा पहुँच्या एवी रीतनो ध्यान अने ज्ञानमा जोडायेलो गमे ते कोड यति(अर्ही)जाणरो

ह्ये एवी रीतना विशेषणथी, उपर वर्णात्रेलां उत्तम ज्ञान विनाना एवा जे " मापनुपादिकचारित्रिउ " तेउने " सर्वसंपत्करी " जिज्ञानो प्रतिपेध न आवे, तेने माटे कहे ठे के, जे मुनि गुणोवाला एवा आचार्यनी आज्ञामा रहेलो ठे, तेने पण " सर्वसंपत्करी " जिज्ञा जाणरी, केमके, ते गुरुना ज्ञानथीज ज्ञानगान ठे, केमके ज्ञानना फलनी तेने सिद्धि आय ठे कह्युं ठे के,

योनिरनुष्यदोषात्, आद्धोनाभोगवान् धृजिनभीरुः ॥

गुरुभक्तो गृहरहितः, सोऽपि जातैव तत्फलतः ॥ १ ॥

અર્થ-સ્પષ્ટ છે.

અથવા આ વિશેષણથી ગુરુકુલમાં વસતાં થકાં, વહુસાધુપણથી જરા અનેપણીય (ન કટ્ટપે એવા) ઝોજન આદિકના ગ્રહણ કરવાથી ઉત્પન્ન થતા દોષના પ્રગટ થવાથી, જે ગુરુની અપેક્ષા રાખતો નથી, તેવા સાધુને જુદો પાડ્યો; વલી સજ્જુના ઉપદેશની અપેક્ષા નહીં રાખનારા શાસ્ત્રને નિંદે છે. વલી “ વ્યવસ્થિત ” શબ્દે કરીને જે મુનિ કોઈ વચ્ચે ગુરુની આજ્ઞામાં રહેતો હોય, અને કોઈ વચ્ચે તેથી ઉલટો વર્તતો હોય, તેને પણ જુદો પાડ્યો.

હવે અહીં વાદી શંકા કરે કે, જિનકલ્પિત, તથા પ્રતિમાકલ્પિત આદિક, કે જેનું ગત્તથી નિકલી ગયેલા છે, એવા ગુરુની આજ્ઞાવિનાના મુનિજને તે “ સર્વસંપત્કરીજિદ્ધાપણું ” શી રીતે ઘટી શકે ? તેને માટે હવે કહે છે કે, તે કલ્પજ ગુરુની આજ્ઞારૂપ છે.

એવા તથા સર્વદા પૃથ્વીકાય આદિકની હિંસાને તજનારા એવા યતિને તે “ સર્વસંપત્કરી ” નામની પેહેલી જિદ્ધા ઉચિત છે. આ વિશેષણથી પૃથ્વીકાય આદિકની દયા નહીં પાલનારા યતિને જુદો પાડ્યો; કેમકે તેના ધ્યાનાદિક યોગનું પણ નિષ્ફલપણું છે; કેમકે, સિદ્ધાંતમાં પણ કહ્યું છે કે, “ જોકે સમ્યગ્દૃષ્ટિવાલો હોય, પણ જો અવિરતિ હોય, તો તેને તપ, મહાગુણવાલો થતો નથી.” વલી અહીં “ સદા ” શબ્દ ગ્રહણ કરવાથી, કરેલી એવી સામાયિક તથા પૌષ્ઠપણાથી કોઈ વચ્ચે આરંજિવિનાનો, એવો જે દેશયતિ, તેને જુદો પાડ્યો; કેમકે તેવા દેશયતિને આગમમાં જિહ્વુક તરીકે ગણ્યો નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, અગીયારમી પ્રતિમાને પ્રાપ્ત થયેલો એવો જે શ્રમણોપાસક (જૈનગૃહસ્થ) તેને તેનાં અનારંજિપણામાટે તે પ્રતિમાના સમયની અવધિ હોવાથી, તેને પેહેલી જિદ્ધા તો

સંજવે નહીં, તેમ તે શિવાયની વીજી જિહ્વા પણ તેને સંજવે નહીં, કેમ કે તેવી રીતની જિહ્વાના અધિકારપણાનો તેને અયોગ છે, માટે તેની જિહ્વા તે કફ કહેવી ? તેને માટે તે વાદીને હવે કહે છે કે, તેવા પ્રતિમાધર શ્રાવકને શ્રમણરૂપ (સાધુ સરખો) કહેલો હોવાથી, અને તેની જિહ્વાને પણ સાધુની જિહ્વાનું તુલ્યપણું હોવાથી અને તે અવસ્થામાં તેવી જિહ્વા સર્વજ્ઞ પ્રજ્ઞ કહેલી હોવાથી, તેની જિહ્વાને પણ સર્વસંપત્કરીનું તુલ્યપણું જાણવું, કેમકે યથાર્થ કહેનારા એવા આસ પુરુષો, પોતાના આસપણાને યતી હાનીના પ્રસંગથી સર્વસંપત્તિને નહીં કરનાર, અથવા તેના કારણરૂપ નહીં, એવી વસ્તુનો વિધેયપણાથી ઉપદેશ દેતા નથી, અહીં “ધ્યાના-દિયુક્ત” કહેવાથી “આદિ” શબ્દથી “સદાઅનારંજિપણુ” પણ અઢરજ આવી જતું હતું, તોપણ જેદં કરીને તેનું ઉપાદાન હેતુપણામાટે છે, અને તેથી, તે સદાઅનારંજિપણાથી, ઉપર કહેલી “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વા, તત્વના જાણનારાઈને માનનીક છે વલી સદા અનારંજી એના સાધુની વૃત્તિ જિહ્વાથીજ થાય છે, અને તે શિવાયની આજીવિકાથી તો આરંજીપણાનો તે સાધુને પ્રસંગ આવે, અને તેથી અનારંજીપણાથી “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વા અતિ વણાણના લાયક છે કહ્યું છે કે,

અહો જિણેહિ સાવજ્ઞા, વિત્તિ સાહુ ણ દેસિયા

મોરુલ્લસાહુણ્ણેહસ્સ, સાહુદેહસ્સ ધારણા ॥ ૧ ॥

અર્થ-અહો ! જિનેશ્વર પ્રજ્ઞ, સારુ કર્યું છે કે, સાધુનું માટે, મોહસાધનના હેતુજૂત એવા તેનું શરીરના આધારમાટે, સાવ-જા જિહ્વા કહેલી નથી

વલી તે યતિ કેમો ? તે કહે છે

વૃદ્ધાદ્યર્થમસંગસ્ય, ઝમરોપમયાટતઃ ॥

ગૃહિદેહોપકારાય, વિહિતેતિ શુચાશયાત્ ॥ ૩ ॥

અર્થ-શુચ આશયથી, વૃદ્ધ આદિક માટે, ઝમરાની પેઠે જ-

મતા, તથા (ઇંડિર્તના) વિષયોનો સંગ નહીં કરનારા, એવા મુનિની (સર્વસંપત્કરી નામની) જિહ્વા, ગૃહસ્થીના તથા તેના શરીરના ઉપકાર માટે કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—જમતા એવા યતિની “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વા છે. હવે તે યતિ શામાટે જમતો ? તે કહે છે. વૃદ્ધ કેતાં વયથી, ચારિત્રથી, જ્ઞાનથી સ્થવિર; (તથા આદિ શબ્દથી વાલક, રોગી, શિષ્ય, પરોણા આદિકનું પણ ગ્રહણ કરવું;) તેને માટે; આથી કરીને પોતાનુંજ પેટ જરવામાં તત્પર અંતઃકરણવાદા દ્વં-પણક આદિકનો વ્યવચ્છેદ કહ્યો; વલી વૃદ્ધ આદિકનું વૈયાવઙ્ગ, સઘલા કલ્યાણરૂપી વેલડીર્તના મૂલ સરખું છે. કહ્યું છે કે,

વૈયાવચ્ચં કારહ, સંજમગુણેધરંતાણં ॥

સચ્ચંકિરિ પડિવાઈ, વૈયાવચ્ચં અપડિવાઈ ॥૧॥

અર્થ—સંયમ ગુણને ધરનારાંની વૈયાવચ્ચ કરો ? સઘલી ક્રિયાઈ (કદાચ) નિરર્થક જાય છે, પણ વૈયાવચ્ચ નિરર્થક જતી નથી.

માટે તે વૈયાવચ્ચની અપેક્ષા નહીં રાખનાર સાધુને, “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વાનું જાગીપણું શી રીતે આવી શકે ?

વલી તે યતિ કેવો ? તોકે, અસંગ કેતાં શબ્દાદિક (ઇંડિર્તના) વિષયોનો સંગ નહીં કરનારો; અથવા વૃદ્ધ અથવા રોગી માટે જમતાં થકાં, તેર્તના ઉદ્દેશથી મલેલાં મનોહર દાલ, જાત, કૂર, આદિક જોજનમાં “અસંગ” કેતાં લાલસા નહીં રાખનારો; અને તેથી જલદી રીતે ચાલનાર સાધુને ઉપર વર્ણવેલા અલુબ્ધ સાધુથી જુદો પાડ્યો.

વલી તે યતિ કેવો ? તોકે, જમરાના દૃષ્ટાંતથી જમતો; અર્થાત્ જેમ જમરો કેટલાક મકરંદના કણોને લેઈને, તથા તેથી પુષ્પને પણ પીડા નહીં ઉપજાવીને, પોતાના આત્માને પ્રસન્ન કરે છે, તેમ મુનિરૂપી જમરાઈ પણ થોડાં થોડાં અન્નરૂપી મકરંદને ગ્રહણ કરતા થકા, તથા તેથી ગૃહસ્થીરૂપી પુષ્પને પીડા નહીં ઉપ-

જાવીને, પોતાના આત્માનું રક્ષણ કરે છે, એવી રીતનો યતિ જાણવો, આથી કરીને એકજ ઘેર જડ, જે ઝોજન કરે છે, તેવા સાધુને દૂર કર્યો, (યતિ, એકજ ઘરે ઝોજન કરવામા કોઈક રીતે યતા દોષને ત્યાગ કરવામા કદાચ સમર્થ હોય, તોપણ " પુર.કર્મ, પ-આત્કર્મ " રૂપી અસંયતિની ચેષ્ટાથી યતા દોષનો તેને પ્રસંગ આવે) એવી રીતે જમરાની પેઠે જિહ્વા લેવાલાયક કુલોમા જમતો મુનિ જાણવો "જમતો" એમ કહેવાથી જે યતિ જિહ્વા માટે જમતો નથી, તેને દૂર કર્યો, કેમકે, જમ્યાવિના જિહ્વા ગ્રહણ કરવાથી " અન્યાહત " નામનો દોષ યતિને લાગે છે

અહીં વાદી શંકા કરે કે, જે ગૃહસ્થો જ્યારે સાધુઝને વદના કરવા આવે છે, તેઝ તે વચ્ચે તેઝને માટે (સાધુઝને માટે) ઝોજનની વસ્તુઝ જો લાગે, તો તે " અન્યાહત " દોષ ન લાગે, કેમકે, વદના માટે આગવામા ગૃહસ્થોને પ્રયોજનપણુ છે, અને સાધુઝ માટે તે વચ્ચે ઝોજન લાવવુ, તે તો પ્રાસંગીક છે હવે તેને માટે તે વાદીને કહે છે કે, એમ નહીં, કેમકે, જોકે, તેમા " અન્યાહત " દોષ આગતો નથી, તો પણ " માલાપહત, નિહિત, પિહિત, " આદિક અનેક પ્રકારના દોષોનો પ્રસંગ આવે ત્યારે વાદી શંકા કરે કે, તે લાવનાર ગૃહસ્થના વચનના પ્રમાણિકપણાથી તેને પૂઠવાથી તે દોષનો પરિહાર થશે, (માટે તે ગૃહસ્થે લાવેલું ઝોજન સાધુ લે, તો તેમા શુ હરકત છે ?) ત્યારે વાદી તે વાદીને કહે છે કે, તે સઘલું સત્ય છે, પણ " ગૃહસ્થગૃહસ્થાપિત " આદિક દોષ તેથી પણ ટલી શકે તેમ નથી, (માટે ગૃહસ્થે ત્યા લાવેલુ ઝોજન સાધુને લેવુ લાયક નથી) હવે તે યતિ કેના અજિપ્રાયથી જમે ? તે કહે છે ગૃહસ્થોના ઉપકાર માટે, તથા પોતાના શરીરના ઉપકાર માટે તે યતિ જમે (આરજ અને પરિગ્રહના આગ્રહથી ગ્રહિત થઈને છે, આત્મા જેઝનો, તથા દુર્ગતિમા જનાના કારણરૂપ એવા કર્મોનો છે, વધ જેઝને, એવા ગ્ર-

હસ્થીર્જને, ધર્મને સાધનાર એવી જે પોતાની (મુનિની) કાયા, તેના ઉપકારને કરનાર એવો જે આહાર, તેના ગ્રહણ કરવાયેં કરીને, અદ્યસુખનાં ફલરૂપ જે મોદ્દરૂપી વૃદ્ધ, તેના વીજ સમાન, એવી પુણ્યની પ્રાપ્તિથી, તે યતિ ઉપકાર કરે છે,) અને, આહારવિના શુદ્ધ ધર્મરૂપી મેહેલના શિખરપર વેસવાને અસમર્થ, એવા પોતાના દેહને આહારરૂપી આલંબન દેવાથી, તેનો (પોતાના દેહનો) પણ ઉપકાર કરે છે. આમ કહેવાથી ગૃહસ્થીર્જને અપ્રીતિ ઉપજાવીને આહારની લોલતાથી, ધર્મને નુકશાનકારક આહાર ગ્રહણ કરીને, જે યતિ, ધર્મના કાર્યનો ઝલટો અપકાર કરે છે, તેના (યતિપણનો) નિષેધ કર્યો. તથા ધનવાનના પુત્રાદિકપણથી જે મુનિ દીનતાથી શરમાતો થકો ઝિદ્દા માટે ઝમે છે, તેના નિષેધને માટે હવે કહે છે. “ વિહિતા ” કેતાં યતિની અવસ્થાને ઉચિત એવી આ ઝિદ્દા, તીર્થકરોણ પણ આચરેલી તથા ઉપદેશેલી છે; એવી રીતની ઝિદ્દા ઉત્તમ અધ્યવસાયથી ઝમતા એવા યતિને થાય છે, અથવા “ વિહિતા ” ઇટલે ગૃહસ્થી અને દેહના ઉપકાર માટે જિનેશ્વર પ્રજુણ કહેલી છે.

ઉપર કહેલી રીતથી ઝલટી રીતે કરેલી ઝિદ્દા, “પૌરુષધ્વી” થાય છે; તેનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કરવા માટે હવે કહે છે.

પ્રવ્રજ્યાં પ્રતિપન્નો ય, સ્તદ્ધિરોધેન વર્તતે ॥

અસદારંઞિણસ્તસ્ય, પૌરુષધ્વીતિ કીર્તિતા ॥ ૪ ॥

અર્થ—જે મુનિ દીદ્દા લેઈને પણ, તેથી વિરુદ્ધ રીતેં કરીને વર્તે છે, એવા અસદારંઞી મુનિની ઝિદ્દાને “ પૌરુષધ્વી ” કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—સર્વ વીરતિરૂપ એવી દીદ્દા લેઈને પણ જે યતિ, તેનાથી વિરુદ્ધ રીતે, ઇટલે મૂલગુણ અને ઉત્તરગુણને વિરાધીને, અથવા પૂર્વે કહેલા ધ્યાન, જ્ઞાન, અને ગુરુની આજ્ઞાની અપેક્ષા નહીં રાખીને, વર્તે છે, તથા અસદારંઞી ઇટલે (પૃથ્વી-

કાયાદિક) પ્રાણીતંત્રી હિસાદિકમા પ્રવર્તે છે, તેની જિજ્ઞાસે “પૌરુષધ્વી” જિજ્ઞાસા કહેલી છે

અહીં વાદી શકા કરે કે, પ્રવ્રજાના વિરાધકપણાથીજ “અસદારજિપણું” તો જાણાણુ હતુ, તો તે યતિનું “અસદારજિપણું” જુઠું કરીને શામાટે કહ્યું ? તેને માટે તેને કહે છે કે, તે સત્ય છે, પણ તે જિજ્ઞાસા હેતુપણાથી તે કહેલુ છે, માટે નિર્દોષ છે, અર્થાત્ જેથી તે “અસદારજી” છે, તેથીજ તેની જિજ્ઞાસે “પૌરુષધ્વી” કહેલી છે, એવો વાક્યનો અર્થ થાય, અથવા પ્રવ્રજ્યાથી વિરુદ્ધ રીતે વર્તનાર, એવા તે યતિની, અશોચન આરંજના પ્રહણ કરવાથી, જે જિજ્ઞાસા, તે “પૌરુષધ્વી” છે, એવો પણ અર્થ કરવો, અથવા “અસદા” પટલે હમેશા આરંજ નહીં કરતો અર્થાત્ અષ્ટમી આદિક તિથિને દિવસે આરંજ નહીં કરતો એવો તે યતિ, એવો પણ અર્થ કરવો

પ્રવ્રજ્યાથી વિરુદ્ધ રીતે વર્તનાર, સામાન્ય પ્રાણીપ્રતે પૌરુષધ્વી જિજ્ઞાસાથી હવે અન્વર્થઘટના કહે છે

ધર્મલાઘવકૃન્મૂઢો, જિજ્ઞયોદરપૂરણમ્ ॥

કરોતિ દૈન્યાત્પીનાંગઃ, પૌરુષં ઇંતિ કેવલમ્ ॥૫॥

અર્થ-ધર્મની લઘુતા કરનાર મૂઢ (યતિ) દીનતાથી જિજ્ઞાસા કરીને ઉદરપૂરણા કરે છે, અને તેથી કેવલ તે પોતાના પુરુષાતનને હણે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-શ્રુત, તથા ચારિત્રરૂપ ધર્મની લઘુતા કરવાનો છે સ્વજ્ઞાન જેનો એવો મૂઢ યતિ, ઉપર કહેલા વૃજ્ઞાદિક માટેના જે અટનવિશેષણો, તેજને, (પોતે) કુશાસ્ત્રની શ્રદ્ધાથી ઘાસિત થયેલો હોવાથી આશ્રય કરતો નથી; એવો તે યતિ જિજ્ઞાસા કરીને દીન વૃત્તિથી ઉદરપૂરણા કરે છે, (જો કે તેવો યતિ મનથી ઉચ્ચત છે, તો પણ અનુચિત જિજ્ઞાસાથી પરમાર્થથી તો તે દીનજ છે, કેમ કે, તે જિજ્ઞાસાને અપ્રશસનીક છે) વલી તે

યતિ કેવો તો કે, “ પીનાંગ: ” કેતાં રોગ આદિકની પીડા નહીં હોવાથી પુષ્ટ શરીરવાલો; (આથી કરીને એમ કહ્યું છે કે, રોગ આદિકથી પીડિત છે શરીર જેનું, એવો કોઈ યતિ (તેવી રીતની) જિજ્ઞાથી શરીરનું પોષણ કરતો થકો પણ પૌરુષનો નાશ કરતો નથી; કેમ કે, તેનું પૌરુષ તો રોગાદિકથીજ હૂણાણું હતું.) એવો તે યતિ તેમ કરવાથી કેવલ પોતાના પુરુષાર્થનો નાશ કરે છે, પણ તેથી પોતાના કંઈ પણ પુરુષાર્થને પુષ્ટ કરતો નથી; કેમ કે, તે અસદારંજી હોવાથી તેને ધર્મપુરુષાર્થ; કે મોક્ષપુરુષાર્થ હોતા નથી; તેમતે(તેવી રીતનો) જિજ્ઞાજોજી હોવાથી, તેને અર્થ-પુરુષાર્થ, કે કામપુરુષાર્થ પણ હોતા નથી; (કારણ કે, જિહ્વ-કને (કદાચ) અર્થ કામ મલે, તો પણ તે ઉત્તમ માણસોને પ્રશંસવા લાયક નથી.) માટે એવી રીતની જિજ્ઞાથી જે મુનિ પોતાના પુરુષાર્થનો નાશ કરે છે, તેની જિજ્ઞા “પૌરુષઘ્ની” કહેવાય છે.

હવે ત્રીજી જિજ્ઞાનું સ્વરૂપ કહે છે.

નિઃસ્વાંધપંગવો યે તુ, ન શક્તા વૈ ક્રિયાંતરે ॥

જિજ્ઞામટંતિવૃત્ત્યર્થ, વૃત્તિજિજ્ઞેયમુચ્યતે ॥ ૬ ॥

અર્થ-નિર્ધન, આંધલા, તથા પાંગલા, કે જેઠં વીજી ક્રિયા કરવાને અસમર્થ છે, તેઠં આજીવિકામાટે, જિજ્ઞા સારું જે ઝમે છે, તેઠંની તે જિજ્ઞા “ વૃત્તિજિજ્ઞા ” કહેવાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-નિર્ધન, આંધલા, તથા ચાલવાની શક્તિવિનાના એવા પાંગલા માણસો, કે જેઠં જિજ્ઞાશિવાય, खेती વેપાર આદિકની ક્રિયા કરવાને અસમર્થ છે, તેઠં જે જીજ્ઞામાટે ઝમે છે, તેઠંની તે જિજ્ઞાને “વૃત્તિજિજ્ઞા” કહેલી છે. (અને જેઠં વીજી ક્રિયા કરવાને સમર્થ છે. તેઠંની તો “ પૌરુષઘ્ની ” નામની જિજ્ઞા છે.) હવે તેઠં તેવી જિજ્ઞામાટે શામાટે ઝમે છે? તે કહે છે. તેઠં પોતાની આજીવિકામાટે ઝમે છે; અને તેવી જિજ્ઞા “ વૃત્તિજિજ્ઞા ” કહેવાય છે.

હવે તેવી જિહ્વા ઇચ્છિત છે કે, અનુચિત છે? તેવી આશંકામાટે કહે છે
 નાતિ દુષ્ટાપિ ચામીપા, મેપા સ્યાન્ન હ્યમી તથા ॥
 અનુકંપાનિમિત્તત્વાદ, ધર્મલાઘવકારિણઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ-તેવી રીતની વૃત્તિજિહ્વા, તેવા નિર્ધનાદિકોને માટે દુષ્ટ
 પણ નથી, કેમ કે, તેમા અનુકંપાનુ નિમિત્ત હોવાથી, તેહ
 "પૌરુષગ્રી જિહ્વાવાલાની" પેઠે ધર્મની લઘુતા કરનારા નથી
 ટીકાનો જાગાર્થ-આ જિહ્વા, તેવા જિહ્વુકો માટે "પૌરુષગ્રીની"
 પેઠે અત્યંત દોષવાલી નથી, તેમ "સર્વસંપત્કરીની" પેઠે અતિ
 પ્રશસનાલાયક પણ નથી, અને તેવી જિહ્વા નિર્ધન, આધલા
 આદિકોને હોય, "પૌરુષગ્રી" જિહ્વા કરનારાહ ધર્મની લઘુતા
 કરનારાહ છે, તેમ તે નિર્ધનાદિકો ધર્મની લઘુતા કરનારા નથી
 તે શી રીતે? તે કહે છે કે, તેહ પોતામાટે લોકોની કરુણાના
 કારણરૂપ થઈ પડે છે, અને તેથી ધર્મની લઘુતાના હેતુરૂપ તેહ
 થઈ પડતા નથી, માટે ધર્મની લઘુતા કરનારા સાધુહની જિ-
 હ્વામા જેવો દોષ છે, તેવો તેહની જિહ્વામા દોષ નથી, બહી
 આવી રીતના હેતુદૃષ્ટાંતથી તે નિર્ધનાદિકોને "સર્વસંપત્કરી"
 જિહ્વા પ્રાપ્ત થાય છે, એમ પણ નહીં કહેયું, કેમ કે, તે જિહ્વા
 તો શુદ્ધ ચતિનેજ પ્રાપ્ત થાય છે

અહીં જિહ્વુકોની જિહ્વાનુ ફલ યથાર્થ એવા તેહના નામોષ
 કરીને કહ્યું; હવે તે જિહ્વા દેનારના ફલના નિરૂપણમાટે કહે છે
 દાતૃણામપિ ચૈતાન્યઃ, ફલં દેત્રાનુસારત. ॥

વિજ્ઞેયમાશયાદ્યાપિ, સ વિશુદ્ધઃ ફલપ્રદઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ-ઉપર કહેલી જિહ્વાહથી, તેના દેનારોને પણ પાત્ર
 અપાત્રની અપેક્ષાથી, અથવા આશયની અપેક્ષાથી ફલ જાણ્યું,
 કેમ કે શુદ્ધ આગય (સ્વર્ગાદિક) ફલને દેનારો છે

ટીકાનો જાગાર્થ-કેવલ જિહ્વા દેનારનેજ મર્વસંપત્કરણાદિક

ફલ મલેઢે, તેમ નહીં, પણ તે જિજ્ઞાસા દેનારને પણ શુજ્ઞકર્મવંધાદિક ફલ આય ઢે. તે ફલ કેવી રીતે આય ઢે? તે કહે ઢે. ધાન્યાદિકથી વવાણી જૂમીની પેઢે તેનું ફલ આય ઢે; અર્થાત્ પાત્રાપાત્રની અપેક્ષા ફલ આય ઢે. કહ્યું ઢે કે, “ગુણવતે પાત્રાય દીયમાનં મહાફલં ” કેતાં ગુણવાન પાત્રવ્રતે દેવાતી વસ્તુ મહાફલરૂપ આય ઢે. વલી કહ્યું ઢે કે,

(ગૌતમસ્વામીએ જગવાનને પૂજ્યું કે, હે જગવન્! જે સાધુએ પાપકર્મોનો નાશ કર્યો ઢે, અથવા તેનાં પચ્ચણા કર્યા ઢે તેવા સાધુને પ્રાસુક અને એણીય આહાર આપ્યાથી શું ફલ આય? ત્યારે જગવાને કહ્યું કે, હે ગૌતમ! તેથી એકાંત નિર્જરા આય; અને તેથી અદ્વપ પણ કર્મવંધ પડે નહીં.)

તથા અદ્વપગુણવાલાને દેવાથી માતું ફલ આય ઢે. કહ્યું ઢે કે,

ગૌતમસ્વામીએ જગવાનને પૂજ્યું કે હે જગવન્! જે સાધુએ પાપકર્મોને તજ્યાં નથી, અથવા પચ્ચણાં નથી, તેવા સાધુને પ્રાસુક અને એણીય આહાર આપવાથી શું ફલ આય? ત્યારે જગવાને કહ્યું કે, હે ગૌતમ! તેથી એકાંતે પાપકર્મ વાંધે, અદ્વપ પણ નિર્જરા આય નહીં.)

અને અંધ આદિકને જે દાન આપવું, તે તો અનુકંપારૂપ ઉત્તમ જ્ઞાવપૂર્વક હોવાથી, (તેહ જોકે નિર્ગુણી ઢે, તો પણ) તેથી કિંચિત્ શુજ્ઞ ફલ મલે ઢે, એમ આગમમાં કહેલું ઢે.

અથવા ક્ષેત્રાનુસારથી દાનફલની વ્યવસ્થા વ્યવહાર નયની અપેક્ષા કહેલી ઢે; હવે નિશ્ચય નયની અપેક્ષાથી કહે ઢે, આશયથી એટલે અધ્યવસાયથી તે શુજ્ઞ વિગેરે ફલવાલી ઢે; કેમકે, અધ્યવસાય ઢે તે, શુજ્ઞાશુજ્ઞ ફલોનું મુખ્ય કારણ ઢે. કહ્યું ઢે કે, એકજ પ્રાણીની હિંસાના ફલમાં અધ્યવસાયના વશથી મોટું અંતર કહેલું ઢે; અને તેવીજ રીતે અધ્યવસાયના વશથી નિર્જરાનું ફલ પણ ઘણા પ્રકારનું કહેલું ઢે.

એવી રીતે ગર્વ, મત્સર આદિકના પરિણામથી, ગુણવાન પાત્રને

આપે, તોપણ તેને તેથી શુદ્ધ ફલ મલતું નથી, અને દયા, તથા શામનની નિંદાના રક્ષણ આદિક પરિણામથી કદાચ અવગુણીને દાન આપ્યું હોય, તો પણ તે શુદ્ધ ફલને દેનારુ છે

એવી રીતનો શુદ્ધ આશય, અર્થાત્ નિયાણા આદિક સઘલા કલકે કરીને રહિત એવો આશય સ્વર્ગાદિક ફલને સાધનારો થાય છે, કેમકે તે સ્વર્ગાદિક સાધનામા “અતરંગપરિણામ” કારણ રૂપ છે

અહીં વાદી શંકા કરે કે, આગમમા, દીક્ષાને તજેલા સિદ્ધપુત્રસરલા લક્ષણવાલા જિહ્વુર્ત સંજ્ઞાયા છે, અને તે વાત વ્યવહાર-ચૂણિંમા કહેલી છે માટે તેમા જિહ્વુર્તને કડ જિહ્વા કહેતી ? કે મકે, તેર્તને અયતિપણુ હોવાથી “સર્વસપત્કરી” જિહ્વા તો ઘટી શકે નહીં, ઘલી તેર્તણ દીક્ષા તજેલી હોવાથી તેર્તને પ્રવ્રજ્યાથી ત્રિરુદ્ધ વર્તમાપણાનો અજ્ઞાત હોવાથી, “પૌરુષધ્વી” જિહ્વા પણ ઘટી શકે નહીં, તેમ તેર્ત વીજી ક્રિયા કરવાને સમર્થ હોવાથી તેર્તને “વૃત્તિજિહ્વા” પણ ઘટે નહીં, અને તે ત્રણ શિખાય વીજી જિહ્વા તો કહેલી નથી

હવે તેને માટે તે વાદીને કહે છે કે, તેર્તને “વૃત્તિજિહ્વા” ઘટી શકે, એવુ અમો ધારીયે ઠીયે, કેમકે, તેર્ત નિર્ધન હોય છે, તથા ક્રિયાતર કરવાને પણ અસમર્થ હોય છે, કેમકે, જેણે દીક્ષા લેઝને તજી દીધી છે, તે વીજી ક્રિયા કરવાને અસમર્થ છે અથવા તેર્તને “પૌરુષધ્વી” જિહ્વા પણ ઘટી શકે, કેમકે તે જિહ્વા પ્રવ્રજ્યાવાલાનેજ હોય, તેમ નથી, પણ વીજી ક્રિયા કરવાને સમર્થ એવા અસદારજિને પણ તે ઘટી શકે છે, કેમકે તેર્તની ક્રિયા પુરુષાત્તનને હણાના લક્ષણવાલી છે, અથવા અત્યત પાપથી વીતા, અને સમેગના અતિશયગ્રાહા, તથા ફરીને દીક્ષાપ્રતે લાગેતુ છે મન જેર્તનુ, એવા તેર્તને “સર્વસપત્કરી” જિહ્વાના વીજસરસી

જીઠા પાળ ઘટી શકે, એવું લાગે છે; પત્રી તેમાં खरेखरું શું છે? તે તો કેવલી મહારાજ જાણે.

એવી રીતે પાંચમા અટ્કનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

પષ્ટાટ્ક પ્રારબ્ધતે

એવી રીતે ઉપર, અધિકારીની અપેક્ષાએ જિહ્વાર્જનું નિરૂપણ કર્યું; હવે તેજમાં “સર્વસંપત્કરી” જિહ્વા શ્રેષ્ઠ છે, માટે હવે તેનું સ્વરૂપ કહે છે.

અકૃતોઽકારિતશ્રાન્યૈ, રસંકલ્પિત એવ ચ ॥

યતેઃપિંડઃસમાख्याતો, વિશુદ્ધઃ શુદ્ધિકારકઃ ॥૧॥

અર્થ—નહીં કરેલો, વીજાપાસે નહીં કરાવેલો, તથા સંકલ્પ-વિનાનોજ, શુદ્ધ પિંડ મુનિને શુદ્ધિ કરનારો કહ્યો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—“અકૃત” એટલે પોતે નહીં खરીદેલો, નહીં હાણેલો, તથા નહીં પકાવેલો, તથા તેવીજ રીતે પોતે નહીં કરાવેલો; તથા વેચાથી લેવા આદિકેં કરીને ચાકર આદિકોથી “હું આ સાધુપ્રતે દેશ” એવી રીતે નહીં સંકલ્પાણેલો, એવોજ આહાર સાધુને કલ્પે. કહ્યું છે કે,

પિંડંઅસોહ્યંતો, અચરિત્તીણ્થ સંસડ નત્થી ॥

ચરિત્તમિ અસંતે, સઘ્વા દિલ્લવાનિરત્થિયા ॥ ૧ ॥

અર્થ—પિંડશુદ્ધિ નહીં કરતો એવો યતિ, અચારિત્રીર્જન છે; તે વાતમાં સંશય નથી; અને એવી રીતે જ્યારે ચારિત્ર ગયું, ત્યારે સઘલી ડીઠા નિરર્થકજ છે.

“અકૃતાદિ” પદોયેં કરીને કરવું, કરાવવું, અને કર્તાપ્રતે અનુમોદવું, તે; તથા હાણવું, હાણાવવું, અને હાણતાપ્રતે અનુમોદવું તે; તથા પકાવવું, પકાવાવવું અને પકાવતાપ્રતે અનુમોદના કરવી; એવી રીતની નવકોટીયેં કરીને પિંડની શુદ્ધતા કહી.

એવી રીતનો જાત આદિકનો પિંડ (અને ઉપલક્ષણથી શ-

ય્યા અને વીજા ઉપકરણો) ગણ્યા એના જે રાગાદિક ઢોપો, તેથી ઉત્પન્ન થયેલા, સઘલી વસ્તુર્જના સમૂહને પ્રકાશ કરનારા જ્ઞાને કરીને, તીર્થંકરોએ, મોહનગરપ્રતે જવાને અતિ ઉત્તમ માર્ગરૂપ ચરણ-કરણની શુદ્ધિના હેતુપણ્યે કરીને, પૃથ્વીકાયાદિકની રક્ષામા તત્પર એવા મુનિ માટે ઠીક કહેલો છે, તેમાં તેર્જને અંતરાય ઢોપ નથી

હવે તે પિંડ કેવો ? તે કહે છે કે, “ વિશુદ્ધ ” કેતા સઘલા ઢોપોયે કરીને રહિત, તથા તેથી કરીને તે પિંડ “વિશુદ્ધિકારક” કેતા કર્મરૂપી મેલના કલંકને દૂર કરનારો છે અથવા તે “ અ-કૃતાદિક ” ઢોપ વિનાનો પિંડ સાધુને શામાટે કહ્યો છે ? તે કહે છે કે, “વિશુદ્ધ” કેતા “કૃતાદિ” ઢોપવિનાનોજ જે પિંડ છે, તેજ શુદ્ધિ કરનારો છે, વીજો પિંડ તેમ નથી

પિંડને માટે “ અસંકલ્પિત ” એવું જે વિશેષણ કહ્યું, તેનો પરમતે કરીને અસંજ્ઞા દેખાડતા થકા હવે કહે છે

(અહીંથી સઘલું વાદીનું કહેવું છે)

યો ન સંકલ્પિતઃ પૂર્વે, દેયબુદ્ધ્યા કથં નુતમ્ ॥

દદાતિ કશ્ચિદેવં ચ, સ વિશુદ્ધો વૃથોદિતમ્ ॥૧॥

અર્થ-જે પિંડ પેહેલેથીજ “મારે આ મુનિપ્રતે દેવો છે ” એવી બુદ્ધિથી સંકલ્પિત થયેલો નથી, તેના પિંડને કોઈ પણ ઢાતાર શી રીતે આપી શકે ? (અર્થાત્ આપી શકે નહીં) માટે તેના “ અસંકલ્પિત ” પિંડને જે શુદ્ધ કહ્યો, તે વૃથા કહેલું છે ”

ટીકાનો ખાસાર્થ- જે પિંડ, દાનના વચ્ચત પેહેલા “મારે આ જિહ્વકપ્રતે આપ્યો છે ” એવી બુદ્ધિથી મંકટપાળેલો નથી, તેવી જાતના પિંડને શું કોઈ પણ ઢાતાર દડ શકે છે ? અર્થાત્ દડ શકતો નથી, કેમકે દાનને માટે નહીં સંકલ્પિત કરેલો પિંડ દેવા-મા અશક્યપણું છે, અને એવી રીતે અસંકલ્પિત પિંડ દેવાનોજ

જ્યારે અસંજ્ઞવ થયો, ત્યારે તે અસંકલ્પિત પિંડ શુદ્ધ છે, એમ જે પેહેલાં કહ્યું તે વ્યર્થ છે;

વલી તેવા અસંકલ્પિત પિંડ માટે વીજું દૂપણ કહે છે.

न चैवं सद्गृहस्थानां, जिह्वा ग्राह्या गृहेषु यत् ॥

स्वपरार्थं तु ते यत्नं, कुर्वते नान्यथा क्वचित् ॥૩॥

અર્થ—વલી એવીજ રીતે સદ્ગૃહસ્થોને (પૈસાદારોને) ઘેરથી (મુનિષ) જિહ્વા ગ્રહણ કરવી નહીં; કેમકે, તેણે પોતાને માટે તથા પરને માટે (જિહ્વુકાદિકોને માટે) પણ યત્ન કરે છે, વીજી કોઈ રીતે, કોઈ પણ વચ્ચે (યત્ન) કરતા નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ—કેવલ “અસંકલ્પિત” પિંડના અસંજ્ઞવ-થીજ તેનો અંગીકાર નહીં કરવો તેટલુંજ નહીં; પણ પૈસાદારોને ઘેરથી (મુનિષ) જિહ્વા પણ લેવી ઘટે નહીં; એવો વાક્યાર્થ છે; કેમકે, તેવા પૈસાદાર ગૃહસ્થો પોતાને અને પરને માટે પણ રસોઈ નિપજાવે છે; કેમકે તે જોખન પોતાને માટે જોજન તૈયાર કરાવે, તો પોતાના ગૃહસ્થપણને લાંઠન લાગે. કહ્યું છે કે, દેવ, પિતૃ, અતિથિ, તથા ચાકર આદિકનું પોષણ કર્યાવાદ જોજન કરવું; એવો ગૃહસ્થનો ધર્મ છે. અને મુનિ પણ અતિથિમાં આવી જાય છે કેમકે, તે જોજન વચ્ચે જિહ્વા માટે આવે છે.

હજુ પણ વાલીજ આચાર્યના મતમાં શંકા કરતો થકો કહે છે.

संकल्पनं विशेषेण, यत्रासौ दुष्ट इत्यपि ॥

परिहारो न सम्यक् स्या, यावदर्थिकवादिनः ॥૪॥

અર્થ—જેમાં વિશેષે કરીને સંકલ્પ હોય, તે દુષ્ટ પિંડ કહેવાય, અને તેથી “યાવદર્થિક પિંડના” વાદિનો પરિહાર સારી રીતે થઈ શકતો નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ—“મારે આ અમુક સાધુ પ્રતે દેવું છે” એવી રીતનો વિશેષે કરીને અસાધારણ પ્રકારનો જેમાં સંકલ્પ હોય, તે

पिंड दूषणवालो कहेवाय, पण बीजो दूषणवालो कहेवाय नहीं
 गली आ उपर कहेलो पण केवल असंकटिपत पिंडनो अन्युप-
 गम उत्तम नहीं, एवो “अपि” शब्दनो अर्थ ठे वली तेथी
 “यावदर्थिक” पिंडना परिहारना वादी एवा जे तमो, तेउनो
 तमोए (पोतेज) कहेला दूषणनो परिहार (त्याग) सारी रीते
 थड शक्तो नहीं (यावदर्थिक पिंड एटखे, अमुक परिमाण-
 वाला जे जिह्जुज, तेउ ठे प्रयोजनरूप जे पिंड बनावामा, तेवा
 पिंडने “यावदर्थिक पिंड” कहीए) कह्यु ठे के, “अशन,
 पान, खादिम, अने स्वादिम, ए चार प्रकारमानुं जे कंड दानने
 अर्थे निपजावेखु ठे, एवं जो कंड जाणवामा के, साजलवामा
 आने, तेना जातपाणी आदिक समयधारीने कट्ये नहीं, अने
 कदाच लेगाड जाय, तो पण “आ मने कट्ये नहीं,” एम जा-
 णीने परवही देवा ” हजु पण पूर्वपदनो वादीज कहे ठे

विषयो वास्य वक्तव्यः, पुण्यार्थप्रकृतस्य च ॥

असंज्ञवाजिधानात्स्या, दासस्यानासतान्यथा॥५॥

अर्थ—(वादी कहे ठे के,) यावदर्थिक पिंडनो, तथा पुण्य-
 माटे करेला पिंडनो विषय कहेगो पडशे, अने जो एम नहीं कहो
 तो असंज्ञित वात कहेगथी आसने अनासता प्राप्त अशे

टीकानो जागर्थ—यावदर्थिक पिंडना परिहारने कहेवानाला,
 एवा तमोए, आगल कहेला पिंडना परिहारनु खोटापणु अंगी-
 कार करवु पडशे, अने जो एम अंगीकार नहीं करो तो “याव-
 दर्थिक पिंडनो” विषय कहेवो पडशे कोड अमुक जिह्जुक्ने
 आश्रिने आ बनावेखो ठे, माटे ते परिहरवालायक ठे, एवी री-
 तना विषयातरनी कल्पनाथीज ते परिहरवाने शक्य ठे, पण
 बीजी रीते नहीं, एगो जागर्थ ठे वली केवल यावदर्थिकपि-
 डनो विषय कहेवो पडशे, एटखुंज नहीं, पण पुण्य अर्थे बनावे-
 ला पिंडनो पण विषय कहेगो पडशे, केम के पुण्यने माटे ते-

ચાર કરેલા એવા તે પિંડનો ત્યાગ તમોએ માનેલો છે; કેમ કે, કહ્યું છે કે, “અશન, પાન, ખાદિમ, અને સ્વાદિમ, પુણ્યને અર્થે જો વનાવ્યા હોય, અને તેવું જો જાણવામાં, કે સાંજલવામાં આવે, તો તે ત્યાગ કરવા ”

માટે એવી રીતનો પરિહાર પણ અસંજવિત છે, માટે તેનો પણ વિષય કહેવો પડશે; એવો જાવાર્થ છે.

વિષયાંતર કહેવાની શી જરૂર છે? એવી રીતના આચાર્યના મતને આશંકીને કહે છે.

જો એમ નહીં તો, યાવદર્થિકપિંડ, અને પુણ્યને માટે કરેલા પિંડનો વિષયવિશેષ નહીં ગ્રહણ કરવામાં, ક્ષીણ થયેલા એવા રાગ, દેષ, અને મોહનાં દૂષણપણાંથી અપ્રતિહત વચનપણાં કરીને એકાંત હિતકારી તેવા શાસ્ત્ર વનાવનારને અનામ્નપણું થશે, તથા અક્ષીણ દોષપણાં કરીને અહિતપણું પણ થશે; તેમ શા માટે? તે કહે છે કે, અસંજવિત એવા યાવદર્થિકપિંડના કહેવાથી; અને તે અસંજવ “સ્વપરાર્થં તુ યે યત્નં, કુર્વતે નાન્યથા ક્વચિત્,” એવી રીતના આગલ કહેલાં વાક્યથી દેખાડેલોજ છે.

એવી રીતે વાદીનો પૂર્વપક્ષ કહ્યો.

હવે તેનો ઉત્તરપક્ષ કહે છે.

વિજિન્નં દેયમાશ્રિત્ય, સ્વજ્નોગ્યાયત્ર વસ્તુનિ ॥

સંકટપનં ક્રિયાકાલે, તદુષ્ટં વિષયોઽનયોઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ—પોતાના ઉપજ્ઞોગ શિવાય, જુદા જાત આદિકને આશ્રીને, જે વસ્તુમાં રસોડ વચ્ચે સંકટપ કરાય, તે દૂષણવાળું છે, અને તેવી રીતનો સંકટપ, યાવદર્થિક પિંડ, અને પુણ્યાર્થે વનાવેલા પિંડનો વિષય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—પોતાને માટે વનાવવાના જાત આદિકથી રસોડ વચ્ચે જુદું જે વનાવાય, એટલે “આટલું તો કુંડુંવને માટે અને આટલું જિહ્વકને માટે, તથા પુણ્યને માટે,” એવી રીતનો

સંકલ્પ જે વસ્તુમા કરાય, તે પિડને (દોષવાલો) અશુદ્ધ પિંડ જાણ્યો, અને એવી રીતનો જે સંકલ્પ, તે યાવદર્થિક પિડનો અને પુણ્યને માટે બનાવેલા પિડનો વિષયરૂપ છે

ઉપરના સંકલ્પ શિવાય વીજા પ્રકારનો સંકલ્પ દોષવાલો નથી, તેને માટે હવે કહે છે

સ્વોચિતે તુ યદારજે, તથા સંકલ્પનં ક્વચિત્ ॥

ન દુષ્ટં શુજ્ઞાવત્ત્વાત્, તદ્બુધાપરયોગવત્ ॥ ૭ ॥

અર્થ-પોતાને ઊચિત એવા આરંભમા તેવા પ્રકારનો કદાચ સંકલ્પ કરાય, તો પણ તે શુદ્ધ એવી વીજી ક્રિયાની પેઠે શુજ્ઞાવપણું હોવાથી દુષ્ટ નથી

ટીકાનો જાવાર્થ-પોતાના શરીર તથા કુટુંબાદિકને યોગ્ય એવી રસોડમા, પોતાને યોગ્યથી જુદા પ્રકારના પાકની શૂન્યતાયે કરીને જે સંકલ્પ કરવો, તે દુષ્ટ નથી, અર્થાત્ “મુનિર્ઘપ્રતે ઊચિત દાનં કરીને હું મારા આત્માને પાપરહિત કરીશ,” એવી રીતનો કોડક આરંભમા જે વિચાર, તે દુષ્ટ નથી, (પણ સાધુને અનુચિત એટલી રસોડમા તેજો વિચાર નહીં કરવો) હવે એટલી રીતનો સંકલ્પ શામાટે દુષ્ટ નથી? તે કહે છે કે, તેમા મનની શુદ્ધિમા ત્રપણું હોવાથી, કેમકે, તેટલી રીતનો સંકલ્પ સાધુઆદિક માટેજ પૃથ્વીકાયાદિક જીવની હિસાના નિમિત્તરૂપ નથી, પણ તેમા તો દૈનારનો ફક્ત શુજ્ઞાવજ જણાય છે કોની પેઠે તે કહે છે કે, શુદ્ધ એવા સંકલ્પ શિવાયના મુનિવદનાદિકની પેઠે કહ્યું છે કે, જેમ મુનિપ્રતે નમન સ્તવન આદિક ક્રિયા નિર્દોષ છે, તેમ એવી રીતના સંકલ્પવાલો પિડ પણ દૂષણનું કારણ નથી

હવે વાદીએ અસંજગિત એવા સંકલ્પિતના કહેવાથી આત્મની જે અનાસતા કહેલી છે, તેનું સ્વરૂપ કરતા થકા કહે છે

દૃષ્ટોઽસંકલ્પિતસ્યાપિ, લાજ એવમસંજગત્.

નાંક ઇત્યાસતાસિદ્ધિ, ચંતિધર્મોઽતિહુપ્કર. ॥૭॥

અર્થ-અસંકલ્પિત પિંડની પ્રાપ્તિ પણ દેખાણલી છે, તેથી, (આપ્તે) તેનો અસંજવ કહેલો નથી; માટે આપ્તને આપ્તપણની સિદ્ધિ થાય છે; વલી યતિધર્મ અત્યંત હુષ્કર છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-કેવલ સંકલ્પિતજ આહાર મલે છે; એમ નહીં, પણ યતિઆદિકને માટે અસંકલ્પિત આહાર પણ મલે છે; એવો “અપિ” શબ્દનો અર્થ છે; કેમકે, ગૃહસ્થો કોઈને દેવાની ઇચ્છા વિના પણ સૂતકમાં તથા વનઆદિકમાં, તથા જિહ્વુર્જનો અજ્ઞાવ હોતે ઠતે પણ, તેમ જિહ્વાના અનવસરે ઇટલે રાત્રિઆદિકમાં પણ રસોઈ કરે છે; અને એવી રીતે કથંચિત્ દીધે પણ છે; અને તેવી રીતનું લખાણ શાસ્ત્રમાં દેખાય છે; અને એવી રીતે “યો ન સંકલ્પિતઃપૂર્વે” તથા “નચૈવં સજ્ઞસ્થાનાં” ઇત્યાદિક શંકાનું નિરાકરણ થયું. કહ્યું છે કે, “ધર્મશાસ્ત્રમાં કુશલ બુદ્ધિવાદો એવો કોઈ પણ શ્રાવક સંકલ્પિત આદિક આહારથી સાધુને વિટંબના કરે નહીં.”

હવે એવી રીતે “અસંકલ્પિત” પિંડની જ્યારે પ્રાપ્તિ સિદ્ધ થઈ, ત્યારે તેથી શું? તે કહે છે કે, તેથી એમ સિદ્ધ થયું કે, આપ્તે અસંકલ્પિત પિંડનો અસંજવ કહેલો નથી; અને તેથી તે આપ્તને આપ્તપણની સિદ્ધિ થઈ.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, અસંકલ્પિત પિંડનો જે સંજવ કહ્યો, તે ઠીક છે, પણ તેવી રીતની વૃત્તિ હુષ્કર હોવાથી તેના ઉપદેશકને તો અનાપ્તપણુંજ છે.

તેને માટે હવે તેને કહે છે કે, મૂલગુણ તથા ઉત્તરગુણના સમુદાયરૂપ “યતિધર્મ” અતિ હુષ્કર છે; અને તે વાત પ્રસિદ્ધજ છે; અને તેથી આપ્તને અનાપ્તપણું આવી શકતું નથી; કેમ કે, મોક્ષનો તે શિવાય બીજો કોઈ ઉપાય નથી; શાસ્ત્રમાં પણ તેમજ કહ્યું છે.

માટે હે કુતીર્થિજ ! જો તમો પોતાના યતિપણાઈ કરીને “સ-

વર્સંપત્કરી ” જિહ્વાને માનતા હો, તો “અકૃતાદિક ” ગુણો-
વાલા પિંડને ગ્રહણ કરો ? એવી રીતનો આ પ્રકરણનો જાવાર્થ છે
એવી રીતે ઠાઠા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું

સત્સમાષ્ટકં પ્રારજ્યતે

અકૃતાદિક ગુણની સંપદાવાલો પિંડ, શુદ્ધ, અને શુદ્ધિ કરના-
રો છે, એમ કહ્યું, હવે તે પિંડ પ્રચ્છન્ન જોજન કરવાથી શુદ્ધિ કર-
નારો છે, માટે યતિએ પ્રચ્છન્ન રીતે જોજન કરવું, એવો ઉપદેશ દે-
તા થકા કહે છે

સર્વારંજનિવૃત્તસ્ય, મુમુક્ષોર્જાવિતાત્મનઃ ॥

પુણ્યાદિપરિહારાય, મતં પ્રચ્છન્નજોજનમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સઘલા આરજ્યથી નિવૃત્ત થયેલા, તથા (સ્વપરોપકાર-
થી) વાસિત છે, આત્મા જેનો, એવા મુમુક્ષુ સાધુને, પુણ્યાદિકના
પરિહારમાટે (ત્યાગ માટે) ગુપ્ત જોજન માનેલું છે

ટીકાનો જાવાર્થ—મોક્ષની ઇચ્છા રાખનાર સાધુએ ગુપ્ત જોજન
કરવું, હવે તે સાધુ કેમો ? તે કહે છે મન, વચન, અને કાયાથી
કરવા, કરાવવા, અને અનુમોદવારૂપ જે આરજ્યો, અર્થાત્ પૃથ્વી-
કાયાદિક જીવોની જે હિંસા, તે થકી નિવૃત્ત થયેલો, એવો યતિ
જો પ્રગટ રીતે જોજન કરે, તો યાચક આદિક તેની પાસે જોજન
માગે, અને તેને આપવાથી તેનું પોષણ થાય, અને તેથી તે યતિ-
ને આરજ્યમા પ્રવૃત્તિ થવાથી, તેની “ સર્વારંજનિવૃત્તિનો ” નાશ
થાય, માટે તેણે ગુપ્ત રીતે જોજન કરવું, અને એવો ઉપદેશ દેના
માટે “ સર્વારંજનિવૃત્તસ્ય ” એવું પદ કહ્યું આથી કરીને, સર્વારંજ્યથી
નિવૃત્ત નહીં થયેલા યતિને જુદો પાડ્યો, અને તેમો યતિ પ્રગટ
જોજન કરે, તો પણ તેની સર્વારંજની નિવૃત્તિનો નાશ થતો નથી,
કેમકે, તે સર્વારંજનિવૃત્તિજ તેને નથી

હવે એવો યતિ તે કોણ ? તે કહે છે કે, કર્મરૂપી વધનથી જે

પોતાના આત્માને મુકાવવાની ઇચ્છા કરે છે, એવો દીક્ષિત યતિ; આથી કરીને મોહની ઇચ્છા નહીં રાખનાર એવા યતિને જુદો પાડ્યો; કેમકે, તેવા અમુમુહુ યતિને પુણ્યવંધન થાય છે. વલ્લી તે કેવો? તોકે, “જાવિતાત્મા” કેતાં પોતાના અને પરના ઉપકારને કરનારી એવી ધર્મજ્ઞાવનાયેં કરીને, અથવા જિનની આજ્ઞાયેં કરીને વાસિત કરેલું છે, અંતઃકરણ જેણે એવો. આથી કરીને સાધુની સામાચારીમાં રહી પ્રગટ જોજન કરવાથી અત્રા શાસનના ઉપધાતને, ત્યાગવો, એમ કહ્યું; કેમકે, શાસનનો તે ઉપધાત, પોતાના અને પરના અનર્થના કારણરૂપ, શાંતતાને નહીં ધારણ કરનારો, તથા જિનાજ્ઞાના જંગરૂપ છે. કહ્યું છે કે, “ઝકાયજીવની દયા પાલનારો સાધુ જો આદાર, નિહારાદિક પ્રગટપણે કરે, તો તે હુર્લ્લજવોધી થાય છે.”

હવે તેવો યતિ શામાટે પ્રગટ જોજન ન કરે? તે કહે છે કે, પુણ્યાદિકના પરિહાર માટે; અહીં “આદિ” શબ્દથી યાચકની અપ્રીતિ આદિકના દોષરૂપી પાપ, તથા અસંયતિના પોષણથી થતું આરંજનું પ્રવર્તન, અને શાસનનો ઉપધાત; એટલાને ત્યાગ કરવા માટે તે પ્રગટ રીતે જોજન કરે નહીં. અને એવી રીતનું ગુપ્ત જોજન (સાધુઝને માટે) વિઘ્નાનોષ માનેલું છે.

હવે તે પ્રગટ જોજન કરવામાં શી રીતે પુણ્યવંધન થાય છે? તે કહે છે.

જુંજાનં વીદ્ય દીનાદિ, યાંચતે ક્ષુત્રપીડિતઃ॥

તસ્યાનુકંપયા દાને, પુણ્યવંધઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ— (સાધુને) પ્રગટ જોજનકરતો જોડને, ક્ષુધાથી પીડિત અણ્ણ દીનાદિક (જોજનમાટે) યાચના કરે છે; અને (તે વખતે) દયારથી તેને દેવાથી તે સાધુને પુણ્યવંધ કહેલો છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ— (પ્રગટ રીતે જોજન કરતા) એવા મુમુહુને જોડને, ગરીબ, અનાથ, માગણ ત્રિગેરે યાચના કરે છે; તે દીના-

દિક કેવો? તોકે, હુધાથી પીડિત થયેલો, (કેમકે, હુધાથી નહીં પીડાણેલાને દેવા માટે તેવી રીતની દયા થતી નથી) એવા દીનાદિકને કરુણાથી જોજન આપવામાટે મુમુક્ષુને પુણ્યનો વધ આગમમા કહેલો છે કહ્યું છે કે, જીવદયાથી, દુમાથી, દા-નથી, તથા ગુરુજ્ઞકિથી (પ્રાણી) સાતાવેદનીય કર્મ બાધે છે, અને તેથી વિપરીતપણે વર્તવાથી અસાતાવેદનીય બાધે છે

માટે મુમુક્ષુ શામાટે પ્રગટ રીતે જોજન કરે ?

ત્યારે અહીં વાદી શંકા કરે કે, જલે પુણ્યબંધ થાય? તેમ હાનિ શું છે? તેનેમાટે હવે તેને કહે છે

જવહેતુત્વતશ્ચાયં, નેપ્યતે મુક્તિવાદિનામ્ ॥

પુણ્યાપુણ્યદ્વયાન્મુક્તિ, રિતિ શાસ્ત્રવ્યવસ્થિતેઃ ૩

અર્થ-તે પુણ્યવધ જવનો હેતુ હોવાથી, મોહવાદીઝને તે આશ્રયરૂપ કરવો કહેલો નથી કેમકે પુણ્યના અને પાપના (વ-જેના) દ્વયથી મોહ થાય છે, એવી શાસ્ત્રની સ્થિતિ છે

ટીકાનો ખાવાર્થ- ઉપર કહેલો પુણ્યનો વધ, સસારનું કારણ હોવાથી, સિદ્ધાતોના પ્રરૂપનારાઝણ (મોહના અર્થિઝને) આ-શ્રય કરવારૂપ કહેલો નથી હવે તે વાત શી રીતે જાણી? તો કે, “ શુજ્ઞાશુજ્ઞ કર્મના આત્યંતિક દ્વયથી મોહ કેતા જીવનું સ્વાજ્ઞા-વિકરૂપ પ્રગટ થાય છે,” એવી રીતની આસે બનાનેલા શાસ્ત્રની સ્થિતિ છે, અને તે સ્થિતિથી, પુણ્યનો બંધ જવના હેતુ રૂપ છે, એમ પ્રગટ રીતે જણાય છે

યાચના કરતા એવા દીનાદિકને પણ જો ન આપે, તો પુણ્યનો વધ શાનો થાય? એવી આશંકા કરીને હવે કહે છે

પ્રાયો નચાનુકંપાવાં, સ્તસ્યાદત્વા કદાચન ॥

તથાવિધસ્વજ્ઞાવત્વા, ઠક્નોતિ સુખમાસિતુમ્ ॥૪॥

અર્થ-પ્રાયેં કરીને અનુકંપાવાલો માણસ, તે દીનાદિકને દાન

દીધા વિના કોઈ પણ વચ્ચે, સુલેખી વેસવાને શક્તિવાન થતો નથી, કારણ કે, તેનો તેવો સ્વચ્છાવ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—જો (દીનાદિકને) ન આપે, તો તો પુણ્ય-વંધ નથી થતો, પણ કરુણાયુક્ત અંતઃકરણવાલો માણસ પ્રાર્થ કરીને, દીનાદિકને દાન દીધા વિના સુખે રહી શકતો નથી. શામાટે તે તેમ રહી શકતો નથી ? તે કહે છે કે, યાચના કરતાં એવા દીનાદિકને દાન દેવામાં કારણજૂત એવો તેનો સ્વચ્છાવ છે, તેથી. વલી જે વસ્તુનો જે કાર્ય કરવાનો સ્વચ્છાવ છે, તે કાર્ય-વિના તે રહી શકતી નથી. જેમ મધપાન નાચવા આદિક વિકારને ઉત્પન્ન કરે છે, તેમ દયાલુ માણસ (દીનાદિકને) દાન દીધા વિના રહી શકતો નથી.

હવે પુણ્યના વંધની વીકથી દૃઢ ચિત્ત રાખીને, જો ન આપે, તો તેને શી રીતે પુણ્યવંધ થાય ? એવી આશંકા કરીને કહે છે; વલી “પુણ્યાદિપરિહારાર્થ” એમાં જે આદિ શબ્દથી ધારણ કરેલા યાચકની અપ્રીતિ આદિક દોષના પ્રતિપાદન માટે પણ કહે છે.

અદાનેઽપિ ચ દીનાદે, રપ્રીતિર્જાયતે ધ્રુવમ્ ॥

તતોઽપિ શાસનદ્વેષ, સ્તતઃ કુગતિસંતતિઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ—દીનાદિકને જો (જોજનાદિક) ન દીધે, તો ધ્રુવે તેની અપ્રીતિ થાય; અને તેથી પણ તેને શાસનપર દ્વેષ થાય; અને તેથી માઠી ગતિની પરંપરા વંધાય.

ટીકાનો જાવાર્થ—જાત આદિકનું દાન દેવાથી પુણ્યવંધ થાય છે; અને તે ન દેવાથી તે દીનાદિકને અપ્રીતિ કેતાં ઉદ્વેગ થાય છે; અને તે અપ્રીતિથી આપ્તના વચન પ્રતે તેને મત્સર આવે છે; અને તેથી તે દીનાદિકને નરક, તિર્યંચ આદિક કુગતિની શ્રેણિ થાય છે.

હવે, મિથ્યાત્વથી હાણાણી છે, બુદ્ધિ જેની, એવા તે દીનાદિકને, તેના પોતાના દોષથી (કદાચ) અપ્રીતિ આદિક થાય,

તો પણ તેમાં ક્લેશ રહિત મનગાલા એવા આપણને શું ? એની આ-
શકા કરીને કહે છે, અથવા “પુણ્યાદિપરિહારાર્થ” એમા રહેલા
આદિ શબ્દથી ધારણ કરેલા પાપવધને દેખાડતા થકા કહે છે

નિમિત્તજાવતસ્તસ્ય, સત્યુપાયે પ્રમાદત. ॥

શાસ્ત્રાર્થવાધનેનેહ, પાપવંધ ઉદાહૃત ॥ ૬ ॥

અર્થ-તેના નિમિત્તજાવથી, ઠટે ઉપાયે પણ પ્રમાદથી, અને
શાસ્ત્રના અર્થને વાધા કરવાથી અહીં પાપવંધ કહેલો છે

ટીકાનો જાવાર્ય-શાસ્ત્રના અર્થને વાધા આવવાથી તે યતિને
પાપનો વધ કહેલો છે હવે તે શાસ્ત્રાર્થનો વાધજ શી રીતે ? તે
કહે છે કે, નિમિત્તજાવથી કેતા દીનાદિકની અપ્રીતિથી તેને થતા
શાસનના ઘેપથી અને કુગતિની પરપરાના કારણપણથી, શાસ્ત્રાર્થને
વાધા આવે છે (અન્યની અપ્રીતિ આદિકનો જે ત્યાગ, તે શા-
સ્ત્રનો અર્થ છે,)

અહીં વાદી શકા કરે કે, એમ કહેવાથી તો મહામુનિઝને પણ
પાપના વધનો પ્રસંગ આવશે, કેમ કે, તેણે પણ મહા મિથ્યાત્વી-
ઝની અપ્રીતિના કારણરૂપ થાય છે, તેને માટે કહે છે કે, દીના-
દિકને થતી અપ્રીતિની ઉત્પત્તિને દૂર કરવામા ગુપ્ત ઝોજનરૂપ
ઉપાય વિદ્યમાન છે, અને મહા મુનિઝને, જો કે, (કદાચ)
મિથ્યાત્વીઝને થતી અપ્રીતિ દૂર કરવાના ઉપાયનો અજ્ઞાય છે,
તોપણ તેને દૂર કરવાને તેણે પ્રયત્નવાલા છે, અને એવી રીતે તે-
ઝના પરિણામની શુદ્ધિ હોવાથી, તેણે પાપવધનો અજ્ઞાય છે
વહી અહીં વાદી શકા કરે કે, ઝોજન કરતા એજ સાધુને હ-
ઠથી ઝોવાથી દીનાદિકને ઝપર કહેલા અપ્રીતિ આદિક દો-
પનો પ્રસંગ આવશે તેને માટે હવે કહે છે કે, “પ્રમાદત ” કેતા
આલસપણથી તે દોપનો પ્રસંગ આવે, પણ અપ્રમાદી એજ ય-
તિને અપ્રીતિ આદિકનો (કદાચ) હેતુ આવે, તો પણ (પ્રમાદ-
રહિત) હિસકને નહીં થતા પાપ વંધની પેઠે, તેનાથી શાસ્ત્રાર્થને

વાધા ન આવે. શાસ્ત્રના અર્થને ઇટલે આસે વનાવેલા આગમના અર્થને વાધા કરવાયે કરીને, પાપવંધ થાય છે, કેમ કે, શાસ્ત્રના અર્થને જે વાધા પહોંચાડવી, તે મહા અનર્થનું કારણ છે. કહ્યું છે કે, યઃ શાસ્ત્રવિધિમુત્સૃજ્ય, વર્તતે કામચારતઃ ॥

ન સ સિદ્ધિમવાપ્નોતિ, ન સુખં ન પરાં ગતિમ્ ॥ ૧ ॥
અર્થ—જે માણસ શાસ્ત્રની વિધિને તજીને, પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તે છે, તે માણસ મોહ, સુખકે ઉત્કૃષ્ટી ગતિ પામતો નથી. વલી શાસ્ત્ર તો પરની અપ્રીતિના નાશનો પ્રયત્ન અંગીકાર કરવામાંજ તત્પર રહેલું છે.

માટે એવા હેતુથી મુમુક્ષુને પ્રગટ ઞોજન કરવામાં તત્વના જાણનારાઈએ પાપવંધ કેતાં અશુભ કર્મની ઉત્પત્તિ કહેલી છે.

અહીં વાદી કહે કે, જલે શાસ્ત્રાર્થને વાધા થાય; તો તેને કહે છે કે, તેમ નહીં; તેને માટે હવે કહે છે.

શાસ્ત્રાર્થશ્ચ પ્રયત્નેન, યથાશક્તિ મુમુક્ષુણા ॥

અન્યવ્યાપારશૂન્યેન, કર્તવ્યઃ સર્વદૈવ હિ ॥ ૭ ॥

અર્થ—અન્ય વ્યાપારને નહીં કરતા એવા મુમુક્ષુએ, પોતાની શક્તિમુજવ પ્રયત્ને કરી હમેશાં શાસ્ત્રાર્થ કરવો.

ટીકાનો જાવાર્થ—દૃષ્ટ અને ઇષ્ટથી આગમના અર્થનું જે કહેવું, તેને “આગમાર્થ” કહીયે; એવો આગમાર્થજ કરવો; તે કેવી રીતે કરવો? તો કે, પ્રયત્નથી કહેતાં આદરથી કરવો; કેમ કે અનાદર કરવાથી ચેતુતોને જેમ, તેમ વિવહિત ફલની સિદ્ધિ થતી નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, સંઘયણ આદિકથી હીન એવા મુમુક્ષુને સમગ્ર શાસ્ત્રાર્થ કરવો મુશ્કેલ છે; માટે આ ઉપદેશ તો ન બની શકે, એવી ક્રિયાવાલો છે. તેને માટે તેને કહે છે કે, “યથાશક્તિ” કેતાં પોતાના શરીરની શક્તિપ્રમાણે શાસ્ત્રાર્થ કરવો. કહ્યું છે કે, “વીર્યને નહીં ગોપવતો યકો ચારિત્રને વિરાધતો નથી;

माटे तप, सयम आदिकमा वीर्यने गोपवबु नहीं, तेम उलघबु पण नहीं " हवे ते शास्त्रार्थ कोणे करवो ? ते कहे ठे के, मोहनने उद्धता एवा माणसे करवो हवे ते माणस केवो ? तोके "अन्यव्या-
पारशून्य" केता शास्त्रार्थना करवा शिष्यायना लोकयात्रादिक
कार्यथी रहीत एवो, केमके तेवा बीजा व्यापारकरवाथी शास्त्रार्थने
बाधा आवे ठे, बली ते शास्त्रार्थ कइ अमुक बखतेज करवो, एम
नहीं, पण हमेशा करवो, अने जेथी ते शास्त्रार्थ करवानो ठे,
तेथीज गुप्त जोजन पण तेणे करबु, एवो सबध जाणी लेवो.

हवे आ प्रकरणने उपसंहरता थका कहे ठे

एवं ह्युजयथाप्येत, हुष्टं प्रकटजोजनम् ॥

यस्मान्निर्दिशितं शास्त्रे, ततस्त्यागोऽस्य युक्तिमान् ७

अर्थ- एवी रीते बने प्रकारथी प्रगट जोजन करबुं, ते (मु-
निने माटे) शास्त्रमा हुष्ट कहेबुं ठे, माटे तेवा जोजननो (मु-
नि) त्याग करवो, तेज युक्तिमान ठे

टीकानो जावार्थ-एवी रीते उपर कहेला प्रकारथी, अर्थात्
दीनादिकने दान देवाथी अने न देवाथी पण (साधुने माटे)
प्रगट जोजन हुष्ट ठे, अने बली तेवी रीतना प्रगट जोजनने आ-
गममा निषेध्यु ठे, माटे (साधुठण) तेनो त्याग करवो ते युक्तज
ठे माटे हे कुतीर्थिंठ, ज्यारे तमो मोहननी इन्द्रा राखो ठो, त्यारे
तमारे पण गुप्तनी जोजन करबुं युक्त ठे, एवो जावार्थ ठे

एवी रीते सातमा अष्टकनु विवरण संपूर्ण थयु

अष्टमाष्टकं प्रारभ्यते

रुणग्रार पण व्रतगिना रहेबु नहीं, तेथी जोजननुं वर्णन क-
र्यावाद हवे पञ्चसाणनुं निरूपण करता थका कहे ठे

द्रव्यतो जावतश्चैव, प्रत्याख्यानं द्विधा मतम् ॥

अपेक्षादिकृत ह्याय, मतोऽन्यच्चरमं मतम् ॥ १ ॥

અર્થ—એક ડ્રવ્યથી, અને વીજું જાવથી, એમ બે પ્રકારનું પચ્ચ-
 ખાણ માનેલું છે; અપેક્ષાદિકથી કરેલું, તે પેહેલું અને તેથી જલ-
 ટા પ્રકારનું તે વીજું પ્રત્યાખ્યાન જાણવું.

ટીકાનો જાવાર્થ—જો કે, “ડ્રવ્ય” શબ્દ પ્રત્યાખ્યાન કરવા
 લાયક એવા સચિત્ત યોજન આદિકમાં, અથવા પ્રત્યાખ્યાનના
 સૂત્રના ઉચ્ચારના હેતુરૂપ એવા તાલુ, ઝંઘ આદિકમાં પણ વપરાય
 છે, તો પણ અહીં તે “ડ્રવ્ય” શબ્દને “અપ્રધાન” અર્થવાલો
 જાણવો; કેમકે, તે શબ્દનો તેજ અર્થમાં શાસ્ત્રોને વિષે ઘણો પ્ર-
 યોગ આવે છે. માટે એવી રીતે અપ્રધાનજાવને આશ્રીને જે પચ્ચ-
 ખાણ કરાય; તે “ડ્રવ્યપચ્ચખાણ” કહેવાય. (તે ડ્રવ્યપચ્ચ-
 ખાણ, વિવહિત પચ્ચખાણના ફલને સાધનારું નહીં હોવાથી, તેને
 અપ્રધાનપણું કહ્યું.) તેથી ડ્રવ્યથી એટલે જાવપ્રત્યાખ્યાનની
 યોગ્યતાને આશ્રીને, અથવા ડ્રવ્યથી એટલે વિવહિત ઉપયોગની
 શૂન્યતાને આશ્રીને, અથવા ડ્રવ્યથી એટલે આહાર અને વસ્ત્રા-
 દિક ડ્રવ્યને આશ્રીને જે પચ્ચખાણ કરવું, તે “ડ્રવ્ય પચ્ચખાણ”
 કહેવાય. બલી “જાવ” શબ્દ જોકે પ્રત્યાખ્યાન કરવા લાયક
 એવા ક્રોધાદિક જાવોમાં પણ અહીં જોડાઈ શકે તેમ છે, તો પણ
 ઉપયોગના અર્થવાલો જાણવો; કેમકે, આગમમાં તેમજ કહેલું
 છે; અને તેથી “જાવથી” એટલે વિવહિત એવા ઉપયોગને આ-
 શ્રીને, અથવા જાવથી એટલે પરમાર્થથી અર્થાત્ વિવહિત ફલ-
 ના સાધનજૂત એવા જાવથી, જે પચ્ચખાણ કરવું, તે “જાવપચ્ચખાણ”
 કહેવાય. એવી રીતે બે પ્રકારનું પચ્ચખાણ જાણવું; અને પ્રકારાંતરથી
 તો, નામ, સ્થાનપા, આદિકથી ઠ પ્રકારનું છે. પ્રવૃત્તિના પ્રતિકુલ-
 પણાયેં કરીને મર્યાદાવડે જે કથન કરવું, તેને “પ્રત્યાખ્યાન” કહીયેં;
 એવી રીતે ડ્રવ્યથી, તથા જાવથી, અથવા વિધિ તથા પ્રતિપેધથી,
 એમ બે પ્રકારનું પ્રત્યાખ્યાન તેનાં જાણનારાં હવે માનેલું છે. હવે તે
 બન્ને પ્રત્યાખ્યાનોનું સ્વરૂપ કહે છે કે, અપેક્ષાદિક અવિદ્યાઈથી જે

प्रत्याख्यान कराएलु होय तेने पेहेलु एटले “इव्यपच्चखाण” जाण-
वुं, अने ते अपेक्षादिक विना जे पच्चखाण करेलुं होय, तेने वीजुं
एटले “जावपच्चखाण” जाणवुं

हवे ते वन्नेमाथी पहेला पच्चखाणनुं स्वरूप कहे ठे

अपेक्षा या विधिश्चैवा, परिणामस्तथैव च ॥

प्रत्याख्यानस्य विघ्नास्तु, वीर्याज्ञावस्तथापरः॥१॥

अर्थ- अपेक्षा, अविधि, तथा अपरिणाम, अने वली वीर्यनो
अज्ञाव, ए चारे (ज्ञाव) प्रत्याख्यानना विघ्नरूपज ठे

टीकानो ज्ञानार्थ- “अपेक्षा” एटले आ लोक अने परलोक-
संबधी अर्थनी इच्छा, अने “अविधि” एटले विधिथी उलटडी
रीते करवुं ते, (“विधि” एटले पोते जाणनार थयो ठतो पण गी-
तार्थ पासेथी उचित काले वखतो वखत विनयपूर्वक, समतास-
हित ग्रहण करवा लायक वस्तुने ग्रहण करे ते) तथा तेवीज
रीते “अपरिणाम” एटले प्रत्याख्याननी प्रतिपत्तिमा पोतानी
श्रद्धारूप परिणामनो अज्ञाव, ते इव्यप्रत्याख्यानना हेतुचूत
एवा अपेक्षादिक त्रणे, जावप्रत्याख्यानना विघ्नरूपज ठे, तथा
“वीर्य” एटले वीर्यातरायना क्षयोपशमादिकथी उत्पन्न थएल्लो
जे जीवनों परिणाम, तेनो अज्ञाव, एटले “वीर्याज्ञाव” ते पण
अपेक्षादिकनी पेठे चोथो ज्ञाव प्रत्याख्यानना विघ्नरूप ठे. आ
“वीर्याज्ञाव” ठे ते, परिणाम ठता पण, प्रत्याख्यानने नही पा-
लगानो हेतुरूप होवाथी विघ्नचूत ठे

अपेक्षाथी करेलु पच्चखाण निष्फलपणायं करीने अप्रधान हो-
वाथी, ते “इव्यपच्चखाण” ठे, एनी रीतना अर्थने प्रतिपादन
करवा माटे अपेक्षाने निंदता थका हजे कहे ठे

लब्ध्याद्यपेक्षयाह्येत, दज्ञव्यानामपि कंचित् ॥

श्रूयते न च तत्किंचि, दित्यपेक्षात्र निंदिता॥३॥

અર્થ- (જોજન આદિકના) લાજની અપેક્ષાથી તે જ્ઞવ્ય-પચ્ચલાણ તો કોઈક વચ્ચે અજ્ઞવ્યોને પણ હોય છે, એવું (આગમમાં) સંજ્ઞલાય છે; માટે તે પચ્ચલાણ કંઈ કામનું નથી; અને તેથી અપેક્ષાને અહીં નિંદેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-“લઘ્વિ ” એટલે જોજન, યજ્ઞ, પૂજા આદિકના લાજની અપેક્ષાથી તે જ્ઞવ્યપચ્ચલાણ તો સિદ્ધિમાં જવાને અયોગ્ય, અર્થાત્ અજ્ઞવ્યને પણ હોય છે; (એટલે જ્ઞવ્યને તેવું પચ્ચલાણ તો એક વાજુ રહ્યું; પણ અજ્ઞવ્યને પણ તે જ્ઞવ્યપચ્ચલાણ તો હોય.) એવું જ્ઞવ્યપચ્ચલાણ “ ક્વચિત્ ” એટલે યથાપ્રવૃત્તિ-કરણે કરીને, ગ્રંથિપ્રદેશસુધિ આવેલા એવા અજ્ઞવ્યોને હોય છે; એમ આગમમાં કહેલું સંજ્ઞલાય છે.

ગૌતમસ્વામીએ જગવાનને પૂછ્યું કે હે જગવન્! અસંયત જ્ઞવિક જ્ઞવ્ય દેવો જો દેવલોકમાં જાય, તો કયા દેવલોકમાં જાય? ત્યારે જગવાને કહ્યું કે; હે ગૌતમ! જઘન્યથી જુવનપતિમાં તથા ઉત્કૃષ્ટથી ઉપરિમઐવેયકમાં જાય. (ગાથાના આ અર્થમાં અસંયત જ્ઞવિક જ્ઞવ્ય દેવો, કે જેઠું અજ્ઞવ્ય થયા થકા દેવપણાથી ઉત્પન્ન થનારા છે, તેઠુંનું વર્ણન કર્યું છે.) વલી ગૌતમસ્વામીએ જગવાનને પૂછ્યું કે, હે જગવન્, એવો એક મનુષ્ય ઐવેયક દેવતાપણે કેટલી જ્ઞવ્ય-ઈંજિઝ કરે ? અર્થાત્ કેટલાં શરીર કરે ? ત્યારે જગવાને કહ્યું કે હે ગૌતમ! તે અનંતી જ્ઞવ્યેંજિઝ કરે ? અર્થાત્ અનંતીવાર ત્યાં ઉત્પન્ન થાય. હવે એવી રીતે અજ્ઞવિ મનુષ્ય ઐવેયકમાં સાધુના લિંગથીજ જડ શકે છે, અને તે સાધુલિંગમાં પચ્ચલાણ તો હોય છેજ; (માટે એવી રીતે તે જ્ઞવ્યપચ્ચલાણ તો અજ્ઞવિને પણ હોય છે.) હવે તેવી રીતનું અપેક્ષા આદિકથી કરેલું જ્ઞવ્યપચ્ચલાણ કંઈ પણ હિસાબમાં નથી; કેમકે મુમુક્ષુને તેથી મોક્ષરૂપ સ્વફલ મલી શકતું નથી; કારણ કે જે વસ્તુ પોતાના ફલને સાધે છે, તેનેજ વસ્તુપણું ગ્રાસ થાય છે, પણ વંધ્યાપુત્રની પેઠે જે વસ્તુ પોતાના

फलने साधती नथी, तेने वस्तुपणु घटी शके नहीं, अर्थात् प्रत्याख्याननु फल तो मोक्ष ठे, अने ते अपेक्षावाळु अव्यप्रत्याख्यान तो ते फल आपतु नथी, माटे तेने प्रत्याख्यानपणु पण घटी शकतुं नथी अने एवी रीते अपेक्षार्थी करेलु पच्चसाण ज्यारे निफल ठे, तेथी जावपच्चसाणने विघ्न करनारी एवी ते अपेक्षाने जिनशासनने विषे निदनिक कहेली ठे

हवे अविधिनुं जावप्रत्याख्यानप्रते विघ्नपणुं कहे ठे

यथैवाविधिना लोके, न विद्याग्रहणादि यत् ॥

विपर्ययफलत्वेन, तथेदमपि जाव्यताम् ॥ ४ ॥

अर्थ-जेम अविधिणं करीने लोकमा विद्याग्रहणादिक नथी थतुं, तेम उलटा फलवटें करीने, अविधिथी करेलुं पच्चसाण पण जाणवुं

टीकानो जावार्थ-जेम अविधिणं करीने लोकमा विद्या, तथा मंत्र आदिकनुं ग्रहण अड शकतुज नथी, पण उलटुं तेथी मृत्यु आदिक थाय ठे, तेम वावित फलना विपर्यासपणाणं करीने, अर्थात् अविधिणं करेलु एवु प्रत्याख्यान पण अप्रत्याख्यानज ठे, एम जाणवु

हवे परिणामरहित प्रत्याख्याननु अव्यप्रत्याख्यानपणु कहे ठे

अक्षयोपशमात्याग, परिणामे तथा सति ॥

जिनाज्ञाजक्तिसंवेग, वेकल्यादेतदप्यसत् ॥५॥

अर्थ-अक्षयोपशमविना त्याग परिणाम होते ठते, तथा विधिपूर्वक त्यागपरिणाम न होते ठते, अने जिनप्रचननी जक्ति, अने सवेगना अज्ञावथी, ते अपरिणामी पच्चसाण पण अशोजनिक ठे

टीकानो जावार्थ-"अक्षय" एटखे प्रितिने रोकनारा छदीर्ण कर्मोनो नाश, अने तेनी माथे जे उपशम, केता छदीर्ण नहीं एम

તે કર્મને વિપાકોદયની અપેક્ષાથી, જે અટકાવી રાखवું તે; અને તે બંને દ્વયોપશમ કહેવાય; તેવા દ્વયોપશમવિના ત્યાગ પરિણામ હોતે ઢતે, ઇટલે દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ અને નોકારસી આદિકનું પચ્ચઘાણ હોતે ઢતે પણ તે અસત્ ઢે. (આથી કરીને દેશવિરતિ તથા સર્વવિરતિ પચ્ચઘાણને, તેના હેતુરૂપ એવા ગૃહસ્થી અને સાધુને, નવકારસી સહિતાદિક ઉત્તરગુણપ્રત્યાખ્યાનનું ડ્રવ્યપણું કહ્યું.) અથવા વિધિપૂર્વક દ્વયોપશમ હોતે ઢતે ત્યાગપરિણામ આય ઢે, પણ તેવી રીતનો ત્યાગપરિણામ ન હોતે ઢતે, (આથી કરીને અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિવાલા વાસુદેવાદિકોના, તથા અજ્ઞવ્યાદિકના પચ્ચઘાણને ડ્રવ્યપણું કહ્યું) આ અપરિણામી પચ્ચઘાણ પણ ઉત્તમ નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, પ્રત્યાખ્યાન કરવાલાયક એવી વસ્તુમાં અજ્ઞવ્યાદિકોને થોડો પણ ત્યાગપરિણામ તો હોય ઢે, તો તેને ડ્રવ્યપ્રત્યાખ્યાનપણું કેમ કહેવાય ? તેને માટે તેને કહે ઢે કે, તેઢને જિનાજ્ઞાની જ્ઞક્તિનું, અને મોક્ષના અજ્ઞિલાષનું વિકલ્પપણું હોવાથી, અથવા જિનાજ્ઞાની જ્ઞક્તિથી થતા સંવેગનું વિકલ્પપણું (રહિતપણું) હોવાથી, અપરિણામપણાં કરીને તેઢના પચ્ચઘાણને ડ્રવ્યપણું ઢે. માટે એવી રીતનું અપરિણામી પચ્ચઘાણ પણ અશોજનીક ઢે.

હવે વીર્યના અજ્ઞાવને ડ્રવ્યપ્રત્યાખ્યાનનું હેતુપણું કહે ઢે.

उदग्रवीर्यविरहात्, क्लिष्टकर्मोदयेन यत् ॥

बाध्यते तदपि द्रव्य-प्रत्याख्यानं प्रकीर्तितम्॥६॥

અર્થ-ઉત્કૃષ્ટ વીર્યના અજ્ઞાવથી, તથા ક્લિષ્ટ કર્મોના ઉદયથી જેને વાધા આવે ઢે, તે પ્રત્યાખ્યાનને પણ “ડ્રવ્યપ્રત્યાખ્યાન” કહેલું ઢે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ-ઉત્કટ એવું જે “વીર્ય” કેતાં વીર્યોતરાયના દ્વયોપશમથી ઉત્પન્ન થયેલો જે આત્માનો પરિણામ, તેના વિરહથી,

અને અત્યત તીવ્ર એવા વીર્યાતરાયાદિ કર્મના વિપાકથી, અંગીકાર કરેલા એવા પણ જે પ્રત્યાખ્યાનને વાધા આપે છે, તે પ્રત્યાખ્યાનને પણ “હ્રવ્યપ્રત્યાખ્યાન” કહેલું છે (કેમ કે, વીર્યના હ્રદાસથી જીવ, ક્ષિપ્ત કર્મોને શમાપે છે, અને તેના અજ્ઞાવથી તેને કર્મોનો હ્રદય થાય છે) અથવા ક્ષિપ્તકર્મના હ્રદયથી અતો જે વીર્ય નો અજ્ઞાવ, તેથી જીવે કરીને જે પ્રત્યાખ્યાનને વાધા કરાય છે, તેને “હ્રવ્યપ્રત્યાખ્યાન” કહેલું છે, એવો પણ અર્થ થાય એવી રીતના વીર્યાજ્ઞાનના પ્રત્યાખ્યાનને પણ તત્વના જાણનારાઈએ “હ્રવ્યપ્રત્યાખ્યાન” કહેલું છે

ચલી કેટલાક આચાર્યોએ, કાલાતરે “જાવપ્રત્યાખ્યાનનું” તે કારણ હોવાથી, તેને “ હ્રવ્યપ્રત્યાખ્યાન ” કહેલું છે, કેમકે, એક વચ્ચે થયેલો જાવ, જાવાતરને હ્રત્પન્ન કરે છે કહ્યું છે કે,

“ સઙ સજાઈ જાવો, પાય જાવાતર જઝ કુણઙ ”

અર્થ- એકજાર હ્રત્પન્ન થયેલો જાવ, પ્રાયે કરીને જાવાતરને (એવીજ રીતના વીજા જાવને) હ્રત્પન્ન કરે છે

અહીં “ હ્રવ્ય ” શબ્દને યોગ્યતાવાચી જાણ્યો

અગ્રી રીતે હ્રવ્યપચ્ચણાણનું સ્વરૂપ કહ્યું, હવે જાવપચ્ચણાણનું સ્વરૂપ કહે છે

एतद्विपर्ययाद्जाव, प्रत्याख्यानं जिनोदितम् ॥

सम्यक्चारित्ररूपत्वान्, नियमान्मुक्तिसाधनम्॥७॥

અર્થ- (ઉપર કહેલા હ્રવ્યપચ્ચણાણથી) હલદી રીતે જિનેશ્વરે “જાવપચ્ચણાણ” કહેલું છે, અને તે સમ્યક્ ચારિત્રરૂપ હોવાથી, નિશ્ચયે કરીને મોક્ષને માધનારું છે

ટીકાનો જાગ્રથ-અપેક્ષાદિકથી કરેલા પચ્ચણાણ શિવાય, ણટલે અનપેક્ષાદિકગ્રી કરેલું જે પચ્ચણાણ તે “જાવપચ્ચણાણ” કહેવાય, અને તે “જાવપચ્ચણાણ” જિનેશ્વર પ્રતુષ કહેલું છે, કેમકે,

जे जेने विपर्ययचूत ठे, तेना अज्ञावे ते अवश्य आय ठे, केमके, ज्यारे ठायानो अज्ञाव होय त्यारे तडको होय; माटे अव्यप्रत्याख्यानथी उलटुं, ते “ज्ञावप्रत्याख्यान” ठे; वली अव्यप्रत्याख्यान होते ठे, ज्ञावप्रत्याख्यान अवश्य आय ठे; हवे ते ज्ञावप्रत्याख्याननुं शुं फल मले ठे? ते कहे ठे के, ते ज्ञावप्रत्याख्यान अवश्यं करीने साक्षात अथवा परंपराथी मोक्षने आपनारं ठे. शा-माटे? ते कहे ठे के, ध्यानादिकनी पेठे ते ज्ञावपञ्चखाणनो शो-जनचरणस्वज्ञाव होवाथी, ते मोक्षने आपनारं ठे.

अहीं वादी शंका करे के, त्यारे अव्यपञ्चखाण तो शुं अनर्थकज ठे? तो तेने कहे ठे के, एम नहीं. तेने माटे हवे कहे ठे.

जिनोक्तमितिसङ्गत्या, ग्रहणे अव्यतोऽप्यदः ॥

बाध्यमानं नवेज्ञाव, प्रत्याख्यानस्य कारणम्॥७॥

अर्थ— जिनेश्वरे कहेलुं ठे, माटे, ते “अव्यपञ्चखाण” पण उत्तम ज्ञक्तिथी ग्रहण करवाथी, बाध्यमान एवुं पण ते ज्ञावपञ्चखाणनुं कारण ठे.

टीकानो ज्ञावार्थ— अपेक्षादिकना योगथी ग्रहण करेलुं एवुं अव्यपञ्चखाण पण ज्ञावपञ्चखाणनुं कारण ठे; हवे ते, अव्यपञ्चखाण केवुं ठे? ते कहे ठे, “जिनोक्तं” केतां आप्ते कहेलुं ठे, माटे एवी जे उत्तम ज्ञक्ति, तेणे करीने ते ग्रहण करवुं; वली जो के ते अव्यपञ्चखाण बाध्यमान ठे, तोपण ते ज्ञावपञ्चखाणनुं कारण ठे; सङ्गति अव्यपञ्चखाणना हेतुचूत एवा अपेक्षादिकोनी विरुद्ध ठे, माटे ते अपेक्षादिक दूर थवाथी ज्ञावपञ्चखाण-वालो थाय ठे.

एवी रीते आठमा अष्टकनुं विवरण समाप्त अयुं.

नवमाष्टकं प्रारब्धते

हवे ते जावपच्चखाण ज्ञानविशेष होते ठते थाय ठे, माटे हवे ते ज्ञानविशेषने देखाडता थका कहे ठे

विषयप्रतिज्ञासं चा, त्मपरिणतिमत्तथा ॥

तत्त्वसंवेदनं चैव, ज्ञानमाहुर्महर्षयः ॥ १ ॥

अर्थ- महान ऋषिर्जण, विषयप्रतिज्ञास, आत्मपरिणतिमत् तथा तत्त्वसंवेदन, एही रीते त्रण प्रकारना ज्ञानो कहेला ठे

टीकानो जागार्थ-विषय सटले कर्ण आदिक इंद्रिजना ज्ञानने गोचर एवा शब्दादिक, तेने जणाउनारु जे ज्ञान, तेने "विषयप्रतिज्ञास" नामनुं ज्ञान जाणवुं (पण तेजनी प्रवृत्तिमा तेथी उत्पन्न थतो जे आत्मानो अर्थ अनर्थनो सज्ञाव, तेने जणाउनारुं नही) अर्थात् आलोकसंबंधी अने परलोकसंबंधी उद्भूतज्ञानना विषयरूप एवा अर्थोमा, प्रवृत्तिने त्रिपे, आत्माना तात्त्विक अर्थ अने अनर्थना प्रतिज्ञासनथी जे शून्य, तेने "विषयप्रतिज्ञास" ज्ञान जाणवुं, अने ते ज्ञान मिथ्यादृष्टिने होय ठे तथा आत्मानो क्रियाविशेषथी थड शके, एवो जे परिणाम, ते जेमा जणाय ठे, तेने "आत्मपरिणतिमत्" ज्ञान कहियें, (पण तेने अनुरूप एवी प्रवृत्ति निवृत्ति तेमा न होय.) अने ते ज्ञान अप्रति एवा सम्यग् दृष्टिने होय ठे तथा जेथी परमार्थ जणाय, अर्थात् हेय अने उपादेय पदार्थोथी निवृत्ति अने प्रवृत्ति सपादन करनारुं, तेने "तत्त्वसंवेदन" ज्ञान कहियें अने ते ज्ञान शुद्ध चारित्रिजने होय, एवी रीतना त्रण ज्ञानो महामुनिर्जण कहेला हे, अने ते त्रण मत्यादिविशेषज ठे

हवे पेहेला ज्ञाननु स्वरूप कहे ठे

विषकंटकरत्नाढौ, बालादिप्रतिज्ञासवत् ॥

विषयप्रतिज्ञास स्यात्, तज्ज्ञेयत्वाद्यवेदकम् ॥ २ ॥

અર્થ- જેર, કાંટા, અને રત્નાદિકોને વિષે વાલકાદિકનાં જાણપણની પેઠે, હેયત્વ આદિકને નિશ્ચય નહીં કરાવનારું “વિષય-પ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન હોય.

ટીકાનો જાવાર્થ-“વિષ” એટલે વઘનાગ આદિક, તથા “કં-ટક” એટલે વાવલ આદિકના અવયવો, (કાંટાઈ) તથા “ર-ત્ત” એટલે મરકત મણિ આદિક, વીજી વસ્તુઈ તેને વિષે વાલ તથા અતિમુગ્ધોનું જે જ્ઞાન, તેના સરખું “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન હોય; હવે તે “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન, વાલ આદિકના જ્ઞાન સરખું કેમ છે ? તે કહે છે કે, તે જ્ઞાન, જ્ઞેયવિષયોનું તજવાપણું, ગ્રહણ કરવાપણું, તથા ઉપેક્ષવાપણું, જાણવી શકતું નથી; અર્થાત્ વાલ આદિકનું જ્ઞાન, જેમ વિષ આદિક વિષયના રૂપઆદિક-નેજ જાણે છે, પણ તેના હેયત્વ આદિક ધર્મને જાણતું નથી, તેમ જે જ્ઞાન, ગ્રંથીન્નેદ જેઈને નથી થયેલો, એવા વહુશ્રુતોને પણ, (તેઈના) મોહથી મલીન થયેલા મનપણાયેં કરીને, અતત્વો-ની હેયતાનો, તથા તત્વોની ઉપાદેયતાનો વિચાર કરાવવામાં અસમર્થ હોય, આર્થાત્ તત્વ અને અતત્વને તુલ્ય જાણાવનારું, અથવા ઉલટી રીતે જાણાવનારું તે “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન ક-હેવાય. કહ્યું છે કે,

વિસયપઙ્કિભાસમિત્તં, વાલસ્સેવચ્ચુરયણવિસયંમિ ॥

વચ્ચણાહ્વેસુ નાણં, સંવ્વથાણાણમોણેયં ॥ ૧ ॥

હવે તેજ જ્ઞાનને તેના ચિન્હ આદિકથી દેખાડતા થકા કહે છે.

નિરપેક્ષપ્રવૃત્ત્યાદિ, લિંગમેતદુદાહતમ્ ॥

અજ્ઞાનાવરણાપાયં, મહાપાયનિવંધનમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ-(પાપ સંવંધી) શંકાવિનાની પ્રવૃત્તિ આદિક છે, ચિ-ન્હ જેનું, તથા અજ્ઞાનના આવરણને નાશ કરનારું, અને મહા-અપાયના કારણરૂપ, તે “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-આ લોક અને પરલોકસંવંધી અપાયોની

(હુદ કાર્યોની) જે શકા, તે જેમાથી ગણી છે, એવું જે પ્રવર્ત-
નાદિક, તે છે ચિન્હ જેનું, તેને આસોષ “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન
કહેલું છે તે જ્ઞાન કેવું છે ? તો કે, “અજ્ઞાન” કેતા મિથ્યાત્વના
ઉદયથી દૂષિત એવા જે મતિ, શ્રુત અને અરધિ જ્ઞાન (વિજંગજ્ઞાન)
તેના આચરણનો છે, દયોપશમ જેમા એવું છે, (મિથ્યાદૃષ્ટિનું જે
મતિ, શ્રુત, અને અરધિજ્ઞાન (વિજંગજ્ઞાન) તે અજ્ઞાનજ છે.) કહ્યું છે કે,

અવિસેસિયામઙ્ગિય, સમદિદિષ્ઠિસ્સામહનાણં ॥

મહઅન્નાણં મિત્થા, દિઠિસ્સ સુચપિણ્ણવ ॥ ૧ ॥

અર્થ—સૂત્રમા પણ એમજ કહ્યું છે કે, સમ્યગ્ દૃષ્ટિનું જે બુદ્ધિ,
તે “મતિજ્ઞાન” છે, અને મિથ્યાદૃષ્ટિની જે બુદ્ધિ, તે “મતિઅ-
જ્ઞાન” છે. પણ મતિમાં કડ ફેરફાર નથી

હવે તે “વિષયપ્રતિજ્ઞાસ” જ્ઞાન શું ફલ આપે છે ? તે કહે છે
કે, તે પોતાને અને પરને આ લોક અને પરલોકસંવંધી મહા-
અપાયોનું કેતા મહા કષ્ટોનું કારણરૂપ થાય છે, કેમ કે, તત્ત્વથી
તે અજ્ઞાનજ છે, અને અજ્ઞાન છે તે, મહાઅપાયનું કારણ છે
કહ્યું છે કે,

અજ્ઞાન સ્વલુ કષ્ટ, ક્રોધાદિભ્યોઽપિ સર્વાપાયેભ્યઃ ॥

અર્ધહિતમહિતંચા, નચેસિયેનાઘૃતો લોકઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ—અજ્ઞાન છે તે, સરેસર ક્રોધાદિક સર્વ અપાયોથી પણ
કષ્ટકારી છે, કેમ કે, તે અજ્ઞાનથી પ્રિતાણ્ણો માણસ હિત અ-
થવા અહિત કાર્યને જાણી શકતો નથી

હવે વીજા “આત્મપરિણિમત્” જ્ઞાનનું સ્વરૂપ દેસાદ્યા
માટે કહે છે

પાતાદિપરતંત્રસ્ય, તદ્દોપાદાવસંશયમ્ ॥

અનર્થાયાસિયુક્ત ચા, સ્મપરિણતિમન્મતમ્ ॥૪॥

અર્થ—પતન આદિકાંત્રી પરતર ચણ્ણા પ્રાણીનં, તેના દોષા-

દિકને વિષે સંશય વિનાનું, તથા અનર્થ આદિકની પ્રાપ્તિવાલું,
 “આત્મપરિણતિમત્” જ્ઞાન માનેલું છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—“પાતાદિપરતંત્રસ્ય” કેતાં નીચી અને ઊંચી
 ગતિ માટે, પરતંત્ર અણલા એટલે વિષય, અને કષાયાદિકે વશ
 કરેલા પ્રાણીને, તે કષાય આદિકથી થતા કર્મબંધ અને ડુર્ગતિ
 આદિક દોષમાં, અને (આદિશબ્દથી) અન્યુદય આદિક ગુણમાં,
 જે સંશયરહિતપણનું જ્ઞાન થાય છે, તથા જે, કર્મબંધન અને
 ડુર્ગતિગમન રૂપી અનર્થ, અને પરંપરાથી મલતા મોહરૂપી ગુણની
 પ્રાપ્તિવાલું છે, તેને તત્વના જાણનારાઈએ “આત્મપરિણતિમત્”
 જ્ઞાન માનેલું છે. અહીં દૃષ્ટાંત નીચેપ્રમાણે જાણવું.

અવલી ચાલના ઘોડાપર બેસવાથી પરતંત્ર અણલા સ્વારને,
 અંગજંગ, તથા મરણાદિક દોષમાં, તથા રુના સમૂહના કોમલ
 સ્પર્શાદિક ગુણમાં સંશયરહિતપણું થાય છે; તથા તે અંગજંગાદિક
 અનર્થ, અને સુખસ્પર્શાદિક ગુણની પ્રાપ્તિવાલું છે; એમ તે માને છે.

હવે તેજ આત્મપરિણતિમત્ જ્ઞાનનું લિંગાદિકથી નિરૂપણ કર-
 તા થકા કહે છે.

તથાવિધપ્રવૃત્ત્યાદિ, વ્યંગ્યં સદનુબંધિ ચ ॥

જ્ઞાનાવરણહાસોત્થં, પ્રાયો વૈરાગ્યકારણમ્ ॥૫॥

અર્થ—તેવા પ્રકારની પ્રવૃત્તિ આદિકથી પ્રગટ થનારું, તથા
 શુદ્ધ અનુબંધવાલું, તથા જ્ઞાનાવરણાદિકના નાશથી उत्पन्न અણ-
 લું, અને પ્રાયે કરીને વૈરાગ્યના કારણ રૂપ, તે “આત્મપરિણતિ-
 મત્” જ્ઞાન જાણવું.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—તેવા પ્રકારની અહિંસાદિકને વિષે જે પ્રવૃ-
 ત્તિ આદિક, તે થકી પ્રગટ થવારૂપ છે, ચિન્હ જેનું, તથા પરંપ-
 રાથી મોહફલને દેવારૂપ છે સદનુબંધ જેનો, એવું તે આત્મપરિ-
 ણતિમત્ જ્ઞાન છે; હવે તે જ્ઞાન શું હેતુવાલું છે? તે કહે છે કે,
 મતિ આદિક જ્ઞાનનું જે આવરણ, તેના ક્ષયોપશમથી उत्पन्न અ-

છહું તે જ્ઞાન છે, વહી તે જ્ઞાન સદનુવધી શી રીતે છે ? તે કહે છે કે, તે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને વૈરાગ્ય કેતા સુત્તમ જાગનાનું નિમિત્ત છે કહ્યું છે કે,

બાલધૂલિગૃહક્રીડા, તુલ્યાસ્પાંભાતિ ધીમતામ્ ॥

તમોઽગ્રધિવિભેદેન, ભવચેષ્ટાચ્છિલૈવ હિ ॥ ૧ ॥

અર્થ- અજ્ઞાનરૂપી ગ્રંથીના જેદથી બુદ્ધિમાનોને આ જીવની સચલી ચેષ્ટા, વૈરાગ્ય જાગના હોતે ઠતે, બાલકે કરેલા ધૂલીના ઘરની રમત સરખી (ખિનશ્વર) લાગે છે

અહીં પ્રાપ્ત કરીને વૈરાગ્યનું જે કારણ કહ્યું, તેની મતલબ એ કે, રાજ્યાદિક મેલગામી તત્ત્વર થપ્પા એવા જરતાદિકની પેટે, કપાયનો હૃદય પ્રિશેષ હોતે ઠતે તે જ્ઞાન વૈરાગ્યનું કારણ ન પણ થાય, તે જાણવગા માટે કહ્યું

હ્યે ત્રીજુ જે “તત્ત્વસંવેદન” જ્ઞાન તેના પ્રતિપાદન માટે કહે છે.

સ્વસ્થઘૃત્તે પ્રશાંતસ્ય, તઋયત્વાદિનિશ્ચયમ્ ॥

તત્ત્વસંવેદનં સમ્યક્, યથાશક્તિફલપ્રદમ્ ॥ ૬ ॥

અર્થ- સ્વસ્થ ઘૃત્તિવાલા, તથા શાંત એવા પુરુષને, વસ્તુના હેયપણા આદિકમા નિશ્ચયવાલું “ તત્ત્વસંવેદન ” જ્ઞાન થાય છે અને તે મારી રીતે યથાશક્તિ ફલને દેનાર છે

ટીકાનો ખાસાર્થ- આકુલતા રહિત છે, ઘચન અને, કાયાના વ્યાપારનું વર્તમાપણું જેનું, તથા રાગદેષ આદિના અપશમવાલા, એવા માણસને “ તત્ત્વસંવેદન ” જ્ઞાન થાય છે હ્યે તે જ્ઞાન કેવું? તો કે, જ્ઞેય વસ્તુતત્ત્વના હેયપણા, અપાદેયપણા, અને અપેક્ષણીયપણાનો જે નિશ્ચય જેમા એવું તે છે; એવું તે “ તત્ત્વસંવેદન ” જ્ઞાન સમ્યક્ પ્રકારે, પુરુષને, અઘયણ આદિકના સામર્થ્યને અનુમારે, વિરતિરૂપી અનંતરફલ, તથા પરપરાયે મોક્ષફલને દેનાર છે

હવે તે જ્ઞાનના લિંગાદિકને પ્રતિપાદન કરતા થકા કહે છે.

ન્યાય્યાદૌ શુદ્ધવૃત્ત્યાદિ, ગમ્યમેતત્પ્રકીર્તિતમ્ ॥

સદ્જ્ઞાનાવરણાપાયં, મહોદયનિવંધનમ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ-મોક્ષમાર્ગ આદિકને વિષે શુદ્ધ પ્રવૃત્તિઆદિથી જે અનુમાન કરાય છે, તેને તત્વસંવેદન જ્ઞાન કહેલું છે, તથા તે ઉત્તમ જ્ઞાનના આવરણનો દ્યોપશમ કરનારું, અને મોક્ષના કારણરૂપ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- નીતિસહિત એવો સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ જે મોક્ષમાર્ગાદિક તેને વિષે અતિચારરહિત પ્રવૃત્તિ આદિકે કરીને, જે જ્ઞાન અનુમિત થાય છે, તેને જ્ઞાનનું સ્વરૂપ જાણનારાંજે “તત્વસંવેદન” જ્ઞાન કહેલું છે; હવે તે જ્ઞાન કેવા હેતુવાળું છે? તે કહે છે કે, ઉત્તમ એવું જે આજ્ઞિનિવોધાદિક જ્ઞાન, તેના આવરણને દ્યોપશમ કરનારું, અને નિર્વાણના કારણરૂપ ફલને દેનારું છે.

હવે આ અષ્ટકને સંપૂર્ણ કરતા થકા ઉપદેશ કહે છે.

एतस्मिन् सततं यत्नः, कुग्रहत्यागतो भृशम् ॥

मार्गश्रद्धादिज्ञावेन, कार्य आगमतत्परैः ॥ ૮ ॥

અર્થ-આગમના (વચનોમાં) તત્પર એવા માણસોએ કદાગ્રહ તજીને, ઉપર કહેલા તત્વસંવેદન જ્ઞાનમાં, મોક્ષમાર્ગમાં શ્રદ્ધાદિક જાવેં કરીને હમેશાં સ્ત્રૂવ યત્ન કરવો.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉપર કહેલા તત્વ સંવેદન જ્ઞાનમાં હમેશાં આદર કરવો; તે કેવી રીતે કરવો? તે કહે છે કે, જેથી શાસ્ત્રને વાધા આવે, એવા કદાગ્રહને તજીને યત્ન કરવો; શાનેથી કરવો? તે કહે છે કે, મોક્ષમાર્ગમાં શ્રદ્ધા, તેનું જ્ઞાન, અને તેની સેવનાથી યત્ન કરવો. હવે તે કોણે કરવો? તે કહે છે કે, આત્મનાં વચનમાં તત્પર થએલા એવા માણસોએ કરવો.

एवी रीते नवमा अष्टकं विवरण समाप्त थयुं.

दशमाष्टकं प्रारब्धते.

सम्यग् ज्ञानयी वैराग्यं याय ते, मादे ते वैराग्यं निरूपणं करता यका ह्ये कहे ते

आर्तध्यानारम्यमेकंस्या, न्मोहगर्जं तथापरम् ॥

सद्ज्ञानसंगतं चेति; वैराग्यं त्रिविधं स्मृतम् ॥१॥

अर्थ-एक “आर्तध्यान” नामनो, बीजो “मोहगर्जित,” तथा बीजो “सद्ज्ञानसंगत” एवी रीते त्रण प्रकारनो वैराग्य कहेखो ते टीकानो जावार्थ-“कृत” कहेता जे दु ख, तेमा उत्पन्न थ-एखु, अर्थात् इष्ट अने अनिष्ट वस्तुना प्रियोग अने संयोगना निमित्तनाखु जे व्याकुल चित्त, तेने पेहेखु “आर्तध्यान” नामनु वैराग्य जाणवु, तथा “मोह” केता जे मिथ्यात्व अने अज्ञान, तेथी जरेखु ते “मोहगर्जित” वैराग्य जाणवुं, तथा सम्यग् ज्ञान करीने जे शुद्ध होय, तेने “सद्ज्ञानसंगत” वैराग्य जाणवुं. राग रहितपणानो जे जाय ते “वैराग्य” कहेवाय एवी रीते त्रण प्रकारनु वैराग्य आक्षेप कहेखुं ते

ह्ये पेहेला आर्तध्यान नामना वैराग्यनु स्वरूप कहे ते.

इष्टेतरवियोगादि, निमित्त प्रायशो हि यत् ॥

यथाशक्त्यपि हेयादा, वप्रवृत्त्यादिवर्जितम् ॥२॥

उद्भेगकृद्भिषादाद्य, मात्मघातादिकारणम् ॥

आर्तध्यान ह्यदो मुख्यं, वैराग्यं लोकतो मतम् ॥३॥

अर्थ-प्रायें करीने प्रिय अने अप्रिय वस्तुनो अनुक्रमे जे वियोग, अने संयोग, तेना निमित्तरूप, तथा यथाशक्तियें करीने हेय आदिक वस्तुमा अप्रवृत्त्यादिकें करीने वर्जित, तथा उद्भेग करनारो, दीनतायाखो, वस्त्री शरीरना ताडन आदिवना कारणरूप एवो ते आर्तध्यानरूप वैराग्य लांकिरुथी मानेखो ते

टीकानो जावार्थ-प्रायें करीने प्रिय अने अप्रिय वस्तुनो अनु-

क्रमें, जे वियोग, अने संयोग, ते ठे कारण जेनुं, तेम पोतानो विकल्प पण ठे कारण जेनुं, एवं ते आर्तध्यान वैराग्य ठे; हवे ते वैराग्य आर्तध्यानरूप शामाटे ठे? ते कहे ठे के, श्रद्धाणा अतिशयथी शक्तिने जलंधीने तो एक बाजु रह्युं, पण, यथाशक्तियें करीने हेय अने उपादेय वस्तुना विषयमां अनुक्रमे जे निवर्तन अने प्रवर्तन, तेथी ते रहित ठे, माटे ते आर्तध्यानवाळुं वैराग्य ठे. केमके, जे शुद्ध वैराग्य ठे, ते तो तजवा लायक एवा इंद्रियार्थोमां, अने ग्रहण करवालायक एवा तप अने ध्यानादिकमां यथाशक्तियें करीने निवृत्ति प्रवृत्तिथी युक्त ठे; कारण के, तेनुं तेवुंज स्वरूप ठे; अने आ वैराग्य तो तेथी रहित ठे, माटे तेने आर्तध्यानरूप वैराग्य कह्यो.

वली ते वैराग्य उद्देग करनारो, तथा दीनतायें करीने सहित ठे; (आथी करीने तेनुं मनना दुःखनुं हेतुपणुं कह्युं) हवे तेनुं शरीरना दुःखनुं हेतुपणुं कहे ठे के, ते वैराग्य आत्मा केतां (अहीं) पोतानुं शरीर, तेने ताडन आदिकना कारणरूप ठे; एवं आ आर्तध्यानरूप वैराग्य मुख्य कहेळुं ठे;

अहीं वादी शंका करे के, आ तो आर्तध्यानरूप ठे, तो तेने वैराग्यपणाथी केम कह्युं? तेने माटे तेने कहे ठे के, ते तो पृथक् जन्मने आश्रीने कहेळुं ठे, पण तेने पंडितोए तत्वथी वैराग्य मानेळुं नथी.

हवे मोहगर्जित वैराग्यनुं स्वरूप देखाडवा माटे कहे ठे.

एको नित्यस्तथावद्भूः, ह्ययसत्त्वेह सर्वथा ॥

आत्मेति निश्चयाद्भूयो, जवनैर्गुण्यदर्शनात् ॥४॥

तत्त्यागोपशांतस्य, सद्भूतस्यापि जावतः ॥

वैराग्यं तज्जतं यत्तन्, मोहगर्जमुदाहृतम् ॥ ५ ॥

अर्थ-आत्मा सर्वथा प्रकारे एक नित्य, सर्वथा प्रकारे अव्यक्त केतां कोझी साथे पण नहीं जोडाएलो, सर्वथा प्रकारे ह्यी, केतां ह्यिक, तथा सर्वथा प्रकारे असत् केतां अढतो ठे, एवी रीतना

નિશ્ચયથી ફરીને સંસારની અસારતા જોવાથી, તે સંસારના ત્યાગ માટે શાત થયેલા, તથા ઉત્તમ ક્રિયાવાલાને જાવથી જે વૈરાગ્ય થાય છે, તે વૈરાગ્યને “ મોહગર્જિત ” વૈરાગ્ય કહેલું છે

ટીકાનો જાવાર્થ— કેટલાકો કહે છે કે, આ આત્મા લોકમા ચ્યાપી રહેલો એકજ છે, તેહ કહે છે કે, સઘલા પ્રાણીઉંમા એક-જ આત્મા રહેલો છે, અને તે જલમા પ્રતિવિંવિત થયેલા ચઘની પેઠે એક પ્રકારનો અથવા વહુ પ્રકારનો દેખાય છે, તથા કપિલ દર્શનવાલા આત્માને નિત્ય માને છે, વલી કેટલાકો આત્માને “ અવજ્ઞ ” માને છે, કેમકે તેહ પ્રકૃતિનેજ વંધ મોહ માને છે, તથા કેટલાકો આત્માને દ્વણિક માને છે, તથા કેટલાકો આત્માને અઠતો માને છે, (પણ તે સઘલુ અસંજવિત છે,) માટે એરી રી-તના અસંજવિત એવા આત્માના સ્વરૂપના નિશ્ચયથી ફરીને, સ-સારમા (આવવામા) અસારતા જોઈને, તે સંસારના ત્યાગમાટે કપાય અને ઈર્ષિના નિગ્રહવાલા, તથા પોતાના સિદ્ધાતને આ-ધારે શુજ ક્રિયાવાલા, એવા માણસને ઉત્તમ જાવેં કરીને જે વૈ-રાગ્ય થાય છે, તે વૈરાગ્યને વૈરાગ્યનુ સ્વરૂપ જાણનારાઉં “ મો-હગર્જિત ” વૈરાગ્ય કહેલો છે, કેમકે, તેણે આત્માનું સ્વરૂપ ચ-થાર્થ જાણ્યું નથી, તેથી તેનો તે વૈરાગ્ય અત્યંત સન્નિપાતવાલા માણસને આપેલા સદૌપધની પેઠે પરમાર્થને સાધનારો નથી

હવે તે આત્માનુ એકત્વ આદિક માનનારાઉંનું સંકન નીચે-પ્રમાણે જાણું

આત્માનુ સામાન્યરૂપની અપેક્ષા એકપણ છે, અને વિશેષ-રૂપની અપેક્ષા અનેકપણુંજ છે, કેમ કે, સમતા પ્રત્યયના નિ-વધનપણાને પ્રાપ્ત થયેલા તે સામાન્ય કહેવાય છે, અને વિષમતા પ્રત્યયના નિવધનપણાને પ્રાપ્ત થયેલા તે વિશેષ કહેવાય છે વલી આત્માને નિત્યપણુ ઇચ્છાર્થની અપેક્ષા ઘટી શકે છે, પણ સર્વ-થા પ્રકારે નિત્યપણુ ઘટી શકતું નથી, કેમ કે, પર્યાયાર્થની અ-

પેઢાએ તેને અનિત્યપણું પ્રાપ્ત થાય છે. વલી આત્માને સર્વથા પ્ર-
કારે બંધનો જો અજ્ઞાવ માનીયેં, અને પ્રકૃતિનેજ જો બંધ મા-
નીયેં; તો આત્માને મોઢ઼ ઘટી શકતો નથી; કેમ કે લોકમાં
પણ એમજ મનાય છે કે, જેને બંધ હોય, તેનોજ મોઢ઼ કેતાં બં-
ધનરહિતપણું થાય; પણ અવઙ્ગનો મોઢ઼ કહેવાતો નથી; તેમ
જો પ્રકૃતિને બંધ માનીયેં, તો પુરુષને મોઢ઼ થતો નથી. તેમ આ-
ત્માને સર્વથા દ્વણિકપણું પણ ઘટી શકતું નથી, કેમ કે તે પણ
કથંચિત્ છે; માટે તેનું દ્વણિકપણું તથા અદ્વણિકપણું નિત્યાનિ-
ત્યની પેઠેજ જાણવું; તથા આત્માને સર્વથા પ્રકારે અઠતાપણું પ-
ણ ઘટી શકતું નથી; પણ કથંચિત્ ઘટી શકે છે; કેમ કે, પર-
રૂપે કરીને તેનું અઠતાપણું છે, પણ સર્વથા પ્રકારે નથી; કારણ
કે, જો સર્વથા પ્રકારે તેનું અઠતાપણું માનીયેં, તો પરલોક સિ-
દ્ધ થતો નથી.

માટે આત્મા એક અને અનેક, નિત્ય અને અનિત્ય, અવઙ્ગ
અને વઙ્ગ, દ્વયી અને અદ્વયી, અસત્ અને સત્, એમ સ્યાવાદમય છે.

હવે જ્ઞાનસંગતવૈરાગ્યના પ્રતિપાદનમાટે કહે છે:

જૂયાંસો નામિનો વઙ્ગા, વાહ્યેનેઢાદિનાહ્યમી ॥

આત્માનસ્તદ્વશાત્કષ્ટં, જવે તિષ્ઠંતિ દારુણે ॥૬॥

એવં વિજ્ઞાય તત્યાગં, વિધિસ્ત્યાગશ્ચ સર્વથા ॥

વૈરાગ્યમાહુઃ સદ્જ્ઞાન, સંગતં તત્ત્વદર્શિનઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ—ઘણાં, પરિણામી, વાહ્ય એવી ઇન્દ્રિયાદિકથી બંધનયુક્ત,
એવા આ આત્માર્જ (જીવો) તે ઇન્દ્રિયાદિકના વશથી દુઃખી થયા
થકા જયંકર એવા સંસારમાં રહે છે, એમ જાણીને, તેના (સંસારના)
ત્યાગની જે ક્રિયા, અને સર્વથા પ્રકારે તેનો જે ત્યાગ કરવો, તેને
તત્ત્વના જાણનારાર્જ સદ્જ્ઞાનસંગત નામનો વૈરાગ્ય કહેઢે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—“ જૂયાંસઃ ” એટલે ઘણા, “ નામિનઃ ” કે-

તા પરિણામી એટલે પરાપરપર્યાય પ્રતે ગમન કરનારા, તથા “ વ-
જ્ઞા ” કેતા “ વાહ્ય ” એટલે આત્માથી જુદા એવા ડઘા, મૂર્ઘા,
આદિકે કરીને બધાણલા, એવા લોકવ્યગ્રહારને ગોચર જીવો,
તે ડઘાદિકથી ઉત્પન્ન થણલા બંધના સામર્થ્યથી હુ લસહિત એ-
વા આ જયકર સંસારમા રહે છે, એમ જાણીને તેને ત્યાગ કરવા-
નો જે ત્રિધિ, તથા સર્વથા પ્રકારે જે ત્યાગ કરવો, તેને “ સદ્-
જ્ઞાનસંગત ” નામનો વૈરાગ્ય કહે છે, અર્થાત્ આત્મના ઉપદે-
શથી સંસારમાં જમતા જીવોને, જોડને, જવના કારણરૂપ એવી તે
ડઘા આદિકને તજવામા જે ઉદ્યમ કરવો, અર્થાત્ સર્વ ભાવદ્યથી
વિરક્ત થવાને યત્ન કરવો, તથા સર્વથા પ્રકારે તે ડઘા આદિકને
જે તજવી, તેને વૈરાગ્યના પરમાર્થને જાણનારાઈ “ સદ્જ્ઞાનસ-
ંગત ” વૈરાગ્ય કહે છે, કેમ કે તેથી યથાસ્થિત વસ્તુનો વોધ થાય છે
તેથી તે “ સદ્જ્ઞાનસંગત ” વૈરાગ્યજ સિદ્ધિના (મોક્ષના) સા-
ધનરૂપ છે, ૧૭૫ પ્રતિપાદન કરતા થકા કહે છે

एतत्तत्त्वपरिज्ञाना, त्रियमेनोपजायते ॥

यतोऽतःसाधनंसिद्धे, रेतदेवोदित जिनैः ॥ ८ ॥

અર્થ- તત્વના જાણપણથી આ વૈરાગ્ય જેથી નિશ્ચયે કરીને
થાય છે, તે હેતુથી જિનેશ્વર પ્રજુર્ણે મોક્ષના સાધનરૂપ તેનેજ
કહ્યો છે

ટીકાનો જાવાર્થ- ઉપર કહેલો સદ્જ્ઞાનસંગત વૈરાગ્ય, (પે-
હેલા બે વૈરાગ્ય નહીં) આત્માદિક વસ્તુના પરિણામીપણાઆદિક
સ્વરૂપના જાણપણથી નિશ્ચયે કરીને થાય છે, અને તેથી કરીને
તે વૈરાગ્યને, રાગ આદિકને જિતનારા એવા જિનેશ્વરોએ મોક્ષના
સાધનરૂપ કહેલો છે

एवी रीते दशमा अष्टकनु निवरण समाप्त यद्यु

एकादशमाष्टकं प्रारब्धते.

વૈરાગ્યવાલા માણસે તપ કરવો જોઈયે, તેથી હવે વૈરાગ્યાષ્ટક પઠી તપ કષ્ટકનો પ્રારંભ કરે ઠે; અને તેમાં પણ પરમતની આશંકા કરતા થકા કહે ઠે. (અર્થાત્ વાદીનું કહેવું ઠે.)

दुःखात्मकं तपःकेचिन्, मन्यन्ते तन्न युक्तिमत्॥

कर्मोदयस्वरूपत्वाद्, बलीवर्हादिदुःखवत् ॥ १ ॥

અર્થ—કેટલાકો તપને તો, તેમાં કર્મોદયનું સ્વરૂપપણું હોવાથી બલદ આદિકના દુઃખની પેઠે, દુઃખાત્મક માનીને, તેને યુક્તિયુક્ત માનતા નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ— કેટલાકો કે, જેઝંબે જિનેશ્વર પ્રભુના આગમના જાવાર્થને જાણ્યો નથી, તેઝંબે અનશનાદિક તપને દુઃખરૂપ માનીને, તેને મોઢના અંગરૂપ માનતા નથી. હવે તે તપ દુઃખરૂપ ઠે, પણ તે મોઢનું અંગ કેમ નથી? તેને માટે કહે ઠે કે, તેમાં અસાતા વેદનીય આદિક કર્મોનું વિપાકપણું ઠે, માટે, તે મોઢનું અંગરૂપ નથી; કેમકે, કહ્યું ઠે કે, અનશનાદિક તપમાં ક્રુધા, તૃષ્ણા આદિક પરિસહો સહન કરવા પડે ઠે, અને તે વેદનીય કર્મના ઉદયથી ઉત્પન્ન થાય ઠે, એમ આગમમાં કહ્યું ઠે; માટે તે તપ મોઢનું અંગ નથી. હવે તે કોની પેઠે? તે કહે ઠે કે, બલદ આદિકના દુઃખની પેઠે.

हजुपण ते वादीनुंज कहेवुं ठे.

सर्व एव च दुःख्येवं, तपस्वी संप्रसज्यते ॥

विशिष्टस्तद्विशेषेण, सुधनेन धनी यथा ॥ २ ॥

અર્થ— (સામાન્ય રીતે) સઘલા ગ્રાણીઝં દુઃખી ઠે, અને એવી રીતે દુઃખરૂપ તપને માનવાથી તો સઘલા ગ્રાણીઝં, ધનવડે કરીને ધનવાનની પેઠે ઉત્કૃષ્ટ તપસ્વીઝં થાય.

ટીકાનો જાવાર્થ—જો દુઃખરૂપ તપને માનીયે તો સઘલા ગ્રા-

णीउं दु खी होवाथी, तेउं सघला उत्तम तपस्वीउं कहेवाय, के-
मके, अनशनादिक तपनुं, अने व्याधि आदिकनुं दुःखपणु तो
सरखुंज ठे, कोनी पेठे के, जेम घणा धनें करीने माणस धनवान
कहेवाय तेम

हजु पण आचार्य महाराजनेज ते वादी कहे ठे के, एरी रीते
सघला दुःखीउंने तपस्वी कहेवामा शु दोष आवे ठे ?

महातपस्विनश्चैवं, त्वन्नीत्या नारकादयः ॥

शमसौख्यप्रधानत्वा, योगिनस्त्वतपस्विनः ॥ ३ ॥

अर्थ-एवी रीतनी तमारी नीतिथी तो नारकी आदिकना जी-
वो (दुःखी होवाथी) महातपस्वीउं कहेवाय, अने योगीउं
तो समतारूप उत्तम सुखवाला होवाथी तपविनाना कहेवाय !!!

टीकानो जावार्थ-“जेदला दु खी तेदला तपस्वी,” एवी री-
तनी तमारी नीतिथी तो महा दुःखवाला एवा नारकीना अने तिर्य-
चना जीवो पण मोटा तपस्वी कहेवाय !!! अने समता रूप ठे
उत्तम सुख जेउंने, एरा समाधिवाला योगीउं तो अतपस्वी
कहेवाय !!!

हजु पण वादीज पोतानो पद कहे तो थको कहे ठे

युक्त्यागमवहिर्भूत, मतस्त्याज्यमिदं बुधैः ॥

अशस्तध्यानजननात्, प्राय आत्मापकारकम्ः ॥४॥

अर्थ-ते तप युक्ति अने आगमने बाधा करनारो ठे, माटे ते
पंडितोए तजवो, केम के, ते दुर्ध्यानने उत्पन्न करनार होवाथी,
प्राये करीने आत्माने अहित करनारो ठे

टीकानो जावार्थ-युक्ति अने आगमने बाधा करनारो एरो ते
तप, पंडितोए तजवो, केम के, तेमा पोताना शरीरने पीडा थाय
ठे, माटे युक्ति अने आगमना हृदयने जाणनाराउंए लोकलुढी-
थी प्रवर्तवु जोड्यं नही, केम के, तेम करवाथी तेना पंडितपणाने

વાધા પહોંચે છે. વલી તે તપ પોતાના આત્માને અનર્થના કારણ-
રૂપ છે. તે શામાટે ? કે, તે પ્રાયે કરીને खराब ध्यानને उत्पन्न
करनारो છે; કેમ કે, ઝોજન આદિકના અજાવથી દુધ્યાન ઉત્પ-
ન્ન થાય છે; કહ્યું છે કે,

आहारवर्जिते देहे, धातुक्षोभः प्रजायते ॥

तत्र चाधिकसत्त्वोऽपि, चित्तभ्रंशं समश्नुते ॥ १ ॥

અર્થ-આહારરહિત શરીરમાં ધાતુનો ક્ષોભ થાય છે, અને
તે થવાથી અધિક વલવાનનું ચિત્ત પણ ડામાડોલ થાય છે.

અહીં “પ્રાયે કરીને” કહેવાથી મહાવીર પ્રભુ આદિકના
તપ વાસ્તેનું દૂષણ દૂર કર્યું.

માટે તે તપ પંડિતોએ તજવો, એમ વાદીનું કહેવું થયું. હવે
તેને માટે આચાર્ય ઉત્તર આપે છે.

मनइंद्रिययोगाना, महानिश्चोदिता जिनैः ॥

यतोऽत्र तत्कथंत्वस्य, युक्ता स्यादुःखरूपता ॥ ५ ॥

અર્થ-આ તપને વિષે જિનેશ્વર પ્રભુએ મન, ઇન્દ્રિય અને યો-
ગની અહાનિ કહેલી છે; અને તેથી તે તપને દુઃખરૂપપણું શી
રીતે ઘટી શકે ?

ટીકાનો જાવાર્થ-વાદીએ જે કહ્યું કે, કર્મોદયના સ્વરૂપપણા-
થી દુઃખરૂપ એવો તપ યુક્તિયુક્ત નથી, પણ તે તપને “દુઃખા-
ત્મક” એવું વિશેષણજ સિદ્ધ થઈ શકતું નથી; તે હવે દેખાડે છે.
મન, ઇન્દ્રિય, અને સંયમના વ્યાપારરૂપ જે યોગો, તેની આ તપ-
માં અહાનિ જિનેશ્વર પ્રભુએ કહેલી છે; કહ્યું છે કે,

सोढु तन्वो कायन्वो, जेण मणो मंगुलं न चिंतेइ ॥

जेण न इंदियहाणी, जेणय जोगा न हायंति ॥ १ ॥

અર્થ-જેથી મન દુધ્યાન ન ચિંતવે, અને જેથી ઇન્દ્રિયોની હાનિ

न आय, तथा जेथी योगोने पण हानि न पहांचे एवो ते तप करवो
अने तेथी कोड पण रीते तपने दु खरूपपणु घटी शक्तुंज
नथी, अने तेथी तेने अयुक्तिपणु पण घटी शक्तुं नथी

अहीं वादी शका करे के, देहने पीडा करायें करीने अन-
शनादिक तपनु दु खरूपपणु तो साक्षात अनुजवाय ठे, उता
तेने दु खरूपपणु न घटी शके, एम केम कहेवाय ? तेने माटे
हवे तेने कहे ठे

यापिचानशनादिभ्यः, कापीडामनाक्कचित् ॥

व्याधिक्रियासमासापि, नेष्टसिद्ध्यात्र बाधनी ॥६॥

अर्थ-अनशन आदिक तपथी जे कोड वखते जरा शरीरने
पीडा आय ठे, ते पण रोगना उपाय सरखी ठे, अने वाञ्छित
अर्थने साधवाथी ते बाधा करनारी नथी

टीकानो जागर्थ-उपर कहेला न्यायथी तो अनशन आदि-
क तपथी देहने पीडा यतीज नथी, पण वली कदाच अनशन,
उपवास, उनोदरी आदिक तपथी, कोडकज देश कालने त्रिपे
जे स्वल्प देहपीडा आय ठे, (मननी पीडा नहीं) पण ते म-
नने दु ख आपनारी नथी शामाटे के, ते वाञ्छित अर्थने साध-
वागली ठे, वली तेवी कायपीडाने सिद्धातमा रोगना उपाय स-
रखी कहेली ठे, अर्थात् जेम रोगना उपायमा थोडी देहने पी-
डा आय ठे, तो पण तेथी जेम आरोग्यता प्राप्त आय ठे, तेम
आ तपथी पण जरा देहपीडा कदाच आय, तो पण ते जागर्थी
बाधा करनारी नथी

हवे वाञ्छित अर्थनी मिद्धिमा शरीरपीडानां पण अहु'पणा-
ने दृष्टातथी देखाडता थका कहे ठे

दृष्टा चेष्टार्थसंसिद्धो, कायपीडा ह्यदुःखदा ॥

रत्नादिवणिगादीनां, तद्वदत्रापि जाव्यताम् ॥ ७ ॥

अर्थ—रत्नादिकनो व्यापार करवावाला वणिक् आदिकोने, वां-
 न्त्रित अर्थनी सिद्धिमां (थती) शरीरनी पीडा, दुःखने देनारी
 जोएली नथी; अने तेनी पेठे आ तपने विषे पण जाणी लेवुं.

टीकानो जावार्थ—“इष्ट अर्थनी प्राप्तिमां थती देहपीडा दुःख
 करनारी नथी,” एम केवल अमोज कहीयें ठीयें, एम नहीं, लो-
 कमां पण ते वात प्रसिधज ठे; हवे ते कोने ठे ? ते कहे ठे, के,
 रत्न, वस्त्र, सुवर्ण आदिकनो व्यापार करनाराउने तथा खेकु आ-
 दिकोने थती देहपीडा जेम तेउने दुःखदाइ थती नथी, तेम आ
 अनशनादिक तपने विषे पण निपुण बुद्धिथी विचारी लेवुं. अर्थात्
 जेम रत्न, सोनुं अने वस्त्रादिकनो व्यापार करता एवा वेपारी,
 तथा खेती करता एवा खेकु आदिक, के जेउए वांन्त्रित अर्थनी
 सिद्धिमांज एक निश्चय बांधेलो ठे, एवा, अने वली अपार स-
 मुझमां, तथा वनोमां चटकवावाला, तथा खेती आदिक अनेक
 व्यापारमां तत्पर, एवा तेउने जूख, तृपा, तथा थाक आदिकथी
 उत्पन्न अएली शरीरनी पीडा मनने दुःख आपनारी थती नथी,
 तेम आ अपार संसारसमुझथी तरवानी इडा राखनारा साधु-
 उने अनशन अने उनोदरी आदिक तपस्याथी थती देहनी पी-
 डा मनने खेद करनारी थती नथी.

अहीं कंटलाक आचार्यो वली नीचे प्रमाणे पण कहे ठे.

कोइक दरिद्र व्यापारीए दूर देशांतरमां जइ, घणीक मेहेनते
 कंटलांक रत्नो मेढव्यां; त्यारे विचारवा लाग्यो के, आ महामू-
 ल्यवालां, तथा सर्व आशाने उत्पन्न करनारां रत्नोने लेइ, चोरो-
 थी चरेलां आ वनने जलंधी, घेर जइ, तेनो उपजोग शीरीते
 लेइश ? पढी तेणे बुझीवडे करीने ते रत्नो एक जगोए राख्यां;
 तथा काच आदिकना कटका एक पोटलीमां बांधीने, ते पोटली
 लाकडीने ठेडे लटकावी; पढी “अरे आ रत्नो वेपारी चोरनी
 पल्लीमांथी जाय ठे;” एम पोकार करतो थको वनमांथी जवा

लाग्यो पत्नी ते मार्गमा चोरनी पक्षीमा रहेनारा चोरोए संच्रम-
सहित तेनी तपास करी, तो तेनी पासे काचना कटकाउं जोया,
त्यारे तेउए विचार्यु के, आतो कोड गाडो माणस ठे, एम वि-
चारि तेउए तेनो तिरस्कार कर्या पात्रो फरीने पण ते तेबीज
रीते पात्रो वज्यो, अने त्यारे पण पेहेला जेउए तेने नहीं जोयो
हतो, तेउए पण तेनी तपास करी, तेने कहाडी मेढ्यो, वली
पण पात्रो ते तेबीज रीते वनमा गयो, एबी, रीते त्रीजी वखते
पण चोरोए, तेनो परिचय होवाथी तेने जवा दीधो पत्नी तेणे
विचार्यु के, हवें मने खरेखर आ वनमा कोड अटकावशे नहीं,
एम विचारी, रत्नोने छेड, तेना उपयोग माटे, वाञ्छित नगरप्रते
जाने माटे उत्सुकपणाथी, जलढी जलदी मोटी मोटी मजलो
करीने पण, तथा जूख, तृपा अने थाक आदिकने पण न गण-
तो थको जग लाग्यो घणो मार्ग उलघवा बाद तृपा लगवाथी
ते विचारवा लाग्यो के, अरे! आजे तो हु पाणी बिना मरी जउ
बु, अने वली हु आ रत्नोना उपजोग पण मेलवी शकीश नहीं,
एनी रीते मृत्युनी बीकनाला, तथा रत्नोना उपजोगनी डबावाला
ते वेपारीए एक काढवयुक्त पाणीवालुं तलाव जोर्युं ते तलावना
काढवमा खुंची गयेला एवा हरिणआदिकना कलेवरमा उत्पन्न थए-
ला कीडाथी दुर्गधयुक्त थएलुं, तथा रसविनानुं, तुष्ट जल जोडने,
तेनी दुर्गधने नहीं सुंघतो थको, तथा तेना रसनो स्वाद पण न लेतो
थको, आखी विचीने ते खोबेथी पाणी पीवा लाग्यो, अने तेथी
शात थयो, अने ते पाणीना आधारथी तृपानु दु ख मटाडीने,
तुरत पोताने नगर जउ, ते रत्नोनु सुख जोगवा लाग्यो

आनो उपनय तो प्रथमज कहेलो ठे

एनी रीते तपना ॥ खात्मकपणानु खंडन करीने, तेना कर्मो-
दयना स्वरूपपणानु हवे खंडन करता थका कहे ठे

વિશિષ્ટજ્ઞાનસંવેગ, શમસારમતસ્તપઃ

દ્વાયોપશમિકં જ્ઞેય, મવ્યાવાધસુખાત્મકમ્ ॥ ૬ ॥

અર્થ— ઉત્તમ જ્ઞાન, સંવેગ, અને સમતા જે, સાર જેનો, એવો તપ જે, માટે તેને દ્વાયોપશમિક, અને અવ્યાવાધ સુખરૂપ જાણવો.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ—ઉત્તમ એવા જ્ઞાન, સંવેગ કેતાં સંસારની અસારતાનો જ્ઞાવ, અથવા મુક્તિમાર્ગનો અજિલાપ, તથા શમ એટલે કપાય અને ઇંદ્રિયનો નિરોધ, તે જે, સાર જેનો એવો તપ જાણવો; માટે તે દુઃખરૂપ નથી. અને તેથી તે તપને દ્વાયોપશમિક જાણવો; અર્થાત્ ચારિત્રમોહનીય કર્મના જેદની સાથે એટલો જે ઉપશમ, કેતાં વિપાકમાં ઉદય આવતા ચારિત્રમોહનીય કર્મનો અટકાવ, તે મય જે; પણ તેમાં કર્મોદયનું સ્વરૂપ નથી; વલ્લી તે તપ અવિરતિથી ઉત્પન્ન થયેલ, આંતરારહિત, અથવા પરંપરાવાલી, એવી આ લોકસંવંધી, તથા પરલોકસંવંધી જે વાધા, તે જેમાં નથી, એવો જે; અર્થાત્ અવ્યાવાધ સુખવાલો, એટલે સિદ્ધના સુખનું અનુકરણ કરનારો જે; એવી રીતે આ શ્લોકે કરીને, તપનું અકર્મોદયસ્વરૂપપણું, તથા અદુઃખસ્વરૂપપણું જાણવું.

એવી રીતે અગીયારમા અષ્ટકનું વિવરણ સમાપ્ત થયું.

દ્વાદશમાષ્ટકં પ્રારજ્યતે.

એવી રીતે નાના પ્રકારના અર્થોને વિષે વિવાદ કરતા મિથ્યાત્વિર્જને શિખામણ દેશ્ને, તે શિખામણની વિધિરૂપ જે વાદ, તેનું સ્વરૂપ દેખાડતા થકા હવે કહે જે.

શુષ્કવાદો વિવાદશ્ચ, ધર્મવાદસ્તથાપરઃ ॥

દ્વિત્યેષ ત્રિવિધો વાદઃ, કીર્તિતઃ પરમર્ષિજ્ઞિઃ ॥૧॥

અર્થ— શુષ્કવાદ, વિવાદ, અને ધર્મવાદ, એવી રીતે ત્રણ પ્રકારના વાદો, મહાન ઋષિર્જને કહેલા જે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ— “ શુષ્ક ” એટલે રસવિનાનો, અર્થાત્ ગહું

અને તાલવાના શોષમાત્ર ફલવાલો, ઇટલે કોડ વાદીની સાથે
 ઝલડાજ વિપયને આશ્રીને વોલવું તે, “શુષ્કવાદ” કહેવાય, તથા
 “વિવાદ” ઇટલે જયની પ્રાપ્તિ થાય, તો પણ પરલોકાદિકને જે
 વાધા પહોંચાડે, તે “વિવાદ” કહેવાય, તથા ધર્મવડે કરીને પ્રધાન
 ણો જેવાદ, તે “ધર્મવાદ” કહેવાય, અર્થાત્ મધ્યસ્થપણાથી ધર્મ-
 રૂપી સુવર્ણની કપ આદિક પરીક્ષાના લક્ષણવાલો તે “ધર્મવાદ”
 કહેવાય, એવી રીતના ત્રણ પ્રકારના વાદો ઉત્તમ મુનિહંણ કહેલા છે.
 હવે તેહમાથી પેહેલા વાદનુ સ્વરૂપ કહે છે

અત્યતમાનિના સાર્થ, ક્રૂરચિત્તેન ચ દૃઢમ્ ॥

ધર્મદ્વિષ્ટેન મૂઢેન, શુષ્કવાદસ્તપસ્વિનઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- અત્યંત ગર્વિષ્ઠ, ક્રૂર ચિત્તવાલો, તથા ધર્મનો અત્યત
 ઘેપ કરનારો, અને મૂર્ખ, ઇટલાની સાથે જે સાધુનો વાદ, તે
 “શુષ્કવાદ” કહેવાય

ટીકાનો જાગાર્થ- અત્યંત જેને ગર્વ હોય, તે અત્યત માની
 કહેવાય, (તેઓ માણસ પરાજય પામે, તો પણ સામાનો ગુણ મા-
 નતો નથી) તથા ક્રૂર અધ્યવસાયવાલો, (તેઓ માણસ પરાજય
 પામ્યાથી વૈરી થાય છે,) તથા દુર્ગતિમા પડતા પ્રાણિહંનો ઝઘાર
 કરનાર, ણો જિનેશ્વર પ્રજુણ કહેલો જે શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મ, તેનો
 અત્યત ઘેપ કરનાર, (તેઓ માણસ પરાજય પામે તો પણ તે શુદ્ધ
 ધર્મને અગીકાર કરતો નથી, માટે તેની માથે વાદ કરવો, તે
 વ્યર્થ પ્રયાસ છે) તથા “મૂઢ” કેતા યુક્ત અયુક્તના તફાવતને
 નહીં જાણનારો, (તેઓ માણસ તો વાદનો અધિકારીજ નથી)
 ઇટલા માણસોની સાથે જે તપસ્વીણ કહેતા સાધુણ ત્રિવાદ કરવો,
 તે “શુષ્કવાદ” કેતા નિરર્થક વાદ કહેવાય (અહીં “તપસ્વી” શ-
 વ્દનુ ગ્રહણ ઇટલા માટે કર્યું છે કે, તેઓજ માણસ હમેશા પોતાના
 ઇચિત પ્રવર્તનપણાએ કરીને, યોગ્યતાથી શાસ્ત્રોને વિષે અધિકારી
 છે, એવું દેસાડવા માટે, અને તેથી વીજા અનુચિત પ્રવૃત્તિવાલાહં

તેને માટે અધિકારી નથી; એવું પણ દેખડવા માટે “તપસ્વી” શબ્દ મુકેલો છે.) અથવા હે “તપસ્વી”! ” એવો અર્થ પણ કરી લેવો. હવે તેવા વાદને શુષ્કવાદપણું શા માટે છે? તો કે, તેમાં અનર્થની વૃદ્ધિપણું છે, માટે; એમ અમો કહીયેં ઠીયેં. તેજ વાચત હવે કહે છે.

વિજયેઽસ્યાતિપાતાદિ, લાઘવં તત્પરાજયાત્ ॥

ધર્મસ્યેતિ દ્વિધાપ્યેષ, તત્વતોઽનર્થવર્ધનઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જો તે અજિમાની વાદીને તપસ્વી જીતે, તો તેનું (અજિમાનીનું) મૃત્યુ આદિક થાય; અને તેમાં જો તે તપસ્વીનો પરાજય થાય, તો તેથી ધર્મને લઘુતા પહોંચે; માટે એવી રીતનો “શુષ્કવાદ” વસ્ત્ર પ્રકારે તત્વથી અનર્થને વૃદ્ધિ કરનારો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—તપસ્વી સાધુ જ્યારે તે અજિમાની વાદીનો પરાજય કરે છે, ત્યારે તે અજિમાનથી મૃત્યુ પામે છે, તથા અશુભ કર્મના બંધથી સંસારમાં પરિત્રમણ આદિકને પામે છે. અથવા સાધુની સાથે વૈર થવાથી, પોતાનો લાગ આવે, તે વચ્ચે તે શાસનને હાની પહોંચામે. તથા તે સાધુનો કદાચ તેવા વાદીથી પરાજય થાય, તો શાસનના મહિમાની હાની થાય; અર્થાત્ એવો અવર્ણવાદ થાય કે, વાદમાં જૈન તો હારી ગયો, માટે જૈનશાસન તો અસાર છે. માટે એવી રીતે “શુષ્કવાદ” તો વસ્ત્ર પ્રકારથી રમાયેં કરીને સંસારનું કારણ હોવાથી અનર્થની વૃદ્ધિ કરનારો છે.

હવે વીજા વાદનું સ્વરૂપ કહે છે.

લઘિધર્યાત્યર્થિનાતુસ્યા, હુસ્થિતેનામહાત્મના ॥

ઠલજાતિપ્રધાનો યઃ, સ વિવાદ ઇતિ સ્મૃતઃ ॥૪॥

અર્થ—સુવર્ણ આદિકની પ્રાપ્તિનો, અને કીર્તિનો અર્થી, તથા દરીઝી, અને કુષ્ઠ ચિત્તવાલો, એવા વાદીની સાથે, ઠલ અને જાતિ-વડે કરીને પ્રધાન એવો જે વાદ કરવો, તેને, “વિવાદ” નામે વીજો વાદ જાણેલો છે.

टीकानो जावार्थ- “लब्धि” एटले सुवर्ण आदिकनी प्राप्ति, अने “ख्याति” एटले कीर्ति, ते वनेनुं ठे प्रयोजन जेने, एवा, तथा “सुस्थित” एटले दरिज्जी अथवा जेनुं मन सुजाएलु ठे एवा, अने “अमहात्मा” केता उदारतारहित चित्तवाला, एवा वादीनी साथे, जे वाद करवो, ते “विवाद” कहेवाय, केमके, एवा माणसनो जो वादमा पराजय (हार) थाय, तो तेने विपाद एटले खेद थाय, अने तेनी आजीविकानो पण जग थाय, अने तेथी जीतनार एवा साधुने पोताना परलोकने बाधा पहोंचे, अने तेथी करीने तेवो वाद विशेषें करीने विरुद्ध ठे हवे ते वाद केवो? तो के ठलवालो, एटले “नवकबलो देवदत्त (नवाकंबलावालो देवदत्त, अथवा नवनी संख्यावाला ठे कबलो जेनी पासे एवो देवदत्त, एम वे अर्थो थाय) तेने ठलवाद जाणवो तथा “जाति” एटले दूषणाज्ञासवालो वाद, जेमके, “अनित्य” शब्द. कृतकृत्यात् घटयत्” (शब्द कृत्रिम होवाथी घटनी पेठे अनित्य ठे) आमा हेतु दूषणयुक्त ठे, केमके, घटमा जे कृत्रिमपणानो हेतु ठे, ते शब्दें करीने असिद्ध ठे, माटे ते हेतुअसिद्ध ठे, बली जो ते कृत्रिमपणाने शब्दगत मानीयें, तो ते अनित्यपणायें करीने व्याप्त सिद्ध थई शकतु नथी, माटे ते असाधारण अनेकातिक हेतु ठे एरी रीतनो जे वाद करवो, तेने “विवाद” कहेलो ठे हवे आमा वादने शामाटे “विवाद” कहेलो ठे? ते कहे ठे विजयो यत्र सन्नीत्या, दुर्लभस्तत्त्ववादिन. ॥

तद्ज्ञावेऽप्यतरायादि, दोषोऽदृष्टविधातकृत् ॥

अर्थ- एरी रीतना ठलादिकथी करेला विवादमा तत्व्यादीने उत्तम नीतिथी विजय मत्वो दुर्लभ ठे, अने कदाच विजय थाय, तो पण तेमा (ते वादीने अता) अतराय आदिक दोष आवे, अने ते दोष परलोकनो विधात करनारो ठे

टीकानो जावार्थ- ठलादिकगाला विवादमा वस्तुना तत्वोने

जाणनार एवा साधुने, उत्तम न्यायपूर्वक विजय मलवो दुर्लभ
 ठे; अने कदाच प्रमादना रहीतपणाथी, बलादिकने नाश करीने
 ते साधु विजय मेलवे, तोपण तेमां दोष आवे ठे; ते कहे ठे. एवी
 रीते वादीने हराव्याथी, ते वादीने सुवर्णादिकनो अतो लाभ,
 तथा कीर्ति मली शकतां नथी; पण जलदो तेने तेथी शोक अने
 घेप उपजे ठे; केमके तेवो वादी वादमां जो हारी जाय, तो तेने
 राजादिकपासेथी कंडं मली शक्तुं नथी; अने मढ्युं होय, ते पण
 राजाआदिक पातुं लेइ ले ठे; माटे एवी रीते तेमां अंतरायादिक
 दोष ठे; ते दोष केवो ठे ? तो के, परलोकने घात करनारो ठे.

हवे धर्मवादनुं स्वरूप निरूपण करवा माटे कहे ठे.

परलोकप्रधानेन, मध्यस्थेन तु धीमता ॥

स्वशास्त्रज्ञाततत्त्वेन, धर्मवाद उदाहृतः ॥ ६ ॥

अर्थ— परलोक ठे प्रधान जेने, तथा मध्यस्थ, बुद्धिवान, अने
 पोताना शास्त्रोनुं जाणेलुं ठे, तत्व जेणे, एवा माणसनी साथे जे
 वाद करवो, तेने “धर्मवाद” कहेलो ठे.

टीकानो ज्ञावार्थ— परलोक ठे प्रधान जेने, एवा माणसनी
 साथे जे वाद करवो, ते “धर्मवाद” कहेवाय; केमके, तेवो माणस
 परलोकना जयथी असमंजसनो बोलनार के करनार अतो नथी;
 बली “मध्यस्थ” कहेतां जेने पोताना धर्मनो अत्यंत राग नथी, तेम
 परधर्मपर घेप नथी, तेवानी साथे करेलो वाद धर्मवाद कहेवाय;
 केमके, तेवा माणसोने सुखेथी समजावी शकाय ठे; कारण के, ते
 गुणदोषने जाणनारो होय ठे. बली जेणे पोताना धर्मशास्त्रोनुं
 तत्व जाणेलुं ठे, एवा माणसनी साथे करलो वाद “धर्मवाद”
 कहेवाय; केम के, तेवो माणस पोताना दूषित अथवा अदूषित
 धर्मने जाणी शके ठे. माटे एवी रीतना प्रतिवादी साथे जे वाद
 करवो, तेने “धर्मवाद” कह्यो ठे.

एवी रीतना वादथी उत्तम फल मले ठे, भाटे ते “धर्मवाद”
कहेवाय ठे, ते फलने भाटे हवे कहे ठे

विजयेऽस्य फलं धर्म, प्रतिपत्त्याद्यनिंदितम् ॥

आत्मनो मोहनाशश्च, नियमात्तत्पराजयात् ॥७॥

अर्थ—एवा धर्मवाद करनारने जितवाथी तेने (प्रतिवादीने)
धर्मनी प्राप्ति आदिक उत्तम फल मले ठे, अने कदाच तेमा
साधुनो पराजय आय, तो निश्चयें करीने तेना (साधुना) आ-
त्मानી मूढतानो नाश आय

टीकानो जावार्थ—परलोक ठे प्रधान जेने, इत्यादि विशेषण-
वाला वादीनी, साधु साथेना प्रिनादमा जो हार आय, तो तेने
(ते वादीने) जिनेश्वरे कहेला श्रुतचारित्ररूप धर्मनी प्राप्तिरूप
उत्तम फल प्राप्त आय अने कदाच तेना वादीथी जो साधु-
नो पोतानो पराजय आय, तो तेना (साधुना) अतत्वादिकोने
विषे तत्वादिकना अध्यवसायरूप अज्ञाननी निश्चयें करीने
हानि आय

त्यारे हवे शुं धर्मवादज करवो ? अने बीजा वन्ने वादो न क-
रना ? एवी आशकामा जे करगनुं ठे, तेनो उपदेश देता थ-
का कहे ठे

देशाद्यपेक्षया चेह, विज्ञाय गुरुलाघवम् ॥

तीर्थकृद्ज्ञातमालोच्य, वाद कार्यो विपश्चिता ऽ

अर्थ—देशादिकની અપેક્ષાએ કરીને, ગુરતા તથા લઘુતાને
જાણીને, શ્રી વીરપ્રજ્ઞના દષ્ટાતને પ્રિચારિને અહીં પડિત માણસે
વાદ કરવો

टीकानो जावार्थ—देश, एटले गाम, नगर, जनपदादिक, त-
था आदि शब्दथी काल, राजा, सजासद, तथा प्रतिवादी आ-
दिकनी अपेक्षाए वाद करगो, अर्थात् देश एटले ज्या कुत्ती-

थिंज्जनों घणो प्रचार न होय, तेवो देश जोवो; “ काल ” एट्ठे
 डुकाल आदिक ज्यां काल न होय, ते; तेम राजा आदिको पण
 ज्यां मध्यस्थ तथा डाह्या होय, तथा प्रतिवादी पण ज्यां वादने
 योग्य होय, तथा पोते पण वाद करवाने समर्थ ठे के, नहीं?
 इत्यादिकनी अपेक्षायेँ करीने वाद करवो. कह्युं ठे के,

कःकालःकानि मित्राणि, को देशः कौव्ययागमौ ॥

कश्चाहं काच मे शक्ति, रिति चिंत्यं मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥

अर्थ—कयो काल ठे? कोण मित्रो ठे? कयो देश ठे? शुं
 आवक जावक ठे? हुं कोण बुं? तथा मारी शक्ति केटली ठे?
 एवी रीते वारंवार चिंतवुं.

वली एवी रीतना अमुक देशादिकने विषे वाद करवाथी मा-
 री तथा शासननी गौरवता अशे, तथा अमुक देशादिकोने विषे
 वाद करवाथी लघुता अशे; एवी रीतनो विचार करीनेज जेथी
 गौरवता वधे, तेवी रीतनो वाद करवो. वली ते वाद शुं विचा-
 रिने करवो? तो के, जेम जगवान श्री वीरप्रभुए प्रथम समव-
 सरणमां मलेली अज्जव्योनी पर्पदाने तजीने, बीजी जगोए उ-
 त्तम देशना आपी, तेम, विद्वान माणसे पण अनुचित एवा दे-
 शादिकने, तथा पोताना अने परना उपकारना अज्ञावने वर्जि-
 ने, बीजी जगोए उपर कहेलो त्रणे प्रकारनो वाद करवो.

एवी रीते वारमा अष्टकनुं विवरण समाप्त अयुं.

त्रयोदशमाष्टकं प्रारभ्यते.

एवी रीते उपर वादोनुं स्वरूप कंहु, हवे तेउमांहेलो धर्म-
 वादज मुख्य वृत्तिथी करवो; एवा हेतुथी ते विषयने देखाडता
 अका कहे ठे.

विषयो धर्मवादस्य, तत्तत्तत्रव्यपेक्षया ॥

प्रस्तुतार्थोपयोग्येव, धर्मसाधनलक्षणः ॥ १ ॥

અર્થ-તે તે દર્શનની અપેક્ષાએ કરીને, પ્રસ્તુત અર્થમા ઉપ-યોગી, તથા ધર્મના સાધનના લક્ષણવાળો એવો ધર્મવાદનો વિષય છે

ટીકાનો જાવાર્થ-જેજે દર્શનનો પ્રતિવાદીએ આશ્રય કરેલો હોય, તે તે દર્શનની અપેક્ષાએ, ધર્મવાદનો વિષય હોય છે, હવે તે ધર્મવાદનો વિષય કેવો ? તો કે, મુમુક્ષુર્તનોજે મોક્ષાર્થ, તેમાં જે ઉપયોગ એટલે પ્રયોજનનો જાવ, તે છે જેમાં, એવો ધર્મવાદનો વિષય જાણવો, યહી તે, કર્મોપાદાનની જે નિર્જરા તે છે લક્ષણ જેનું, એવો જે ધર્મ, તેના અહિંસાદિક જે સાધનો, તે છે સ્વ-જાવ જેનો એવો તે ધર્મવાદનો વિષય છે

હવે તે ધર્મના સાધનોનું વર્ણન કરે છે

પંચૈતાનિ પવિત્રાણિ, સર્વેષા ધર્મચારિણામ્ ॥

અહિંસાસત્યમસ્તેય, ત્યાગો મૈથુનવર્જનમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ- સઘલા ધર્મચારિર્તના, પવિત્ર એવા, અહિંસા, સત્ય, અ-સ્તેય (ચોરી નહીં કરવી તે) ત્યાગ, અને મૈથુનનું વર્જન, એ પાંચ (સાધનો) છે

ટીકાનો જાવાર્થ- અહિંસા એટલે પ્રાણીની હિંસાથી નિવૃત્ત થવું તે, તથા સત્ય, ચોરી નહીં કરવી તે, સર્વ સગનો ત્યાગ, તથા મૈથુનનો ત્યાગ, એવી રીતના પાંચ પવિત્ર વ્રતો, જૈન, સાર્વજ્ય, બૌદ્ધ તથા વૈશેષિક ત્રિગેરે સર્જને માનનીક છે, અને તે વ્રતોને જૈનો મ-હાવ્રતો કહે છે, અને વ્યાસને અનુસરનારા સાર્વજ્ય લોકો તેને યમો કહે છે, કેમકે, તેણે અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, તથા અવ્યવહાર, તેને યમો કહે છે, અને અક્રોધ (ક્રોધ નહીં કરવો તે) ગુરની સેવા, પવિત્રતા, અષ્ટ્ય યોજન, અને અપ્રમાદ તે-ણે નિયમો કહે છે યહી પાશુપત મતગણા તે દર્શને ધર્મ કહીને માને છે, યહી જાગૃત મતને માનનારાણે તે દર્શને પાંચ વ્રતો, તથા પાંચ ઉપવ્રતો કહીને માને છે, અને બૌદ્ધો તેણે કુશલ-ધર્મો કહીને માને છે, અને વૈદિકો તેણે બ્રહ્મ શબ્દે કરીને માને છે

હવે જ્યારે તે વ્રતો પવિત્ર છે, ત્યારે તે કયા દર્શનમાં કેવી રીતે જોડી શકાય છે ? તે કહે છે.

ક સ્વદેવતાનિ યુજ્યંતે, મુખ્યવૃત્ત્યા ક વા નહિ ॥

તંત્રે તત્તંત્રનીત્યેવ, વિચાર્ય તત્વતો હ્યદઃ ॥ ૩ ॥

ધર્માર્થિજિઃ પ્રમાણાદે, લક્ષણં નતુ યુક્તિમત્ ॥

પ્રયોજનાવજાવેન, તથા ચાહ મહામતિઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ—કયા તંત્રની અંદર તે વ્રતો, તેજ તંત્રની નીતિયેં કરીને મુખ્યવૃત્તિથી ઘટી શકે છે ? અને કયા તંત્રમાં ઘટી શકતાં નથી ? એવી રીતે ધર્મના અર્થ માણસોએ તત્વથી વિચારવું; અને પ્રમાણ-દિકનું લક્ષણ, પ્રયોજન આદિકના અજાવથી યુક્તિયુક્ત નથી; અને તેને માટે મહાજ્ઞાની એવા સિદ્ધસેન મહારાજ પણ તેમજ કહે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—ઉપર કહેલાં અહિંસાદિક પાંચે વ્રતો, કયા તંત્રની અંદર મુખ્ય વૃત્તિથી યોગ્ય રીતે છે, અને કયા તંત્રમાં નથી ? તેને માટે વિચાર કરવો; અને તે વિચાર પણ તેનાજ શાસ્ત્રોથી કરવો; પણ વીજાના શાસ્ત્રથી કરવો નહીં; કેમકે, વીજાના શાસ્ત્રના ન્યાયથી વિચારતાં તો તેહનું અઘટિતપણું પ્રગટજ જણાય; માટે એવી રીતનો તત્વથી વિચાર કરવો; પણ વીજી ઉલટી રીતે વિચારવું નહીં, કેમકે, તેમ કર્યાથી તો ધર્મવાદના અજાવનો પ્રસંગ આવે. હવે એવી રીતનો વિચાર કોણે કરવો ? તો કે, ધર્મના અર્થીએ કરવો. માટે “સ્વપરાવજ્ઞાસિદ્ધાન્તં પ્રમાણં” એવી રીતે પ્રમાણાદિકનું લક્ષણ વિચારવું તે યુક્તિવાલું નથી; કેમકે, તેમ કરવામાં કંઈ પણ પ્રયોજન નથી; માટે જે જે પ્રયોજન આદિકથી રહિત છે, તે તે યુક્તિવાલું નથી; જેમ કાંટાવાલી વૃક્ષની ડાલીનું મર્દન કરવું તેમ. અને તેવીજ રીતે મહાબુદ્ધિવાન એવા સિદ્ધસેન આચાર્ય પણ કહે છે.

तेज हवे कहे ठे

प्रसिद्धानि प्रमाणानि, व्यवहारश्च तत्कृतः ॥

प्रमाणलक्षणस्योक्तौ, ज्ञायते न प्रयोजनम् ॥५॥

अर्थ-प्रत्यक्ष आदिक प्रमाणो प्रसिद्ध ठे, अने ते प्रमाणोथी करेलो व्यवहार पण प्रसिद्धज ठे, माटे प्रमाणनु लक्षण कहे-वामा कड प्रयोजन जणातु नथी

टीकानो ज्ञावार्थ- प्रसिद्ध एवा जे प्रत्यक्ष आदिक प्रमाणो, ते लोकोमा पोतानी मेलेज प्रसिद्ध ठे, पण कंड प्रमाणना लक्षण बाधनाराजनाज करेला नथी तथा ते प्रमाणथी करेलो एवो जे स्नानपानादिक व्यवहार, ते पण गोवाल, बाल, स्त्री आदिकोमा प्रसिद्धज ठे माटे “अविसंज्ञादिज्ञान प्रमाण” इत्यादि, प्रमाण-नु लक्षण बाधवु युक्त नथी, केमके, तेम करानु कड पण प्रयोजन जणातु नथी

एवी रीते प्रमाणनु लक्षण शोधवामा प्रयोजननो अज्ञाव कह्यो हवे तेज प्रमाणमा उपायनो अज्ञाव देखाडवा माटे कहे ठे

प्रमाणेन विनिश्चित्य, तदुच्येत न वा ननु ॥

अलक्षितात्कथं युक्ता, न्यायतोऽस्य विनिश्चितिः ७

अर्थ- (वादीने कहे ठे के,) ते, तु प्रमाणे करीने निश्चय करीने कहे ठे? के नहीं? वली लक्ष्यमा नहीं आववाथी न्यायें करीने तेनो निश्चय शीरीते युक्त कहेनाशे ?

टीकानो ज्ञावार्थ- अहीं वादीने कहे ठे के, ते प्रमाणनु लक्षण, तु प्रमाणलक्षणना वनाजनारना प्रत्यक्ष आदिक प्रमाणथी निश्चय करीने कहे ठे के, ते विना कहे ठे? तेमाथी जो तु पेहेलो पक्ष अगीकार करीश, तो ते प्रमाणना लक्षणने निश्चय करनारं प्रमाण, तेना लक्षणथी निश्चित थएलु ठे? के, अनिश्चित थएलु ठे? अने कदाच निश्चित थएलु ठे, तो तेज अगीकार करेला प्रमा-

ણથી કે, કોઈ વીજા પ્રમાણથી નિશ્ચિત થઈતું છે? ત્યારે જો તું
 કહીશ કે, તેજ પ્રમાણથી નિશ્ચિત કરેલું છે, તો તેથી “અન્યો-
 ન્યાશ્રય” નામનો દોષ આવશે. એવી રીતે પ્રમાણના લક્ષણનો
 નિશ્ચય, પ્રમાણથી થાય છે, અને તે લક્ષણનો જ્યારે નિશ્ચય થાય
 છે, ત્યારે તે પ્રમાણ કહેવાય છે. અને જ્યાંસુધી તેનું લક્ષણ નિ-
 શ્ચિત નથી થયું, ત્યાંસુધી તે પ્રમાણને પ્રમાણપણું ઘટી શકે નહીં;
 અને જ્યાંસુધી પ્રમાણને પ્રમાણપણું ઘટી શકતું નથી, ત્યાંસુધી લક્ષ-
 ãનો નિશ્ચય થઈ શકતો નથી; તેમ અનવસ્થાદોષના પ્રસંગથી વીજા
 પ્રમાણથી પણ તેના લક્ષણનો નિશ્ચય થઈ શકતો નથી. કેમકે,
 જે વીજું પ્રમાણ છે, તે નિશ્ચિત લક્ષણવાળું છે, કે, તેથી જલદી
 રીતનું છે? જો જલદી રીતનું કહેશે, તો વધ્યમાણ દોષની પ્રાપ્તિ
 થશે. તેમ નિશ્ચિત લક્ષણવાળું પણ ઠરી શકતું નથી; કેમકે, તેના
 લક્ષણનો નિશ્ચય શું તેથીજ છે? કે, વીજાથી છે? જો “તેથીજ”
 એમ કહેશે તો આગલની પેઠેજ અન્યોન્યાશ્રયદોષ આવશે;
 વલ્લી જો પ્રમાણાંતરથી કહેશે તો તેને વિષે પણ નિશ્ચિત અને
 અનિશ્ચિત પદો ઘટી શકશે નહીં. કહ્યું છે કે, અનિશ્ચિત લક્ષ-
 ãવાળા, પ્રમાણલક્ષણના નિશ્ચય કરવાવાળા પ્રમાણથી, તે પ્રમા-
 ãલક્ષણનો નિશ્ચય કોઈ પણ પ્રકારે ન્યાયવાલો કહેવાય નહીં;
 આનો જાવાર્થ એકે, નિશ્ચિત લક્ષણવાળા પ્રમાણવડે કરીને નિ-
 શ્ચય કરીને, પ્રમાણનું જે લક્ષણ કહેવું, તે ન્યાય્ય છે, પણ ઈચ્છિત
 પ્રમાણના લક્ષણને ઉત્પન્ન કરનાર શાસ્ત્રવિના, પ્રમાણના લક્ષણને
 નિશ્ચય કરનાર, એવા પ્રમાણના લક્ષણનો નિશ્ચય કરવો, તે વ્યાજ-
 વી નહીં; તેથી તે પ્રમાણનું પ્રમાણ અનિશ્ચિત લક્ષણવાળું થયું,
 અને એવી રીતે જ્યારે પ્રમાણનું લક્ષણ નથી મલતું, ત્યારે તેના લ-
 ્ષણનો નિશ્ચય કરવો, તે વાત યુક્ત નથી.

હવે અનિશ્ચિત લક્ષણવાળા પ્રમાણથી પણ પ્રમાણના લક્ષણનો
 નિશ્ચય થશે, એવી જો વાદી શંકા કરે, તો તેને માટે હવે કહે છે.

सत्यां चास्यां तदुक्त्या किं, तद्विषयनिश्चितेः ॥

ततएवाविनिश्चित्य, तस्योक्तिर्ध्याध्यमेव हि ॥७॥

अर्थ- एवी रीते प्रमाणना लक्षणनो अनिश्चय सिद्ध होते ठते तेनी पेठेज विषयना निश्चयथी ते कहेवाथी शुं ? अने तेथीज निश्चय कर्याविना जे तेनु कहेबुं, ते बुद्धिनु अंधपणुंज ठे

टीकानो जावार्थ- उपर कहा प्रमाणे प्रमाणना लक्षणनो अनिश्चय सिद्ध होते ठते, ते प्रमाणने अंगीकार करवानुं शुं प्रयोजन ठे ? अर्थात् कडं प्रयोजन नथी शामाटे ? के, प्रमाणना लक्षणनी पेठेज तेथी तो प्रमेयना लक्षणनो पण निश्चय थशे, अर्थात् जेम निर्णित नहीं करेला लक्षणवाला प्रमाणें करीने प्रमाणनुं लक्षण जो निश्चय करी शकाय, तो प्रमेयने पण तत्वथी अनिश्चितपणानो प्रसंग आवशे एवी रीते वादीना प्रथम पकनुं खडन थयु हवे “अनिश्चित्य” एवा वादीना पकना दूपण माटे कहे ठे जेथी प्रमाणें करीने निश्चय करीने प्रमाणना लक्षणनुं प्रतिपादन उपर कहेली युक्तिथी मोहरूप ठे, तेथीज प्रमाणें करीने निश्चय कर्याविना, प्रमाणना लक्षणनुं जे कहेबुं, ते बुद्धिनु अंधपणुंज यतावे ठे, अर्थात् प्रमाणना लक्षणने प्रतिपादन करनारनी ते केवल मूर्खताज ठे, कारण के, ते फोकट प्रयास ठे

एवी रीते प्रमाणना लक्षणना विचारनु, निष्प्रयोजनपणु, तथा अनुपायपणुं देखाडीने, उपसंहरता थका प्रकृत धर्मवादनुज विधेयपणु देखाडता थका हवे कहे ठे

तस्माद्यथोदितं वस्तु, विचार्य रागवार्जितैः ॥

धर्मार्थिभिः प्रयत्नेन, तत ईष्टार्थसिद्धितः ॥ ८ ॥

अर्थ- माटे राग रहित एवा धर्मना अर्थी माणसोए यथास्थित वस्तुने प्रयत्ने करीने विचारवी, केमके, तेथी ईष्ट अर्थनी सिद्धि याय ठे

ટીકાનો જાવાર્થ— જેથી પ્રમાણ આદિકના લક્ષણનો વિચાર પ્રયોજન આદિકથી રહિત છે, તેથી ધર્મસાધનના સ્વરૂપવાલી યથોક્ત વસ્તુનું વિવેચન કરવું; કોણે તે વિવેચન કરવું? તો કે, સ્વદર્શનના પદ્ધતાવિનાના, અને ઉપલક્ષણથી પરદર્શનપર ઘેપ-વિનાના એવા ધર્મના અર્થ માણસોએ આદરપૂર્વક વિવેચન કરવું. કેમકે, ધર્માર્થના સાધનજૂત એવા વિષયના વિચારથી વાંઝિત અર્થની પ્રાપ્તિ આવે છે.

એવી રીતે તેરમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

ચતુર્દશમાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે.

ઉપરના અષ્ટકમાં કયા દર્શનમાં તેનાજ શાસ્ત્રની નીતિયેં કરીને, અહિંસાદિક જોડી શકાય છે? અને કયા દર્શનમાં નથી જોડી શકાતાં? એવો વિચાર કરવાનું તો કહ્યું. હવે તેજ તેવીજ રીતે વિચારતા થકા કહે છે.

તત્રાત્મા નિત્ય એવેતિ, યેષામેકાંતદર્શનમ્ ॥

હિંસાદયઃ કથં તેષાં, યુજ્યંતે મુખ્યવૃત્તિતઃ ॥૧॥

અર્થ—ત્યાં આત્મા નિત્યજ છે, એવી રીતે જેઝનો એકાંત મત છે, તેઝને મુખ્યવૃત્તિથી હિંસાદિક શીરીતે ઘટી શકે ?

ટીકાનો જાવાર્થ—જે હમેશાં અપર અપર પર્યાયપ્રતે ગમન કરે, તે “આત્મા” કહેવાય; એવો જે આત્મા, તે ધર્મસાધનરૂપ એવા વિષયના વિચારમાં “ નિત્યજ ” છે, અર્થાત્ અસ્થલિત, ઉત્પન્ન ન થઈ શકે એવો, તથા સ્થિરરૂપવાલો છે; અને કોઈ પણ રીતે અનિત્ય નથી; એવો જે નૈયાયિક, વૈશેષિક, તથા સાંખ્ય આદિકનો અનેકાંત વસ્તુમાં પણ એકાંત મત છે, તેઝને હિંસા, અસત્ય, અહિંસા, કર્તાપણું, જોગવવાપણું, તથા જન્માદિક પણ શી રીતે ઘટી શકે? અર્થાત્ કોઈ પણ રીતે ઘટી શકે નહીં.

अहिं वादी शंका करे के, नित्य आत्मामां पण ते हिसादिक
घटी शके ठे, केमके, अमारा शास्त्रोमा कह्यु ठे के,
ज्ञानयत्नादिसंबधः, कर्तृत्वं तस्य वर्ण्यते ॥

सुखदुःखादिसंविच्छि, समवायस्तु भोक्तृता ॥ १ ॥
अर्थ-ज्ञान यत्नादिकनो सबध, कर्तापणुं, सुख-दुःखादिकना
ज्ञाननो समवाय, तथा जोक्तापणु आत्माने कहेलुं ठे
निकायेन विशिष्टाभि, रपूर्वाभिश्च सगतिः ॥

बुद्धिभिर्वेदनाभिस्तु, तस्य जन्माभिधीयते ॥ २ ॥
अर्थ-उत्तम अने अपूर्व एवी बुद्धिर्जयी आत्मानुं शरीर सा-
थे जोडाण आय ठे, अने वेदनाज्ये करीने तेनो जन्म कहेवाय ठे
प्रागात्ताभिर्वियोगस्तु, मरणं जीवनं पुनः ॥

सह देहस्य मनोयोगो, धर्माधर्माभिसंस्कृतः ॥ ३ ॥
अर्थ-तेजनी साथे जे वियोग, ते मरण कहेवाय, अने धर्म
अधर्मे करीने संस्कृत अण्लो जे देहनी साथे मननो योग, ते जी-
वन कहेवाय

एवं मरणादियोगेन, हिंसा युक्तावसीयते ॥
तत्प्रतिपक्षभूतापि, किमहिंसा न युज्यते ॥ ४ ॥
अर्थ-एवी रीते मरणादिकना योगे करीने, आत्माने हिंसा
घटी शके ठे, अने तेथी तेनाथी प्रतिपक्षरूप जे अहिंसा ते शा-
माटे न घटी शके ?

सत्यादीन्यपि तेनैव, घटंते न्यायसगतेः ॥
एव हिंसादयो ज्ञेया, वैशेषिकविकल्पनाः ॥ ५ ॥
अर्थ-अने तेथीज सत्यादिक पण आत्माने न्याय पूर्वक घटी
शके ठे, एवी रीते हिंसादिकनी वैशेषिककल्पनाज पण जाणी देखी

वली साख्यो आटलुं विशेष माने ठे, के,
प्रतिविषोदयन्याया, देव तस्योपभोक्तृता ॥
न जहाति स्वरूपं तु, पुरुषोऽय कदाचन ॥ १ ॥

અર્થ—પ્રતિવિંવના હૃદયના ન્યાયશ્રીજ આત્માને ઞોક્તાપણું ઘટી શકે છે, પણ તે પોતાનું સ્વરૂપ કોઈ પણ વચ્ચે તજતો નથી.

એવી રીતે સઘળું વાદીનું કહેવું થયું; હવે તેને આચાર્ય મહારાજ કહે છે કે, આત્માને તે હિંસા આદિક મુખ્યવૃત્તિથી ઘટી શકતાં નથી, પણ ઉપચારથી ઘટી શકે છે. માટે એવી રીતે એકાંત નિત્ય આત્માને બુદ્ધિ, વેદના, વિયોગ આદિક ઘટી શકતાં નથી; અને તેથી આત્માનું એકાંત નિત્યપણું ઘટી શકતું નથી; કેમ કે, નિત્યને તો એકસ્વરૂપપણું હોય છે.

હવે તે એકાંત નિત્ય આત્માને તે હિંસાદિક મુખ્યવૃત્તિથી કેમ ઘટતાં નથી ? તેને માટે કહે છે.

નિષ્ક્રિયોઽસૌ તતો હંતિ, હન્યતે વા ન જાતુચિત્ ॥

કિંચિત્કેનચિદિત્યેવં, ન હિંસાસ્યોપપદ્યતે ॥ ૨ ॥

અર્થ—આ (એકાંતનિત્ય) આત્મા ક્રિયારહિત છે, તેથી કોઈ પણ વચ્ચે કંઈ પણ તે હાણતો નથી, અને કોનાથી પણ તે હાણતો નથી; અને તેથી તેને હિંસા લાગતી નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ—ક્રિયાથી જે રહિત હોય, તે “નિષ્ક્રિય” કહેવાય; એવો આ આત્મા એકાંત નિત્ય છે. હવે તે વાદીને કહે છે કે, તે નિત્ય આત્મા અનુક્રમે કાર્ય કરે છે ? કે, એકી વચ્ચે કાર્ય કરે છે ? ક્રમવડે કરીને તો તે કાર્ય કરી શકતો નથી; ત્યારે તે એક કાર્ય કરતી વેલાએ બીજું કાર્ય કરવાને સમર્થ છે, કે, અસમર્થ છે ? અસમર્થ તો ઘટશે નહીં; કેમ કે, નિત્યને એકરૂપપણું હોવાથી હમેશાં તેને અસમર્થપણાનો પ્રસંગ આવશે; તેમ સમર્થ પણ ઘટશે નહીં; કેમ કે, તેથી તો કાલાંતરમાં કરવાના સઘળાં કાર્યોને કરવાનો પ્રસંગ આવશે; વલ્લી કારણ હોતે ઠતે સંપૂર્ણ સામર્થ્ય પણ કાર્ય નથી કરતું, તે કહેવુંયુક્ત નથી; કારણ કે, તેથી તો અહીં કહેવાના કાર્યને પણ નહીં કરવાનો પ્રસંગ આવશે; ત્યારે વાદી કહે છે કે, આત્મા સહકારી કારણના અ-

जावथी बीजुं कार्य करी शक्तो नथी, त्यारे वली आचार्य महाराज तेने पूठे ठे के, ते सहकारीपणुं उपकारवाळु थाय ? के उपकारविनानु थाय ? जो उपकारविनानुं कहेसो, तो वध्या-पुत्रादिकना पण सहकारीपणानो प्रसंग आवशे, अने कदाच उपकारी कहेसो, तो तेनाथी जिन्न उपकार करे ठे के, अजिन्न उपकार करे ठे ? तेमा जो जिन्न मानशो तो, ते हमेशा उपकार-रहितज ठे, अने जो अजिन्न उपकार कहेसो, तो तो तेनो तेज कर्यो कहेवाशे, अने एवी रीते आत्माना नित्यपणानो नाश थ-शे, एवी रीते नित्य आत्माने क्रमवडे करीने कार्य करवानुं घटी शक्तुं नथी तेम एकी वखते पण ते कार्य करी शक्तो नथी, केम के, वर्तमान समयमाज, तेनाथी जन्य एवा सघळा काळना कार्यो करवानो तेने प्रसंग आवशे, अने तेवी रीते तो वनी श-क्तु नथी, माटे जे नित्य ते अक्रिय होय ठे, अथवा केटळाक नित्यात्मनादीउं पण आत्मानु अकर्तापणुं माने ठे, एवी रीते आत्मा ज्यारे क्रिया विनानो थयो, त्यारे तेनाथी कड पण सू-क्ष्मादरादिक जीवनी हिंसा थइ शकशे नहीं, तेम वली ते आ-त्मा कोड दहाडो कोड घातकी पुस्पथी दंडादिक वडे हणातो पण नथी, माटे एवी रीते एकात नित्य आत्माने हिंसा घटी शक्ती नथी

हवे ते हिंसा नहीं घटी शक्याथी शु थाय ? ते कहे ठे

अज्ञाचे सर्वथैतस्या; अहिंसापि न तत्त्वतः ॥

सत्यादिन्यपि सर्वाणि, नाहिंसासाधनत्वतः ॥३॥

अर्थ-सर्वथा हिंसानो आत्माने अज्ञाय होते ठे तत्वथी तेने अहिंसा पण घटी शके नहीं, अने तेरीज रीते अहिसाना साधनपणाथी सत्य आदिक सर्व पण तेने घटी शके नहीं

टीकानो जावार्थ-ते हिंसानु आत्माने सर्वथा अविद्यमान-पणु होते ठे, परमार्थथी तेने अहिंसा पण घटी शके नहीं.

અહીં વાદી શંકા કરે કે; તે આત્માને જલે અહિંસા ન ઘટે, પણ સત્ય આદિક ધર્મનાં સાધનો તો તેને ઘટી શકે. તેને માટે તેને કહે છે કે, તે સત્ય આદિક સઘલાં ધર્મનાં સાધનો પણ તેને ઘટી શકે નહીં; કેમ કે, તે સત્યાદિક અહિંસાથીજ સાધી શકાય છે. માટે સાધ્યનો અજ્ઞાવ હોતે ઠતે સાધનની ક્રિયા નિર્થકજ છે, કેમ કે આકાશના પુષ્પના રક્ષણ માટે કીટ્ટા આદિક વાધવાનો યત્ન કરવો, તે લાયક કહેવાય નહીં. અને તે સત્યાદિકો અહિંસાના સાધનરૂપ છે, એમ સઘલા આસ્તિકોનો મત છે; અને તેમાં પણ જૈનોનો તો તે મુખ્ય મત છે. કહ્યું છે કે,

एकचियइत्थवयं, निदिट्ठं जिणवरेहिं सन्वेहिं ॥

पाणाइवायविरमण, मवसेसा तस्स रक्कट्ठत्ति ॥ १ ॥

અર્થ— સઘલા જિનેશ્વરોએ પ્રાણાતિપાતવિરમણ નામનું મુખ્ય વ્રત કહેલું છે, અને વાકીના વીજાં વ્રતો તો તેના રક્ષણ માટે છે. હવે જ્યારે હિંસાના અજ્ઞાવથી આત્માને સત્યાદિક પણ નથી ઘટી શકતાં, ત્યારે શું થાય? તેને માટે કહે છે.

ततः सन्नीतितो जावा, दमीषामसदेव हि ॥

सर्वं यस्मादनुष्ठानं, मोहसंगतमेव च ॥ ४ ॥

અર્થ— ઉત્તમ નીતિ પૂર્વક તે અહિંસાદિકના અજ્ઞાવથી યમનિયમાદિક સઘલી ક્રિયાઈ પણ અસત્ ઠરે, અને તે તો સઘલું મૂઢતા જરેલુંજ કહેવાય.

ટીકાનો જાવાર્થ— તેથી તો ઉત્તમ ન્યાયથી, તે અહિંસાદિકના અજ્ઞાવથી, તે યમનિયમાદિકની ક્રિયાઈ પણ અવિદ્યમાનપણાનેજ પ્રાપ્ત થાય. (યમ એટલે અહિંસાદિકથી નિવૃત્તિ, અને નિયમ એટલે શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, તથા ઈશ્વરનું ધ્યાન) હવે કદાચ તે અહિંસાદિક આત્માને ઉપચારથી કોઈ માને, તો તે પણ અજ્ઞાનયુક્ત છે; કેમકે, એક સ્વજ્ઞાવવાલા આત્માને મુક્તિનો અસંજવ હોવાથી, તેને માટે જે ક્રિયા કરવી, તે અજ્ઞાનયુક્તજ છે.

बली आत्मानुं नित्यपणुं अगीकार करवामा बीजु दूषण ह-
वे कहे ठे

शरीरेणापि संवंधो, नात एवास्य संगतः ॥

तथा सर्वगतत्वाच्च, संसारश्चाप्यकल्पितः ॥ ५ ॥

अर्थ-अने तेथी करीने आत्माने शरीरनी साथे पण संवंध
घटी शकतो नथी, तथा तेने सर्वव्यापकपणु होवार्थी तात्विक
ससार पण घटी शकतो नथी

टीकानो जागार्थ-ते अनित्य एजा आत्मामा केवल अहिंसा-
दिकोज नथी घटी शकता तेम नही, पण ते निष्क्रिय होवार्थी,
तेने शरीर साथे पण संवंध घटी शकतो नथी केम के, क्रिया-
रहितने सबधक्रिया होती नथी हवे अही आचार्य महाराज
वादीने कहे ठे के, नित्य एवा आत्माने शरीरनो संवंध, पूर्वरू-
पना त्यागर्थी थाय ठे ? के अत्यागर्थी थाय ठे ?

जो अत्यागर्थी कहेशो, तो ते आत्मा शरीरसाथे सबधवि-
नानो थशे, केम के, शरीरना सबधपणारूप ठे खदण जेनुं, ए-
या पूर्वरूपने ते अग्रस्थापणुं ठे जो त्यागर्थी कहेशो तो, आ-
त्माने अनित्यपणु आग्रशे, केम के, स्वज्ञानना त्यागने अनि-
त्यनुं खदपणु ठे माटे एजा नित्य आत्माने शरीरनी साथे संवंध
थड शकतो नथी बली केदलाको ते आत्माने सर्व शुचनमा
व्यापक माने ठे, तेथी, तथा निष्क्रिय अथवा नित्य होवार्थी,
तेने तिर्यच, नर, नारक, तथा देवपणारूप ससार पण घटी श-
कतो नथी, केम के, ससार तो तात्विक रीते असर्वव्यापकनेज
तथा सक्रिय अने कथंचित् अनित्यनेज घटी शके ठे, अने क-
ल्पित रीते तो ससार घटावीये, तो पण ते आकाशना पुष्पनी
पेठे ह्योपादेय कोटीने प्राप्त यतो तथी

एवी रीते आत्माने सर्वव्यापकपणार्थी ससारनो अज्ञान होते
ठे, जे प्राप्त थयु ते हवे कहे ठे

તતશ્ચોર્ધ્વગતિર્ધર્મા, દધોગતિરધર્મતઃ ॥

જ્ઞાનાન્મોક્ષશ્ચ વચનં, સર્વમેવૌપચારિકમ્ ॥ ૬ ॥

અર્થ- અને તેથી તો, “ધર્મથી આત્માને ઊર્ધ્વગતિ” અધર્મથી અધોગતિ, તથા જ્ઞાનથી મોક્ષ થાય છે, એવી રીતનું (શાસ્ત્રનું) સર્વ વચન ઔપચારિક ગણાય.

ટીકાનો જાવાર્થ- એવી રીતે આત્માને સંસારનો અજાવ હોતે ઠતે, “અહિંસાદિક ધર્મથી આત્માને સ્વર્ગાદિક ઊર્ધ્વગતિ મલે છે; તથા હિંસાદિક અધર્મથી આત્માને નરક આદિક અધોગતિ મલે છે, તથા પચીશ તત્વના જ્ઞાનથી આત્માને સકલ કર્મોથી મુક્ત થવારૂપ મોક્ષ મલે છે,” એવી રીતનું (શાસ્ત્રનું) વચન, તે સઘટું નિરર્થકપણાને પ્રાપ્ત થાય.

સાંખ્યોએ ધર્મથી આત્માને ઊર્ધ્વગતિ નીચે પ્રમાણે માનેલી છે.
કૃષ્ણ ઈશ્વર કહે છે કે,

ધર્મેણ ગમનમૂર્ધ્વં, ગમનમધસ્તાદ્ ભવત્યધર્મેણ ॥

જ્ઞાનેન ચાપવર્ગો, વિપર્યયાદિષ્યતે બંધઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ- ધર્મથી આત્માનું ઊર્ધ્વગમન થાય, તથા અધર્મથી આત્માનું અધોગમન થાય છે, અને જ્ઞાનથી તેને મોક્ષ મલે છે, અને તેથી જલદી રીતે આત્માને વંધ પડે છે.

પંચવિંશતિતત્વજ્ઞો, યત્ર તત્રાશ્રમે રતઃ ॥

જટી મુંડી શિખી ચાપિ, મુચ્યતે નાત્રસંશયઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ- પચીશ તત્વોને જાણનાર એવો જટાધારી, મુંડિત, અને ચોટલીવાલો, ગમે તે આશ્રમમાં રક્ત થયો થકો પણ મોક્ષ પામે છે, તેમાં કંઈ પણ સંશય નથી.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, આત્માને સર્વવ્યાપકપણાએ કરીને સંસારનો અજાવ હોતે ઠતે પણ, જ્યારે ઊર્ધ્વલોકમાં પોતાના હે-તુથીજ તેને જોગાયતન થાય છે, ત્યારે ઊર્ધ્વગતિ દેખાય છે; અને

अधोगतिथी अधोगति देखाय ठे, एवी रीते जोगायतनना धारें
करीने आत्माने ऊर्ध्वगत्यादिक थशे

तेने माटे हवे ते वादीने कहे ठे

जोगाधिष्ठानविषये, ऽप्यस्मिन् दोषोऽयमेव तु ॥

तद्भेदादेव जोगोऽपि, नि. क्रियस्य कुतो जवेत् ॥९॥

अर्थ- जोगना स्थानकरूप एवा शरीरना विषयवाला आ सं-
सारमां पण तेज दोष आवे ठे, अने जोग पण क्रियानो जेद हो-
वाची, निष्क्रिय एवा आत्माने ते शी रीते घटी शके ?

टीकानो जावार्थ- “जोग” एटखे विषयने जणावनार एवा
मननुं आत्माने विषे स्फटिकोपाधिना न्यायथी जे प्रतिबिंब पडे
ठे ते, कोऽ विध्यवासी कहे ठे के,

पुरुषोऽचिकृतात्मैव, स्वनिर्भासमचेतनम् ॥

मनः करोति सांनिध्या, उपाधिः स्फटिकं यथा ॥१॥

अर्थ- पुरुष विकाररहित आत्मावालो ठे, पण तेने अ-
चेतन एवं जे मन, ते उपाधि जेम स्फटिकने, तेम पोताना सर-
खो करी दे ठे

ततश्चेद्वरूपरिणतौ, बुद्धौ भोगोऽस्य कथ्यते ॥

प्रतिषिद्योदयः स्वच्छे, यथा चंद्रमसोऽभसि ॥ २ ॥

अर्थ- जेम स्वच्छ पाणीमा चडना प्रतिबिंबनो उदय थाय ठे,
तेम एवी रीतनी परिणतिवाली बुद्धिमा तेनो जोग कहेवाय ठे

ते जोगनुं जे स्थानक, ते “जोगाधिष्ठान” कहेवाय, अर्थात्
बुद्धि, अहंकार, तथा इन्द्रियादिकरूप प्रकृतिनो विकार होते ठेते,
आत्मानो जेमा जोग थाय ठे, ते शरीर, अने ते ठे विषय ज्या
एवा पण आ ससारमा उपर कहेखोज ऊर्ध्वगत्यादिक संसारना
अपारपणाने जणावनावाखोज दोष आवे ठे, केमके, जोगोनं स्था-
नक शरीरज ठे, अने तेनी साथे आत्माना निष्क्रियपणाथी तेनो
सवध थगो युक्त नथी, अने ते संबधना अज्ञानथी तेने धारण

કરનાર જે સંસાર, તે ઔપચારિકજ છે. માટે એવી રીતે જોગાધિ-
ષ્ઠાનરૂપ શરીરની કટ્પના કરવી, તે અયુક્ત છે, કેમકે, જોગનુંજ
આત્માને જોડાવાપણું છે. અને તેથી સઘલી ક્રિયાઈથી રહિત એવા
આત્માને, જોગાધિષ્ઠાનના વિષયરૂપ એવો સંસારજ ઘટતો નથી,
એટલુંજ નહીં, પણ ક્રિયાના એવરૂપ હોવાથી જોગ પણ તેને ક્યાં-
થી ઘટી શકે? અર્થાત્ નજ ઘટી શકે.

એવી રીતે આત્માને નિષ્ક્રયજ માનવાથી તેને અહિંસા, શરી-
રનો સંબંધ, તથા જોગના અજ્ઞાવરૂપ દોષ આવે છે, તેથી આ-
ત્માને કર્તાપણું માનવું યોગ્ય છે; તેને માટે હવે કહે છે.

इष्यते चेत्क्रिया प्यस्य, सर्वमेवोपपद्यते ॥

मुख्यवृत्त्यानघंकिंतु, परसिद्धांतसंश्रयः ॥ ૮ ॥

અર્થ- જો તે અનિત્ય આત્માને કંઈ પણ ક્રિયા ઘટે, તો તે નિ-
ર્દોષ એવું અહિંસાદિક સર્વ તેને ઘટી શકે; પણ તેમાં જૈનોએ માને-
લા પરિણામવાદનો આશ્રય લેવો પડે છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ- જો અનિત્ય આત્માને શરીરસંબંધ આદિ-
ક કંઈ પણ ક્રિયા માનીયે, તો તેને નિર્દોષ એવું અહિંસાદિક સર્વ
ઘટી શકે છે; તે પણ કેવી રીતે ઘટી શકે? તો કે મુખ્યવૃત્તિથી
કેતાં પરમાર્થપણાથી ઘટી શકે. પણ તેમાં જૈનોએ માનેલા પરિ-
ણામવાદનો આશ્રય લેવો પડે છે; પણ કદાગ્રહચિનાના મોહની
ફગાવાલા માણસને તે કબુલ કરવું અતિ દુષ્કર નથી. માટે એવી
રીતે એકાંત નિત્ય આત્માને માનવાવાલાના મતમાં અહિંસાદિક
ઘટી શકતાં નથી; એમ નક્કી થયું.

એવી રીતે ચૌદમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

पंचदशमाष्टकं प्रारब्धते.

एवी रीते अव्यास्तिक मतमा जे धर्मनादना विषयभूत एवा अ-
हिसादिक धर्मना साधनो नथी घटता, ते उपर कह्युं, हने पर्या-
यास्तिक मतमा जेम ते नथी घटी शकता, तेम कहे ठे

दृष्टिकज्ञानसंतान, रूपेऽप्यात्मन्यसंशयम् ॥

हिंसादयो न तत्त्वेन, स्वसिद्धांतविरोधतः ॥ १ ॥

अर्थ- दृष्टिक ज्ञानना संतानरूप एवा आत्मामा संशय-
रहितपणे, पोतानाज सिद्धांतना विरोधथी, तत्त्वं करीने हिमा-
दिको घटी शकता नथी

टीकानो ज्ञानार्थ- केवल नित्यरूपमा नहीं, पण दृष्टिक ज्ञा-
ननो जे प्रगाह, ते रूप एवा आत्मामा पण, सदेह रीते जेम
थाय तेम, हिसादिको निस्पचार वृत्तिथी घटी शकता नथी,
वली ते केवल वचनमात्रथीज नथी घटता तेम नथी, पण तेना
पोतानाज शास्त्रना विरोधथी ते घटता नथी

हने तेना पोतानाज सिद्धांतनो ते विरोध देखाडता थका कहे ठे

नाशहेतोरयोगेन, दृष्टिकत्वस्य संस्थिति ॥

नाशस्य चान्यतोऽज्ञावे, नवेद्विसाप्यहेतुका ॥२॥

अर्थ- नाशना हेतुना अयोगथी दृष्टिकपणानी स्थिति
ठे, अने नाशनो बीजी रीते अज्ञाप होते ठे, हिमा पण हेतु-
नितानी थाय

टीकानो ज्ञानार्थ- नाशना कारणना अयोगथी (बीजोनी)
दृष्टिकपणानी व्यग्रस्था ठे, ते नीचेप्रमाणे, ते दृष्टिकपणानी
कहे ठे के, मुझरादिक नाना प्रकारना हेतुथी घटादिकनो नाश
थाय ठे, त्यारे तेने आचार्य महाराज पूछे ठे के, ते नाश ते
घटथी जित्त कराय ठे ? के अजित्त कराय ठे ? जो जित्त कहे-
शो, तो ते घटो तेरोने तेरोज रह्यो जोड्य, अजित्त कहे-

શો, તો ઘડો પોતેજ વન્યો, એમ થશે; અને તે ઘડો તો, પોતા-સંવંધી કારણના સમૂહવડેજ કરાણો, માટે તેને કંઈ પણ કરાણીય નથી; એવી રીતે નાશના હેતુનું ઘટમાનપણું નહીં હોવાથી, નાશ થનારા પદાર્થો પોતાની મેલેજ નાશ પામે છે; અને પોતાની મેલે નાશ થનારને તો ફરીને હૃદય થવાની પેહેલાંજ મોઢા થવો જોઈએ.

હવે નાશહેતુના અજ્ઞાવથી જો ક્ષણિકપણની વ્યવસ્થા થાય તો તેથી શું થાય ? તે કહે છે.

સ્વજ્ઞાવથી વ્યતિરિક્ત એવા અનાશના હેતુથી, નાશનો અજ્ઞાવ હોતે ઠતે, સર્વ નાશોને નિર્હેતુપણું આવશે; અને તેથી કેવલ ઘટાદિકનો ક્ષયજ નિર્હેતુ થશે તેમ નહીં, પણ તેથી તો હિંસા પણ હેતુવિનાની થશે;

હવે તે હિંસાના નિર્હેતુપણામાં જે દૂષણ આવે છે, તે કહે છે.

તતશ્રાસ્યાઃસદા સત્તા, કદાચિન્નૈવ વા જવેત્ ॥

કાદાચિત્કં હિ જવનં, કારણોપનિવંધનમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ-તેથી કરીને આહિંસાનું હમેશાં ઠતાપણું કદાચિત્ થાય, અથવા નજ થાય. અને કદાચિત્ થવાપણું તો કારણના નિવંધનરૂપ છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ-જ્યારે આ હિંસા હેતુરહિત છે, ત્યારે તેનું ઠતાપણું કોઈકજ વચ્ચે હોય, અથવા નજ હોય; તે એવી રીતે કેમ ? તો કે, કદાચિત્ પણ જે થવાપણું છે, તે કારણના નિવંધનરૂપ છે. કહ્યું છે કે,

નિત્યં સત્વમસત્ત્વં વા, હેતોરન્યાનપેક્ષણાત્ ॥

અપેક્ષાતો હિ ભાવાનાં, કદાચિત્કત્વસંભવઃ ॥ ૧ ॥

અહીં વાદી શંકા કરે કે, ઉત્પાદકજ હિંસક છે, માટે હિંસાને નિર્હેતુપણું શામાટે કહેવાય ? અને નિર્હેતુપણાના આશ્રયવાલો એવો નિત્યસત્વાદિકનો દોષ પણ (આત્માને) કેમ ઘટે ?

તેને માટે વાદીને પૂછે છે કે, જ્યારે ઉત્પાદકનેજ હિંસક ક-

दृष्टीयें, त्वारे ते संताननो के दृष्टिकनो हिसक ठे ? (एवा वे विकल्पो थया.)

हये तेमाथी पेहेला विकल्पनो दोष देखाडता थका कहे ठे

नच संतानजेदस्य, जनको हिसको जवेत् ॥

सांवृतत्वान्न जन्यत्वं, यस्मादस्योपपद्यते ॥ ४ ॥

अर्थ-संतानजेदने उत्पन्न करीनारो हिसक थड शकतो नथी, केम के, काष्टपनिक होवाथी संतानजेदने जन्यपणुं घटी शकतु नथी

टीकानो जागार्थ-“संतानजेद” एटले दृष्टनी जे परंपरा, तेने उत्पन्न करनारो हिसक ठरी शकतो नथी, जेम हणाता एवा हरिणी दृष्टपरंपराना ठेदे करीने, उत्पन्न थनारी एरी जे मनुष्यादिकना दृष्टनी परंपरा, तेने उत्पन्न करनारो जे पाराधि आदिक ते हिसक थड शकतो नथी ते शामाटे ? के, काष्टपनिक-जायपणाथी संतानजेदने जन्यपणुं घटी शकतुज नथी, अर्थात् जे पदार्थ जन्य नथी, तेने आकाशपुष्पनी पेठे उत्पन्न करनारो पण नथी, अने एवी रीते संतानजेद अजन्य ठे, माटे तेनो उत्पादक पण कोड नथी, अने तेना अज्ञाथी हिसकनो पण अज्ञात ठे, अने संतानपरंपरा काष्टपनिक होवाथी तेने अजन्यपणु अमिद्ध नथी, केम के, जे काष्टपनिक ठे, ते आकाशकम-खनी पेठे अजन्य ठे, अने काष्टपनिक संतानरूप ठे, माटे ते अजन्य ठे, केम के, काष्टपनिकपणुं, संतानिथी जेदाजेदना विकल्पद्वारायें चिंतन कराता संतानने घटी शकतु नथी

ये चीजा विकल्पना दूषण माटे कहे ठे

नच दृष्टविशेषस्य, तेनैव व्यञ्जिचारत ॥

तथा च सोऽप्युपादान, जावेन जनको मतः ॥५॥

अर्थ-दृष्टविशेषने उत्पन्न करनारो पण, तेनीज (अंत्यद-

ણની) સાથે વિરોધ આવવાથી હિંસક ઠરી શકતો નથી; અને તે અંત્યક્ષણ પણ ઉપાદનજાવેં કરીને ઉત્પન્ન કરનારો માનેલો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ—મરતા એવા ઝુંડ આદિકના ક્ષણ પછી ઉત્પન્ન થનારા મનુષ્યાદિકના ક્ષણનો ઉત્પાદક હિંસક થઈ શકતો નથી. શામાટે ? તો કે, મરતા એવા હરિણાદિકના અંત્યક્ષણે કરીને તેમાં વ્યત્તિચાર આવે છે. વલી પારાધિનો ક્ષણજ નહીં, પણ મરતા એવા હરિણાદિકનો અંત્ય ક્ષણ પણ, પરિણામ કારણપણાએ કરીને ઉત્પાદક માનેલો છે; એવી રીતે ઉપાદાન ક્ષણને પણ હિંસકપણું પ્રાપ્ત થયું.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, ઉપાદાન ક્ષણને જલ્દે હિંસકપણું આવે, તેમાં અમને શું અડચણ છે ? તેને માટે હવે તે વાદીને કહે છે.

તસ્યાપિ હિંસકત્વેન, ન કશ્ચિત્સ્યાદાહિંસકઃ ॥

जनकत्वाविशेषेण, नैवं तद्विरतिः क्वचित् ॥६॥

અર્થ— તેના પણ હિંસકપણાએં કરીને, કોઈ પણ અહિંસક થઈ શકતો નથી; અને જનકપણાના અવિશેષેં કરીને તેની વિરતિ ક્વચિત્ પણ થતી નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ— પારાધિના અંત્ય ક્ષણના હિંસકપણાએં કરીને તો એક વાજુ રહ્યું, પણ મરનાર એવા હરિણાદિકના અંત્ય ક્ષણના હિંસકપણાએં કરીને પણ, કોઈ બોધિસત્વાદિક પણ, અહિંસક ન થઈ શકે. તે શામાટે ? કે, બુદ્ધાદિક તથા પારાધિકાદિના અનંતર ક્ષણના ઉત્પાદકપણામાં અવિશેષપણું છે, માટે; અને ઉપાદાન સહકારી જાવેં કરીને તેમાં જો કે વિશેષ માનીએં, તોપણ તેમાં જ્યારે સહકારીપણાથી હિંસકપણું આવે, તો ઉપાદાનજાવથી તો તે સુખેથી થઈ શકે. જ્યારે તે વસ્તુમાં કંઈ જુદાપણું નથી, ત્યારે જલ્દે હિંસકપણું આવે, એવી આશંકા કરીને કહે છે કે, એમ નહીં; કેમકે, આ જનકહિંસકત્વવાદા પ્રકારેં કરીને, હિંસાની નિવૃત્તિ

देशांतरे, कालांतरे, पुरुषांतरे, अग्रस्थांतरे, अने विषयांतरे पण थड शक्ती नथी अहीं वादी शका करे के, जले अहिंसको न थाउं? तेमा अमोने नुकशानी थती नथी तेने माटे हवे तेने कहे ठे

उपन्यासश्च शास्त्रेऽस्याः, कृतो यत्नेन चित्यताम् ॥

विषयोऽस्य यमासाद्य, हंतैप सफलो जवेत् ॥ ७ ॥

अर्थ- (हे बौद्धो!) ते अहिंसानो अंगीकार तमाराज शास्त्रमा कयों ठे, माटे तेनो विषय यत्नपूर्वक चित्तव्यो, के, जे विषयने पामीने तमारो ते शास्त्रनो उपन्यास सफल थाय

टीकानो जावार्थ-हे बौद्धो !!! तमारा शास्त्रमा ते अहिंसानु प्रतिपादन करेलु ठे, कह्यु ठे के,

सर्वे त्रसति दंडिनां, सर्वेषा जीवित प्रियम् ॥

आत्मानमुपमं मत्वा, नैवहिसे न घातये ॥ १ ॥

अर्थ-(बुद्धमतनो कोड साधु कहे ठे के) सधला लोको हथीयारवालाथी बीए ठे, केम के, सर्वने जीवित प्रिय ठे, माटे तेने मारा आत्मा सरला मानीने, हु कोडनी हिंसा के, घात कतो नथी

माटे एवी रीतनो ताराज शास्त्रमा प्रतिपादन करेलो अहिंसानो विषय, तारे आदरपूर्वक चिंतव्यो, ते विषय केरो ठे? तो के जेने मेलव्याथी ते तारा शास्त्रनो उपन्यास सफल थाय

हवे अहिंसाना अघटमानपणाथी, सत्यादिक जे धर्मसाधनो ते पण नहीं घटी शके, तेने माटे कहे ठे

अज्ञावेऽस्या न युज्यते, सत्यादीन्यपि तत्त्वतः ॥

अस्याः सरक्षणार्थं तु, यदेतानि मुनिर्जगौ ॥ ८ ॥

अर्थ-अहिंसानो अज्ञाप्र होते ठे, तत्वथी सत्यादिको पण घटी शक्ता नथी, केम के, ते अहिंसाना रक्षण माटेज जिनेश्वरोए तेमने कहेला ठे, (केम के, सत्यादिक पाखरा विनाना

आचरणमां विद्वान् प्रयत्नं कर्तुं नशी.) (टीकानो ज्ञावार्थ उ-
पर प्रमाणेज ठे.)

एवी रीते पंदरमा अष्टकनुं विवरण संपूर्ण थयुं.

षोडशाष्टकं प्रारभ्यते.

ज्यारे एकांत नित्य अने अनित्य आत्मामां हिंसादिको नशी
घटतां, त्यारे क्यां घटे ठे ? तेने माटे हवे कहे ठे.

नित्यानित्ये तथा देहाद्, जिन्नाजिन्ने च तत्त्वतः ॥

घटंते आत्मनिन्यायाद्, हिंसादीन्यविरोधतः ॥१॥

अर्थ-नित्य अने अनित्य, तथा देहशी जिन्न अने अजिन्न
एवा (स्याद्वादमय) आत्मामां तत्त्वशी अने न्यायशी अविरो-
धपणे हिंसादिको घटी शके ठे.

टीकानो ज्ञावार्थ-नित्यानित्य आत्ममां हिंसादिको घटी शके
ठे, पण एकांत नित्यानित्य वस्तु कंडं पण कार्य करवाने समर्थ
नशी. केम के, रूप बदलाइ जवाशी माटीना पिंडनी पेठे घडो
पिंडनुं कार्य करी शकतो नशी; कारण के, माटीना पिंडपणानो
ज्ञाव बुटी जवाशी. तेने अनित्यपणानी प्राप्ति आवे ठे; अने पटनी
पेठे सर्वथा प्रकारे माटीपणानो अज्ञाव मानवाशी, घडो माटीना
पिंडनुं कार्य थइ शकतो नशी; अने माटीना पिंडना पर्यायनो
नाश थवाशी, तथा तेनी साथे माटीपणुं पण आववाशी वस्तुने
नित्यानित्यपणुं घटे ठे. कह्युं ठे के,

घटः कार्यं पिंडस्य, पिंडभावानतिक्रमात् ॥

पिंडवत्पटवच्चेति, स्यात्क्षयित्वादिरन्यथा ॥ १ ॥

ज्ञावार्थ-पिंड अने पटनी माफक, पिंडपणाने न उलंगी ज-
वाशीज पिंडनुं कार्य घडो आय ठे; अने जो एम नहीं मानीयें,
तो घडानी उत्पत्तिज घटशे नहीं.

माटे एवी रीते नित्यानित्यज वस्तु कार्य करवाने समर्थ ठे;

અર્હા માદી શકા કરે કે, નિત્ય અને અનિત્યપણાને તો પરસ્પર વિરોધ છે, તો તે વસ્તુને જાણીને એક વસ્તુમાં હોવાપણું કેમ ઘટે ? તેને માટે હવે તેને કહે છે કે, જેમ પરમાર્થ અને વ્યવહારની અપેક્ષાથી જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ અને અપ્રાપ્તિ સાથેજ થાય છે, તેમ જીવ્યથી નિત્યપણું, અને પર્યાયથી અનિત્યપણું પ્રિરુદ્ધ નથી, તેમ જીવ્ય અને પર્યાયમા પરસ્પર જ્ઞેદ નથી, કેમ કે, વસ્તુમા જે રૂપ મુખ્યતાથી નથી રહ્યું, તે જીવ્ય કહેવાય છે, અને જે મુખ્યતાથી રહ્યું છે, તે પર્યાય કહેવાય છે (પણ વસ્તુ સાથે તો રહ્યાજ છે) તથા શરીરથી જિન્ન અને અજિન્ન એવા આત્મામા તે હિંસાદિકો ઘટી શકે છે, કેમ કે આત્મા શરીરથી જિન્નાજિન્ન છે કારણ કે, જીવ અરૂપી હોવાથી, તથા દેહ રૂપી હોવાથી, રૂપી અને અરૂપીપણા તરિકે તેમા જ્ઞેદ છે, તથા દેહને સ્પર્શાદિક થવાથી, જીવનેજ મુલ્યહીન પ્રાપ્તિ થાય છે, માટે તેમા અજ્ઞેદ પણ છે અને જો એકાત રીતે તેમા જ્ઞેદ માનીએ, તો શરીરે કરેલા કર્મો જવાતરમા જીવને જોગવા ન પડે, અને જો એકાત અજ્ઞેદજ માનીયે, તો પરલોકની હાનિ થાય, કેમ કે, તેથી તો શરીરના નાશથી જીવનો પણ નાશ થાય (માટે એવી રીતે આત્માને ત્રિપે નિત્યાનિત્યપણું તથા દેહથી જિન્નાજિન્નપણું કેવલ કલ્પનાથી નહીં પણ, પરમાર્થથીજ ઘટે છે,) તેવા સ્યાદાદમય આત્મામા ન્યાયપૂર્વક આશ્રય, સ્વર, વધ, મોહ તથા મુગ્ધા આદિક ઘટી શકે છે, તે પણ કેવી રીતે ? તો કે, અપ્રિરોધપણાથી, એટલે એકાત પદ્મમા હિંસાદિકની પ્રાપ્તિમા જે દૂષણો આવતા હતા, તેના પરિહાર કરીને, અર્થાત્ નિર્દોષપણાયે કરીને ઘટી શકે છે હવે આત્માના પરિણામીપણામા હિમાનો અપ્રિરોધ દેસાહવા માટે કહે છે

પીડાકર્તૃત્વયોગેન, દેહવ્યાપત્યપેક્ષયા ॥

તથા હન્મીતિ સહ્કેશા, ઋસૈષા સનિવંધના ॥૨॥

અર્થ-પીડાના કર્તાપણના યોગેં કરીને, તથા દેહના નાશ-ની અપેક્ષાએં કરીને, તથા હું એને મારું હું, એવી રીતના ત્રણ પ્ર-કારના ચિત્તના ક્લેશથી, આ હિંસા નિમિત્તવાલી કહેલી છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-પીડાના કર્તાપણના યોગેં કરીને, અને દે-હના નાશની અપેક્ષાએં કરીને, તથા હું આ પ્રાણીને મારું, એવી રીતના ચિત્તના ક્લેશપણથી, પરિણામ વાદીઁએ આ હિંસા નિ-મિત્તવાલી કહેલી છે. પરિણામવાદમાં પીડનારને અને પીડની-યને પરિણામપણું હોવાથી પીડાનું કર્તાપણું, દેહનો નાશ, અને સંક્લેશ આવે છે; અને એકાંત વાદમાં તો આગલ કહેલા ન્યાયેં કરીને, પીડા કર્તૃત્વાદિક અઘટમાન હોવાથી હિંસા કારણ વિ-નાની થાય છે. જેને માટે કહે છે કે, નાશના હેતુએં કરીને નાશ દેહથી જિન્ન કરાય છે? કે, અજિન્ન કરાય છે? જો જિન્ન કહેશે, તો શરીરની સ્થિતિ તેમની તેમજ રહેવી જોશે; અને અજિન્ન ક-હેશે તો દેહજ નાશ થયો કહેવાશે, અને તે અયુક્ત છે. કેમ કે, અજિન્ન નાશ કરવામાં તો વસ્તુનો નાશજ સંજવે છે, પણ કરેલું સંજવતું નથી; જેમ જિન્ન ઉત્પન્ન કરવામાં ઉત્પત્તિજ સંજવે.

આ શ્લોકેં કરીને હિંસાના ત્રણ પ્રકારો દેખાડ્યા છે.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, અમુક પ્રાણીથી અમુક પ્રાણીનું મરણ થવાનું છે, એવા પોતાના પૂર્વે કરેલાં કર્મથી હિંસા થાય છે? કે કોઈ બીજી રીતથી હિંસા થાય છે? તેમાંથી જો તમો પેહેલો પદ્ધ માનશો, તો પુરુષાંતરે કરેલી હિંસાને વિષે જેમ, તેમ કર્મના નિર્જરાના હેતુપણથી હિંસકને પણ વૈયાવહ્ય કરવાવાલાની માફક કર્મના દ્વયથી પ્રાપ્ત થતો ઉત્તમ ગુણ થશે. અને જો તે-થી હલટો પદ્ધ માનશો, તો, નિર્વિશેષપણથી સઘલું હિંસનીય થશે; તેમ સ્વર્ગના સુખાદિકો પણ પોતાના કર્મોથી અનુત્પાદિ-તજ થશે; અને એવી રીતે તો કર્મનું અંગીકારપણું ફોકટ થશે; એવી રીતે (તમોને) જૈનીઁને પણ હિંસાનો અસંજવજ થશે.

हवे ते वादीने तेने माटे कहे ठे

हिंस्यकर्मविपाकेऽपि, निमित्तत्वनियोगतः ॥

हिंसकस्य नवेदेया, दुष्टादुष्टानुबंधतः ॥ ३ ॥

अर्थ- हिंस्यकर्मना विपाकमा पण, निमित्तपणाना नियोगथी
हिंसकने, दुष्टादुष्टना अनुबंधथी, ते हिंसा सज्जे ठे

टीकानो जागार्थ- हिंस्यकर्मना विपाकनी अज्ञाव कटपनामा
तो एक बाजु रहु, पण हिंस्यकर्मना विपाकरूपमा पण निमित्तप-
णाना अवश्य जायथी हिंसकने आ हिंसा लागे ठे, जो के, प्र-
धान हेतुना जावें करीने कर्मना उदयथी मरनारनी हिंसा आय
ठे, तो पण तेमा ते हिंसकने निमित्तजावथी जोडावापणुं होवा-
थी, तेने ते आय ठे, एम कहेवाय ठे, पण एम नहीं कहेवु के,
मरनारना कर्मथीज मरनारने हिंसा करवी पडी, माटे तेमा मा-
रनारने दोष नथी केमके, कोझनी प्रेरणाथी हिंसा करवाथी लो-
कमा पण दोष कहेवाय ठे

यली अही वादी शका करे के, जो निमित्तजावथी पण हिं-
सा मानशो, तो वैद्योनेपणतेवी हिंसानो प्रसंग आग्रशो, तेनेमाटे
तेनेकहे ठे के, तारु केहेवु खरु ठे, पण ते हिंसा तेउने दोषवाली
नथी, केमके, हिंसामा तो दुष्ट आशयपणुं रहेवु ठे, माटे दुष्ट
आशयपणाथी हिंसा आय ठे, पण शुभ आशयपणाथी हिंसा
थती नथी, आथी करीने तें जे हिंसकने वैयावृ करनारनी पेठे,
कर्मनी निर्जरा कही हती, ते तारा पदनु खडन थयु, केमके,
हिंसक वैयावृ करनारनी पेठे शुभ आशयपणालो नथी

एरी रीते परिणामी आत्मामा हिंसानो सज्ज देखडीने, हवे
अहिंसानो सज्ज कहे ठे

ततः सद्रूपदेशादेः, क्लिष्टकर्मवियोगतः ॥

शुभजावानुबधेन, हंतास्याविरतिर्नवेत् ॥ ४ ॥

અર્થ-તેથી, ઉત્તમ ઉપદેશથી, તથા ક્ષિપ્ર કર્મોના નાશથી, અને શુદ્ધ જ્ઞાવના અનુવંધે કરીને, હિંસાની વિરતિ થઈ શકે છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ- પરિણામી આત્મામાં જેમ હિંસા ઘટે છે, તેમ તેમાં અહિંસા પણ ઘટે છે; કેવી રીતે ? તો કે, જિનાદિકના ઉપદેશાદિકથી, અથવા ઉત્તમ જ્ઞાવોના ઉપદેશાદિકથી, (આદિ શબ્દથી જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અથવા અન્યુત્થાનાદિક પણ જાણવાં) તથા લાંબી સ્થિતિવાલાં એવાં જ્ઞાનાવરણાદિક કર્મોના દ્વયોપશમથી, તથા ઉત્તમ અધ્યવસાયના અનુવંધે કરીને, હિંસાની નિવૃત્તિ ઘટે છે; અર્થાત્ અહિંસા ઘટે છે.

તેથી શું થયું ? તે હવે કહે છે.

અહિંસૈષા મતા મુખ્યા, સ્વર્ગમોક્ષપ્રસાધની ॥

एतत्संरक्षणार्थं च, न्याय्यं सत्यादिपालनम् ॥५॥

અર્થ- આ ઉત્તમ એવી જે અહિંસા, તે સ્વર્ગ અને મોક્ષને સાધવાવાલી માનેલી છે, અને તેના રક્ષણ માટે સત્યાદિકનું પણ પાલવાપણું કહેલું છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ- ઉપર કહેલી અહિંસા ઉપચારરહિત, તથા પ્રાસંગીક રીતે, સ્વર્ગને તથા અનુક્રમે મુખ્ય રીતે મોક્ષને દેવાવાલી વિધાનોએ માનેલી છે.

અહીં વાદી શંકા કરે કે, જ્યારે તે અહિંસાજ સ્વર્ગાદિક આપનારી છે, ત્યારે સત્યાદિક પાલવાની શી જરૂર છે ? તેને માટે તેને કહે છે કે, અહિંસારૂપી ધાન્યના રક્ષણ માટે સત્યાદિક વાડની ન્યાયથી જરૂર છે.

હવે ઉપર કહેલા આત્માના નિત્યાનિત્યપણાના તથા દેહથી જિજ્ઞાસિન્નપણાના સાધનને વિષે પ્રમાણ દેખાડવા માટે કહે છે.

स्मरणप्रत्यभिज्ञान, देहसंस्पर्शवेदनात् ॥

अस्य नित्यादिसिद्धिश्च, तथा लोकप्रसिद्धितः ॥६॥

અર્થ- સ્મરણ, આ તે છે, એવી રીતનું પ્રત્યજ્ઞાન, તથા દે-
હના સ્પર્શથી થતું જ્ઞાન, તેજવડે કરીને, તથા તેવી રીતની લો-
કની પ્રસિદ્ધિથી, આત્માના નિત્યાનિત્યાદિકપણાની સિદ્ધિ થાય છે

ટીકાનો જાવાર્થ- પૂર્વે પ્રાપ્ત થયેલા અર્થનું સ્મરણ, તથા
“ આ તે છે ” એવી રીતનું અજિઘ્ઞાન, તથા શરીરની સાથે બીજી
વસ્તુના સ્પર્શનું જ્ઞાન, તેજથી આત્માની નિત્યાનિત્યની, તથા દે-
હથી જિહ્વાજિહ્વપણાની પ્રતીતિ થાય છે, આત્માને નિત્યાનિત્યનું
વિશેષણ આપવાથી અહિંસા આદિક સિદ્ધ થાય છે, તથા સ્મ-
રણ આદિકથી નિત્યાનિત્યપણું સિદ્ધ થાય છે, એકાત નિત્ય આ-
ત્માના સ્મરણનો સંજવ હતો નથી, કેમકે, અનુજવજ સ્પષ્ટ રૂપે
કરીને અનુવર્તે છે, નહિંતર નિત્યતાને હાનિ આવે તેમ અનિત્ય-
પણામાં પણ સ્મરણનો સંજવ નથી, કેમકે તેથી તો બોધ થવા વ-
લતેજ નાશ થાય, માટે તેમા સ્મરણ કોને થાય? કેમકે, એકે
અનુજવેલું બીજો યાદ કરી શકતો નથી

અહીં યાદી શકા કરે કે, અનુજવદ્વણના સસ્કારથી, એવી
રીતનોજ સ્મરણનો દ્વણ ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તેને કહે છે કે,
એમ નહીં, કેમ કે, તે ગયા કાલનો લેશમાત્ર પણ વર્તમાન કા-
લમા નહીં આવવાથી, યાદ કરતી વલતના પૂર્વકાલના અનુજ-
વનો સસ્કાર કદાચ શ્રદ્ધાથી માનીયે તો જલે, પણ યુક્તિવાલો
મલતો નથી, કેમ કે, પ્રથમના અનુજવનો દ્વણ તો ઘણા કા-
લનો નાશ થયેલો હોવાથી, તે પટ્ટીના દ્વણમા તેના સંસ્કારનો
લેશમાત્ર પણ યાદ આવી શકતો નથી, કેમ કે, એકદમજ તુ-
રતના દ્વણથી ઝલટીજ રીતની સ્મરણદ્વણની ઉત્પત્તિની પ્રાપ્તિ
થાય છે, અને નિત્યાનિત્ય પદ્ધમા તો અદિતના સસ્કારની પેઠે,
પ્રથમના અનુજવદ્વણવડે કરીને, તે દ્વણના પ્રવાહરૂપ જુદા
જુદા ધર્મના સ્વજાગ્રવાલા આત્માના સગથી, સ્મરણનો દ્વ્ય, ને
ઉત્પત્તિ યુક્તિવાલો થાય છે વલો એમ નહીં ચોલયુ કે, આવતા

हणोमां अनुज्वनो संस्कार यतो नथी; ते केम वनी शके? तो के, स्मरणना निर्वीजपणायें करीने, तेने अप्राप्तिनो प्रसंग आवशे; तेम नित्यानित्य आत्मा ठे, केमके, वीजी रीते प्रत्यजिज्ञाननी उत्पत्ति थती नथी; कारण के, एकांत नित्यपणुं मानवाथी, साक्षात अनु-ज्वनीज अनुवृत्ति ठे, पण तेथी प्रत्यजिज्ञाननो संजव नथी; अने अनित्यपणामां तो पूर्वे दीठेली वस्तुनो नाश थवाथी, तथा पूर्वे देखवावालानो पण नाश थवाथी, अने पठीना नवीन देखवावा-लानी तथा नवीन वस्तुनी उत्पत्ति थवाथी प्रत्यजिज्ञाननो संज-वज होतो नथी; केमके, नहीं देखनार माणसने नहीं देखाएली व-स्तुमां प्रत्यजिज्ञान होतुं नथी; केमके तेवा प्रकारनी खातरी नथी. अहीं वादीने कहे ठे के, जो तुं एम कहीश के कापेला अने फ-रीने पाठा जगोला केशादिकमां पण प्रत्यजिज्ञान ठे, अने एवी रीते ग्राह्यप्रते तेना व्यजिचारपणायें करीने, ए प्रमाणताथी सघलामां अप्रमाणपणुं आवशे. पण एम नहीं; केमके, प्रत्यक्षने पण को-इक जगोए व्यजिचार आववाथी सर्वमां अप्रामाण्यनो प्रसंग आवशे. तेम आत्मा देहथकी जिज्ञाजिज्ञ जणाय ठे; कारण के, जो एम नहीं मानीयें, तो स्पर्शादिकना ज्ञाननो असंजव थशे; केमके जो ते आत्मा देहथी एकांत जिज्ञ होय, तो देहथी स्पर्श करेली वस्तुनुं तेने ज्ञान न थाय; जेम देवदत्ते स्पर्श करेली वस्तुनुं ज्ञान यज्ञदत्तने थतुं नथी तेम. तेम एकांत अजिज्ञ पण नथी; केमके, एकांत अजिज्ञ मानवाथी तो देहमानपणायें करीने, तेने परलोकना अज्ञावनो प्रसंग आवे ठे; तेम तेना एक अवयवना नाशथी चैतन्यनी पण हानीनो प्रसंग आवे ठे; माटे एवी रीते लोक प्रतीतिथी पण आ-आत्मादिक वस्तुजं नित्यानित्यरूपे ठे.

आत्माना व्यापकपणामां प्रथम दोष कह्यो, हवे तेना अव्या-पकपणामां तेनो गुण कहे ठे.

देहमात्रे च सत्यस्मिन्, स्यात्संकोचादिधर्मिणि ॥

धर्मादेरुर्ध्वगत्यादि, यथार्थं सर्वमेव तु ॥ ७ ॥

अर्थ-शरीर जेवडो, तथा संकोचादिक स्वज्ञाववालो, एवो आ आत्मा होते ठे, धर्मादिकथी ऊर्ध्वगति आदिक सघलुं यथार्थ थाय ठे

टीकानो जावार्थ-नित्यानित्यादि स्वज्ञाववाला आत्मामां हि-सादिक घटे ठे, अने शरीर जेवडा आत्मामा सघलु यथार्थ घटे ठे वली ते आत्मा केजो ? तो के, संकोच अने विस्तारनो ठे स्वज्ञाव जेनो, एवो ते आत्मा ठे, एवो आ आत्मा होते ठे, धर्मथी ऊर्ध्वगति, तथा अधर्मथी अधोगति इत्यादि सघलु उपचाररहित थाय ठे

हये आ अष्टकने सपूर्ण करता थका कहे ठे

विचार्यमेतत्सद्बुद्ध्या, मध्यस्थेनांतरात्मना ॥

प्रतिपत्तव्यमेवेति, न खट्वन्य. सतां नयः ॥ ८ ॥

अर्थ-माटे ते मध्यस्थपणावाला अंतरात्माथी, उत्तम बुद्धियें करीने विचारवु, अने ते अगीकार करवुं, ते शिनाय बीजी उत्तम पुरपोनी नीति नथी

टीकानो जावार्थ-उपर कहेलो अदिसादिकनो विचार उत्तम बुद्धिपूर्वक, तथा पक्षपातविना अंतरात्माथी अथवा मनथी विचारजो, वली ते केवल विचारवो, एतलुज नहीं, पण तेने अगीकार करजो, शा माटे अगीकार करवो ? तो के, उपर कहेला लक्षणथी छलटो उत्तम पुरपोनो न्याय होय नहीं

एरी रीते शोखमा अष्टकनु विवरण संपूर्ण थयु

सप्तदशमाष्टकं प्रारब्धते.

धर्मवादने देखाटता एवा आचार्ये, तेना तेना शास्त्रोनी अपे-क्षायी हिंसा आदिकनी घटना देखाडी, हये हिंसाथी दूर रहे-

તા એવા પણ કુતીર્થીર્જે જે માંસજઘ્ણ આદિક અદોષપણે અંગીકાર કરેલું છે, તે તેનાજ શાસ્ત્રની અપેક્ષાથી, ધર્મવાદ દેખાડવા માટેજ કહે છે.

તેમાં પણ હવે પ્રથમ માંસજઘ્ણ માટે કહે છે.

જઘ્ણીયં સતા માંસં, પ્રાણ્યંગત્વેન હેતુના ॥

ઉદનાદિવદિત્યેવં, કશ્ચિદાહાતિ તાર્કિકઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-કોઈક (વૌઙ્ઞ) તાર્કિક કહે છે કે, પ્રાણીના અંગપણના હેતુથી, જ્ઞાત આદિકની પેઠે, ઉત્તમ માણસે માંસજઘ્ણ કરવું.

ટીકાનો જાવાર્થ-ઉત્તમ માણસે માંસજઘ્ણ કરવું; શામાટે? કે, તે પ્રાણીનું અંગ હોવાથી; કોની પેઠે? તો કે, જ્ઞાત આદિકની પેઠે; અર્થાત્ જે જે પ્રાણીનું અંગ હોય, તે જ્ઞાત આદિકની પેઠે જઘ્ણ કરવું; હવે માંસ છે, તે પ્રસિદ્ધ રીતે પ્રાણીનું અંગ છે, અને ચોખા છે, તે પણ એકંદ્રિય પ્રાણીનું અંગ છે; એવી રીતે માંસજઘ્ણ માટે કોઈક મહાન બુદ્ધતાર્કિક કહે છે.

હવે તેના પૂર્વપદના દૂષણ માટે કહે છે,

જઘ્ણાજઘ્ણવ્યવસ્થેહ, શાસ્ત્રલોકનિવંધના ॥

સર્વૈવ જાવતો યસ્માત્; તસ્માદેતદસાંપ્રતમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ-અહીં જઘ્ણ અજઘ્ણની સઘલી વ્યવસ્થા, જાવથી શાસ્ત્ર અને લોકના નિવંધનવાલી છે, માટે તેમ કહેવું અયુક્ત છે.

ટીકાનો જાવાર્થ-અહીં આચાર્ય માહારાજ તે વૌઙ્ઞને પુછે છે કે, પ્રાણીનું અંગ હોવાથી જે માંસ ખાવાનું કહ્યું, તે સ્વતંત્ર સાધનવાળું છે કે, પ્રસંગસાધનવાળું છે? જો સ્વતંત્ર સાધનવાળું માનશો, તો, તેમાં જે ઉદન આદિકની પેઠે, એવું જે દૃષ્ટાંત દીધું છે, તે સાધનથી ઊલટું છે, કેમ કે, વૌઙ્ઞો વનસ્પતિ આદિક એકંદ્રિય પદાર્થને પ્રાણીતરિકે માનતા નથી; અને તેથી પ્રાણીના

અંગતરીકે જહાણના સાધનમા તે મલતુ આવતુ નથી, માટે તે કહેલો હેતુ દોષણગણો છે અને પ્રસંગસાધન પદ્ધતિ, ઊંઘન આદિક જહાણ કરવા હાયક છે, અને મધ, માસ તથા ફુગલી આદિક અજદય છે, એવી રીતની જે જહયાજદય તથા પેયાપે યની વ્યવસ્થા, આ શ્લોકમા આસના વચન અને લોકવ્યવહારના હેતુગણી છે, વલી તે વ્યવસ્થા સઘલી, અને પરમાર્થથી છે, માટે “ઉત્તમ પુરુષે માસજહાણ કરવું” એમ કહેવું અયુક્ત છે હવે આ આયુક્તને અનેકાતિક હેતુપણે દેસાડતા થકા કહે છે

તત્ર પ્રાણ્યગમપ્યેકં, જહ્યમન્યન્તુ નો તથા ॥

સિદ્ધ ગવાદિસત્ત્વીર, રુધિરાદૌ તથેક્ષણાત્ ॥ ૩ ॥

અર્થ-ત્યા પ્રાણીનું એક અંગ જદય છે, અને વીજુ તેમ નથી, અને તે ગાય આદિકના દૂધ અને રુધિર આદિકમા પ્રત્યક્ષ રીતે જોવાથી સિદ્ધ થાય છે

ટીકાનો જાગર્ય- તે શાસ્ત્ર અને લોકમા પ્રાણીનું એક અંગ જદય છે, અને વીજુ અજદય છે, તે વાત પ્રમિશ્વજ છે કેરી રીતે તે પ્રસિદ્ધ છે? તો કે, ગાય અને માતા આદિકના ઉત્તમ દૂધ અને છોદીમા તથા મામાદિકમા પણ જદય અજદયપણુ પ્રસિદ્ધ દેસાય છે, માટે એવી રીતે પ્રાણીનું એક અંગ જદય છે, અને વીજુ અજદય છે, તેથી હે વાદી !! તારો હેતુ સપદ્ધ અને ચિપદ્ધ વસ્ત્રમા વર્તતો હોવાથી, તે અનેકાતિક છે

યલી હે વાદી !! પ્રસંગસાધન તો પરના અંગીકારને અનુસરીને થાય છે, અને અમારો કડ્ડ એવો અજિપ્રાય નથી, કે, પ્રાણીનું અંગ માનીને માસજહાણ કરવું, પણ તેમા ઉત્પન્ન થતા જીરોની અપેક્ષાથી અમો તે માતા નથી, એવું દેસાડવામાટે હવે કહે છે

પ્રાણ્યંગત્વેન નત્ર નો, જહાણીય ત્વિદં મતમ્ ॥

કિંત્વન્યજીવજાતેન, તથા શાસ્ત્રપ્રસિદ્ધિન. ॥૪॥

અર્થ- (અમોષ) કંઈ પ્રાણીના અંગપણાથી માંસજઘ્ણ નહીં કરવું, એમ માનેલું નથી, પણ તેમાં અન્ય જીવોની ઉત્પત્તિ હોવાથી અમોષ માંસજઘ્ણનો ત્યાગ કરેલો છે; અને માંસમાં જીવની ઉત્પત્તિ થવાની વાત શાસ્ત્રમા પ્રસિદ્ધ છે; માટે.

ટીકાનો જાવાર્થ- ફક્ત પ્રાણીના અંગમાત્રના હેતુથી અમોષ માંસને અજઘ્ય માન્યું છે, એમ નહીં, પણ તે માંસનાં પ્રાણી શિવાય વીજા જીવોની પણ તેમાં ઉત્પત્તિ થવાથી અમોષ તેને અજઘ્ય માન્યું છે. હવે તે માંસમાં અન્ય જીવોની ઉત્પત્તિ કેમ જણાય ? તે કહે છે કે, એવી રીતે આસના આગમોમાં કહેલું છે. કહ્યું છે કે,

આમાસુય પક્કાસુય, વિપચ્ચમાણાસુ માંસપેસિસુ ॥

આયંતિયમુયવાઓ, મણિઓયનિગોયજીવાણં ॥ ૧ ॥

અર્થ- કાચા તથા પકાવેલા, અને પકાવાતા એવા માંસમાં નિગોદીઆ જીવોની ઉત્પત્તિ કહેલી છે.

આ શ્લોકેં કરીને, પરમતે અજ્ઞાનપણાથી અંગીકાર કરેલા પ્રમાણનું પ્રસંગસાધનપણું દૂર કર્યું.

હવે તેજે અંગીકાર કરેલો હેતુ, ઇટ્ઠ અર્થને સાધવાવાલો નથી, એવું દેખાડતા થકા કહે છે.

જિહ્વુમાંસનિપેધોઽપિ, ન ચૈવં યુજ્યતે ક્વચિત્ ॥

અસ્થ્યાદ્યપિ ચ જઘ્યં સ્યાત્, પ્રાણ્યંગત્વાવિશેષતઃ ૫

અર્થ-હે વૌઙ્મવાદી !!! એવી રીતે તો (તમારા) સાધુના માંસનો નિપેધ પણ કોઈ વચ્ચે થઈ શકતો નથી; અને વલી તેથી હાડકાં આદિક પણ જઘ્ય થાય; કેમકે, તે પણ પ્રાણીના અંગરૂપ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- હે વૌઙ્મો !!! તમારા મતવડેં કરીને, ગાંઠ આદિકના માંસનો નિપેધ તો એક વાજુ રહો; પણ અતિપૂજ્ય એવા સાધુના માંસનો પણ નિપેધ થઈ શકશે નહીં; માટે એવી રીતે પ્રાણીના અંગના હેતુથી, માંસનું જઘ્ણ કાલાંતર, દેશાંતર,

અથગા પુરુષાતરની અપેક્ષાથી ઘટી શકશે નહીં વહી પણ તેજ વાવતનું અયોગ્યપણુ કહે છે વહી ણમ માનવાથી તો કેવલ સાધુનુ માસ ખાવું, ઇટલુંજ નહીં, પણ હાડકા, શિંગડા, ચરી આદિક પ્રાણીના અંગો પણ ખાવા જોઈશે, કેમકે, માસ અને હાડકા આદિકમા પ્રાણીઅંગપણુ તો સરલુંજ છે, માટે એવી રીતે અન્નદયને નિદ્યપણુ કહેવાથી તે હેતુ વિરુદ્ધતાવાલો છે

વહી એમા વીજું દૂષણ પણ હવે કહે છે

एतावन्मात्रसाम्येन, प्रवृत्तिर्यदि चेष्ट्यते ॥

जायायां स्वजनन्यां च, स्त्रीत्वात्तुल्यैव सास्तु ते ॥६॥

અર્થ- (હે વાદી !!!) વહી પ્રાણીના અગપણાના સરલાપણથી જો તું પ્રવૃત્તિ કરીશ, તો સ્ત્રીપણાના હેતુથી સ્ત્રી અને માતામા પણ તારે (જોગવિલાસ અને પૂજ્યપણાની) સરસી પ્રવૃત્તિ કરવી પડશે

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज છે

હવે પ્રકરણના અર્થનો નિશ્ચય કરવા માટે કહે છે

तस्माद्व्याख्यं च लोकं च, समाश्रित्य वदेद् बुधः ॥

सर्वत्रैवं बुधत्वं स्या, दन्यथोन्मत्ततुल्यता ॥ ७ ॥

અર્થ- તેથી શાસ્ત્ર અને લોકને આશ્રીને પડિતે સર્વ વાવતમા ઘોલબુ, અને તેથી તેની પંડિતાઈ થાય છે, અને તેથી ઇલટી રીતે ઘોલવાથી ઇન્મત્તપણાની તુલ્યતા થાય છે

टीकानो जावार्थ- हे वादी !!! उपर कहेला न्यायची तारु कहेलु साधन बहु दोषणवाबु ठे, माटे आसना उचनने, અને उत्तम एमा लोकने आश्रीने पडिते सर्व विषयोमां घोलबु जोड्यें, અને तेथी पंडिताड कहेवाय, અને तेथी इलटी रीते घोलवाथी इन्मत्तपणानी तुल्यता थाय ठे. कहु ठे के,

સતાં પથા પ્રવૃત્તસ્ય, તેજોઘૃઢીરવેરિવ ॥

યદૃચ્છયાપ્રવૃત્તસ્ય, રૂપનાશોસ્તિ વાયુવત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ- ઉત્તમ માણસોના માર્ગે ચાલનારની, સૂર્યની પેઠે તેજની વૃદ્ધિ થાય છે, તથા સ્વેદાચારે વર્તનારના રૂપનો નાશ વાયુની પેઠે થાય છે.

માંસજઘ્ણ માટે વૌઙ્મના આપ્તોષ્ટ પણ નિપેધ કર્યો છે, એવું દેખાડતા થકા હવે ઉપસંહારમાટે કહે છે.

શાસ્ત્રે ચાપ્તેન વોઽપ્યેત, ત્રિપિઙ્ગં યત્નતો નનુ ॥

લંકાવતારસૂત્રાદૌ, તતોઽનેન ન કિંચન ॥ ૮ ॥

અર્થ- હે વૌઙ્મો! તમારા આપ્તે પણ લંકાવતાર સૂત્ર આદિક શાસ્ત્રમાં પ્રયત્નપૂર્વક માંસજઘ્ણ નિપેધ્યું છે, માટે તે માંસજઘ્ણ કરવાની તમારે પણ કંઈ જરૂર નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- હે વૌઙ્મો!!! માંસજઘ્ણ કેવલ લોકમાં અને અમારાં શાસ્ત્રમાંજ નિપેધ્યું છે, એમ નહીં, પણ તમારા રાગ આદિકથી રહિત એવા બુદ્ધે તમારાં શાસ્ત્રમાં પણ આદરપૂર્વક નિપેધ્યું છે; ક્યા શાસ્ત્રમાં તે નિપેધ્યું છે? તો કે, જે “લંકાવતારસૂત્ર” (રાહસોને શિલામણ દેવા માટે બુદ્ધનો અવતાર જેમાં વર્ણવ્યો છે; તે શાસ્ત્રમાં) તથા “શીલપટલ” આદિક શાસ્ત્રમાં તે નિપેધ્યું છે. તેમાં કહ્યું છે કે, “પ્રાણીનાં અંગથી ઉત્પન્ન થયેલું શંખચૂર્ણ મોહથી (અજાણતા) પણ ખાવું નહીં” એવી રીતે તમારાંજ શાસ્ત્રમાં જ્યારે નિપેધ્યું છે, ત્યારે તમારે પણ માંસજઘ્ણની કંઈ જરૂર નથી. એવી રીતે સતરમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

અષ્ટાદશમાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે.

માટે એવી રીતે, લોક અને શાસ્ત્રમાં વિરોધ આવતો હોવાથી, “માંસજઘ્ણ ન કરવું” એવી રીતે ધર્મવાદ નિશ્ચય કરતે હતા,

कोइ एम कहे के, मासजहणमा कइ दोष नथी, एवा तेना मतना विवेचन माटे हवे कहे ठे

अन्योऽविमृश्य शब्दार्थ, न्याय्यं स्वयमुदीरितम् ॥

पूर्वापरविरुद्धार्थ, मेव माहात्र वस्तुनि ॥ १ ॥

अर्थ- अन्य एटले बौझयी अन्य एगो ब्राह्मण, मास शब्दे पोते जणायेला न्यायगाला, शब्दार्थने त्रिचार्याविना, आ चावतमा पूर्वापर त्रिरोध आवे, एवा अर्थनेज कहे ठे

टीकानो जागार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतो ठे)

हवे जे ते कहे ठे, ते देखाडे ठे

न मांसजहणे दोषो, न मये नच मैथुने ॥

प्रवृत्तिरेषा ज्ञूतानां, निवृत्तिस्तु महाफला ॥ २ ॥

अर्थ- मासजहणमा, मद्यपानमा अने मैथुनमा पण दोष नथी, केमके, ते तो प्राणीजनी प्रवृत्ति ठे, अने तेउथी जे निवृत्ति करवी ते, तो महाफलदायक ठे

टीकानो जागार्थ- मासजहणमा, मद्यपान करवामा, तथा मैथुन सेवगामा कर्मना बधरूप दूषण नथी शा माटे? के, तेरी रीतनी प्राणीजनी प्रवृत्ति ठे, अने ते मासजहणयी जे निवृत्त अहुं, ते अन्त्युदय आदिक महाफलने देवावाहु ठे

हवे “मास शब्द” पोतेज जे अर्थ जणाये ठे, ते कहे ठे

मां स जहयिता मुत्र, यस्यमांसमिहाद्र्यहम् ॥

एतन्मांसस्य मांसत्वं, प्रवदंति मनीषिणः ॥ ३ ॥

अर्थ- जेनुं मास हु अही खाउ ठु, ते मने परलोकमा जहण करशे एवी रीतनु मासनु मासपणु बुझिवानो कहे ठे

टीकानो जागार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थजेजो ज ठे)

हवे “मासजहणमां दोष नथी,” एम शा माटे कहु? तेने माटे हवे वादीने कहे ठे

इत्थं जन्मैव दोषोऽत्र, न शास्त्राद्वाह्यजक्षणम् ॥

प्रतीत्यैषनिषेधश्च, न्याय्यो वाक्यांतरादगतेः ॥४॥

अर्थ- एवी रीते, अहीं जन्म थवो, तेज दूषण ठे; वली बीजा वाक्यनी प्राप्तिथी, शास्त्रथी वहारनाजक्षणने आश्रीने आ प्रतिषेध कइं न्यायवालो कहेलो नथी.

टीकानो जावार्थ- एवी रीते मांसजक्षणमां जक्षण करनारने, ते मांसनो स्वामी जक्षण करशे, अने तेथी तेने पुनर्जन्म लेवो पडशे; तेज दूषण उत्पन्न थयुं; बीजुं दूषण शोधवानी शी जरूर ठे? माटे हे वादी !! तारे शा माटे कहेवुं जोइयें के, “ मांसज-
क्षणमां दूषण नथी. ” त्यारे वादी कहे के, एवी रीते मांसजक्ष-
णमां दूषण नथी; केमके मांसजक्षणनो निषेध अने तेथी
थतुं पुनर्जन्मनुं दूषण तो, आगममां कह्या शिवाय बीजा मांसना
जक्षण माटे ठे; पण शास्त्रनी विधिपूर्वक मांसजक्षणमां दोष
नथी; केमके, तेने माटे “ प्रोक्षितं जक्षयेन्मांसं ” इत्यादि शा-
स्त्रोनुं वाक्य ठे.

हवे ते शास्त्रनुं वाक्य वादी कहे ठे.

प्रोक्षितं जक्षयेन्मांसं, ब्राह्मणानां च काम्यया ॥

यथाविधिनियुक्तस्तु, प्राणानामेववात्यये ॥ ६ ॥

अर्थ- वेदना मंत्रथी पवित्र करेलुं मांस, विधिपूर्वक ब्राह्म-
णोनी अनुज्ञाथी, अथवा जीव जतो होय, ते वखते खावुं.

टीकानो जावार्थ- “ प्रोक्षित ” एटले वेदना मंत्रोथी पवित्र
करेलुं एवुं मांस, ब्राह्मणो खाइ रह्या वाद, तेउनी अनुज्ञाथी, यज्ञ,
श्राद्ध अने परोणा आदिकनी विधिपूर्वक खावुं; यज्ञविधि एट-
ले पशुमेध, अश्वमेध आदिक जाणवो. वली श्राद्धनो विद्धि श्रा-
द्धशास्त्रमां नीचेप्रमाणे कह्यो ठे.

उरत्रेणेह चतुरः, शकुनेन तु पंच वै ॥

षण्मासांश्छागमांसेन, पार्षतीयेन सप्त वै ॥ १ ॥

अष्टावेणस्य मांसेन, शौकरेण नवैव तु ॥

दशमासास्तु तृप्यन्ति, वराहमहिषामिषैः ॥ २ ॥

कूर्मशशकमासेन, मासानेकादशैव तु ॥

संवत्सरं तु तृप्यन्ति, पयसापायसेन तु ॥ ३ ॥

अर्थ- घेताना मासथी (पितृर्जने) चार मासनी, पक्षिना मासथी पाच मासनी, वकाराना मासथी ठ मासनी, सफेद डाघावाला भृगना मासथी सात मासनी, हरिणना मासथी आठ मासनी, सूकरना मासथी नव मासनी, वराह अने पाडाना मासथी दश मासनी, काचवा अने समलाना मासथी अगीयार मासनी, अने दूध तथा दूधपाकथी एक वर्षनी तृप्ति थाय ठे

घली परोणानो विधि याज्ञवल्क्ये नीचेप्रमाणे कह्यो ठे

महोक्ष वा महाज वा, ओत्रियाय कल्पयेत् ॥

अर्थ-ओत्रियने माटे मोटो बलद अथवा मोटो बकरो मारवो तथा मास पोताना प्राणना रक्षण माटे खावु, केमके कह्यु ठे के, सर्व आपदाथी आत्मानु रक्षण करवु

एरी रीते वादीए कह्यु के, शास्त्रसंबधी मासजक्षणमा दोषनो अज्ञाव अमो कहीयें ठीयें, पण सामान्यपणायी कहेता नथी, एवी रीतना तेना मतनु खडन करता थका हवे आचार्य महाराज कहे ठे

अत्रेवासावदोषश्चे, निर्वृत्तिर्नास्य सज्यते ॥

अन्यदाजक्षणादत्रा, जक्षणे दोषकीर्तनात् ॥ ७ ॥

अर्थ- हे वादी !!! जो आ यज्ञ आदिकमा मासजक्षणने निर्दोष मानशो, तो तेनी निवृत्ति सज्यवशेज नहीं, केमके, ते यज्ञादिक काल शिवाय मासजक्षणनो निषेध ठे; (केमके, यज्ञा-

દિકમા વિધિપૂર્વક માંસ ખાવાનું કહ્યું છે.) તેમ યજ્ઞાદિકમાં નહીં
 ખાવાથી દોષ કહેલો છે.

ટીકાનો જાવાર્થ— હે વાદી ! ! ! આ વેદના મંત્રથી પવિત્ર થ-
 એલા માંસને જઘ્ણ કરવામાં જો તું નિર્દોષપણું માનીશ; તો માં-
 સજઘ્ણનો નિષેધજ સંજવશે નહીં; શા માટે? કે, તે યજ્ઞાદિક
 સમય શિવાય વીજી વચ્ચે માંસ ખાવાનો નિષેધ છે; માટે એવી
 રીતે વીજે સમયે માંસ ખાવાની પ્રાપ્તિજ નથી; તો તેની નિવૃત્તિ
 કેમ સંજવે? કેમકે, પ્રાપ્તિનો નિષેધ કરવો, તે સફલ કહેવાય.
 તેમ આ યજ્ઞાદિકમાં માંસ નહીં ખાવાથી દોષ કહેલો છે.

હવે તે દોષ દેખાડે છે.

યથાવિધિનિયુક્તસ્તુ, યો માંસં નાતિ વૈ દ્વિજઃ ॥

સ પ્રેત્યે પશુતાં યાતિ, સંજવાનેકવિંશતી ॥ ૭ ॥

અર્થ— યજ્ઞ આદિક વિધિમાં જોડાણેલો જે બ્રાહ્મણ માંસ ખાતો
 નથી, તે પરલોકમાં એકવીશ જવસુધી પશુપણને પામે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ— શાસ્ત્રની વિધિપૂર્વક યજ્ઞાદિકમાં જોડાણ-
 લો, એવો જે કોઈ બ્રાહ્મણ માંસ નથી ખાતો, તે પરલોકમાં તિર્ય-
 ચપણને પામે છે; કેટલી મુદતસુધી? તો કે એકવીશ જવોસુધી
 તિર્યચપણને પામે છે.

હવે માંસજઘ્ણની નિવૃત્તિ માટે વાદી તરફનીજ શંકા ઝ-
 ગવીને, તેનું ખંડન કરતા થકા કહે છે.

પારિવ્રાજ્યં નિવૃત્તિશ્ચેદ્, યસ્તદપ્રતિપત્તિતઃ ॥

ફલાજાવઃ સ એવાસ્ય, દોષો નિર્દોષતૈવ ન ॥૮॥

અર્થ— હે વાદી ! ! ! જો તું પરિવ્રાજકપણને, માંસજઘ્ણની
 નિવૃત્તિ માનીશ, તો તેજના (પરિવ્રાજકોના) અનંગીકારપણથી
 જે ફલનો અજાવ કહ્યો, તેજ દૂષણ આવશે; માટે માંસજઘ્ણ-
 માં નિર્દોષપણું તો ઘટી શકતુંજ નથી.

टीकानो जावार्थ- हे घादी !!! निवृत्तिना कारणपणाची परिघ्राजकपणाने एरव्हे गृहस्थपणाना अज्ञाननेज जो तु मासज्ज-दणनी निवृत्तिरूप मानीश, अर्थात् गृहस्थपणामा प्रोहितादि मास खावुं, अने परिघ्राजक अग्रस्थामा ते न खावु, एवी रीतनी प्राप्तिपूर्वक जो तुं तेनी निवृत्ति कहीश, तो, परिघ्राजकोना अनगीकारपणाची जे अज्युदयादिक प्रयोजनरूप फलनो अज्ञा-व कह्यो, तेज दूपण आवशे, वीजु दूपण शा माटे शोधवुं जोश्ये? माटे तेशी मामज्जदणमा निदोषपणु तो घटी शकशेज नहीं

बली हे यादी? तें जे आगळ कह्यु ठे के, निवृत्ति महाफल-घाळी ठे, तो ते निवृत्ति निर्वद्य वस्तुची करवी? के मावद्य वस्तु-ची करवी? जो कहीश के, निर्वद्य वस्तुची करवी, तो तापस-पणा आदिकनी पण निवृत्ति (त्याग) करनी पडशे, केमके, ता-पसपणु निर्वद्य ठे, पण तेम करवुं तो पालवशे नहीं अने जो तुं कहीश के, सायद्यची निवृत्ति करनी, तो मासज्जदणचीज निवृत्ति अइ, केमके, ते सायद्य ठे

एवी रीते अहारमा अष्टकनु विवरण समाप्त अथुं

एकोनविंशतीतमाष्टक प्रारब्धते.

एवी रीते “मांसज्जदणमा दोष नथी” एवा वादीना वचननुं खंडन कर्युं, हने “मद्यपानमा दोष नथी” एवा वादीना वच-नने खंडन करता थका कहे ठे

मद्य पुन प्रमादांग, तथासच्चित्तनाशनम् ॥

संधानदोषवत्तत्र, न दोष इति साहसम् ॥ १ ॥

अर्थ- मद्य (मदिरा) प्रमादनु कारण ठे, तथा उत्तम चित्तने नाश करनारु, अने संधान दोषरालु ठे, माटे “तेमा दूपण नथी” एम कहेवु धृष्टता जरेलु ठे

ટીકાનો જાવાર્થ— જે મદ ચડાવેતે “ મદ્ય ” કહેવાય; તે મદ્ય “ પ્રમાદાંગ ” કેતાં જીવના અશુચ્ચ પરિણામનું કારણ છે; અથવા મદિરા, વિપય, કપાય, નિદ્રા, અને વિકારારૂપ પાંચ પ્રકારના પ્રમાદમાંહેલા પ્રમાદનું એક અંગ છે; તથા શુચ્ચ ચિત્તને નાશ કરનારું છે; તેમ જલથી મિશ્રિત થયેલા પિટ્ટ આદિક ધ્રુવ્યમાં ઉપજતા જોવોના દોષવાહું છે; માટે એવી રીતના મદ્યમાં કર્મવંધરૂપ “ દૂષણ નથી ” એમ જે કહેવું તે ધૃષ્ટતા જરેહું છે. કેમકે, તેમાં પ્રત્યક્ષ રીતેજ ઘણાં દૂષણો દેખાય છે. કહ્યું છે કે,

વૈરૂપ્યં વ્યાધિર્પિંડઃ સ્વજનપરિભવઃ કાર્યકાલાતિપતો
વિદ્વેષો જ્ઞાનનાશઃસ્મૃતિમતિહરણં વિપ્રયોગશ્ચસદ્ધિઃ ।
પારૂપ્યં નીચસેવા કુલચલતનુતા ધર્મકામાર્થહાનિઃ
કષ્ટં ભોઃષોડશૈતે નિરુપચયકરા મદ્યપાનસ્ય દોષાઃ॥૧॥

અર્થ— વેડોલ આકૃતિ, વ્યાધિનો સમૂહ, સ્વજનનો પરાજવ, કાર્યના વચ્ચતનો નાશ, ઘેષ, જ્ઞાનનો નાશ, યાદદાસ્તીનો નાશ, બુદ્ધિનો નાશ, ઉત્તમ માણસોનો વિયોગ, કઠોરતા,, નીચત્તી સેવા, કુલ અને વલની હલકાઈ, તથા ધર્મ, કામ અને ધનની હાની, એવી રીતના મદ્યપાનના શોલ દોષો, અરે રે !!! હલકાઈ કરાવનારા છે.

અથવા હજુ તે કેટલાક દેખાડીયેં ? તેને માટે હવે કહે છે.

કિં વેહ વહુનોક્તેન, પ્રત્યક્ષેણૈવ દૃશ્યતે ॥

દોષોઽસ્ય વર્તમાનેઽપિ, તથા જંડનલક્ષણઃ ॥૨॥

અર્થ— અહીં વધારે કહેવાથી શું ? વર્તમાન કાલમાં પણ, તે મદ્યપાનનું સંગ્રામરૂપ દૂષણ પ્રત્યક્ષજ માલુમ પડે છે.

ટીકાનોજાવાર્થ— આ મદ્યપાનના દૂષણમાટે વધારે શું કહીયેં ? પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી પણ આ મદ્યપાનનું અસમંજસ વોલવારૂપ, તથા મારામારીરૂપ દૂષણ આ વર્તમાન કાલમાં પણ ઘારિકા નગરીના દાહ આદિકથી દૃષ્ટીએ આવે છે.

एवी रीते ते मद्यपाननुं दूषण केवल प्रत्यक्ष देखाय ठे, एट-
लुज नहीं, पण शास्त्रमार्ये सज्जलाय ठे, ते हवे कहे ठे

श्रूयते च ऋषिर्मद्यात्, प्राप्तज्योतिर्महातपाः ॥

स्वर्गाङ्गिनाजिराक्षितो, मूर्खवन्निधनं गतः ॥ ३ ॥

अर्थ- पुराणोमा सज्जलाय ठे के, जेने ज्ञान प्राप्त अण्डु ठे,
एयो, तथा महा तपस्वी एवो कोड ऋषि मद्यपानथी देवागनाउण
करीने आक्षिप्त थयो थको, मूर्खनी पेठे नाशने प्राप्त थयो
टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

हवे ते ऋपिनुं स्वरूप देखाडता थका कहे ठे

कश्चिद्वपिस्तपस्तेपे, नीतश्चः सुरस्त्रियः ॥

दोजाय प्रेपयामास, तस्यागत्यचतास्तकम् ॥ ४ ॥

विनयेन समाराध्य, वरदाजिमुखंस्थितम् ॥

जगुर्मद्यं तथाहिंसां, सेवस्वाब्रह्म वेष्टया ॥ ५ ॥

सएवं गदितस्ताजि, र्द्योर्नरकहेतुताम् ॥

आलोच्य मद्यरूपं च, शुद्धकारणपूर्वकम् ॥ ६ ॥

मद्यं प्रपद्यतज्ञोगान्, नष्टधर्मस्थितिर्मदात् ॥

विदंशार्थमजं हत्वा, सर्वमेव चकार सः ॥ ७ ॥

ततश्च त्रष्टसामर्थ्यं, स मृत्वादुर्गतिं गतः ॥

इष्टं दोषाकरो मद्यं, विज्ञेय धर्मचारिजिः ॥ ८ ॥

अर्थ- कोडक ऋषि तप तपतो हतो, तेनाथी जय पामीने
उंठे, तेने दोजायवा माटे देवागनाउने मोकली तेउण त्या तेनी
पासे आनीने, तेने विनयपूर्वक आराध्यो, त्यारे ते ऋषिए तेउने
वरदान मागवानु कहु, त्यारे तेउण तेने कहु के, मद्यपान, हिंसा
अथवा मैथुन तारी इत्याप्रमाणे सेय ? त्यारे ते ऋषिए हिंसा तथा
मैथुनने, नरकना हेतुरूप जाणीने, तथा मद्यने शुद्ध जाणीने, तेने

સેવ્યું; તેથી તેની ધર્મની સ્થિતિ નાશ થવાથી, મદથી મુખવાસ માટે વકરો મારીને, (ખાધો) તથા એવી રીતે સઘલું (નહીં કરવાલાયક પણ કાર્ય) તેણે કર્યું; પઢી તેનું સામર્થ્ય નાશ થવાથી તે મરીને હુર્ગતિમાં ગયો; એવી રીતે ધર્માચારીઁ મઘને દૂષણની જ્ઞમિ સરલું જાણલું.

ટીકાનો જાવાર્થ—કોઈક બાલતપસ્વી મોટી અટવીમાં રહીને, અનશન આદિક અઘોર તપ એક હજાર વર્ષસુધી તપતો હતા; ત્યારે ઇંડે વિચાર્યું કે, આ રૂપિય વહુ તપ કર્યો, તેથી મને મારી ઇંડની પદવીપરથી પાડી નાશશે; એવી શંકાથી જય પામ્યો; તેથી તેણે તિલોત્તમા આદિક અપ્સરાઁને તે રૂપિને ચલાવવામાટે વનમાં મોકલી. તે અપ્સરાઁ તેના તપના તેજથી તે વનમાં પ્રવેશ કરવાને શક્તિવાન ન થવાથી, વનની વહાર તેની સન્મુખ વિકસ્વર ફૂલોના સમૂહો વિચેરીને, તથા મસ્તકે હાથ જોડીને, તેના ગુણોનાં ગાયનસહિત ઉત્તમ નાટક કરવા લાગીઁ. તે નાટકથી તે રૂપિ તદ્ભૂત મનવાલો થયો થકો, ચિત્રિતની પેઠે થઈ ગયો; પઢી તે અપ્સરાઁ તેની પાસે આવી; તથા તે રૂપિને, વિવિધ પ્રકારનાં મીઠાં વચન, નમસ્કાર, તથા પાદપતન આદિકથી આરાધીને, તેને પ્રસન્ન ચિત્તવાલો કર્યો; પઢી જ્યારે તે વરદાન દેવાને આતુર થયો, ત્યારે તેઁ તેને સોગંદપૂર્વક કહ્યું કે, મદિરા, હિંસા, અથવા મૈથુનમાંથી તારી ઇન્નાપ્રમાણે તું જોગવ ? ત્યારે તે રૂપિય હિંસા અને મૈથુનને શાસ્ત્રપ્રમાણે, નરકના હેતુ જાણીને, તથા મદીરાની ઉત્પત્તિને, તેની મદ્યાવસ્થા પેહેલાં ગોલ, ધાતકી, તથા પાણી આદિકથી ઉત્પન્ન થઈ, નિર્દોષ માનીને, તેને અંગીકાર કરીને, વિચિત્ર પ્રકારના મણિ આદિકથી જડેલા સોનાના વાસણમાં રહેલું, અને અત્યંત સુગંધિપણથી ઁંચાઈલા જમરાના સમૂહથી વિંટાઈલું ઁ, આકાશ મંડલ જેથી, તથા ઇંદ્રિયરૂપી જમરાના સમૂહને લલચાવનારું,

તથા તે અપ્સરાઝે સંત્રમસહિત લાગેલું મધ તેણે પીધું, અને તેથી તેની ઉત્તમ ક્રિયાવાહી ધર્મની વ્યવસ્થા નાશ પામી પઠી ચિત્તને વિન્નમ થયાથી, મધપાન ઉપર નાસ્તાવાસ્તે એક વક્રાને હાળીને, તે અપ્સરાઝે કહેલું, તથા નહીં કહેલું એવું સઘલું પાપ તેણે આચર્યું, તથા તે માસ પકાવવાના લાકડા માટે પોતાને પૂજા કરવાની લાકડાની દેવમૂર્તિને પણ તેણે ખાગી એવી રીતે તે મધપાનથી નાશ થયેલું, તપરૂપી ગ્રીય જેનું, એવો તે કૃષિ મરીને, નરકે ગયો, માટે એવી રીતે ધર્મના અનુરાગી માણસો મદિરાને દોષની સાણરૂપ જાણે

એવી રીતે ભંગાણીસમા અષ્ટકનું વિવરણ સમાપ્ત થયું

વિશતીતમાષ્ટકં પ્રારખ્યતે.

હવે “મૈથુનમા દોષ નથી” એવી રીતના પ્રાદીના વચનનું લેટન કરતા થકા કહે છે

રાગાદેવ નિયોગેન, મૈથુનં જાયતે ચત્ ॥

તત્ કથ ન દોષોઽન્ન, ચેન શાસ્ત્રે નિપિધ્યતે ॥ ૧ ॥

અર્થ—જેથી તુ શાસ્ત્રમા મૈથુનમા દોષનો નિપેધ કરે છે, પણ જે કારણમાટે રાગથીજ અપ્રિય જાણે કરીને, મૈથુન થાય છે, તેથી તેમા દોષ કેમ ન કહેવાય ?

ટીકાનો જાગાર્થ—કામના ઉદયરૂપ ણ્યા ત્રિપરાગથી અપ્રિય જાણે કરીને મૈથુનની ઉત્પત્તિ થાય છે, માટે તેમા તે રાગરૂપ, અથવા ને રાગથી ઉત્પન્ન થતા કર્મરૂપ દૂષણ કેમ ન કહેવાય ? કે જેથી, તુ શાસ્ત્રમા મૈથુનને નિર્દોષ ગણે છે !!! જાગાર્થ ણ્યો કે, જે રાગજન્ય છે, તે દૂષણપ્રાપ્ત છે, જેમ દિમા, અને તેથી રીતે મૈથુન પણ રાગજન્ય છે, માટે તે દોષપ્રાપ્ત છે

આ હેતુ પદના ણક દેગથી અમિદ્ય છે, એવી પરમતની આશા કરતા થકા હવે કહે છે

वादे कहुं; आथी करीने, अपवादिक मैथुनमां पण, रागजाव देखाडवाथी पक्षना एक देशमां हेतुनी असिद्धतानो परिहार कर्यो; केमके, यतिनी अपेक्षाये गृहस्थाश्रम हीन ठे; अने तेशी शुं? के, धर्मार्थादिक विशेषणवाहुं मैथुन गृहस्थाश्रममां संजवे ठे; केमके स्त्रीनो संग्रह गृहस्थावस्थामांज आय ठे; माटे एवी रीतना न्यायथी ते मैथुननी प्रशंसा करवी, ते लायक कहेवाय नहीं; अने वली अपुत्रीआने गति नथी; एवं जे वादीए कहुं, ते तेनाज मतथी अयुक्त ठे; केमके कहुं ठे के,

अनेकानि सहस्राणि, कुमारब्रह्मचारिणाम् ॥

दिवं गतानि विप्राणा, मकृत्वा कुलसंततिम् ॥ १ ॥

अर्थ— हजारो ब्राह्मणोना ब्रह्मचारी कुमारो, संतति कर्याविना देवलोकमां गया ठे.

मैथुननी प्रशंसा करवी, ते लायक नथी, एवं जे कहुं; तेथी हवे अहीं परमतने आशंकता थका कहे ठे.

अदोषकीर्तनादेव, प्रशंसा चेत्कथं जवेत् ॥

अर्थापत्या सदोषस्य, दोषाज्ञावप्रकीर्तनात् ॥ ५ ॥

अर्थ— हे वादी!!! जो निर्दोष कहेवाथीज ते मैथुननी तुं प्रशंसा मानीश, तो अर्थापत्तिथी सदोषने निर्दोषपणुं कहेवाथी, ते शी रीते अशे?

टीकानो ज्ञावार्थ—अहीं वादी एम कहे के, मनु ऋषिए, “मैथुनमां दोष नथी” एम जे कहुं ठे, तेथीज सिद्ध अयुं के, ते प्रशंसनीक ठे; त्यारे तेने आचार्य महाराज कहे ठे के, जो तुं एम मानीश, तो तेने अदोष कहेवामां प्रशंसा शी रीते आय ? केमके “वेद ज्ञानीने स्नान करवुंज” एवा पूर्वोक्त प्रमाणथी, पापरूप एवा मैथुनने निर्दोष कहेवाथी, “नच मैथुने दोष” ए श्लोकमां जे दोषनो अज्ञावज ज्ञानान्यो हतो, ते अप्रमाण अयुं; अर्थात् जे

अथार्थपत्तिथी दोषवाहुं निश्चित थएलु ठे, तेने अप्रमाणी वचनथी निर्दोष कही शकाय नहीं, एवो जागर्थ ठे

अदोष कहेवाथी आनी प्रशंसा युक्त ठे, एवु जे वादीए कह्युं, तेमा अदोष कहेवानुंज अन्यायपणु देखाडता थका हवे कहे ठे

तत्र प्रवृत्तिहेतुत्वात्, त्याज्यबुद्धेरसंज्ञवात् ॥

विध्युक्तेरिष्टसंसिद्धे, रुक्तिरेषा न चङ्गिका ॥ ६ ॥

अर्थ- ते मैथुनमा प्रवृत्तिना हेतुपणाथी, तथा ते तजगानी बुद्धिना असज्जगथी, वली ते सेववानी विधि कहेवाथी, तथा तेमा मनोवाचितनी सिद्धि होवाथी, " ते प्रशसनीक ठे " ए कहेवु सारु नथी

टीकानो जागर्थ- " ते मैथुन प्रशसनीक ठे, एम कहेवुं सारु नथी, शा माटे? के, ते मैथुनमा अर्थापत्ति न्यायथी उपर जे दोष देखाव्यो, तेमा प्राणीजनी प्रवृत्ति होवाथी ते उत्तम नथी अर्थात् प्राणीजने दोषवाला पदार्थोमा प्रवृत्ति करवानु जे कहेवुं, ते हिसाने निर्दोष कहेगानी पेठे शोजनीक नथी वली ते मैथुनने तजगानी बुद्धिनोज असज्जव ठे, केमके, " मैथुनमा दोष नथी " एवा वचन उपर श्रद्धा राखनारने, ते त्याग करवानी बुद्धिज शी रीते थशे? अने त्याग करवानी बुद्धिनोज ज्यारे अजाय थयो, त्यारे तेमा प्रवृत्ति कोण नहीं करे? हवे ते त्यागबुद्धिनो असज्जव शा माटे ठे? तो के " शास्त्रमा कहेली नयनी-तादिक त्रिधिपूर्वक मैथुन सेववामा दोष नथी, " एवु वचन मानीने, कयो माणम तेने अगीकार नहीं करे? वली अनादि काखनी महामोहनी घासनावाला जीगोने रहावु, एवु जे मैथुन, तेने निर्दोष कहेवाथी, तेउने मनगमतीज प्राप्ति थवाथी, तेने निर्दोष गणीने, ते ईष्टने कोण माणम अगीकार न करे? केमके, ते मैथुन मर्ग जीगोने बहासु ठे कष्ट ठे के,

કામિનીસંનિભા નાસ્તિ, દેવતાન્યા જગન્નયે ॥
યાં સમસ્તોઽપિ પુંવર્ગો, યત્તે માનસમંદિરે ॥ ૧ ॥

અર્થ- ત્રણે જગતમાં સ્ત્રી સમાન કોઈ દેવતા નથી; કે જે તે દેવતાને સઘલો પુરુષવર્ગ પોતાના મનરૂપી મંદિરમાં રાખે છે. વલી મૈથુનનું વીજા પ્રકારથી દૂષણ દેખાડતા થકા કહે છે. પ્રાણિનાં વાધકં ચૈત, ઘાસ્રે ગીતં મહર્ષિન્નિઃ ॥ નલિકાતક્તકણક, પ્રવેશજ્ઞાતતસ્તથા ॥ ૭ ॥

અર્થ- (રુચી) ઝરેલી વાંસની નલીમાં (અગ્નિથી) તપાવેલા સલીઆને નાખવાના દૃષ્ટાંતથી, તે મૈથુન, (પ્રજ્ઞાસિઆદિક) શાસ્ત્રમાં વીરપ્રજુ આદિક મહાન મુનિજન, પ્રાણીજને વાધા કરનારું કહ્યું છે.

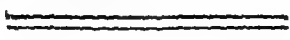
ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મતલોજ છે.) આપ્તના વચ્ચનપૂવક મૈથુનનું વીજું પાળ દૂષણ કહેતા થકા હવે પ્રકરણ પુરું કરવા માટે કહે છે.

મૂલં ચૈતદધર્મસ્ય, જવજ્ઞાવપ્રવર્ધનમ્ ॥

તસ્માદ્વિષાન્નવત્યાજ્ય, મિદં મૃત્યુમનિહતા ॥ ૮ ॥

અર્થ- અધર્મના મૂલ સમાન, તથા જવની સત્તાને, અથવા જવને ઉત્પન્ન કરનારા એવા હિંસા આદિક જ્ઞાવોને વધારનારું આ મૈથુન છે; માટે મૃત્યુને નહીં જ્ઞતા, અર્થાત્ મોક્ષને જ્ઞતા એવા માણસે, તેને વિષમિશ્રિત અન્નની પેઠે તજવું.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.) એવી રીતે વીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સમાપ્ત થયું.

एकविंशतीतमाष्टक प्रारब्धते

एवी रीते कुतीर्थिर्जने शिखामण आपीने, हवे पोताना समु-
दायपालार्जने शिखामण आपता यका आचार्य महाराज कहे ठे

सूक्ष्मबुद्ध्या सदा ज्ञेयो, धर्मो धर्मार्थिर्जिनेरे ॥

अन्यथा धर्मबुद्ध्यैव, तद्धिघात प्रसज्यते ॥ १ ॥

अर्थ-धर्मनी श्रद्धावाला माणसोए हमेशा निपुण बुद्धिये क-
रीने, धर्मने जाणवो, अने जो स्थूल बुद्धियी जाणीये, तो (कु-
तीर्थीजनी पेठे) धर्मना अजिप्रायथीज ते धर्मनो नाश आय ठे.

टीकानो जागर्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

हवे तेज देखाडता यका कहे ठे

गृहित्वा ग्लानजैपज्य, प्रदानाजिग्रहयथा ॥

तदप्राप्तौ तदंतेऽस्य, शोकं समुपगच्छत ॥ २ ॥

अर्थ- कोड रोगी (साधु आदिकने) आपथ देवानो अजि-
ग्रह लेउने, ते रोगी नहीं मलवाथी, ते अजिग्रहने अंते शोकने
प्राप्त बनाराने जेम, तेम, धर्मबुद्धियी पण अधर्म आय ठे

टीकानो जागर्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

हवे ते शोक देखाडे ठे

गृहितोऽजिग्रहःश्रेष्ठो, ग्लानो जातो न च कचित् ॥

अहो मेऽधन्यता कष्टं, न सिद्धमजिघ्रांशितम् ॥ ३ ॥

अर्थ-(ते माणस एवी रीते शोक करे के,) में अजिग्रह
तो उत्तम लीधो, पण कोड (साधु) रोगी अयो नहीं !' माटे
अरेरे !!! मारी अधन्यता केटली !' के, मारु वाञ्छित कार्य
सिद्ध थयु नहीं !!!

टीकानो जागर्थ-(उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

हवे चालती वातने जोडवा माटे कहे ठे

एवं ह्येतत्समादान, ग्लानजावाजिसंधिमत् ॥

साधूनां तत्त्वतो यत्तद्, दुष्टं ज्ञेयं महात्मजिः॥४॥

અર્થ-એવી રીતે (ધર્મને વ્યાધાત કરનારો) જે અજિગ્રહ લેવો, તે સાધુજની માંદગી ચિંતવવાવાલો છે, અને તેથી, તેવા અજિગ્રહને, ઉત્તમ લોકોએ દુષ્ટ જાણેલો છે.

टीकानो ज्ञावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे.)

એવી રીતની અર્થાપત્તિથી દોષની પ્રાપ્તિ અન્યદર્શનીજે પણ અંગીકાર કરેલી છે; તે દેખાડતા થકા હવે કહે છે.

लौकिकैरपि चैषोऽर्थो, दृष्टः सूक्ष्मार्थदर्शिजिः ॥

प्रकारांतरतःकैश्चि, द्यत एतदुदाहृतम् ॥ ५ ॥

અર્થ-સૂક્ષ્મ અર્થોને જોનારા, એવા કેટલાક વાઢ્મીકિ આદિય લૌકિકોએ પણ ઉપર કહેલો અર્થ, પ્રકારાંતરથી જોણેલો છે; કેમ કે તેજે નીચેપ્રમાણે કહેલું છે.

टीकानो ज्ञावार्थ-उपर कहेलो अर्थापत्तिथी उत्पन्न यता दोषवालो अर्थ, केवल जैनीज्ज जाण्यो ठे, तेम नहीं, પણ લૌકિક એવા વાઢ્મીકિ આદિક કેટલાક રૂપિજે પણ જાણ્યો છે; તેજે કેવા ? તો કે, સૂક્ષ્મ અર્થોને જોનારા; (કેમ કે, અતિ-સ્થૂલ બુદ્ધિવાલા માણસો તેવા અર્થોને જાણી શકતા નથી.)

અહીં કોઈ શંકા કરે કે, મિથ્યાત્વિજે સૂક્ષ્મદૃષ્ટિપણું શી રીતે ઘટી શકે ? તો કે તેજે પણ મતિઅજ્ઞાનાવરણાદિક કર્મનો ફયોપશમ હોય છે; માટે કહ્યું છે કે, “સયસયવિસેસાણાજગાહા.”

હવે તેજે કેવી રીતે જાણ્યો છે ? તો કે, અમોએ કહેલા પ્રકારથી વીજી રીતે તેજે જાણ્યો છે; કેમ કે, તેજે નીચેપ્રમાણે કહ્યું છે.

अंगेष्वेव जरा यातु; यत्त्वयोपकृतं मम ॥

नरःप्रत्युपकाराय, विपत्सु लज्जते फलम् ॥ ६ ॥

अर्थ-(सुग्रीवे पोतानी स्त्री ताराना मलवार्थी रामचंद्रजीने कहुं के) मारा अंगोमा जखे घडपण आवो ? (पण सामा उपकार करवावडे करीने पावु उपकृत मा थाव) केम के, तमोए (वलिपासेयी मारी स्त्री ताराने ठोडावीने) मारापर उपकार कर्यो ठे केम के, उपकृत माणस सामा उपकारमाटे, उपकारीने ज्यारे आपदा पडे, त्यारेज फलने मेखवे ठे

टीकानो जावार्थ-(उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे) एजीज रीते मघली प्रवृत्तिजमा पण व्याघात आवे ठे, ते देखाडता थका हवे करे ठे

एवं विरुद्धदानादौ, हीनोत्तमगतेः सदा ॥

प्रव्रज्यादिविधाने च, शास्त्रोक्तन्यायबाधिते ॥ ७ ॥

द्रव्यादिजेदतो ज्ञेयो, धर्मव्याघातएव हि ॥

सम्यग्माध्यस्थ्यमालंब्य, श्रुतधर्मव्यपेक्षया ॥ ८ ॥

॥ युग्मम् ॥

अर्थ-एवी रीते, विरुद्ध दानादिकमा, तथा शास्त्रमा कहे-ला न्यायथी बाधित एवा, दीक्षा आदिकना ग्रहण करवामा, हीन प्रते उत्तमपणाना बोधथी, हमेशा, द्रव्यादिकना जेदथी धर्मनो व्याघातज थाय ठे माटे सारी रीते मध्यस्थपणाने आश्रीने, आगमनी अपेक्षायें करीने, ते जाणरो

टीकानो जावार्थ- जेम रोगीने धर्मबुद्धिथी औपध देवाना अजिग्रहमा, बुद्धिदोषथी धर्मनो व्याघात थाय ठे, तेम शास्त्रमा निवारण करेला एवा आघातकर्मादिक आहार देवामा, अथवा कुपात्रने आहार देवाआदिकमा पण सूक्ष्म बुद्धिजिना धर्मनो व्याघातज थाय ठे, शामाटे ? के, हीनप्रते उत्तमपणाना ज्ञानथी, ज्यारे दान देवाय, त्यारे प्रगट रीतेज धर्मनो व्याघात थाय ठे, वली केमख विरुद्धदानादिकमाज धर्मनो व्याघात थाय ठे, तेम

નહીં, પણ સર્વવિરતિ અને દેશવિરતિપણું ગ્રહણ કરવામાં પણ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવિના ધર્મનો વ્યાઘાત થાય છે; તે દીક્ષાદિકનું ગ્રહણ કરવું કેવું ? તો કે, આગમમાં કહેલા ન્યાયથી વાધિત; હવે તે વિરુદ્ધ દાનાદિકમાં, તથા પ્રવ્રજ્યા આદિકના ગ્રહણ કરવામાં જ્વય, ક્ષેત્ર, કાલ, અને જાવને આશ્રીને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવિના ધર્મનો વ્યાઘાતજ જાણવો. જ્વયથી વિરુદ્ધ દાન આપવું પડતે, સાધુને અનેપણીય એવો આહાર પણ ઉત્તમ જાણીને જે આપવો, તે જ્વય-વિરુદ્ધ દાન જાણવું; તેવીજ રીતે ક્ષેત્ર, કાલ, અને જાવથી પણ દાનનું વિરુદ્ધપણું જાણી લેવું; તેમ ઉત્સર્ગિક શાસ્ત્રને વાધા કરનાર એવા દીક્ષા આદિક ગ્રહણ કરવામાં પણ જ્વય, ક્ષેત્ર, કાલ અને જાવથી, સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવિના ધર્મનો વ્યાઘાતજ જાણવો. હવે તે ધર્મનો વ્યાઘાત કેવી રીતે જાણવો ? તો કે, સારી રીતે મધ્યસ્થપણાને આશ્રીને, આગમની અપેક્ષાએ કરીને જાણવો.

એવી રીતે એકવીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સમાપ્ત થયું.

દ્વાવિંશતીતમાષ્ટકં પ્રારંભ્યતે.

વિરુદ્ધ દાનાદિકમાં પણ જાવશુદ્ધિથી ધર્મજ થાય છે, પણ તેથી કંઈ ધર્મનો વ્યાઘાત થતો નથી; તે હવે કહે છે.

જાવશુદ્ધિરપિ જ્ઞેયા, યૈષા માર્ગાનુસારિણી ॥

પ્રજ્ઞાપનાપ્રિયાત્મ્યં, ન પુનઃ સ્વાગ્રહાત્મિકા ॥૧॥

અર્થ—(તે વિરુદ્ધ દાનાદિકમાં) જાવશુદ્ધિ કેતાં મનનો અસંક્લિષ્ટ જાવ પણ જાણવો; તે જાવશુદ્ધિ કેવી ? તો કે, જિનેશ્વર પ્રજ્ઞુએ કહેલો એવો જ્ઞાનાદિકરૂપ જે મોક્ષમાર્ગ તેને અનુસરવાવાળી છે; તથા જેમાં આગમના અર્થનો ઉપદેશ પ્રિય છે, એવી તે છે; પણ તે જાવશુદ્ધિ કંઈ પોતાના આગ્રહરૂપજ નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ—(ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

अर्हा वादी शका करे के, पोताना आग्रहरूप, एरी पण जा-
वशुद्धि शामाटे न थाय ? तो तेने कहे ठे के, स्वाग्रहमा जाग्रशु-
द्धिरी प्रिपरीत एवु जाग्रमाखीन्यपणुं ठे, माटे, अने तेज वाव-
त हरे त्रण श्लोकोयें करीने कहे ठे

रागो द्वेषश्च मोहश्च, जावमाखिन्यहेतव ॥

एतदुत्कर्षतो ज्ञेयो, हंतोत्कपोऽस्य तत्त्वतः ॥१॥

अर्थ-राग, (अप्रीतिरूप) द्वेष, तथा (अज्ञान ठे, लक्षण
जेनु एरो) मोह, आत्माना परिणामोने अशुद्ध करवाना हेतु-
रूप ठे, (अर्थात् स्वाग्रहादिक जाग्रना कारणरूप ठे,) माटे
तेजना उपचयथी परमायें करीने, स्वाग्रहादिकनो पण उप-
चय जाणवो

टीकानो जाग्रार्थ-(उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)
तेथी शु ? ते हरे कहे ठे

तथोत्कृष्टे च सत्यस्मिन्, शुद्धिर्व शब्दमात्रकम् ॥

स्वयुद्धिकल्पनाशील्य, निर्मितं नार्थवद्भवेत् ॥ ३ ॥

अर्थ- एरी रीते राग- द्वेषादिकनो उत्कर्ष थये ठे, जे नाग्र-
शुद्धि थरी, तें तो फक्त कहेनामात्रज ठे, केमके, पोतानी बुद्धि-
थी एतले प्रमाणनिनानी बुद्धिथी बनानटनी जे कला तेथी बना-
वैलु जे शब्दरूप ते सार्थक थतु नथी

टीकानो जाग्रार्थ-(उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

हरे स्वाग्रहना जाग्रमाखिन्यना स्वरूपने स्पष्ट करता थका कहे ठे

न मोहोद्धिक्ताजावे, स्वाग्रहो जायते क्वचित् ॥

गुणवत्पारतज्य हि, तदनुत्कर्षसाधनम् ॥ ४ ॥

अर्थ- मोहनो (तथा उपलक्षणथी राग अने द्वेषनो) उग्रा-
लो थयागिना कोड पण वस्तुमा (जाग्रशुद्धिथी उलटा लक्षण-
वालो) स्वाग्रह थतो नथी, माटे ते मोहादिकनो उग्रालो नहों

થવાનું સાધન, (જ્ઞાન અને ક્રિયારૂપ) ગુણોને ધારણ કરનારા-
ર્જને આધીન રહેવારૂપ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે ગુણવાનનું આધીનપણું, મોહના ઝઘાલાને અટકાવવાનું
સાધન છે, એવું આગમના જાણનારાર્જના આચરણથી સમર્થન
કરતા થકા કહે છે.

અતएवागमज्ञोऽपि, दीक्षादानादिषु ध्रुवम् ॥

ક્ષમાશ્રમણહસ્તેને, ત્યાહ સર્વેષુ કર્મસુ ॥ ૫ ॥

અર્થ- (ગુણવાનનું આધીનપણું મોહના ઝઘાલાને અટકાવ-
નારું છે.) તેથીજ આપના વચનને જાણનાર (એવો સાધુ પણ)
કહે છે કે દીક્ષા દેવા આદિક જ્ઞેશ સમુદ્દેષ વિગેરે, સર્વે કા-
ર્યોમાં खरेखर સજ્જુના હાથનોજ ઉપયોગ કરવો; (પણ સ્વતંત્ર
થઈને પોતાને હાથેજ દીક્ષા લેવી નહીં; અર્થાત્ ઉત્તમ ગુરુને
હાથે દીક્ષા લેવી.)

માટે એવી રીતે ગુણવાનના આધિનપણાથીજ મોહના ઝઘા-
લાને અટકાવનારી જાવશુદ્ધિ થાય છે, પણ તે શિવાય બીજી
રીતે થતી નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)
હવે તેજ કહે છે.

इदं तु यस्य नास्त्येव, स नोपायोपिवर्तते ॥

જાવશુદ્ધેઃસ્વપરયો, ગુણાદ્યજ્ઞસ્ય સા કુતઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ- ઉપર કહેલું ગુણવાનનું આધીનપણું જેને નથી, તે મા-
ણસ જાવશુદ્ધિના ઉપાયમાં પણ વર્તી શકતો નથી; કેમકે, આ-
ત્માના અને આત્માથી ઇતર એવા પુજલ આદિકના ગુણ દોષો
જેણે જાણ્યા નથી, તેને તે જાવશુદ્ધિ ક્યાંથી થાય ?

ટીકાનો જાવાર્થ- જે પ્રાણીને ઉપર કહેલું ગુણવાનનું આધી-

नपणु नथी, ते प्राणी, जाग्रदुज्झि तो एक बाजु रही, पण तेना उपायमायें वर्ती शकतो नथी ते शामाटे वर्ती शकतो नथी ? तो के, ते माणस आत्मा अने आत्मार्थी इतर एवा परपुरुषलिक संबधि गुण दोपोने जाणी शकतो नथी, माटे तेने ते जाग्रदुज्झि क्यांथी थाय हरे जेरी रीतनी जाग्रदुज्झिमा धर्मनो व्याघात थतो नथी, ते देखाड्या माटे कहे ठे

तस्मादासन्नजव्यस्य, प्रकृत्या शुद्धचेतसः ॥

स्थानमानांतरज्ञस्य, गुणवद्वहुमानिनः ॥ ७ ॥

औचित्येन प्रवृत्तस्य, कुग्रहत्यागतो नृशम् ॥

सर्वत्रागमनिष्ठस्य, जाग्रदुज्झिर्यथोदिता ॥ ८ ॥

अर्थ- ते गुणगानना आधीनपणार्थी, नजदीक ठे मुक्ति जेने एवा जव्य माणसने, तथा उत्तम प्रकृतिथी राग आदिकथी रहित चित्तप्रादाने, तथा आचार्यादिकनो ढरज्जो अने तेनी प्रज्ञाना अतरने जाणनारने, तथा सज्जुणीनो पद्द करनारने, तथा उचितपणार्थी प्रवर्तनारने, तथा कदाग्रह तजीने अत्यंत रीते सर्व वाचतमा आप्तना वचनने प्रमाण गणनारने, परमार्थग्राही जाग्रदुज्झि थाय ठे

टीकानो जाग्रार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थते मळतोज ठे)

एवी रीते बाजीसमा अष्टकनु त्रिगुण समाप्त थयु

त्रयोविंशतीतमाष्टक प्रारब्धते.

धर्मना अर्थी माणमे जाग्रदुज्झि करपी जोडयें, ते तो कथु हरे ते जाग्रदुज्झिने उग्रता एवा माणमे, शामनने अती मळीनतानु सर्वथा प्रकारेरक्षण करवु, नही तो महा अनर्थ थाय, एम देखाडता थका हरे कहे ठे

યઃ શાસનસ્ય માલિન્યે, ડનાત્તોગેનાપિ વર્તતે
 સ તન્મિથ્યાત્વહેતુત્વા, દન્યેષાં પ્રાણિનાં ધ્રુવમ્ ॥૧॥
 વદ્યાત્યપિ તદેવાલં, પરં સંસારકારણમ્
 વિપાકદારુણં ઘોરં, સર્વાનર્થવિવર્ધનમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ—જે કોઈ સાધુ શાસનનાં મલીનપાણમાં અજાણતાં પણ વર્તે
 ઠે, તે સાધુ, તે શાસનમાં વીજા પ્રાણીર્જને પણ મિથ્યાત્વના હેતુપ-
 ણાથી ધ્રુવેશ્વર, ઉત્કૃષ્ટ, અને સંસારના કારણરૂપ, તથા વિપાક
 કરીને દારુણ, ખરંકર, અને, સઘડા અનર્થને વધારનારું, એવું
 મિથ્યાત્વમોહનીય કર્મ વાંધે ઠે.

ટીકાનો જાવાર્થ—(ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ ઠે.
 હવે કહેલાથી હલદા ગુણના પ્રતિપાદન માટે કહે ઠે.
 યસ્તૂન્નતૌ યથાશક્તિ, સોપિ સમ્યક્ત્વહેતુતામ્
 અન્યેષાં પ્રતિપદ્યેહ, તદેવામોત્યનુત્તરમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ—જે માણસ પોતાની શક્તિપ્રમાણે શાસનની ઉન્નતિમાં વર્તે
 ઠે, તે પણ વીજાર્જના સમ્યક્ત્વના હેતુને પામીને આ જન્મમાં તેજ
 ક્ષાધિક સમ્યક્ત્વને પામે ઠે.

ટીકાનો જાવાર્થ—(ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ ઠે.)
 હવે સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ કહે ઠે.

પ્રક્ષીણતીવ્રસંક્લેશં, પ્રશમાદિગુણાન્વિતમ્
 નિમિત્તં સર્વસૌખ્યાનાં, તથા સિદ્ધિમુદ્ધાવહમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ—ક્ષીણ અથવા ઠે, તીવ્ર ક્લેશ જેમાં, તથા શાંત ગુણવાહું,
 અને સર્વ સુખનું નિમિત્ત, તથા મોહરૂપી સુખને ધારણ કરનારું
 સમ્યક્ત્વ ઠે.

ટીકાનો જાવાર્થ—“ક્ષીણ” અથવા ઠે, તીવ્ર એવો અનંતાનુવંધિ કપાયોદયના લક્ષણવાહો ક્લેશ જેમાં, એવું

સમ્યક્ત્વ ણે; (કેમ કે, અનંતાનુર્બંધિ કપાયનો હૃદય થયે ઠેતે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થતું નથી) બલી તે સમ્યક્ત્વ પ્રશમ, સવેગ, નિર્વેદ, અનુકંપા, તથા આસ્તિકપણારૂપ ગુણોષ્ઠ કરીને સહિત ણે, અથવા સમ્યગ્દૃષ્ટિને, ઉત્તમ વોધના સામર્થ્યથી પ્રગમઆદિક ઉત્તમ ગુણો થાય ણે કહ્યું ણે કે

તન્નાસ્ય વિપત્તતૃષ્ણા, પ્રભવત્યુચ્ચૈર્નદૃષ્ટિસંમોહઃ

અરુચિર્મિપથ્યે, ન ચ પાપાત્ક્રોધઋંડુતિઃ ॥ ૧ ॥

અર્થ-સમ્યગ્દૃષ્ટિને ત્રિપયની તૃષ્ણા હોતી નથી, તેમ ઉચ્ચા પ્રકારે દર્શનમોહની પણ તેને હોતી નથી, ધર્મરૂપી પવ્યમા તેને અરુચિ થતી નથી, તેમ પાપથી ક્રોધરૂપી ધરજ પણ તેને થતી નથી,

અહીં આદિશબ્દથી જિનશાસનની ઝુલતા આદિક વીજા ગુણોનુ પણ ગ્રહણ કરવું બલી તે સમ્યક્ત્વ સઘલા મનુષ્યજીવ અને દેવ જીવના આનંદનુ કારણ ણે, બલી તે મોક્ષસુખને પ્રાપ્ત કરનારુ ણે હવે પૂર્વે કહેલી પ્રગતિની મલીનતાને દૂર કરવાનો ઉપદેશ દેતા થકા કહે ણે

અતઃ સર્વપ્રયત્નેન, માલિન્ય શાસનસ્ય તુ ॥

પ્રેક્ષાવતા ન કર્તવ્યં, પ્રધાન પાપસાધનમ્ ॥૫॥

અર્થ- આથી કરીને સર્વ આદરે કરીને, બુદ્ધિજ્ઞાન માણસે શામનને મલીનતા લગાડવી નહીં, કેમ કે, મલીનતા લગાડવી તે ઉત્કૃષ્ટ અશુભ કર્મનું સાધન ણે

તે એમ કેમ ણે ? તે હવે કહે ણે

અસ્માઞ્ચાસનમાલિન્યા, જ્ઞાતો જાતો વિગર્હિતમ્ ॥

પ્રધાનજાવાદાત્માનં, સદા દૂરી કરોત્યલમ્ ॥૬॥

અર્થ- આ શાસનના મલીનપણાથી, (પ્રાણી) જીવજન પ્રતે આત્માને નિંદિત કરે ણે, તથા હમેશા ઉત્કૃષ્ટ જાગૃતી અતિશયપણાઈ કરીને તેને દૂર કરે ણે

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરનાં શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

શાસનના મલીનપણને તજવાનો ઉપદેશ દેને, હવે તેનું જ જે કંઈ કરવું, તેનો ઉપદેશ દેતા થકા કહે છે.

કર્તવ્યા ઓછતિઃ સત્યાં, શક્તા વિહ નિયોગતઃ ॥

અવંધ્યં વીજમેપાય, તત્ત્વતઃ સર્વસંપદામ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ- પોતાની શક્તિપ્રમાણે આ જિનશાસનમાં અવશ્યે કરીને, ઓછતિ કેતાં પ્રજાવના કરવી; કેમ કે, તે પ્રજાવના તત્ત્વથી સર્વ સંપદાઉનું ફલ ઉપજાવનારું વીજ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

તે કેમ ? તે હવે કહે છે.

અતઃ ઓછતિમામ્નોતિ, જાતૌ જાતૌ હિતોદયમ્ ॥

દાયં નયતિ માલિન્યં, નિયમાત્સર્વવસ્તુષુ ॥ ૮ ॥

અર્થ- એવી રીતે જિનશાસનની ઓછતિ કરવાથી, જવજવ પ્રતે (પ્રાણી) જાતિ, કુલ, રૂપ, અને વિજ્ઞવ આદિકથી ઓછતિને પામે છે; અને જાતિ, કુલ, બુદ્ધિ આદિક સર્વ જાતોમાં પોતાનાં દુષણોનો અવશ્યે કરીને નાશ કરે છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

એવી રીતે ત્રેવીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

ચતુર્વિંશતીતમાષ્ટકં પ્રારંભ્યતે.

એવી રીતે શાસનની ઓછતિ કરવાથી પ્રાણી હિતના ઉદયવાદી ઓછતિને પામે છે; એમ કહ્યું; ત્યારે અહીં કોઈ શંકા કરે કે, અહિતના ઉદયવાદી પણ શું કોઈ ઓછતિ છે? ત્યારે તેને કહે છે કે, તેવી પાપનુબંધિ પુણ્યજન્ય ઓછતિ છે; અને તેના પુણ્યાપુણ્યના વિચારમાં નીચેપ્રમાણે ચાર જાંગાઈ આવે છે. એક પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય,

वीजु पापानुबधि पुण्य, व्रीजु पापानुबधि पाप, अने चोथुं पुण्या-
नुबधि पाप तेजमाथी पेहेला जागानु स्वरूप हवे कहे ठे

गेहाद्गेहांतरं कश्चि, षोडशनादधिक नरः ॥

याति यद्वत्सुधर्मेण, तद्वदेवज्जवाद्भवम् ॥ १ ॥

अर्थ- जेम कोडक पुरुष सारा घरमाथी निकलीने तेथी व-
धारे सारा घरमा जाय ठे, तेम पुण्यानुबधि पुण्यथी प्राणी मनु-
ष्यरूपी सारा जन्माथी निकलीने, तेथी वधारे सारा एना देव-
जन्मा जाय ठे

टीकानो जागार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

हजे वीजा जागानु स्वरूप कहे ठे

गेहाद् गेहांतरं कश्चि, षोडशनादितरन्नरः ॥

याति यद्वदसद्धर्मा, तद्वदेवज्जवाद्भवम् ॥ २ ॥

अर्थ- जेम कोड पुरुष सारा घरमाथी निकलीने नगरा घरमा
जाय ठे, तेम प्राणी पापानुबधि पुण्यथी मनुष्य रूपी सारा जन्-
माथी निकलीने, नारकी आदिक नगरा जन्मा जाय ठे

टीकानो जागार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

हजे व्रीजा जागानु स्वरूप कहे ठे

गेहाद्गेहांतरकश्चि, दशज्जादधिकं नरः ॥

यातियद्वन्महापापा, तद्वदेव ज्जवाद्भवम् ॥ ३ ॥

अर्थ- जेम कोड पुरुष नगरा घरमाथी निकलीने, तेथी पण
वधारे नगरा घरमा जाय ठे, तेम प्राणी पापानुबधि पापथी ति-
र्थच आदिकना जन्माथी निकलीने, तेथी वधारे नगरा एना ना-
रकी आदिकना जन्मा जाय ठे

હવે ચોથા જાંગાનું સ્વરૂપ કહે છે.

ગેહાદ્ગેહાંતરંકશ્ચિ, દશુચાદિતરન્નરઃ ॥

યાતિયદ્દત્સુધર્મેણ, તદ્દેવજવાદ્જવમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ- જેમ કોઈ પુરુષ નગરા ઘરમાંથી નિકલ્લીને, સારા ઘરમાં જાય છે, તેમ પ્રાણી પુણ્યાનુબંધિ પાપથી તિર્યંચ આદિકના જવથી નિકલ્લીને, મનુષ્યાદિક જવમાં જાય છે.

હવે ઉપદેશ કહે છે.

શુચાનુવંધ્યતઃ પુણ્યં, કર્તવ્યં સર્વથા નરૈઃ ॥

યત્પ્રજાવાદપાતિન્યો, જાયંતે સર્વસંપદઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ- આથી કરીને, માણસોએ સર્વથા પ્રકારે, પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય કરવું; કે જેના પ્રજાવથી નાશ ન થાય એવી, સઘલી મોહાદિક સંપદાઈ થાય છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થ મલતોજ છે.)

હવે, તે પુણ્યાનુબંધિ, પુણ્ય શી રીતે કરાય, તે કહે છે.

સદાગમવિશુદ્ધેન, ક્રિયતે તદ્ધ ચેતસા ॥

एतच्च ज्ञानवृद्धेन, जायते नान्यतः क्वचित् ॥ ६ ॥

અર્થ- તે પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય, હમેશાં આગમથી શુદ્ધ અથવા ચિત્તથી કરાય છે; અને આગમથી શુદ્ધ એવું જે ચિત્ત, તે જ્ઞાનથી વૃદ્ધ એવા માણસોનીઉત્તમ ઉપાસના કરવાથી થાય છે પણ વીજી રીતે થતું નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ-(ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

જો ચિત્ત શુદ્ધ ન-હોય, તો શું થાય? તે હવે કહે છે.

चित्तरत्नमसंक्लिष्ट, सांतरं धनमुच्यते ॥

यस्य तन्मूषितं दोषै, स्तस्य शिष्टाविपत्तयः ॥ ७ ॥

અર્થ- રાગાદિક દોષોયેં કરીને વર્જિત એવું જે ચિત્તરૂપી રત્ન,

તે આધ્યાત્મિક ધન કહેવાય છે, માટે જે માણસનું તે ચિત્તરૂપી રક્ત, રાગ આદિક (ચોરોચી) છુટાણું છે, તે માણસને કુગતિ-ગમનરૂપી આપદાહ્વજ વાકીમા રહે છે

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થ મલતોજ છે)

હવે તે પુણ્યાનુવધિપુણ્યનો ઉપાય વતાવે છે

દયાજ્ઞૂતેપુ વૈરાગ્યં, વિધિવદ્ગુરુપૂજનમ્ ॥

વિશુદ્ધા શીલવૃત્તિશ્ચ, પુણ્યં પુણ્યાનુવંધ્યદઃ ॥૫॥

અર્થ- પ્રાણીર્જમા દયા, વૈરાગ્ય, વિધિપૂર્વક ગુરુપૂજન, તથા શુદ્ધ એવી શીલની વૃત્તિ, તે પુણ્યાનુવધી પુણ્ય કહેવાય

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ- સામાન્ય જીવો પ્રતે દયા, વૈરાગ્ય, તથા શ્રદ્ધા, સત્કાર આદિક વિધિપૂર્વક જત્તપાનાદિકથી ગુરુપૂજન તથા હિસા, અનૃત, અદત્ત, અબ્રહ્મ, અને પરિગ્રહના ત્યાગરૂપ શુદ્ધવૃત્તિ, તેજથી પુણ્યાનુવંધિ પુણ્ય થાય છે

એવી રીતે ચોનીસમા અષ્ટકનું ગિરણ સંપૂર્ણ થયું

પચવિશતીતમાષ્ટક પ્રારંભ્યતે.

હવે તેજ પ્રધાનફલથી દેસાડતા થકા કહે છે

અતઃપ્રકર્પસંપ્રાપ્તા, દ્વિજેયં ફલમુત્તમમ્ ॥

તીર્થકૃત્ત્વં સદૌચિત્ય, પ્રવૃત્ત્યા મોક્ષસાધકમ્ ॥૧॥

અર્થ- તે પુણ્યાનુવધિ પુણ્ય વૃદ્ધિ પામવાથી, યોગ્ય પ્રવૃત્તિ-થી મોક્ષને સાધનારું, એવું તીર્થકરરૂપી યોગ્ય ફલ જાણવું

ટીકાનો જ્ઞાપાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

હવે તે યોગ્ય પ્રવૃત્તિનું સ્વરૂપ કહે છે

સદૌચિત્યપ્રવૃત્તિશ્ચ, ગર્જાદારજ્ય તસ્ય યત્ ॥

તત્રાપ્યગ્નિગ્રહો ન્યાય્યઃ, શ્રૂયતે હિ જગજુરો ॥૨॥

અર્થ- હમેશા યોગ્યની પ્રવૃત્તિ, ગર્જથી માંડીને તીર્થરક્તને

હોય છે; કેમકે, તે ગર્જાવસ્થામાં પણ જગતના ગુરુ એવા, શ્રીમહા-
વીર સ્વામીનો યોગ્ય અગ્નિગ્રહ સંજલાય છે.

હવે તે અગ્નિગ્રહ કેવો? તે કહે છે:

પિતૃદ્વેગનિરાસાય, મહતાં સ્થિતિસિદ્ધયે ॥

ઈષ્ટકાર્યસમૃદ્ધયર્થ, મેવં જૂતો જિનાગમે ॥ ૩ ॥

અર્થ— માવાપના ઉદ્વેગનો નાશ કરવા માટે, તથા મહાનોની સિદ્ધિ માટે તથા મોક્ષરૂપી જે ઇષ્ટકાર્યની સમૃદ્ધિ, તેને માટે, એવી રીતનો અગ્નિગ્રહ આપના આગમમાં સંજલાય છે.

હવે જેવો તે અગ્નિગ્રહ સંજલાય છે, તે કહે છે.

જીવતો ગૃહવાસેઽસ્મિન્, યાવન્મે પિતરાવિમૌ ॥

તાવદેવાધિવત્સ્યામિ, ગૃહાનહમપીષ્ટતઃ ॥ ૪ ॥

અર્થ— (શ્રી વીરપ્રજ્ઞુએ અગ્નિગ્રહ લીધો કે,) જ્યાંસુધી આ ગૃહસ્થાવાસમાં મારાં માતપિતા જીવે, ત્યાંસુધી હું પણ મારી ઇચ્છાથી ઘરમાં રહીશ.

ટીકાનો જાવાર્થ—શ્રી મહાવીર સ્વામી જગવાને દેવજનવચ્ચી ચ-
વીને, પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલા નીચગોત્રકર્મના ઉદયથી બ્રાહ્મણકુંડ-
ગ્રામ નામના નગરમાં રૂપજદત્ત નામના બ્રાહ્મણની દેવાનંદા નામની
સ્ત્રીની કુદ્દીએ ઉત્પન્ન થયા; પછી એસીમે દિવસે પોતાનું આસન
ચલિત થવાથી, ઇંજે અવધિજ્ઞાનથી તે વાત જાણીને, હરિણગમેષી
નામના દેવની મારફતે, દ્વત્રીયકુંડ નામના નગરના સિદ્ધાર્થ રા-
જાની ત્રીશલા નામની રાણીના ગર્ભમાં પ્રજુને સંક્રમાવ્યા. ત્યારે
દેવાનંદા, પોતે જોણાં ચૌદ સ્વપ્નના અપહારથી પોતાના ગર્ભનો
સંહાર જાણીને, અત્યંત શોકરૂપી સમુદ્રમાં ડુબવા લાગી; ત્યારે
જગવાને અવધિજ્ઞાનથી જાણ્યું, કે, અહો! મારા નિમિત્તથીજ
આને આટલું વધું દુઃખ થયું!!! પણ હવે મારા અંગહત્તનથી
આ ત્રિશલામાતાને દુઃખ ન થાય, તો સારું, એમ વિચારિને જ-

गगन गर्जस्थानमा स्थिर रखा, त्वारे त्रिशलामाताए विचार्युं के,
अरे ! मारो गर्ज गली गयो के शु ? इत्यादि शोक करती थकी
महा हु एने प्राप्त थइ, त्वारे जगगन स्फुरायमान थया, अने
विचार्युं के, अहो ! हजु मने जोयो नथी, त्याज मातापितानो
मारापर ज्यारे आदलो स्नेह ठे, त्वारे मने जोया बाद, ज्यारे हुं
दीक्षा लेइश, त्वारे तो तेमने महासंताप थशे माटे तेमनो संता-
प दूर करया माटे, ज्यासुधी तेउ जीउशे, त्यासुधी हु दीक्षा ले-
इश नहीं," एरी रीतनो सातमे महिने तेमणे गर्जावासमाज अ-
जिग्रह लीधो

अहीं कोइ शका करे के, एरी रीतनो अजिग्रह करयाथी,
मातपिताना उद्देगनो नाश थाय, अने एरी रीतनी महानोनी
स्थिति ठे, ते तो मिअ थयु, पण तेथी मोक्षनी समृद्धि मखगानुं
तो बनी शकतुं नथी, केमके, ते गृहस्थावस्थामा थइ शक्ति नथी
कारण के, गृहस्थावस्थाने दीक्षानु विरोधिपणु ठे, तेने माटे हवे
तेने कहे ठे

इमौ शुश्रूपणमाणस्य, गृहानावसतो गुरु ॥

प्रव्रज्याप्यानुपूर्व्येण, न्याय्यांते मे न विज्यति ॥५॥

अर्थ- आ मातपितानी सेवा करता थका, घरे रया बाद अंते
परिपाटीथी मने युक्त एरी प्रव्रज्या पण थशे

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोउ ठे.)

सर्वपापनिवृत्तिर्यत्, सर्वथेया सतां मता ॥

गुरुछेगकृतोऽत्यन्तं, नेयं न्याय्योपपद्यते ॥६॥

अर्थ- सर्व पापोंनी निवृत्तिरूप एरी आ दीक्षा उत्तम माए-
मोए मर्यादा प्रकारे मानेली ठे, अने तेथी मायापने अत्यंत उ-
द्देग करायनारनी आ दीक्षा न्यायगाली घटती नथी

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मखतोउ ठे)

તે એમ કેમ ? તેને માટે હવે કહે છે.

પ્રારંભમંગલં હ્યસ્યા, ગુરુશુશ્રૂષણં પરં ॥

एतौ धर्मप्रवृत्तानां, नृणां पूजास्पदं महत् ॥७॥

અર્થ- માવાપતી જે સેવા, તે આ પ્રવ્રજ્યાનું પ્રારંભમંગલ, કેતાં જાવમંગલ છે; કેમ કે, મોહના હેતુજીત એવી ધર્મક્રિયામાં પ્રવર્તે અણ્ણા માણસોને, તે માતપિતા, મોડું પૂજાનું સ્થાનક છે. ટીકાનો જાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે પૂજાનું સ્થાનકપણુંજ સમર્થન કરતા થકા કહે છે.

સ કૃતઙ્ગઃ પુમાન્ લોકે, સ ધર્મગુરુપૂજકઃ ॥

સ શુદ્ધધર્મજાક્ ચૈવ, ય એતૌ પ્રતિપદ્યતે ॥ ૮ ॥

અર્થ- જે માણસ માતપિતાની સેવા કરે છે, તે માણસ આ જગતમાં કૃતઙ્ગ છે, તથા તે પોતાના ધર્મગુરુને પૂજનારો છે, તથા તે શુદ્ધધર્મને જજનારો છે.

એવી રીતે પચીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

षड्विंशतितमाष्टकं प्रारभ्यते.

હવે અહીં વાદી શંકા કરતો થકો કહે છે કે, તીર્થંકરનું દાન સંખ્યાવાલું છે, માટે તેને મહત્વપણું કેમ કહેવાય ? કેમ કે, મહાનનું દાન પણ મહાન હોવું જોઈએ. તે વાવત દેખાડતો થકો હવે વાદી કહે છે.

जगद्गुरोर्महादानं, संख्यावच्चेत्यसंगतम् ॥

शतानि त्रीणिकोटीनां, सूत्रमित्यादिचोदितम् ॥ ૧ ॥

અર્થ- જગતના ગુરુનું (તીર્થંકરનું) દાન સંખ્યાવાલું છે, માટે તેને મહાદાન કહેવું, તે અનુચિત છે; કેમ કે, તે દાન ત્રણ-સં કોડ ઇત્યાદિ સૂત્રમાં કહેલું છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

बुद्धनुं महादानं वे, एम कहेतो थकोहजु वादीज कहे वे
अन्यैस्त्वसंस्त्यमन्येषां, स्वतंत्रेपूपवर्ण्यते ॥

तत्तदेवेह तद्युक्तं, महद्यब्दोपपत्तितः ॥ २ ॥

अर्थ—बीजा एटखे चौध लोको, पोताना बोधिसत्त्वोनु दान,
पोताना शास्त्रमा असख्यातुं कहे वे, एही रीते “महत्” शब्द-
नी उपपत्तिथी, तेनु ते दान युक्त वे

टीकानो जागार्थ—(उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज वे)
तेथी शु ? ते हने कहे वे

ततो महानुजावत्वा, तेपामेवेह युक्तिमत् ॥

जगद्गुरुत्वमखिलं, सर्वं हि महतां महत् ॥ ३ ॥

अर्थ—ते महादानना योग्यी, तेउनेज सघखु जगतनु गुरपणुं,
युक्तिमाखु वे, केम के, महानोनु मघखुं कार्य महानज होय वे

टीकानो जागार्थ—(उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज वे)

हने ते पुर्यपद्दने उपसहरता थका कहे वे

एवमाहेह सूत्रार्थं, न्यायतोऽनवधारयन् ॥

कश्चिन्मोहात्ततस्तस्य, न्यायलेशोऽत्रदर्श्यते ॥४॥

अर्थ—एही रीते कोऽक चौध, मूढताथी, सूत्रना अर्थने
न्यायथी नहीं जाणीने कहे वे, माटे तेने हने तेमा न्यायनो
लेश देखाटाय वे

टीकानो जागार्थ—(उपरना श्लोकना अर्थने मखतोज वे)

हने तेनाज प्रतिपादन माटे कहे वे

महादानं हि सरयाव, दध्यंजागज्जगद्गुरोः ॥

सिद्ध वरवरिकात, स्तस्या सूत्रे विधानतः ॥५॥

अर्थ—याचकना अजायथी, जगद्गुरुनुं (तीर्थकरनु) दान

સંખ્યાવાલું છે; (પણ હદારતાના કે ડવ્યના અજ્ઞાવથી નહીં.) માટે તેમનું દાન વરવરિકાથી (કોઈપણ વરદાન માગો ?) મદાદાનજ સિદ્ધ થાય છે; વલ્લી તે “વરવરિકા” સૂત્રમાં પણ કહેલી છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ— (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે કેમ સિદ્ધ થયું ? તે કહે છે.

તથા સહ કથં સંખ્યા, યુજ્યતે વ્યજિચારતઃ ॥

તસ્માદ્યથોદિતાર્થં તુ, સંખ્યાગ્રહણમિષ્યતામ્ ॥૬॥

અર્થ— તે વરવરિકાની સાથે, વ્યજિચાર આવવાથી દાનની સંખ્યા કેમ ઘટી શકે ? માટે ઉપર કહેલા પ્રયોજનવાલુંજ સંખ્યાનું ગ્રહણ જાણવું.

હવે જે “મહાનુજ્ઞાવત્વ” આદિક જે વાદીય કહ્યું, તેને દોષવાલું કહેતા થકા કહે છે.

મહાનુજ્ઞાવતાપ્યેષા, તદ્ભાવેન ચદર્થિનઃ ॥

વિશિષ્ટસુખયુક્તત્વા, ત્સંતિ પ્રાયેણ દેહિનઃ ॥૭॥

અર્થ— મહાનુજ્ઞાવતા પણ તેજ કહેવાય, કે, તે જગજુરના જ્ઞાવમાં માગણો ન હોય; શામાટે કે, પ્રાયે કરીને પ્રાણીક વિશિષ્ટ સુખે કરીને યુક્ત હોય છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ— (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

તથા,

ધર્મોદ્યતાશ્ચ તદ્યોગા, તદા તે તત્ત્વદર્શિનઃ ॥

મહન્મહત્વમસ્યૈવ, મયમેવ જગજુરુઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ— તે જગજુરુપણાના સંબંધથી, તેક કુશલ અનુષ્ઠાનોમાં ઉદ્યમવંત હોય છે, તથા તે વચ્ચે તેક તત્ત્વને જાનારા હોય છે;

માટે એવા જિનેશ્વર પ્રજુનેજ મહન્મહત્વ ઘટી શકે છે, અને તેજ જગતના પણ શુરુ છે

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

એવી રીતે ઠવીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું

સસર્વિંશતિતમાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે.

એવી રીતે ઉપર જગજીરુનું મહાદાન કહ્યું, પણ તે યુક્ત નથી, એવી રીતે પરમતને દેખાડતા થકા હવે કહે છે

કશ્ચિદાદાસ્યદાનેન, કશ્વાર્થ. પ્રસિધ્ધ્યતિ ॥

મોહગામી ધ્રુવં હ્યેપ, યતસ્તેનૈવ જન્મના ॥ ૧ ॥

અર્થ- કોઈક એમ કહે કે, તેના દાનથી કયો પુરુષાર્થ સિદ્ધ થયાનો છે, કેમ કે, તે તો તેજ જન્મેં કરીને સરેસર મોહગામી છે ટીકાનો જાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

હવે તેનો ઉત્તર આપે છે

ઉચ્યતે કલ્પએવાસ્ય, તીર્થકૃન્નામકર્મણ. ॥

ઉદયાત્સર્વસત્ત્વાનાં, હિત એવ પ્રવર્તતે ॥

અર્થ- તીર્થંકર પ્રજુનો તે આચારજ કહેવાય છે, કેમ કે, તીર્થંકરનામકર્મના ઉદયથી તે સઘલા પ્રાણીજના હિતમાજ પ્રવર્તે છે

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

હવે વીજો પરિહાર કહે છે

ધર્માંગર્યાપનાર્થં ચ, દાનસ્યાપિ મહામતિ ॥

અવસ્થૌચિત્યયોગેન, સર્વસ્યેવાનુકંપયા ॥ ૩ ॥

અર્થ- દાનને, ધર્મના એક અંગરૂપ કહેવામાટે, મહાબોધ-વાલા એના પ્રજુએ, અવસ્થાના ઉચિતપણાના યોગથી અથવા સર્વની અનુકંપાએ કરીને, દાન દીધુ છે

ते दान धर्मनुं अंगज ठे, ते देखाडवा माटे हवे कहे ठे.

शुजाशयकरं ह्येत, द्वाग्रहवेदकारि च ॥

सदच्युदयसारांग, मनुकंपाप्रसूति च ॥ ४ ॥

अर्थ- ते दान, (चित्तना) शुज आशयने करनारुं, तथा ममतानो नाश करनारुं, अने उत्तम अच्युदयनुं उत्तम कारण, तथा दयाने उत्पन्न करनारुं ठे.

मुनिए पण उचित दान देवुं, एवं दृष्टांतथी देखाडता थका हवे कहे ठे.

ज्ञापकं चात्रजगवान्, निष्क्रांतोऽपि द्विजन्मने ॥

देवदूष्यं ददस्मीमा, ननुकंपाविशेषतः ॥ ५ ॥

अर्थ- अहीं ते दृष्टांत जाणवुं के, महाज्ञानी एवा जगवान श्री वीरप्रभुए दीक्षा लीधा पढी पण, अनुकंपाथी ब्राह्मणने देव-दूष्य वस्त्र आप्युं ठे.

टीकानो ज्ञावार्थ- श्री वीरप्रभुए एक वर्षसुद्धि प्राणीजने वां-छित दान आप्युं, तथा पढी दीक्षा लइने, ज्ञातवनखंडमां आव्या; ते दान वखते जगवानना पितानो मित्र कोइ ब्राह्मण देशां-तर गयो हतो; पण त्यां तेने कइं नहीं मलवाथी पाठो ह्रीण थयो थको पोताने घेर आव्यो; त्यारे तेनी स्त्रीए तेने कहुं के, जगवाने सघला प्राणीजने इच्छित दान दइने दीक्षा लीधी; अने ते वखते तुं तो तारा दुर्भाग्यथी देशांतर गयो हतो; माटे हवे तुरत जगवान पासे जइने कइंक याचना कर? केमके, हजु पण ते अनुकंपावान प्रभु.तने कइंक आपरो. पढी ते ब्राह्मण प्रभुपासे आवीने याचना करवा लाग्यो; त्यारे जगवाने पण तेनापर दया लावीने पोतानी पासेनुं अरधुं देवदुष्य वस्त्र आप्युं.

इत्थमाशयज्ञेदेन, नातोऽधिकरणं मतम् ॥

अपि त्वन्यगुणस्थानं, गुणांतरनिबंधनम् ॥ ६ ॥

અર્થ-એવી રીતે આશયના જેદેં કરીને તે અસંયત દાનથી, અધિકરણ માનેલુ નથી, કેમકે, અન્ય ગુણસ્થાનક ગુણાતરનું કારણ છે ટીકાનો જાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

ये तु दानं प्रशसंती, त्यादिसूत्रं तुयत्स्मृतम् ॥

અવસ્થાજેદવિષય, દૃષ્ટવ્યં તન્મહાત્મજિઃ ॥૭॥

અર્થ-“જે દાનની પ્રશસા કરે છે” ઇત્યાદિક જે સૂયગઢાગમા કહેલુ છે, તે મહાત્મા પુરુષોષ અવસ્થાજેદના વિષયવાલુ જાણલુ ટીકાનો જાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

એવી રીતે પ્રસગોપાત્ત વર્ણન કર્યુ, હવે ચાલતી વાતને જોડવા માટે કહે છે

एवं न कश्चिदस्यार्थ, स्तत्त्वतोऽस्मात्प्रसिध्यति ॥

અપૂર્વ.કિતુતત્પૂર્વ, મેવંકર્મપ્રહીયતે ॥ ૮ ॥

અર્થ- એવી રીતે આચારપૂર્વક દાન દેવાથી, પરમાર્થે કરીને, તીર્થકરનો કોડ પણ હમદો પુરુષાર્થ સિદ્ધ થતો નથી, પણ તેથી તીર્થકરપણાના નિમિત્તરૂપ એવુ કર્મ નાશ થાય છે

एवी रीते सत्तावीशमा अष्टकं विवरण समाप्त 'थयुं

અષ્ટવિશતિતમાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે

હવે પ્રપ્તના રાજ્યાદિક દાનમા પરમતની અપેક્ષાએં દૂષણ દે-
ખાડતા થકા, કહે છે

अन्यस्त्वाहास्य राज्यादि, प्रदाने दोषएवमु ॥

મહાધિકરણત્વેન, તત્ત્વમાર્ગેઽવિચક્ષણ. ॥ ૧ ॥

અર્થ- તત્ત્વમાર્ગને નહી જાણનારો એવો કોડક વાદી એમ કહે છે, કે, દુર્ગતિના હેતુરૂપ એવી ક્રિયાએં કરીને, તીર્થકરનુ રાજ્ય આદિકનુ જે દાન, તેમા દોષજ છે

ટીકાનો જાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

हवे तेनो आचार्य महागज उत्तर आपे नः.

अप्रदाने हि राज्यस्य, नायकाच्चावतो जनाः ॥

मित्रो वैकालदोषेण, मर्यादाज्ञेदकारिणः ॥ २ ॥

विनश्यंत्यधिकं यस्मा, दिदृल्लोके परत्र च ॥

शक्तौ सत्यामुपेक्षा च, युज्यते न मद्वात्मनः ॥ ३ ॥

तस्मात्तदुपकाराय, तत्प्रदानं गुणावहम् ॥

परार्थदीक्षितस्यास्य, विशेषेण जगद्गुरोः ॥ ४ ॥

अर्थ- जो जगवान राज्य सोंपी न जाय, तो नायकना अ-
चावथी माणसो, कालना दोषथी मांडों मांढें पोतानी मर्यादानो
जंग करनारा आय; अने एवी रीते आ लोक अने परलोकमां
तेमनो अधिक विनाश आय; अने बली पोतानी शक्ति वतां
महात्माने उपेक्षा करवी, ते युक्त कह्याय नही; माटे तेजना उ-
पकारने अर्थे, ते राज्य सोंपी आपवुं, ते उत्तम ठे; अने तंमां प-
ण परने अर्थे जेणे दीक्षा लीधी ठे, एवा जगतना गुरु तीर्थकर
महाराजने तो तेम करवुं, विशेषें करीने युक्त ठे.

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे.)

हवे अहीं कोइ वादी एवी शंका करे के, जगवाने जे वि-
वाह आदिक व्यवहार देखाव्यो, ते दोषणवाळुं ठे, तेने माटे
हवे तेने कहे ठे.

एवं विवाहधर्मादौ, तथा शिल्पनिरूपणे ॥

न दोषोल्लुंत्तमं पुण्य, मिथमेव विपच्यते ॥ ५ ॥

अर्थ- एवी रीते विवाह अने राज्य धर्मादिकमां, तथा कलार्थ
शिल्पवामां, तीर्थकरने दोष नथी; केम के, तीर्थकरनामकर्मरूपी
जे उत्तम पुण्य, ते तेवीज रीते विपाकने पामे ठे.

टीकानो जावार्थ- (श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

किचेहाधिकदोपेज्यः, सत्त्वानां रक्षणं तु यत् ॥

उपकारस्तदेवेपां, प्रवृत्त्यंगं तथास्य च ॥ ६ ॥

अर्थ- चली ते राज्य आदिक सोपयामा अधिक दोपोथी, मुमुक्षु प्राणीजनु रक्षण थाय ठे, माटे एवी रीते, तेवा प्राणीजनों जे उपकार करवो, तेज तेमनी प्रवृत्तिनुं अंग ठे

टीकानो जावार्थ- (श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

हवे कहेला अर्थने दृष्टातयी ममर्थन करता थका कहे ठे

नागादेरक्षणं यच्छद्, गर्ताद्याकर्पणेन तु ॥

कुर्धन्नदोषवांस्तच्छ, दन्यथा संज्ञवादयम् ॥ ७ ॥

अर्थ- जेम खाडा आदिकमा पडिने पण नाग (हाथी) आदिकथी रक्षण कराय ठे, तेजी रीते उपकार करता थका प्रभु निर्दोषी ठे, केम के, तेम कर्थाचिना उपकार थई शक्तो नथी

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

इत्थ चैतदिहेष्टव्य, मन्यथा देशनाप्यलम् ॥

कुधर्मादिनिमित्तत्वा, दोषायैव प्रसज्यते ॥ ८ ॥

अर्थ- एवी रीते, ते राज्यप्रदान आदिक जाणी खेवुं, जो एम न मानीयें तो तेमनी देशना पण, कुधर्म आदिकना निमित्त-पणार्थी अतिशयें करीने दोपने माटेज थाय ! ! !

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

अवी रीते अछाजीशमा अष्टकनु प्रियरण संपूर्ण अयुं

एकोनविंशतितमाष्टक प्रारब्धते.

राज्यादिकना दानर्पणक प्रभुए सामायिक अंगीकार करेली ठे, माटे हवे तेनु स्वरूप निरूपण करया माटे कहे ठे

सामायिकं च मोक्षांगं, परं सर्वज्ञापितम् ॥

वासीचंदनकटपाना, मुक्तमेतन्महात्मनाम् ॥१॥

अर्थ- वांसला प्रते चंदनतुल्य, एवा महात्माउने माटे, सर्व-
ज्ञ प्रभुए कहेलुं एवं सामायिक उत्कृष्टं मोक्षनुं अंग कहेलुं ठे.
टीकानो. जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे.)
हवे ते सामायिकनुं स्वरूपथी वर्णन करता थका कहे ठे.

निरवद्यमिदं ज्ञेय, मेकांतैर्नैव तत्त्वतः ॥

कुशलाशयरूपत्वात्सर्वयोगविशुद्धितः ॥ २ ॥

अर्थ- ते सामायिक, उत्तम आशय रूप होवाथी, तथा स-
घला मन, वचन, अने कायाना योगनी शुद्धिथी, परमार्थे करी-
ने एकांतथीज निरवद्य जाणवुं.

टीकानो जावार्थ- (श्लोकना अर्थने मलतोज ठे.)

हवे वांझे अंगीकार करेला सामायिकना दूषणमाटे कहे ठे.

यत्पुनः कुशलं चित्तं, लोकदृष्ट्या व्यवस्थितम् ॥

तत्तथौदार्ययोगेऽपि, चिंत्यमानं न तादृशम् ॥३॥

अर्थ- पण जे लोकदृष्टिथी कुशल चित्त रहेलुं ठे, ते, तेवा
प्रकारनी उदारतानो योग होते गते पण, चिंतवन करातुं थकुं,
शुद्ध सामायिक सरखुं कहेवाय नहीं.

हवे ते बुद्धे कटपेलुं कुशल चित्त देखाडता थका कहे ठे.

मय्येवनिपतत्त्वेत, ज्ञागदुश्चरितं यथा ॥

मत्सुचरितयोगाच्च, मुक्तिः स्यात्सर्वदेहिनाम् ॥४॥

अर्थ- बुद्ध कहे ठे के, जगतनुं आ दुश्चरित्र मारामांज आ-
वीने पडो ? के जेथी करीने मारा उत्तम चरित्रना योगथी सघ-
ला प्राणीउने मोक्ष आय.

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे.)

एवी रीतनुं उदारतायें करीने युक्त एवं पण चित्त, सामायिक सरखुं केम नथी ? तेने माटे हवे कहे ठे

असंज्ञवीदं यद्वस्तु, बुद्धानां निर्वृत्तिश्रुते ॥

सज्जवित्त्वे त्वियं न स्या, तत्रैकस्याप्यनिर्वृतौ ॥ ५ ॥

अर्थ- आ वावत असंज्ञित ठे, केम के, बुद्धोनी निवृत्ति कहेली ठे, अने कदाच ते वावतनु सज्जवपणु मानीयें, तो, जगतोमा एकनी पण निवृत्ति न होते ठे ते बुद्धनी निवृत्ति न सज्जे; अर्थात् बुद्धे ज्यारे जगतनु दुश्चरित्र छीधु, त्यारे तेने मोह री रीते घटी शके ?

टीकानो प्तार्य- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

एवी रीते ते चित्त ज्यारे सामायिक सरखुं नथी, तो ते केवुं ठे ? ते हवे कहे ठे

तदेवं चित्तं न्याया, तत्त्वतो मोहसंगतम् ॥

साधवस्यांतरे ज्ञेय, बोध्यादेः प्रार्थनादिवत् ॥ ६ ॥

अर्थ- तेथी करीने, एवी रीतनु जे चित्तन, ते न्यायथी अने तत्त्वथी मोहयुक्त ठे, अने तेथी रीतनु चित्तन, बोधिबीज आदिकनी प्रार्थनानी पेठे, अस्यांतरमा पटले सराग अस्यामा शोजन जाणवुं

जो के व्याघ्रादिकने पोतानु मास देवा आदिकमा कुशल चित्त परमतगालो वादी माने ठे पण सामायिकनी अपेक्षाथी अशोजन ठे, एवु देखाडता थका हवे कहे ठे

अपकारिणि सद्बुद्धि, विशिष्टार्थप्रसाधनात् ॥

आत्मंजरित्वपिशुना, तदपायानपेक्षिणी ॥ ७ ॥

अर्थ- मोहरूपी उत्तम पुर्यार्थना माधनथी, अपकार (नुकसान) करनार एया व्याघ्रादिकमा जे शोजन बुद्धि थापरनी,

તે ફક્ત આપેટજરાપણને સૂચવનારી, તથા તે વ્યાઘ્રાદિકોની ડુર્ગતિ આદિકની અપેક્ષાવાલી છે.

હવે ચાલતી વાવતને સંપૂર્ણ કરતા થકા કહે છે.

एवंसामायिकादन्य, दवस्थांतरजद्रकम् ॥

स्याच्चित्तं तत्तु संशुद्धे, ज्ञेयमेकांतजद्रकम् ॥ ८ ॥

અર્થ- એવી રીતે સામાયિકથી જુદી રીતનું જે ચિત્ત, તે અવસ્થાંતરમાં જદ્રક હોય, અને સામાયિક તો, સમસ્ત દોષના વિ-યોગથી એકાંત શોષનિક જાણવું.

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतो ज ठे.)

एवी रीते जंगणत्रीशमा अष्टकनुं विवरण संपूर्ण थयुं.

त्रिंशतितसाष्टकं प्रारभ्यते.

એવી રીતે ઉપર સામાયિકને એકાંત જદ્ર કહ્યું; હવે તે કેવું હોય ? તે કહે છે.

सामायिकविशुद्धात्मा, सर्वथा घातिकर्मणः ॥

क्षयात्केवलमाप्नोति, लोकालोकप्रकाशकम् ॥ ૧ ॥

અર્થ-સામાયિકે કરીને શુદ્ધ છે, આત્મા જેનો એવો પ્રાણી, સર્વથા પ્રકારે ઘાતિકર્મોના ક્ષયથી, લોકાલોકને પ્રકાશ કરનારા એવા કેવલજ્ઞાનને પામે છે.

હવે તે જાવતા થકા કહે છે.

ज्ञाने तपसि चारित्रे, सत्येवास्योपजायते ॥

विशुद्धिस्तदंतस्तस्य, तथाप्राप्तिरिहेष्यते ॥ ૨ ॥

અર્થ- જ્ઞાન, તપ, અને ચારિત્ર, હોતે ઠતેજ આત્માને વિશુદ્ધિ થાય છે; અને તેથી તેવી રીતે કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે.

टीकानो जावार्थ- ज्ञान एतले ज्ञेय वस्तुने प्रकाश करवामां दीपक समान एवं श्रुत आदिक, उपलक्षणથી सम्यक्त्व पाण

जाणीं छेबुं, केम के, ते सम्यक्त्वगिनानुं ज्ञान पण अज्ञानज ठे, तथा तप एटले जुना कर्मरूपी कचराने गोघनार एवु अनश-नादिक तप, तथा चारित्र एटले नया कर्मरूपी रजने निवारण करनारुं सयम, ते त्रणे होते ठते आत्मानી शुद्धि थाय ठे, ते शुद्धि केरी ? तो के घातिकर्मरूपी मेलने शुद्ध करनारी जाणरी अने तेथी करीने आत्माने केवलज्ञाननी प्राप्ति थाय ठे

हये ते केवलज्ञान केबुं ? ते कहे ठे

स्वरूपमात्मनो ह्येतत्, कित्वनादिमलावृतम् ॥

जात्यरत्नांशुवत्तस्य, ह्यात्स्यात्तदुपायत. ॥ ३ ॥

अर्थ- ए केवलज्ञान सरेखर आत्मानु स्वरूप ठे, पण ते अ-नादिकावना ज्ञानावरणादिक कर्मरूपी मेलथी आद्यादित थएबुं ठे, पण उत्तम रत्नना किरणोनी पेठे, तेनो कर्मरूपी मेल निकली जयाथी, तथा सामायिकना अन्यासरूप तेना उपायथी, ते के-वलज्ञान प्रगट थाय ठे

टीकानो ज्ञानार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतो ज ठे)

अर्दी कोई शका करे के, अरूपपणामा पण आ केवलज्ञान, लो-कालोकने प्रकाश करनारु केम कहेनाय ? तेने माटे हये तेने कहे ठे

आत्मनस्तत्स्वज्ञावत्वा, ह्योका लोकप्रकाशकम् ॥

अतएव तदुत्पत्ति, समयेऽपि यथोदितम् ॥ ४ ॥

अर्थ- आत्मानु ते स्वज्ञापणु होयाथी, ते ज्ञान लोकालो-कने प्रकाश करनारु ठे, अने तेथीज उत्पत्ति वरते पण, ते भव वस्तुउने एकीद्वारे प्रकाश करनारु ठे

टीकानो ज्ञानार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतो ज ठे)

आत्मस्यमात्मधर्मत्वा, त्संवित्या चैव मिप्यते ॥

गमनादेरयोगेन, नान्यथा तत्तमस्य तु ॥ ४ ॥

अर्थ- वली ते केवलज्ञान आत्मधर्मरूप होवाची, स्वसंवेदनशी आत्मामां रहेलुं जणाय ठे; वली ते गमनादिकना अयोगशी थाय ठे; अने गमनादिकना सज्ञाववाळुं ते केवलज्ञानपणुं होइ शकतुं नशी.

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे.)

हवे ज्यारे ते केवलज्ञान आत्माना स्वरूपवाळुंज ठे, त्यारे तेने चंझादिकनी प्रज्ञा सरखुंकेम कहे ठे? त्यारे तेने हवे उत्तर कहे ठे.

यच्च चंद्रप्रज्ञाद्यत्र, ज्ञातं तद्ज्ञातमात्रकम् ॥

प्रज्ञापुञ्जलरूपाय, तद्गुर्मो नोपपद्यते ॥ ५ ॥ ६ ॥

अर्थ- आ केवलज्ञानना स्वरूपमां चंद्रप्रज्ञा आदिकनुं जे दृष्टांत ठे, ते प्रकाशमात्रना साधर्म्यशी फक्त दृष्टांतज ठे; केमके प्रज्ञा ठे ते, पुञ्जलरूप ठे; माटे ते चंझादिकना पर्यायवाली घटी शकती नशी.

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे.)

हजु पण तेनुं ज्ञातमात्रपणुं समर्थन करता थका कहे ठे.

अतः सर्वगताज्ञास, मप्येतन्नयदन्यथा ॥

युज्यते तेन सद्ग्याया, त्संवित्यादोपिज्ञाव्यताम् ७

अर्थ-ए चंद्रप्रज्ञाना दृष्टांतशी सर्व वस्तुजमां प्राप्त थएलो ठे आज्ञास जेनो, एवुं केवलज्ञान पण घटी शकतुं नशी; केमके अन्यथा प्रकारे, एटले चंद्रप्रज्ञाना दृष्टांतना सर्व साधर्म्यपणाना ज्ञानशी, घटे ठे; अने तेथी उपर कहेला उत्तम न्यायशी, अने स्वसंवेदनशी ते ज्ञातमात्र पण जाणी लेवुं.

पूर्वे कहेलुं ठे, स्वरूप जेनुं, एवा केवलज्ञाननुं वर्णन करता थका हवे कहे ठे.

नाद्रव्योऽस्तिगुणोऽलोके, न धर्मातौविभुर्नच ॥

आत्मातद्गमनाद्यस्य, नास्तु तस्माद्यथोदितम् ॥ ७ ॥

अर्थ-द्रव्यत्रिनानो गुण नथी, अने अलोकमा धर्मास्तिकाय तथा अत नथी, वली आत्मा सर्वव्यापी पण नथी, ते कारणथी आ केवल-ज्ञानने गमनादिक नथी, माटे केवलज्ञान आत्मामाज रहलुं ठे.

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

एरी रीते त्रिगमा अष्टकनु विवरण सपूर्ण थयु

एकत्रिंशतितमाष्टक प्रारब्धते.

अर्ही कोई शंका करे के, जगजानने ज्यारे केवलज्ञान थयुं, त्यारे तो ते कृतार्थ थया, पत्री तेने धर्मदेशना करवानी शी जरूर ठे ? तेने माटे ह्ये तेने कहे ठे

वीतरागोऽपि सद्देव, तीर्थकृन्नामकर्मण. ॥

उदयेन तथा धर्म, देशनायां प्रवर्तते ॥ १ ॥

अर्थ- जगजान वीतराग ठे, तो पण शोजन तीर्थ-कृत नामकर्मना उदयथी, ते प्रकारे करीने जगजान धर्मदेशनामा प्रवर्त ठे

टीकानो जावार्थ- (उपरना श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

ह्ये ते कर्मनु स्वरूपज कहे ठे

वरवोधित आरब्ध, परार्थेयतएव हि ॥

तथाविध समादत्ते, कर्मस्फीताशयः पुमान् ॥२॥

अर्थ- सम्यग्दर्शननी प्राप्तिथी मामीने, परना कार्यमा उद्यमरंत थएखो, तथा उदार आशयवाखो एवो पुरप, तेरी रीतना कर्मने बाधे ठे

टीकानो जावार्थ- (श्लोकना अर्थने मलतोज ठे)

तेथी गुं ? ते ह्ये कहे ठे

यावत्संतिष्ठते तस्य, तत्तावत्संप्रवर्तते ॥

तत्स्वभावत्वतो धर्म, देशनाया जगजुरु ॥ ३ ॥

અર્થ- જ્યાંસુધી તે તીર્થકરને, તે તીર્થકૃત્ નામકર્મ, રહે છે, ત્યાંસુધી તે તે જગતના ગુરુ એવા જગવાન્ ધર્મદેશનામાં પ્રવર્તે છે? કેમ કે, તે કર્મનો તેવો સ્વજ્ઞાવ છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

જગજ્ઞુરના કારણરૂપ એવા તેમના વચનનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરતા થકા હવે કહે છે.

વચનં ચૈકમપ્યસ્ય, હિતાં જિજ્ઞાસ્યગોચરાં ॥

જૂયસામપિસત્વાનાં, પ્રતિપત્તિં કરોત્યલમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ- તે જગજ્ઞુરનું એક પણ વચન, ઘણાં પ્રાણીર્જની પણ, હિતકારી, અને જુદા જુદા અર્થવાલી, એવી પ્રતિપત્તિને અતિશયે કરીને કરે છે.

ટીકાનો જ્ઞાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે વાત કેમ સંજ્ઞવે? તેને માટે કહે છે.

અચિંત્યપુણ્યસંજ્ઞાર, સામર્થ્યાદિતદીદૃશમ્ ॥

તથાચોત્કૃષ્ટપુણ્યાનાં, નાસ્ત્યસાધ્યં જગન્નયે ॥ ૫ ॥

અર્થ- અચિંત્યપુણ્યના સંજ્ઞારના સમર્થનપણાથી તીર્થકરમહારાજનું તેવા અતિશયવાલું વચન છે; કેમકે, જેર્જનાં પુણ્યો ઊત્કૃષ્ટ હોય છે, તેર્જને આ ત્રણે જગતમાં કંઈ પણ અસાધ્ય હોતું નથી.

અહીં કોઈ શંકા કરે કે, પ્રજ્ઞનું વચન જ્યારે પ્રાણીર્જના જિજ્ઞાસ્યોને પણ જણાવી આપે છે, ત્યારે અજ્ઞવ્યો પ્રતે પણ તેની અસર કેમ થતી નથી? તેને માટે હવે તેને કહે છે.

અજ્ઞવ્યેષુ ચજ્ઞૂતાર્થા, યદસૌ નોપપદ્યતે ॥

તત્તેષામેવદૌર્ગુણ્ય, જ્ઞેયંજગવતો નતુ ॥ ૬ ॥

અર્થ- અજ્ઞવ્યોન વિષે તે દેશના જીવાદિક તત્ત્વોને જણાવનારી જે નથી થતી, તેમાં તે અજ્ઞવ્યોનુંજ દુર્ગુણપણું છે; પણ તેમાં જગવાનનો કંઈ પણ વાંક નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)
હવે તેજ અર્થને દૃષ્ટાતથી સમર્થન કરતા થકા કહે છે

દૃષ્ટશ્ચાચ્યુદયેજ્ઞાનોઃ, પ્રકૃત્યા ક્લીષ્ટકર્મણામ્ ॥

અપ્રકાશોહ્યલૂકાનાં, તદ્દદત્રાપિ જ્ઞાવ્યતામ્ ॥૭॥

અર્થ- સૂર્યનો ઉદય હોતે ઊતે, પ્રકૃતિથીજ હુષ્ટ કર્મોવાલા
એવા ઘુવડોને પ્રકાશ નહીં થતો, જણાણો છે, તેની પેઠે અહીં
પણ જાણી લેવું

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)
હવે પ્રજુની દેશનાનુંજ સ્વરૂપ કહે છે

હ્ય ચ નિગમાદ્જ્ઞેયા, તથાનંદાય દેહિનામ્ ॥

તદાત્વેવર્તમાનેપિ, જ્ઞ્યાનાં શુરુચ્વેતસામ્ ॥૮॥

અર્થ- પ્રજુની તે દેશના નિશ્ચયે કરીને તે કાલને ત્રિપે, વણિ-
ગૃહ્ણદાસીના ઉદાહરણે કરીને, પ્રાણીર્જના આનંદ માટે થડ છે,
અને વર્તમાન કાલમા પણ શુરુ ચિત્તવાલા એવા જ્ઞ્યોના આ-
નંદ માટે થાય છે

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)
એવી રીતે એકત્રીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું

ઘાત્રિશત્તમાષ્ટકં પ્રારબ્ધતે.

હવે સકલ કર્મોના ફળથી જે થાય છે તે દેખાડવા માટે કહે છે

કૃત્સ્નકર્મદયાન્મોહો, જન્મમૃત્ય્વાદિવર્જિતઃ ॥

સર્વવાધાવિનિર્મુક્ત, એકાંતસુખસંગતઃ ॥૯॥

અર્થ- સધલા જ્ઞાનાવરણાદિક આઠે કર્મોના ફળથી, જન્મ
અને મૃત્યુ આદિકથી રહિત, તથા સર્વ આપદાઉંપિનાનો, અને
એકાંત સુખના સંગમવાલો મોહ થાય છે

હવે પરમ પદનું સ્વરૂપ દેખાડતા થકા કહે છે.

યન્ન દુઃખેન સંજિન્નં, ન ચ હ્રદ્યમનંતરમ્ ॥

અતિલાપાપનીતં ચ, તદ્દેયં પરમં પદમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ- જે દુઃખથી મિશ્રિત નથી, તથા જે હીણ થતું નથી, તથા જે આંતરાવિનાનું છે, તથા જે ઇલાઈથી રહિત છે, તેને પરમપદ જાણવું.

ટીકાનો જાવાર્થ- (શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

મોઢે એકાંતસુખના સંગમવાલો છે, એમ ઉપર કહ્યું, તેમાં પર-ની વિપ્રતિપત્તિ દેખાડતા થકા હવે કહે છે.

કશ્ચિદાહાન્નપાનાદિ, જોગાજાવાદસંગતમ્ ॥

સુખં વૈ સિદ્ધિનાથાનાં, પૃથ્વ્યઃ સ પુમાનિદમ્ ॥૩॥

અર્થ- (પારમાર્થિક સુખના સ્વરૂપને નહીં જાણનારો,) એવો કોઈક પુરુષ અહીં એમ કહે કે, મોઢે ગણવાઈને તો, ત્યાં અન્ન, પાણી, પુષ્પ, સ્ત્રી આદિકના જોગોનો અજાવ હોવાથી, તેજને સુખ ઘટી શકતું નથી; (ત્યારે આચાર્ય મહારાજ કહે છે કે,) તેવા પુરુષને નીચેપ્રમાણે પૂઠવું.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે પૂઠવાનું કહે છે.

કિં ફલોઽન્નાદિસંજોગો, બુદ્ધુદ્ઘાદિનિવૃત્તયે ॥

તન્નિવૃત્તેઃ ફલંકિંસ્યા,ત્સ્વાસ્થ્યં તેષાંતુતત્સદા॥૪॥

અર્થ- અન્નાદિકનો જે સંજોગ, તે શું ફલવાલો છે ? ત્યારે તે વાદી એમ કહે કે, હુદ્ધા આદિકની નિવૃત્તિને માટે છે; ત્યારે વલી આચાર્ય મહારાજ તેને પૂછે છે કે, તે હુદ્ધા આદિકની નિવૃત્તિનું શું ફલ છે ? ત્યારે વલી વાદી એમ કહે કે, તેનું ફલ સ્વસ્થતા છે; ત્યારે વલી આચાર્ય મહારાજ તેને કહે છે કે, તે સ્વસ્થતા તો તે સિદ્ધોને હમેશનીજ છે.

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)
હવે તેજ અર્થને વીજા જેદં કરીને કહે છે

અસ્વસ્થસ્યૈવ જૈપજ્યં, સ્વસ્થસ્ય તુ ન દીયતે ॥

અવાસસ્વાસ્થ્યકોટીનાં, જોગોઽન્નાદેરપાર્થકઃ ॥૫॥

અર્થ- રોગીનેજ ઔપધ દેવાય છે, પણ નિરોગીને દેવાતું નથી,
માટે એવી રીતે પ્રાપ્ત થઇ છે સ્વસ્થતાની કોટી જેવને, એવા સિદ્ધોને
અન્નાદિકનો પરિજોગ અનર્થક છે

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

અકિચિત્કરકંઙ્ગેય, મોહાજાવાદ્વતાદ્યપિ ॥

તેષાં કંઙ્ગાદ્યજાવેન, હંતકંઘૂયનાદિત્રત્ ॥ ૬ ॥

અર્થ- પુષ્પેદાદિક મોહનીયના અજાવથી રતાદિક પણ તે
સિદ્ધોને નિષ્ફલ જાણ્યું, કેમ કે, ધર્મ આદિકના અજાવથી,
ધર્મ કરવાનું પણ નિર્થક છે

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

હવે સિદ્ધના સુખનું સ્વરૂપ કહે છે

અપરાયત્તમૌત્સુક્ય, રહિત નિષ્પ્રતિક્રિયમ્ ॥

સુખં સ્વાજાવિક તત્ર, નિત્યં જયવિવાર્જિતમ્ ॥૭॥

અર્થ- સિદ્ધોનું સુખ સ્વાધિન, તથા ત્રિપયની આકાંક્ષાવિ-
નાનું, તથા પ્રતિક્રિયાવિનાનું, તથા સ્વાજાવિક, નિત્ય, અને
જયે કરીને રહિત છે

ટીકાનો જાવાર્થ- (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે)

પરમાનંદરૂપં તદ્, ગીયતેઽન્યૈર્વિચક્ષણૈઃ ॥

ઇત્ય સકલકલ્યાણ, રૂપત્વાત્સાંપ્રતં હ્યદ. ॥ ૮ ॥

અર્થ- વીજા વિચક્ષણ એવા અન્યદર્શનીય તે સુખને પર-

માનંદરૂપ માને છે; એવી રીતે તે સુખ સકલ કદ્યાણરૂપ હો-
વાથી યુક્ત છે.

ટીકાનો જાવાર્થ— (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે તે કોને જાણવું? તે કહે છે.

સંવેદ્ય યોગિનામેત, દન્યેષાંશ્રુતિગોચરઃ ॥

ઉપમાજ્ઞાવતોવ્યક્ત, મન્નિધાતું ન શક્યતે ॥૯॥

અર્થ— તે સુખ કેવલીઈ જાણી શકે તેવું છે, અને બીજાઈને તેક-
ર્ણગોચર છે; અને વલી ઉપમાવિના પ્રગટ કહેવાને પણ તે શક્ય નથી.

ટીકાનો જાવાર્થ— (ઉપરના શ્લોકના અર્થને મલતોજ છે.)

હવે આ ગ્રંથની સમાપ્તિને સૂચનારો શ્લોક કહે છે.

અષ્ટકાખ્યં પ્રકરણં, કૃત્વાયત્પુણ્યમર્જિતમ્ ॥

વિરહાત્તેન પાપસ્ય, જવંતુ સુખિનો જનાઃ ॥૧૦॥

અર્થ— આ અષ્ટક નામનું પ્રકરણ કરીને જે પુણ્ય ઉપાર્જન ક-
રેલું છે, તેથી પાપના વિરહથી લોકો સુખી થાઈ.

ટીકાનો જાવાર્થ— આ શ્લોકમાં જે “ વિરહ ” શબ્દ મુકેલો
છે, તેથી આ મૂલ ગ્રંથ હરિજ્ઞસૂરિ મહારાજે બનાવેલો છે, એમ
પ્રત્યક્ષ જણાય છે, કેમકે હરિજ્ઞસૂરિ મહારાજનો “ વિરહાંક ” છે
એવી રીતે બત્રીશમા અષ્ટકનું વિવરણ સંપૂર્ણ થયું.

પ્રશસ્તિ:

જિનેશ્વરાનુગ્રહતોઽષ્ટકાનાં ॥

વિવિચ્ય ગંભીરમપીદમર્થમ્ ॥

અવાપ્યસમ્યક્ત્વમપેતરેકં ॥

સદૈવલોકાસ્તરણેયતધ્વમ્ ॥ ૧ ॥

સૂરેઃ શ્રીવર્ધમાનસ્ય, નિઃસંવરિણઃ સદા ॥

હારિચારિત્રપાત્રસ્ય, શ્રીચંદ્રકુલભૂષિણઃ ॥ ૨ ॥

પાદાંભોજદ્વિરેફેણ, શ્રીજિનેશ્વરસૂરિણા ॥

अष्टकानां कृतावृत्तिः, सत्त्वानुग्रहहेतवे ॥ ३ ॥

समेमानाधिकेऽशीत्या, सहस्रे विक्रमाद्गते ॥

श्रीज्ञाचालिपुरे रम्ये वृत्तिरेपासमापिता ॥ ४ ॥

एवी रीते आ अष्टकजीनु गुजराती जापातर जामनगरनि-
वासि पंडित श्रावक हीराखाल वि० हंसराजे कर्तुं ठे, तेमा प्रमाद-
थी के मति दोषथी जे कंड विपरीत लखायुं होय, ते “ मित्रामि
डुक्कड” तथा ते सुझ जनोए कृपा करी सुधारीने वाचबुं, केम के
गच्छतः स्वलन क्वापि, भवत्येव प्रमादतः ॥

हसंति दुर्जनास्तत्र, समादधति सज्जनाः ॥ १ ॥

अर्थ- मार्गे चालता थका प्राणीने स्वलना तो क्याक पण
थायज ठे, पण त्या दुर्जनोज हासी करे ठे, अने सज्जनो तो ते-
ने सारी रीते उगडीने वेगो करे ठे

हवे जापातर कर्ता पंडित हीराखाल समाप्तिमगलमाटे पोताना
गुरु श्री चारित्रविजयजी महाराजनी स्तुति करे ठे.

लब्ध्वा यदीयचरणायुजतारसारं ॥

स्वादच्छटाधरितदिव्यसुधाममूहम् ॥

समारकाननतटेष्वटतालिलेव ॥

पीतोमया प्रवरयोधरसप्रवाहः ॥ १ ॥

वदे मम गुरु नच, चारित्रविजयाह्वयम् ॥

परोपकारिणां धुर्यं, दत्तानंदकदयरुम् ॥२॥ युग्मम् ॥

हीनपुण्या न पश्यन्ति, रागांधास्तत्त्वसंस्थितिम् ॥

लाभेऽलाभफल चैव, लुभते ते नरायमा ॥ १ ॥

इति श्री जिनेश्वराचार्यकृतातन्त्रिप्यश्रीमदजयदेवसूरिप्रतिसं-
स्कृताष्टकवृत्ति समाप्ता श्रीस्तु ॥

समाप्तोऽयं ग्रंथः गुरु श्रीमच्चारित्रविजयमुप्रसादात् ॥

સર્વે જૈનવંધુર્જને માલમ થાય જે આમરા તરફથી હાલમાં ની-
ચેના નવા અપૂર્વ જૈની ગ્રંથો, ગુજરાતી જાપાંતર સાથે ઠપાવીને
પાકાં પુઠાંથી વાંધી વહાર પડવામાં અવ્યા ઠે.

યોગશાસ્ત્ર.- (કર્તા શ્રી હેમચંડાચાર્ય) કિમ્મત રૂ. ૩-૪-૦

સામુદ્રિક શાસ્ત્ર.(કર્તા શ્રી જ્ઞવાહુસ્વામિ)કિમ્મત રૂ. ૧-૦-૦

શુકનશાસ્ત્ર.- (કર્તા શ્રી જિનદત્તસૂરિ) કિમ્મત રૂ. ૦-૬-૦

પ્રતિષ્ઠાકલ્પ. (કર્તા શ્રી સકલચંડી) કિમ્મત રૂ. ૦-૬-૦

જલજાત્રાદિવિધિ.- (કર્તા શ્રી રત્નશેખરસૂરિ) કિમ્મત રૂ. ૦-૬-૦

અષ્ટકર્જી.- (કર્તા શ્રી હરિજ્ઞસૂરિ, ટીકાકાર શ્રી જિનેશ્વરસૂરિ)

કિમ્મત રૂ. ૧-૧૨-૦

કલ્પસૂત્ર.(સુખવોધિકાટીકાનું ગુજરાતી જાપાંતર ચિત્રોસ.) ૩-૦-૦

ધર્મ સર્વ સ્વાધિકાર.(કર્તા શ્રી જયશેખરસૂરિ)

તથા

કસ્તૂરિપ્રકરણ. (કર્તા શ્રી હેમવિમલગણિ)

કિમ્મ.રૂ. ૦-૭-૦

શત્રુંજય માહાત્મ્ય ખંડ પેહેલો(કર્તા શ્રી ધનેશ્વરસૂરિ)કિ. રૂ. ૨-૪-૦

નીચેનાં પુસ્તકો ગુજરાતી જાપાંતરસહિત તૈયાર થાય ઠે, અને થો-
ડાજ વચ્ચતમાં ઠપાઈ વહાર પડશે.

વૈરાગ્યકલ્પલતા. (કર્તા શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય)

દ્વિંગુલપ્રકરણ. (કર્તા શ્રી વિનયસાગરોપાધ્યાયજી)

જૈનકુમારસંજ્ઞવ મહાકાવ્ય. (કર્તા શ્રી જયશેખરસૂરિ)

જ્ઞવાહુ સંહિતા.(જૈનનોઅપૂર્વજ્યોતિષગ્રંથ)(કર્તા શ્રી જ્ઞવાહુસ્વા

મજ્ઞાવિક ચરિત્ર જૈનધર્મમાં અણલા મહાન પુરુષોનાં ચરિત્ર)

શત્રુંજય માહાત્મ્ય, ખંડ વીજો. (કર્તા શ્રી ધનેશ્વરસૂરિ)

મેઘમાલાવિચાર. (કર્તા શ્રી વિજયપ્રજ્ઞસૂરિ)

શા. ભીમસિંહ માળેક

ઘે. મુંવડ, માંડવીવંદર, શાકગલી.

